

9223

ENARRA TIONVM MEDI- CINALIVM LI- BRI SEX.

ITEM,
RESPNSIONVM
LIBER VNVS.
FRANCISCO VALLERIO
MEDICO AVTORE.

Cum indice rerum notatu dignarum locupletissimo.

VIRTUTE DVCE,

COMITE FORTVNA.

9223
ex lib. J.

delato. D. M.

LVGDVNI APVD SEBASTIA-
NVN GRYPHIVM,
M. D. LIIII.

ENRICA

NOVAM MEDICINAM

ITALICAM

PER SEX.

2

1788

PERNOSSIONAM

PER RIVIS

PERNOSSIONAM

PERNOSSIONAM

PERNOSSIONAM

COMITATU

COMITATU

PERNOSSIONAM

NOBILISSIMIS ATQVE PRVDENTISSIMIS INCLY- TAE VRBIS ARELATAE

CONSULIBVS, SENA-

tuiq; Vniuerso Amplissimo Fran-
ciscus Valleriola Medicus

S. P. D.

MNIS, CONSULES ac SENATORES, quæ ad bene beatèq; uiuendum pertinet animi institutio, ducta primum mihi quidem ab actione, & rerum magnarum meditatione uidetur esse. Nam quod Aristotelis sententiâ proditum est, cum ad intelligendum & agendum natum esse hominem constans assertio sit, eum qui se hominis uocabulo dignum haberi uelit, hisce duobus omnino intentum esse debere (actio-

ni dico & contemplationi) oportet: ut in quibus (rectè ambo si excolantur) boni uiri, & ad omnem uirtutem facti, omnis sita esse ratio maxime uideatur. Consideratio enim contemplatioq; abstrusarum in natura rerum, cum sit animorum nostrorum quoddam quasi pabulum, mirè nos detinet, & arctissima cum Deo nos societate coniungit. Erigimur, latiores tum fieri profectò uidemur, cogitantes abstrusa, & in naturæ intimis recessibus recondita atq; conclusa: quod cum meditatio facimus, reliqua omnia ut exigua, caduca, fluxa, ut nihili ducenda cōtemnimus. Indagatio enim ipsa rerum tum maximarum, tum etiam occultissimarum, habet oblectationem: & eam quidem, qua nulla maior alia, nulla uberior, nulla plenior, ulla ex re percipi usquam ab homine possit. Siquidè cum aliquid meditando occurrit, quod rei quæsitæ ueritatem nobis explicet & aperiat, amoenissima tum certè completur animus uoluptate. Nec uoluptatè solum meditando animus capit: sed qui fructus ex maximarum rerum intelligentia speratur, inde certè uberrimus prouenit. Magnum id profectò & arduum, hominem unum altissimo in secessu positum, ab externis omnibus quasi in mentis domicilium seuocatū, rerum naturæ arcana rimari, effectorum causas inuestigare, difficilia explicare, inuoluta dissoluere, ueritatē in rebus inuenire; ignorata incompetatq; illustrare & prodere: in summa, rebus omnibus lucem dare. Hac certè una re quasi prærogatiua quadam singulari à cæteris nos animantibus natura seiunxit, dum quæ cognitionē nostram fugere, & ab omni perpensione alienissima esse uiderentur, ea mentis intentione cognobilia nobis ac perspectissima fiunt. At hoc, si quis id rectè consideret, eiusmodi est, ut eo omnia quæ in hominum cognitionem cadere

possunt, comprehendantur. Id uerò quàm homini congruens sit, quàm etiam inritū & proprium, uel ex eo facillimè intelligi potest, quòd omnes natura ad uerì cognitionem impellimur, quod scientiæ cupiditate trahamur. Siquidem (quod rectè ab Aristotele dictū est) omnes homines natura scire desiderant. Ac proinde, cum nemo unquam fuerit, qui non hanc sibi sciendi & intelligendi gloriam summo opere appetendam duxerit, per multos acerrimo ingenio homines, nihil aliud summo studio tota uita egisse comperit sit. Quod quanquam laudabile quadam ex parte haberi possit, non ita tamen omnino probandū. Rerum enim hæc in natura abditarum contemplatio, & in meditationē secessio, & si maxima est, ut certe est, necesse est tamen id quod ab honesta & necessaria ducitur actione officium, id esse maximū: cum uirtutis laus omnis in actione (ut rectè Cicerō tradit) posita sit. Etenim tacita illa altissimarū rerum meditatio atq; cognitio, manca quodammodo & inutilis sit, si nulla actio rerum, si commoditas nulla, si fructus aliquis non accedat ac consequatur. In id enim attentè rerum ueluti fontes perspicimus ac contemplando inuestigamus, ut rerum omni natura ueritatēq; perspecta, in usum hominum utilitatēq; traducamus, ac proinde in hominum cōmodis tuendis positam esse actionem eam quæ honesta sit, in istisq; maximè cerni, ab omnibus certe est Philosophis cōprobatum. Quòd scilicet ad generis humani societatem incolumitatēq; tuendā pertineat. Actionum porrò humanarum omnium, duas ego tantū præstantissimas, maximēq; salutes esse iudico: Reipublicæ curā, & Vitæ ualitudinisq; seruandæ studium. Priore illa efficitur, rebus ut consilijs, legum obseruantia, morū rectitudine (quod magistratus proprium munus esse Philosophi omnes censent) publicæ hominū salutis tranquillitatēq; consulatur. Postrema (quæ ad hominum uitam ualitudinemq; tuendam propriè pertinet) ut quod in uita iucundissimum atq; utilissimum homines arbitrantur: ut uitam inquam sine ulla corporis molestia, sine ullo dolore feliciter iucundēq; traducamus, id planè cōsequi præclara hac medendi actione possimus. Quam ego profectò omnium maximam maximēq; necessariam esse habendā iudico, ut qua neglecta nulla sit reliquarum rerū omnium (ut rectè uetustissimus Hippocrates dixit) aut uoluptas aut fructus. At uerò, hæc quæ à medendi arte instructis, ad hominum salutē proficiscitur actio, non medendo solū, hoc est morbo profligando, sed multò magis cōmentando, docendo, atq; scriptis rem medicā illustrando cōmuni, omnium salutis ac uitę prodest. Qui enim medetur, id tantum præstat, ut medicā methodo morbū pellat, hominemq; sanitati restituat: magnum mehercule opus. Verū qui docet, qui monumētis atq; scriptis suis artem ornat atq; amplificat, id amplius efficere mihi uidetur, quòd uiam qua id præstare cōmodè medicus queat, præstruit. Quæ non satis explanata sunt, quæ abstrusa, quæ difficilia, illustrat & cognobilia facit: quæ impolita sunt & rudia, uixq; inchoata, perpolit ipse ac complet. Hæc profectò ea sunt, quibus augeri artes ipsæ & lucem accipere, ornariq; maximè solent. His præclaris actionibus niti optimus quisq; debet. In istis seriò & intentè uersari, ut non solū negotij, sed & ocij (quod ab optimo quoq;

quoq; ac præstantissimo Marcus Cato originum suarum libro exigit) reddere rationē queat. Atq; ita ego temperandam studiosi hominis uitam censeo, ut ab actiua uita, in quietā se & literarum studijs contemplatio-
nēq; deditam, ceu in tutissimum quendā portum conferat: ab hac rursus in illam, ceu in amoenam quandam & fructuosam peregrinationē deflectat: ut alternatione hac, omnes perfectæ uitæ numeros implere pro ueri Philo-
sophi more possit. Etenim ab actione sæpe fieri intermissionem, dariq; magnos ad studia reditus est omnino necesse: ut ea agitatione mentis, quā in studijs adhibemus, illustrari ueritate animus, & ueri cognitione satiari uberrimē queat: cuius tamē studio nimio à rebus agendis abduci, & pro-
futura deferere, contra officium est. Tantam ego profectò agendarum res-
rum honestæq; actionis atq; officij uim, in bene constitutis hominū mens-
tibus esse planē arbitror, ut ad ea etiā quæ non nisi summo labore atq; dif-
ficultate confici ipsa possint, ultrò animū impellat, ut etiam detracta omni
utilitate, sine ullis præmijs fructibusue, in id quod agi oporteat, & in quo
officij ratio posita sit, sponte sua homines ferantur. Quod & ipsum quale
sit, non tam ex ipsius honesti ratione atq; natura, quàm communi homi-
num iudicio, & optimi cuiusq; studijs atq; factis intelligi potest: qui per
multa ob eam unam tantum causam faciunt, quia decet, quia rectum, quia
honestum est, & reipublicæ profuturū: & si nullum consequutur um emo-
lumentum uident. Vnde id? Quod rationē mentemq; habeamus nobis à
summo Deo datam, & insertā naturæ nostræ, acrem, uigentem, pulcher-
rima spectantem, celerrimēq; multa simul eademq; optima agitantem, in
quæ suapte sponte feratur, quæ appetat, & appetita, omni studio, contem-
tione, labore, adipisci contendat. Hæc in nobis profectò efficit, ut honesti
facie ualde moueamur: ut uirtutem ipsam, ceu honesti finem quendam
amplectamur: ut ueritatem, cognitionem, intelligentiam colamus: & quæ
uera sunt, id est, fidelia, simplicia, constantia, omnia diligamus: contrā ua-
na, falsa, fallētia, deprauata, ut errorem ignorationemq; & horreamus, &
despicatui odioq; habeamus. Eadem insuper in nobis bene instituta mens
facit, ut rerum magnarum, ut proferendæ uirtutis, ut præstandi officij,
appetentes & cupidi simus: ut nos ipsos exeramus, & ad communem ho-
minum utilitatem conatus nostros omnes, studia, facta, consilia diriga-
mus: & patria quadam charitate latius nostra fundentes, magnis nos &
reipublicæ salutaribus actionibus atq; curis implicemus: quā possumus
hominum commodis & saluti consulentes, ut quod ad Archytam Taren-
tinū scripsit Plato, non nobis solum, sed patriæ, sed amicis nati simus. Ab
hoc fonte C O N S V L E S, quicquid usquam in quoquam præclarum,
eximium, excelsum: quicquid præstans & laudabile inuentum fuit, quo
iuuare se posse cōmunem hominum societatem quisquam est arbitratus,
profluxit. Hinc à Socrate, Platone, Aristotele, Theophrasto, cæterisq;
summis Philosophis, tot ad iuuandos mortales exhausti labores, tot per-
pessæ difficultates, tam ingentes rerum magnarū inquisitiones & explica-
tiones, ut qua erant ipsi animi uirtute atq; excellentia præditi, & ad bona
sua alijs cōmunicandum parati, ea re mortalibus ne deessent: officioq; suo

probè functi, magnam apud Deum gratiam, apud homines gloriam mererentur: ac proinde frugi homines, hominibus secundum Deum maxime utiles esse, omnium est assertionibus cōprobatum. Ego uerò **C O N S V L E S**, illud tacitus apud me cum cogitarem, omnem uitæ nostræ cursum, magnis negotiorū ueluti tempestatibus agi, ac uarios in se casus, dubios euētus, incertamq; quandam pulcherrimarum actionum nostrarum omnium opinionem habere: multa etiam quæ uel illustrare uniuersum uitæ cursum recta existimatione, uel eundē turpitudine dedecorare possent, ponendam nobis cum his quibus cum uiuimus rationem sum arbitratu: qua nos non modò in negotio, sine culpa: sed etiā in ocio cum dignitate uixisse testari plena fide possemus: ne, quam laudem honestarum actionū perfunctione adepti sumus, eam omnem ocij iniquioris ac malè positi labe perderemus. Ac proinde ut omnis uitæ meæ ratio apud uos quasi in tabula expressa constaret, posteaquā in uestram hanc inclytam urbem ascitus, medēdi munus suscepi, quid egerim, quid præstiterim, ut meum pensum absoluerim, breuibus explicandū duxi: ut non tam laboris mei fructum, quàm etiam ocij percipere oratione hac mea possitis. Itaq; cum me ad publicū hoc medendi munus, non paucorum suffragijs, sed una uoce senatus huius uestri amplissimi atq; honestissimi sublectū inteligerem: hoc uestrum tam insigne de me iudicium, cum ad animi mei fructum atq; lætitiā duxi esse permagnum: tum uerò ad curam sollicitudinemq; multò maius. Versantur enim in animo meo, **C O N S V L E S**, multæ ac graues cogitationes, quæ mihi nullam partem neq; nocturnæ neque diurnæ quietis impartiunt. Primum tuendi loci atque officij mei, quæ cum omnibus est difficilis & magna proposita ratio: tum uerò mihi in primis, cui non uni aut alteri, sed uniuersim omnibus magna cum cautione ac dignitate est inferuendum. Non enim uos mihi, **C I V E S**, arua uestra & agros, non fortunas & opes, non deniq; fines uestros aggeresq; à fluminis impetu tutandos tradidistis. Maius est profectò quod meæ fidei, industriæ, artī concredidistis: uos metipfos inquam, uitam ualitudinemq; uestram: rem quidem omnium maximam, omnium charissimam, & in primis habendam. Quæ cum eiusmodi sit, ut eius unius causa cuncta sint obeunda ea quæ integram hanc ac ueluti sartam testā seruare possunt, mihi omnia potius perpetienda esse duco, quàm non ita gerendum hoc munus, ut in omnibus meis factis atq; consilijs, uestrū de me factum consiliūmq; probetur. Illud itaq; apud me reputans, nihil esse quicquam in rebus humanis fide sanctius, nihil ad animos hominum nobis beneuolentia copulandos aptius, nihil ad actiones omnes probè sancteq; obeundas congruentius, hanc mihi in primis seruandam, uobisq; cumulare præstādam, perpetua quadā lege in animum meum induxi. At quæ fides hæc mea in hoc meo munere obeundo, quæ ratio? Hæc inquam, **C O N S V L E S**, ut concreditā mihi à uobis uestram omnium uitam, uestramq; salutem, ex dignitate, summa fide, magna diligentia, solerti mea cura, uehementi studio atq; amore tractarem. id ego præstiterim necne, uestro omniū iudicio atq; testimonio multò stare malo quàm meo: qui me pro uobis stres-

nuē

nūc laborantem dum misera morborū popularium clade afflicti omnes
 essetis, & digno uirtutibus uestris testimonio cohonestastis: & sæpe illud
 tum admirati estis, ut tantulus ego tantos possem inuictō animo perferre
 labores, tot adire ægros, noctu diēq; circumcurfare, non æstu terreri, non
 laboribus frangi, non morborū rabie ac impetu uinci, non deniq; meo-
 rum periculis ab officio reuocari. Hæc uestra (quod me ualde recreat)
 de me testimonia, hæc iudicia sanè fuere. Neq; uerò id tantum curandum
 duxi: ut qui populariter urgebat morbus uestramq; omniū uitam ac uas-
 letudinem in discrimen agebat; (quantū quidem arte mea atq; opera effi-
 ci potuit) curaretur; sed id etiam prouidi & caui, quomodo Regio hæc
 uestra tota (quæ palustrium aquarum pigro lapsu repentium uitio insa-
 lubris effecta est & morbosa) salubris & commoda maximè redderetur.
 Meministis enim (opinor) C I V B S, temporis illius, quo huc primum
 ad uos ueni, in cuius quidem primis aditibus nihil mihi quicquam anti-
 quius habendum existimaui, quàm ut rationes eas, consiliaq; de scripto
 proferrem, ex quibus salubritas urbi uestræ maxima magno uestro com-
 modo parari posset. Eas uos rationes à me uestra causa gallica lingua con-
 scriptas, & uestris cōmodis aptas, & reipublicæ salutare uestro iudicio
 censuistis. Quæ quidem omnia quæ tum uobiscum ea de re longa oratio-
 ne tractaui, eò pertinebant, ne quid ipse officij in uestra hac curanda flor-
 rentissima ciuitate prætermisissè uiderer: ut cui nimirum in optatis esset,
 urbem hanc inclytam uestram, non morbo foedatam, aut ærumna afflic-
 ctam, mortē ue ciuium atratam, sed incolumem atq; florētem meo labore
 uidere. Atq; utinam, C I V B S, quàm magno ego studio ad hanc rem con-
 ficiendam uos sæpè sum cohortatus, tam intento animo ei unī rei nauare
 operam uoluissetis. Salubrius certè quàm nunc habeamus, constitutam
 nostram hanc ciuitatem haberemus, neque de futura morborum popula-
 rium clade magnopere nobis esset metuendum. Verùm cum partium uest-
 rarum hæc sint, ad quos potissimū Reipublicæ uestræ salus pertinet,
 minimè dubito quin summa animi alacritate consentientibus uotis, id sis-
 tis quandoq; curaturi, ne quam Respublica noxam accipiat. Habetis
 negotij mei & actionum rationem, nunc ocij accipite. Ego profectò
 C O N S V L E S, cum nihil quicquam præstantius, nihil homine dignius
 esse censerem, quàm quod tribuitur hominī liberum tempus & uacuum,
 id omne in studijs cognoscendi semper aliquid atq; discendi studio con-
 terere: ac ueluti sacris musarum operantē, abducere se ab omni cura, scq;
 totum Philosophiæ ac literis inuoluere, In eam me curam & cogitatio-
 nem dare omni mentis affectu proposui. Qui enim secundum uirtutem
 uiuere in animum induxerunt, summa ope niti decet, ut quantum illis uas-
 cat à publico munere, tantum ipsi studijs relinquunt, quæ diligentius culta
 fructum uberrimum mortalibus ferre possint. Atq; ex hoc quidem litera-
 rato ocio, in cōmunem hominum utilitatem, ceu è intimis Philosophiæ
 recessibus ea prompsi, quæ maximè profutura hominibus speraui. Com-
 mentarios inquam in eam Galeni partem, quæ de M O R B I S & S Y M-
 P T O M A T I S est. Quos ego ab hinc annos duodecim omnium pris-

mus in lucem dare, atq; aggredi eo cōsilio sum ausus, ut quid fructus hominibus ex mutis magistris, & tacita rerū contemplatione accedere posset (rectè si quod datur uacui temporis impendatur) planum facerem, atq; perspectum. Quod ego uita institutum perpetuò secutus, magnacq; semper alacritate in studia medicinæ intentus, nunc denuò quasi ocij literarij mei testes, **ENARRATIONVM MEDICINALIVM** libros sex, magnis certè laboribus atq; uigilijs confeci ac exaravi. In quibus pleracq; à nemine, quod sciam, in hunc usq; diem tractata, reposita sunt: multa etiam quæ ab alijs perperā tractata mihi sunt uisa, ea rectiora effecta, & concinniora à me reddita, operi inseruimus: additis etiam nonnullis, quæ ad faciendam medicinam ægrisq; consulendum non minimum faciant. Id autem quicquid est operis, **CONSULES** atq; **CIVES**, ut nomini uestro dicarem multæ sanè eacq; iustissimæ causæ fuere. Primum, ut fidei erga uos meæ & obseruantia, clarum uobis hac ingenij mei scetura testimonium darem: testatumq; facerem, non solum me in negotio, hoc est, dum propulsandis morbis operam nauo: sed & in ocio de uobis perpetuò cogitare. Tum etiam, ut cum ego aliquantam uos de me opinionem habere concepissem, & ea à me sperare cepissem uos, quæ de frugi homine sperari expectariq; rectè possint: indignum me sum arbitratus, si non illustri aliquo testimonio, & huic uestræ de me spei atq; expectationi, & opinioni uestræ de me, quoad possem responderē. Nam cum à uobis non solum medicus essem subiectus uester, sed etiam (quod est ipsum per sese amplissimum) nullo ambitu, nulla petitione, efflagitatione nulla (quod scitis) in summā senatorij ordinis uestri dignitatem essem nullo meo merito, sed uestra tantum autoritate ac gratia cooptatus, cōmittendum mihi non putauī, ut hisce honoris insignibus non aliquid ex me proueniret, quod illis ornamento saltē aliquo esse posset. Neq; enim ullo modo facere possum, ut cum me intelligam in hos honorū gradus præiudicata quadam de me opinione cunctum esse, non & in hoc meo munere obeundo, & in omni uita reliqua mei obseruans ualde essem & popularis. Hoc est, is qui omnibus omnium commodis, omnium uitæ atq; saluti prospicere, non curando solum, sed etiam rem medicā scriptis illustrando, amore deniq; beneuolentia, fide, integritate, officijs omnes ex æquo prosequi maxime deberem. Itaq; quantū maxime conniti uiribus & animo, quantum ingenio, quantum eruditione (quæ in me sanè minus etiam quàm mediocria sunt) quantū deniq; usu & exercitatione potero, tantum quidem certè priuato meo studio, bonis ac medicinæ studiosis omnibus: tum uerò præcipuè uobis, arte mea atq; professione tribuam. Et quoniā pro tot tantiscq; à uobis acceptis beneficijs in referenda gratia nihil uobis præstare possum quod copiarū & opum sit, quibus uos pro uestra & maiorum uestrorum amplitudine ac dignitate abundatis, id quod in me est, quoq; solent uiri magni & præcellentes ab amicis tenuioribus contenti esse, polliceor uobis & recipio, si mea digna fuerint studia quorum testimonio uirtuti honos habeatur, gratiam me uobis aliquā in illis, & hominis obseruantissimi fidem operamq; nauaturum. Paruum hoc quidem, & cuius penè

penè me pudeat. Sed quoniam in reponenda gratia maiora præstare non possum, hoc me uobis quod officij mei est, in uicem prærelatæ gratiæ haberi debet, repositurum polliceor, in me præ recipio, mihi neque in consilijs de uestra omniū salute capiundis diligentiam, neque in periculis morborum à Republica propulsandis animum, neque in dandis remedijs fidem, neque in perferendo labore alacritatem, neque in uestris cōmodis augendis gratam animi beneuolentiam pari uoluntate coniunctam defuturam. Vos itaque, **CONSULES** atque **CIVES**, qua animi propensione meam de uobis spem uestris officijs superastis, eadem, summam in me uoluntatem referendæ gratiæ, pro relata gratia: & laborem hunc meum nomini uestro consecratum, serena exporrectaque fronte accipietis. & me (quem quidem sæpenumero uestra laude supra merita cohonestastis, & in uestra obsequia retinuistis) in omni fide ac beneuolentia uestra uirtute ut conserues rīspeto. Deus Rempubicam uestram incolumem atque florentem custodiat, uestraque rectissima consilia eidem Reipublicæ uestræ salutaria esse uelit.

IN LIBROS ENARRATIONVM MEDICINALIVM

AD MEDICINAE STUDIO.

SOS PRAEFATIO, EODEM

Francisco Valleriola

Autore.

RECTE illud Solon Græcorum sapientissimus, optime lector, dixisse uidetur, *ἡγοῦμαι δὲ αἰεὶ πολλὰ διδασκόμενος*. Id est, Senesco semper plura addiscens. Quam sententiā Plato enarrans, dum illud doctè & accuratè more suo inquit, Philosophandū ne sit: id uerè Philosophari esse, Discere assiduè multa, cumque hominem qui sapientiæ sit amator, siue iuuenis sit, siue senex, in omni uita quamplurima discere oportere astruxit. Egregia uerò uox & sapientissimo homine digna. Quid enim homine dignius, aut homini expetendum magis, quàm quo uita ornatior, & mens quasi suo pabulo fota uegetior fieri & alacrior cernitur, (id autè est abditarum rerum cognitio & intelligentia) id inquam, & hominem ualde appetere, & ut id per omnē uitam assequatur omni animi impetu nititur. Nam cum omnes ad cognitionis & scientiæ cupiditatem natura trahamur, persicque nos plurimū unius cuiuspiam rei aut plurium scientia agnoscamus (ut in qua excellere, omniū optimum atque pulcherrimum semper habitū sit) efficitur profectò, ut quòdam quasi naturæ ductu ad sciendum intelligendumque impellamur. Quibus rebus cum destitui nos sentimus, in errorem mox & ignorationē labi nos & incidere perspicimus; quod sanè, ma-

lum & turpe ducendum est : à quo cùm animus ualde abhorreat , ne à sui ipsius natura degenerans rerum ignoratione sordescat : perpetuò scire , intelligere , indagare , & ueritatem meditando inquirere auet . Eò fit , ut ueri inquisitione nunquam animus fatigetur : & quò plura cogitando mentis acie est indeptus , eò plura adipisci & consequi studeat . Pascitur enim opere animus , ocio & ignauia torpet , prorsusq; frangitur . Quamobrem ego Anagnosten esse debere eum (quod de Aristotele Peripateticorum principe dictum est) qui se penitus in Philosophiæ sacraria insinuarit opere terere censeo : & philosophandum illi quidem , non paucis , ut apud Ennium Neoptolemus ille , sed sanè multis , hoc est per omnē uitam . Quòd quum immensa sit earum rerum quæ nos fugiunt series , artiū uerò penè omnium perceptio ut longissima , sic sanè difficilima : (quod rectè ab Hippocrate dictum est : qui uitam breuē , artem uerò longam ut uerissimè , sic sanè doctissime affirmauit) difficile profectò est , in omni Philosophia multa esse nota ei , cui non intenta & perpetua rerum meditatio & contemplatio penitus fuerit in animo infixæ : & qui hanc cognoscendi curā & intelligendī , non paulò plurimum ceteris omnibus anteponat . Atq; hoc indagandæ ueritatis studio nullū optabilius , mea quidem sententia , nullum præstantius , neq; datū est mortalium generi Dei concessu atq; munere : neq; uberior , quicquam , florentius , aut præstabilius desiderari usquam ab homine potest . Etenim quid est quod æquo minus queat animo ferre quisquam institutus liberaliter , quàm principē nostri partem animum , cernere ocio & ignauia torpentē , nihil se dignum , nihil altum atq; fructuosum contemplari ? Quæ me ratio cogitantem impulit , ac uehementer est cohortata , ut me totum ei uitæ generi addicerem , unde aliquid emolumenti ad posteros emanaturum considerem . Ac proinde in has sum rerum medicarum enarrationes ingressus : ut quoniam sat multa esse in medicina scirem nondum in lucem prolata , aut potius etiā ignorata , multa etiā non satis acutè ac uerè perpenso : pleraq; perperā & malè intellecta , horum ego bonam partem enarrandam aggredider (quis enim unus omnia possit ?) Atq; huius meæ inductionis animi , non minimam mihi occasionē controuerforum apud Galenum locorū copia præbuit : quos ego cùm conciliare maximo pere studerem , diu multumq; sum in eo uersatus . Cuius sanè implendi desiderij mei merito , uniuersa eiusdem auctoris , quæ quidem extare putantur monumenta , iterum legenda , attentèq; examinanda (id cùm iam ante annos circiter octo sed oscitanter fecissem) firmo animi proposito (& si operosum id ualde mihi ac perdifficile uidebatur , in facienda medicina , & publicæ Arelatensiu salutis intento) suscepi : tantumq; in stadio currendo profeci , ut annis plus minus duobus , uniuersa Galeni monumēta diurna uersarim manu , uersarimq; nocturna : singula uel obscurè dicta notans & interpretans , uel prolixius enarrata rescindens , uel controuersa componens . Quæ ego dum facio , rerū per me ex Galeno annotatarum & descriptarum , inq; locos cōmunes quosdam atq; sententias digestarum duo uolumina excreuere , quibus ego COMPENDII GALENI titulum indidi : quos ego libros iam à me absolutos , & manu mea scriptos (ubi politiores

politiores facti fuerint) mox in lucem adiuuante Deo (hoc edito ENARRATIONVM MEDICINALIVM opere) dabimus. Nunc uerò hos ENARRATIONVM MEDICINALIVM libros tibi (lector optimè) serena exporrectaq; fronte damus, quibus eam de industria inscriptionem fecimus, quòd his totis sex libris priscorū scita explicentur exponanturq; uberius. Id enim ENARRARE dici uolunt, cum quippiam dicendo exponitur, declaratur, interpretaturq; plenius & purius, ut quæ prius abstrusa, inuoluta, incognitaq; erant, peruia, dilucida, probèq; cognita fiant. ob id certè operi nostro ENARRATIONVM titulū indidimus. Enarratur porro eo toto in opere multa quæ hactenus intacta priscis fuerāt, quale est quod de libro Hippocratis, qui de FLASTIBVS inscribitur, iudiciū fecimus. Nemo enim quisquam (quod sciam) in id opus animaduersionē fecit. Qualia sunt item, quæ de Erysipelatos natura & curatione multa tractauimus; quæ de Gestationis in utero constituto à natura tēpore; de Vulnerum lethaliū ratione: de Voluptatis & doloris natura secus, quā à neotericis traditū sit. Quā multos uerò tū Hippocratis & Galeni, tum etiā Auicennæ locos, uel scitius explicauerimus, controuersos cōcilauerimus, ipsi Enarrationibus præfixi tituli indicabunt. Paradoxa etiā aliqua subieciimus, uelutī cū Austrū uentū suapte natura frigidū esse diximus; & Lactucā inter olera succi bonitate ceteris nō præstare; & Cucurbitulas interdū ante totius corporis uacuationē rectè administrari; & Melancholicorū duo inueniri apud Galenum genera, & pleraq; eiusmodi. Nōnulla etiā ad medicinā faciendam non minimum conducentia, ut omni ex parte beneuolo lectori uel argumenti nouitate, uel rei obscurioris dilucida magis tractatione, à nobis (quātum quidem per ingenij mediocritatē nostri licuit) consultū esset. Vniuersum autem opus in sex libros, singulis uerò libris decem ascripsimus medicas Enarrationes, quasi decadas quasdā conficiētes. Hæc autem omnia puro, simpliciq; stylo, non accurata nimis dictione, non ad Ciceronis numeros aut limā polita, non religiosa & astricta oratione, sed fusa magis & æquabili, summis certè uigilijs atq; laboribus cōcinnauimus. Quantum enim mihi in his apparandis ac perpoliendis, siue rerum materiē & dignitatem, siue tractationis filum spectes, sudatum sit, malo ex opere ipso, quā ex meo sermone cognoscas. Vnum tantū dicam, in his meis Enarrationibus medicis, nihil quicquam me præter ueri scientiam, ac ueram uoluptatem quæ ex eiusmodi rerum inuestigatione percipitur, tum fructū cum quem (si doctos modò & recti amātes nactus fuero foeturæ huius meæ iudices) ad medicinæ studiosos prouenturū spero, præter hæc inquam, sic Deum mihi propitium habeam, nihil aliud quæsisse me, non secundioris auræ rumusculos, non uulgi plausum, non inanes gloriolas, iuratus tibi testis esse ipse possum: quī eò rationes omnes meas dirigā, non ut magnis honorum & titulorū insignibus (etsi ea mihi Dei benignitate atq; clemētia minime omnino defunt) clarus euadam, & mediā ē turba emineam: sed ut ad Deum proximè sancto hoc in literis secessū adiungere me, & magna studiorum uoluptate perfrui possim. Indignitatis & abiectiōnis animi esse reputans,

reputans, in affectando & ambiendo bonam multamq; uitæ partem, non in studijs & magnarū rerum contemplatione ponere ac collocare. Quod quidem mihi uel natura, uel longo usu ita est insitum, ut diuelli ab ea uitæ ratione ac instituto nullatenus uelim: & qui aliam in partem sua studia contulerunt, optimū hi sibi hominis statum inuidisse uidentur. Cuius sanè adipiscendi status, Philosophia sola magistra est, in quam qui sedatè & compositè uiuere cupit, se totum inuoluat oportet: nec ea tamen deferens, quæ ad fructuosam utilemque actionem spectare erunt uisa. Atq; nos ad hoc uitæ genus perpetuò alacres, & ad artium honestissimarum studia inflammati perpetuò erimus, in quo sanè mea fuerit culpa, si non & tuæ, optime lector, & cæterorū de me opinioni respondero: liceat modò per uitam & ualitudinem. Efficiam enim profectò, ut omnes fateantur, meam in iuuanda re medica uel egregiam operam, uel præclarā certè uoluntatem extitisse. Quo in genere, quid sim præstaturus, ipse studiorum meorum prolatus fructus abundè (opinor) declarabit. Mihi enim certè in omni uita propositū est, quoad mihi datum diuinitus fuerit, Deo ipsi primum ac Reipublicæ literariæ nostræ, hoc est, sacre medicinæ deferuire, ueteremq; & diuturnam sitim optimarum artium atq; studiorum explere. In quibus semper ad aliquid promendū, quod mortalibus usui sit, & Reipublicæ salutare, assidui erimus: ut ambrosia Deorū ac nectare (ut est apud Homerū atq; Platonem) satiati, ueris animi bonis frui abundè possimus. Vale lector, & nostra candido animo (quo certè damus) complectere.

ENARRATIONVM MEDICINALIUM HIS SEX LIBRIS CONTEN-

TARVM INDEX.

LIBRO PRIMO.

I **A** Nimaduersione in librum de Flatibus, qui Hippocrati adscribitur.
Enarratio Prima. pagina 1.

II. Conciliatio pugnantium locorum ex Hippocrate, libris de Flatibus, & de Natura humana, popularium morborū item & priuatorum, quos *ασθενει* uocat, causas reddentis. Cū libro de Flatibus utriusque causam aërem esse statuit. Libro uerò de Natura humana alios morbos à uictus ratione, alios ab spiritu quem uiuentes attrahimus fieri affirmat: Enarratio Secunda. pag. 43.

III. Conciliatio locorum ex Hippocrate, ut uidetur, pugnantium, de pleuritidis curatione dolore ad hypochondria descendente: cū secundo de Ratione uictus acutorum, textu X. pharmacum dari mox inchoante dolore præcipiat. Quarto autem eiusdē tractationis libro, textu XIX. id uetet. Enarratio Tertia. pag. 49.

IIII. De amari saporis generatione atq; natura, non omnem à calido fieri, nec item amara omnia calida esse. Enarratio Quarta. pag. 54.

V. Examīnatur locus ille Galeni XIII. Methodi, locum inflammatum tum discutientibus, tum repellentibus medicamentis euacuari. Enarratio

ratio Quinta.

V I. Galenum de hordei natura sibi contrarium uideri, cum secundo de Simpliciu facultatibus frigidu statuatur: quarto uero Methodi medendi suppuratiuum esse affirmet, atq; ideo calidum. Enarratio Sexta. pag. 64.

V I I. De pituitæ falsæ generatione & causis, pro Galeno: aduersus Auicennam. Enarratio Septima. pag. 67.

V I I I. Morbillos, quos nunc recepto nomine appellamus, quicq; in pestilentibus & malignis febribus sæpe apparere per modu decretorij solent, Exanthemata à Galeno non esse dicta, contra Manardi sententiam: necq; Herpetes esse, ut idem uult Manardus. Enarratio Octaua. pag. 72.

I X. Explicationes dubioru, ac locorum quorundam ex meis in Galenum comentarijs ad libros de Morbis & Symptomatis Galeni, ad Ludouicum Guarinum medicum. Enarratio Nona. pag. 76.

X. Super hisdem dubijs atq; nonnullis alijs, ad eundem Ludouicum Guarinum explicationes. Enarratio Decima. pag. 79.

LIBRO SECVNDO.

I A Liquot Galeni locorum explicationes; ad An. Saporam medicum. Enarratio Prima. pagina, 81.

I I. Acutior ne sit ex sanguinis & humorum putredine intra uasa quæ nascitur febris, quam *σύνεξις* Græci uocant, an quæ ardens uocatur: & an idem sit acutam esse febrem atq; ardentem dicere, disputatio cum Hieronymo Lopi medico præstantis. habita. Enarratio Secunda. pag. 85.

I I I. Vulnus capiti inflictu cuidam illustri mulieri secundum occipitis initium, quæ se inuicem futuræ contingunt, minime lethale fuisse. Assertio medica ad Reuerendissimum D. legatum Aquinonensem. Enarratio Tertia. pag. 101.

I I I I. De uino in curatione Arthritidis grauissimæ, an in accessione conueniat. Item num ad præcautionem in totum sit auferendum, pro spectatæ uirtutis ac nobilitatis uiro Thoma Guadagno, ad Paulum Anthonium Guadagnum illius fratrem. Enarratio Quarta. pag. 103.

V. Super solutio pharmaco, leni præsertim, minime dormiendum; contra obseruatum hætenus ab Italis morem. Enarratio Quinta. pag. 112.

V I. Synochis, aut alioqui continentibus febribus laborantes, in magnum uenire discrimen, ni protinus ab initio ualentibus uiribus sanguis mittatur, ex Galeni doctrina. Enarratio Sexta. pag. 119.

V I I. In intempestiua sanguinis missione uerendum, ne sit quod ab Auicenna scriptu est, ne æger ad alteram duaru rerum perducatur, biliosum feruorem, uel frigidoru cruditatem. Enarratio Septima. pag. 126.

V I I I. Super præfata dissertatione Enarratio, qua docetur, ex intempestiue misso sanguine crudiores reddi humores, pluresq; esse quam duos illos mittendi sanguinis scopos à Galeno enumeratos, nempe uirium robur, & morbi magnitudinem. Enarratio Octaua. pag. 135.

I X. Lactucam etsi inter olera primas in bonitate partes tenere creditur, ipsam tamen necq; optimi succi, necq; multi sanguinis generatricem esse. Enarratio Nona. pag. 138.

Labor

..X.. Laboris apud Hippocratem & Galenum uaria significatio. Enarratio Decima. pag. 144.

LIBRO TERTIO.

I. Popularium morborum in Gallia Narbonensi, præsertim Arelate, grassantium sub annū Domini M. D. XLIII. explicatio. Præcautio, atq; curatio cum enumeratione antidotorū, ex probatissimorum quorūq; sententiā ad uenena ualentium. Enarratio Prima. pagina 146.

II. Galenū de uoluptatis & doloris causis sibi pugnantia dixisse, cū XII. Methodi reditum ad naturalem statum, si affatim fiat, dolorem parere, non uoluptatem, conceptis uerbis affirmauerit. Quarto uerò de Symptomatum causis pluribus locis contrariū omnino dixerit: & quonā pacto conciliari inuicē contrarij hi loci possint. Enarratio Secunda. pag. 159.

III. Conciliatio diuersorū locorum Galeni de Erysipelate cū I. & II. de Morborū diff. & causis, tum XIII. Methodi & XIII. itē libro de Tūmp. præter naturā, à bili fieri dicat: Secundo uerò ad Glaucōnem à sanguine tenui bili admixto: & quòd natia bilis sit sanguis tenuis ex Galeni sententiā. Enarratio Tertia. pag. 172.

IIII. An in Erysipelate ab initio refrigerantibus & adstringentibus, ut Arabs Auicennas: an potius ut Galenus, Paulus, atq; Rasis uoluere, refrigerantibus & humectantibus sine adstrictione utendum. Enarratio Quarta. pag. 177.

V. Dioscoridem in Meliloto pingenda diminutum fuisse. Enarratio Quinta. pag. 180.

VI. Rhabarbarum uocatū cum tota substantia exhibitum, ut medicis nam facitantes dicere solent, & utilius esse cū omnibus, tum præsertim sanguinem reiectantibus, & plus soluere quā illius dilutum, quod uulgus medicorum infusionem uocat. Enarratio Sexta. pag. 181.

VII. De pariendi statuto mulieribus tēpore, & an ad undecimū usq; mensem gestari foetus in utero possit. Enarratio Septima. pag. 188.

VIII. De uulnerum lethaliū ratione, & quæ uulnera lethalia, quæ non iudicanda sint: & quonam pacto pro testimonio dicendum sit medicis in iudicium uocatis. Enarratio Octaua. pag. 203.

IX. De risus natura & causis, & ad quam potissimū partem referri debeat, quidq; ab eo consequatur. Enarratio Nona. pag. 212.

X. Conciliatio locorum ex Galeno pugnantium de testium principatu, cū VI. de Vsu partium inter uiles & ignobiles partes reponat. Libro uerò primo de Semine hos ipsos corde etiam præstantiores esse contendat: & in Arte medicinali inter principes partes statuatur. Enarratio Decima. pag. 224.

LIBRO QVARTO.

I. An salubrius sit ad tuendū cuiusq; ualitudinē ductū impulsūq; propria naturæ, ut primo de Sanitate tuenda uoluit Galenus, quā saluberrimis medicorū consilijs præscriptisq; uti: & ad quid ars medica utilis. Quam utiq; disceptationem Hieronymus Lopus insignis medicus Francisco Valleriolæ diluendam proposuit. Enarratio Prima. pag. 228.

II. Francisci Valleriolæ ad propositam quæstionē Responso ad Hieronymum Lopiū medicum præstantissimū. Enarratio Secūda. pag. 232.

III. Febrim ex bili tū præsina, tum æruginosa fieri posse experimento probatum, & earundem febrium curatio. Enarratio Tertia. pag. 244.

IIII. Intēperata corpora num similibus, num contrarijs seruanda. Et pugnantiū ea de re. Galeni locorū cōciliatio. Enarratio Quarta. pag. 254.

V. Ad atræ bilis atq; pituitæ noxiā uitandā, pro Petro Bacheto iurisperito, uiro in literis summo amicoq; singulari. Enarratio Quinta. pag. 258.

VI. Cucurbitulas in lippitudine, etiam ante totius corporis uacuationem in corpore rari habitus, & minime plethorico, probè conuenire. Enarratio Sexta. pag. 263.

VII. De populari & Epidemico morbo grassante febre tertiana ab æris & aquarum noxia qualitate oborta cum hepatis imbecillitate & obstructione, ad quam dysenteria hepatica sequebatur. Enarratio Septima. pagina 277.

VIII. Symptomatum quorundam grauium enarratio, pro illustri Domino Ioanne à Mende, Diui Ioannis milite strenuo. Enarratio Octaua. pag. 272.

IX. De primo uoluntarij motus instrumento Galenum diuersa sensisse cum XII. de Vsu partium, tendinē uoluntarij motus primum instrumentum esse affirmet; Libris uerò tum primo de Motu musculorū, tum primo & XV. de Vsu partium, musculus non tendinem tale organum esse uelit. Enarratio Nona. pag. 277.

X. Expositio Aphorismi primi Sectionis primæ Aphorismorū Hippocratis, Cuius initium, Vita breuis, Ars uerò longa. Enarratio Decima. pag. 280.

LIBRO QVINTO.

I. A Vstrum uentū qui ab omnibus Medicinæ autoribus calidus esse ponitur, frigidum suapte natura esse, contra receptā uulgò de eo opinionem; & cur calidus nobis appareat. Enarratio Prima. pag. 297.

II. In quibus Hippocrates à Galeno arguatur. Enarratio Secunda. pagina 304.

III. Pueris acuto aliquo morbo tentatis, & habitoribus, cōmodè ante annū decimumquartū mitti sanguinē posse. Enarratio Tertia. pag. 308.

IIII. Ad conceptum facientia, genitalēq; semen corroborantia pro illustri quadam muliere ad illius maritum uirum illustrem. Enarratio Quarta. pagina 313.

V. Ad antiquam è cerebro ad oculos fluxionem arcendam, eandemq; curandam, ad Ioannem Philippum Aerarij Mediolanensis præsidem uirum præstantissimū. Enarratio Quinta. pag. 321.

VI. De Scirrhuso tumore ex crassa pituita & atrabile inuicē mixtis secundum imum uentrem ad ilium sinistrū in utero fixo, unā cum doloribus tensiuis & acrimoniæ interdum sensum inferentibus, spirituq; plurimo flatuoso, Pro illustri quadam Domina. Enarratio Sexta. pag. 328.

VII. Ad uirium ex diuturno grauiq; morbo infirmitatem reparandam

dam erurumq; ad motum impotentiam, pro spectabili uiro Ioanne Baptista Bernardino ciue Lucensi. Enarratio Septima. pag. 336.

VIII. De tussi diuturna à pituita aquosa sed lenta, pro Archidiacono Aedis Virginis sacre Auenionensis uiro præstantissimo. Enarratio Octaua. pag. 339.

IX. De morbo regio ex calida iocinoris atq; totius intemperie calida cum redundantia bilis plurimæ & imbecillitate facultatis discretivæ hepatis, pro spectabili uiro Guiljelmo Bruneto; prætorè urbano Arelatæ, ad Laurentium Brunetum illius fratrem. Enarratio Nona. pag. 342.

X. De castanearum natura quid senserit Galenus, & pugnantium ea de re apud eundem auctorè locorum conciliatio. Enarratio Decima. pag. 347.

LIBRO SEXTO.

I DE causa continente ex Galeni sententia, ad Leonardum Fuchsum medicum præstantissimum. Enarratio Prima. pagina, 350.

II. Medico necessariam esse Astrorum scientiam. Enarratio Secunda. pagina, 368.

III. Examinantur pleraq; in libro de tremore à Galeno dicta. Enarratio Tertia. pag. 379.

IIII. Num Galeni ætate distincti essent à medicis Pharmacopoci, seu unguentarii, item & chirurgi, ut nunc ætatis: an contra idem essent: & an medico horum munia obire quandoque liceat. Enarratio Quarta. pagina, 387.

V. De annua Elephantorum apud Arelatam probatione uetere Senatufconsulto instituta: deq; nonnullis ad eam rem pertinentibus. Enarratio Quinta. pag. 393.

VI. An medico ægrum fallere salutis causa liceat. Enarratio Sexta. pagina, 402.

VII. Vinum nouum quale & qua sui ætate tale iudicandum sit. Et uinum medium inter uetus & nouum quale Galeno sit uisum. Enarratio Septima. pag. 408.

VIII. Explicatio cuiusdam loci Auicennæ Fen Sexta Quarti, de morfu uiperæ. Enarratio Octaua. pag. 412.

IX. An in nephritico dolore, & lapidis, aut uesicæ, aut renum curatione, cum soluentibus medicamentis, quod nonnulli facere solent, sint ad miscenda uretica, & lapidem frangentia. Enarratio Nona. pag. 414.

X. De Melancholico temperamento & habitu, ex Galeni sententiæ: & cur Melancholici ab Aristotele ingeniosi sint dicti: & ingeniosum esse propriè quid sit. Et an in reliquis hominum temperamentis, uti in Melancholico, ingeniosos sit inuenire. Enarratio Decima. pag. 415.

ENARRATIONVM MEDICINALIVM LIBER PRIMVS, FRANCISCO VALLERIO

MEDICO AV-
TORE.

Animaduersionis in librum de Flatibus qui Hippocrati adscribitur.

ENARRATIO PRIMA:

LIBER QVI Περὶ Φωσῶν græcè inscribitur, hoc est de Flatibus, magni illius Hippocratis esse sine controuersia ab omnibus est hætenus existimatum: quod & dictione, & sententiarum pondere, & argumenti plena bonæ frugis tractatione, genuinam illam medicinæ parentis Hippocratis sapientiâ referre uideretur. Nam cum sententiæ quædam illustres hoc ipso libro cõtineantur, qualis una illa est, Esse

artium quasdam quæ peritis earum multum laboris ac molestiæ, his uerò qui earum usu indigent, utilitatem pari iucunditate mistam adferant: esseq; ex earum numero medicinam, ut cuius ope ac beneficio à maximis malis ægroti liberentur, quos quidē ipsos magno suo labore, propriasq; ex alienis malis sibi demerente calamitates curat ingenuè Medicus. Et
item illa, De occultissimis ac difficillimis morbis opinione potius, quàm scientia iudicari. Et rursus: Causa perspecta morborum, facile esse quæ conducant admouere. Et, Medicinam adiectionem quandam esse, & de tractionem. Et contrariorum contraria esse auxilia. Et ipsa argumenti ratio atq; tractatio tota (est enim in id præcipuè ab autore, quisquis tandem ille fuerit, conscriptus liber, ut quæ nam morborum omnium causa, ac ueluti fons sit inueniatur) summi autoris cuiuspiam maiestatem resertere merito uideantur, ut ad Hippocratem autorem id quicquid est commentarij referretur, plerisq; omnibus est uisum. Verùm mirari subit, cur in tanta doctissimorum hominum excellentissimq; Medicorum turba, qui
ab Hippocratis illius uetustissimi ætate in huius æui memoriâ floruerunt, nemo quisquam, qui modò Hippocratis monumenta uersarit, inuentus adhuc sit, qui librum hunc diligenter uel examinerit, uel dubios qui in eo sunt locos sub censuram ullam reuocarit: sed sola inscriptione contenti, nihil maius aut solidius spectantes, tanquam germanum Hippocratis affirmarunt, inter legitima eius autoris monumenta reponen-

tes, Ego uerè et si minimè sum, qui præiudicatam hanc à tot iam seculis opinionem, uel conuellere magnis rationibus possim, uel coniecturis in diuersum mutare, (ne plus quàm alij sapere uidear) tamen cum pleraque eo in opere sint, quæ non solum ab Hippocratis doctrina, uerum & à ueritate quodq; ipsa sint alienissima, (quæ mox singulatim attin- gam) operæpretium facturum me putauì, si eos locos à me designatos & annotatos, in ordinem reponerem, falsosq; & ab omni medica institutione abhorrentes ostenderem: ut uel animaduersione hac mea, præstan- tissimos quosq; & emuncta nare homines, ad ferendam sententiam exci- tem, meq; ipse confirmem: uel saltèm meo in ea re officio functus mihi uidear, qui præterita ac neglecta uulgi medicorum de me opinione, (neque enim defuturos ignoro, qui quasi confirmatam iam in omnium mentibus opinionem euellere, prorsusq; dissicere paradoxo hoc uelim, factum meum ceu arrogans insectentur) libere quantum quidem inges- nî uiribus potero, sententiam ipse meam aperiam, magnis illam quidem nec uanis fulgitam rationibus, unde illis fides apud non improbos iudices constare possit. Adferemus itaq; quos ex hoc opere toto collegimus lo- cos, qui seueriorem legentium animaduersionem curamq; desiderent. Quos quidem ipsos ut falsos sumus ostensuri, sic sane minimè dignos ha- bendos qui ad autorem Hippocratem referantur. Horum primus hic est mox ad libri initium scriptus:

⁹¹ Τέλει· δι' ἡ τῆς τοῦ πλὴ φλαύρας χαλιπρὸν γυναικα· τὰ δὲ σαρδάνια, κρίσιον· καὶ τὰ μὲν
φλαύρα, τῷσι κτηρίοις, καὶ οὗτοι ἐξιδώτρην· ὃ γὰρ σύματ'· ἀλλὰ γινώσκουσιν αὐτήν.

Quod est, Huius autem artis uilia, cognita difficilia: seria & quæ ali-
cuius sunt momenti facilia sunt; atq; uilia quidem Medicis, non autem
imperitis sunt cognita, non enim corporis sed mentis opera existunt.

VALLERIOLO.

Difficilis profectò & quæ non facîle aut animo concipi, aut uerbis explicari possit sententia hæc semper mihi est uisa. Non enim uideo qua ratione quæ in arte uilia sunt, hoc est minoris momenti, cognosci quidem difficulter feria uerò & grauiam facîle possint. Equidem si quod minoris est momenti uix deprehendi potest, uti hîc censet Hippocrates, quomodo quis facîle ea deprehendat quæ in arte præcipua habentur? Ego uerò uilia ea in arte quaptiam dici iure existimo, quæ artem minime constituent: & in ijs quæ eius artis sunt infimum dignitatis locum teneant: qualia illa sunt, quæ à Galeno tum 3. tum 4. Methodi, primæ morborum indicationes dicuntur; uti uulnus cauum esse implendum, sordidum detergendum, simplex agglutinandum, & morbum quancem esse auferendū (quod prætor naturam sit) indicare. Hæc enim omnia (ut bellè illis in locis nos docet Galenus) neq; artem constituunt, & plebeis æquè ac Medicis sunt perspecta. Quamobrem merito uilia atque infima aestimari debent. At hæc quis nescit facîle cognosci: ut quæ etiam fullo-
nibus, lanijs, cerdonibus, nullo monstrante, abundè sint cognita. Si quis enim ulcus cauum unicuiquam ex ijs ostendat, implendum esse sanè dicet: si sordidum, detergendum; si simplex, agglutinandum. Quid est ergo

ergo quod hæc difficulter cognosci dixerit Hippocrates, si ab imperitis nullo negotio deprehenduntur? Pars uero ea quæ mox sequitur (*quod dicitur* *ἡρόδω*) hoc est præcipua facile noscitur, à ueritate alienissima mihi planè uidetur, neq; digna quæ Hippocrati adscribatur. Equidem si totius naturæ gnarum: omnibusq; ijs disciplinis atq; artibus (quæ quidem ut sunt, sic sanè optimè nuncupantur) ornatum medicum esse oportet, ut millies in mille locis testatur Galenus, non uideo quo nam pacto quæ in arte Medica præcipua sunt deprehendi facile possint. Cuius enim artis inuentio difficilis est: eius quoq; theoremata difficilia esse necessariū quidem est. Artis porro difficultatē indicant cūm materiæ circa quā uersatur inconstantia atq; mobilitas (perpetuò nāq; fluit) tum instrumentorū quibus ipsa utitur, incertitudo. Utitur enim experimento & ratione, quorum alterum, nempe experimentum, periculosum est: alterum uero ex ratione iudicium, haud quaquam facile existit. imo, sicuti aliquod aliud, ut uult Galenus, maximam habet difficultatem. Quamobrem rectissime ob id longam esse artem idem censuit, quoniam ferè omnium operationum occasionem habeat momentaneam. Et ob id difficulter comprehensibilem, ut nemo eam possit agnoscere, nisi qui diu in hoc fuerit exercitatus. Vnde merito illud dixisse idē autor uidetur, quod corporum propria cuiusq; natura (quam *ἰδιονυξιαία* Græci uocāt) incomprehensibilis sit, uerā medendi artem Aesculapio Apolliniq; dijs tantum concessam, ut quæ à nobis uiu consequi possit. Cuius sanè rei maximum nobis Hippocrates testimoniū suis monumentis reliquit. Scribens enim ad Democritum, eam nemini cuiquam mortalium: ne ipsi quidem eius inuentori Aesculapio perspectam satis esse testatur.

Ἐγὼ μὲν γὰρ ἰπποκράτης ἐν τῇ αὐτῇ ἐπιστολῇ λέγει ὅτι ἡ ἀρχὴ τῆς ἰατρικῆς ἀπὸ τοῦ θεοῦ ἐστὶν, καὶ οὐκ ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου. καὶ πάλιν ἔπειτα λέγει ὅτι ἡ ἀρχὴ τῆς ἰατρικῆς ἀπὸ τοῦ θεοῦ ἐστὶν, καὶ οὐκ ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου. καὶ πάλιν ἔπειτα λέγει ὅτι ἡ ἀρχὴ τῆς ἰατρικῆς ἀπὸ τοῦ θεοῦ ἐστὶν, καὶ οὐκ ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου.

Lib. de Consil. artis medendi in lib. 1. de Facult. natur. & 1. Meth.

1. Aphorif. comment. 1.

1. Metaph. cap. 7.

Epistola ad Democritum.

Id est: Ego quidem ad Medicæ artis finem minimè perueni, et si scire iam sum. Quin nec eius inuentor Aesculapius, nam & ipse in pluribus recantauit, ut scriptorum eius libri manifestum nobis fecerunt.

Quod si & ipsemet Hippocrates, illiusq; interpreter Galenus difficillimam esse atq; nondum satis perspectam artem Medicam consentit: ut quæ coniecturis plurimum nitatur: & in ea, ut Damascenus affirmat, immensa sit profunditas: qui quæso fieri potest, ut quæ in ea seria sunt & grauia facile noscantur? Quod intuens Galenus, appositissime dixisse est uisus, Vileus curare non cuiusuis esse hominis: sed eius, cui omnis natura sit perspecta ratio. Sed reliqua discutiamus: nempè partem illam.

In Aphorif.

3. Meth.

Καὶ τί μὲν φησὶν αὐτὸς ἰπποκράτης, καὶ ὁ τῶν ἰδιώτην.

Quod est, Vilia ipsis quidem Medicis: non autē idiotis sunt cognita. Quid hoc à ueritate alienius dici potest? Longè certè aliter Galenus, qui primas morborum indicationes omnibus hominibus præsto esse plebeis etiam probè notas, cūm tertio, tum sexto Methodi medendi asserit, ipsasq; minimam esse curationis partem. Quod si uerum est (ut uerissimum esse res ipsa declarat) quonam pacto infima & uilia in arte fo-

lis Medicis, non etiamnum imperitis erunt perspecta? Non enim, scire quid fieri oportet, (ut. 6. Methodi nos bellè docet Galenus) id magna res est, ut quod omnibus hominibus natura insit, sed quibus rationibus illud efficias: id uerò scire artificum est: quod appolitisimis exemplis nititur eoque loci declarare Galenus. Itaque uilia & quæ minimi sunt momenti, cuiuscunque artis tandem ea sint, nec magnum quiddam haberi debent, (ut quæ artis sint tantum initium, non propria aliqua pars) & omnibus sunt perspecta: non tam artificibus ipsis, quam etiam imperitis. Quin nec quæ sequitur præcedentis partis probatio, digna Hippocrate est habenda:

οὐ γὰρ σώματα, ἀλλὰ γράμματα ἔργα εἰσίν.

Hoc est, Non enim corporis sed mentis opera existunt.

Ob id enim uult, uilia in arte captu difficilia esse, quod non corporis, sed mentis opera sint. At quæ *σώματα* sunt (ut ille uocat) æque mentis atque illa sunt opera. Quamobrem si ea ratione ad comprehendendum difficilia quæ in arte uilia habentur uoluit esse, quod mentis opera sint: multò certè magis quæ seria erunt: quod maiore mentis intentione, maiore disquisitione egeant. At iam paulò longius progrediamur.

HIPPOCRATES.

Τῶν δὲ δυνάμεων ἑκατόμην, ὃ μὲν πρότερον ὁ αὐτὸς ὁ δὲ πάλιν διαφέρει. Διὰ μὲν γὰρ τὰς νόσους ὁ δὲ αὐτὸς ἑκατόμην, ὁ δὲ πάλιν ἀλλοιότητα καὶ αὐτομόνητα τῶν πόρων. Ἐς δὲ μία τῶν νόσων ἑκατόμην καὶ ἰδίαν, καὶ αὐτὴ ἡ αὐτὴ.

Morborum, inquit, omnium unus & idem modus est, locus uerò ipse differentiam facit. Quare uidentur quidem morbi nihil simile habere, ob locorum scilicet diuersitatem atque dissimilitudinem, cum sit tas men morborum omnium una & species, & causa eadem.

VALLERIOLA.

VNum eundemque morborum omnium esse modum, non aliter constare potest, quam si intelligas unam quampiam atque communem morbis omnibus inesse naturam, cuius communionem ex æquo morbi omnes, ut morbi sint, sortiuntur: esse enim præter naturam, atque molestia afficere homines, functionibusque incommodare, omnibus sanè morbis conuenit: qua quidem ratione dici iure optimo potest, morborum omnium unum esse modum, rationemque unam. Si autem per modum, nocendi formam intellexit: falsum id esse euidentissimè constat. Non enim similem inter se noxæ rationem morbi omnes obtinent, sed aliam alij: ut nonnulli qualitatuum excessu, alij deprauatione uel figuræ, uel numeri, uel magnitudinis, non pauci soluta unitate lædant, multi horum coagmentatione. Alij item rursus citra dolorem, plerique maximo cum dolore negotiū homini faciant: ut ferè tot esse dicas læsionum modos, quot & morborum. Locum uerò (quod proximè subdit) diuersitatem in morbis facere, id perspectum cuique esse debet. Siue enim loci nomine affectam sedem, siue regionem & tractum quem incolimus intelligi uult, constat undique sensus. Nam & corporis sedes affectæ (qui loci nuncupantur) & regionis in qua degimus natura magnam in morbis pariunt

pariunt uarietatem : uti ex Hippocratis scriptis lib. de Aëre, aquis, & regionibus : & ex Galeno libris de Locis affectis, colligi conceptis etiam uerbis potest. Verum quod mox sequitur, uti à ueritate omni alienissimum, sic sanè indignum quod à tanto autore sit pronuntiatum, nempe, Morborum omnium unam esse tum speciem, tum causam. Quod si ita est, cur de morborum differentiis, deq; ipsorum causis tam multa fusissimè scripsit Galenus? Si enim una tantum est morborum omnium species, quorsum tot discrimina? tot differentia? Vnam item omnium curationem morborum esse oporteret, si una tantum morborum esset
 20 species : at cum plures sint, eaq; diuersissimæ : consequitur, non unam, sed plures, uti reuera sunt, morborum species esse. At quis non uidet in intemperie multitudine esse affectuum species, nempe tot, quot in tempe-
 ratura excessus constare possunt. In structura, in solutæ unitatis genere quàm multæ? Quæ ne longissima narratione explicare cogar, rem tot tam cumulatissimè liber de Morborum differentiis explicabit. Atque quod de specie dictum est, de causa item dici rectissimè potest: innumeræ enim sunt morborum causæ: non externæ modò, & ut uocant præinci-
 pientes, uerùm corporeæ & internæ. Quomodo igitur morborum om-
 30 nium una erit uel species uel causa? cum & ipsemet Hippocrates, & eius interpres Galenus benè multas statuunt, ex quibus methodos consi-
 ciant suas.

HIPPOCRATES.

Ἄνευ γὰρ τοῦ πνεύματος οὐκ ἔστιν ἀσθένεια, ἀλλὰ καὶ οὐκ ἔστιν ἰσχυρία.

Quod, inquit, inter Cælum & terram est, id omne spiritu plenum est. Hic & hyemis & æstatis causa est.

VALLERIOLA.

QUOD inter cælum terramq; interiacet, spiritu id omne compleri, etsi quadatenus admitti id possit, cum sit ferè rebus omnibus inter-
 30 mistus aër: tamen ambiguitatem sanè ea res uel maximam habet. Si enim spiritus nomine mundi illam à Platone inductam animam audia-
 mus, eiusq; placita sectemur, fatendum quidem indubiè erit, spiritu omnia plena esse, qui ui & potentia sua omnia regat, omnia moderetur, scēq; per omnes mundi artus omnium sator inserat, atq; infundat, unde rebus omnibus uigor atque origo constet. Quod intuens poetarum summus pulchrè illud cecinisse uidetur:

Vergilius a.
Æneid.

Principio cælum ac terras, camposq; liquentes,

Lucentemq; globum Lunæ, Titanamq; astra

Spiritus intus alit: totamq; infusa per artus

40 *Ætens agit at molem, & magno se corpore miscet.*

Inde hominum, pecudumq; genus, uitamq; uolantum,

Et quæ marmoreo fere monstra sub aequore pontus.

Ignis est ollis uigor, & cælestis origo

Seminibus.

Si ad hunc quidem modum spiritus nomine huius li-
 bri autor usus esset, quæ inter cælum terramq; interiacent, spiritu

omnia compleri, uerissimum esset habendum. Sed quando ea uoce uel
 melior aërem intellexisse cum indubitatum est; (quod & ipsa tota argu-
 menti huius in hoc libro tractatio, & ipsa quoque operis inscriptio quæ
 aërem; hoc est, de flatibus, seu spiritibus est, abstruse docente) talem fe-
 sum, qualem modò proposuimus, ea pars habere non potest. Itaque id
 eum uoluisse constat, Omnia quæ inter cœlum & terram sunt aëre com-
 pleri, ac spiritu plena esse: quod sanè stare minime potest. Nam etsi ple-
 risq; rerum intermixtū, confusumq; aërem esse certissimum est: non ta-
 men ob id aëris plena omnia. Antris, & specubus terræ ac maris, plurimū
 aëris subesse certissima fide constat: id enim terræ emineris metallarū
 manantes auræ, cauernarumq; mugitus abundè docent. Non tamen eò
 fit, ut quicquid inter cœlum terrasq; interest, id aëre omne compleatur.
 Quod si accidit, ubi ignis? ubi aqua? Si enim ubiq; est aërem inuenire,
 inerit & aquæ & terræ aër: unaq; confusus atque intermixtus cæteris se
 elementis insinuat. Atqui fieri id naturæ lege minime potest. Habet
 enim elementum quodque sua à natura constituta loca; quæ alienam
 omnem à se substantiā excludant; nec duo in unum corpora mutuo com-
 plexu implicari possunt. Non enim ubi aqua, terra, aut ignis, sibi aër
 erit: nisi fateri uelimus, & corpora sese inuicem eodem in loco comple-
 sti posse: & nullum dari elementum in quo non plurimum aëris subsit. 10
 quo quid absurdius? Nam etsi terram aquamq; non rarò à spiritu agita-
 ri uidemus: agitatio quidem ea, non æcongenito & insito, sed extrario
 & aduentitio spiritu, neq; atque impetu magno eò delato fit. Quoties
 enim se in terræ meatus & maris insinuarit, turbari & agitari magnis
 fluctibus æquora; concuti terram & conuelli cernimus, propriam scilicet
 sedem petente spiritu, qui in alieno loco, ceu carcere quodam conclusus,
 uiam sibi magno impetu innatiuam sibi sedem facit. Vnde & terræ
 motus, & maris æstus & undarum reciprocationes euenire doctissimi
 philosophorum Democritus & Aristoteles arbitrantur. Ipsum uerò
 hyemem & æstatem causam esse, quis credere possit? Hyemem certe atq; 10
 æstatem, cæterasq; temporum uicissitudines, non spiritus ipse, sed sydes-
 rum motus, in primis uerò Solis facit. Hic enim accessu suo ad nos, uel
 discessu, æstatem & hyemem conficit, ut astronomorum omnium con-
 cors est sententia. Quæ ne gratis dixisse uideri possim, præstantissimos
 autorum ea de re scita adferam: ut non tantorum uirorum testimo-
 nio solum, sed & adductis ab ipsis rationibus pugnem. Plato mundi mi-
 rabilem genesis in Timæo enarrans, ad hunc modum diserit. Hac ra-
 tione (inquit) consilioq; Dei tempus creare uolentis, Sol & Luna, & aliæ
 quinque stellæ, quæ uocantur Errantes, factæ sunt: quod temporis nūme-
 rus distinguatur, atq; obseruetur. Et paulò post, de Sole loquens, A Sole 40
 inquit, noctis dieq; uarietas orta est: propter hæc etiam unius sapientis-
 simiq; circuitus reuolutio. Mensis uerò prouentus quando Luna lustra-
 to circulo suo Solem consecuta est. Anni, ubi Sol suum peragratu or-
 bem, Chalcidius uerò in suis ad Timæum Platonis commentarijs,
 præcitatum locum explicans, nostram tota hæc de re sententiam plenius
 confir-

confirmare uidetur, inquit: Est igitur totius mundi talis constitutio, ex corporibus materisq; integris, prouidentiae gubernaculis ad motum aeternitati conuenientem directa, motuq; proprio similem formam praefrens globosam. Verum ad dinumerationem conuersionesq; temporum, immutationesq; & diuersitatem terrenorum, stellarum errantium uariis motus necessarius omnibus qui nunc accidunt euentibus, auctoritatem dedit. Et paucis interiectis, Causa, inquit, mutationum ex uario motu planetarum est. Nam si una eademq; esset perinde ut fixarum stellarum circumuectio, unum semper eundemq; motum obseruantibus omnibus stellis, ne ista quidem ulla proueniret diuersitas. At nunc conuersiones & aequinoctia, processusq; & regredationes, per latitudinem, perq; altum, maxime quidem Solis & Lunae, tum ceterorum quoq; syderum, uices temporum mutant: & omnem istam important commutationem. Et rursus alio loco: Igniuit (inquit) lucem clarissimam Deus rerum conditor, e regione secundi a terra globi, quam lucem Solem uocamus, tum propter ceteras ineffabiles utilitates, quas uiniuerso mundo Sol inuehit: tum etiam propter ignis huiusmodi dicit extitisse genituram, ut tanta rerum designatio nulla tegetetur obscuritate, ut cum idem rebus colorem daret, tum etiam numeri quo temporis spatia notantur, commoditas proueniret, atq; ut dierum & noctium uicissitudo succederet. Mensis uero designauit esse genituram, cum Luna peragrato circulo suo Solem conuenit. Anni quoque, cum Sol ad idem signum ex quo progressus erat reuertitur, numero dierum trecentorum sexaginta quinque, & parte quarta. Haec Plato eiusq; interpres Chalcidius. Ex quibus apertissime constat, temporum omnium uicissitudines, nempe ueris, aestatis, autumnii, & hyemis, in Solis praecipue motum esse omnino reijciendas: ut qui (quemadmodum Astronomi perhibent omnes, & Plato atq; Chalcidius testantur) accessu ad nos suo aestatem, recessu hyemem faciat: per septentrionalia enim signa gradiens uer & aestatem, per meridionalia autumnum & hyemem conficit. Quin & Galenus ipse ducesum suum Platonem sequutus, horum temporum uicissitudines, syderum quorundam ortu & occasu fieri, non spiritu (ut huius operis autor uelle uidetur) magna certe ratione affirmat: siquidem commentario primo in primum Epidemiorum Hippocratis, & 111. Aphorismorum commento decimoquarto, ueris, aestatis, autumnii, & hyemis constitutiones ex astris sumit. Veris (inquit) initium est in Helleponti parallelo aequinoctium, finis Vergiliarum ortus: atq; aestatis hoc est initium, quemadmodum aestatis terminus est, principiumq; autumnii Arcturi ortus, qui dies circiter duodecim aequinoctium autumnale antecedit. Iam Vergiliarum occasus & hyemis principium & finis est autumnii. Tertiò uero de Diebus decretorijs Solem aestatis, hyemis, ueris, atq; autumnii autorem constituit, cap. 1. eius tractationis. Quin & rei rusticae praestantissimi quique auctores temporum causas in astrorum motum merito referunt. uti ex Varrone, Columella, Constantino Casare colligi apertissime potest. Itaque non aer ipse seu spiritus, aestatis & hye-

mis causa erit statuenda: sed Solis astrorumque quorundam alius atque alius motus: ut mox à nobis ex omnium & Philosophorum & Medicorum placitis est probatum.

HIPPOCRATES.

Ἀλλὰ μὴν ὁλὴς καὶ σιδήρης καὶ ἄλλων ὁλὴς, ὅς τε πονήματ' ἐσὶ. Et paulò post, ὅτι καὶ τὸν τὸ ἄλλ' εὐνοίας ἀνταρ ἰούτα ἰ ἀντ' ἀνταρ καὶ λεπτοῖς ἰού, τὸ πρὸ περιχέει.

Id est: Quin & Solis & Lunæ & astrorum uia per spiritum existunt: adeò ut Solis etiam cursui æterno existenti, aër æternus atque tenuis existens esse præstet.

VALLERIOLA.

10

Nemini cuiquam uel Philosophorum, uel Astronomorū probari hanc sententiam uideo. Quomodo enim syderū uia (Solis præsertim) per spiritum procedat? Cū illud in confesso sit, extra elementarem regionem, cœlestia hæc corpora esse, longèq; ab elementorum sedibus posita, suis in orbibus circulari motu rotari: idq; ut uult Aristoteles, ab separata illa substantia, quæ cuiq; orbi in id ut ipsum intorqueat præest. Fertur enim Sol in suo orbe perpetua conuersione zodiaci signa percurrens, quod dierum trecentorum sexaginta quinque & quarta diei parte continuato cursu conficit. Luna uerò menstruo fermè spatio id ipsum absoluit. Non itaq; aut Sol, aut Luna, aut reliqua sydera per aërem ceu propriam uiam discurrunt: cū ab hoc longissimis interuallis disclusa, suis in orbibus moueantur ut Ptolemæi, Alphragani, Purbachij, Alphonsi, omnium ut in summa dicam, Astronomorum concors est sententia. Neque rursus ab spiritu tanquam motus eorum effectricæ causa mouentur: cū Aristotelis persuasum sit, ab intelligentijs quibusdam orbis præfixis astra orbescq; ipsos moueri. Si enim (quod à ueritate alienissimum est) ab spiritu moueri astra contingeret, cū hic plerumq; inordinato quodam uolentisq; motu feratur, ut cū uentis magno impetu iactatus huc & illuc ueluti nutabundus fluctuat: consequens quidem esset, & astra quoq; ipsa inordinate & incompotè ferri: quo quid absurdius? cū statim sint, neq; suum unquam ordinem deserentes syderum motus: nempe ab eo motore recti, qui neq; turbationi, nec mutationi, aut ordinis peruersioni sit ipse obnoxius. Pudendum igitur existimari debet, Solis & astrorum uiam per spiritum esse, cū neq; ut effectrix causa, neque ut administra spiritus ipse astrorum, motui seruire possit, unde & quod sequitur ex eodem autore (nempe aërem ipsum motum Solis æternum conseruare, illiq; essentiam præbere) explodi tanquam ab omni ueritate alienissimum debet. Quomodo enim corruptibile incorruptibili, mutationi & alterationi obnoxium, ei quod neutrius horum est capax, consistentiam præstet? uel illius motum conseruet? Essentiam dare, potentia & perfectionis est: quod enim est impotens, imbecillum, atq; imperfectum, alteri nullo pacto essentiam dare potest. Cumq; aër astris ipsis, multoq; magis Sole & infirmior sit, & imperfectior, potius aërem à Sole essentiam accipere, ab eoq; ipsius motum seruari, quàm è contra decet: quod reuera fieri planè uidemus: illustratur enim à Sole aër: tenuior,

puriorq;

11. Meth. c. 1.
8. textu numeri 43. ex
Argyropilo.
et 74. ex
Bessione. Et
rursus eodem
esp. nu. 48. ex
Argyropilo.
et 81. Bessione.
Et ite
Auerrois in
eius partis cō
mentario.
Vbi supradim
mediate 11.
Meth. esp. 8.

10

30

40

puriorq; redditur, ab eorū unā in gyrum ducitur. Vnde est illud Aristotelis, Necessē esse mundum hunc inferiorem contiguum esse superioribus lationibus, ut omnis eius inde uirtus regatur. Non itaq; Sol & astra ab spiritu, sed contra spiritus ab astris uim atque potentiam accipiet & conferuabit suam: quod præter rationes adductas, ipsa sensuum ratio plenē confirmare uidetur.

HIPPOCRATES:

10 Ἄλλα μὲν καὶ πάλαι τοῦ πλάτωνος ὅτι μέγιστον ἔχει τὸ πνεῦμα πᾶσι τοῖς θύλασι. ὃ γὰρ αἶψα πάλαι πλάτωνος ζωοποιῶν ἡδυνάσθη, μὴ μετέχουσα πνεύματι. μετέχουσι δὲ πᾶσι αὐτοῖς, ἀλλ' ὃ δὴ τὸ ὕδατος, καὶ ἐκ τοῦ ὕδατος ἐλκυῖται τὰς αἰσῆς· καὶ τὸ μέν, ὡς τὸν δάδου ὅτι γὰρ ὁ γὰρ ὄχημα· ἐνέειν τε εἶναι δὴ τότε.

Quod est: Verū quod mare ipsum spiritus particeps sit, manifestum omnibus esse puto. Non enim uiuere natantia animalia possent, si non spiritu participarent. Quomodo autem participarent, si non per aquam, & ex aqua spiritum attraherent. Et Lunæ hic fundamentum est, & terræ uehiculum, neq; quicquam usquam spiritu uacuum est.

VALLERIO LA.

10 **M**ARE spiritus particeps esse haud quaquam omnibus euidens existimari debet. Nam etsi confundi atq; misceri non rarō spiritum aquis uidemus, non tamen ob id continuō affirmandum id erit, esse mare aëris, seu spiritus particeps. Equidem cū solidum quoddam corpus, alienamq; intra se substantiam non admittens mare sit, qui fieri potest, ut unāsecum confusum aërem habeat atq; intermistum? Quin uel ex eo probari haud difficulter contrarium potest, quod cū aërem fortē fortuna intra se admisserit (qui quidem se ē terræ specubus atq; antris non rarō in æquoris cauernas fundit) tum uel maximē aestuet mare, magnisq; fluctibus elatum eo usq; turgescat, donec conceptum aëra foras uniuersum eiecerit. Vnde fit, ut & murmure magno, & elisis undiq; concurrentibus undis sese aër in proprium locum uindict: in quem cū se 30 receperit, tum quietum & tranquillum, minimēq; undosum reddi mare cernamus: eo uidelicet argumento, quod omnis quæ intrō subsederat aliena eiecta sit substantia, quæ quidem ipsa naturæ suæ uis atq; potentia sese exerit, & foras profert: quod uideatenta natiuam sibi sedem propriæ naturæ ductu appetat. Quæ uerō ad id probandum, quod initio assumptum est, adducitur ratio, minimē concludit. Probat enim ea ratione, in mari spiritum inueniri, quod si non spiritu participarent, quæ in eo animalia degunt, uiuere minimē possent. Quasi uerō natatilia ut uiuant spiritu & aëris attractatione egeant? Atqui contra uisum Aristoteli est, qui natatiliū pleraq; nec respirare, nec pulmonem habere, atq; ex confes 40 quenti nec spiritum trahere, magnis certē persuasionibus affirmauit. mollis enim generis piscium, crustaceorum, testaceorumq; nullum, aut respirat, aut spiritus attractu uiuit. Solū enim quæ sanguine prædita sunt & pulmones habent, ut delphini, & cetacæi generis, pleraq; respirare creduntur & aëris inspiratu uiuere: de his enim loquens Aristoteles sic ait.

4. de partib.
anim. cap. 3.

ἔτι δὲ ὡς ἔκαστος ἔχει τὰ ἀλλήλικα τὰ θάματα τῶν ζώων, ὅθεν ἑκαστὸς τοῖς τοῖοις ὅτε γὰρ φάλαγγας ἔχουσιν, ὅτε λύκον, ὅτ' ἀνὰ πένδουσιν.

Nihil (inquit Aristoteles) etiam ex iis quorum gratia uiscera habent animalia sanguine prædita: datum eiusmodi animalibus est. Non enim uenas hæc habent, non uescam, non spirandi usum. Et rursus,

3. de partib.
anim. cap. 6.

τὰ δὲ μὴ θάματα, ὡς τοῖς συμμέτρων πνεύματι δυνάμει κατὰ φύσιν ἀνάγκη δὲ κατὰ φύσιν ἔξωθεν, ἢ ὕδατι, ἢ αἵματι. διότι οὗ τῶν μὲν ἰχθύων θάλασσά ἐστι καὶ πνεύματα αἰθέρα ἀπὸ τούτου δεύουσι, καὶ ἀπὸ τοῦ καὶ ἄνωτα γὰρ τοῖς ποδὶ ἀναπνεῖται. ὕδατι γὰρ πνεύματα τῶν κατὰ φύσιν, τὰ δὲ ἀναπνεύοντα, τοῖς αἵματι δυνάμει πάντα τὰ ἀναπνεύοντα ἔχει πνεύματα. ἀναπνεῖ δὲ τὰ μὲν πᾶσι πᾶσι. ὅτι αἱ δὲ τῶν γινώσκοντων εἰς φάλαγγας καὶ ἀλλήλους.

Quæ sanguine carent (ait) uel suo natio spiritus fatis refrigerari possunt: extrinsecus autem uel aëre, uel aqua refrigerari necesse est. Quam obrem piscium nullus habet pulmonem, sed pro eo branchias obtinent, ut cum de spiratione ageremus retulimus: aqua enim refrigerantur, ut aëre quæ spirant. Quamobrem omnia quæ spirant, habent pulmonem. Spirant autem pedestria omnia, & aquatiliū nonnulla, ut Basena & Delphinus.

Loci Aristote-
lis explicatio.

Ex hoc autem Aristotelis loco euidentissimum fit, quæ in aquis degunt animantia & sanguine carent, uel natio suo spiritu quem congeneritum intus habent, uel aqua fatis ut uiuant refrigerari, nec aëris attractu egere, quod & sanguine careant, & pulmone: quo in genere mollia omnia, crustacea, & testa intacta supra reposuit, quarto scilicet de Partibus animalium cap. v. Itaque cum piscium nullus pulmonem (exceptis admodum paucis) habeat, nec respiratione quidem ipsos uti consequens erit. Nec quæ in piscibus constitutæ à natura branchiæ sunt ad aëris attractum, sed aquæ potius ualent, testis est idem Aristoteles I. de Natura animalium ad hunc modum loquens:

cap. 13.

ὅτι δὲ ἰχθύες, ὡς ἅπασαν αἰστανται, ὅτε μαστὸς ἔχουσιν, ὅτε αἰσθάνονται πόντον ἐκτός θάλασσαν φανερῶς, ἵσθαι δὲ ἔχουσιν τὸ, τῶν βραγχίων, ἢ τὸ ὕδατι ἀναπνεῖται, ἀλλήλικα ἢ τὸ σῶμα καὶ τὰ πνεύματα.

Quod est: Pisces igitur (ut modò dixi) nec mammas habent, neque meatum genitalem ullum intus conspicuum: branchias autem rem habent peculiarem, quibus humorem quem ore acceperunt reddunt.

Plinius.

Non igitur ut uiuant in pelago pisces respiratione & aëris attractu egent. Quamobrem nec ex aqua, neque per aquam (ut hic uult Hippocrates, aut potius huius libri autor) aërem excipient. Quamquam scio Plinium aduersus Aristotelem niti rationibus quibusdam, illud scilicet arbitratus, Pisces arcano quodam, ac sibi peculiari respirationis modo, aërem attrahere. sic enim I. X. de Naturali historia cap. v I. I. scribit: Nec me protinus (de Aristotele loquens) huic opinioni eorum accedere haud dissimulo: quoniam & pulmonum uice alijs possunt alia spirabilia inesse uiscera, ita uolente natura, sicut & pro sanguine multis alius humor. In aquas quidem penetrare hunc uitalem halitum quis miretur, qui etiam reddi ab his cum cernat: Et in terras tanto quoque spissiore naturæ partem penetrare argumento animalium, quæ semper defossa uiuunt, ceu talpæ: accedit apud me certæ efficacæ, ut credam omnia in aquis spirare

naturæ

Plin. 2. Natu.
hiflor. cap. 9.
ad finem.

cap. 5.

Προς αὐτὸ καὶ λέγει ὁ λόγος παρὼν, ἐπὶ αὐτῷ πρὸς ἡμᾶς ποτε ἀπεστράφη καὶ λέγει
καὶ πάλιν ἔσται, πρῶτον δὲ ἀπὸ τοῦ κενεωτάτου νοήματος ἀρξάμενος πνεύματι. ὅταν γὰρ τὸ νοήμα
πῶς αὐτῷ ἐκείνῳ.

Quod est: Ad ipsa opera sermonem conuertens, demonstrabo morbos omnes ab hoc initium ortumque allumere, exordiar autem à communissimo omniū morbo feбри, qui quidē morbus omnibus alijs comes est.

DVo series hæc tota continere videtur à vero maxime abhorrentia.
Illud primum, Morbos omnes ab aëre seu spiritu ortum ducere. Second

Second

Secundum, Febrim morbis cæteris omnibus comitem esse, illisq; asside-
 re. Quorum utrunq; apertissimè falsum esse, non solum ipsemet Hip-
 pocratis, eiusq; interpretis Galeni constanti mille in locis asseveratione;
 sed & sensu fide monstratur. Nam cum morbos plerosq; à calore uren-
 te, alios à nimia siccitate, multos ab humiditate fieri cernimus: quomo-
 do affectus hos ab aëre provenire dicemus? cum præsertim in temperas-
 tissimo aëre clementissimoq; cœli tractu, morbos interdum sæuissimos
 ac exitiales accidere uideamus? At uerò si morbi omnes ab spiritu eue-
 niunt, quorsum tanto morbosificarum causarum à Galeno libro ad id di-
 cato enumeratio? Sat enim uidebatur, unum tantū spiritum, ceu cōmū-
 nem morborum omnium causam, statuisse: cum tamen unius cuiusdam
 generis causa tantum constituatur, nempe eius quod in flatuosa substan-
 tia situm est, ut **X I I I I**. Methodi & **I I**. ad Glauco. bellè tractatur. Quin
 si morborum genera singillatim excutere uoluerimus, inueniemus pro-
 fectò paucissimos ab spiritu ortum ducere. Qui enim ab intemperatura,
 uel nuda qualitate fiunt, uel etiamnum substantiæ iuncta, ab spiritu mi-
 nimè oriuntur; sed ab ea quæ intemperaturam excitauit causa. Fluxio-
 num insuper morbi non ab hoc spiritu, sed ab eo qui in affectam partem
 influit succo nascuntur: phlegmone enim à sanguine copiosiore, cedema
 à pituita, Erysipelas à bili, Cancer ab atra bili: sola ea fluxio quæ ex fla-
 tuosa quapiam substantia nascitur, ab hoc ortum ducere iure putandum
 est. Præterea qui ad instrumenta pertinent morbi, rarissimi, aut ferè nul-
 li, à flatu proueniunt: obstructio enim plerunq; (ut **I X**. Metho. uult Gas-
 lenus) uel à multis, uel crassis & lentis prouenit succis: status enim ten-
 sionem potius quandam, quàm obstructionem (nisi admodum crassi &
 multi sint) facere solent; quanquam & obstructionem nonnunquam.
 Formæ item deprauatio, luxatio, morbi in numero, & magnitudine, &
 qui ad solutam unitatem pertinent, quis unquam (nisi demens sit, & plas-
 nè inscientissimus) in spiritum, ceu in causam propriam & peculiarem
 reiecerit? Quæ quoniam & Galeni præclaris sententijs, & autorum Me-
 dicinæ omnium testimonijs constant, ipsaq; sensu fide, ridiculum uide-
 tur tam perspicuis rebus lucem uelle addere. Febrim autem (quod se-
 cundo loco examinandum nobis est) morbos omnes comitari quotidias-
 na experientia falsum esse experimur. Non enim eos, qui à frigore per se
 oriuntur, repugnante ad id natura comitari febris potest: quandiu sal-
 tem uis se ipsa frigoris ualidissimè exeret. Quosdam nanq; rigore, præ-
 nimio frigore apprehensos interisse absq; ulla febre, & olim obseruatū
 est, & nūc non rarè etiam spectamus. In conuulsione superuenire febrim
 laudat Hippocrates, quod (ut interpretatur Galenus) superueniens fe-
 bris, frigidus & glutinosos succos, à quibus conuulsio ea quæ ex plenis
 tudine est oritur, extenuet, calefaciat, ac tandem dissoluat. Non itaque
 cōuulsionis eius, quæ à frigidis succis est, febris comes erit, cum illius ceu
 remedium ab ipsomet Hippocrate statuatur. Comitialis item morbus
 plerunq; sine febre est, & attonitus item, atq; resolutio, ut ad quos probè
 curandos febrim accendere methodo iubemur. Sed quid uentriculi, ioci-
 noris,

cinoris, lienis, omniumq̃, ut in summa dicam, uiscerum internorum frigidos morbos taceo. Cruditatem enim uentriculi à frigido ortam, & nialum corporis habitum, & lienis scyrros frigidascq̃ membrorum in temperaturas, nunquā febris comitatur: ut plena sensuū fide, omniumq̃ medicinæ autorum testimonio constat. Non igitur febris morborum omnium comes est.

HIPPOCRATES.

Μετά δὲ πολλῶν στίων ἀνέγκη καὶ πολλῶν πνέυμα ἐσθῆναι· μετὰ πάντων γὰρ τῶν ἐδωμῆ-
 ναι καὶ πινόμενων ὥσπερ πνέυμα ἔν τῷ σώματι, ἢ πλεον, ἢ ἑλαττωρ· φανερὸν δὲ ὅτι τὰς τῶν δῆιν.
 10 ὁρίσγμαι γὰρ γίνονται μετὰ τὰ στία καὶ τὰ ποτὰ τοῖσι πλείοσι. ἀντηρεῖ γὰρ ὁ κατεκλε-
 δὸς αἷς, ὁσῶτα ἀναρρίξῃ τὰς πομφόλυγας οὗ ὅτι λεύκηνται· ὅτι ὅν τὸ σῶμα στίων πλη-
 δῆ, καὶ πνέυματ' πλεονοῖ ἀλλ' πλεον γίνετ', τῶν στίων χροισιζόμεν.

Quod est: Cum multis igitur cibis multum etiam spiritus ingredi est necesse: cum omnibus enim quæ eduntur bibunturq̃ plus spiritus mis-
 nusue ingreditur corpus. Atq̃ id quidem inde fit, manifestum, quod
 eructationes pleriscq̃ post admissos cibos potionescq̃ accedunt: recurrens
 te nimirum aëre incluso, ubi perfrerit bullas in quibus latet. Quando
 igitur corpus cibis impletur, spiritus etiam abundat cibis cōmorantibus.

VALLERIO LA.

SI pro ingestorum copia multum spiritus atq̃ aëris corpus ingredi
 sit necesse (ut conceptis uerbis confirmat tota huius loci series) malè
 actum omnino esse cum helluonum & ganeonum populo, atq̃ adeo pas-
 rasitis omnibus, qui non nisi aliena (ut Flaccus ait) norunt uiuere quas
 dra, existimandum esset. Equidem cū ij omnes uel naturæ impulsu,
 uel deprauato more, uel uoluptatis illecebris gulæ & uentri præ cæteris
 hominum indulgeant, ut non solum ciborum copia & uarietate, sed &
 cōmessatione frequenti sese ingurgitent, ingentem aëris copiam eorum
 corpora subijisse (si uera sunt quæ hic adducuntur) foret necesse. At ue-
 30 rò ingens spiritus copia intrò admissa cū dolores, flatus, murmurilla,
 tensiones omneq̃ cōcoctionis munus euertere soleat, ut sexto de Sym-
 ptomatum causis bellè docet Galenus. Cōsequens certè esset, eos omnes,
 qui se ad epulas plus nimio inuitassent, isthæc omnia pati: cū tamen
 nullos uideas alios uel uegetiores, uel in concoquendo feliciores, uel ad
 omnia corporis exercenda munia robustiores, aut alacriores: plerunq̃
 enim ualentis natura tales esse solent. Quod certè fieri minime posset, si
 pro ingestorum ratione tantundem esset intrò spiritus admissum: tur-
 gens enim spiritu uenterculus, nec assumpta congruè amplecti, nec rectè
 continere, nec probè concoquere ualet: uti præcitato loco exactissime
 monstrat Galenus. Essent itaq̃ omnes, qui paulò plus cibi sumpsis-
 40 s-
 sent, cū in cōcoquendo infelicissimi, tum murmurillis, flatibus, distensionis
 bus malè affecti: aëre scilicet inter edendum admissio hæc symptomata
 pariente. Quin si cum ijs quæ eduntur bibunturq̃ unā spiritus in corpus
 ingreditur: necessum est spiritum hunc cibo inte-
 mistum atq̃ cōfufum, uentriculi partes diducere, ac prohibere quo minus sese ipsæ ingesto cibo
 applicent, illumq̃ amplectantur: quod ut probè cōcoctionis munus

procedat fieri oportere, scripsit Galenus lib. de Sympto. diff. 111. cap. 1111, inquit, retentricis potentiae functionem naturalem quidem tum esse, quum concoctionis tempori æquatur, & ab omni parte cibos exacte constringit. Quamobrem quum & initio admissus inter edendum spiritus uentriculi partes diducere necessario habeat: efficitur, ut ingestus in uenter cibum, spatium habens in quod se diffundat, late expatiatur, fluctuationemque excitet: hoc est, inundationi simillimum motum: quod sanè fieri est necesse, ubi non undique cibum ab uentriculi partibus completur atque coarctatur. Quod quum euenit, neque retentricem potentiam, neque alteratricem uentriculi satis suo munere fungi consequens certè erit. In ijs enim duabus rebus retentricis potentiae functionem consistere uult Galenus: una, ut nullum relinquatur inter uentrem & cibos spatium uacuum: altera, ut æquali tempore agant, tum comprehensionis tum concoctionis facultas. Quare si inclusus in uentriculo spiritus, debilis comprehensionis (ut uult Galenus) causa est, debilis uero comprehensio imbecillae coctionis, sequitur omnino infirmam esse in omnibus hominibus concoquendi facultatem: si modò uerum id est, cum ijs quæ eduntur & bibuntur, unà spiritum in corpus ingredi. Quod cum absurdissimum sit, nec ullatenus admittendum: illud confiteri præstantius fuerit, uanam esse quæ hic adducitur sententiâ, nec Hippocrate dignam. Non enim plus aeris in corpus ingreditur esitationis causa, ut quæ nimirum esitatio respirationem admodum non mutet, nisi immodica fuerit. Sed ipsa caloris in corde permutatio atque incrementum & respirationem magnam aut citam facit, & aerem in corpus multum ingredi ad distensionis necessitatem cogit, ut lib. de Respirationis & pulsuum causis bellè docet Galenus, qui longè aliter flatum in uentriculo gigni, quàm hic asserat Hippocrates, demonstrauit. Vult enim uaporantem spiritum, quem flatum nominant, in uentriculi spatijs oriri, quum uel humores pituitosi eodem loci contenti, uel cibi ab imbecilli calore in uapores resoluuntur. Si quidem calor in cibos agens, si parum ualidus fuerit, ut eos quodammodo dissoluit, ita non omnino conficit: si quæ flatum seu spiritum exoritur, qui quidem ortu suo atque consistentia, tum retentricis potentiae functionem, tum concoctricis (ut mox à nobis ex Galeno monstratum) uiciat. Nec quæ à cibo plerisque accedunt eructationes, admissi intro inter edendum spiritus signum est, sed uel flatuosi natura ingesti cibi, qui ructum suapte sponte moueat, uel imbecillis in uentriculo caloris, uel flatum cuiuspiam in uentriculi spatijs contenti: ad hæc enim omnia plerumque eructationes sequi consueuerunt. Alioquin si quod plus cibi assumptum est, plus aeris ingredi sit necesse, multæ sanè & magnæ ijs excitabuntur eructationes qui multum cibi ingesserint. Cum contrà in bene habitis corporibus, atque ætate florentibus, euenire uideas, ut cum se multo cibo potioneque impleuerint, nullæ tamen in ijs à cibo eructationes moueantur: quod natui caloris robore ingesta probe conficere ualeant. Vnde est illud Hippocratis in Aphorismis, Qui crescunt plurimum habent calidi innati, plurimo igitur egent alimento, Et item illud, Ventres hyeme & uere calidissimi

3. de Sympt.
diff. cap. 4.

6. de Sympt.
cau. cap. 1.

6. de Sympt.
cau. cap. 2.

Aphor. 14. et
15. prima Se-
ction.

simis natura sunt, & somni longissimi: quare per ea tempora alimenta copiosiora sunt exhibenda: Etenim tunc calor innatus plurimus est, plurimum itaque egent alimentis. Quod si multi alimenti assumptio & spiritum multum crearet, & eructationes moueret (ut hoc loco affirmat Hippocrates, uel quisquis tandem libri huius autor fuerit) nunquam sanè plurimo utendum cuiquam cibo consulisset: contra quàm locis præcisi-
tatis fecit: noxia enim, non salutaria tum præcipisset, si ad multam ciborum ingestionem spiritu corpus impleretur & eructationes excitarentur. Quin Hippocrati assentiens Celsus bis die potius quàm semel cibum
10 fumere, cumq; plurimum (modò conficiri tē possit) ijs qui bene ualent suadet. Non ergo cum cibis corpus impletur, spiritus abundat cibis comorantibus, quod hic Hippocrates affirmat. Nisi forte si qui impletur natiui caloris robore destituatur: uel pituita multa abundet, tum cum re-
tuso magis à ciborum copia natiuo calore flatus & eructationes moriebuntur. Quamobrem senibus, quod exiguo sint innato calore, paucis fomitibus opus esse rectè scripsit Hippocrates. A multis enim extingui-
tur. Sicuti namq; lucernarum flammæ (quarum tamen oleum est alimen-
tum) si quis id totum superinfundat extinguiuntur potius quàm nutrian-
tur: eodem modo & in senibus calidum sui fomentum quidem habet ali-
20 menta: uerùm si multis simul opprimatur, ac quodammodo strangules-
tur, periculum est ne extinguatur, sicuti & si paruæ scintillæ ignis ligno-
rum multitudinem superacerues, quæ docti Galeni in eius Aphorismi commentario est sententia. Sed iam ad ea quæ sequuntur ueluti instru-
cta acie stylum uertamus.

HIPPOCRATES.

Χρυσίζῃ δὲ τὰ στήθεα, ὅς μιν παλαιοὶ ἐν λιανέρμενα διελθεῖν, ἐμφορεχθέντες δὲ τῇ ὑέτω κήλῃ, οἷς ἑσθρὸν τὸ σῶμα δι' ἐλαφροῦ ἀεὶ φέρονται, περὶ αὐτοῦτοια δὲ τὰ γυναικῶν τῶν σῶματι, ἐφύλαττον τὰ σώματι δὲ τῇ τόπῳ ψυχθόντων, ὅπως αἱ παλαιαὶ καὶ αἱ νέαι τὰ σώματι ἐν τῇ, ὅς παλαιὰς τὰ σώματι ἢ φορέα διελθόν. ἔπειτα δὲ τὰ σώματι ψυχθόντων, ἔπειτα τὸ σῶμα φέρονται, 30 ὅς ἑσθρὸν μὲν ἐν πρῶτον, ἀεὶ φορέα γυναικῶν περὶ τῇ παλαιῶν.

Quod est: Immorantur diu in uentre cibi, quum præ multitudine ex-
renequeant, obturatoq; inferiore uentre per uniuersum corpus per-
meant flatus, sanguineq; refertas corporis partes maximè petentes, eas
refrigerant. Refrigeratis autem ijs locis unde sanguinis fontes & radices
prodeunt, per uniuersum corpus horror consequitur: uniuerso autem
sanguine refrigerato totum corpus horret. Quæ ratio est cur primùm
horrores ante febres fiant.

VALLERIOLO.

Immorari diu in uentre cibos, non ad ipsam tantum ingestorum co-
 40. pipiam, sed & ad concoctricis potentiae imbecillitatem, ciborum uen-
 turam acceptum referri debet. Nam etsi uerum est, prae multitudine ci-
 bos in uentre diutius contineri, (quod uidelicet ab immodica ciborum
 copia quasi uictus uentriculus, ita à coquendo cessat, ut ne aggrediatur
 quidem concoctionem: quae docta Galeni v 1. de Sympto. cau. cap. 1.
 est sententia) non tamē in uniuersum ciborum multitudini ascribi debet lon-
 b 2 gior

gior ciborum in uentriculo mora: quum sæpenumero uel ob facultatis alteratricis in sua ipsius essentia uitium, extremamq; ipsius infirmitatem, uel ob ciborum naturam, morbosq; instrumentales, externasq; causas complures id symptomatis oriri contingat: uti bellissimè Galenus V. I. de Sympto. cau. docet. Quod uerò proximè sequitur (status inquam à nimia ciborum copia genitos, uelut errabundos per corpus uniuersum permeare, sanguineq; refertas partes maximè petere ac refrigerare, indeq; horrorem nasci) uti à ueritate alienissimum, sic sanè indignum quod ad Hippocratem autorem referatur, mihi est uisum. Primùm enim non omnis status perfrigerandi uim habet, equidem qui à cibis excrementis uel calidis, nidorosis, acutis, status in corpore excitantur, si calefaciendi quidem, non refrigerandi potentiam obtinent, quum à causa calida, non frigida oriantur: unde est illud Galeni, Corruptela (inquit) si nidorem reserat, à calidis biliosisq; cibis accidit: si acidus fuerit ructus, à frigidis natura & pituitosis. Similiter (subdit) de excrementis dicendum, quippe acidum ructum excitant pituitosa, frigidaq; nidorem, biliosa, & calida excrementa. Atq; uenterculus quoq; (ait) per morbos frigidiores acidos ructus, per calidos uerò biliososq; nidorem ructat. Itaq; qui à calidis uel cibis uel excrementis geniti nidorosi status in corpore erunt, si etsi sanguine redundantes partes maximè petant, refrigerare quidem certè minimè poterunt, eorum ad id munus repugnante natura: ut quorum sit excalefacere, non refrigerare. Quin nec si detur flatum omnem perfrigerare, uerum erit à flatu horrores in uniuersum in corpore nasci. Nam etsi horroris genus quoddam ab spiritu ipso nulli admixto humori procedit: quum is immodicè uel frigidus uel calidus corpus per means sese affatim in sensiles partes insinuarit (quæ docta est Galeni sententia) non tamen horror omnis ab spiritu aëriaq; substantia oritur: quum plerumq; uitiosi in corpore succi (præsertim si acres, biliosi, mordaces uel fuerint: aut eximiè frigidi, qualis pituita ea quæ Praxagoræ uitrea cognominatur) atq; etiamnum externæ causæ complures (uti in balneum calens res pentinus introitus, in frigidam descensus, uel eius confertim facta aspersio) horrorem atq; rigorem etiam sæpenumero pariant: uti mille locis doctissimè explicauit Galenus. Non itaq; horroris omnis causa temere in flatuosam (ut hic uult Hippocrates) substantiam referenda: quum non rarò nulla in corpore tali existente substantia horrores fieri cernamus: uti in ijs qui ulcerosa lassitudine tentantur, quicq; sic affecti uel se nimio cibo onerarunt, uel negotio crediderunt, uel intempestiuo motu corpus exercuerunt: in ijs enim omnibus (ut libris de Sanitate tuenda bellè nos docet Galenus) horrores excitari uidemus: non à flatuosa quidem substantia, sed uitiosis succis, sensiles partes uellicatione sua afficientibus. Quamobrem meritò uacuatione ijs qui talia patiuntur utendum esse, adhæc quiete ac somno, rectissimè idem autor consulit. Quum uerò horroris causa aëria est ac flatuosa: tum (quod aëria sunt quæ expultricem facultatem irritant) non uacuatione utendum esse, sed alteratione potius, consuluit Galenus: calidam quidem refrigerando, frigidam calefaciendo.

Si uerò

6. de Sympt.
cau. cap. 1.7. de Sympt.
cau. cap. eod.Galen. lib. de
tremore. 3. de
Sympto. cau.
cap. 3. 2. de
diff. feb. cap.
3. 3. de Sa-
nit. tuen. 10.
Metho.3. de Sympt.
cau. cap. 3.

Si uerò quæ horrorem excitat causa humoris speciem referat, uacuari iu-
bet. In horrore uerò sanguinem refrigerari, quod extremo loco hic ex-
plicat Hippocrates, negari haud quaquam potest, sensum fide id appro-
bante: pallent enim eorum qui horrore tentantur ora, unguēsque ipsi li-
uent, suūque decorem amittunt: partesque externæ omnes, extremæ præ-
sertim, frigidae apparent: non alia sanè de causa, quàm quòd natiuo calo-
re sanguineque destituantur. At uerò ea ratione horrores ante febres fieri,
(quod proximè subdit) id uerò tanquam à ueritate alienissimum admitti
neutiquam debet: non enim rigores horroresue, quæ febres antecedunt
à flatu sanguinis fontes & radices perfrigerante, oriuntur: sed à uitiolis
potius succis confertim magnoque impetu in sensu præditas partes ruenti-
bus, quæ ne gratis dixisse uidear ipsummet Hippocratem testem addu-
cam. Is primo libro qui *περί νόσων* inscribitur, de rigoris generatione lo-
quens ad hunc modum differit:

[illegible]

Rigor (inquit) in morbis fit extrinsecus quidem, à ventis, aqua, serenitate, & eiusmodi alijs: item & ab ingestis cibis potionibusq; fortior autem fit, cum bilis pituitaq; uel altera, uel utraq; cum sanguine una miscentur. Omnes hic rigoris causas enarrasse breui sermone Hippocrates uidetur, inter quas præcipuam facit bilis pituitaq; cum sanguine mixturem: quorum sanè humorum uehemens ac confertim facta per corpus delatio, rigorem primum, horrorem uel si mitior fuerit motus, humorq; ipse uel benignior, uel copia minor, dein uerò febrim quum incallescunt, parit. Sic enim eodem ipso loco Hippocrates:

πυριτός ὃ ἐκ τῶνδ' αἰνῶν) δρότον χαλκὸν ἢ φλίγμα διζυμάνθρ, διζυμάνθρ) τὸ ἔλλο πῶν σῶ-
μα ἐκ τότων, ὧ καλῆται ὡς πυριτός.

Fit (inquit) febris cum bilis pituita^q calefcens uniuersum corpus ex calefacit: quod quidem febris uocatur. Itaq; quum Hippocratis testimonio, tum uel maxime ab interna quidem & corporea causa rigor fiat, cum bilis pituita^{ue} mouentur, ab iisdemq; calefactis, febris nascatur, ut mox affirmauit, necessario fit, ut qui horrores febrim antecedunt, non ab spiritu, sed ab ijs succis potius oriantur. Quamobrem cum pugnantia eadem de re dixisse Hippocratem confiteri absurdum sit, sintq; genuina Hippocratis quæ modò ex eius de Morbis priore libro attulimus: dicemus, quæ libro de Flatibus adferuntur de rigore uerba, minime Hippocratis esse: ut quæ & falsissima sint, & eiusdem autoris testimonio conuincantur. Galeni modò explicanda de rigoris natura & causis sententia uenit: quò quantopere ab ijs sit erratum, qui rigoris horroris^{ue} in febribus ortum à flatu (ut hoc loco affirmat, quisquis huius libri fuerit autor) esse dicunt, perspicui plenius possit, huiusq; libri præiudicata hæc^{us} autoritas abrogari. Is igitur libro ad id dicato ad hunc modum horrorem, rigorem, infrigidationemq; definit:

အိပ်စက် လျှောက်ရာ ဆုံ နိဂီၤ ဘဲ ဆဏ္ဍဲ, ဝဲဝဲယာကွဲးပုၤ နီၤပုၤ ခွဲးတဲးမုၤလၢ ဘဲ နီၤပုၤ, မိၤ နီၤပုၤ နီၤ ဘဲဝဲဝဲဝဲ.

[illegible]

Num uerò rigorem (inquit) frigus cum dolore finientes, rem totam affecuti sumus, aut quicquam desit? Non enim quicumq; hoc pacto rigor definiendus est, in ualetudinarijs profectò non idem rigere, horrere, frigefieriq; dicas, accessiones nanq; & exacerbationes sæpe dicimus cum rigore huic, horrore aliq, aliq solum cum frigore accessisse, nominumq; eiusmodi usum passim per uolumina medicorum omnia reperiās, ut nisi quis quassatione atq; agitatione frigeat, rigere non appelles: sed ubi rigor nominandus sit inæqualem & inuoluntariam motionem adesse sit operæpretium: quod hac uacat, nisi superficiem etiam impariter commoueat, dicunt frigefactionē. Quod si hanc per aliquas accessiones turbet & concutiat, reliquo non moto corpore, horrorem nominant, ut solius cutis horror eiusmodi affectio existat, sicut rigor uniuersi corporis. Et paulò post rigorem exactius definiens:

ἔσι (inquit) ἵγ^ο καὶ κ^αλ^υφ^υς ἀλγ^οσιν^ι μετ^α ἡ^ο ἀν^αμ^αλ^ας σ^οσ^μ καὶ κ^αλ^υς π^ατ^ρος τ^ο σ^αμ^αι^ο.

Hoc est: Rigor frigeſactio eſt, cum dolore atq; agitatione inæquali,
& quaſſatione uniuerſi corporis.

Rigoris cau-
sa.

Cuius quidem causam eodem loco Galenus natui caloris pugnam aduersum ea quæ corpori nocent, eiusdemq; natui caloris impeditum ad externa motum intrusionemq; in ima corporis quandam, rigoris causam bellissimè statuit. Vnde constat spiritum, rigoris causam non esse, cum suapte natura tenuis sit quædam & discussu facilis substantia: quæ tenuitate quidem sua nec ualde natui caloris motum impedire, nec meatus obstruere, nec tantam in corpore pugnam concitare possit. Quam obrem cum in rigore, ut ait eodem loco Galenus, & magna uel ad intra trudi natium calorem cernamus: & rursum magno impetu atque nixu ut foras erumpant niti, magnam esse & soluti difficilem quæ tantos motus cieat causam confiteri est necesse. Vnde x. Methodi medendi rigoris horroresq; naturam omnem causamq; tractans, ad hunc modum disserit.

ὁ δὲ ἀποστόλος ἔπειθαι ἐν χυμοῖς ἵνα τῇ ἀνιδυνάμει συμμάχων φερόμενοι, φέρεται ἐν ῥήτῃ θεοῦ-
σιν, ὅν οἱ ἐκχυμένους τῇ δι' ἑμαῖ, ἐπιγαυροῦντα τὴν ἀκαπνύμενα πρὸς αὐτὸν.

Quod est: Mordens halitus & succus, ubi per sensilia corpora feruntur, horrores rigoresq; pariunt in ijs in quibus cute stipata, retenta sunt quæ prius transpirabant. Et paulo post.

ἐν τῷ μέν τῳ ἔστιν ἡ πρὸς τὸ πλῆθος ἡν φιλοπονησάν, καὶ τὴν ἀπομύνησιν, καὶ τὸ πᾶν τῷ
δοῦναι, καὶ τὴν τῷ ὁμοφρονούντων.

Rigor

Rigor (inquit) succedet ob eorum quæ feruntur excrementorum tum copiam, tum acrimoniam, tum impetus celeritatem, tum laborantis uisum infirmitatem. Horrorem uerò (quod paulò pòst idem autor scribit) tum fieri, cum hæc qualitas remissa fuerint, nec tanto impetu lata.

ερίκει δ' αὖ γρηγορῶς, ὅτι καὶ ποικίλ' αἰτιῶν, καὶ τὸ πάχος ἢ σφοδρὰ ἐκλυθῆναι αἷμα τοῦ πηρώ. Καὶ μέλει δ' ὅταν ἡ δυνάμει ἀνδραγῇ τοῖς λυπώσιν.

Horror (inquit) fiet cum qualitas eorum quæ feruntur, & impetus uel locitas, fuerit remissa, tum copia minor: potissimum uerò cum uires trisfianti obfistunt.

10 Rursus uerò sub finem libri quinti de Symptomatum causis, quum tenuis & mordax fuerit succus, nec concitato impetu protrusus horrorem: cum uerò copiosior, acriorq; uehementiorq; motu delatus, rigorem facere scribit. Ex quibus sanè locis euidentissimum fit, rigorem horroremq; non ab spiritu solum, uerum multò amplius à uitiolis succis, qui & copia, & acrimonia, & impetus celeritate noceant, fieri. Sunt enim horror atq; rigor deprauati quidam animalis facultatis motus ab humorum uitio prouenientes: uti eodem ipso loco bellissimè ostendit Galenus, qui unus omnium optimè horum motuum naturam omnem explicasse est uisus. Non igitur rigoris horrorisue causa erit spiritus, seu flatus, sanguis
20 ne refertas partes inuadens: easq; refrigerans, ut huius libri autor uelle uidetur: sed potius acres mordacesq; succi persensiles corporis partes concitatiùs delati: ut Galenus, & unà cum eo quotquot de re medica scripsere censent.

HIPPOCRATES.

ὅπως ἢ αὖ ἐρρόσωνται αἱ φύσαι. πλήρη δ' ψυχρότατα, καὶ τὴν γίνεσθαι καὶ ψυχρὰ. καὶ ἢ πλεονῶν καὶ ψυχρότερων ἰσχυρότερων. καὶ ἢ ἐλασσόνων, ὅπως τὴν ψυχρὰν, ἵσχυρον ἰσχυρόν.

Quod est: Quanto & copia & frigiditate flatus ipsi præcelluerint, tanto maior fit & horror, à pluribus uidelicet & fortioribus ualentiori: à paucioribus & minus frigidis imbecillior.

VALLERIOLA.

30 **N**on ex flatuum aut copia aut frigiditate, sed ex humorum uaria qualitate ac motu horrores nasci, ex ijs quæ paulò antea ex Galeni dogmate attulimus, euidentissimum fit. Horrorem enim tum fieri scribit x. Methodi Galenus, cum qualitas eorum quæ feruntur & impetus uelocitas fuerit remissa, & v. de Symptomatum causis, cum tenuis mordensq; succus non magno impetu sese per sensu prædita loca immiserit. Quin si uerum id est, ut ubi flatuum copia maior sit, illis & horrorem nasci maiorem fortiorēq; oporteat, in ijs qui Tympanite premuntur uehementēs perpetuosq; inesse horrores, cōsequens quidem erit. Magnis
40 enim ij omnes flatibus distenduntur, ut uenter illis uniuersim instar tympani uehementissimè distentus, in magnam molem assurgat. At eos horrores minimum cernimus, uti nec eos qui hippocondriaca melancholia tenentur, in quibus tamen uel Galeni testimonio, quàm plurimè abundant flatus. Non igitur ad flatuum uel copiam uel frigiditatem, horrorem maiorem sequi (ut hic uelle Hippocrates uidetur) est necesse.

HIPPOCRATES.

Ἐν δὲ τῇσ φρίκησ ἐν δὲ τῷ σώματι, ἢ πένθε γίνεται τῶν τρέψεων. τὸ αἷμα φε-
 ρόμενον τῶν παρῶν φρίκῃ συντρέχει ἐν δὴσιν ἢ πένθε τῷ σώματι, ἐν τῇ θερμῇ
 σῆσι. ἔντα μὲν δὲ αἱ ἄλλαι. καὶ θαλλομένη δὲ τῷ αἷματι ἐκ τῆς ἀκροῦς τῆς σώματι,
 τῇ σπλάγχνα τρέμει, ἐν αἱ σέρει. Τὰ μὲν γὰρ τῷ σώματι, γίνεται πολύναιμα, τὰ δὲ
 αἵματα. τὰ μὲν δὲ αἵματα, ὅτε τῶν ψύχει ἐκ ἀτρυμίας, κίττα πέλονται. τὸ γὰρ θερμὸν
 δὲ αἷμα ἐκλήσκει· τὰ δὲ πολύναιμα, ὅτε τὸ πλῆθος τῷ αἷματι, τρέμει καὶ φλεγμονὰς
 ἐκταίει. τὸ γὰρ δυνάσκει πολλὰν γενόμεναι ἀτρυμίας.

Quod est: In horroribus autem & tremores corporis ad eundem plas-
 ne modum fiunt. Sanguis enim præsentem horrorem metuens, con-
 currit & penetrat in corporis calidissimos locos. Hi enim sunt eius sal-
 tus, Abeunte autem ab extremis corporis partibus sanguine, tremunt
 tum uiscera, tum ipsæ carnes, ex corporis uero partibus quædam san-
 guine refertæ, quædam exangues sunt. Atq; exangues quidem minimè
 tremunt, ob frigus, sed parumper commouentur, quòd eas calor desti-
 tuerit. Quæ uero sanguine abundant, ob sanguinis copiam tum tremunt
 tum inflammationes pariunt: fieri enim nequit ut sanguinis copia
 conquirecat.

VALLERIOLA.

Minimè hoc loco censeo dubitandum, quin tremoris nomine rigo-
 rem intelligi uelit Hippocrates: quòd post horrores tractationem
 ex quadam quasi consequentia necesse habuerit de finitimo illi motu, sed
 uehementiore, rigore inquam, tractare. Cuius quidem generationis mo-
 dum ex ijs quæ sensui apparent inuestigare satagit. Vtenim in metuenti-
 bus, & pauore insigni aliquo exterritis, fieri uidemus, ut sese ab extimis in
 ima corporis calor condant: sic planè in rigentibus concurrat in calidissi-
 ma corporis uniuersus sanguis, ut ijs se aduersum impetum humoris mu-
 niat: quamobrem eos & pallore deformatos, & penè exangues est uide-
 re, quòd extimas corporis partes calor destituerit. Verùm non satis uel
 ad rei de qua tractatur naturam, uel ad ueri fidem uidetur Hippocrates
 hac in parte locutus: si quidem non perpetuò tremor horrorem comita-
 tur: ut necesse sit ob horrores præsentis metum (quod hic uult Hip-
 ocrates) sanguinem intro concurrere, & fieri tremorem: quum enim ue-
 hementer mordax humor, & magno impetu latus, in infueta se demisit
 partes, tum nullo præsentis horrore rigor uehemens nascitur, (uti bellis-
 simè ex Galeno supra monstrauius) refugitq; magno concursu in inti-
 ma sanguis: at non ob præsentis horrores motum, quum nullus subest
 horror, sed ingens ille & concitatus motus acrium humorū cui rigorem
 pariat. Quin nec illud sua fide constare uidetur, quòd à beunte ab extremis
 corporis partibus sanguine tremant tum uiscera, tum carnes: nam et si
 tum maximè tremunt quum sese in ima natiuus corporis calor condit,
 nou tamen reuocationi illi motus is qui rigor dicitur adscribendus, sed
 magis (uti x. Methodi bellissimè Galenus explicat) ob eorum quæ fe-
 runtur excrementorum copiam, acrimoniam, impetus celeritatem, &
 uirium corporis robur. At uero quod sequitur longissimè à uero abesse
 mihi

mihi uidetur : nempe exangues partes ob frigus minimè tremere : sed quòd eas calor reliquerit, parumper commoueri. Si enim sensuum fidem requirimus, contrà omnino euenire uidemus : quòd enim attenuatiora & exanguia magis sunt corpora, eò per frigidas aëris constitutiones rigere magis cernimus, quòd eas uehementius frigus permeet ex carnesq; opprimat : succulentas uerò & sanguine repletas partes & tremore affici magis & inflammatione (quòd redundans sanguis cōquiescere minimè possit) uult hic Hippocrates. Quod si uerum est, athletas, & quorum corporis habitus ad summum bonitatis peruenit, perpetuò rigere oportebit : ut
 10 quorum sint partes multo, copiosiorq; sanguine repletæ. Verum non sic sanè res habet : non enim ob redundantem in partibus sanguinem, sed ob humoris (ut sæpe antea dictum est) tum acrimoniam, tum impetus uehementiam rigorem fieri certum est.

HIPPOCRATES.

Κασιμνήται δὲ πῶς τῇ πυρετῇ, ὅτε πολὺς ἢ ὁ ἀπὸ ἀδυναμίας ἀδύσας τὴν αἰσθησὶν διεκίανει, καὶ ἀδύσας τὸ σῶμα. ταύτη γὰρ δυσήκουστος ἐστίν. ὡς γὰρ ἀπὸ τῇ λιγύτης ἀτμῆς ἀδύσας πολὺς ἐξαιρῶν τὸ ὕδωρ, ὅτε καὶ σάμψις διγυμνασμένη, διαστῆται τὸ σῶμα. τὸ ὁ ἀπὸ, ξυνοστραμμένη, καὶ βίη φερόμενη.

Quod est : Hiatus autem præcedere febrim solet, siquidem multus aër
 10 coaceruatus cumulatim fursum latus commouet ac deducit os, quòd facillimus inde ei pateat exitus. Vti enim in lebetibus ab feruente aqua uas por multus attollitur : sic & corpore calefacto, penetrat per os aër conuolutus, & uì quadam erumpens.

VALLEIOLA.

Oscitationem febres præcedere uerissimum quidem est. Cum enim quæ effectura est febrim materia cōmouetur, tum turbari corpus, inæqualitatemq; sentire quandam, ac hiatum fieri, pandiculationemq; est necesse : expultricis nimirum facultatis opera, uì quadam quod molestat explodere nitentis in musculos, deductis rjs excrementis, quæ hosce
 30 motus creare possent, quod apertissimè Galenus explicare uolens, tum libro de Sympt. cau. v. tum V I I. Aphorif. comment. L V I I. ita horum motuum naturam omnem declarauit. Huius inquit facultatis (de naturali loquens) opera sunt, sternutamentum, tussis, oscitatio, pandiculatio. Capite uerò sexto eiusdem libri, ad expultricem facultatem motus eos refert. Igitur tussis (ait) sternutamentum, singultus, rigor, uiolenti ualidicq; expultricis facultatis sunt motus, pandiculationes & oscitationes ad eandem pertinent facultatē. In Aphorifinis uerò ad hunc modum : Oscitare (inquit) & pandiculari contenta aliqua in musculis per quos tales
 7. Aphorifm. comment. 37.
 sunt motus quos pandiculationes & oscitationes nominamus, uel humi-
 40 miditate flatuosa, uel spiritu uaporofo fieri est à nobis demonstratum. Quod uerò oscitationes antecedere febrim solere ab Hippocrate dictum est, non ita accipiendum, ut ad omnē febrim id eueniat, non enim continentes febres perpetuò præcedere oscitatio solet, cum pleraq; sine pandiculatione & oscitatione fieri cernamus. Sed in intermittentibus uerissimum quidem id est : ut in quibus impetu quodam è uasis in musculos
 uaporo

uaporosa quædam & fuliginosa facultatis expultricis beneficio trudan-
tur. Cumq; multus unâ cum ijs attollatur aër, commodissimusc; ei per
os pateat exitus, illud ui sua diducit atq; aperit: sicq; fieri oscitationem
consequens quidem est.

Verum quæ hic ex lebetibus feruentis aquæ adducitur cōparatio, mi-
nimè rei de qua agitur respondere uidetur. non enim quemadmodum
ex feruente in lebetibus aqua multus sursum à feruore attollitur ua-
por, sic à corpore is, qui hiatum facere potest: nam tum quum hiant an-
te febrem homines, minimè calent: sed uel rigore, uel horrore, aut fri-
gore tenentur: per initia enim accessionum fieri hæc solent. nondum cas- 40
lesfacto à febris corpore. Quamobrem minimè apposita uidetur simili-
tudo hæc ab Hippocrate adducta: in lebetibus enim feruente aqua ple-
nis, à calore multo plurimus sursum effertur uapor, at in accessionum
initijs nondum calefacto corpore oscitationes fiunt, non cum iam inca-
luerit uehementissimè corpus: quod in uigore accessionis est uidere, in
quo nec oscitationes, nec pandiculationes fiunt. quod uehementi calore
dissipatus sit omnis uapor, qui oscitationis tanquam materia erat. At si
uera esset Hippocratis adducta similitudo, hiatum tum maximè fieri oport-
teret: quod tamen fieri obeam, quæ dicta est, causam minimè uidemus.
Itaq; non ui caloris uaporem sursum à corpore in os attollentis, hiatum 40
in accessionum initijs fieri solent, sed magis ab excrementorum halituo-
rum agitato & expulsionem, ut ex supra citatis Galeni locis colligi aperi-
tissimè potest.

HIPPOCRATES.

ὁπόταν δὲ συναυλιδῇ ἀδραιοῖς τὸ πλεονεχθὲν τοῦ αἵματος, διαχυμένον πάλιν ὁ αἶρ ὁ ψύ-
ξας τὸ αἷμα, ἐκείνῳ ὡς ἐπὶ τῷ θερμότητι. διὰ τοῦτο δὲ καὶ μάλιστα θερμαίνεται οὐ μόνον τὸ
σώμα, τὸν θερμαίνειν θέρματι τὸ συναυλιδῇ αἷμα ὡς τὸ αἷμα ὅτι. τῆσιν γὰρ πυρετοῖς, καὶ
γίνεται πᾶν αἷμα ὡς αἷμα. τὸ δὲ πᾶν αἷμα προσπίπτει πρὸς τὸ σῶμα, ἐκ
ἐξωθεν γίνεται τὸ δὲ πᾶν αἷμα συναυλιδῇ, ὡς ὁ αἶρ ἐκείνῳ. καὶ οἷον τὸ πρὸς τὸν πυρετὸν
ἐκείνῳ πρὸς τὸν αἷμα, τὸ αἷμα τὸν πυρετὸν, ὡς ὁ αἶρ ἐκείνῳ ὡς ὁ αἶρ ἐκείνῳ. καὶ οἷον τὸ πρὸς τὸν
πυρετὸν ὡς τὸ πρὸς τὸν αἷμα, πρὸς τὸν αἷμα, καὶ πρὸς τὸν αἷμα, ὡς ὁ αἶρ ἐκείνῳ ὡς ὁ αἶρ ἐκείνῳ. 50
τῶν, οἷον αἷρ ὡς ὁ αἶρ πρὸς τὸν αἷμα.

Quod est: Quando autem congregatus fuerit cumulatim pluri-
mus sanguis, calefit rursus ipse aër, qui antea sanguinem infrigidauit à
calore multo utiq; uictus, accensusq; ac ueluti igneus factus per omne
corpus calor spargitur, cooperante ei in hoc, etiam sanguine ipso: liques-
cit ergo quicquid ignea uis illa attigerit, hinc inde spiritus. Qui quum ad
meatus corporis irruerit, sudores hunc: siquidem spiritus compactus in
aquam uertitur, & per meatus penetrans extra prorumpit, eodem planè
modo, quo à feruentibus aquis uapor eleuatus, si obstaculum habeat, ad 40
quod impingere oportet, pinguefit ac condensatur, guttaeq; destillant ab
ijs corporibus, quibus uapor ipse fuit impactus.

VALLERIO LA.

FEbrishic mirificam quandam generationem nobis Hippocrates (aut
quisquis huius operis autor fuerit) proponit. sed eius generis, ut
quæ

quæ non solum ab ipsa ueritatis uia sit alienissima: sed quæ sine nefario scelere adscribi Hippocrati, tanto auctori, ac Medicinæ parenti, minimè possit. Quid enim à ueritate alienius quicquam dici excogitari uè potest, quàm ita febris naturam explicare, quomodo ne rerum quidem imperitissimi homines (eam in rem si ex professo incumbere) minimè expli-
 10 carent? Vult enim ita febrem oriri, ut ab multo affatim congesto sanguine internus corporis aër (qui quidem prius per accessionum initia sanguinem perfrigerauerat) calefiat accendaturq; ipsèq; à multo calore uictus atq; accensus, per omne corpus calorem conceptum deferens febrem
 20 creet. Quæ nobis exactiore cura sunt non solum expendenda, sed & ad uerilegem atq; censuram altiore indagine reuocanda. Principio falsum illud est, in omni febre plurimum intro sanguinem affatim congregari: fit enim tantum motus is sanguinis ad interna, cum quæ febrem effectura est materia, è uasis in musculos facultatis expultricis opera deducitur: quo quidem alieni humoris aduëtu recurrit intro natiuus calor, sanguinem quidem secum deferens: quod quidem tantum ijs febribus conuenit, quas intermittentes & typicas uocant, uti apud Galenum, quum I. de Februm diff. tum X I. Methodi est uidere. Quin neq; in ijs omnibus perpetuum illud est, ut multus sanguis cumulatim (ut ipse uult) congregetur.
 30 Siquidem in quartanis & hepialis febribus & semitertianis longissimis exiguus subest in corpore sanguis, isq; frigidior, ut neq; multus congregari, nec aërem uehementer accendere ipse possit. Quamobrem quum in continentibus tantum hisce febribus, quæ à sanguine sunt, id fieri ceruamus, non est quod ad uniuersum febrium genus id referatur: nisi quis febres omnes synochos esse uelit, quò quid absurdius?

Sed quod mox sequitur multominus ferendum est: Calefieri ab ipso sanguine aërem, ipsumq; ita calefactum febrem creare. Nam si per aërem flatusosam in corpore contentam substantiam intelligit, nihil insulsius hoc dici potest, quum ea (ut mille locis testatur Galenus) non febrem,
 30 sed aut abscessum sui generis, aut dolores acerbos secundum quem incubuerit locum facere solet. Nec tam à se alienum Hippocratem fuisse existimandum est, ut id sentire eum uoluisset credamus: at potius aëris nomine spirituosam illam in nobis & tenuem substantiam, quæ facile pronitate naturæ accendi, inflammariq; possit, quam quidem medici pariter & Philosophi omnes spiritum uocare consueuerunt. At si ita est (uti apertissimè uelle Hippocrates hoc loco uidetur) omnem febrem diariam esse necessarium quidem erit, quòd illius subiectum, spiritus accensus sit: secundum quam quidem rationem Galenus & omnes, diariæ febris naturam constare uolunt: cum enim in spirituosa nostri corporis substantia
 40 præter naturam calor infixus fuerit, febris tum diaria uel Galeni testimonio creatur: qui febrium differentias ex ea quæ accenditur materia, summa certè ratione statuit. Itaq; si febris omnis edignitur quòd inter nus aër, hoc est spiritus, succendatur: isq; calorem per uniuersum corpus rapiat: consequens certè est, ephemeram omnem esse: quo quid stultius dici potest? Adde, quòd & facillima esset febrium omnium curatio, nec

2. ad Glau.
 & 14. Meth.
 & de tumo.
 præternat.

1. de febrium
 differ.

nobis

nobis accurata illa decretoriorum dierum perpenſione, non coctionis in urina obſervatione, non magna in uiſtu cautione ualde opus eſſet, ſi febris omnis in tenui illa ſubſtantia ceu ſubieſto ac materia reſoſita eſſet: concideretq; laborioſa illa omnis medendi Methodus quæ de putredine febrium curandarum, eximendis obſtructionibus, attenuandis ſuccis, reſerandis meatibus, ciendis naturæ per uarios ductus uacuationibus, belliſſimè à Galeno tradita eſt: qua quidem uix unquam in diariarum febrium curatione opus habemus. Quin nec ipſe quidem ſpiritus ſanguinem (ut uult Hippocrates) refrigerauit: nam quæ ſanguini refrigeratio per acceſſionum initia uenit, ea non ab ſpiritu, ſed magis ab inſueto humorum in muſculos motu, uti ſuprà ex Galeni plurimis locis (cùm de rigoris generatione loqueremur) diximus.

Lib. 1. de Ri-
gor. 10. Meth
C. 3. de Sym-
pto. cau.

Sed quæ ſequuntur intenta mente excutiamus. Liqueſcit (inquit) quicquid ignea uis illa attigerit, ſitq; inde ſpiritus. Quomodo quæſo liqueſcere ea poſſunt, quæ à leui calore, & in omnium tenuiſſima ſubſtantia ſito uix caleſcunt? Nihil certè quicquam niſi à multo & ualido calore liqueſcere poteſt: quæ conſtans eſt cùm Galeni, tum Ariſtotelis ſententia. At accenſa ſpirituſa ſubſtantia, cùm leuis ſit, tenuis, halituſa: non grauis, ſolida, plena & contumax: quonam pacto aërem in corpore & intentum calorem gignere poteſt, qui diſſolutionem ſeu eliquationem faciat? Non plus certè, quàm cōceptus in ſtipula ignis: qui ut facilè quidem ſuccenditur, ſic certè faciliſſimè diſſipatur. Id autem ueriſſimum eſt, quæ liquantur in ſpiritum degenerare: uerùm eliquantem calorem uehementiſſimum, non leuem aut mitem eſſe oportet. Propterea in urentibus febribus, & tabidibus, quæq; colliquatione corpus attenuant, multo, eoque igneo calore affici laborantes contuemur: qui quidem acrimonia ſua colliquatis humoribus, deiectiones crebras, difficiles, atq; exitiales faciat: & ſi malum in uetulaſtatem abcat, partes ipſæ ſolidæ (ut Galenus & Paulus affirmant) contabefcunt.

Lib. de Ta-
be. C. de diſ-
ſe. continu.
Ariſt. 4. Me-
teor.

Lib. de Ta-
be. C. 1. de
Febr. diſſer.
Paul. lib. 1.
cap. 41.

Cætera perfequamur: Spiritus (ait) cùm ad meatus corporis irruerit ſudores fiunt, ſiquidè ſpiritus compactus in aquam uertitur, & per meatus penetrans extra prorumpit. Hæc Hippocratis, uel autoris eius qui liſtrum hunc conſcripſit, de ſudoribus qui febres conſequuntur, & in earum declinationibus fiunt, ſententia: quæ non modò ipſa ab clariffimis eorum autorum mente eſt alieniſſima, ſed ueritati omnino aduerſari uideſtur. Quod ut oſtendamus, ſudoris nobis erit in primis cùm natura, tum generationis ratio omnis, in febribus præſertim, ex Galeni monumentis explicanda. Eſt autem ſudor tenuis ac ſeroſi humoris ſanguini admiſti colatus liquor. In definitionibus medicis uniuerſam porro eius naturam, materiam, generationisq; modum, Galenus x. de Simplicium medicamentorum facult. ijs uerbis expreſſit:

Sudor quid,

Ἰσθὺς ὅτι ἐν τῷ τῷ ὅτι σῶμα τοῦ ζῶντος ἀποκρίνεται ὑγρῶν, ὅλην τὴν πλὴν αὐτῶν ἔχει τὴν πρὸς τὴν γῆρας τὴν αὐτῆς τοῦ ὕδατος· ἐν γὰρ τῷ πνευμένῳ ὑγρῶν τῷ ἡρώτος ἀποκρίνεται δὴ, διερρανευμένῳ τὴν ἑμα ἵπτι τὸ σῶμα, καὶ τὴν χολῶν τὸν ὅτιος πνεοσλαμινάτος. ἐν πλὴν ὅτι ἡ ἵπτιος κατέργασται, διερρανευμένῳ τῷ δὲ ἵπτιος ἀπὸ τῆς πλὴν μίαν.

Sudor

Sudor (inquit) unus est hic humor in animatis corpore proueniens, & eandem habens materiam, & generationis modum eundem, quem urina: siquidem utriusque ex bibito humore constat generatio, ex calfacto simul in corpore, & biliosae non nihil substantiae adeptae. Verum sudor plus est elaboratus, utpote qui ad cutem usque transmissis omnibus quae intersunt partibus peruenit.

Vult hoc loco Galenus tum sudoris tum urinae eandem esse materiam, nempe ebibitum a nobis corporis tuendi causa humorem: qui quidem a corporis nativo calore elaboratus, & biliosae nonnihil substantiae adeptus, ad cutem usque per corporis meatus ueluti ros quidam permeat. Non igitur spiritus, ut huius autor libri sentit, sed ebibitus humor sudoris materia erit: ut recte hoc loco Galenus, qui & ipse excrementorum alibi naturam explicans sic de sudore disseruit 1. de Sanitate tuenda.

Reliquum (inquit) excrementorum genus in singulis animalis nascitur particulis, ex ipso unde aluntur succo: aliud quidem ceu semicoctae quaeprimae reliquiae quae ad simulari nutriendae parti nequieverant: aliud quod transmittendi alimenti fuit uehiculum. Nunc functum officio humidum tenuius superest, quale nimirum serosum illud iam dictum, quod ex uasis id est, uenis & arterijs in uesicam defluit. Huic excremento nullus certus a natura praescriptus meatus est: expellitur tamen partim actum per ipsa molliora corpora, quae fluentis eius uiolentiae cedunt: potissimum cum a spiritu maiore impetu irruente impellitur: partim etiam per exiguos omnes corporeae molis meatus, ~~ut~~ Graeci uocant: quorum non modo reliquum corpus uniuersum, sed etiam tota cutis plena est. Dictum autem nobis de generatione horum est in libris quos de Temperamentis edidimus. Ergo tenuissimum huius generis excrementum facile sanè efficitur, partim in speciem halitus ab insito calore solutum, partim uiolento motu confertim erumpens. Appellant uero quod ita excernitur sudorem.

Haecenus Galenus, cuius ego seriem Graecam ob nimiam prolixitatem appingere nolui, ne in immensum abeat uolumen. Ex quo quidem loco apertissime constat, & quale excrementum sudor sit, & quonam pacto in externos usque cutis meatus prorumpat, & ex quam ipsa materia oriatur. Gignitur enim (ut hoc loco bellissime demonstrat Galenus) ex ipso unde alimur succo, ea uidelicet illius parte quae distribuendi alimenti uehiculum fuit. Eget enim alimentum ut commodè in partes feratur, aquoso quodam ac ueluti seroso humore, qui ipsum deducat: quo quidem ipso, suo abundè officio functo, ceu excrementum quoddam humidum tenuius (ut hic uult Galenus) superest: cui sanè quum nullus sit a natura certus praescriptus meatus, partim in sensili transpiratu quod illius tenuissimum est discutitur, partim per exiguos corporis adeoque cutis ipsius meatus prorumpens uiolento quodam motu sensuque conspicuo protruditur: & quod ita efficitur excrementum, sudore uocare omnes solemus: hoc est, attenuatum quendam ui caloris humorem in aquae speciem uersum. Quomodo uero qui in febrium intermittentium declinationibus

c erumpit

cap. II. secundum
di de Febrium
differ.

erumpit sudor, proueniat, bellissimè nobis idem Galenus tum I X. Methodi, tum I I. de Febrium differ. in hunc modum explicauit: eo scilicet loco, quo de morborum temporibus ex professo loquitur.

Cùm (inquit) iam ad summum feruoris deuenerint humores inflammati, id accessionis tempus consistentia appellatur. Tunc uerò (subdit) uniuersum laborantis corpus igneum uidetur, extensa per totum animas lis corpus aequaliter caliditate. Hinc uerò si humores fuerint tenuiores, potentia robusta, corpus rarum, maxima humorum putrescentium pars in sudorem resoluta euacuatur. Si uerò hi crassi fuerint, uis autem expulso¹⁰ ria imbecillis, & uiae angustae sint, nihil quidem defluit sensui manifestum, sed id solum, quod ita est extenuatum, & in subtilioris uaporis naturam transierit: tunc huiusmodi tempus declinatio appellatur, quidam feruentium humorum diffusus.

Ac proinde rectissimè I X. Methodi dixisse est uisus, tum febris remissionem fore, quum qui putrent succi transpirant, perq; cutis meatus foras trudentur. Vnde facillimè conuelli auctoris huius libri de flatibus sententia de sudore in febris proueniente potest, qui à spiritu in meatus corporis irruente sudores fieri pronuntiet. Quod falsissimum esse ex his Galeni locis abundè me demonstrasse existimo. Ex quibus sanè constat, sudoris in febrium declinatione promanantis materiam, non spiritum, sed putrescentis humoris attenuatam portionem, inq; meatus corporis deductam esse: idq; cùm & potentia corporis robusta, & corpus rarum fuerit, & humor fluxilis atq; attenuatus. Alioqui, si uel infirmum corporis robur fuerit, uel lentior succus, uel meatus angustus, nihil quidem sudoris manabit, ut bellè Galenus docet. Quamobrem & quae adducitur similitudo, ineptissima esse conuincitur: non enim quem admodum ex feruentibus aquis, aut alia quapiam materia elicitus eliquatione humor prouenit, sic in animantis corpore sudor: nam ut hic effluit, itis quae modò diximus opus est, nempe raritate corporis, facultatis robore, & humoris tenuitate. Contrà uerò, ut qui à substrata in uasis¹⁰ ad eliquandum aptis materia eliquatur humor, reflexu uaporis & occursum ad solidum quiddam est opus: quo quidem occursum densescit quod sursum elatum fuerat, & in aquam conuertitur. Non sic certè qui in sudorem abiturus est humor, qui si uel ipse crassior fuerit, uel stipatos meatus inuenerit, nunquam in eum, qui sudor uocatur, humorem conuertitur, ut ex mox citatis Galeni locis euidentissimum fecimus. Quamobrem indignam tanto auctore hanc de sudore sententiam censeamus, & ad reliqua progrediamur.

Quae uerò de capitis in febribus dolore mox adducuntur, et si in parte uera sunt: non tamen in uniuersum. Equidem quod interdum à flatuoso spiritu in caput irrumpente illicq; concluso ob meatuum angustiam, dolor in febribus oritur, accidere saepe uidemus, atq; sanguinem etiam ipsum natura calidum & in angusta loca coactum, dolores creare, & pulsus circa tempora facere, quod quidem in synochis febribus plerumq; experimur. Verùm huic uni causae non omnis capitis in febribus adscribendus

bendus dolor est, cum saepenumero ab intemperie modo calida, modo
 frigida, eaq; cum humoris uitio coniuncta, aut etiam sine eo dolorem in
 capite fieri saepe cernamus, unde tam multa ad id à Galeno cum libris de
 Locis affectis, tum de Compositione medicamentorum secundum locos
 ex ueterum monumentis excogitata medicamenta, quæ quidem inutilia
 omnino essent futura, si omnis à flatibus dolor nasceretur: cum inter-
 dum à multo infarcto humore, eoque frigido, interdum ab obstructione,
 nonnunquam à bili (ut citatis locis affirmat Galenus) dolores huiusmo-
 di fiant. Non igitur in uniuersum aëri in capite concluso, & sanguinis re-
 20 dundantiæ acq; coarctationi adscribendus, qui per febres in capite na-
 scitur dolor.

HIPPOCRATES.

[illegible]

Quod est: Sunt & aliquæ aliæ infirmitates, utpote uolui, agitationes intestinorum, tormina, uertigines. Quod autem hæc ipsæ omnes à flatus²⁰ tibus fiant, nemini non manifestum esse puto: omnium enim horum causa est spiritus transiens, qui cum teneros & insuetos ac prius intactos locos contingit, ueluti spiculum infixum penetrans, per carnem perrumpit, aliquando præcordia petens, quandoque illa, interdum utraque simul affligens.

VALLERIOLOA.

EAs quæ modò enumeratæ sunt ægritudines, nempe uertigines, uol-
uuli, tormina, à flatibus bona ex parte fieri nemini non perspectissi-
mum esse puto: uerùm ita ab ijs nasci, ut non & alias multas sui ortus ha-
beant causas: & id quoque ijs euidentissimum esse existimo, qui in opti-
morum auctorum lectione paulò sunt diligentius uersati. Quis enim nes-
cit uoluium (ut ab hoc incipiam) non à flatibus perpetuò, sed uel ab
excrementorum lentorum crassorumq; obstructione, uel aridi stercoreis
detentione, uel deniq; tenuioris intestini inflammatione oriri? Quod ne
gratis dixisse uideri possim, testem adferam Galenum, qui libro de Locis
aff. v l. cap. l l. hac de re in hunc modum desseuit.

Probabile (inquit) est frigidum, eundemq; crassum, aut uiscidum humorem, aut flatuosum spiritum in corpore crasso densiq; genitum, sed egredi nequeuntem, dolorem excitare, uehementem quidem, geminam ob causam, intemperantiam, & corporum quibus continetur tensionem. Longum uero quum difficulter uacuatur. Nam corpora ambientia, tum ob crassitudinem, tum spissitudinem ipsum arcere possunt. Atque interdum (subdit) alij quoq; dolores & quidem uehementissimi, in sublimioribus intestinorum partibus eueniunt, grauiter uomitionibus cruciantes: adeo ut nonnulli sub finem stercus quoq; euomere conspiciantur, a quo affectu uix unquam aliquis potuit sanus euadere: hunc *ἀνάστρος*, id est, uoluum uocant: nonnulli etiam chordapson, quum scilicet tremor ali-

ipsa nec omni tempore in corpore gigni possit, nec etiam in eodem consistens hos affectus per sui naturam gignere soleat, ut paulò post ostensurum sumus: haud immeritò certè quæsiisse illud Hippocrates uidetur, quis nam à flatibus morbi non fiant. Cuius quidè quæsiiti, etsi certam quandam rationem, ac ueluti enodationē, afferre conatur: longissimè tamen ipsum hac in parte à recti uia ipsa ueritate defecisse (absit inuidia uerbo) magis sumus tum grauissimorum autorum sententijs, tum rationibus ostensuri. Equidem si autoritate pugnandum sit, neminem ego ueterum seu Græci sint, seu Arabes, seu Latini, (à quibus tanquam principibus ars medica ad nos ueluti per manus dimanauit) neminem inquam uideo, fluxionum morbos flatui, seu causæ effectrici tribuisse. Nam ut à Galeno ipsius Hippocratis interprete incipiam, ubi de distillatione, raucedine, tussi, sanguinis per os refectione, oculorum & aurium affectibus expresso loquitur, uti tum V. tum VI. de Sympto. cau. II. de Crisibus, V. Methodi, & IIII. ac V. de Compositione medicamentorum secundum locos, & pluries alibi; horum affectuum causas non in flatu ipsos cerebro incumbentes, causam rejicit: sed uel intemperaturæ cerebri calidæ aut frigidæ, aut multis crassis, lentisque humoribus, aut interdum etiam tenuibus, tum & facultatis robori uel imbecillitati & uariæ corporis ac meatuum habitudini adscribit. Quæ ut planius monstrem, adferam quæ ab eodem autore ea de re VI. de Sympto. cau. & IIII. de Compositione medicamentorum secundum locos scribantur.

Sive inquit è naribus, siue auribus, siue palato, siue oculis, siue faucibus, siue utero, aut ex reliquarum partium quacunque aliquid profluit; eius tum quantitatem, tum qualitatem considerare: atq; excretionis modum, in causas iam dictas rescire oportet. Sic enim inueniuntur symptomata quæ à simularium intemperie ortum habent: eisdem instrumentorum morbi, insuper qualis quantaq; fuerit materia: ueluti, exempli causa, tum destillationis tum grauedinis (hæc corripa; illa catarrus Græcis nominatur) causa est cerebrum, ut pars similis, uel à frigore, uel Solis ardore ad intemperiem reductum, ut instrumentum uerò, quatenus à plenitudine infestatur. Igitur quemadmodum profluuium in uentre, per cruditatem fieri solet, ita dictorum affectuum uterq; in cerebro.

XIII. uerò Methodi fluxionis omnis causas tractas, eas uel in intemperaturam partis aut totius corporis, uel in plethoram, aut cacochymiam ut plurimum referre solet. rarissime uerò in flatuosum spiritum, & siab hoc interdum (ut eodem ipso loco moner) fluxio oritur: quia si fluxionis, quæ ad oculos sit, causa est spiritus, (ut hoc exemplo rem apertius demonstrem) quorsum attinet in lippitudine (quod tum XII. Methodi. meden. tum IIII. de Compositione medicamentorum secundum locos cap. VII. ex Archigenis sententia Galenus facit) sanguinem mittere, fortiter aluum ducere, clysteribus ualentibus ad reuulsionem uti: hæc enim profecto flatuum remedia non sunt: ut quibus discutendis, si opus non sit auxilijs, quæ ad eliciendos humores, & uacuos, non ad discutiendos spiritus dicata sunt. Quamobrem in iis &

Paulus lib. 111. & Aëtius sermone VIII. quum de ijs affectibus lo-
quuntur, ducem Galenum sequuti, in easdem & ipsi referunt causas: uti
etiam inter Latinos Celsus atq; Plinius, & omnis insuper Arabum scho-
la, ut planè ridiculum & insanix proximum uideatur, à flatibus hos
morbos oriri dicere: quum oculata sensuum fide ab humoribus hos na-
sci, non ab incumbente spiritu cernamus: uti in raucitate, grauedine, tuse-
si, manifestè experimur: per quos quidem affectus ore aut naribus crassa
multa, uiscida, lenta, interdum etiam tenuia, calida, biliosa excerni muco,
aut excreatu cernamus: atq; eo quidem uacuato humore omni, curari
protinus affectum. Sanguinis uerò è pectore reiectiones quis unquam
à flatu fieri dixerit? Nam etsi interdum flatus tantus colligi in corpore
potest, uasa ut ipsa nimia diductione ac tentione aperiat: rarissimum ta-
men id est, & ferè nunquam uisum. Quanquam interdum ab hoc uasa pe-
ctoris rumpi satis constat, ut in tibia cinibus euenire sæpe uidemus. Gale-
nus certè reiectionis sanguinis certiores adfert (V. Methodi) causas: nem-
pe rumpi uasa uel per anostomasin, uel diapedesin, uel anabrosin: atq;
anostomasis causam esse, uenarū plenitatem à sanguine copiosiore quàm
par est, uel uasis imbecillitatem, anabrosiæ earundem ab acri succo erosio-
nem, diapedesis, tunicæ ipsius uasis rarefactionem, sanguinisq; nimiam
attenuationem, qua faciliè ueluti transcolatus effluit. Hæ certissimæ atq;
uerissimæ sunt reiectionis sanguinis causæ: non quas hic inani somnio
autor sibi effinxisse uidetur. Sed quoniam clarior res est, quàm ut longa
narratione opus habeat, hæc sufficere in præsens uidebuntur, si tantum id
adiecero, non rectè hic dici, caput ubi aëre plenum fuerit, graue reddi: hoc
enim signo interstingui capitis dolentis materiam medici omnes uolue-
runt: quòd ubi ab humore est, graue sentiatur caput, quòd grauitas
rem corpoream mole sua & pondere nocentem indicet: leuitas uerò fla-
tum potius indicat, cum sint flatus incorporea quædam, ut paulò an-
tea dixi, & minime grauis substantia quæ grauitatem suapte natura in-
ferre possit.

HIPPOCRATES.

εἰς τὴν δὲ πύλην τὸ πρῶτον τὸ αἷον ἀποδύμασθαι ἀναγγέλλουσιν, ἀναγγέλλουσι τὸ μὲν αἷμα-
τον, τὸ δὲ, ὅσα πίνουσι αἰσώμασθαι μὲν εἶναι, ὅταν αἰσώμασθαι ὁ αἷς ἐκτελεσθῇ ἐς τὰς φλέβας, ἐν-
νεχυρῶν ποιεῖται τοῖσι τὸ αἷμασθαι διηρόδουσι τὸ, τε γὰρ πνεύματα τὸ αἷμα πολὺ γνέσκουσιν,
ἀναγγέλλουσι οὐ πῶτος, ἢ αὐτὸς τὰ μέγιστα ὁρίων ὁνομαζέμεν δὲ πλῆθος αἰμαγγαγῶν καὶ τῶ-
πισιν ἢ πίνουσι ἀποδύμασθαι γνέσκουσιν τὰς φλέβας ἀνέχουσι γὰρ τὸ πῶτος τῶν κατὰ τὴν
τὸ πρῶτον.

Quod est: Quare sanè contingit fluxionem aliquam citra spiritum
rumpi: & quandoq; quidem sua sponte, interdum uerò etiam ob dolores,
Ac sponte quidem, quum aër in uenas ultrò receptus sanguinis meatus
coarctat, copia namq; sua compressus sanguis, meatus perfringit, qua
eius copia maxime perumpit, effusione uerò eius facta, uenæ rursus spi-
ritu complentur, & ex eo dolor sequitur. Necessè est enim affectum lo-
cum spiritu occupari,

PVgnantia hoc loco de fluxionis ruptione contineri, ipsa loci series abundè docet: siquidem quum fluxionem aliquam citra spiritum rumpi Hippocrates affirmet, id vel spontè, uel ob dolores: causam tamen ruptionis spontinæ aërem in uenas ultrò receptum, ac sanguinis meatus coarctantem statuit. Atqui si aër in uenas receptus ruptionis causa est, iam illa citra spiritum non erit: oportebat autem illam citra spiritum fieri, dicente nimirum ipsomet, fluxionem aliquam etiam sponte citra spiritum rumpi. Itaq; si uerum illud est, uti planè est, fluxionem aliam quam citra spiritum rumpi, (rumpuntur enim pleraq; non ab spiritu, sed humorū redundantia, ut in phlegmone, œdèmate, cæterisque ab humorum influxu prouenientibus tumoribus experimur, si modò ad suppurationem peruenerint) non omnis utiq; ruptio ab spiritu erit, contrà, quàm in hoc libro probare Hippocrates nititur.

Adde quòd non in uniuersum uerum id est, aërem in uenas receptum sanguinis meatus coarctare: calidus enim aër inspiratus tantum abest ut, sanguinis meatus coarctet, ut illos plurimum rarefaciat atque laxet; procalidi utiq; natura, cuius est attenuare, rarefacere, referare, non autem coarctare, sed solius frigidi id est. Quin nec aër ipse frigidus inspiratus, nisi is admodum frigidus sit, id efficere potest: alioqui oporteret nos per hyem perpetuò frigido existente aëre, ruptioni uenarum obnoxios esse, quod sanè minimè fieri experimur. Non itaq; frigidus aër omnis ultrò in uenas receptus, sanguinis meatus coarctat, ut hic uelle uidetur Hippocrates: sed is tantum, qui immodicà sua frigiditate constipans, tum sanguinem cogere, tum illius meatus coangustare potest. Vnde sæpenumero uasa rumpuntur, sanguisq; rupto uase excernitur.

Quin nec illud quidem uerum est, rupto uase dolorem semper consequi: qui: quæ enim in Pulmonibus uenæ rumpuntur, dolorem non creant; quo quidem signo sanguinis excretiones per os à pulmonum uasis effractis, an à pectoris uasis erumpant dignoscitur, quòd pectoris effractu uasa dolorem, pulmonum uerò minimè inferre possint. Rursus si ab sanguinis copia uenæ rumpantur, quomodo quæso ab incluso spiritu rumpi possunt? siquidem quòd copiosior in uasis constitit sanguis, eo minor erit spiritui locus: quò enim consistat non habet, sanguine uniuersum uas sua multitudine occupante. Perinde enim redundantibus sanguine uasis, atque dolij uino ad summum usque labrum plenis euenit. Nam ut in ijs nullus patet aëri aditus, uino dolij sinum implente: sic sanè in uasis copioso sanguine distentis, nullus erit aëri locus. Quamobrem ruption (si ita contingat) non ab spiritu in uase concluso, (qui planè aut nullus, aut admodum exiguus est) sed ab redundante sanguine uas ipsum plus æquo nimium distendete fiet. Quæ doctæ Galeni. V. Thera. Methodi sententia est. Non igitur, ut hic uult Hippocrates, necesse est affectum locum spiritu occupari, quum plerumq; ab sanguine uel multo, uel uitioso, uasis impletio fiat.

de tenuis & discussu facillima: consequens planè esset, in ruptionibus dolores leuissimos, & ad curandum faciles esse, contrà quàm fieri re ipsa cernimus: quòd graues & curatu difficiles esse soleant qui rupta consequuntur dolores. Ad quod facit, quòd in his curandis non flatus discutientibus, sed maxime calasticis uocatis, & modicè siccantibus echymomata euocantibus, uti Galenus solet: discutientibus autem & maxime calidis iuteretur, si flatum aliquem in ruptis subesse existimasset.

Vide 4. Methodo ad scruem.

Probatum igitur illud à nobis est, spiritum in ruptis non intercludi: eoque ab ipso dolorem non fieri. unde & illud quoque quod hoc loco subiicitur, falsum esseprehenditur, flatus ipsos carnes permeantes meatus rarefacere, atque post ipsos humiditates sequi. Nam quæ ab uiolento quopiam in carnes incidente humiditates in partem ruptam decumbunt, non spiritum, sed collisionem potius partis sequuntur: effractis utique uasorum osculis, aut diductis per quæ sanguis & ychores promanant.

Quod uerò mox sequitur, ut ab omni ueritate alienissimum, sic sane indignum quod ab Hippocrate tanto uiro sit prolatum: nempe, Irriguo ab humiditate factò corpore, liquefieri carnes, tumoresque in furas descendere, morbumque fieri, qui aqua intercus dicitur. Nam primum omnium, satis constat, in ruptura non uniuersum corpus, sed solum partem ruptione affectam humore superfluo imbui: quòd apertis uel fractis uasorum osculis extra ferantur contentæ in ipsis humiditates, à quibus affecta pars ueluti madescit. Non igitur ab humiditate ea quæ ad ruptionem sequitur, uniuersum irrigatur corpus. Quod etiam si utrò detur, qui quæso fieri potest, ut ab hac humiditate liquefiant carnes, tumoresque in furas descendant? Liguatio enim uel à calido in humidum corpus, uel ab humido perficitur. Quæcunque enim à frigido coguntur, à calido eliquantur, ut nix & glacies: quæ uerò à calido uel sicco coacta sunt, ut sal, alumen, ab humido eliquantur: uel Aristotelis I I I I. Meteorum, cap. V I. sententia. unde colliquatiuæ eæ dicuntur febres, cum immodicus calor humores corporis solidanque membrorum substantiam peruadens, carniû absumptionem succorumque corporis facit. Quamobrem, quum in ruptionibus ex sui natura nunquam talis excitetur calor, ut liquefacere carnes possit, non uideo cur ab humiditate ea, quæ in ruptionibus contingit, liquefcere carnes possint.

Sed cur quæso in furas descendant? An non in proximas ruptæ parti sedes potiusquam in furas fluxio fiet? Illud uerò ineptissimum, Ad hunc modum (quod hic ait Hippocrates) aquam intercutem gigni: cum ea non ex humiditate in ruptionibus genita: sed ex incocto sanguine serosisque humiditatibus in corpore ab hepatis imbecillitate genitis (quæ constans est omnium medicinarum autorum sententia) perpetuò nasci soleat: in qua quidem & ipsa non semper in furas humiditates labuntur. non enim in tympania admodum, non etiam in ascite, in qua suræ & extrema omnia attenuatissima apparent, solo uentre ac sumine tumentibus: sed in sola anasarca uocata, congesto utique in furis sanguine pituitoso multo. Vnde apertissime constare arbitror, cum sint quæ hoc loco afferuntur ineptissima,

ma,

ma, indigna ob id esse quæ Hippocrati medicinæ omnis parenti, ac principii, tribuantur.

HIPPOCRATES.

κρίνοντες οὖν σφύρας, ἐπὶ φέουσαι τοὺς νοσήμασιν ἐν τῷ αἵματι, τὸ δὲ ὕδρ. ἡδὲ ζωὴς ἀλλήλων ἐχρήσας ἐκλύουσιν, καὶ ἐκινύουσιν τοὺς ὑδατῶν πύκνωσιν μὲν τὸ ἐξιδρῖν ἐκ τῆς καρδίας ὑδατὸς, πολλὴν φάσματ' ἔχοντες, ὅταν δὲ ἐκινύουσιν οὖν ἐκλύουσιν γίνεσθαι διατρίβου γίνεσθαι, καὶ ὅταν δὲ ἄλλω ἐπὶ πύκνωσιν μὲν τὸ ὑδατὸς, αἶματ' ἐκινύουσιν ὕδρ. ὁ δὲ αἶματ', ὅταν πύκνωσιν μὲν γίνεσθαι, ἀπὸ τῆς οὖν τοῦ νοσήματος ἀπολύουσιν τὸ ὑδατὸς αὐτὸ δὲ αἶματ', φέοντες μὲν μικρὸν ὕδρ, ἔσθ' οὖν αἶματ'.

Quod est: Maximum autem signum est flatus ipsos huius morbi causam esse, quod quidem iam sæpe hoc malo affecti exoluti sunt, & ab aqua euacuati. Atq; his quidem subito aqua ex uentre prorumpens multa apparet, post moram uerò paucior fit. Cur uerò id fiat satis manifestum est. Nam primum subito prorumpens aqua aëre plena est, is tumorem ac acerrimum præ se fert ingentem: quum autem aër euanuerit, remanet plane eadem aqua, & apparet quidē paucior, uerum penitus eadem existit.

VALLERIO LA.

Signo quodam, ab spiritu gigni eum qui uisus dicitur, morbum probare nititur quisquis huius libri autor fuerit, sed quā rectē, planum commēntatione nostra faciemus. Signum enim id esse ait, ab flatu aquam intercutem gigni, quod eo malo affecti, & ab aqua euacuati, exoluti sint. Quasi uerò quæ aquæ euacuationem exolutio sequitur, ab flatu inclusio, ac non potius à subita uisum deiectione, quæ immo dicam illam euacuationem consequitur, fiat? Quamobrem rectissimè illud ab Hippocrate v. 1. Aphor. dictum est, Quicumq; suppurati aut aquam intercutem patientes uruntur aut secantur: si pus aut aqua uniuersim effluerit, omnes moriuntur. Cuius causam reddere in eius partis commentario uolens Galenus non in spiritum, sed in subitam & magnam euacuationem ijs uerbis rejicere animæ quæ in ijs cōtingit defectionem uidetur. Hoc utiq; commune est (ait) uisioni ac pūctioni, quod in utraq; Hippocrates consulit cauere uniuersam euacuationem, sic enim uidetur contingere uti ait. Dictum est etiā ab Erasistrato exquisitius, ac plenius, de ijs qui aqua intercutē laborāt. Ac si ipse dicat se cōpertum experiētia habuisse, uniuersam euacuationem febres ac mortem asferre. Et mox: Videmus autem & in alijs partibus æquē atq; in thorace, quum aliquis magnus tumor suppuratur periculosam esse uniuersam euacuationem, cum ē uestigio deficiat anima, & uires debilitentur. Videtur in his propter magnam distantiam corporum & puris acritudinem, ora quorundam uasorum arteriorum esse ad aperta, quæ prius ueluti quoddam embrisma pus continebant, quo uniuersim euacuato, multi spiritus unā cum eo exeunt, atq; excernuntur, unde periclitantur. In aqua uerò inter cutem, non modò ob hanc causam ea laborantes offenduntur, sed & duricies uisceris, ut quod non sustentatur ab aquosa substantia, & septum transuersum deorsum trahit, & uiscera quæ sunt in thorace. Hæc Galeni de exolutionis causis (ubi uniuersim in aqua inter cutem euacuatio fit) sententia. Ex qua quidem uidere illud est, non flatum aquositate intermixtum ac fo-

ras prodeuntem exolutionis huiusmodi causam esse, ut sentire uelle huius libri autor uidetur: sed potius (ut uult Galenus) natui spiritus exhalationem, qui quidem multus in huiusmodi uacuationibus foras fertur: tum & uisceris duriciem, & septi transuersi tractum deorsum, à quo dolores & animi defectiones contingunt. Natura enim (ut in Arte medicinali ait Galenus) non sustinet repentinās mutationes: quod pro Hippocratis sententia plurimum atq; repente euacuare periculosum planē sit, atq; naturae inimicum.

Neque quod hic sequitur admiratione caret, ob id ab initio quum tales sunt euacuaciones, plurimam ob id ex uentre prorumpere aquam, quod aëre plena sit: post moram autem pauciozem educi, quod uacuatius sit qui intro inclusus spiritus erat. Nam etsi multus in uentre cum aqua coaceruatur spiritus, qui uastum tumorem efficit, copiosae tamen erumpentis aquae non is ipse spiritus, sed diu aceruata atq; retenta in uentre aquae copia in causa est, cur multa ab initio appareat, progressu temporis pauca, uacuatione nimirum copiam minuente. Si enim dolium aquae plenum pertundas, ita ut manare intus latens humor possit, ingens tem illius copiam magna uis efferrī confertim uidebis: quae tandem uacuatione minor effecta, & lentius effluet & minore copia promanabit.

Ita enim naturae lege constitutum est, ut quod maior sit fluxionis alicuius uel humoris facta uacuatio, eo ipsa minor semper efficiatur. Vacuationis enim id proprium est, ut ab ea pauciores semper prorepani humores. Mirum igitur cur pauciozem eam quidem post uacuationem apparere, non autem re uera esse dixerit Hippocrates, cum re uera & paucior sit, nec quantitate eadem quae prius.

HIPPOCRATES.

Ἰσὶ δὲ ἀποπληξίαι γίνονται ἢ αὐτὰ ὅσα τὰς φύσεις. ἔπειτα γὰρ αἱ φύσεις ψυχραὶ ὄναι καὶ πικραὶ διαδύνουσι, τὸ ἐμφυσιώδες δὲ τις σάρκας, αἰσθητὰ γὰρ πάντα γίνονται ἢ σώματα. ἢ μὲν δὲ πικρὰ φύσει ἢ ὅλην τὴν σάρκα διατρέχουσιν, ὅλην δὲ αἰσθητὴν ἀποπληξίαν γίνονται. ἢ δὲ ἢ μέρη τινί, ὅτε τὸ μέρος. καὶ ἢ μὲν δὲ ἀπὸ πολλῶν αὐτῶν, πᾶντος ἢ ἑνὸς. ἢ δὲ ἀπὸ πολλῶν, ἀπὸ πολλῶν.

Quod est: Apoplexiæ autē sunt ipsae quoq; ob flatus. Quando enim flatus frigidi existētes ac multi ingrediuntur, carnesq; inflantes suscitant, sensu utiq; illae corporis partes priuantur: & si quidem plurimi flatus per uniuersum corpus discurrant, totus homo stupidus fit: si per partem, pars illa percutitur: atque ubi abierint flatus, cessat & morbus: commorantibus commoratur.

VALLERIO LA.

Apoplexiam morbum, quem & attonitum Latini uocare solent, unum esse ex difficillimis, & maximē curatu contumacibus morbis, ab Hippocrate proditum est.

Ἄσχα ἀποπληξίαν ἰσχυρὰν μὲν, ἀδυνάτην. ἀδυνάτη δὲ ἢ ῥέδιον.

Apoplexiam, inquit, soluere fortem est impossibile, debilem uerō non facile.

Quod quidem ipsum argumento esse potest tantum morbum à flatus

bus gigniminimè posse: qui enim à flatibus gignuntur, curationem sanè haudquaquam difficilem admittunt. Quamobrè mirari subit, quid Hippocrati (si is huius libri autor sit) in mentem uenerit, ut à flatibus, re leuissima, & discussu haud perinde difficili, tantum morbum gigni crediderit: cum ipsemet Hippocrates lib. de Morbis I I. ingenuè id quod est, attonitum morbum seu syderationem ab humoribus cerebrum tentantibus, spiritusq; animalis progressum deductionemq; in partes impediens, nasci affirmauerit. Si, inquit, cerebrum syderetur, dolor ex capite spinam, cor, petit, defectionesq; animi fiunt: sudor oboritur, nec somnus accedit: sanguis de naribus fluit. Syderatur autem cerebrum nimio calore, frigoreq; nimia etiam interdum bile aut pituita. Vnde liquido constat non ab flatibus, sed ab humoribus (frigidis præsertim & crassis, obstructionemq; facientibus attonitum morbum fieri. Quod & conceptis uerbis fusissimè Galenus Aphorif. I I. ijs uerbis explicauit: omnes autem apoplexiæ fiunt ui animali non potente defluere ad partes infra caput existentes, aut propter aliquam dispositionem similem inflammationi, quæ in ipso cerebro sit constituta, aut uentriculis ipsis impletis humore pituitoso. Et item V I. Aphor. LV I I.

Quid quæso ad morbi huius explicationem apertius dici excogitariq; potest? causa utiq; illius uniuersim à Galeno reddita. Fiunt, inquit, apoplexiæ cum uis animalis in subditas partes ferri prohibetur, aut affectum aliquem inflammationi similem cerebrum occupantem, aut obstructis cerebri uentriculis crasso pituitosoq; humore: non igitur ab flatibus, sed crassis potius succis obstruere ualentibus hic morbus nascitur.

Hoc ipsum sanè Paulus confirmat: origo, inquit, uitij (de apoplexia ex professo loquens) est ex frigidiore pituita, quæ principes cerebri uentres affatim & cumulatè repleat. Idem quoque Aëtius: Apoplexia, inquit, ob repentinam inuasionem, nobiliores cerebri uentriculos à crasso, frigido, lentoq; humore repleri indicat. Quid ijs tantorum uirorum assertionibus ad attoniti morbi causas ad uerum prodendas explicatius: qui quum una uoce omnes, à crassis & lentis nasci apoplexiam affirmant, req; ipsa ita euenire cernamus, ut in ijs potissimum attoniti morbi nascantur, qui huiusmodi succis uel per uitæ ignauiam intemperantiamq; uel suapte natura abundant: ac proinde rectissimè Hippocrates in Aphorifinis apoplexiæ fieri maximè à quadragesimo anno usque ad sexagesimum prodidit: quod ea in ætate, ut in commentario uult Galenus, crassi in corpore abundant humores, unde is morbus originem ducit. At uerò quid insulsius hoc dici potest. In apoplexia à flatibus multis & frigidis carnes inflari, ac ueluti turgescere, cum in eiusmodi affectibus nec flatuum per corpus oberrantium indicia cernamus, nec carnes ipsas intumescere? Non igitur à flatibus tam exitiale oriri morbum, ut ineptissimè huius libri autor sentire uidetur: sed magis à crassis, lentis, uiscidisque humoribus, principes cerebri uentres obstruentibus, uimq; illam animalem in subditas partes ferri prohibentibus (quæ concursus tum Græcorum, tum Arabum, tum etiam Latinorum omnium ea de re sententia est) arbitrans dum,

dum, constituendumq; est.

HIPPOCRATES.

Δαὲν δὲ μοι καὶ τῶν ἰσθῶν καλλιμαλὴν νόσον εἶναι τὸ πνεῦμαλον· ὅστις δὲ λόγιον ἔμεινεν ἰσθαί, τότε αὖτ' αὐτοῖσι καὶ αὐτὸ ἀκούσας πένον παρὰ μοι· ἰγόμεαι δὲ ἑμπεδωθῆναι μάλιν εἶναι μάλιν τῇ γὰρ τῷ σώματι συμβαλλομένην δι' ἀφρόνην αἶν, ἢ τὸ αἶμα. εἴτε δὲ εἴται γὰρ τῷ κατεσκευαστὴν χάματι μάλιν, μέλα καὶ ἡ ἀφρόνησι· ἀλλὰ δὲ αὐτῷ δὲ τὸ αἶμα, μάλιστα καὶ τὸ ἀφρόνημα.

Quod est: Videtur autem mihi & sacrum appellatum morbum ab ipsis flatibus gigni: quibus autem rationibus ego persuasus sum, illis
 10 ipsis & auscultaturos persuadere conabor. Opinor autem inter omnia quæ in corpore sunt, nihil magis ad prudentiam conferre, quàm sanguinem. Hic ergo quum in constanti habitu persistit, consistit & prudentia: sanguine uero permutato, concidit simul & prudentia.

VALLERIO LA.

Comitiale morbum à flatibus gigni non modò omnium sententia
 20 auctorum, qui de eo morbi genere accuratius scripserunt, uerum etiam ueritati ipsi repugnat, à pituita enim crassa uiscidaq; uel atro interdum humore uentriculos cerebri obstruente fieri omnes tradunt. Testis monio est Galenus Aphorif. I I. commentario XLV. ea de re ad hunc
 30 modum pronuntians: Morbus comitialis (inquit) proximus quodammodo est morbo quem apoplexiam appellat: cum idem locus in utroq; patiatur, & idem humor in causa sit. Qualisq; is sit mox explicans, subdit: Frigidus autem & crassus est humor ambobus: atq; iccirco adolescentium ætas calidam & siccam habens tēperaturam, maximum affert auxilium ijs qui morbo comitiali laborant. Et rursus Aphor. V. commentario V I I. Non modò, inquit, ad alias partes translatis ijs qui morbum comitiale faciunt humoribus soluitur passio, sed etiam omnino curatis: sunt enim hi crassi ac frigidi, & pituitosi. Quin & autor libelli
 30 eius qui de sacro morbo scribitur (Hippocratem autem non esse uel Galeni assertione constar) pituitam potissimum affirmat comitalis causam esse: id ipsum Paulus, Aëtius, omnes deniq; suis quicq; monumentis testatum reliquere. Non est igitur cur à flatibus (ut hic uult Hippocrates, uel quisquis huius libri autor fuerit) morbum hunc fieri credamus, sed magis à pituita: quòd ijs potissimum euenire is morbus soleat, qui eius succi plurimum colligunt. Atq; ob id rectè quibus pueris mucus plurimus, cætereq; pituitosæ effluxiones per uarios corporis meatus emanant, ab hoc morbo tutos esse, libro de sacro morbo, proditum est.

Sanguinem porrò (quod hoc loco subiicitur) ad prudentiam non minime conferre, ut uerum existimandum est: quòd pro illius bona, mala
 40 uel in corpore temperatura, uarios contingat in animo effingi mores: dicente nimirum Galeno, Bonam corporis temperaturam bonos mores sequi. Illud tamen non admittendum prorsus est, In constanti habitu persistente sanguine, consistere & prudentiam: eo uerò permutato, concidere & prudentiam quoq;. Nam & fieri sæpe uidemus, ut qui probe temperatum in uenis sanguinem habent, mala educatione imprudentissimi
 d cuad

cuadant : alios uerò quibus sanguis uitiosior erit, multò prudentiores.

Vnde illud rectissimè ab Aristoteli philosophorum summo in Proble-
matibus dictum est, Eos omnes qui in studiis floruerunt uel natura uel stu-
dio melancholicos esse effectos. Et illud item à Galeno, in siccis maxime
temperaturis prudentiam uigere. Vnde constare illud euidentissimè ar-
bitror, non sanguinis bonum in corpore habitum prudentiam facere: sed
mentem potius ad ueri perspicientiam aptam. Cum uel Aristotelis testi-
monio prudentia habitus quidam animi sit, uera ratione ad ea agenda
idoneus, quæ uitæ hominum conducunt, uel obsunt. Et Galenus ex Ari-
stotis sententia, facultatem animi quandam prudentiam esse existimat,
qua bona à nobis cum ueri perspicientia agantur, mala uidentur. Ac pro-
inde prudentes eos ob id uult Aristoteles esse, qui rectè consilium in ijs
capere possunt, quæ de re sua sunt, & ad benè uiuendi rationem pertinent.

Non igitur ex sanguinis consistente habitu, aut eo uitiatio prudentiam nasci dicemus: quum & interdum probè consistente sanguine (ut antea dictum est) stultos esse plerumq; & imprudentes: alterato uero uitio quopiam eodem, nihilominus prudentes perstare multos cernamus. Si enim uir alioqui natura prudens, uel phlegmone aliquo, uel etiam febris à sanguinis uitio orta laboret (nisi admodum uehemens sit affectus) an quatenus prudens esse desinet, prudentiamq; omnem exuet? minimè sanè id arbitrandum. Maneat itaq; illud in præsens, neque comitalem à flatibus fieri, neq; prudentiam sanguinis natura & consistentia metiri.

HIPPOCRATES.

ὅτι δὲ ταῦθ' ἀπὸ ἕως, πολλὰ τὰ μεταβιβάντα, πρῶτον μὲν ὅπως ἐκπαι ζώοντι κοινόν εἰναι, ἔπειτα· ὅτι· μεταβῆναι τοῖσι ἀναμεικτούς· ὅταν γὰρ ἐπιλθῇ ὅτι σάμας ὁ ὕπνους, τότε τὸ αἷμα ἑνέχεται· ὅντα γὰρ πείσκειν ὁ ὕπνους ἑνέχων. ἑνέχοντες δὲ τὰ αἵματά, καθύπερθε γίνονται αἱ διήσεις· σίλικον δὲ, ῥίπα γὰρ τὰ σάμας, καὶ βασιάνται· πῶς γὰρ τὰ βασιάν, πείσκειν καὶ βόθρι φέρειν· καὶ τὰ ῥίπα ἑνέχων. καὶ ἡ φέρωντες ἀλλήως· εἶσαι δὲ πῶς ἐπὶ τῶν ῥίπα ἐνέχοντες, αἱ ἐν ἑνὶ καὶ καλῶς.

Quod est: Quod autem hæc ita se habeant, multa sunt testimonia. Ac primum quidem qui omnibus animantibus communis est somnus, hæc confirmat. Cum enim corpus inuaserit somnus, sanguis frigidit. A natura enim somno refrigerandi uis est. Infrigidato autem sanguine, languidiores fiunt eius meatus: quod hinc palam fit, quod corpora adgrauata reclinantur. Cuncta enim grauiora deorsum feruntur natura: & oculi ardent, & prudentia permutatur, opinionesque peregrina mentem occupant & exercent, quæ sanè infomnia appellantur.

VALLERIO LA.

Sanguinem ad prudentiam non minimum posse, ad eiusque in corpore
mutationem & ipsam quoque prudentiam alterari, pauld antea dixera
rat Hippocrates. Id ipsum uero nunc confirmare uolens, ea ad probatio
nem testimonia affert, quibus (uti sibi uidetur) dicto fides constare poss
sit. Mihi uero tantum abest ut quæ in præsens ab hoc autore (non enim
Hippocrate dicere ausim, ne inficitia supinitatisque notâ tãto uiro inuram)
testimonia adferuntur, susceptam rem fide sua confirmare possint, ut alie
nissima

nissima mihi ac planè ineptissima ad id probandum uideantur. Quid enim ineptius dici excogitari ue.usquam potest quàm ex somno sanguinem refrigerari, corporaꝝ ob id aggrauata reclinataꝝ per somnum manere, quòd refrigeratus sit sanguis? oculos per somnum ardere? prudentiamꝝ tum permutari, in somniaꝝ ob id fieri? Horum enim singula si ad ueri fidem pressius expendamus, à ueritate alienissima esse comperiemus. Principiò somnò sanguinem perfrigerari falsissimum est, cum contrà potius incalescere ipsum per somnum fide certissima constet. Nam cum somnium atq; uigilias secundū natiui caloris motiones fieri (ut 11. Aphor. 10 tradit Galenus) contingat: certum est, uel eiusdem eodem loco testimonio, uigilantem exterius quidem calidiorem esse, dormientem uerò contrario se habere modo. Itaq; per somnum quæ intus sunt, ea reuocatione caloris ad intima calidiora fieri necesse est. Vnde & uasa & uiscera omnia calidiora tum euadunt: eoꝝ & concoctiones & alimenti digestionem meliora fieri per somnos multis in locis Galenus prodidit. Quemadmodum enim hyeme & uere calidissimi uentres natura sunt, ut prodidit Hippocrates, quòd hyeme quidem calor augeatur refugiente scilicet intrò natiuo calore, ob circumstantem extrinsecus frigiditatem, (ut de Aristotelis sententiā exponit eo loco Galenus) sic planè etiam in somno uegetiorem in nobis intrò fieri natiuum calorem ex ipsa somni ratione apertissime constat. Esse enim somnum conuentum quendam caloris ad intima refugientis, naturalemꝝ quendam antiperistalsin ob cerebri refrigerationem rectissime ab Aristotele dictum est. Vnde ob id maxime à cibo somnum fieri idem autor prodidit, quòd tum copiosus humor & corpulentus sursum feratur, qui cum consistit, caput aggrauat, & dormire facit: cum uerò iam descendit, & reciprocando calorem repulit, tum somno sepultum latet dormitꝝ animal. Cum uerò reciprocatione ea interna omnia calidiora fieri constet, inquit nimirum Aristotele, Partes per somnū externæ frigent: quæ intrinsecus continentur incalescunt: an non & sanguis intra uasa abditus calidior tum euadet? Infans sit profecto qui rei euidentissimæ tenebras offundere tergiuersando tentet. Alioqui si somni tempore frigidior redditur sanguis, quomodo interiora calere tum possunt, sanguine utiq; frigidior effecto abundè ipsa perfrigerante? quomodo item coctiones, distributiones alimenti (quæ tum meliora fieri communi omnium assertionem testatum est) perfectiora euadent? Non igitur sanguinem per somnos refrigerari, sed concalescere magis existimandum.

Vnde & illud quoq; quod mox in contextu sequitur falsum esse appareret, Ob sanguinis scilicet in somno perfrigerationem aggrauata corpora reclinata manere. non enim ea decidentia corporum & aggrauationis per somnum causa est: sed quòd animalis spiritus in membra sensu prædita exire prohibeatur, obstructione ea quæ secundum cerebrum est, manationem spiritus cohibente. Proinde rectissime Galenus quietem animalis facultatis & à suis munijs celsationem somnum esse pronuntiavit. Vnde qui somno premitur, ut Aristoteles ait, & deficit, & refrigeratur,

Comment. 2

1. Aphor. cō-
ment. 15. c.
7. Meth. c.
6. de Symp.
causis.
1. Aphor. 15.

Somnus quid

Lib. de Som.
cap. 3. n. 16.
c. n. 20.4. de Symp.
can.
Lib. de Som.
cap. 3. n. 20.

tur, atq; ob frigus palpebræ decidunt. Ab ea igitur quæ externis partibus accidit frigidityte aggrauari corpora & reclinata manere, (quod natiuo calore spiritusq; animali eæ partes destituantur) non à sanguinis frigidityte (quem tum temporis calidiorem esse monstrauiamus) uerissimè censendum est.

Sed quid quæso stultius eo quod sequitur dici usquam potest, Per somnum ardere oculos: cum & palpebræ decidant, & oculi ipsi immoti palpebrisq; obductis conclusi quamdiu somno premitur animal constent? Ardere autem tum oculos rectè dicimus, quum uario motu agitati, humoresq; calidiore aliquo & acri affectu, huc illuc ferri, quasiq; scintillas ignis quasdam ex sese emittere uidentur: quod in phreneticis & ualde febrientibus sæpius fieri experimur. Quanam itaq; ratione per somnum ardere conuiuentes oculi, ac planè in totum immoti, nec calore ullo affecti, possunt? Quis tam emota mente, tam stupidus sit, ut dormientis oculos ardere dicat? An non cachinnos hic uel Catoni mouebit?

Sed an non quod ad finem dictionis subiicitur extra omnem probatæ sententiæ aleam reiiciendum, & ab albo ueritatis explodendum iure est, cum prudentiam per somnum immutari huius libri autor affirmarit? *ἢ φρόνους* (inquit) *ἐν ύπνῳ* id est, prudentia permutatur. Quod si est, toties nos imprudentes fieri, quoties somno indulgemus, oportet: quo quid impudentius stultiusq; dici potest? quasi uerò dormientes, aut prudentes, aut scientes, aut probè moratos dici oporteat? quum sint hæc uigilantium & in actionibus probè uersantium, non altè dormientium propria. Quanquam autem per somnum peregrinæ opiniones insomniarq; mentem exerceant, non ea ipsa tamem imprudentia quadam aut mentis emotione, sed seruatis in mente rerum imaginibus contingunt, quæ per quietem sese denuo obijciunt, atq; uisa uaria pariunt, quæ insomnia uocamus: unde Aristoteles, Noctu, inquit, cur particulares sensus feruntur, & agere nequeunt, propterea quod calor exteris partibus relictis in uiscera se condit, ad initium sensus originemq; delabuntur, & obturbatione sedata manifestæ fiunt. Credamus itaq; eum qui tanta dictione una temerè congesta, ab omniq; ueritate alienissima scripsit, Hippocratem non fuisse: nec digna hæc habèda quæ tãto auctori merito adscribi possint.

HIPPOCRATES.

ἢ γὰρ μὴ ἐν παντὶ τῷ ύπνῳ ἀναταραχθὲν τὸ αἷμα, παντὶ τῷ ἐν φρόνῳ δὲ ἀποκλίνῃ.

Quod est: Siquidem igitur penitus totus conturbatus est sanguis, penitus & prudentia prosternitur.

VALLERIO LA.

Non ad ipsam sanguinis in totum conturbationem penitus & prudentiam prosterni ipsam, uerum est. Siquidem affectus plerumq; sanè esse constat, in quibus sanguis ipse totus conturbetur nulla menti facta læsione: per continentes enim febres, eas præsertim quæ ex copioso sanguine in uenis effruescente nascuntur, sanguinem ipsum turbari perspicuum est: tum & in putridis hisce febribus quæ ab eodem putrente sanguine ortum habent: attamen in ijs mentem errare, delirareq; homines

nes non uniuersim (nisi uehemens sit febris, & decretoria fortasse adfint symptomata) cernimus. At uero in quonam alio morbi genere quam elephantiasi uitiari magis sanguinem uniuersum uidemus? ut qui sit nimis mirum totus atrabilario succo refertus, unde maxime depruari figuram contingit: at in hoc mentem constare, necullo pacto desipere eos qui sic affecti sunt experimur. Non ergo mentis emotio sanguinis uitium: sed magis propiores alias causas mentem plurimum percellentes, nempe uel acrium humorum sursum raptum, uel uaporum acrium ascensum, uel intemperiem calidam & siccam, bilimque plurimam in cerebro consistentem, sequi consuevit, ut ex his quæ de phrenitide tum libris de Locis affectibus, tum libris de Sympto. causis à Galeno pulchre dicta sunt, constare cuius dentissime potest.

HIPPOCRATES.

οὗτοι δὲ τῇ ἡρώδι νόσῳ, ὅτε γίνονται, ὅταν πλὴν πινόμεν ἢ τὴν αἷμα πρὶν τῇ αἵματι μᾶλλον, πλὴν δὲ ἐμφορῆματῶν γίνονται, πλὴν δὲ αὐτὰ τὰς φλέβας.

Quod est: Dico itaque sacrum morbum tum fieri, quum plurimus spiritus per omne corpus uniuerso sanguini fuerit permixtus: tum enim obstructions multæ fiunt multifariam per omnes uenas.

VALLERIO LA.

Quum de sacri morbi generatione, & à ueritate maxime aliena, & ab autorum omnium censura mentesque dissidentia tradat Hippocrates, non est quod in his refellendis multum omnino operæ infumamus. Constat autem uel omnium medicorum consensu, sacrum uocatum morbum non ex spiritus seu flatus cum sanguine mixtione: sed à pituita crassa, lentâque, uel melancholico humore cerebri uentres obstruente nasci, uti supra ex Galeno, Paulo, Aëtio abunde monstrauimus.

HIPPOCRATES.

οἰσύνονται δὲ αἱ φύσεις ὅσα πλείων τούτων πλεονεκτήματα αἰτίαι εἶναι. τὰ δὲ ἕλκω πέντε συνάεσσι καὶ μετέσσι· τὸ δὲ αἴτιον τῆν νόσον ἐστὶν, ὅτε ἐπὶ τοῖς αἰσθητοῖς με, ἐμφορῆματῶν δὲ τὸ αἴτιον τῆν νοσημάτων φέρειν.

Quod est: Quare, ut dixi, flatus ipsi uere omnium istorum morborum omnimodæ existunt causæ. Cæteraque omnia quæ causæ uideri queant, uel hos adiuuant, uel consequentur, post hos in corporibus morbos generant. Hactenus ergo morborum omnium causas flatus esse demonstrauimus.

VALLERIO LA.

Tantum hic flatibus tribuitur, quantum nulli alteri rei in morborum generatione tribui usquam possit. Quid enim maius dicere queas, quam morborum omnium flatus omnimodam (ut hic uult Hippocrates) esse causam? Atqui si morborum omnium flatus causa est, iam utioli in corpore succi morbificæ causæ nusquam erunt. Itaque neque sanguis ipse phlegmonas, nec bilis erysipelata, nec pituita molles tumores, nec scyrrhos cancrasue atra bilis pariet: sed flatuum hæc omnia soboles erunt. Rursus elephantiasis, psoras, lepras, alphos, phagedenas, febres denique omnes, apostemata, fluxiones, & quicquid est usquam in corpore malorum, ab uno flatu originem ducere fatendum erit, si is omnium cau-

sa morborum statuatur : quo quid absurdius ? Etenim si tantum flatibus tribuendum sit, ut in uniuersum morborum omnium causa dici mereatur, unica tantum curandorum morborum omnium indicatio, scopus unus erit: nempe status dissipatio calefacientibus discutientibusq; admotis: una item omnium morbifica causa, unica curandi ratio. Quæ quàm sint ipsa per se absurdissima, & ab omni ueritate alienissima, cuius uel mediocriter exercitato perspicuum esse arbitror. Non tantum profecto nobis negotij ardentissimæ febres, anginæ, laterales morbi, peripneumoniæ, uoluuli, difficultates intestinorum, cholerae, populares morbi, elephantiasæ, cancri, phagedenæ, lethargiæ, & id genus affectus præberent, si horum omnium (ut uult Hippocrates) status causæ statuerentur: quorum quidem ut facilis præ alijs noxijs causis est à corpore discussio, sic sanè morborum facilis esset curatio, contra quàm re uera experiamur. Nam ut horum omnium quæ recensuimus morborum productrices causæ ad sanandum difficiles sunt, sic sanè grauissimos & exitiales pariunt morbos. Quæ quum ex probatissimorum quorumque autorum probatissima esse certo scimus, non est quod in his comprobandis plurimum operæ infumamus.

Vt uerò tandem commentationi huic finem aliquando faciamus, illud corollarij uice adscere haud ineptum uidebitur, (ut eo quidem argu-
mento librum hunc magni illius Hippocratis medicinæ parentis neutius
quam fuisse, quod ab initio proposuimus, magna astruere fide possi-
mus) quod nusquam Galenus fidus illius interpres cōmentationis huius
meminerit, quum ferè passim omnium Hippocratis operum, quæ qui-
dem illius germana esse putauit, meminisse soleat: necq; horum tantum,
sed & reliquorum, quæ subdititia esse credidit. Testimonio esse possunt,
quæ Galenus de extrema parte libri de Natura humana Hippocratis, de
Salubri uictu, de Epidemijs, de Morbis, de Pueri natura, de Septimestri
& octimestri partu seueriore iudicio existimarit. Horum enim pleraq;
tanquam autore Hippocrate indigna, ab albo monumentorum eiusdem
authoris expungenda censuit: reliqua tanquam legitima, commentatio-
ne sua dignatus est. Cùm uerò nullum usquam de hoc ipso opere de Fla-
tibus, (cuius nunc ex professo rationē omnem tractamus) testimonium
protulerit: nec in eo libro qui de libris à se editis inscribitur, ulla eius
mentio fiat, (quum commentationes reliquas omnes in Hippocratem
suas magna serie dinumeret) censendum omnino, librum hunc Hippo-
crati minimè adscribendum. Non enim uerisimile uidetur hunc à Gale-
no prætermisum fuisse, uel non ad illius manus peruenisse, ad quæ omnia
non solum Hippocratis, sed & Archigenis, Asclepiadis, Erasistrati, & re-
liquorum omnium medicinæ autorum peruenerint.

Hæc itaq; habui, optime lector, quæ de proposito Hippocratis libello pro ingenij mei uiribus (quantum quidem ratione & ueritatis indaga-
tione consequi potui) dicerem: quæ quidem ita à me dicta uelim existi-
mes, ut non hac ipsa mea tantæ rei enarratione Hippocrati medicinæ pa-
renti falsi notam inurere, (qui sit ipse ueritatis constantissimus assertor:

&, ut

& , ut Galenus ait , omnium nobis bonorum dux & autor) uel tantulus cum sim, in tantum autorem, quantus fuit Hippocrates, stylum acuiſſet uel meum ipſius ingenium oſtentare uoluſſet: atque ex grandi hac cum Hercule pugna mihi gloriam quaſiſſet. Sed cum uiderem in libello, qui *πὸν πορὰν* inſcribitur, tam multa in eſſe, quæ nec diuinam illam ſummi medicorum Hippocratis medicinæ parentis ſapientiam redolerent: nec ueritati ipſi autorum ue ſententijs conuenirent, æquum ſum ipſe arbitratuſ, ſi hæc omnia ſtylo quaſi digito oſtenderem: liberum cuiq; relinquens, num malint ſemel receptam opinionem contra ueri fidem tenere: num
 10 potius re tota ueritatēq; perſpecta, falſo conceptam opinionem reiſcere. Quod quidem ad me pertinet, ea tantum lege hæc qualiacunque mea in medium proferenda duxi, ut optimi cuiuſq; ac eruditiffimi iudicio ſeu- riore cenſura examinanda proponerem: & ut etiam meam ipſe pro ueritate, ut puto, ſententiā aperirem. Quam ſi hoc mea enarratione aſſequutus ſum, nihil amplius requiro: ſin minus, id me præſtare uoluſſet, teſta- ri meis hiſce ſcriptis in animum induxi.

*Conciliatio pugnantium locorum ex Hippocratis libris de Flatibus, & de Natura humana, popularium morborum item & priuatorum, quod *πνεῦμα* uocat, cauſas reddentis. Cum libro de Flatibus utriuſq; cauſam aërem eſſe ſtatuit: libro uerò de Natura humana alios morbos à uictus ratione, alios ab ſpiritu quem uiuentes attrahimus fieri affirmet.*

ENARRATIO SECVNDA.

POPULARIUM morborum, item & Priuatorum cauſas libris de Flatibus atq; natura humana ab Hippocrate poſitas (ſi modò is liber Hippocratis eſt exiſtimandus) cum paulò diligentius legendo excuterem, diuerſa atque ſanè pugnantia eadem de re ſcripta eſſe ab eodem autore mihi
 30 ſunt uiſa. Si quidem libro de Flatibus ex profeſſo amborum cauſas traſtans aërem utròrunq; (hoc eſt tum Popularium tum Priuatorum) cauſam ſtatuit: libro uerò qui de Hominiſ natura inſcribitur, (quem eſſe germanum Hippocratis omnibus eſt in confeſſo) populares quidem ab ſpiritu, quem uiuentes attrahimus, ceu à propria eorum effectriceq; cauſa oriri: Priuatos uerò non ab hoc ſpiritu, ſed à deprauata uictus ratione naſci ſcripſit. Eius porrò autoris in utriuſq; locis hæc ſunt uerba:

Ἔστι δὲ δύο καὶ ἑνὴς πορὸν αἷς τῶντο διακρίνεται δὲ μὲν ἑνὸς ἀπὸ τοῦ, καλεόμενον κοῖμης. δὲ δὲ οἷα πνεῦμα διακρίνεται ἰδίῳ, τὸν πορὸς διακρίνεται γινόμενον, ἀμφοτέρων δὲ τοῦ αἵματος δὲ αἵμα.*

Hæc lib. de Flatibus: Sunt (inquit) duo februm genera ut ſub formula quædam in præſentia diſſeramus: altera communis omnibus, peſtis appellata, altera quæ ex prauo ac peculiari uictu intemperanter uiuentibus accidit. Harum utriuſque cauſa aër. Libro uerò de Hominiſ natura hæc:

Αἱ δὲ δύο γίνονται, αἱ μὲν ἀπὸ διακρίσεως, αἱ δὲ ἀπὸ τοῦ πνεύματος, τὸ ἐκ τῆς κοῖμης.

Quod est: Morbi uero fiunt, tum à uictus ratione, tum ab spiritu, cuius attractione uiuimus.

Itaque quum alios quidem morbos à uictus ratione, alios ab spiritu nasci hoc loco affirmet Hippocrates, eorum certè qui à deprauato & insalubri uictu oriuntur, non aër ipse, sed ipsa insalubris uictus ratio causa erit statuenda: si quidem uera sunt, quæ hic prodidit Hippocrates. Quin ne illud quidem probari doctis & in arte exercitatis ullo modo potest, ut aër eorum morborum, qui ex deprauato uictu proueniunt, causa statuatur. Quomodo enim eius febris quæ ex humorum corruptela nata est, aut eius quæ ex obstructione, humorum uel redundantia, aër causa constitui potest? Certè Galenus harum febriū causas ex professo tractans, in medendi Methodo, & ad Glauconem libr. non in aërem ipsum, uerum in ea quæ paulò antè enumerauimus harum febrium euentum reijcit: nempe in obstructionem, putredinem, prohibitam transpirationem, humorum uel plethoram, uel cacochymiam, uictusq; incautam rationem. Si enim tam populares, quàm qui ex prauo uictu proueniunt, ab aëre fiunt, (ut libro de Flatibus uoluisse Hippocrates, aut quisquis huius libri autor fuerit, est uisus) quorum quæso attinebat diuisione illa morbos alteros ab alteris, hoc est populares à dispersis fecernere? ut alteri à deprauato uictu, alteri ab aëre nascerentur: qui enim ab insalubri uictu oriuntur, incautam uictus rationem, non aërem ipsum causam habent, id asserente Hippocrate. Quippe qui ab aëre ceu effectrice causa nascuntur, ij uel Hippocratis atq; Galeni testimonio, communes omnibus, populares, pestilentesq; esse solent. Qui uero à deprauato uictu, nec pestilentes sunt, nec uniuersales, sed cuiusq; proprii, atq; dispersi: quos *απορρετίζοντες* ijdem autores uocant, hoc enim discrimine disiungendos alteros ab alteris lib. de Natura huma. *ἐπὶ τῷ αἵματι*, & i. item de Ratione uictus acut. Hip-
pocrates censuit: ut cum multi eodem tempore homines eodem morbi genere laborarent, in aërem eius mali causam reijceremus. Cum uero à praua uictus ratione, tum nec omnes eodem morbi genere corripì, sed pro uictus uaria ratione alios atq; alios nasci: ac proinde *απορρετίζοντες*, hoc est dispersos uocari plena fide astruxit.

Inuenienda itaq; nobis hos locos conciliandi uia quædam erit, qui quum & secum ipsi pugnare ex aduerso uideantur: & ab eodem autore conscripti sunt, fieri non posse putandum, ut quæ maximè dissidentanea sunt eadem de re ab artis callentissimo sint scripta. Ratio autem qua pugnautes constabilir loci possunt, atq; conciliari, hæc est: ut rerum de quibus sermo sit notiones in primis teneamus, sciamusq; quid sit de quo disputatur. Ab hinc ut pro Aristotelis sententia, alteram tantum omnis quæ proponitur orationis contradictionem complexæ, partem ueram esse posse. Demum id cōtemplari, num quæ concilianda proposita sunt, uera, non subdola & falsa specie secum ipsa pugnet. Sunt enim quædam, quæ ita pugnantium speciem gerunt, ut planè constare non posse affirmes: quæ si intenta mente fueris complexus, non solum non ipsa secum pugnare, sed unà stare, probèq; coherere inuenias: quale quod nunc à me concil

Hip. & Gal.
lib. de Natu.
hum & i. E-
pidemior. &
i. de ratione
uict. acut.]

conciliandum ex Hippocrate propositum est. Nam neq; adducti loci pugnant, neq; etiam si pugnare detur, ab eodem sunt autore profecti.

Ostendamus uerò in primis controuersos non esse hos locos: nempe, aërem tum popularium tum priuatorum morborum causam statui, ut lib. de Flatibus scribitur. Rursusq; alios à uictus ratione morbos, alios ab spiritu fieri. Dico igitur, uerissimum id esse, aërem utrorumq; causam statui. Nam cum eius tanta uis sit, ut corpus nostrum nulla res alia magis immutare alterareq; possit, ut cui nimirum perpetuò intra extracq; adsit, corpusq; nostrum contingat atq; afficiat, uti censet Hippocrates

10 lib. de Aëre, aquis, & locis: consequens est, magnam ipsum in morbis creandis potestatem uimq; habere: adeò ut summus autor Hippocrates lib. de Flatibus (si modò is liber qui Hippocrati ascribatur dignus sit habendus) aërem ipsum morborum omnium causam statuerit. Quamobrem ne illud quidem mirum uideri debet, febrium earum, quæ à deprauato uictu eueniunt, causam & ipsum quoq; quadantenus constitui: ueluti enim concausa (philosophorum uoce utor) ad horum saltem generationem concurrat. Vnius enim effectiois plures esse causas nihil uetat. Sol & homo (ut uult Aristoteles) hominem generant. Febres item tum meatuum stipatio, tum obstructio, tum putredo, tum praua uictus

20 ratio creant. Corporeæ nanq; internacq; causæ ab externis moueri concitariq; sæpenumero solent, ac proinde eæ Præincipientes uocari consuevere. Itaq; fit plerunque, ut cōplures ad rei cuiuspiam generationem concurrant causæ. Febrium uerò earum quæ ex putredine ortum habent, & à prauo uictu nascuntur, aërem quadantenus causam esse ipsa putredinis ratio indicat: quæ quidem ipsa, cum uel Aristotelis testimonio,

30 corruptio quædam sit natiui caloris ab externa caliditate, ea autem sit, quæ ambientis, satis cōstat aërem in eius generis morbis haud minimum momenti habere: ut qui caliditate sua corpori quidem nostro extraria, putredinem febremq; non raro excitet. Quod & ipsum nonnunquam frigiditate sua facere solet, externis corporis meatibus stipatis, prohibitaq; inde transpiratione, cuius repressu accendi sæpenumero febrem Galenus testatur. Quin & siccitate sua negotium sæpe magnum corpori facit, unde est illud Hippocratis, Venæ æstiuo tempore exicatae, auellunt ad sese aërem biliosamq; saniem, unde & uehemens febris oritur, & corpus fatigatione oppressum laborat, & dolet. Illud item Galeni: Febrem ardentem (ait) fieri nouimus æstiuo tempore, quando uenæ exicatae acutos ac biliosos ad se liquores attraxerint. Et illud quoque Hippocratis: In siccitatibus febres acutæ fiunt. Lentore uerò & humiditate immodica id ipsum fieri posse sententia Hippocratis illa indicat: Morbi in plu-

40 uiarum multitudine magna ex parte fiunt, febres longæ, alui profluuiâ, putredines, comitiales. Et quid, quæso, alijs tam multis ea de re explicatis sententijs, tertia Aphorismorum sectione Hippocrates egit: quàm ut longissima serie aëris in morbis creandis uim potentiamq; nos doceret? Nihil mihi certè aliud sectione ea tota fecisse uidetur, ut in qua nimirum morbos eos omnes qui ab aëris conditione uicissitudinēq; eueniunt, singillat

2. de Physico auditu.

4. Meteo.

8. 9. c. 11. Method.

4. de Rat. med. acut.

4. Aphor. cōment. 58.

3. Aphor. 7.

3. Aphor. 16.

gillatim enumeravit, illud ut intelligeremus, non populares solum & communes, uerum & dispersos ab aëre ceu causa nasci. At popularium quidem aër præcipua primæ causæ, ut uult Hippocrates, est habenda: priuatorum uerò non prima nec præcipua, uerum (ut philosophorum uoce utar) concausa, quod simul cum alijs ad morbi generationem concurrat, ut paulò post sumus ostensuri.

Itaque uerum id est, (quod initio probandum assumpseram) utrorumque, hoc est popularium, atque priuatorum morborum aërem causam esse: illa ut Hippocratis integra maneat sententia, ἀμφότερον δὲ τῶν αἰτῶν ὁ αἰὲρ, hoc est, utrorumque causa aër. Verum enim uero si fartam tectam hanc Hippocratis sententiam esse uolumus, qui diuisio illa, ab eodem auctore lib. de Natura hum. posita, constare poterit, qua morbos alios à uictu, alios ab spiritu quem uiuentes attrahimus fieri scripsit. Si enim quisdam à uictu ceu effectrice causa nascuntur, iam ij ab aëre non erunt.

Obiectioni porro huic ita respondendum uidetur, ut dicamus, diuisionem illam ab Hippocrate positam (si modò Hippocrati iure sit adscribenda) ita intelligendam esse, ut alios quidem morbos ex aëre nullius aliterius externæ causæ interuentu fieri, sed eius unius uitiosi quidem attractu & inspiratu, unde corporis succi noxam subeunt, affirmet: atque inde populares & pestilentes nasci. Alios uerò à deprauata uictus ratione, per quam non cibus & potus, modò, uerum & somnus & uigilia, & corporis motio, atque quies, plenitas, & in primis ipsa aëris constitutio uariè quidem corpus afficiēs, & (ut in summa dicatur) reliqua omnia quæ necessarii nobis occurrunt, sine quorum ope degere non possumus, sunt intelligenda. Quæ quidem in commentario eius partis Galenus, ἐπὶ τῷ δόγματι nominat.

Per uictus rationem quod intelligas.

Lib. de Natu. hum. cōment. secunde partit.

οὐ γὰρ ἀπὸ μόνου (inquit) ὡς ἰδιαιτέρι καὶ πίνουμεν, ἀλλὰ καὶ ἐκ λατρῶν, καὶ γυμνασίων, ἀργίας τε καὶ ἀγροπονίας, καὶ λύπης, καὶ θυμοῦ, καὶ ψύξης, καὶ ὑπερθερίας αἰ τοῦτο γίνονται, πολλὰς δὲ καὶ τῶ πανδύματι, μόνον ἢ τῶ ἀσυνείη ἢ βλάβῃ γίνονται.

Quod est: Neque enim cibi modò & potiones, sed & balneæ, & exercitationes, otium, uigilia, motio, ira, frigus, atque æstus pariunt morbos: sæpe etiam spiritus, quem attrahimus noxam facit.

Itaque cum in ijs quæ ad uitæ rationem pertinent, frigus & æstum (à quibus priuati plerunque oriuntur morbi) repouuerit: consequens quidem est Aërem ipsum (à quo & frigus & æstus proueniunt) in huiusmodi morbis creandis non minimum momenti habere. Illud ut faciliè intelligamus, dispersos etiam morbos haud secus quàm populares ab aëre sæpe penumero gigni. Verum hoc interest, quod in popularibus illis & pestilentibus ab aëris uitio natis, hæc unica tantum atque præcipua spectatur causa: nempe aëris in sui substantia, & ut ait Galenus, essentiae proprietate uitium atque contagio: quæ plures uno tempore homines labefactat atque corripit, etiam si maximè sani sint. In dispersis uerò morbis, qui ab aëre fiunt, neque hæc contagio reperitur, sed nuda qualitas iusto uel frigidior uel calidior noxam attrahens. Nec unica in ijs creandis subest causa, sed unā cum aëris noxia qualitate internæ complures causæ, uel etiam

10

10

30

40

etiam externæ: ac proinde non communis illius generis & pestilentis (cuius quidem causa, ut mox dictum est primaria & uniuersa, aër solus existit) esse censentur: sed alterius potius cuiusdam, quod ad priuatos & dispersos morbos pertineat, unde genus id febrium, quod ab aëris uel frigidityte, uel caliditate oritur: non hanc primò ac per se (ut medicorum more loquar) sed unà cum reliquis internis causis ueluti ex accidenti concausam habent, quæ reliquas quidem ad morbum creandū excitauit.

Quæ cum ita se habeant, demonstrasse me arbitror, & ueram esse eam Hippocratis sententiam, Aërem tum popularium febrium, tum earum
 10 quæ à prauo uictu eueniunt, causam esse. Et rursus diuisionem illam ab eodem autore profectam, ut sint alijs à deprauato uictu enati morbi, alijs ab spiritu, unà cum præfata sententia probè consistere. Illud modò explicemus, uerum ne sit quod ab ipso Hippocrate eodē loco subiicitur: Cum plures eodem tempore homines, uno aliquo morbo laborant, eius tum mali causam in aërem esse rejciendam. Quod & ipsum etsi ueritatem habere uideatur, non prorsus tamen admittendum. Neque enim perpetuò uerum id est: cum plerumq; fiat, ut uel aquarum, uel alimentorum prauitate absque ulla aëris noxa in populares morbos homines incurrant. Quamobrem eam Hippocratis sententiam, seu cuiusuis alterius enarrans
 20 Galenus ceu minus rectè positam damnat.

Ὅτι μὲν τὸ κοινὸν πολλοῖς νοσήμασι κοινὸν ἔχει τῶν αἰτιῶν, ὁρῶντες ἄνω, ὡς ἀνὴρ γὰρ ἐν τῇ αἰῶσι πρῶτος τίς ἦν τῶν ῥῶσιν, ὃ μὲν ὁρῶντες ὅς μόνον τὸν αἶρα τῶν ἡν κοινῶν νοσημάτων αἰτίας φέροι γήϊον. ἔπειτα εἰς τὴν λίαν γὰρ λιμῶ διαπορευομένους σκυλίων ἀνθρώπους ἐλθόντων, αὐτὰς καὶ αἰετὶς φάγετο, γυναικῶν. ἵσταντο δὲ ἐπὶ καὶ πυρὸς ἡμασπῶς εἶναι λιμῶν αἰτία καὶ θρόνους ἰδίων πνέοντες, κοινὰν δὲ τὴν κοινὴν αἰτίαν γινώσκοντες νόσημα, καὶ πρὸς στρατιῶν δλον ὁδὸν μεθ' ἑαυτῶν, ἡμῶν γὰρ ἄνθρωποι τῶν στρατιωτῶν τῶν βλάβων ἔχει.

Id est: Quod commune multarum ægritudinum est, communem hoc causam habere rectè dixit, ut reliqua huius capituli omnia. At non rectè tamen communium morborum ortum in unum aërem cōfert, siquidem
 30 qui in Aeno grassante fame uescebantur leguminibus, cruribus debilitabantur: qui uerò erua essent, hos genuum dolor corripiebat. Neq; hoc nos ignoramus, quum in fame quidam frumentum semiputre coacti manducare essent, in communem communi de causa incidisse morbum, alio quando etiam cum usus infecta aqua esset exercitus totus, similiter afflictos omnes milites fuisse.

Eadem ferè Paulus de popularibus morbis, quæ hic Galenus commemorat: nempe non in uniuersum in unum aërem eorum causam rejciendam: uerum modò in alimentorum prauitatem, modò in aquarum uisum, & regionum naturas cæterasq; quas lib. I I. cumulatè enumerat.

40 τῶν κοινῶν καὶ κοινὰς νόσους (αἰτ) τὰς πολλοῖς ἀμα συμπασιῶνται ἀνθρώποις. ὡς ὡς αἰτία ἡ γήϊος, ἐπὶ καὶ αἰτία κοινή· κοινά τε δὲ ἰδιώματα ποικίλα τὰς τῶν κοινῶν νοσημάτων κοινὰ, ἐν ὁδῶν μεθ' ἑαυτῶν, &c.

Quod est: Publicè grassantes communesq; morbos nominant, qui multis simul eueniunt: quorum ut generatio, sic etiam causa communis est. Cibi igitur communes prauis, eiusmodi morbos pariunt. Item communis

Lib. 2. capite proprio.

munis aquæ uitiatæ potio. Et quæ in eo capite sequuntur.

Ex quibus sane euidentissimū sit, non tam aëris, quàm alimentorum, aquarumq; uitium, regionum item quarundam, ac tractuum terræ naturas popularium morborum causas rectè constitui. Quamobrem illud merito affirmasse Galenus est uisus, partem eam tractationis de Natura humana, in qua sententia illa scribitur, ad Hippocratem minimè pertinere, sed commentitiam totam eam esse, ab eoque iniquè suppositā, qui Hippocratis de Natura humana librum & Polybi de Valentium uictu, in unum uolumen coëgit. Quamobrem quum & temerè Hippocratis scriptis sit interiecta, & illius falsitatem Galenus & Paulus doceant, an non & à nobis iure erit optimo reijcienda? Quemadmodum & diuisionem illam ab Hippocratis adytis arcebitus, qua morbos alios à uiuendi ratione, alios ab spiritu fieri dicebamus. Nam etsi uera continet, Hippocratem tamen autorem referre minimè potest: ut cui (uel Galeni testimonio) falsò sit adscripta. Quæ quidem omnia ex Galeni in librum de Natura humana commentario secundo cuius perspicua esse possunt: de tota quidem libri serie grauem efficiente censuram, quæ oraculi in star esse omnibus queat.

Verum cum de ijs, quæ libro de Natura humana habentur exactè sit à nobis dictum: cum his quæ ab Hippocrate libro de Flatibus scribuntur, exactior nobis ponenda ratio erit: ne uel ipsa autoris affixa libro autoritas, (Hippocrati enim adscribitur) uel sententiarum in eo claritas, uel dictionis obscuritas, ac ueluti laconismus, temerè nobis imponant. Ego certè etsi minimè mihi aut censoris aut iudicis partes arrogo, malimq; ab alijs tanta de re, quàm à me iudicium ferri, sententiam tamen ipse meam, quasi unus è senatorum ordine in augustissimum medicinæ senatum adscitus, liberè dicam. Sentio autem, si quid est in me aut ingenii aut iudicii, librum illum non modò non Hippocratis illius nostri medicinæ parētis, & principis, sed ne docti quidem cuiusquam unquam fuisse: ut in quo nimirum pleraque non tam ab Hippocratis doctrina, quàm ab ueritate ipsa alienissima sint scripta: quæ ne gratis dixisse uideri possim, singillatim locos ex eo libro, priore mea enarratione attuli, qui non modò non solidam illam atque reconditam Hippocratis eruditionem, uerum ne ullam quidem uerisimilitudinem reserant: quod quando plenam ea res exigebat tractationem, & ipsa argumenti ratio, enarrationem quæ rem totam cumulatè explicaret, postulare uidebatur: ob id ad quantum quidem perficere mea qualicunq; que opera potui, id quicquid esset tractationis prima enarratio ne absoluerum dum dixi.

xi.

Concil

Comment. 2.
in lib. de Nat.
hum. flatibus
ab initio.

Conciliatio locorum, ex Hippocrate, ut uidetur pugnancium, de pleuritidis curatione, dolore ad hypochondria descendente, quum 11. de Ratione uictus acutorum textu x. pharmacum dari mox inchoante dolore precipiat. Quarto autem eiusdem tractationis libro, textu xix. id uetet.

ENARRATIO TERTIA.

HIPPOCRATES pleuritidis curationem ex professo tractans, libris de Victus ratione in acutis seruanda secundo, & quarto, diuersa propter pugnancia eadem de re dixisse uidetur, magnumq; ueluti scrupum iniecisse iis, qui paulo penitus illius dicta scrutantur. Siquidem secundo eius tractationis libro, pleuritidis curationem docens, ubi dolor eas partes, quæ sub septo transuerso sunt afficit, tum uel nigro ueratro, uel piliio ducendam aluum monet.

ἢ ῥ' (inquit) τὸ πρὸς τὰς φρένας ἢ τὸ ἀλγῶμαι, ὅτε δὲ τὸ πρὸς κληιδά μὴ συμπεσεῖν, μετὰ δὲ τὸ πρὸς κληιδά, ἢ μάλιστα ἐν μεστέῃ, ἢ πεπληγῇ.

Id est: Si uero eas quæ sub septo transuerso sunt partes dolor infestat, nullamq; ad clauiculam significationem fecerit, uel nigro ueratro uel piliio mollire uentrem oportet.

Statuit itaque hoc loco Hippocrates mouendam in pleuritide aluum, idq; ab initio, ubi dolor sese ad eas, quæ sub septo transuerso sunt partes egerit: illius nimirum sententiæ memor, quam in Aphorismis expressit.

Ἄ δ' αὖ ἀγῶν, ἴσως ἂν μάλιστα ῥῆτι ἢ φύσις τῶν αὐτῶν ἀγῶν, ὅτε τῶν συμφορούντων χαλεπῶς.

Aphor. 21.
sect. 1.

Id est: Quæ ducere oportet, quò maximè natura uergit per loca conseruerentia eò ducere.

Docere autem Hippocratem mox ab initio in pleuritide mouendam aluum, dolore ad hypochondria descendente, ex ipso curationis ordine methodiq; ratione fit euidentissimum. Siquidem lateris dolorem prius calidis fomentis discutere tentandum docet. Ab hinc nisi dolor sedatus fuerit, mox uel sanguinem mittendum, si ad iugulum, brachiū, uel mammillam dolor protenditur: uel si ab hypochondria deserit, mouendam aluum. Ex quo quidem ordine perspectissimum cuius esse debet, auxilia hæc uel mittendi sanguinis, uel molliendi uentris, tanquā initio morbi congruentia, excogitata ab Hippocrate esse: quod uel eiusdem testimonio. Cum morbi inchoant si quid mouendum uideatur, mouendum id per initia sit, non cum morbi consistant ac uigent: quo sanè tempore, ut idem monet, quietem habere melius est. Constat igitur soluendam ab initio aluum præcepisse Hippocratem, ubi dolor in pleuritide eas quæ sub septo transuerso sunt partes infestauerit. At idem ipse quarto eiusdem tractationis libro, non contrarium modò sensisse, sed & conceptis uerbis expressisse planè est uisus. Sic enim ait:

2. Sect. apbo
17. 29.

Ὅτι οὖν δὲ τὰ φλεγμώδη ὅτε ἀρχὴ τῆ νόσου ἐπιθίωσι ἐπιχερῶσι λόγῳ φαρμακείῃ, τὸ μὲν ἐν πηλιδίῳ καὶ φλεγμώδη, ὅτε δὲ ἀφαιρέσει· ὃ γὰρ διαδοθὲν, ὡμὸν ἔσθ' ὃ παρὰ τὸ ἐν τῇ κοιλίᾳ τῶν νοσήματι καὶ ἐν γαστρὶ σιωτήσονται. ἀδυνάτῃ δὲ τὸ σῶμα γεννηθὲν, τὸ νόσημα ἐπιχερῶσι. ὁ δὲ τῶν νοσήματι ἐπιχερῶσι τὸ σῶμα, τὸ τῶν αὐτῶν ἔχει.

c Hoc

Hoc est: Quicumque autem inflammata statim per morbi initia medicamento soluere conantur, ij à distenta inflammataq; parte, non solum nihil adimunt, (cum non cedat quæ adhuc cruda est affectio) uerum quoque & quæ morbo resistentia & sana sunt, absumunt contabefaciuntq; ductoq; ad imbecillitatem corpore, morbus superior euadit: qui ubi corpus uicerit, remedium non habet.

Vetat hoc loco apertissimè Hippocrates phlegmone obsessas distensasq; partes ab initio medicamento agitari. Cum id facere tentanti non cedat affectio, ut potè cruda existens: sanæ autem, & morbo resistentes partes, à medicamento absumantur, & in imbecillitatem corpus deditur: quo infirmiore facto, facile morbus uincit: quod cum euenit, in præcipiti rem esse manifestissimum est. Si igitur tot incommoda ex medicamento usu in inflammatis partibus proueniunt, dandumq; hoc loco medicamentum inter morbi initia uetat Hippocrates: cur Elleborum & peplium dari in pleuritide statim ab initio iussit? non enim sine magna eum id ratione fecisse (qui omnia ex indicatione facere debere medicum ubique docuerit) existimandum est. Quod si id ipsum rectè præcepisse confiteri uolumus (uti quidem omnibus in confesso est) cur nunc dari in eius generis affectionibus per initia uetuerit, nobis est inquirendum, inueniendusq; modus quo conciliari pugnantes ij loci possint. Quod ut fiat, altius nobis tota medendi pleuritidis ratio est repetenda, ut quibus scopis morbus hic cæteraq; internorum membrorum inflammationes curari debeant, perspicuum fiat.

*Pleuritidis
curatio atq;
natura.
2. c. 3. de lo
cis affect.*

*1. de Rat. Med.
acut. tex. 9.*

*2. de Rat.
necut. acut.
tex. 10.*

Itaque cum pleuritis, succingentis costas membranæ inflammatio sit, uel Galeni testimonio: omnis autem inflammatio de genere tumoris præter naturam sit, eodem etiam autore: omnis item præter naturam tumor se summouendum indicet: constat præcipuum curationis scopum hunc esse, ut quæ facta est inflammatio confestim summoueatur: quæ in genere ratione est, fieri prohibeatur. Cum uerò inter acutos morbos atque exitiales pleuritis uel in primis numeretur, tanto maiorem sedulitatem atq; studium poscit, quanto maius ipsa secum periculum adfert: eò fit, ut ei morbo celerrimè succurrendum Galenus post Hippocratem optima ratione statuerit. Si dolor (inquit Hippocrates) ad clauiculam cõsensum significauerit, uel ad brachium grauitas, uel circa mammam, uel super sesptum transuersum, internam cubiti uenam secare expedit, neq; ut copiosè sanguis detrahatur est cunctandum: sed cõsusque est auferendus, donec rubidior multò, uel pro puro rubidoq; liuidus fluxerit: nam utrumque contingit. Galenus uerò eum locum enarrans, ita scribit. Quamuis (inquit) uenæ sectio undecunque fiat, euacuet à toto animalis corpore, non tamen uelociter neque æqualiter ex omnibus uenis. Nos uerò (subdit) partem eam quæ phlegmone oblidetur, tum celeriter tum quàm cæteras partes magis, in acutis præsertim morbis, uacuare contendimus: quod sanè interna cubiti uena facit.

Ex quibus sanè utriusque uerbis apertissimè constat, ut morbi tanti periculum uitetur, celerrimè moliendam esse curationem à medico, idq; secta

secta ab initio uena, si dolor iugulum petat: uel si hypochondria, dato medicamento. Pro eorum enim qui inflammationem pariunt humorum inclinatione, uacuationes facere Hippocrates eodem ipso commentario nos bellè docet Galenus: id affirmans uerissimum esse quod dicitur, Quod natura uergit, per loca conferentia eò ducere: Quia sanè rationè ductus Hippocrates internam ab affecta parte uenam secari iussit, Vbi dolor ad brachium mannam ue protenditur, uel helleborum dari, dolore deorsum uergente, naturæ motum sequutus. Rectissimè autem id nos monuisse Galenus uidetur, ut à loco phlegmonem patiente, plus sanguinis ac celerius uacuemus, quàm à reliquis corporis partibus: quod nisi ab inflammatione parte celeriter uacuemus, magnum inde corpori periculum nascetur: tollere enim celeriter hominem solent internorum membrorum inflammationes. Meritò igitur celerrimè tanto morbo succurrendum utrique autores iudicauerunt. Siquidem (quod idem Hippocrates ait)

αεμαενδναι ον πινει αλλω εφινυ αυ αργα αυδημασιν. χραιζει γαρ ον πινει πινωσιν νεκρον.

Id est: Medicari in ualde acutis si materia turgeat, eadem die: tardare enim in talibus malum est.

4. Aphor. sect. 10.

Cur uerò idem autor dolore deorsum uergente, helleborum dari, non uenam secari iusserit, causam in eius partis commentario (hoc est 1. 1. de Ratione uictus acut. comm. X.) reddit Galenus: quod dolores huiusmodi non admodum iuuat quæ in cubito fit sectio, corde scilicet: mediū occupante: quod uena quæ inferiores thoracis partes alit, sub corde enascatur: ob id cum facilius qui phlegmonem facit humor per inferna ducatur, (si ad hypochondrium dolor descendat) medicamentum dari optima sanè ratione Hippocrates iubet. Vnde Galenus eum locum enarrans, Superiores (inquit) succingētis costas membranæ partes, cum inflammantur, ad humerum brachiumque & mammam condolentiam extendunt, inferiores uerò ad septum transuersum & hypochondrium. Cum igitur superiorum condolentia signum fecerit, uenam in cubito eam secare oportet, quæ sanguinem ab affecta parte & magis & uelocius tum reuellere, tum uacuare possit. At si partibus infernis affectus consensum significauerit, purgatione uacuationem facere expedit.

Rectè igitur dolore in pleuritide deorsum uergente purgandum helleboro aut peplio docet Hippocrates, quod in internis inflammationibus præcipuus is esse scopus debeat, ut celerrimè à loco phlegmone obfesso tum reuellamus tum uacuemus, quod optimè quæ purgatione fit per imum uentrem uacuatio præstat, ubi dolor eas quæ sub septo transuerso sunt partes infestauerit: exonerantur enim purgatione facile eæ partes, uenis scilicet quæ ipsas alunt cum uentre & intestinis communiter habentibus, eaque communione facile excrementa in aluum mittentibus. Cur ergo medicamentum dari Hippocrates suadeat dolore deorsum uergente euidentissimum factum puto: purgandum enim ea ratione iubet: primum, ut naturæ motum sequamur: deinde ut quàm celerrimè à loco phlegmone obfesso humorem regeramus, commodèque uacuemus. Indicationem enim sumit non solum ab affectu, uerum & à parte affecta. Aff

In internis inflammationibus quis scopus.

fectus quidem ipse ob sui magnitudinem celerrimè se summouendum indicat: pars uerò affecta uacuationis modum. Si enim (quod sæpe à nobis antea dictum est) superiores septo transuerso partes afficiantur, secta uena occurrendum morbo iudicatur: si uerò inferiores, purgatione utendum. Verissimum enim est quod à Galeno dicitur, eam quæ à posito sumitur iudicationem, prætermittendam non esse: quod per quæ euacuare oporteat, atque quomodo, ipsa demonstret. Sic iocinoris uariè affectæ partes, alium atque alium uacuationis modum indicant. Si enim gibbæ ipsius partes affectæ sint, tum per aluum atque urinas noxia uacuare expedit: si limæ tantum partes, per aluum, quæ docta Galeni sententia est.

2. ad Glau.
cap. 11. & 7.
Metho. ad finem.

7. Metho.
Loc. Hippo-
cratis explicatio.

At uerò cum id Hippocratem præcepisse dico, dandum medicamentum dolore deorsum tendente, in id ut à loco phlegmone obsessio celerrimè uacuet, non ita accipi uelim, quasi existimarit Hippocrates, humorē qui inflammatum locum occupat, quicquid iam extra uasa in uacua spatia delapsus, succingentem costas membranam distendit, dato medicamento euacuari. non enim is dato deiectionis medicamento, per aluum educi ullo pacto potest: quod iam uenas egressus, reingredi in ipsas, & ab iis in intestina atque aluum dilabi minimè queat. Sed solum per sputum, uel suppurationem discuti, si salubris sit futurus morbus. Verum is tantum humor ui medicamenti educitur, qui in proximis inflammato loco uenis, atque locum implentibus, phlegmone mæque irritantibus, tum & qui in maiusculis, & remotioribus continetur: subtractus enim alui deiectione is humor, phlegmone ipsa augeri prohibetur: exoneranturque quæ inflammatae parti uitiosum suggerebāt humorem. Vnde & pars ipsa phlegmone affecta non minimum alleuatur.

2. de ratioc.
acut. lex. 10.

Quamobrem illud magna sanè ratione Galenus dixisse est uisus ut partem eam quæ phlegmone obsidetur, tum celeriter tum quam cæteras partes magis uacuare contendamus, quod uel misso ex interna cubiti uena sanguine, uel dato medicamento, pulchrè perficimus. Verum si medicamenti ea uis est, dandumque rectè hic Hippocrates iussit, cur altero illo loco eos damnat, qui inflammationes inter morbi initia medicamento soluere conantur? Dicendum merito repræhensos eos ab Hippocrate esse, quod cum cocta tantum medicari atque mouere, non cruda oporteat: ut idem alio loco Hippocrates dixit: & quæ non turgent mouenda non sunt. Ii autem, qui purgationem in inflammationum initijs adhibent, ea mouere conantur quæ & cruda sunt, & quæ non iam turgent, sed in membro inflammato quietem agunt: putantes id quicquid est humoris quod iam membro hæsit, dato medicamento solui, merito sanè conuellendos Hippocrates existimauit: ut qui cum se prodesse putet, magnam noxam corpori inferunt: cruda enim affectio non cedit, & sanæ partes contabescunt, & ab inflammata distantiaque parte nihil adimitur, uiresque corporis conuelluntur.

1. Aphor. 22.

4. de Ratioc.
ne uis. acut.

Cōciliatio et
explicatio pu-
gantium lo-
corum Hip-
pocratis.

Non itaque prohibet hoc loco Hippocrates medicamentum in inflammationum initijs dari, cum id ipsum fecerit ipsemet Hippocrates in pleuritidis initio, helleborum & peplium exhibens: sed falsam redarguit eos

rum

rum sententiam, qui dato medicamento humorem, qui inflammatio-
nem parit, uacuari existimabant. quod illis Hippocratis uerbis apertissis
mèiudicatur, *ὅτι οὐκ ἔστι φλεγμονώδης*: hoc est, quicunque inflàmata seu inflams-
matas partes ab initio medicamēto soluere conantur, ut indicet malè eos
existimasse qui inflàmata dato medicamento solui putarent: non enim
soluuntur, ut postea addit, imò ab eis nequicquam adimitur, crudo ad-
huc existente morbo. Meritò igitur damnandos eos existimauit, qui id
posse medicamentum præstare putabant: quod minimè efficere potest,
ut à distenta inflàmataq; parte humorem auferret: non enim id sanè
10 præstare potest: sed tantum eos qui in uenis consistunt humores detur-
bare, forasq; pellere. Non itaque pugnant præcitati ex Hippocrate loci,
neq; prohibet unus, quod alter præscribit: sed uno loco (nempe illo qui
I. de Ratione uictus acuta scriptus est) quid faciendum sit edocemur, do-
lore ad septum transuersum descendente: altero illo, quarto eiusdem tra-
ctationis libro posito, ij calumniantur, qui in id dari medicamētum exis-
stimabant, ut à parte phlegmonem patiente noxium humorem aufers-
rent. Non sic sanè Hippocrates, qui & si medicamentum dat, non in id
dat, ut ab distenta inflàmataq; parte quod lædit auferat: sed ut qui los-
cum inflàmatum circumiacet humor, in uenis quidem adhuc consis-
10 tens, & phlegmonem irritans summoueatur, sicq; quod in membro hæ-
sit discuti facilius possit: eo sublato quo tanquam fomite tum augebas-
tur, tum grauabatur magis. Leuata enim (ut Galenus ait) quæ nostrum
corpus dispensat natura, & exonerata eo quo ueluti sarcina premitur,
facilius quod reliquum est uincit.

II. Metho.

Verum huic nostræ sententiæ, non omnia planè subscribere uidentur:
cùm obijcere quispiam possit, non in id solum medicamentum consulere
Hippocratem dari, ut circumiacens tantum humor euacuetur: uerum
ut qui etiam membrum obfessit. Nam si dolore ad iugulum ascendente,
eoufque mitti sanguinem iubet, quoad rubidior multò, uel pro puro ru-
30 bidoq; liuidus fluxerit, (quo ex mutatione coloris sanguinis, indicetur
à loco phlegmonem patiente euacuatum esse, coloris enim mutatio san-
guinis, ut Galenus ait, ex particula inflàmata transmutationem suffi-
cienter commonstrat) itidem dolore descendente dari in id medicamen-
tum ualidum & efficax rectè consuluit, ut non solum qui circumstat hu-
mor, uerum & qui membro hæret soluatur: par enim utrobique est ratio.

Obiectio.

I. de Ratione
uic. acut. 10.

At scrupus hic nullo negotio dilui potest. Siquidem & si eoufque mit-
tendum sanguinem dolore ascendente iusserit, ut mutatione coloris ua-
cuationis sufficiētia iudicetur: nō tamē ab ipsomet loco affecto sanguis is
educitur, sed à proximis affecto loco uenis, quæ tali calore affectum san-
40 guinem ob uicinitatē, & caloris redūdantiam habent: qualis est qui in
flàmmatum occupat membrum: hic enim (ut affirmat Galenus) ob ca-
loris abundantiam colore permutatur. Si nanque reliquus in corpore
sanguis pituitosior fuerit, rubicūdior sanè erit qui in eo quod phlegmo-
ne obfudet latere continetur: sic si ruber fuerit reliquus corporis san-
guis, is procul dubio qui ad phlegmonem est feruidus assatusq;, in nis-

Obiectio
II. de Ratione
uic. acut. 10.

Vbi supra.

grum permutabitur : liuidus autē, in ea quæ sit à rubro ad nigrū per mutationē medium obtinet. Itaq; quū & proximæ affecto lateri uenæ, quarum interuentu is ipse qui inflammationē facit humor in membrum descendit, calorem affecto loco penē parem conceperint, sanguinis colorem in ijs permutari (si Galeno creditur) consequens quidem est : qui cū secta uena effluit, indicio est copiosum tum detractum sanguinem esse, nec amplius mittendum. Vacuandi enim sanguinis terminum in pleuritidis curatione esse coloris mutationem rectē Galenus dixit. Atque ijs ego & conciliatos abundē locos, qui secum ipsi pugnare uidebantur, & enodata quæ aduersum nostram sententiam adduci poterant, existimo. 10

2. de ratione
nisi. acc. tex.
10.

*De amari saporis generatione atq; natura : non omnem
à calido fieri, nec item amara omnia calida esse.*

ENARRATIO QVARTA.

RECTISSIME illud Plato philosophorum omnium summus dixisse uidetur, ἡδίστου μὲν οὖν αἶμα καὶ ἀκροτάτων τῶν ἀλγίστων hoc est, suauissimam enarrationem ueritatem esse : ut quæ id præstet atque efficiat, ut se ipsam sua ui sustinet, ac cōtra hominum ingenia facili se per seipsam defendat. Quam obrem cū de uniuerſa saporis amari natura, generatione, ac causis, certis ac firmis sit mihi in præſens demonstrationibus tractandum : & in ea tractatione aduersum Galeni placita ea ipsa de re multa sint à nobis constituenda, quæ non satis cum eo conueniant, aut potius illius mentem sententiamq; euertant : petendū id in primis mihi omnīq; studio à ueri amatoribus flagitandū existimaui, ut si pro ueritate aduersus Galeni dogma stans tanti uiri sensa conuellere audeam, non id mihi impudentiæ aut temeritatis, sed ueritatis studio prouehendæ adscribam : cuius cū ea sit dignitas atque maiestas, ut secundum Deum rebus se omnibus anteferrī uelit : nec ullius cuiusquam uel autoritate uel gratia labefactari : quis mihi iure succenseat, si huius amore adductus sententiam ipse meam (nullius addictus iurare in uerba magistri) aduersus Galenum proferam? Equidem si ueritatis dogmatum constitutio, non ex autorum testimoniis, sed demonstrationibus potius est æstimanda, ut ipse nos Galenus docuit, (qui ne Hippocrati quidem medicine parenti ac principi ut testi, sed ut firmas demonstrationes afferenti assentiri dignatur) neque nos sane Galeno si dem adhibere conueniet, sicubi firmam assertionis suæ demonstrationem afferre non possit : præsertim ubi sensus & ratio ei assertioni repugnabunt. Nemini autem cuiquam sine firma eius quod asserit ostensione esse credendum, ipse nos Galenus in hæc uerba commonefecit: 40

Libr. Quid
animi mores
corporis tem
peraturā se
quantur.

ubi supra.

Ἱπποκράτης μὲν οὖν ἐπιρρίπτει τὸν ὅλον τὸν πῶς ὑπόκειται καὶ ὡς ἐν κρείσσει συγγράμματα, σώματι κρείσσει ἐπὶ τῆς ψυχῆς διατάξεως, ὁ μόνος ὅσων ἐστὶ τὸ θυμοειδὲς ἢ ἐπισθυμιακὸν αὐτῆς ὡς ἐν, ἀλλὰ καὶ τῆς ἐστὶ τὸ λογιστικὸν ἀπειθείας, ἀξιοπιστοσύνης ἢ μαθήσεως, ὡς ἐν τῆς ἐπὶ μαθήσεως παιδείας, καὶ ἀπὸ τῆς γνώσεως ἢ ἐν, τῶν καὶ διγμάτων ἀλγίστων, ἐν ὧν οἱ ὅχι ὡς μαθήματα πάντες πινόμενοι τῆς πολλοῦ ὡσάντως, ἀλλὰ ὅτι τὰς ἀπορίεας αὐτῶν διατάξεως ὡς ἐν, ὡς ἐστὶ γὰρ καὶ

καὶ αὐτὸν ἵππακρὸν τὸν ἱπποκράτην.

Quod est: Hippocrates quidem cū in opere uniuerso de Aquarum & temporum anni temperatione, facultates animæ, non eas solum quæ in parte irascibili, aut concupiscibili, sed in rationali quoque consistunt, temperaturæ corporis comites consequentesque esse ostendat, idoneus maxime testis est, cui fidem adhibeas, si ex testimonio, ut mos est nonnullis, ueritatem æstimes dogmatum. Ego uerò ut testi huic uiro non credo, id quod alij faciunt: sed quod certas firmasque eius demonstrationes uideam, ob id Hippocratem ipsum commendo.

- 10 Itaque si Galenus Hippocrati minimè assentitur, nisi quatenus dicti sui firmas assert demonstrationes: ne nos quidem ipsi Galeno ut testi credemus, si statas assertionis suæ demonstrationes asserre nō possit. Quam obrem hæc ipsa de Amaro sapore commentatio magnis errorum tenebris septa, in ueritatis lucem proferenda est: nec plus cuiquam tribuendū, quàm res & ueritas ipsa concedit. Galenus igitur, **II I I**, de Simplicium facult. Amari saporis generationem ex dulcibus prouenire, à calore extenuatis: ipsasque amara dulcibus & calidiora temperie esse, & tenuiora asfirmavit. Illud item, Amarum omne caloris excessu fieri, amaraque omnia
- 20 rum extenuent, incidunt, abstergant. Demum, Amarum nunquam odos ratū esse. Hæc Galeni de amaro sapore assertio, quam quidē suis omnibus partibus à ueritate longè abesse ostensuri sumus, si prius ipsamet Galeni uerba ad Græci codicis fidem huc de industria attulerimus, ne tanto uiro imposuisse uideri possimus:

Cap. 22.

Cap. 9. quartum de Simplicio. Et cap. 7. ad finem.

ἡ το πικρὸν γένεσις χυμῶ ἐκ τῶν γλυκύων ὑπὸ θερμότητος λιπώμεθων ἐφάνη στωϊκοῖσι, καὶ εἶναι διληνόντι θερμότητι καὶ λιπώμεθυσιν καὶ κρᾶσι τῶν πικρῶν τῶν γλυκύων.

4. de Simplicio. sic. Et cap. 22.

Quod est: Amari saporis generationem ex dulcibus à calore extenuatis prouenire, iam clarè docuimus: apparuitque calidiora atque tenuiora temperie esse amara quàm dulcia. Amarum uerò tale à caloris excessu

30 fieri, idem Galenus ijs uerbis explicauit:

Τὸ γὰρ πικρὸν ἔπται, ἄριστον δὲν, ὅ γινεται δι' ἐπαφῶν θερμότητος ὡς ἐφ' ἑαυτὸν ἀποδ' ὀφείμην.

Cap. 9. quartum de Simplicio.

Id est: Amarum omne edinequit, talisque fit à caloris excessu, uti postea ca monstrabimus.

Amara uerò omnia calida esse, in hæc uerba:

Καὶ τὰ πικρὰ γὰρ οἱ πάντες θερμὰ, καὶ πάντες αὐτοὶ χελεῖ καὶ τὸ πύρον, καὶ οἱ πάντες παλαιοὶ τῶν ἐνίων, καὶ τῶν ἀνεμῶντων μυρία.

Cap. 7. ad finem.

Id est: Porro à natura omnia calida sunt, ueluti bilis, nitrum, uina ualde uetusta, & numerosa seminum copia.

- 40 Attenuandi autem & extergendi facultatem amaris inesse, his uerbis:

Ποῦ δὲ τῶν πικρῶν χυμῶν τὴν διαίτην ἀφοσιώμεθα, καὶ τραυλὸς αὐτὸς ἀπὸ τῆς τῆς, καὶ λιπώμενος, καὶ συνίκεος, καὶ διληνόντι θερμότητι ὡς ποσότητι, ὡς μέτω καίον, ὡς δὲ φρούς ὡς ἰσχυρὸν τοῦ λόγου.

Cap. 19.

Id est: Postea uerò quàm de saporibus amaris definiuimus, diximusque quod incidendi uim habeant & extenuandi, tum extergendi ac nimirū etiā

c 4 calefac

calefaciendi, ita tamen ut non urant: rursus ad acres sermonē uertamus.

Nullum uerò amarum odoratum esse (quod postremo nobis monstrandum est) ijs uerbis expressit:

Kai oi pizō pikrōi dōti pōt' ay thōdōs.

Id est: tametsi amarum nunquam odoratum est.

Sex itaque sunt à Galeno de sapore amaro hic adducta paulò accuratius à nobis expendenda, & in ueritatis lucem proferenda.

Primum, Amari saporis generationem non ex dulcibus prouenire à calore extenuatis uti Galenus existimauit.

Secundum, Amara non perpetuò dulcibus & calidiora, & tenuiora esse.

Tertium, Non amarum omne caloris excessu fieri.

Quartum, Non omnia amara calida esse, sed cōtrā multa frigidissima.

Quintum, Nec amara quidem omnia tenuandi & abstergendi ui esse prædita.

Sextum, Amara ut plurimum odorata esse, amaritudinemq; (ut uoluit Theophrastus) odorum esse principium.

Primum ut ostendamus, à saporis definitione nobis est inchoandum, ut postea quid amarus sapor sit compendio sciri possit. Est itaq; sapor, uti Aristoteles cēset, affectio quædam à sicco in humore genita, gustum qui in potentia sit in actum demutans. Nam sentiendi uim quæ prius potest

Est autē χυμός τὸ γυνόμενον τοῦ πικροῦ καὶ τοῦ γλυκοῦ καὶ τοῦ ὀσπρῶς, καὶ τῆς ἀλλοιωτικῆς ἐκ γίνεσθαι, ἔστι γὰρ τὸ αἰσθητικὸν ἐκ τοῦ δυνατοῦ προερχόμενον.

Cum enim natura (quod idem eodem loco Aristoteles docet) in humore partem siccam terrenamq; diluit, aut per eandem humorem percolat, & calore coquit, (ueluti qui colores succos uel in aqua eluunt, similem affuso succo reddere aquam solent) qualitatem quampiam inserit, quæ Sapor uocatur: quorum quemadmodum & colorum uariæ sunt species, aliæ atque aliæ differentiæ: quarū sanè extremæ illæ sunt, Dulce & Amarum, intermedia multæ. Dulce quidem alendo est, Amarum edi nequit,

τὸ γὰρ πικρὸν ἀπὸ τοῦ ἀφρογῶν ὄναι.

Id est: Amarum omne edi nequit.

Est autem sapor amarus qui linguæ substantiam, adhæsu suo nimium abluit, naturæq; ipsius nōnihil liquefacit uel Platonis testimonio. Vnde facile est Amari saporis generationem uenari: sit enim omnis sapor amarus ex siccis & terrenis partibus humidas magno intervallo uincētibus. Amarum enim omne siccum. Cum enim natiuus calor plantæ, aut fructus, alterius uel rei quæ saporis sit capax, terreas partes satis domare, & euincere, atque percoquere minimè potest ut misceant, amarus gignitur sapor: quanquam non unica, nec simplex est saporis huius generatio, ut rectè Auerrorēs Arabs existimauit, non solum enim à calido uel ascititio, uel interno plus æquo nimium excoquente, & quod in plantis dulce & tenue est dissolvente, amarus prouenit sapor: sed etiam à frigido co-

gente

Lib. de Sensu
& sensu.
cap. 4.

39.

In Timæo.

5. Collectio-
num. cap. 27.
& 2. de ani-
mæ. & lib. de
sensu.

gente & adstringente. Vt enim calor immodicus tenues magis & aëreas, quæq; alendo erant partes, uis sua dissipat, (unde amarum reddi quod hanc actionem excipiat necesse est, atque ob id mel si diutius excoquatur amarum effici, ut bellènos Galenus docet) sic & frigidū ipsum coactione ne quā facit, & adstrictione, si uehemens fuerit, id ipsum operatur. Disposit enim dulces & aëreas in plāta partes, densando, cogēdo, eaq; coactione ne & densitate, suaues partes exprimendo, ueluti exprimi & exugi omnis humor in spongia solet, si quis eam uehementer manibus compresserit. Vnde fit ut aëreis & tenuibus amissis partibus, quod reliquum est terrearum partium exuperantia amarum efficiatur. Nec hac solum ratione frigus immodicum amaritudinē in rebus inferre potest: sed quum quæ frigida immodicē sunt, eadem & crassa, & densa, & bene concreta esse oporteat, uel Galeni & Aristotelis testimonio, (quorum sententijs receptum est, frigidi esse densare, cogere, adstringere, incrassare: ueluti calidi rarefacere, fundere, aperire, attenuare) sit inquam, ut substantiæ densitate & crassitie uetante, tenuesq; partes conculcante, quo minus se ipsæ per uniuersam plantæ substantiam diffundere possint, ut illæ ipsæ extinguantur & pereant. Ad quod maximè iuuat imbecillus eius plantæ casus, qui cum à frigido ualdè superetur, dulces illas partes emittere & ueluti inferere minimè potest: nec etiā terreas ipsas domare: aut satis ut dulcescant excoquere. Quæ causa est, cur opium, cum sit frigidissimū, (nempe quarto excessu) idem & amarissimum sentiat. Non enim potest qui exiguus in eo est calor, tenues quæ insunt diffundere partes quæ & ipsæ à frigoris excessu ueluti oppressæ atque enectæ, emoriuntur: uel etiā quod sese cogente à frigido ipsa opij substantia, quicquid tenue & elaboratum à calore fuerat ueluti expressum disijcitur, terreis manentibus partibus. Quæ sanè mihi amaritudinis in opio uerissimæ esse causæ uidentur: non quas attulit Apponensis Conciliator, qui hac in re pueriliter ineptire, aut potius desipere mihi uidetur: has referens uel in calorem, qualitatem omnium efficacissimam, omnia sibi coaptantem & assimilantem: uel in aduersionem quādam quæ opio accidit, quod asseritur super laminam ferream igneam, & rubrum efficiatur. Quorum utrumque manifestò falsum esse constat. Non enim (ut paulò antè monstraui) calor in opio, suo satis munere fungi potest: quod si posset, non se tot partibus à frigore uinci, non terreas partes dominari, non tam densa substantia opium esse sineret. Non itaque calori omnia coaptanti, & sibi assimilanti adscribi ullo pacto amaritudo opio potest: non enim hæc sibi coaptat & assimilat, quod à frigoris excessu impediatur. Nec item uerum est, opium uisione illa amarorē sibi uendicare, nam natiuus quidam est plantæ succus, nempe meconij uocati, non factitia res, nec arte effecta, nec ipsum rubrum, sed subnigrum apparet. Nigredo enim non solum à calore affante & urente, uerum etiam ab frigore congelante non raro prouenire solet: quod in arborum surculis, & uitium oculis sæpe à frigore congelatis uidere licet. Longum igitur ualere Apponensem cum sua omni infantia sinamus, quod uerò institui, methodo atque ordine profequamur: id inquam

4. de Simplic.
sic. cap. 17.

Vide Gal. 1.
de Simplic. sic.
ca. 20. & 4
eiusdem translationis. ca. 1.
& Aristot. 4.
Meteor. cap.
7. & 8.

In Conciliatore. diff. 143.

4. de Simpli.
fac. cap. 2. 2.

inquam quod primo loco assumpsimus, Non in uniuersum amari saporis generationem ex dulcibus provenire à calore extenuatis, uti statuit Galenus. Nam etsi interdum id sit, ueluti in melle ex coctione immodica fieri idem autor monstrauit, non perpetuo tamen in omnibus id uerum erit. Non enim in opio (ut de hoc absoluiam) quæ inest amaritudo, ex dulci à calore extenuato genita est, quum dulcis sapor eo in succo reperi-
tus sit nunquam: nec calor dulcedinem extenuare potuit, ut quæ nulla sit: nec si esset ulla, præ imbecillitate extenuare illam posset. Est enim in opio perquam exiguus calor. In amygdalis item amaris unde quæso amaritudo genita? an ex dulci à calore extenuato? minime sane, nunquam enim quæ amaræ suapte natura sunt antea dulces fuere, ut dulcedine à calore extenuata in amarorem ipsæ conuersæ sint. Quin si uerum id perpetuo est, ut amari saporis generatio ex dulcibus à calore extenuatis proveniat, in fructibus & plantis utrum id esse consequens quidem erit: quum ex ijs quædam amara suapte natura sint. Verum si in fructibus qui amari sunt, amaritudo ex dulci genita est à calore extenuante, dulces ipsos sui ortus initio fuisse necessariū est, ut sapore eo tandem uel caloris dissipato, amarus gigni sapor possit: atqui nulli unquam fructus ortus sui initio (uel ipsiusmet Galeni sententia) dulces esse possunt: quod dulcedo à temperato calore proveniat probè humidum concoquente, qui in fructibus im-
maturis esse non potest, ob idque ipsos in uniuersum acerbos esse & austeros quod frigidiusculi sint, nec adhuc temperatum calorem nacti, ipse nos Galenus docuit. Fit itaque ut in eiusmodi fructibus, amaritudo non ex dulci à calore extenuato, sed à quauis alia potius causa proveniat: in id fateri uelimus, fructus ipsos sui ortus initio dulces quandoque esse, quod & experientia inconculcæ ueritati, atque adeo ipsiusmet Galeni sententia repugnat, qui ea de re ad hunc modum scripsit,

Vbi supra.

Vbi supra.

ὅτι οἱ τῶν δένδρων καρποὶ πικρῶν, οἷς γλυκῆς ἡμῶν φαίνεται, πικρὰ γίνονται, ἀπὸ τῆς θερμότητος καὶ τοῦ ὕδατος, καὶ ἡτὶ τὸν τῶν γλυκῶν δένδρων φύσις ἐκείνη, ὡς πο καὶ ἐν φράσῳ ἐλεγειν. ἐλεῖναι, πεφυλαῖ, μῦλα, φαῖα, μίρα, φαίνοντες, ἔπειτα προαίοντες δὲ τῶν χρέων, γίνονται μὲν ὑγρότερα, πεπλαυμένας δὲ ἐνύστα τῇ σφοδρότητι καὶ ταύταις ἀπολέθμενοι, ἡτὶ βραχὺ γλυκῆς αἰσῆς γίνονται τελευτῶμενοι.

Quod est: Arborum fructus quotquot nobis ubi maturuerint dulces apparent, recens nati acerbi sicciq; consistentia sunt, pro sui nimirum parētis quisque natura (ut quodam in loco ait Theophrastus) oliuæ, uuæ, mala punica, mora, palmulæ, pira, progressu uero temporis humidiores redduntur acquiruntque ad acerbitem, aciditatem, quam breui exuenter, dum maturescunt ac perficiuntur, dulces euadunt.

Non itaque perpetuo amaritudinem ex dulci fieri, à calore extenuato abundè nobis demonstrasse uidemur. Illud nunc ostendamus quod secundo proposuimus loco, Amata dulcibus nec calidiora perpetuo, nec tenuiora esse. Quod non magno negotio cuincemus, si id ostenderimus, ex amaris maxime frigida quædam esse. Constat autem uel ipso sensus iudicio plerumque talia inueniri. Quis enim nescit cicutam, & meconij succum frigidissima esse: quæ concors est & philosophorum & medicorum omnium

omnium sententia. At ea gustus certissimus iudex uehementer amara esse ostendit. Quis autem tam desipiens sit, ut hæc ipsa, quæ eximiè amara sunt, melle uel zaccaro rebus dulcissimis, calidiora & tenuiora esse affirmare ausit? Cicutam enim atq; meconij succum frigiditate immodica necare omnibus autorum omnium calculis atq; sententijs est receptum; quod uel celebri Socratis morte cicutæ succo exitiali ab undecim Atheniensium uiris capite damnati, nobis factum est manifestum. Meconij uerò succus, ut qui lethali somno hominem perdat, frigidissimum esse constat. Quis itaq; ni planè hebes sit & dementatus, horum alterum Zaccaro, melle, dulcibus malis, cerasijs, uel calidiora uel tenuiora esse credat? Quæ quoniam & ipsa sensuum fide constant: & ipsiusmet Galeni atq; Dioscoridis sententia est receptum (frigidiora hæc inquam & substantia crassiora quibusq; uel dulcissimis esse) diutius in hac re constituenda atq; asserenda non immorabimur: & ad tertium propositorum sermonem uertemus.

Socratis
mors.

Non omne amarum caloris excessu fieri. Cuius rei fidem uel amplissimam unius Poeni Auerrois testimonium locuples facit: si ex testimonio, ut mos est nonnullis, ueritatem dogmatum æstimare liceat: tum quæ ab ipso autore in id adducta ratio est, quæ mihi quidem demonstrationis robur habere uidetur. Non omne igitur amarum caloris excessu fieri is ad hunc modum probat, libro collectionum v. cap. x x v i i, Super naturam amari (inquit) dominatur complexio sicca terrestis, & hoc potest nasci à calido & frigido. Notæ autem quibus alterum ab altero discrimines, hæc sunt: nam quod à frigore fit, dulce efficitur postquam fuit amarum, uti glandes, xylocaracta, & nonnullæ ex cucurbitis. Quod uerò à calore & terreitate, (sic enim illius interpres loquitur) amarum efficitur, postquam fuit dulce. Id autem fit propterea, quod amaritudo duas species temperamenti sequitur, aut calidam & siccam, aut frigidam & siccam: uti & calor niger qui interdum à calido, interdum à frigido fit. Atque hæc quidem, quæ de amaro affirmamus, non senserunt maiores nostri. Quin & Galenus calido tantum congruere quod amarum est existimauit. Sed mirum id non eos præcogitasse, opium extremè amarum cum sit, idem & frigidissimum esse, ut quod frigiditate sua resolutionem inferat: quia si fortè dixerint amaritudinem in opio non à parte frigida prouenire, erroris facile conuincuntur. Nam cum amaritudo in eo uehemens sit, sapor autem fortis supra rei naturam iudicet: consequens est, opium ipsum calidius quam frigidius censendum esse: quod & ueritati, & ipsiusmet Galeni assertioni repugnat. Hæc Auerrois aduersus Galenum plena roboris demonstratio. Equidem si amarum omne (ut uult Galenus) calidum est, & à caloris excessu gignitur: ubi plus amaritudinis, ibi plus caloris inesse necessarium quidem erit: cum sapor effectricem suam causam sequatur, uti omnia effecta solent. Itaque quod summe amarum, idem summe & calidum erit: sapor enim uehemens potenter de rei natura iudicat, uel ipsius Galeni testimonio. Atqui opium extremè amarum est, itaque extremè & calidum erit: quod falsissimum esse

4. de Simpl.
sic. cap. 7. c.
19.

4. de Simpl.
sic.

esse tum experimento, tum autorū testimonio constat. Non igitur amarum omne caloris abundantia, sed interdum frigore nimio fit, ad eum quem supra explicauimus modum: tenuibus inquam & aëreis à frigiditate nimia concretis partibus, cōcretionēq; ea emortuis, uel ipsis tandem à comprimente frigido expressis instar aquae in spongia contentae, ubi arctius manibus premitur.

Atque ex hoc ritē constanterq; demonstrato, quartum & quintum propositorum deduci magna facilitate possunt. Non omnia, inquam, amara calida esse, nec tenuandi aut extergendi ui esse praedita. Non enim opium, non acuta, quae eximiē amara sunt, calida temperamento, sed frigidiſſima statuuntur. Neque item ea attenuare, detergere, in farctu liberare: sed incrassare, implere, obstruere potius rectē quis dixerit, si Galeni & Aristotelis de frigidi natura sensa sequamur. Non item salix, cichorium, intybus, quae insigniter amara cum sint, non calida sed frigida potius ab ipsomet Gal. Dioscoride, & Paulo statuuntur.

a. de cau. plā
tarū. cap. 13.
4. de Simpl.
sic. cap. 22.

Iam uerō ad ultimum firmandum properemus, Amara ut plurimum odorata esse, contra quā Galenus existimari: amaritudinemq; ipsam (ut uoluit Theophrastus) odorum esse principium. Existimauit Galenus, id est quod amarum sit odoratum nunquam esse:

Καὶ τὰ πικρὰ οὐκ ὀσμεύουσιν ἢ οὐδὲν.

10

Id est: Amarum nunquam odoratum est.

Cui quidem sententiæ Peripatetici Aristoteles & Theophrastus, magister cum discipulo, apertissimē refragantur, Theophrastus namque, quaecunque propē odorata sunt, amara esse statuit. Eius porro sexti de plantarū causis, cap. X I I. uerba haec sunt: Omnia propē odorata Amara sunt: sed causam huius postea dicemus. Cum uerō illa duo cōtraria inter se sint, dulce atque amarum: alterum uelut initium grati saporis: alterum grati odoris esse uidetur: & quodammodo magis primordium dixerim, amarum grati odoris: quippe odoratum quin amarum sit compere difficile est. Aristoteles uerō in problematis sectione X I I. odorata omnia calida esse iure optimo affirmauit.

10

Ὅτι τὰ πικρὰ καὶ τὰ θυμάμματα, πλείονος πολλοῦ ἡδονῆς ἔχει, ἰσχυρόν δὲ, τὸ μὲν πικρὸν οὐκ ὀσμεύουσιν, τὰ δὲ καπνοὺς οὐκ ὀσμεύουσιν. ἢ ὅτι ἡ ὀσμὴ, θυμάματος τῆς δὲ πικρᾶς, τὸ πικρὸν θυμά.

Quod est: Cur flores & suffusus suauis è longinquo olent, è propinquo autem herbam alia potius redolent, alia fumum? An quia calor quidam natura odoris est, odorataq; omnia calida sunt?

4. de Simpl.
sic. cap. 18.

Quae rursus eadem sectione problemate X I. retractauit. Itaque si odorata omnia calida sunt, in ordinēq; calidorum proximē ab acribus amara apud Galenum statuuntur: consequens quidem est, ut quae odorata sunt, eadem uel acria sunt, uel amara: utrumque enim calidum. Rectissimē uerō Theophrastus sensisse uidetur, amarum grati odoris esse principium statuens: nam cum odor exhalatio quaedā aërea sit, atque in sicco potissimum sita, consequens est ut quae siccitatis & caloris non minimū obtinent, odorata ut sint. Cui rei experimentum maximum ac fides praestant odoratorum pleraque, quae insigniter amara cum sint, easdem

40

dem

dem sunt & maxime odorata. Moscho Aegypcio quid odoratius? at idem amarum gustanti apparet: Rosa cum suauissime oleat, non contem-
nendam amaritudinem possidet: Citrii mali cortice nihil odoratius,
eodem nihil penè amarius: Myrrha item quæ lectissima sit, eadem &
odorata ualde & amara conspicitur. Dies me deficiet si omnia persequi
uelim: id nos demonstrasse abundè sit, Amara plerumque odorata esse,
quod Galenus nunquam fieri posse putauit. Quæ ego omnia, non ut me
aduersus Galenum opponerem, (quis enim tam desipiens sit, quis tantum
unquam animi & uirium habuit, quis tanto ingenio, eruditione, rerum
10 usu atque cognitione fuit, sibi id ut arrogare audeat, ut quæ Galenus igno-
rauit scire se posse arbitretur?) sed ut quæ ueritatis maxime consentanea
esse uiderentur, ea paulò plenius explicarem. Quæ mihi tantæ rei expli-
catio & si difficilis admodum fuit, quod qui nobis coarguendus hac in
parte erat, ueluti princeps quidam uenerandumque numen in medicina
merito semper habitus sit. Tamen æquum est ueritatis retinendæ causa
(philosophos præsertim) sua decreta tollere, etsi enim utraq; chara sunt:
tamen, ut uult Aristoteles, præclarum est pluris æstimare ueritatem: cuius
ius unius causa nos hæc (uel ipsiusmet Galeni exemplo) protulimus. Ga-
lenus enim Hippocratem, quem ut magistrum, & melioris medicinæ pas-
10 rentem perpetuò ueneratur, ueritatis tamen causa sæpe conuellere non
ueretur: interdum quod aliquid prætermiserit, ut I I. Aphorismorū com-
mentario X L I I I: interdum se illius ignorare mentem confitetur, ut
Aphorismo 40. V I I. interdum insufficientiæ, ut Aphorismo 28. I I I.
& item 29. eiusdem sectionis. & 61. I I I I. nonnunquam erroris, ut Apho-
rismo 79. I I I I. nonnunquam obliuionis, ut Aphorismo 62. V. interdum
non seruata proprietatis, ut Aphorismo 26. V I. Aristoteles item in Pla-
tonem præceptorem non raro insurgit: id ut compertum hominibus fiat,
neminem esse in hac uita cui absoluta ueritatis exacta cognitio data sit.
Quamobrem puto me haud difficulter à ueritatis studiosis ueniam impe-
30 traturum, si ueritatis unius tuendæ causa (qui unicus mihi semper scopus
in omni uita propositus erit) nonnulla aduersus Galenum statuerim.

*Examinatur locus ille Galeni X I I I. Methodi, locum inflammatum tum
discutientibus, tum repellentibus medicamentis euacuari.*

ENARRATIO V.

40 **P** HLEGMONARVM curationem ex professo tractans
Galenus Methodi medendi libro X I I I. docens quando
adstringentibus & frigidis, quando item discutientibus
medicamentis in ijs curandis utendum sit, impletam par-
tem non modo medicamentis ijs quæ digerūt, sed ijs etiam
quæ adstringunt & refrigerant uacuari affirmat.

*Κυριότερον δὲ τὸ περιττωμένων ὅ μόνον τοῦ διαφωρῶντος φαρμάκου, ἢ καὶ καὶ τοῦ σφαιροῦ
καὶ τοῦ ψυχροῦ.*

Vacuatur (inquit) quod impletum est, non modo digerentibus medi-
camentis, sed & adstringentibus ac refrigerantibus.

f Quod

Quod aut uerum sit, nobis est paulò accuratius inquirendum: dubitationem enim non minimam hic locus habere uidetur. Nam si ea est adstringentium refrigerantiumque natura, ut à parte fluxione tentata humorem repellant, ac intro agant, phlegmonemque augeri prohibeant, quae quidem ratione phlegmonarum initijs maxime conferre idem Galenus paulò post his uerbis expressit:

καὶ μέγαν γὰρ εἶναι τὸν ἀρροῦντα φλεγμονῶν τοῖς ψύχαις χυμοῖς, ἢ πρὸς τοῖς διαφορῶν.

Id est: Magisque profectò ad incipientes phlegmonas frigidis adstringentibusque, quam his quae digerunt est utendum.

Et idem I I. de Simpl. medi. fac. cap. I X. Qui quæso fieri potest, ut ab his quod impletum est uacuetur? praesertim quum frigidum proprium sit compingere, in crassare, meatus obducere, & ad uacuationem omnino renitentem magis ac contumacem humorem efficere. Ad quod etiam facit, quod quum in uacuatione omni, siue ea per discussionem, siue per expulsiōem manifestam fiat, meatus fluxiles esse oporteat quo liber uacuando humori foras exitus pateat, testibus Hippocrate atque Galeno: reprimentia autem ac refrigerantia meatus ipsos (ut antea dictum est) obducant, contentumque ob id in ipsis humorem infligant magis, contumacemque expulsiōi efficiant. Quomodo, inquam, si talia à medicamento rem reprimentium usū proueniunt (uti reuera proueniunt) inflammata ipsa pars ab his unquam euacuari poterit? Nam quum qui secundum inflammata partem insidet humor, aut discussione, aut omnino expulsiōne post suppurationem uacuari debeat (quod nulli sint alij uacuationum in inflammationibus modi quibus contentus in parte inflammata humor uacuari possit, ipso met Galeno teste) neutrum uerò horum praestare reprimentia ac refrigerantia adhibita possint, (ut quae neque discussionem, neque etiam suppurationem facere queant, cum altera calidis & siccis, altera calori nostro similibus, uel Galeni testimonio perfici habeat) non uideo quonam pacto impleta pars (quod hic ait Galenus) horum praesidio uacuari possit: ipso met praesertim hoc ipso loco dicente, impletam partem discutientibus (quod & uerum est) uacuari.

Si igitur impleta pars digerentibus medicamentis exhalationem molientibus uacuatur: his autem contraria sint refrigerantia ac reprimentia: contraria uerò nunquam idem per se efficiant, uel Aristotelis testimonio: sequitur, impletam partem reprimentibus uacuari minime posse. Contra quam conceptis uerbis hoc loco sensisse Galenus uidetur, qui inflammata partem atque humorem iam impletam, non discutientibus solum medicamentis, uerum etiam adstringentibus atque refrigerantibus uacuari affirmauit: idē scilicet à contrarijs per se fieri: quo quid absurdius?

Inuenienda itaque nobis uia quaedam ac ratio erit, quae explicari locus hic commodè possit, Galenusque à repugnantia uindicari: quod ut fiat, tota inflammationum curandi ratio altius repetenda erit. Itaque Galenus cum I I. ad Glau. tum X I I. & X I I I. Methodi, & arte medicinali in inflammationum curandarum hos proposuit scopos: Eius scilicet quod in fluit repulsiōem (quae quidem ipsa tum reprimentibus ac refrigerantibus

bus medicamentis, tum uerò reuulsoria uocata) uacuatione, hoc est, per
uacuationem perfici debet, (iubēte nimirum Hippocrate, longissimè à tenta-
 ta fluxione parte reuellēdum esse qui influit humorem) & eius quod iam
 parti ipsi incubuit dissipationem: quæ nimirum partim in uapores, reso-
 luto eo quod influxit, partim manifestè & sensibiliter uacuato perficitur;
 id in Arte medicinali astruente Galeno.

Quin & illud quoque animaduertendum est, partem in inflammatio-
 nibus impletam, non eam solū Galeno intelligi, in quam superfluous in-
 cubuit humor iam uenas egressus: partemq; ipsam in tumorem attollens,
 10 ad spatia utique uacua quæ in medio erant effuso humore: sed & circum-
 positas quoque partes quæ & ipsæ etiam ab influente humore implen-
 tur. Quod ex eo probari apertissimè potest, quod Galenus in Arte medi-
 cinali ex professo inflammationum methodum tradens supraiacentibus
 inflammato loco partibus ea imponi iubet, quæ influentem humorem res-
 pellendi uim habent: ea scilicet ratione, ut quæ circumpositæ partes sunt
 eo qui influebat humore distentæ, ab reprimentibus medicamentis exo-
 nerentur, in alias scilicet horum uis translato humore.

Non solū igitur pars ea in cuius medijs spatijs superfluous influxit
 humor, impleta esse re uera depræhenditur, sed & quæ circūpositæ par-
 20 tes sunt: quod consensu quodam & propinquitate partis ad partē disten-
 dantur & ipsæ, impletam itaq; partem non solum digerentibus medica-
 mentis, sed & repellentibus uacuari ita accipiendum, ut intelligamus res-
 trocessione eius, qui influebat humoris, distentā partē exonerari. Nam
 adhibitīs reprimentibus (si totum prius corpus probè uacuatū sit, inanis
 itaq; uasa uel missō sanguine, uel purgatione adhibita) pars ipsa robora-
 ta uigore ex medicaminibus adstringentibus addito, à se ad aliā influen-
 tem humorem remittit. quæ docta Galeni in arte medicinali sententiā est,
 quæ quidem transmissione efficitur, ut quæ ab influente humore imple-
 tæ prius partes erant, exonerentur, alio scilicet reagentibus afflictis par-
 30 tibus & ob inanitionem trahentibus alijs, exinanita enim loca, ut bellè
 idem ait Galenus, atrahunt ad seipsa quæcunque reperiuntur. Nec
 obstat quo minus impleta pars reprimētibus uacuetur, quod hæc & mea-
 tus adstringant, & crassiores humores reddant, eoq; uacuationi ineptio-
 res. Nam et si id facere per naturam reprimentia possunt, uti I I I. de simp-
 pli. facul. cap. I X. à Galeno proditum est: tum temporis tamen, nempe in
 inflammationum initijs, id efficere minimè possunt, tenui & fluxili exis-
 stente qui decurrit humore: unde fit, ut qui influit humor, facilè tenuitate
 sua ut reprimentis medicamenti retro cedat: de his enim hic inflammatio-
 nibus loquimur, quæ à sufficienter calido, tum etiam tenui humore na-
 40 scuntur: de quibus intellēxissē Galenum dubium nō est, quum dixit, im-
 pletam partem reprimentibus uacuari. Nam quæ à crasso prodeunt hu-
 more, reprimentibus non uacuantur, sed magis implentur, crassiore uti-
 que effecto humore: tum enim refrigerantia & adstringētia minimè con-
 ueniunt, sed potius quæ cum moderato calore nonnihil habeant adstric-
 tionis, ut in œdematum curatione nos bellè docuit Galenus, & in alijs

Obiectio.

Obiectionis
dilutio.

2. ad Glauco.

4. Meth.
 in Arte
 Medic.

tumoribus omnibus, qui à crasso succo proueniunt, quibus talia non conuenire idem milies in mille locis prodidit. Euacuatur itaq; impleta pars, cum qui insidet humor, digerentium medicamentorum ui in uapores res solutus abit, quæ quidem uacuatío sensum fugit: tum item, cum reprimentiũ & refrigerantiũ ope retrò cedit qui influebat humor. Nam cum redundantia humoris in imbecillio rem partem procumbentis affectam partẽ distēdat atq; impleat, efficitur ut repulsione eius ipsius, quæ prius implebatur pars, inanita atq; sic uacuata eo quo implebatur humore remaneat: secū dum queri sensum loquutũ fuisse Galenũ exploratissimũ cuiq; esse debet. Non enim digerentiũ more reprimentia impletam partem uacuant, humorem scilicet attenuando & in uapores transmutando, quod digerētia medicamēta calore suo perficere possunt: sed repellendo, & humorum cursum prohibendo non solum quod impletum erat uacuare, sed etiam ne impleatur prohibere ui sua adstrictoria atq; refrigeratoria possunt. Hæc enim autore Galeno uerè reprimentium natura atq; facultas est, quorum ope ab initio euacuari pars inflammata potest.

g.de Simpl.
sic.

*Galenum de hordei natura sibi contrarium uideri, quum VII. de
Simplicium facultatibus frigidum statuat: IIII. uero Methodi
medendi suppuratum esse affirmet, atq. ideo calidum.*

ENARRATIO VI.

E. H. O. R. D. E. I natura tractans Galenus, uaria de eodem, atque adeo pugnancia attulisse mihi est uisus: modò scilicet frigidum, modò calidum statuens. Siquidem quum V. I. I. de Simplicium facultum I. de alimentorum facult. frigidū utrobique statuit. I. I. I. uerò Methodi medendi, suppurandi, etate pollere scribit, eoq; necessario calidum esse. Quæcunq; purandi facultatem habent, ea quidem uel eiusdem Galeni ualida humidaq; esse ac calori nostro persimilem habere calorem inuenienda itaque nobis ratio aliqua erit, qua ipsum à conuocanda uindicare possimus. Quod antequàm aggredior, prius afferre locos peropportunitum mihi est uisum, ut postea familiari à nobis si ipsi loci possint. Frigidum itaque hordeum simplicium facult. in hæc uerba scripsit:

Καὶ ἄρα οἱ πρῶτος εἰς τὰς οἰκίας αὐτῶν ἐξήλθον· καὶ ἔχοντες δὲ καὶ ῥομφαίας ἐλθόντες· οἱ δὲ τῶν ἐκείνων ἀνέστησαν τοὺς χερσὶν τοῦ ἀντιμαρτυροῦντος βραχὺ νῆνι ἐκρηγνύμενοι.

Quod est: Hordeum primi est ordinis in exsicando & refrigerando: habet etiam absterfionis nonnihil. Paulo etiam plus deficcet quam fabacea farina, cui non insint cortices.

Primo uerò de alimentorum facul. in hunc modum:

[illegible]

Quod

Quod est: Hoc item semen (de hordeo loquens) in frequenti apud homines usu habetur, diuersæ à tritico facultatis: siquidem hoc palam calefaciente, illud adeo non calefacit, ceu quodam in calidi frigidiq; medio constitutum, uti amyllum, & elotus panis, ut etiam refrigerare aliqua ex parte appareat.

Quibus sanè locis apertissimum est hordeo ex Galeni sententia uim refrigeratorem atque deterforiam inesse: cui etiam sententiæ accedit Paulus libro sui compendij septimo, qui de simplicium facultatibus inscriptus ad Galeni imitationem est.

10 Suppurandi autem ipsum potestate præditum esse, idem autor IIII: Methodi medendi sic explicauit:

Τὸ δὲ εἶναι τὸ ὁρδεὺς κατὰ πλάσματος, θερμαίνοντά τε καὶ ὑγραίνοντα προσφέρειν αὐτὸ πρὸς τὴν ἱκκύναντα δερμάτιν, διαδίδωκεν. ὁρδεὺς γάρ ἐστι θερμὸς, καὶ ἔρετ' ἐστὶν ὑδατογενὴς, καὶ κατὰ φύσιν ἐστὶν ὑδατὶ θερμὸς ποτὶς, καὶ ἂν τὸ θερμὸν φάρμακον δώσωμεν, ἀπαντᾷ τε τὸ θερμαίνοντα καὶ ὑγραίνοντα, διαδίδωκεν τὴν φύσιν.

Hoc est: Quæ cataplasmata ex hordei farina cōponuntur ceu quæ calefaciant humectentq;, omnibus ijs affectibus quibus moueri pus expedit ad mouemus. Hordei namq; farina ex aqua & oleo, itemq; panis ex aqua & oleo, præterea fots aquæ calidæ muliæ & tetrapharmaci uis, 20 omnia deniq; quæ calefaciunt & humectant celerrimè pus mouent.

Apertissimè hoc loco Galenus hordeo pus mouendi facultatem inesse, conceptis etiam uerbis docuit: cū cataplasmata ex hordei polline confectā, aqua oleoq; mistis, ceu quæ abundè calefaciant humectentq; puri mouendo idonea esse scripsit. Quod si, ut uult Galenus, suppuratorium id est, calidum igitur esse necessarium quidem est, uel eiusdem autoris cū hoc loco, tum v. de Simpl. fac. sententia. At uerò non solum in hordei temperie statuēda aduersum sibi fuisse Galenū, ex ijs quos attulimus locis euidentissimum est: cū modò calidum, modò frigidum statuerit: uerum etiam in eiusdem uiribus ac facultatibus describendis. Sic 30 quidem Methodi medendi libro IIII. suppurandi ipsum potestatem habere scripsit. v. uerò de Simplicium facul. id ipsum explicatissimis uerbis negauit. Eius autem hæc sunt uerba de pus mouentium medicamentorum uiribus atq; natura ex professo tractantis:

Ἡ δὲ ὁρδεὺς τὸ κατὰ πλάσματιν, ἢ ἐπὶ τῇ φύσει, ἢ τῷ θερμαίνοντι σφοδρότερον ἐκπύρηνει διαφορῶν. 5. de Simpl. ὁρδεὺς οὖν ἄνωγ' ἐκπύρηνει μὲν, ἢ μὲν ἐκπύρηνει καὶ τὸ κατὰ φύσιν ὁρδεὺς, καὶ τὸ ἐκπύρηνει, καὶ τὸ ἐπὶ τῇ φύσει, καὶ τὸ τῇ φύσει κατὰ φύσιν ἐκπύρηνει. 6. de Simpl. cap. 8.

Et non multò pōst.

διαφορῶν δὲ ὁρδεὺς τῇ φύσει τῶν οἰσάντων ὁρδεὺς τὸ κατὰ φύσιν καὶ τὸ τῇ φύσει κατὰ φύσιν ἐκπύρηνει.

Quod est: Siquidem cataplasmata ea quæ aut detergentia aut uehementius calefacientia halitus diffari permittunt, exiccant quidem, sed 40 pus non mouent: talis est hordei, cicerum, foeni græci, fabaceaq; farina.

Et item: Digeritur (subdit, de spiritu natiuoq; calore agens) tum ab euaporantibus ac detergentibus, qualis est hordaceæ fabaceaq; farina.

Quibus quidem Galeni locis apertissimè constat hordei farinam suppurandi uim non habere: ut quæ nimirum deterfione sua halitus spiri-

tumq; natiuum diffilari permittat, ac digerat: cuius sanè diffilatione ac perspiratu suppurationem prohiberi idem autor eodem ipso loco uerè affirmauit. Quum enim ea quæ in pus sit conuersio, unum sit ex naturæ operibus (quædam enim illic perficitur coctio, in qua perficienda quàm plurimum intus seruari spiritum natiuumq; calorem, non diffilari oportet) calore id perfici opus consequens quidem est. Vnde fit, ut quæ innati caloris intus substantiam augment, ea puri mouendo idonea esse proditum sit. Quãobrem & calorem ea ipsa habere natiuo quàm simillimum; & corporis meatus obstruere, quò uidelicet halituosos transpiratus includant rectissimè Galenus scripsit. Qua quidem facultate cum hordeum careat, ut quod nimirum & potestate frigidum sit, ut V I I. Simplicium scribitur, & detergendi facultate præditum, calorem natiuum diffilari permittat, ut V. eiusdem tractationis libro idem tradit Galenus: necessariò consequitur, ipsum puri mouendo minimè idoneu esse: contra quàm quarto Methodi medendi scriptum est. Neq; uideo quonam alio conciliari pugnantes hi loci modo possint: nisi dicamus, hordeum ipsum suppurationem non per se & primo, sed ex accidenti eorum scilicet ratione quæ illi miscentur, facere, nempe olei & aquæ, quibus quidem pollini hordei admistis, & obstruendi corporis meatus, & augendi caloris facultas inest. unde meritò suppurationem ab ijs fieri est censendum. Multa enim sunt quæ per se ipsa efficere unum aliquid nequicquam possunt, admista uerò cum alijs id possunt: uti bellissimè de ærugine, cera, oleo docet I I I. Methodi medendi Galenus: quorum cum nullum per se cauum ulcus implere possit, admista inuicem possunt.

Non ergo arugo per se, oleum uel, aut cera, cauum ulcus carne implere sunt dicenda, nisi misionis ratione, quòd ex ijs debita mensura confusis, siccans fiat medicamentum implendo ulceri cauo idoneum. Sic de hordeo in præsens dicendum: non enim ipsum per se puri mouendo idoneum ulla ratione erit, ijs quas supra ex Galeno attulimus rationibus: sed ipsum tamen in pollinem reductum, & aquæ oleoq; admistum suppurationis sanè sit, quòd aquæ oleoq; ratione tum emplasticum, tum obstruens corporis meatus, atq; subinde reflexu quasi quodam ad intima natiuum calorem adaugens reddatur: quibus sanè rationibus pus moueri V. de Simplicium facult. docuit Galenus. Secundum quem modum intelligere rectè possumus, puris mouèdi facultatem hordeo inesse quandam, non sui quidem merito, non facultate, non temperie sua. Quum enim & detergendi atq; digerendi facultate præditum sit, & temperatura frigidum statuatur: qui quæso humores in pus conuertere ullo modo possit? Quæ enim pus mouent & calida esse, & minimè detergètia oportet, uti V. de Simplicium facultatibus edocemur.

Non igitur proprijs hordei uiribus tribuendum, quod in inflammatione tentatis locis, humor ad suppurationem ducatur. Quod si quandoque eueniat ut cataplasmate ex eius polline confecto, humor ad suppurationem ducatur, alterum duorum æstimandum, uel exiguum atq; tenuem fuisse humorem, qui in pus uertendus erat (minore enim negotio quod paucum

J. de Simpl.
fac. cap. 8.

Conciliatio
pugnantium
locorum Galeni.

paucum, quodque tenue est, eo quod multum est atque crassum, ad suppurationem ducitur) uel tandem non ipsius hordei ratione ut antea dictum, sed olei & aquae potius ad suppurationem ductum fuisse humorem. Constat enim ad suppurationem, & natiuo calore aucto opus esse, & his quae calefaciendo humectent, meatusque corporis obstruant, ut uegetior reditus natiuus calor, suppurationem molitur: quorum sanè neutrum hordeo inest. Nihilò secius tamen has illi uires non Galenus solum; sed & Paulus & Dioscorides passim tribuunt. Quo loco enim Paulus de phrenitide agit, hisce cataplasmatis utendum esse docet, quae ex hordei farina constant.

μηδὲ δὲ (ait) τὴν ἰδιότητα αἰ φλογμῶναι τὰς ἀσπληγνας τὰς δὲ λυσσώδεις καὶ τὰς ἄλλας λυσσῶδεις καὶ τὰς ἀσπληγνας αὐτὰς παραχρῆμα.

Quod est: Si uerò in phrenitide post septimam diem uiscera inflammabuntur, cataplasmatis ea leniemus, quae lini semine, & hordeacea farina constant. In angina item curanda docens præter alia quibus id malum curatur, succida lana aut oleo madente tegendum & inuoluendum ægroti collum, illinendumque esse τὰς δὲ ἄλλας λυσσῶδεις. id est, polenta ex cruda hordei farina confecta. Id enim nomen ἁμαλῶς significare uidetur. Est enim ea uox medicorum propria, qua hordeaceam farinam crudam (ut nomen ipsum indicat) & quae ex ea cataplasmata fiunt designare uolunt. Exigi autem hordeaceam farinam in eos usus, locupletissimus testis Plinius est, qui semper omnibus locis quibus Dioscorides ἁμῶς λύσση dixit, ille hordei farinā uertit: idque primum in abrotono deprehenditur, in quo quod Dioscorides ait διαφρεῖα καὶ φύμαλα μετὰ ἁμῶς λύσσης λύνειν, Plinius ait, Concoquit panes cum farina hordeacea: Deprehenditur & in telephio, in qua ea Dioscoridis uerba, οὗ δὲ μὲν ταῦτα ἁμῶς λύσση χρίει, Plinius trāsferat, Illinitur & in uittilagine ternis ferè mensibus senis horis diei aut noctis, postea farina hordeacea illinitur. Et ne longiores simus, quoties Plinio id ex Græcis fuit uertendum, nunquam non farinam hordeaceam dixit. Quae ob id de industria adferre uoluimus, id ut ostenderemus, ἁμῶς λύσση, hordeaceam farinam Latinis esse, qua sæpe ad suppurandos tumores uarij autores usi sunt: de quo plura qui uolet, Marcellum Vergilium legat commentario ad caput de hordeo secundi libri Dioscoridis. Atque hæc in præsens proposito dubio sufficiant.

Lib. 22. Nat. hist. cap. 27.

Lib. 28. Naturalis. histor. cap. 13.

De pituita salsa generatione & causis, pro Galeno aduersus Auicennam.

ENARRATIO VII.

40 **V**M Auicennæ de humoribus tractationem legerem, quae quidem ab eo Fen prima prioris canonis sui scripta est, magnaeque animi attentione cuncta examinarem, & ad Galeni sensu (cuius se ille interpretem facit) referre tentarem, multa mihi caput id primum de humoribus legenti occurrerunt, quae mihi maxime non probabatur, ut pote à ueritate & Galeni dogma

te alienissima: inter quæ id præcipuum, quod ab eodem Auicenna de pituitæ falsæ generatione & causis scribitur, dum falsam pituitam ob missionem terrarum quorundam partium adustarum & saporis amari (si eæ quidem terræ & saporis amari partes æquali temperamento, hoc est pari portione, cum aquoso humore misceantur) creari scribit. Hæc enim eius Autoris uerba sunt: Et ex flegmate, inquit, est quoddam quod est falsum, quod omnibus flegmatis speciebus acutius est, & siccius, & leuius. Omnis uerò falsuginis causa est, ut aquosæ humiditati pauci saporis, aut priuatæ eo terræ partes adustæ complexionū siccarum, & saporis amari æquali temperamento misceantur. Si enim multæ fuerint, amarus sapor provenit, & ex hoc quidem similiter fiunt sales, & aquæ falsæ. Similiter quoque flegmati tenui quod saporem non habet, aut cuius sapor aded est paruus quod non superat cū cholera sicca natura se misceuerit adustæ, qualitatis admixtione ipsum faciet falsum. Hactenus Auicenna, qui in falsuginis enarrandis causis, item in pituitæ falsæ generatione & modo falsissimè lapsus est, longèq; à philosophorum placitis dissidens: qui (ut mox eorum schola de prompturi sumus) falsædinis multò dissimilimas attulerunt causas. Falsum enim est, omnis falsuginis causam esse (ut uult Auicenna) ut aquosæ humiditati terræ partes saporis amari æquali portione misceantur, ut mox edocturi sumus. Falsum & illud, salem falsasq; aquas ad eum modum fieri. Quin & illud à ueritate alienissimū, admixtā pituitæ tenui insipidæ bilim amaram siccam, pituitam ipsam falsam reddere. Quæ ne calumniandi studio magis quàm ueritatis tutandæ causa attulisse uideamur, ex Galeni, Platonis, Aristotelisq; schola refellere Auicennæ dogma nitentur. Quod ut ordinata methodo facere possimus, de falso sapore, deq; illius generatione naturæq; item & de sale ipso, unde falsi saporis ratio nomenq; dimanauit, nobis erit in primis dicendum. Itaq; Plato, philosophorum omnium summus, in eo libro qui de Natura inscribitur, Sal corpus terreum quoddam esse affirmat, à quo quidem multus fit ui ignis exhaustus humor, uerum non in totum sublatus. Cū enim ignis terram ui sua calefactam haud parum attenuauerit, ab eaq; plurimum humoris exhauserit, quod reliquum est ueluti semiglaciatum concreuit, relicto in tenuibus terræ partibus aliquanto humore cuius commixtione liquabile ipsum efficitur, quod uerò ex hac miscella constat sal nuncupatur Deo amicum corpus. Platonis porro hæc uerba sunt.

τῷ δὲ αὐτῷ τῶν πᾶσι μὲν τῶντα ἐκ ἐνυμύματος ὑδατῶν ἀποστρεφόμενον ποτὶ τὸ λεπτότερον δὲ ἐκ γῆς μίσην, ἀλμυρὸν τε ἵπσι, ἡμικροτὸν γῆρας δὲ, καὶ αὐτῷ πάλιν ὑφ' ὑδατῶν τὸ μὲν ἰσάως καὶ γῆς μεθαρμενῶν γῆρας, ὑπέρροον. τὸ δὲ ὑπέρμαλλον οὐ τοῦ κοινοῦ γῆρας, τοῦ πρὸς τὴν τῶν σάματων αἰσθησιν, αἷος δὲ ὑπὲρ λόγον ἐνυμύματος σάμας ἐργάζεσθαι.

2. Quod est: Quando, inquit, id ipsum (de terreo corpore loquens) similiter ex cōmixtione multo priuatur humore, sed tenuioribus terræ partibus constat, falsumq; est, & semiglaciale fit, perq; aquam emergit partim quidem olei terræq; purgatorium genus, nitrū dicitur: partim uerò quotidiano uictui cōmodissimum legitimè, sal Deo amicum corpus.

Atq; ab hoc quidem sale falsa omnia uires nomenclaturamq; accipiunt

Auicennæ lapsus.

In Platonis, Aristotelisq; schola refellere Auicennæ dogma nitentur.

Sal quidd.

Sal cuius liquabile.

piūt, ut Salsum id propriè dicatur, quod salis naturam referat, quod eius salsum.
mixture quæ sal efficit participatu constet: & ut magis minusve hanc in
se naturam corpora conceperint, sic magis minusve falsa dicentur. Sa-
por uerò falsus eodem Platone autore is est, qui linguæ hærens lenius, sapor salis.
quàm quæ amara sunt sine amaritudinis asperitate, linguam ipsam ab-
stergit abluicq: ob idq: amaro nitroscq: temperatiorem esse, nobiscq:
magis amicum. Quoniam uerò perpulchra sunt quæ de hac re à Platone
scribuntur, illius seriem totam appingere utpote dignoscendis saporum
differentijs aptam haud pigebit.

10 ὅσοι μὲν γὰρ (air) ἀπὸ τοῦ πεδίου τῆς φιλίας οἰοντοῦ δεῖναι ἐπὶ γλώτῃς, τῆς μὲν δὲ ὡς
τῶν κεκοιμημένων εἰς τὴν μαντικὴν ἐπὶ σκεπτικῶν καὶ ἀκαλῶς ἐκπαίδευτον γῆνα τινὰ μὴν καὶ σκεπτικῶν
μὲν, ξυμῶναι τῆς φιλίας καὶ ἀπεξαρτῶναι, προκρίνεται μὲν ὅταν, σκεπτικῶν, ἢ ὅταν εἰς προκρίνεται
ταῦτα, αὐτοῦ ἀλλοτρίως. τὰ δὲ τῶν σκεπτικῶν καὶ αὐτῶν τῶν γλῶτῃς ἀποκρίνεται, πῶς
μὲν τῶν μαντικῶν ὅσον ὅταν, καὶ προκρίνεται μὲν, ὡς ἀποκρίνεται αὐτοῦ τῆς φιλίας,
οἷον ἢ τῆς ἰστορίας διώκει, πῶς πάντῃ ὅταν ἀνίσταται. τὰ δὲ ὑποκρίνεται ἐπὶ ἰστορίας
ἐξῆς, ὡς τὸ μὲν τῶν τῶν γλῶτῃς, ἀλλὰ αὐτῶν ἀποκρίνεται προκρίνεται, καὶ ὡς μὲν
λαμῶν φανταστικῶν.

Tenduntur (inquit) à lingua uenae ad cor saporum nuntiae, in quas si qua ita inciderint ut humidam carnis mollitiem penetrantia terrestri sua natura modicè liquefacta, uenas contrahant, atq; deficiant: si quidem asperiora sint, acerba: sin minus, austera dicuntur. Cæterum quæ eas abstergunt, totamq; linguam abluunt, si quidem supra modum id efficiant, simulq; aliquid absumant, ut de natura aliquid colliquent (qualis est masticæ trorum facultas) amara omnia appellantur: sin autem uim nitro inferiorem habent, leniusq; abstergunt, falsa sine amaritudinis asperitate, magisq; amica nobis apparent.

30 Hæc Platonis de falsi naturæ atq; sapore sententia; id enim omne quod linguam contactu suo leniter abstergit, eluitq; citra amaritudinis aperi-
tatem, falsum est, falsiq; naturæ particeps. Aristoteles uerò philosopho-
rum uno excepto Platone maximus, amarum & falsum saporem, ueluti
40 priuationem quandam esse dulcis in humore qui alere possit, quemad-
modum nigrum in coloribus priuatio est albi in perspicuo corpore, ut
doctè sic uerissimè affirmauit. idq; etiam falsedinem ipsam halituum hu-
midorum cum sicco mistione quadam certa & determinata prouenire,
ipsumq; quod falsum est, ueluti excrementum quoddam esse minimè con-
coctum, nec à natura euictum, ob idq; minimè alendo esse, sed pro condi-
mento tantum cibis apponi, dulci enim tantum uel simplici uel comixto
(ut idem ait) omnia aluntur. Natiuus enim calor ut auget corpus, sic &
alimento præparat: atq; quod leue est attrahit, quod uerò falsum, ama-
rum uel fuerit, ob grauitatem ceu ineptum alimonix, relinquit. Ob id
40 igitur urina sudorq; falsa sunt quod à calore natiuo probè elaborata non
sint. Eius porrò lib. de Sensu & sensibili hæc sunt uerba:

Καὶ πᾶσι τὸ μέγα εὐχαριστῶν ὅτι ἔσθ' ὁμοφρονεῖτε τῇ λαλήσει, ὅταν τὸ ἀληθινὸν καὶ τὸ πατρὶν, πρὸ γυναικὸς ὅτι ἔσθ' ὁμοφρονεῖτε τῇ λαλήσει.

Id est: Et quemadmodum nigrum priuatio est albi in perspicuo: sic
falsum

falsum & amarum dulcis in humido qui alere possit. Lib. uero Me-
theororum II.

ἡμῶς δὲ λήγαμεν ἀρχὴν λαβόντες πῶς αὐτῶν ἢ καὶ πρότερον, ἐπεὶ γὰρ καὶ τοὶ διπλῶς αἶνα
πῶς ἀναδυμένας, τῇ β' ὑγρὰν, τῇ δ' ξηρὰν, οὐλομένης ταύτης ἰσότητος ἀρχὴν ἐστὶν εἶναι ποιεῖται.

Quod est: Nos autem eodem quo prius sumpto initio dicamus. cum
enim duplicem esse halituum, alterum humidum, alterum siccum positum
sit, eum eiusmodi affectuum principium esse arbitrari oportere constat.

Ex his igitur Aristotelis locis falsedinis causam mitionem quandam
esse humorum halituum cum siccis certa quadam proportionem misto-
rum colligere possumus. Ob id enim mare ipsum falsum esse existimat,
quod cum terra ingentem halituum siccorum ac ueluti ustorum copiam
suppeditet, si autem uaporosis & humidis item halitibus misceantur, qui
saepe in nubes & aquam coguntur, necessario accidit ut semper huius sa-
cultatis non parua quaedam portio intercipiatur, à qua falsuginosum
mare reddatur. Hæc enim Aristotelis ea de re sententia est.

Itaque falsum id erit, quod ab Auicenna dictum est, falsedinis causam
esse æquam terrea ex partium saporis amari cum humido mitionem.
Nam neque terreæ ipsæ partes saporis amari sunt, neque si essent, ex hæ-
rum æquali cum humidis mitione sapor nasceretur falsus, sed potius
amarus. Equidem si uel minima felci succi, uel aloës portio, multæ aquæ
admixta, amarum saporem non falsum reddit, (quod experientia ipsa
planè edocet) quid fieri putandum, ubi æqua erit rei amaræ cum humi-
da mitione? Certè amaror uel summus uel summo proximus ex tali misce-
la proueniet. Quinimo (quod in uomitibus sæpe spectare licet) ingentem
non raro est uomitu eiectam pituitam intueri modicæ bili admixtæ, quæ
id efficit ut amaritudo maxima, non falsedo ulla in ore percipiatur.

Non itaque ex amari cum humido mitione falsus sapor prouenit,
neque item ad hunc modum falsæ fiunt aquæ, ut Auicenna putauit: nun-
quam enim ex amaro falsum, sed ex falso interdum amaror prouenit. Vbi
enim superflua falsedo, uel ob nimium feruorem, uel ob aliam quampiam
causam prouenerit, in amarum saporem degenerabit: ob id enim nitrum
amarum non falsum efficitur, uel Platonis testimonio.

Non temerè igitur Auicennæ credendum, qui citra omnem rationē,
contra etiam experientiæ fidem ex amari cum humido mitione idem pa-
ri in portione facta (quod est à ueritate alienissimum) falsum resultare sa-
porem affirmauit. Rectius Galenus, ut est rerum naturæ solertissimus in-
dagator, qui pituitam falsam uel ob putredinem fieri, uel ob falsæ serosæ
cuiuspiam humiditatis cum pituita mitionē magna certè ratione astrux-
it. Eius I I. de Febrium differ. hæc sunt uerba:

ἔστι γὰρ οὗτος πρὸς τὴν ἄλλαν φύσιν αἰσθητὸν αὐτῶν τοῖς πύκτον ἐξὸν φανέντων, ἡπὸν δὲ
τοῦ βαλάνου, πολλοὺς γὰρ γλυκύνει ψυχρὸν, ἀσπὴν ἐν τῷ ἀλμυρῷ, ἡπὸν οὖν σπένει, ἢ δὲ ἐπι-
μείζον ἀλμυρὸς ἐξ ἡδὺς ὑγρότητος.

Est (inquit) & tertia alia pituitæ species, quæ expuentibus arida ap-
paret, est autem minus quam uitrea, magis quam dulcis frigida: Sicuti
& altera species est falsæ, aut propter putredinem, aut propter falsæ serosæ

fæ

ſæ humiditatis admixtionem.

Duas hic Galenus ſalfæ pituitæ cauſas eaſq; ueriffimas aſignat: putredinem, & ſalfæ ſeroſæ humiditatis cum pituita miſtionem. Putredo enim ob id ſalluginem in humoribus inferre ſolet, quòd quæ putrefcunt, ab externo calore ſeruorem quẽdam ac ebullitionẽ patiuntur: qua quicquid tenue aëreum, ſuaue & dulce eſt, diſſoluitur: unde craſſum & terreũ fieri, & ueluti ſeminaſſatum quod putreſcit conſequens quidem eſt. Quæ quidem terreæ partes in humore à putredine relictæ, & aqueis quibufdam admixtæ ſalfum ſaporem efficiunt: ad quem quidem modum ſalfas fieri aquas philoſophorum ſummus uoluit Ariſtoteles. Quod ſenſuum fide probatur: Puteales enim quaſdam aquas, ſi modò craſſiuſculæ ſint, & diuini igni ſint admotæ, unde ſeruorem acquirat, ſalfas fieri uidemus: ut in Arrelatenſium putealibus aquis ipſe de induſtria ſæpè probauit. Atq; ad hunc modum putredo ſalluginem efficit. Seroſa uerò humiditas non omnis quidem id efficere apta eſt: ſed ea tantum, quæ & ſuaſpente natura ſalfa eſt, & pituitæ ipſi aquoſæ admifeetur. participatu enim ſuo communicationeq; eiſ quam poſidet qualitatis (quæ ſalfa quidem ipſa eſt) ſalfum totum reddere poteſt.

1. Metro.
cap. 3.

Hæ certè germanæ ſunt ſalfæ pituitæ cauſæ: non quas attulit ineptus hoc loco Galeni interpres Auicenna, qui hunc locum Galeni enarrans, diſtinctionem (aut) quæ diſtingendi nota eſt, copulatiuè ſumendam eſſe affirmauit: quod ſtare nullo pacto poteſt, ut quod diuiſionẽ atq; diſiunctionem ſignificat, coniunctionis unquam ſit nota.

Sed ineptior atque impudentior Gentilis, qui ruditatis arguere Galenum eſt auſus, rudemq; eum nominare, quauis ipſe marpeſia caute ruſdior. Hic enim diuinum hominem Galenum ruditatis titulo dedecorare eſt auſus: putans in eo quod ſalfam pituitam fieri dixit ſalfæ ſeroſæ humiditatis admixtione, idem eum dixiſſe, ac ſi diceret, ſalfam pituitam ex ſalfæ pituitæ mixtione fieri: quo quid ineptius? Sed tu ſupinitate tua & hebetudine uidere minimè potuiſti, ab reliquis humoribus & natura, & ſubſtantia toto genere diuerſam eſſe ſeroſam humiditatem, quæ ipſa nec pituita eſt, nec ſanguis, nec bilis, nec melancholia: ueluti ſerum in lacte, quod neque butyrum eſt, neque caſeus.

Gentilis Auicenna interpres arguitur.

Itaque quum ſalfam fieri Galenus pituitam ſalfæ ſeroſæ humiditatis admixtione non minus doctè quàm uerè affirmauit: nō idem ex ſuiſpſius admixtione fieri, hoc eſt pituitam ex pituita ſalfam reddi (ut Gentilis putauit) dixit: ſed illud, pituitam ſalfam interdum gigni, cū ſalfa quædam humiditas ſeri ſpeciem referens, ſecum admixta fuerit, cuius communicatione talis in pituita ſapor gignatur, quali ſeroſa ipſa humiditas prædita fuerit. Atque ipſa quidem ſalfa pituita, ut plus ſaporis huius minusue contraxit, ita calidior aut minus calida erit. pituita enim omnis, niſi ſalfa fuerit, frigida & humida eſſe ſolet, uel Galeni teſtimonio: ſiquidem ſuccum omnem in corpore frigidum & humidum pituitam appellare Galenus conſueuit 1. de Febrium differ.

2. de Fac. nat. tu & 2. de febri. diff. ca. 6.

Itaque cū omnis pituita frigida ſit & humida, ſola ſalfa pituita calorem

rem naſta eſt, uel ob putredinem, uel ob excrementitiā quādam hu-
miditatem ſecum admixtam, quæ poteſtate calida eſt. Perpetuò igitur
Galenus hanc calidam poteſtate eſſe uerſiſimè affirmauit: nempe I I L.
Aphor. cōmento X I I. & I I I I. de Ratione uictus acut. ad principiū, &
lib. de Simpliciu facul. I I I I. hoc expreſſis uerbis apertiſimè explicauit.

Cap. 21.

πλεονεξ μὲν γὰρ ὅτι δ' ἀλλανξ χυμὸς τοῦ πικροῦ, καὶ γὰρ γὰρ γὰρ καὶ ἀμφοτέρω καὶ διεσπεί.

Id eſt: Proximus quidem eſt ſaluſ ſapor amaro, quippe terreni ambo
ſunt & calidi.

In Manar-
dum.

Vnde maximè miror Manardum doctiſſimum hominem, & in Ga-
leni præſertim lectione exercitatiſſimum, Galenū ſalſam pituitā quan-
doque frigidam eſſe, dixiſſe: ſic enim de illo Epift. v. libri X V I I I. Nec
mo (inquit) admiratione affici debet, ſi eam etiam Galenus (de ſalſa pi-
tuita loquens) quandoque calidam, quandoque frigidam dicit. Libri ſi-
quidem de Victu morb. acut. I I I I. & I I I. de Natur. facul. frigidam, pri-
mo uerò de Simplicibus medicamentis, & I I I. Aphoriſmorum calidā.

Ego certè quum hac de cauſa certo propoſito omnes de pituita ſalſa
ex Galeno locos colligerem, nullibi cum inueni ſalſam pituitam frigidā
pronuntiaſſe. Pituitam enim abſolutè ubique ipſe frigidam & humidam
aſſerit: ſalſam uerò ubique calidam: ut mirari ſubeat Manardum talia de
Galeno pronuntiaſſe: non enim I I I I. de Morbis acutis frigidam, imò
apertiſimè calidam dixit. Nec minus I I. de Naturalibus facultatibus, ut
legere eſt in illis locis. Quæ ego ſolū obiter hic non calumniandi ſtu-
dio, ſed ueritatis propalandæ cauſa attigiſſe uolui, ne non hæc animad-
uertiffè uideri poſſem.

*Morbillos, quos nunc recepto nomine appellamus, quiq; in peſtilentibus &
malignis febribus ſæpe apparere per modum decretorij ſolent, exanthema-
ta à Galeno non eſſe dicta, contra Manardi ſententiā: neq; Herpetes
eſſe, ut idem uult Manardus.*

ENARRATIO VIII.

ANARDVS Ferrarienſis, uir quum de bonis diſcipli-
nis omnibus, tum uerò in primis de re medica optimè me-
ritus, lib. Epistoſtarū ſeptimo, Epistol. I I. qua morborum
omnium nomina uel à noſtris recepta, uel à priſcis prodi-
ta explicantur, Morbillos Variolasq; à noſtris dicta, ex-
anthematum nomine Galeno explicata eſſe recenſet; uultq; ex Hippo-
cratis, ut ille putat, ſententiā, morbillos quos uocamus, herpetum genus
eſſe. Quæ cum mihi non maximè probarentur, animaduerſionem in id
pro ueritatis amore eſſe à me faciendam exiſtimaui. quod neq; morbili
ij, qui ſæpe nobis in malignarum febrium exacerbationibus, aut decreto-
rijſ apparere ſolent, exanthemata ſint uſpīam à Galeno dicta: neq; de
Herpetum genere ab Hippocrate ſint habita. Quæ ut planius monſtrem,
ea nobis ex Manardo teſtimonia recenſenda ſunt, quibus ille ad id pro-
bandum ex Galeno atq; Hippocrate nititur. Eius itaq; hæc ſunt uerba:

Si

Si quis, inquit, pertinax adeo fuerit, ut morbum non posse curari putet, eius proprio ignorato nomine, pergatq; adhuc inquirere, sub qua uoce de eis scripserit Galenus: dicam uocari ab eo Exanthemata: quod aperte cognoscitur legenti cap. XI. libri quinti Artis curatiue: ubi pustulas in quadam pestilentia in asperarum arteriarum interiore tunica, totaq; extrema corporis parte contingentes, non alio quam exanthematum nomine appellauit. Et paulo post: Si quis uero adhuc aliud nomen inquirat, legat Hippocratem I I I. libro Epidemiorum in pestilenti constitutio-
 10 ne aduenisse inter alios morbos dicentem magna ecchymata: quem locum enarrans Galenus, nuncupari ait *ἐκθύματα* tumores sponte in cute florentes à crasis humoribus genitos. Additq; quod tenues humores exulcerationem potius faciunt quam tumorem: crasi in tumorem cutem extollunt. Ex quibus certè uerbis licet colligere, non solum quo nomine uocati hi morbi ab antiquis sint, sed quomodo etiam inter se differant. Variolæ enim & Scopuli, à uulgo lingua Italica uocati, à materia fiunt cras-
 20 siore, Morbilli à tenuiore: & illi quidem ecchymata magna, seu scopuli, minora uariolæ. Hi, hoc est morbilli, Herpetes nominantur: de quibus eodem loco ait Hippocrates, Herpetes multi magni. Magnos (ait Galenus) Hippocrates dixit, uel quia magnum occupant locum, uel
 30 quia cum maligna contingunt erosione. Vidimus autem nos morbillos quandoque altero tantum, quandoque utroq; modo magnos. Hactenus Manardus: cuius nunc sententia à nobis paulo altius ad ueri fidem sunt examinanda.

Primum omnium, Variolas atq; morbillos uno exanthematum nomine à Galeno uocata esse minimè ex illo Galeni loco V. Artis curatiue citato, probare Manardus potest. Nam ut fateamur pustulas eas, quas inibi exanthematum nomine appellat Galenus, cum nostris uariolis satis conuenire, quod à sanguinis ueluti cinere atque reliquijs eius qui per febrem putruerat humoris propulsæ in extimam cutem naturæ opera sint;
 30 tamen morbillos esse non posse, nec illis id nominis conuenire, ex eo constat, quod qui morbilli à nobis uocantur pustulæ dici non merentur: quum neq; cutem pustularum in morem attollant, neq; humidum quicquam intra se contineant, quo attolli uel cutis uel subdita caro possit: sed efflorescentiæ quædam sunt ac maculæ rubæ ex sanguine tenui & bilioso in cutem uel naturæ propulso. ut uerius *σύνκυστα*, hoc est, maculæ quædam punctorum quantitate & forma, hominis cutem & superficiem decolorantes ac uariantes, quam *ἐκθύματα* dici mereantur. Hæc enim, uel
 40 autore Galeno, tumores quidam sunt sponte in cute florentes, à crasi & cuti impactis humoribus nati. Quemadmodum uero turgentium ad florem gemmarum in plantis modo tument, ideo nomen hoc apud Græcos inuenerunt.

s. Meth. &
s. Epidem.

Quin & ex ipsa narrata à Gal. lib. V. Artis curatiue historia probari id ipsum uel nullo negotio potest. Quæ enim exanthemata in pestilenti illa constitutione ipsi qui euasuri essent nata recenset, & nigras fuisse pustulas, & ulcerosas aperte testatur: tum asperas atque etiam scabiosas, ut

g à quib

à quibus nimirum ueluti cortex quidam decideret, uti in lepra ac psora fieri consuevit. At quis morbillis nostratibus horum quicquam conuenire dicat? nemo sanè qui probè morbillorum naturam omnem pernoscuerit: neque enim exulcerantur nisi rarissimè, neque nigri, sed rubentes plerumque apparent: neque ab ijs cortex squammas uel decedit: sed ubi uel naturæ in cutem propulsi fuerint, spontè deflorescunt ac sident, pruritus tantum ob humoris acrimoniam inferentes.

Non est igitur quur se eo Galeni loco qui v. Therapeu. methodi scriptus est, Manardus tueatur. Nam nihil mihi minus ea narratione, & pustularum pestilentium descriptione, quàm morbilli describi uidentur. 10
Quamquam enim ego sub exanthematù nomine comprehendi eos commodè posse non nego, quodd (quemadmodum antea dixi) turgentium ad florem gemmarum in plantis modo tument: tamen sub eo exanthematum seu pustularum genere contineri, de quo præfato loco Galenus, ut credam adduci minimè possum. Nam enim profectò de nostratibus morbillis eo loco locutus fuisse Galenus, sed magis de pustulis quibusdā crustosis & uariolis ulcerosis à crasso & sæculento sanguine genitis, ipsa eiusdem loci series demonstrat.

Nec quæ ab Hippocrate IIII. Epidemiorum libro in pestilenti constitutione euenisse magna *indubitate* affirmat, morbillos fuisse ex Galeni 10
commentario constat. cum enim locum enarrans Galenus, *indubitate* tumores in cute spontè florentes à crassis humoribus genitos uocari ait: non ergo morbilli ecchymata esse possunt: quum illi à tenui & bilioso sanguine, hæc à crassis humoribus, ut testatur Galenus, fiant. Vnde falsum hoc loci fuisse Manardum abundè constat, qui morbillos ecchymata uocata fuisse ab Hippocrate affirmat, & Herpetes nominari ab eodem dixit:

In quem errorem, tantum alioqui uisum, lapsus fuisse maximè miror: quis enim unquam Herpetum uel naturam uel nomen morbillis accommodauit? nemo sanè Græcorum, nemo Arabum, nemo Latinorum, quod equidem sciam. Sunt enim Herpetes autoribus Hippocrate, Galeno, Paulo, Aëtio, fluxiones seu præter naturā tumores, à bili sola enatæ, 30
cùm bilis ipsa excreta in aliquo membro sola constiterit. quæ si crassa sit secundum substantiam, Herpetem exedentem quem uocat Hippocrates facit: si uerò tantum cutem deurat, herpes simpliciter uocatur. Itaque Herpetes omnes uel cutem deurant, uel si crassiore substantia sint, carnem exedunt: morbilli uerò nec à bile sola, sed magis à sanguine bili permixto, ut uult Auicennas, nascuntur: nec cutem exedunt, ulcus uel creant, sed ruborem quendam cum pruritu inferunt ac spontè sident, ut experientia comprobatur.

Mirari igitur subit, quid Manardo in mentē uenerit, ut Herpetes morbillos esse crediderit: quū longissime & substantia, & euentu, & symptomatis ab inuicem differre uideantur. Adde quod non ad fidem Græci codicis Hippocratis uerba Manardus citare uideretur: sic enim de Hippocratis sententiâ locū adfert, Herpetes multi magni. Cùm apud Hippocratem non sic legatur, sed Herpetes multis magni. Sic enim Græcè habetur. 40

Ex Gal. ad
Glu.

Feu. quart.

Καὶ αἰδίδονται αὐθροαὺς πολλοὶ ἵππῳ θέρει. Καὶ ἄλλα δὲ σὰν καλίστου, ἐκδύμειται μεγάλη.
 ἱερπυτιε πολλοὶσι μεγάλαι.

Quod est: Carbunculi per æstatem multi, & aliæ quæ seps uocantur, pustulæ magnæ. Herpetes multis magni.

Quamquam in idem ferè coincidunt dicere, Herpetes multis magni.

Atq; hic quidem modicus est lapsus: maior ille quidem certè, quod morbillos nostrates herpetum, genus esse existimarit: quum Hippocrates atq; Galenus eo quem citat loco, diuersum omnino censuerint. Vos luerunt enim ob prauos consistentes in corpore succos, putredinem in-
 10 creuisse magis: æstate uerò excipiente, neq; ipsa Etetias habente, multò magis inualuisse: ideoq; & calidos morbos plures, & prioribus deteriores uiguisse (carbones nempe, papulas, & Herpetes, seu serpentia ulcera) quæ quidem ob id magna ab Hippocrate uocari scribit Galenus, aut quod adiunctam malam exulcerationem haberent: aut quod multum occuparent loci: Morbillos uerò neq; plurimum occupare loci, ob idq; nec magnos dici, nec in ulcus desinere unquam (nisi rarissimè) sanè uides-
 mus, cum ipsi sponte breuiq; posteaquàm in cute effluerunt tempore euanescent, nulla relicta ulceratione.

Plenius itaq; de his, & quantum ad substantiæ rationem, & quantum
 20 ad curationem, Arabes medici quàm Græci tractauerunt. Auicenna præcipuè, qui Fen prima quarti, post febris pestilentis tractationem, eximiam subiecit de uariolis & morbillis narrationem: indicans & ab sanguinis & humorum seruire isthæc papularum genera nasci: & per modum crisis cuiusdam fieri, transmittente scilicet quæ nostrum corpus regit facultate, in extimas corporis partes uitiosos succos: ostendens etiam, & quibus temporibus, ætatibus, anni constitutionibus magis eueniant: & qua methodo sint persanandæ: idq; profectò non minus copiosè quàm doctè. Nam cum & à sanguinis seruire quodam nasci, & naturæ opera extrudi in cutem rectè existimarit, utriq; magna methodo occurrit: fer-
 30 uori quidem, illam per sanguinis missionē à principio extinguēdo: naturæ uerò decretorio, illam ad expulsionem congruis medicaminibus iuuando, iuxta illud Hippocratis, Quæ ducere oportet, quò maximè natura uergit per loca conferentia eò ducere. Quam quidem ego methodum omnium longè absolutissimam puto, quum sit nimirum medicus (uel

autore Hippocrate) naturæ minister, eam quoad fieri potest coadi-

iuuans. Atq; hæc ego in præfens de Auicenna, id ut ostend-

derem non omnino (ut pleriq; nunc uolunt) tanti uiri

dogma abijciendum esse: sed multoties ample-

ctendum, atque imitandum, ubi præfer-

tim rectè quid tractasse nobis exas-

cto iudicio illius metho-

dum examinantis

bus uide-

bitur.

Quod Galenus demonstrare uolens, ab Hippocratica demonstratio-
ne exorditur: nempe ea, Si detur corpus simplicissimum, ac maxime
unum, ipsum neque intendi, nec minui posse. Est autem hoc Hippocrati
in libro de Humana natura demonstratum ad hunc modum: Quod do-
let, ex pluribus conflatum esse oportet: dolet autem homo: igitur ex
pluribus constat: (nam hoc unum præcipue demonstrare uult eo loco
Hippocrates, hominem ex pluribus constare, aduersus eos, qui unum esse
dicebant) demonstratio sane est hæc, in eo libro tractata. Cuius erat as-
sumptum illud probandum Hippocrati, Quod dolet, ex pluribus esse
10 conflatum. Probat autem hoc medio: Nam quod unum omnino est,
dolere non potest, non enim esset à quo doleret, si unum tantum foret.

Vides igitur quod hic à Galeno dicitur, si detur corpus simplicissi-
mum, medium esse Hippocraticæ demonstrationis? Quod quidem Ga-
leni dictum, de uno siue specie, siue numero, siue genere intelligatur, ue-
rissimum esse puto: siue enim homo in specie simplicissimum quid atq;
unum sit, omnem multiplicitem excludens, atq; omnem compositionis
modum, uerissimum erit, ipsum in specie sua neque intendi, nec minui
posse: nec corpus illud specie unum, numero plura, ut tu uis, maioris
minorisq; rationem suscipiet, si ad hunc Galeni modum simplicissimum,
15 & maxime unum constituatur: non enim habebit unde hanc diuersita-
tem suscipiat, ex quo simplicissimū & maxime unum esse ponitur. Nam
esse maxime unum, omnem multiplicitem atque uarietatem excludit:
Ego tamen in exemplo locutum fuisse Galenum, atq; de uno numero in-
tellexisse, uel ex ipsa textus serie testatissimum puto.

Quod me de humoribus mentionem fecisse ais: feci quidem, & ad Hip-
pocratis mentem ærctissime me coniunxi. Quid enim ille præcitato li-
bro? Corpus, inquit, humanum continet sanguinem, pituitam, & bilem
duplicem, tam flauam quam amaram: & hæc illi sunt natura corporis, &
propter hæc ægrotat & ualet. Quæ eadem in meis commentarijs scripsi.
20 Hæc de primo.

De secundo illa, Mirum tibi minime uideri debere, Galenum qualita-
tes elementares pro suis ipsorum formis aut potius naturis (nam Gale-
nus formas non agnoscit, naturas agnoscit) posuisse. Frequens est hoc
Galeno, frequens Hippocrati, ut qualitates, quæ secundum rei naturam
insunt, formas rerum, & naturas appellent. Sic Hippocratem temperiem
naturam nostram esse dixit: sic quoq; Galenus. Ille enim constatam ex
calido, frigido, humido, & sicco symmetriam, hominis naturam multis in
locis esse testatur. Galenus uero I. de Vsu partium, Temperamenta, in-
quit, propriam particularum substantiam complent. Corpus enim tale
40 pro natura est, propterea quod caliditate, frigiditate, humiditate, siccita-
te sic commistum est: nam carni esse carnem, & neruo neruum, & alio-
rum unicuique id esse quod est, per qualitatum quatuor prædictarum cet-
ram quandam temperaturam missionemq; contingit. Hæc igitur eis (sub-
dit) secundum substantiæ rationem insunt.

Vides Galenum temperiem substantiam appellare, & eam esse pro-
g 3 priam

priam particularum substantiam: sumunt enim medici substantiæ nomen paulò crassius & latius quàm philosophi, pro eo scilicet quod cuiusq; rei essentiam uel constituit uel conseruat; secundum quem modum in Arte medicinali ea quæ ingrediuntur medicinæ definitionem, atq; adeo definitionem eam quæ optima sit, substantialem uocat. Et de signis eodem libro loquens, quædam ex his secundum substantiæ rationem inhærere scribit. Quo loquendi modo Aristotelem quandoque usum fuisse legimus, dum diuitias hominum substantiam esse dixit, quod eæ hominem conseruent, & à periculis tueantur. Quo pacto Galenum dixisse crediderim, temperiem propriam particularum substantiam complere: quod eam stabiliant atque conseruent. Pereunte enim temperamento partis, perire quoq; & functionem eius est necesse.

Tertium quod quæris est, cur omnium morborum acutorum incertas esse mortis aut salutis prædictiones dixerim. Ego uerò nullibi id me dixisse iurare sanctissimè possum: neq; tu illud in meis commentarijs legisse potuisti, tantum id me dixisse confiteor de occultis morbis opinio: nequàm arte potius iudicari quod interni morbi aut non omnino certas & euidentes, aut certè coniecturales habeant notas: quod in de Locis affectis libris Galenus testatur, adducitq; eo loco Hippocratis aphorismum Græcè, particulamq; illam *μήποτε* pro non omnino interpretor, non autem pro omnium: neq; enim sum tam insciens Græci sermonis, ut uoces has duas *μήποτε* & *μήποτε*, distinguere nesciam. Commentarios itaq; meos, seriemq; huius rei omnem, quæ pagina XLIII. meorum Commentariorum scripta est, maiori deinceps iudicio, atque attentione ne leges.

Venio ad historiam de Boëthi uxore seruata, quam in oratione mea reprehendis. Meritò quidem reprehendenda illa à te esset, si ex me esse intelligeres. sed scito deprauatissimum esse à nebulone castigatore hunc locum, quem dii hominem male perdant. Nam in exemplari manu mea scripto sic à me posita est: Galenus certè ob unam Boëthi uxorem muliebri profluuiò liberatam, quadringentos se aureos nummos (regium planè munus) mercedis loco accepisse testatur. Castigator uerò pro regium munus, regium morbum apposuit. Vides erratum insigne. An metu tam lectionis Galenicæ contemptorem esse credis, non ut illam totam historiam in lib. de prænoscendo positam, atq; adeo uniuersum librum & milies legerim, & memoriæ commendarim? Habebor fortasse à quibusdam malus orator: sed modò non malus medicus suscipere deceptus faciam.

Hæc habui Ludouice, quæ ad te pro me scribenda medijs in occupationibus habui. Tu boni consules & defensionem meam doctis aliquot si tibi uidebitur communicabis, quò per te tutari à calumnia possint. Efficies uerò quod Galenus uirtutis & ueritatis amantes atque studiosos facere iubet, ut in percipiendis demonstrationibus industriam omnem ponas, non facile uerò infurgas; sic enim te decet. Vale.

Super

*Super ijsdem dubijs atq; nonnullis alijs ad eundem Ludonicum Guarinum
explicationes.*

ENARRATIO X.

ET SI ita uarijs curis distineor, ut uix mihi ad mea priuata studia tractanda (à quibus iam ferè alienior sum factus) tempus supersit ullum: tamen quum te miro sciendi atq; intelligendi studio teneri, summoq; quodam ueritatis amore flagrare perspiciam: committendum mihi sanè non pu-

taui, quando tantum tu mihi tribuis, ut de quibus dubitas, certior per me fieri uelis, idq; tibi persuaseris, ego in hoc genere officij tibi desim. Itaq; quid ad proposita mihi à te dubia recenti hac tua epistola respondendum existimem, breui explicabo: præteritis ijs, de quibus per Saporam tam scripsi. Nam longum esset ea recensere, nec epistolæ modus caperet. Tantum dicam de incerta acutorum præfagitione non aliena me ab Hippocratis & Galeni sensis in meis commentarijs adduxisse. Nam etsi particulam (Non omnino) pro Non omnium, explicare in aphorismi commentario uidetur Galenus: ut sit sensus, Non omnium acutorum incertas esse salutis aut mortis prænuntiationes, quum sint aliquorum certissimæ, uti ex I I. Præfagiorum libro de Crisibus, & de Prænoscendo, probari facillimè potest: tamen non eò fit, quum interni morbi (de quibus in meorum commentariorum pagina X L I I I. loquor) & incerti sint, & de ijs ipsis opinione potius quàm arte iudicetur (sic enim lib. de Flatibus scribit Hippocrates, aut quisquis tandem illius libri autor fuerit) sed & in acutis illud quoque uerissimum est, quanquam non omnibus. Nam in ijs, quod ait Galenus, propter subitam in iudicatione permutationem, uariumq; agitatum humorum, falli interdum medicum contingit. Quod & in pestilenti febre quàm sæpissimè euenire testatum Auicenna facit. Sed hæc de primo.

2. Aphor. cõ
ment. 19.

Fen. 1. quart

Quod uerò Calculum, Suffusionem, & id genus cætera, morbos constituerim: cum Galeno id mihi iure uideor fecisse, qui isthæc omnia morborum nomine dignatus est. Nec id repugnat cum eo, quod paulò pòst à me pagina L X X X V. adfertur, Morbum esse qualitatem. Nam etsi præfata omnia, Calculus, Grando, Suffusio substantiæ quædam sunt, non ea tamen ratione morbi sunt censendi: sed qua constitutiones quædam sunt præter naturam primò actioni incommodantes. Est enim perpetuò Morbus in prædicamento qualitatis, ueluti eius contrarium Sanitas: utrumque enim in habitus uel dispositionis ordine. Nec inconuenit idem sub diuersis attributis (quæ Prædicamenta uocant) alia atq; alia ratione locari. Pater enim in prædicamento est substantiæ, atq; relationis: sic calculus, grando, suffusio si eorum naturæ spectentur, substantiæ sunt: si prout læsionem inferunt, habitus uel dispositiones. Sicq; omnis mihi tolli pugnancia uidetur.

Tertium illud est, Cur ab eorum albo quæ propriam actionem habere dicantur, cutem non exceperim. Si de externa loqueris, illam ego in-

strumenti loco non habendam iure censeo: si de interna, & quæ uel Aristotelis testimonio tactus organum est, minimè excludere eam debui: propriam enim ipsa habet actionem: hoc est, eius generis, quæ à nullo alio quàm ab ipsa cute perfici possit, nempe qualitatu descrimen. Discernit nanque ipsa tangibiles qualitates omnes, ut libris de Vsu partium, & de Temperamentis Gal.

Explicatio uerò eius Galeni loci mea (quod si corpus quod in tumorem attollitur, nullam propriam habeat actionem) duriuscula tibi, ac nonnullis alijs uidetur. Ego tamen, si quid in Galeni sensis explicandis iudicij habeo, uideor mihi congruentissimè eam partem ad Galeni mentem explicasse. Nam quum I. de Vsu partium, multisq; alijs locis, scriptum sit ex Aristotelis dogmate, partes à natura non frustra, sed in usum aliquem esse factas: alienum sit à ueritate dicere, uenæ tunicam, de qua in exemplo Galenus, nullam propriam habere actionem: habet enim salutem eam, cuius gratia facta est, nempe ut uenam integret, & firmiorem ab iniurijs reddat: actionem igitur unam aliquam ea pars habet: si modò hoc actionem uocare uolumus. Sed quum ea pars, nempe uenæ tunica, nihil per se ipsa efficiat quod ad corporis conseruationem alicuius sit momenti, propterea nullam habere actionem iure dicitur: non enim concoquit cibum, aut sanguinem conficit, non distribuit, non quicquam facit unde corpus iuari possit. Nec ego id de instrumentario tantum, sed & de simplici, ut tu rectè sentis, intelligendum censeo. adæquè enim de utroq; uerum est quod eo loco adfert Galenus. Tu uerò meliora ipse statues, deq; re tota pro doctrinæ tuæ puritate atq; magnitudine iudicabis. Es enim tu in ea urbe, in qua uel parietes ipsi solidam doctrinam spirantes meliora te docere poterunt: sic de Athenarum scholis olim dictum legi. Tu ualebis, & præstantes istos uiros; professores medicos, plurimum ex me saluere iubebis: in primis

D, Saportam, & Rondelesium, atque Staphetum,

Primi libri enarrationum Medicinalium finis.

FRANCISCI VALLERIO-
LAE MEDICI ENARRA-
TIONVM MEDICINA-
LIVM LIBER SE-
CVNDVS.

Aliquot Galeni locorum explanationes ad An. Saportam medicum.

ENARRATIO PRIMA.

V^o M. ME tua omnia incredibiliter delectare soleant, tum quæ mihi à te recens data est epistola, mirificam mihi lætitiā uoluptatemq; attulit: erat enim tum elegans & docta, tum amoris & officij plenissima. Illud enim ego à te rectè amantertq; factum sum arbitratus, quòd quum eam fuisse amicitia nostræ uel conseruandæ, uel etiam augendæ rationem meam intellexeris, ut ea nulla esse alia maior pos-

tuerit, in eoq; officij genere, tanta mihi contentione atq; studio decertandum putauī, quāta nunquam antea ulla in re, deesse tu tibi noluisti, quin mihi quanta maxima posses cura, animi in me amando tui propensionem, multis iam & claris testimonijs mihi perspectam atque probatam, suauissimis etiam tuis ad me literis declarares. Quæ in eo potissimum summum tuum erga me amorem indicare sunt uisæ, quòd quæ tibi ex meis Commentarijs maximè non probantur, ea ipsa à te seueriore iudicio sub censuram reuocata, in medium à me uel planius explicanda, uel doctius interpretanda adduxisti: idq; cum doctè & acutè, tum certè plenè & luculenter. Quibus omnino literis quoniam me amantissimè prouocas, respondebo: non tam quidem aduersandi tibi studio, quàm tuendi mei: neq; tam refellendæ tuæ sententiæ causa, quàm ut quæ me rationes impulerunt ut sic Galenum interpretarer, eas tu rationes cognosceres. Siquidem reddendam esse suam cuiq; sententiæ rationem à Cicerone tuo proditum est. Eam uerò epistolæ tuæ partem, qua commentarios meos eruditionis & eloquentiæ titulis immodicè ornas, quos ego neq; agnosco, neq; sine rubore (tenuitatis utiq; meæ confuscus) audire possum, totam relinquam, in teq; ac tui similes totam conferam: qui & ingenio, & eruditione, & multa multarum rerum cognitione & usu præstatis.

Sed iam ad locos à te notatos, quorum primi ille est, quòd caput ego secundum primi libri enarrans, per meatus, Galenum patentes quasdam, ac tenuiores nostri corporis partes per uniuersum diffusas (ut mea ipse uerba referam) intellexisse existimo. Rursusq; caput eiusdem libri quartum exponens, per meatus non tam partes has, quàm internas quasdam

dam eodem ipso meatuum nomine intelligi uolo : uti uescam, intestina, uenas, & arterias : quæ tu pugnare inuicem putas, nec item meatuum externorum ope diffilari corpora nostra ; sed cordis & arteriarum munere existimas.

Respondeo, diuersa omnino esse, aliquid ueluti definitione explicare, & hoc ipsum quod definitione explicatum est, è mente auctoris, quem interpretamur esse dicere. Ego quum caput secundum libri primi interpretor, quid sint Meatus descriptione quadam explico : esse inquam tenuiores quasdam nostri corporis partes totius, diffusioni ac perspiratui seruientes, quas Græci *μῆνες* uocant : non tamen illud dico, de ijs solis Galenum esse locutum, quanquam eo loci uerisimile est de ijs intellexisse, quòd ijs uel plus iusto nimium adstrictis, uel reſeratis, morbi sequerentur. ut paulò pòst sub initium quarti capitis idem auctor in hæc uerba pronuntiat. Itaq; (inquit) si uel ossium aliquod, uel caro, uel reliquorum corporum quæ sensus iudicio simplicia uidentur aliqua adeò fuerint uel astricta, uel rara, ut à mediocritate aberrant ea malè affecta esse pronuntiamus.

Ex quo loco facile est uidere non tam Galenum de meatibus illis partium uerè simplicium, ut tu arbitraris : quàm, ut ego interpretor, de ijs etiam quæ sensus iudicio simplicia uidentur, qualia sunt uenæ, & arteriæ, intellexisse : uti etiam ex VI. Anatomicarum administrationum, & in de Vſu partium mille locis probari apertissimè potest, quum Galenus meatus fellis, & urinarios, instrumenta uocat, ut intelligas meatus nomine illa etiam comprehendere, quæ instrumenta sunt, & cavitates habent : siquidem *μῆνες* Græcè foramen meatumq; significat.

Porro meatibus ipsis, per uniuersum diffusis, non solis arterijs ac corde diffilari corpora nostra tam est ex Hippocrate & Galeno manifestum, ut probatione non egeat. Conspirabile est (inquit Hippocrates) uniuersum corpus. Galenus uerò in commentario ad librum Hippocratis de Ratione uictus priuatorum (quem nonnulli Polybio adscribunt) Respirationem eam uocat, quæ fit per os & nares spiritus translationem : Perspirationem uerò, aut Transpiratum, qui per totum ex æquo corpus accidit. atq; idem XI. Methodi. Alioqui nisi meatuum ope interna perfrigerentur, qui fieri potest, ut ijs stipatis, aut alioqui obstructis, calor in corpore accendatur, eisdem reſeratis discutiatur : ut I X. Methodi Galenus. Ex causis enim caloris, meatuum stipationem unam esse Galenus I I. de Morborum causis V I I I. & I X. Methodi uoluit. Sed hæc de primo.

Facilior est ad secundum dilutio. Rectissimè enim mihi & ad Galeni mentem eam capitis secundi partem [Verum etiam per se tota maioris minorisq; rationem suscipient] interpretari uideor : tum enim maximè ipsa per se tota alterari corpora uidentur, quum uel plurimæ, uel saltem principes partes contrarijs qualitatibus inuicem agunt. Quum enim alteratio omnis à contrario sit, uel omnium philosophorum & medicorum communi sententia : tum sanè ipsa per se tota alterari corpora continget, quum aliæ in alias partes repugnantibus iusto tēperamenti modo

do qualitatibus agent, idq; ab interno principio quodam, quod uerba illa [Per se] indicant.

Itaq; quum ex elementis & corpora ipsa, & corporum partes (ut tu rectissimè sentis) constituentur, tum sanè tota per se alterabuntur corpora, quum hæc ex quibus constant, contrarijs quibusdam ac naturæ repugnantibus motibus inuicem agere cœperint. Agunt autem tum maximè in hunc modum, quum quæ calidiora in corpore sunt, in frigida agunt, uel contrà: & quæ humidiora in sicciora. At ubi hæc magis fieri uideas, quàm ubi uel plurimè in corpore partes, uel saltem principes (à quibus totum corpus coaffici uehementer solet) diuerso & contrario influxu inuicem agunt? Verissimū igitur illud est, & Galeni sententiæ congruens, Ipsa per se tota corpora alterari, alijs in alias partibus influxu quopiam contrario agentibus: quanquam & alijs modis possunt per se ipsa tota corpora alterari.

Quod tertio loco affers de carne musculi, non magnam difficultatem habet. Nam etsi in textu Galenus Musculum, ego Carnem pro musculo in Commentario quarti capitis posuerim, idem cum Galeno dixisse uideor, qui interdum musculum nomine carnis intelligi uult, uti x i i. de Vsu partium, quo loco musculi & tendinum constitutionem ex professo tractat: nam ab ea, ut quæ mole totum superat, nominari rectè musculus potest. quanquam ipsa actionis præcipua causa non sit. Nam etsi Galenus tendinem esse dicit actionis præcipuam causam, quo nunc citauimus loco: tamen i. de Motu musculorum, non tendini neque carni, sed neruo principatum actionis tribuit; inquit enim, Quid igitur sit musculus clare dictum est, nempe motus uoluntarij instrumentum. dictum est etiam, unde principium motus sit ipsi, & per quæ: puta à cerebro, & per nervos. Hæc in de Motu musculorum. Paulòq; antea dixerat, Proprium uoluntarij motus instrumentum musculum esse. Vides igitur in hac re Galenum uarium esse, ut modò musculo per neruum, modò per tendinem principatum uoluntarij motus tribuat? Sed hac de re plenius in quadam in id facta enarratione à me dicitur.

Ad aliud de gargareone uenio. Legeram quos adfers ex Galeno & Paulo locos, sciebamq; uuam gargareonis affectum quandam esse: sed id non facit quo minus & parti ipsi non conueniet, rectèq; gurgulio uua uocari possit. Sic enim Plinius, Celsus, Alexander Benedictus, primæ notæ homines nominandam censent: Plinius enim de Brastica lib. x x. cap. 10. tractans, Radicum cinis (ait) uuæ in faucibus tumentis tactu medetur. Et de oniti præsio, capite eiusdem libri x v i i. Tonsillis (ait) & uuis medetur. & cap. x v i i i. de aneto: Cinis eius uuam in faucibus leuat. Et 40 millies alibi. Celsus lib. v i. cap. x i i i i. id ipsum: Vuæ, inquit, inflammatio terrere quoq; debet. Et paulò post, Illinenda ipsa uua uel omphascio uel galla. Alexander Benedictus lib. v i i. cap. i i i i. uuæ nomen tam parti ipsi, quàm morbo commune esse apertè declarat. An non me grauissimis autoribus tueor? Sed hæc leuis est de nomine contentio: quorum ut non omnino curam omnem abijcere oportet; sic anxie in illis uersari

uerfari ineptiffimum Galeno femper uifum eft. Sed hæc hæcenus.

Quod pagina I. XV I. meorum Commentariorum à me dictum non probas, Tendones membris membra annectere ac colligare, idq; ligamento potius quàm tendoni conuenire arbitraris: errati ueniam deprecarer, ni Galenum ducem strenuum à me ftātem haberem, qui id munus, membris membra connectendi, non tam ligamenti, quàm tendonibus tribuit. Libro enim de Ufu partium primo, utilitatem tendinum recensens, ad hunc modum loquitur: Vtilitas (inquit) eorum eft secundum componentium naturam: etenim sentiunt & mouentur secundum impetum, & colligant mufculos ofibus. Quid apertius dici poteft? quid ad meam firmandam interpretationem ualentius, aut planius? Sed quid ille idem meus & omnium bonorum dux lib. I. de Mufculorum motu? Merito, inquit, sanè tantus & talis factus eft (de tendonis ftructura loquens) ut qui & ligamenti & nerui ufum exhibiturus fit: alligat enim mufculum fubiectis ofibus in quæ inferitur. Hoc duce, atque patrono, in hac parte planè mihi palmam ipfe uolens fcienſq; tribuo: illudq; ex euſdem autoris ſenſis adiſcio, Ligamenti duplex eſſe nomen, cōmune ſcilicet, & proprium. Hoc quidem, quod ei tantum parti conueniat, quæ neruoſæ naturæ cūm ſit, ex offe prodeat, & in diuerſam quandam ab offe naturam deſgeneret. Illud, quod ex æquo tendoni in os & articulos deſinenti mufculofq; ofi colliganti conueniat. An non hæc Galeni ſunt? quæ quoniam reuera ſunt, quantum momenti atq; præſidij ad mea roboranda habeant tute ipſe perſpicere planè poteſ.

1. de Motu
mufcul.

Fen. 1.2. Ater-
lij. cap. 1.

lib. 3. cap. 33.

Postremo illud, Tu minime fieri poſſe putas, ut peritoneum (quod ego pagina I. XIII I. meorum commentariorum affirmo) in ſerotum deuoluatur, nouamq; eſſe ramicis ſpeciem medicis incognitam exiſtiſmas. At ea Auicennæ fuit non ignota, qui inter ramicis ſpecies eam adnumerat, quæ ex uelamine deſcendente ſit: per uelamen, peritoneum, ut omnes eius interpretes uolunt, intelligens: quod & ipſa literæ ſeries indicat. Fit (inquit) ruptura ex coitu ſuper nauſeatuiam ſatietaem, & aggregationem uentofitatis, & egeſtionis in uentre: quare deſcendit aut zirbus, aut uelamen & inteſtina. Hoc item Paulo fuit perſuaſum, quum interdum protruſo peritoneo ramicem fieri prodidit. At quod protrudi peritoneum poteſt? In inguen ſcilicet, ſi leuiſ ſit cauſa: uel ſi paulò fortior, etiam in ſerotum: quanquam raro id ego fieri planè confeſtor.

Atq; hæc ego ad te in præſens mi Saporra tumultuaria ſcriptione in medijs occupationum fluctibus ſufficere arbitror. Quæ ſi à me non ea puritate atq; diſtinctionis & ſententiarum ubertate ſcripta ſunt, quæ uel eruditio tua, & ampla rerum cognitio: uel ipſa rei dignitas poſtulabat, quum ingenij mei uiribus, (planè ut ſcis exiguis) tum occupatio-

nibus uarijs meis, quibus in diuerſum raptor, ſure adſcribes. Vale, & collegas tuos omnes,
uiros præſtantiffimos ex me
plurimum ſaluere
iubeto.

Acut

Acutiorne sit ex sanguinis & humorum putredine intra uasa que nascitur febris, quam πυρεξία Græci uocant, an que ardens uocatur: & an idem sit acutam esse febrem atq; ardentem dicere: Dissutatio cum Hieronymo Lopi medico præstantissimo habita.

ENARRATIO II.

D Lopi mei ædeis, quò sæpe ego non animi causa solum, sed instruendæ atq; informandæ rectius mentis gratia (est enim sanè quàm doctus homo, & omnibus omnium bonarum disciplinarum atq; artium ornamentis illustris) de multo manè cùm diuertissem, statim ille me in aperta illa sua ambulatione, uti semper solet, complexus, consalutauimus inuicem: moxq; spatijs à nobis aliquot confectis, quum de illo interrogassem, ecquidnam matutino illo tempore serij studij tractasset.

In eò, inquit, Franciscæ totus hodie fui, ut quid Galenus & Paulus de continentibus febribus sentirent, tota mentis intentione conquirerem atq; peruestigare: in eumq; legendo incidi locum, qui mihi scrupum sanè non minimum nec satis, ut mihi quidem uidetur, explicatu facilem iniecit: de quo tecum in præsens, quando ita fors tulit, ut in tempore adueneris, disserere prolixius meo more constitui. Atq; illud in primis de te quæro, utra ne tibi febris acutior uideatur: an quæ ex putredine sanguinis nascitur, an quæ ex putrescente bile, idq; intra uasa, quod genus febris qui Græcè sciunt πυρεξία ab ardore uocari uolunt, uti illud alterum genus πυρεξία.

Ad quæ ego: Ne tu quidem hodie Hieronyme matutinas has horas malè reposuisti mihi es uisus, qui in hac re bonæ frugis plenissima medicatio uersatus sis: eaq; nunc diluenda proposueris, quæ tu iam longo studio atq; intenta meditatione perspecta prorsusq; confirmata habes: quæ in id mihi nunc à te proposita arbitror, ut quantū iudicio, quantū ingenio, & extemporario de re quapiam disserendi usu ualcam (quæ in me sanè omnia minus quàm mediocritas esse sentio) hac ueluti exercitatione experiri. Quanquā uerò mearū uirium conscius, haud satis pro rei propositæ magnitudine tibi uiro acutissimo satisfacere me posse confidā: dicam tamen ut in buccam uenerit, quicquid diluendæ propositæ mihi abs te quaestioni idoneum esse fuero arbitratus, hinc sumpto initio.

Continentes uocatas febres eò maxime dici, quòd ad infebrecitatio nem (Græcis απυρεξία uocatam) antequā ex toto soluantur non delinant sic namq; Galenus de Crisibus 11. 1 x. Methodi, & de febrium differ. 11. quas quidem communi nomine omnes Græci πυρεξίαι nominandas statuant, ueluti quandam eorum speciem πυρεξία, quæ scilicet ex sanguine intra uasa effervescente, uel certè putrente nascitur. Harum porro omnium etsi multiplex est differentia, unus tamén generationis modus, nempe corporis succi intra uasa effervescentibus, uel certè corruptis. Quippe quum occasione accepta aliqua, uel refrigerationis, uel stipatæ cutis, uel calfactionis immodicæ à sole, motu, balneo, ira, uenere, incauta uictus ratio

h ne, qui

ne, qui intus in uenis reconditi sunt humores agitari cœperint, si non liberè persentur, accendi atq; putrescere solent, licq; febrem gignere, quæ propterea continens est, quod eius qui accenditur humoris nihil quicquam effatu dignum ab initio ad crîsim usque foras effluat, nempe intra uasa conclusum: atq; ob id ad infœbricitationem non perueniunt, quod perpetua è uasis ipsis in quibus accensus concluditur humor, ad cor ipsum euaporatio fiat. Tumq; solui febris solet, quum naturæ opera foras pelli humor potest, uno aliquo excretionis genere, nempe sudore, soluta aluo, sanguinis profusione, aut uomitu. Propterea uerò intermittentibus acutiores hæ sunt, quod maius naturæ negotium maioremq; noxam principibus partibus inferant. Quippe quum nulla sit in ijs intermissio, sed perpetuus calor, opprimi uehementer languentem oportet. Quamobrem rectissimè illud ab Hippocrate dictum uidetur, Inter acutos morbos continentem quidem febrem ut plurimum hominem tollere.

1. de Rat. acut. text. 8.

Quod est: Sunt autem acuti morbi quos ueteres nominarunt, pleuritis, peripneumonia, phrenitis, læthargus, & ardetis febris, & si qui aliij morbi illos sequuntur: atq; inter hos febres continuæ ægros interficiunt.

Differentiæ uerò continentium febrium tot numero sunt, quot huiusmodi morbi qui has creare solent, speciatim uerò in synochis uocatis, tres à Galeno I. X. Methodi statuuntur. Nam aut æquale est quod putret ei quod dissoluitur, sicq; *ἡμῶν* uocata, id est, in eodem semper uigore consistens efficitur. Sin inasus est quod accenditur quàm quod naturæ beneficio effluit, *ἡπικρατιστός*, id est, in crescentem facit. Si uerò quod diffluit eo quod putrescit amplius fuerit, *ἡμικρατιστός*, id est, de crescentem.

2. Aphor. 60. ment. 19.

2. Aphor. 30.

1. de Crisibus

1. Aphor. 7.

et 10. aphor.

Acutum quid

Galeno qui præterquam quod celeriter iudicantur, statim etiam magnitudinem habent. Statim autem magnitudinem si habere morbi dicuntur, qui ceterisimè ad statum perueniunt, & uehementia symptomata habent: dicente utique Hippocrate, In statu fortiora omnia esse: ipsumq; statum omnium morbi temporum, autore Galeno, uehementissimum esse: Quamobrem qui ad statum celerrimè accedunt, magnitudinem merito habere dicuntur: ob idq; ratione optima tenuissimo tum uictu utendum Hippocrates iusserit.

Pulchrè autem inditum acuti nomen ijs morbis est, qui suum celerrimè uigorem nanciscuntur, quod Acutum id propriè dicatur, quod breuissimo tempore opus suum perficiat. Vnde acutum telum, acutum mucronem eum appellamus, qui se citissimè in profunda adactum agere possit. Ostrà Retusum, qui tardissimè atq; ægrè. Sic Acutum ingenium, quod temporis puncto, solertia & natina quadam pernecitate se in distillatissima quæque ferat, ex templo consequatur, perdisceat, teneat, memoretur. Sic Acuto iudicio quemquam, quum cita mentis agitatione censuram

iupson

de re

de re quapiam grauem & excusiam ferre potest. Ad quem sanè modum sese accommodantes medici, eos Acutos uocant morbos, qui cum grauitate casuum celerrimè finiantur : ad salutem, inquam, uincente natura: uel ad mortem, superante morbo.

Quanquam autem morborum acuciem ex temporis modo & symptomatum magnitudine metiri Galenus uideatur: non ab his tantum, sed & ab humoris morbum facientis acrimonia sumendam esse, ratio ipsa atq; Hippocratis & Galeni sensa monstrare uidentur. Siquidem Hippocrates febres in siccitatibus fieri acutiores tradit. non ob id sanè, ut arbitror aliud, quàm quòd siccitas nimia humores accendat, & aciores reddat: dicente utiq; post Hippocratè Galeno, Siccitatem pauciores quidè humores, sed qualitate biliosiores efficere: atq; ob id febres in siccitatibus numero quidè pauciores, quàm in pluuiosis, sed tamè acutiores fieri: humoribus quidem per siccitatè acrioribus effectis. Quibus ex uerbis uidere est, Galenum febriū acuciem in siccitatibus, acrimoniæ humorū tribuere.

Quanquam non illud perpetuò uerum est, acutos morbos acres se cum humores comites habere: siquidem attonitus morbus, angina, lethargus, uoluulus, inter acutos morbos rectè annumerantur: qui tamen ut plurimum non ab acutis & acris succis, sed à multis & lentis potius fiunt. Perpetuum autem illud est, acres & tenues succos, uehementes & acutos creare morbos solere: quòd tenuitate sua & acrimonia insignem quandam sui sensum inferant: huicq; atq; illuc uagantes, turgeant: cuius rei meritò, si quid Hippocrati creditur, acutos morbos creare dicuntur.

Quid uerò Synochus sit, quid Ardens febris, explicatius est quàm ut à nobis declarari oporteat. Ad id tantum animum aduertere operæ pretium est, Galenum ardentium febrium duo in de Crisibus libro, atq; multis alijs locis statuere genera: alterum, quod ex impermixta & exquisita bile intra uasa calefcente nascitur: quod & ipsum cōgeneris prorsus cum exquisita tertiana esse uult naturæ: eo tantum ab illa distans, quòd neq; cum rigore inuadit, neq; ad infebri citationem desinit. Alterum esse uult deurentis febris genus, in quo neq; declinatio aliqua sensibus deprehendi apta appareat, & à primo febris principio ad crīsim usq; similis perseueret: eò tantum à priore genere discretum, quòd acutior sit huius quàm alterius generis febris, eademq; biliosa & peracuta, Sic enim I I. de Crisibus libro, cap. V I. ad uerbum:

Συνήκει μὲν δὲ πυρετὸν ἐνμάζω, τὸν αἰς ἀπυρεξίαν, πολλὰς τολύς λυθῆναι, καὶ πικρὸν μύλον, καὶ παρακμὴ τῆς αἰδοντῆς φάνηται. ὅταν δὲ μὲν παρακμὴ τῆς αἰδοντῆς γῆνηται, ὅτε πικρὸς δὲ αὐτῇ πρῶτος ἀρχὴς ἔχῃ κελύως ὁμοῦ διαμείνῃ, τὸ γῆναι μὲν εἶναι καὶ ἐπὶ τῷ πικρῷ πυρετῷ, ἐξῆς δὲ αὐτῷ διαμείνῃ.

Quod est: Continuum quidem (inquit) nomino febrim, quæ ad infebri citationem antequam ex toto soluatur non desinit, etiam si declinatio sensibilis quædam appareat. Cum uerò neque declinatio aliqua sensibilis apparuerit, semper uerò à primo principio febris usq; ad crīsim similis perseuerauerit, erit & hæc ex genere febrium deurentium: ab hisdem uerò acutis differt. Et paucis interpositis,

Ἄρα καὶ γὰρ τὸ γένος γνωρίζω, ὅτι χαλαρότης τὴν καὶ πύλωσιν, καὶ περὶ τῆς. εἰς γὰρ ἡ συνολήν ἐνομεύεται τῆς αὐτῆς, ἀσπὸρ οὔτως τῆς ἰατρικῆς, εἰς τὴν γένος δίοισιν τῆς καυστικῆς πυρρῆς οὔτως γὰρ τῆς προσηγορίας.

Quod est: Sufficit enim (subdit) genus agnoscere: quod & biliosa sit, atq; deurens, & peracuta: neq; enim si etiam synochum ipsam nominas ueris, ut quidam medici faciunt, appellationis ratione à febris deurentibus differt.

Qua ex uerborum serie id apertissimè colligere promptum est, Synochum uocatam ex deurentium genere esse: atque altero genere, quod ex bili nasci ideni Galenus dixerat, acutie grauiorem. Inquit enim, Acutie ab illis differt: quod minimè dixisset, ni acutiorem hanc illa iudicasset. Quoties enim quippiam ab altero differre qualitate una aliqua dicimus, qualitatem eam ei prorsus inesse oportet quod alteri comparatur: alio qui enim si non adsit ea qualitas, ab illo cui confertur differre tali qualitate minimè poterit. Vti si dixero, Platonem ab Aristotele sapientia differre: illud significari uolo, utrique quidem sapientiam inesse, maiorem tamen Platoni, eoq; ab illo differre, quod huic maior insit. Hic enim est in comparationibus, quæ ad aliquid unum fiunt, certa comparandi ratio: etsi in differentijs assignandis non id quod de qualitate diximus perpenum esse oportet.

In quem modum ad præsens locutus fuisse Galentis uidetur, quum de synochio loquens, atq; eam ardenti febre comparans dixit, Ab ardente febre acutie illam differre: hoc est, acutiorem esse: quod paulò post subditæ uerba confirmant, cum inquit, Quod biliosa est, & peracuta, & similis ab initio sui ad crîsim perseverat. Nam hæc omnia ad acutiem morbi faciunt. Ex quo enim biliosa est iam effecta, celeres & citatos habeat motus oportet: ex quo autem peracuta, breuissimo tempore finiri necessaria erit. Quatenus uerò similis sui ad crîsim perseverat, ingentes omnino habebit labores: quum nulla in ea fiat remissio, nulla (ut ait Galenus) declinatio: sed perpetuus tenor. Quamobrem meritò acutior erit iudicanda, quum & temporis adsit breuitas, nempe quod in IIII. finiatur, ut etiam IX. Therap. ait Galenus, si nullus committatur error: & magnitudinem habeat, ob similitudinem noxæ & laboris usq; ad crîsim. Quæ quum non omnia in ea ardenti febre sint, quæ ex bili est, ut quæ nimirum non in IIII. sed in V. ut plurimum finiatur, & in ea subsint remissiones aliquæ ægrum alleuantes, consequitur illam alteram, quam synochon appellari diximus, hac acutiorem esse. Idq; etiam præter Galenum sensisse Paulum, quo loco de ijs febribus ex professo tractat, nempe lib. II. cap. XXVI. cuius uerba hæc sunt.

Συνεχὴς ἔστι τῆς πυρετοῦ, ὃ ἀς ἢ ἐκπορεύεται πρὸς τὴν καὶ τοῦ καυστικῆς. ὅταν δὲ μὴ παρακμῆται φάσματι, τὸ γένος ἢ ἔστι καὶ ἔστι τῆς καυστικῆς, ἐξ ὧν τῆς αὐτῆς διγνώσκω.

Quod est: Continens quidem febris ea est, quæ ad infrebricitationem priusquam ex toto soluaturnon desinit. Cum autem nulla declinatio apparuerit, quæ sensibus percipi queat, hæc quoq; ex ardentium genere habetur: sed acrimonia ab ipsis uariat.

Ad quod facit humoris id genus febris creantis tum copia, tum maligna putredo. Nam cum sanguis bili sit copiosior, & eius putredo putredine bilis deterior, (ut ex quo putrente in graue uitæ discrimen, ni celerimè succurratur æger incurrat) consequens est illam quæ à sanguine putrefactio nascitur, hac esse acutiorem, quod tantam noxam æger perferre minimè possit. Nam præterquam quod biliosus ex putredine factus est sanguis, nidorosa quædam sui generis in eo nata ex putredine qualitas accedit, quæ deteriorein faciat morbum. Nam qui sic affecti sunt, uirus quoddam hircorū more, ut tradit Galenus, olere solent. Nec ualet quod
 20 obijci hic partem in alteram ab aduersario posset, Vehementiora esse in ardenti febre symptomata: nempe delirium, linguæ nigritiem ac siccitatem, inquietudinem; inexplibilem sitim, caloris acrimoniam, pulsuum uelocitatem maiorem, & cætera id genus. Nam & si hæc in ardenti febre symptomata adsunt, quorum merito acutior dici posset: non minora tamen nec sanè leuiora in altera illa, quam ex sanguinis putredine oriri diximus, symptomata insunt: ut quæ & ipsa de ardentium genere à Galeno statuatur. Nec omnino consisteri oportet, in qua febre grauiora adsunt symptomata, eam ipsam acutiorem dici debere. Siquidem in pestilenti febre, leuiora plerumque quam in ardenti febre symptomata insunt: nemo
 30 tamen ardentem febrem pestilenti acutiorem, aut periculosiorem unquam dixerit.

Esse autem in ardenti febre grauiora plerumque quam in pestilenti symptomata, illud indicat, quod sæpenter in pestilenti, neque pulsus, neque urina, neque ad tactum perceptus calor, ut uult Auiçenna, ab eo quod secundum naturam est ualde immutentur: & æger tamen tum quum nullis ferè symptomatis premitur, in mortem de repente ruit. Sic sanè ad eundem modum in apoplexia, quam in ardenti febre non tam grandia apparent symptomata, quum sit tamen apoplexia ardenti febre acutior. Non igitur penes symptomatum naturam, sed morbi potius essentiam & magnitudinem, atque temporis breuitatem, de acutie iudicandum, ut mox à
 30 nobis propositis exemplis dilucidè apertèque monstratum.

Itaque prima illa quæstionis pars sic mihi diluenda uidetur, ut dicatur acutior quidem esse, quæ ex sanguine putrescente nascitur febris, quam quæ ex bili: idque si temporis quo se utraque finit moram, si morbi uigor, qui ferè a principio ad crism usque par perseverat, si putredinis malignitatem, si etiam morbi magnitudinem, decretorij celeritatem, ac casuum magnitudinem spectemus: quæ sanè propria sunt acuti morbi significata, uel Galeni testimonio Aphorismorū II. cōmentario XIX. cum inquit, Acuti morbi præter id quod celeriter iudicantur, statim
 40 etiam magnitudinem habent. Verum si acutiem eam quæ ex humoris acrimonia ducitur & tenuitate attendamus, symptomatumque uehementiam plerumque maiorem, ardentem febrem syncho acutiorem iure dicere poterimus. Hoc pacto conciliari Arabes Græcis poterunt: quum hi synchon ardentem febre acutiorem, illi ardentem syncho existimarunt.

Postrema uero dubitationis propositæ pars, difficultatis nihil prorsus

Fen. i. quarti
cap. proprio.

sus habere uidetur: nam in confesso est, idem non esse, ardentem atq; acutam febrem dicere: quum acuta aliqua esse possit eadem quæ ardens minime erit, uti de pestilenti monstratum: rationemq; hæc inuicem superioris atq; inferioris seruant, quum omnis quidem ardens acuta sit, non omnis autem acuta ardens: estq; alterum alterius genus, alterum species.

Quæ quum dixissem, uellemq; in longiores moras perpetua atq; continenti oratione coeptam disceptationem persequi (quod gratum mihi atque iucundum esset cum docto de re docta homine, longos, ut sepe solco, in multum diem sermones protrahere) hic me Hieronymus ueluti comprimens, Siste hic, ait, Francisce gradum: longius enim quam putaram quamq; existimabam te posse imparato de re tanta disserere, prout 10
ctus es: eos nimirum imitatus, qui per præcepta declinæ se impetu facto demittunt: qui ubi semel uestigia mouerint, quò postea gradum sistant (nempe per prona delapsi) non habent. Sic tu, etsi multa non omnino ineptè, pleraque tamen tua ista linguæ uolubili celeritate non pressè, non acutè, non etiam uerè dixisse mihi es uisus: quæ ego seria &, ni fallor, etiam arguta oratione resellerem, nisi nos ambos, uti scis, & apta iam uisendis aegris hora, & incallescens iam nimisq; nostram hanc ambulationem illustrans sol, hinc nos migrare cogerent, Quare in postmeridianum, si tibi uidetur, tempus (quo otium somnumq;, qui tum grauis longis 10
his diebus occupare nos solet fallamus) quod reliquum est disputationis seruemus: ut & requiete hac, atque remissione leuati, ad postmeridianam disputationem in umbraculo nostro sedentes alacriores uenire possimus. Quibus dictis, quum peragendi pensum hora instaret, illeq; uestem de famulo postulasset, ad uisendos ægros unà perreximus.

Ad meridiem uerò eius diei, quo coepta nobis hac ipsa de re tota, disputatione fuerat, cum me ad Hieronymum contulissem, (eram enim pollicitus sub id tempus me ad se in Lopianum uenturum) mox ille: Næ tu quidem Francisce (ait) homo mihi coniunctus fidelissima gratia, tuq; probe obseruans, cum semper aliàs, tum modò in primis mihi es uisus. Qui, 10
nescio an uisendi mei causa, an disputationis matutinæ quod reliquum est de me audiendi cupiditate, temporius ad me ueneris. Sunt enim meæ nunc partes, contra ea quæ tu acutè & doctè de synochis & ardentibus febribus disputasti, ea adferre, quæ tuam illam de hac re tibi tantopere probatam assertionem conuellere, aut potius euertere omnino possint. Rectè autem atq; amanter factum à te est, cum eo desiderio ea intelligendi tenere, quæ semel intellecta uberrimum sunt ex se fructum adlatura.

Itaque quæ constitui antequam exequar, tua prius firmioribus præfidijs confirmabo, dein meam ipsè hac de re sententiam multis ac maximis summorum uirorum testimonijs, ualidisq; rationibus cõmunitam, 40
breuiter ac dulcedè explicabo.

Tuam autem Francisce opinionem, qua synochon uocatam, ardenti acutiorem existimas, multa autorum dicta confirmare uidentur: in primis illud Galeni, quod tu magna certè ratione pro tua tuenda opinione 1. de Crisibus adduxisti: quo eam à cæteris acutiè differre dixit: id minime

nimè dicturus, ni hæc cæteras omnes acutæ uinceret. Quod mox eodẽ loco confirmare Galenus uidetur, eã ipsam febrim inter deurentes atq; peracutas collocans. Sufficit enim, inquit, genus agnoscere, quòd scilicet biliosa sit, atq; deurens, & peracuta. Quòd si peracuta est, erit certè non minus ardentibus febribus acuta: non enim acutiores peracutis usquam dari possunt: de quibus rectè illud Hippocratis, Vbi morbus peracutus est, statim extremos labores habet, & Galenus in commentario. Etenim accessiones, uel simpliciter omnia accidentia in uniuersum exhibet morbus peracutus quàm maximè uehementia & uiolenta, primis diebus proutinus ab ægritatione: nam in ipsos statim incidit morbi uigor, qui nihil aliud certè est, quàm morbi in accidentibus summum.

1. Aphor. 7.

Statim autem, intelligendum est, circa primos quatuor dies. De ardentibus uerò absolute uocatis, eas dicit acutas, non autè peracutas esse, inquiens: In continuis uerò incedentes seu ardores acuti sunt. Non igitur peracutas, sed acutas tantum ardentibus uocat. Quanquam I I I. de Crisi, ardores etiam absolute dictos in albo peracutorum statuatur, inquiens: In omnibus morbis peracutis, noscendum est accessiones uel synochas esse, uel continuas quæ per tertium acerbantur. Peracutos autem eos Galenus & Hippocrati uocari, qui ualde acuti sint, ex illo Aphorismo & illius Commentario constat medicari in ualde acutis.

Gal. 1. Aphor. comment. 12. cap. 4.

4. Aphor. 10.

Rursus hæc potest ualida, ni fallor, ratione mens tua probari. Nam morbus ille peracutus censendus, qui statim in summo uigore consistit, moxq; extremos & summos labores habet: (acuti nanque morbi magni sunt, & ad suum uigorem celerrimè properant.) Itaque erit morbus ille altero acutior, qui suum ocuis uigorem nanciscetur, extremosq; labores habebit. Constat uerò synochon citius reliquis ardoribus in summo uigore consistere, summosq; habere casus: igitur erit ardentibus febribus acutior. Assumptio uerò probari ex eo potest, quòd synochi uocatæ febris longius est status, aut potius ipsa tota status est. Eius uerò quæ synochos non est, non tamen desinit ad infébricitationem, cum status alijs temporibus longior existit, motus est uelox, quòd si breuior sit status, tardus est motus, ut I I I. de Crisi, Galenus.

1. Aphor. 7.

2. Aphor. comment. 19. cap. 23.

Gal. 3. de Crisi sic cap. 4.

Ex quo apertissimè constat, uelocitatem motus in morbis, præcipueq; continuis febribus, ex status longitudine, & ad morbi initium uicinitate metiri Galeni solere: ut dicatur is morbus uelociorem habere motum, qui statum habet principio proximum, eundemq; longum, ut præcitata Galeni series I I I. de Crisi, euidentissimè iudicare uidetur. Synochon uerò propriè dictum confestim ad uigorem peruenire, Galeni sententia constat iniquentis, eam ipsam febrim, si nullus accadat error quarto die per crisim finiri.

3. de Crisi. cap. 4.

Cuius dicti hæc planè est euidens ratio, quòd cum febris magna sit atq; ardens, (nimirum ex putrescentibus intus succis, in omnibus uasis, aut saltem maximis inter alas inguinæq; constitutis) nullaq; fiat febris remissio aut declinatio, sed perpetua accessio, in eodem semper uigore permanens, ut homoteno, aut intrescens, uti in acmaistico, necesse inquam

Ex Gal. 9. Metho.

est, breui eam febrim finire, ac planè citius quàm ubi aliqua contigerit accessio-
 nis remissio, ueluti in reliquis contingit ardentibus febribus, in
 quibus per tertium quemq; diem, ut uult Galenus, sunt accessiones: quæ
 etsi ad infrebricitationem non desinunt, ad declinationem tamen aliquam
 sensibilem deducuntur: alioqui iam à propriè uocatis synochis non di-
 stingerentur, sed essent plane ipsæ synochi, (id enim est nomen earum,
 quæ unicam habent accessio-
 nem absque sensili declinatione ad crism
 usq;) ut enim antea dictum est, si cætera paria sint, assiduitas perseveran-
 tiæ febris, sine ulla accessio-
 nis remissione, acutiorem & breuiorem mor-
 bum reddit: cum nullum habeat naturæ interuallum, nullam quietem,
 aut remissionem, sed semper similem ac sibi constantem febris uehemen-
 tiam: cuius quidem perpetuam indefinentiam ad morbi citiorem termin-
 nationem facere certum est. & Galenus innuit tum alibi, tum in commen-
 tario illius Aphorismi, Acuti morbi quatuordecim diebus finiuntur.
 Morbi (inquit) continui acuties nūquam potest plures quàm quatuor-
 decim obtinere dies. Ex his uero qui motus habent inæquales, multi exten-
 duntur ad aliquod usq; tempus exterius præfinitum. Non enim tolerare
 potest natura longiori tempore magnum laborem.

Quin & Auicenna (si tamen eum recipis, & contrà quàm Manardus
 sentiat, in probatorum numerum admittendum censet) ardentem febrim
 inter non ualde acutas statuit: sic enim de eâ: Tertianâ (ait) Pura & Cau-
 son de acutis non ualde sunt, moxq; subdit: Et si non fuerint illic paro-
 xysmi, imò materia eius fuerit acuta, uelut synochi, tunc ægritudo erit
 acuta. En quàm apertissimè Arabs Auicenna uelit tum solum ardentem
 febrim acutam dici debere, cum in ea accessiones non sunt, uti in synochò,
 & in eius materia uelut synochi fuerit acuta: alioqui non ualde acutam
 aut esse, aut haberi. An non locus hic plenissimè locum illum Galeni &
 confirmare & planius etiam explicare (dicant hic quod uelint Auicennæ
 mastiges) uidetur? quò synochon ab ardente acutie differre dixit: hoc
 est, esse illam hac acutiorem: quod ex eo constat, quòd ardentem febrim
 synochò Auicenna comparans, tum acutam censerì debere testatur, cum
 illius materia synochi materiæ fuerit quàm similima, & progressus mor-
 dusei qui in synochò est quàm finitimus.

Erit igitur meritò synochos ardenti acutior, quum hæc ad illius col-
 lationem & similitudinem acuta dicatur. Nec huic tuæ assertioni illud
 ob stare uidetur, quòd synochos à multis dicatur ex sanguine fieri, à quo
 sanè humore facti morbi uel omnium testimonio mitiores esse solent: ar-
 dens uero à bile, cuius affectus acutiores sunt. Nam loquimur ex Galeni
 sententia, qui synochum etiam ex bile fieri censet, uti I. de Febrium diff.
 & de Crisib. item I. I. Vnde in commentario illius Aphorismi (quæ du-
 cere oportet) laudat sanguinis missionem in febribus ardentissimis ad
 animi usq; deliquium: id minime consulturus ni de synochis, non de ar-
 dentibus intellexisset: in quibus tanta certè sanguinis missio minime com-
 petit, ut potèè perducere nata ad biliosorum ebullitionem. Non enim tu-
 cum academia Florentina (opinor) sentis, Non posse sanguinis missione

agrum

ægrum ad biliosorum feruorem, uel frigidorum cruditatem duci. Florentini enim falsò id ab Auicenna atq; temerè dictũ (nescio quàm rectè,) constanter tamen certè assèuerant.

Adde quòd i x. Methodi febrim ex copia sanguinis & feruore nas tam, Galenus calidissimam esse affirmat. Quàto igitur magis quæ ex putredine æqualiter in omnibus uasis, aut saltem primoribus diffusa quod sanè in synochis propriè uocatis fieri solet. Nam in alijs continuis, quæ accessiones habent, uel quotidie, uel per tertium quenq; diem, putredo in una quapiam parte subsistit, quæ uel phlegmone tentatur, uel etiam citrà phlegmonem ueluti in foco quodam principium febris in se continet. Id enim causam esse nouæ accessionis declarat prolixè Galenus i i. de Febrim differt. inquit: Quæcunq; per circuitus aliquos ægritudinum accessiones fiunt, ex membrorum dispositionibus ortum habent, quæ scilicet membra, uel mittunt, uel suscipiunt, uel generant, uel attrahunt superfluitates eo quo nuper diximus modo. Sed quæ (subdit) circuitus non habent, in his nulla est corporis pars, quæ præcipuè sit offensa. At omnes qui in uenis & arterijs continentur humores, atq; ij præsertim, qui in maximis atque plurimo calore abundantibus sunt: aut ob aliam quampiam causam, ut in ephemeris, aut ob putrefactionem, feruenter febrem accendunt synocham appellatam: quæ à principio ad finem nullam habet intermissionem: ac tandiu perseverat, hominemq; deurit, donec qui eam adferunt humores aut ex toto absumantur, aut coquantur, aut utrumq; patiantur.

Itaq; rationi, & ueritati, atq; Galeni sensis maximè consentaneum uis detur, febrim huius modi ex putredine contingente in omnibus uasis, aut maximis, & præcipuis factam, ea acutiorem esse, quæ ex putredine sit solius alicuius humoris, quamuis biliosi, in aliqua tantum parte putrentis. Vnde nimirum crisis eius aut in quarto fit, aut omnino intra septimum, Galeno assèrente libro de Crisibus tertio.

Atq; hic ille ad me, Videor ne tibi partes tuas, Franciscè, pulchrè sustinuisse, easq; fortissimis præsidijs adedò communissè, ut uel nullis hostium incursionibus oppugnari ullatenus possint? Sanè inquã ego: ita enim nunc mihi in ea quam prius exposui sententia, hisce quas tu non minore doctrina quàm facundia attulisti rationibus confirmatus uideor, ut dimoueri de sententia ne aduersario quidem Galeno possim. Vereorq; plurimum, ne ita tu ualidissimis copijs aciem instruxeris meam, ut infirmissima manu (eam tu si euertere exercitijs tuis contenderis) aduersum ire possis. Quid enim tibi pro te copiarum ad congregiendum uel uincendum tantis iam armatorum cuneis in mea castra traductis superesse possit? Experiar tamen infractò constantiq; animo tuorum militum fortissimam manum: hoc est, rationum tuarum (quas si non multas quidem illas, firmissimas tamen & bene robustas habere te arbitror) uim, robustiq; omne. Tu iam ad conferendam manum instructis ac dispositis copijs te para.

Ad quæ Hieronymus: Educam inquam posteaquam tibi tantopere fides,

fidis, è munitissimis meis castris eam militum manum, quæ uel aspectu ipso, nedum congressu ita tuas copias omnes & cuneos cuertat ac dissi-
pet, ut ad primum armorum strepitum, tubæq; sonum, sis multo cum
dedecore multa certè tuâ clade atq; tuorum iactura terga daturus. Quæ
ut cuncta opere magis quàm uerbis & terroribus compleam, è media
Græcia duces strenuos atque inuictos Galenum, Paulum, Aëtium: ex
Arabia Rasios, Auicennas, Auerroas: ex intima Barbaria Gentiles, Nus-
gones (Hugones dicere uolui) Herculanos & sexcentos huiusmodi pro-
feram, qui ardentem febrim synocho non paulò plurimum acutiorem
esse doceant: ut eorum sensis doctissimus quisque sit protinus manus
daturus.

Primæ ratio.

Principio, omnium sententiâ cõstat, tam Græcorum, quàm Arabum,
ex sanguine efferuescente, aut etiam putrescente, in omnibus aut præci-
pui uasis, synochon fieri, quæ causa est unicæ eius ab initio ad crism usq;
accessionis: reliquos uerò ~~uolens~~ ac præcipuè exquisitos, à flaua bile, ex-
quisita quidem illa, ac intra uasâ putrente: (sic enim Galenus I I. de Cris-
sibus) Atqui morbi ex sanguine facti mitiores sunt biliosis: Erit igitur
synochos uocata, ardente mitior, atq; ob id minus acuta.

Cep. 6.

Secundæ ratio.

Esse autem biliosos morbos sanguineis acutiores, omnium sententijs
comprobatur, dicentium, Ex bili exquisita morbos acutissimos nasci.
Quamobrem in autumnno, ut uult Hippocrates, acutissimæ ægitudines
fiunt, & ut plurimum lethales: & in siccitatibus febres acutiores, in plu-
uijs longiores. Galenus autè apertissimè I I. de Febr. differentijs, uelle ui-
detur, à sanguine putrescente factam febrim, simpliciore esse, hoc est,
mitiorem: nimirum ob sanguinis benignitatem & humiditatem, à quo
quidem plurimus, sed misis attollitur uapor. Quamobrem erit illius cas-
lor, ardentis calore mitior: qua una re à biliosa febre, ea discriminatur
quæ ex sanguinis transmutatione fit, ut eo loco ait Galenus.

3. Aphor. 9.

3. Aphor. 7.

Cap. 16.

Secundæ ratio.

Eadem rursus sententiâ Galeno expressa uidetur prælagiorum II.
nempe à sanguine & pituita morbos, biliosis esse prolixiores, quod alte-
ro ex Hippocrate & Galeno loco roborari firmissimè potest, ubi de uris
na rubea hypostasim similiter rubeam habente loquuntur, quam ipsam,
salubrem quidem, sed longam significare ægitudinem uolunt. Ex quo
apparet sanguineos morbos biliosis esse prolixiores.

Tertiæ ratio.

Comed. 46.

2. Prælagio-
rum.

Quarta ra-
tio.

2. Aphor. 23.

3. Aphor. 21.

Quod & ipsum amplius ætatis conditio declarat: nam æstas autore
Hippocrate morbos abbreviat, ætatis autem morbi biliosi sunt, eiusdem
testimoniò: erunt igitur ij alijs quibuscuncq; breuiiores, atq; ob id acutio-
res. Item cum exquisita febris ardens à bili orta, intra uenas putrente,
plerunque tertio die ad crism, ratione motus materiæ perueniat, Gale-
no teste: synochos autem nunquam citius quarta: erit aliqua igitur ar-
dens febris synocho acutior.

2. de Crisib.

Quintæ ra-
tio.

Quod ex symptomatum item magnitudine, uehementia, & multitu-
dine confirmari rectissimè potest: nempe incendio, uigilia, furore, siti,
linguæ siccitate, angustia, syncopi, alijsq; multis quæ in exquisitis ardenti-
bus febribus, amplius quàm in synochis euenire solent. ob humoris fe-
brem

brementis acrimoniam, tenuitatem, siccitatem, celeremq; motum. Quæ cum in syncho saltem per initia minimè eueniant, (est enim tum ut uult I X. Methodi Galenus de genere ephemerarum) consequitur ardentem febrim syncho acutiorem esse.

Adde quòd sanguis uel solus, uel alijs admixtus atq; confusus humoribus dulcedine sua, humiditate leni, substantiaq; mediocritate; aliorum acrimoniam obtundere solet: cum sint ex sincera bili facti morbi deteriores longè; humore nimirum acri rodente, & acrimonie sensum inferente. unde merito herpes, elephas, cancer, phagedena & id genus, inflammatione, bubonibus à sanguine factis, & reliquis ab eodem humore deteriores atq; acutiores creduntur. Nec obstat quòd optima quæq; cum immutantur & corrumpuntur, in pessimam soleant qualitatem cōuertit: quod ouorum, & spermatis mala corruptio indicat, atq; adeò sanguinis extra uasa deducti in pus conuersio: sit enim in his ex contrario in contrarium ingens mutatio. Nam etsi uerum id est, non tamen momento fieri eam mutationem quis unquam dixerit: non enim (ut philosophi dicere solent) fieri transitus extremi in extremum nisi per congrua media solet. Quamobrem & si sanguis corruptus in pessimam tandem abit naturam, non tamen confestim ab initio, nec etiam unquam in deteriorem, quàm possit bilis ipsa peruenire, deducetur, quum sit nimirum bilis sue pte natura malus & acris admodum humor.

Poteram & pleraq; alia propositæ nostræ disputationi ualde accommoda, huc non ineptè afferre. sed quando hæc potiora atq; præstantiora uisa sunt, reliqua à me consultò (ne in longum euadat oratio & tibi negotium in his diluèdis faciam) omittentur. Tu cui nunc præcipuè incumbit ualidam hanc hostium manum (ut tute dicere soles) forti impetu contere, effice modò, ut uires ingenij neruosq; omnes in ijs meis euertendis effundas: sic enim aut te ipse in opinione tua maximè confirmabis; aut meam ipse (uincere si nescias) robustiorem reddes.

Cui ego: Minimè, inquam, tibi illud concessero, me hoc in prælio uincendo non esse. Nam etsi uiribus ingenij meis parum omnino possum, auxiliariis tamen copijs, mihi sanè & fide & præstantia probatissimis, & districtis gladjs congregi, & fortiter uincere me posse spero. Itaque respondeo ad rationes tuas singulatim omnes. Ad eam præsertim, quam ueluti principem, ductis fortissimi instar in prima acie collocasti. illudq; in primis minimè sum admissurus, quod à te primò assumptum est, Ex sanguine solum synchon nasci. Non enim ex unico tantum, sed pluribus, aut potius omnibus intus succis æquabiliter putrescētibus unà cum Galeno febrim hanc nasci iure credimus. Eam enim quæ ex solo sanguine his seruore sit, citra putredinem quis unquam ardenti acutiorem dixerit: est siquidem ipsa ex diariorum genere atq; natura, uel Galeni testimonio, quamobrem causo acutior esse nullatenus potest. neq; ego id mihi aduersum te sustinendum proposui, (quis enim tantas ineptias efferat?) sed illud, continentem eam quæ ex succorum intus omnium corruptela atq; putredine oritur, à bili exquisita multò esse grauiorem, acutiorem, maior

Sexta ratio.

Prime rationis dilutio.

9. Meth.

9. Meth.

maioris etiam periculi. Nam & si bilis ipsa suapte natura mali moris est acuta, rodens, incendi atq; in omnem corporis partem tenuitate sua ferri facilis: quis tamen non eam ipsam uniuersa humorum intus putrescentium mole multò mitiorem iudicet? cui enim uel ualentissimo & fortissimo homini, non longè facilius sit & expeditius, unicū quēuis strenuū hostem, quā multos etiam imbelles commissa pugna uincere?

At tecū ipse Hieronyme cogita quibus cum, & qualibus, quā immitibus & effrenatis, sit naturæ ipsi in synocho ex putredine hostibus congregiendum? An non multis, ualidissimis, uno simul impetu in illius castra irruentibus? Equidem illud si cogites, quid negotij putrescens sanguis nidore suo, copia, humiditate, impletionē: quid bilis acrimonia, tenuitate, incensione, mobilitate: quid pituita lentore, crassicie, obstructione: quid demum atra bilis densitate, soliditate, impactione & certa sui generis malitia naturæ nostræ faciant, (putrescunt enim hæc eodem tempore, iisdem locis simul, paritq; in synocho comitatu aduersum naturæ uires insistant) illud quoq; uel inuitus & nolens confiteberis, grauiorem esse ab ijs omnibus, unā putrescentibus, quā uel ab exquisitissima bili natam febrim. Nam dum se natura à sanguinis nidore & copia, uno aliquo excretionis genere uel per nares, mariscas, aut menses alleuare tentat: impeditur pituita cum sanguine mixta lentore, obstructione, crassicie. Mitem autem sanguinis, qualitatem acuit & uelut subditis flammis incendit, bilis feruor, & atræ bilis densitas: quæ se ergo uel potentissima uis ab his tam immanibus & truculentis hostibus facile explicet? ac intergrais copijs saluam in arcem subducatur? eò fit, ut in synocho eius generis, omnium simul humorum aut plurium ferme semper symptomata appareant, in causa unius tantum. Quæ causa est, cur & somno graues, & prostratos nonnunquam, paulò post ualide agitados, uigiles, turiosos, sitientes, fatigatione atq; æstu affectos, angustia, cordis morfu, syncopa præhenso, demum morientes (ni naturæ uirium robur & operosa medentium manus adsit) cernamus. Varij hi sunt humorum atque naturæ motus, uarij in se erigendo & à morbi iniuria uindicando labores.

Itaq; & si tibi illud donem, mitiores esse à sanguine quā à bili morbos: nunquam illud certe concessero, ab omnibus succis æquabiliter genitos morbos, ijs qui à bili sunt leuiores esse. Adde, quod fieri ego minime posse puto, (neq; etiam è nostris præstantissimi quique putant) ut à solo sanguine in uasis putrente simplex accendatur febris: sunt enim unā confusi ibi humores. Vnde illud rectissimè Galeno V I I. de Vsu partium dictum est, Nihil prorsus esse in corpore simplex atque purum. Et illud item Elementorum I I. reliquos corporis succos cum sanguine permistos inueniri: quod, inde Humana natura innuere apertissimè uoluissè uetustissimus Hippocrates est uisus, & Galenus rursus I. de Morbi differ. confirmauit.

Quod si è nostris plurimi hanc huic febris nomenclaturam tribuunt, ut à sanguine natam prædicent, à uincente quidem & præcipua humoris febrem facientis parte: non ab exquisita materia & continente causa des

nominationem fecerunt (est enim, ut Philosophi uolunt, à superante sumenda denominatio) nisi & id fortasse una cum Haly sanguinem nuncuspare uoluerint, quod in uasis rubrum ac cæteris confusum humoribus apparet. Tunc quidem uerissimum erit, à sanguine febrim hanc nasci: sed qui si sic confusus putrescat, perniciosissimi generis febrim creabit. Vnde illud appositissime Galeno dictum est, ab huiusmodi morbo in summum uitæ discrimen ægros deduci, ni celerrimè sanguis mittatur. Et illud item ab Hippocrate, Inter acutos morbos cōtinentes febres ægros plurimum interimere solere. Quod de nullo altero februm genere quàm hoc utrius dictum existimare oportet. Non enim ardores, continuæ tertianæ, quar-
 10 tanæ uē tam propriè continentes atq; synochi (etiam si ad indefinientiam non perueniant) dici ullatenus debent: quod nulla sit in synocho remissio, nulla quies, perpetua accessio, & calor ad crifim usq; immitis. In alijs contrā remissiones, & tepores per statos quosdam dies inuenias.

Quamobrem grauiorem certè febrim illam existimare atq; grandiosam oportet, in qua æger magis de uita periclitatur. Cuius sanè morbi magnitudinem curationis modus indicat: qui sanguinis missione ad animi deliquium usq; facta perfici omnino uel Galeni censura debet, sic enim ille 1 X. Methodi, & in commentario X X I I I. primi Aphorismorum, ubi ardentissimis febribus celerrimè hoc pacto subueniri, multa certè ratione affirmat. Per ardentissimas uerò febres, huius generis eo loco intellexisse Galenum, hoc est synochos, non autem ardentes, illud maximè indicat, quod 1 X. Methodi harum ipsarum curationem ex professo tractans, eadem illa subiicit uerba quæ in præfato commentario adiecit: dum ardentissimis febribus larga sanguinis missione obuiam iri statuit. Ardentissimas igitur iure optimo synochas uocauit, & summis præsidijs perferandas. Extremis enim morbis extrema exquisitè remedia profunt. Est autem sanguinis missio ad animi deliquium facta, extremum & planè præfens auxilium. quis autem ardenti tam potens remedium nisi planè
 30 *quidam* adhibuerit? Hippocrates certè ardoribus, aquæ mulsæ potu, uosmitione, alui ex cocto asinæ lacte ductione, non sanguinis missione succurrendum consulit, cur? quod mitiori morbo mitiora auxilia magis conueniant. Auicenna certè non improbus autor, ardoris curationem eandem exquisitæ tertianæ atq; parem esse uult: neq; sanguinis missionem metu efferuescentiæ bilis admittit. Idemq; causodes non multo exquisitis tertianis acutiores merito existimat.

Falsum itidem illud est (quod tua uenia dictum uelim) quod in argumento assumpsisti, (nudè si proferatur) à sanguine factos morbos biliosis esse mitiores: nam ut quidq; in suo genere præstantius, sic uitiatum
 40 pestilentissimum efficitur. Quod genialis seminis intus retenti nocentissima in uenenosum humorem mutatio, sanguinis copiosi corruptela, ouorum nidorosa putredo apertissime indicant. Quamobrem non inceptè Isaac tanto hunc humorem naturæ fieri odiosorem, si à sua ipsius de generet natura, quāto erat ille suam seruans naturam gratior & charior, iucundiorq; nempe naturæ filius.

2. artis Med.
cinalis tract.
de hepate. cō
ment. 12.

9. Meth.

1. de Ratione
uic. acut. te-
xtu 9.

1. Aphor. 6.

1. Aphor. 6.

4. de Ratio-
ne uic. acut.
3. 6. 7.

Fen. 1. quarti.
tract. 2. cap.
44.

Libro de Fe-
bribus.

Quod uerò subijcis, in autumno & siccitatibus, ob id acutiores fieri morbos, quod à bili sint: Id non omnifariam uerum: nam non ea tantum ratione, quam quod in autumno dissoluta sit ab præcedente æstate ægrotantium uirtus, inæqualisq; temporis constitutio, nature non minimum negotij inferens difficiles morbos reddat. In siccitatibus uerò et si acutiores, quam in pluuiosis morbi sunt, non tamen synochis nostris grauiores: cum illi acrimoniæ tantum merito, quæ illis à temporis siccæ constitutione euenit acuti censeantur: hi ab ipsa morbi essentia, maligna putredine, malo more, uerendisque symptomatibus. Atq; hæc ad primam.

Secundæ rationis dilutio

Secundæ uerò tuæ rationi quæ Galeni sententiæ I. I. de Febrium differ. innititur, acutior aliqua erit excogitanda dilutio; est enim discussu paulo difficilior. Vult enim eo loco Galenus à sanguine etiam putrente mitiorem creari febrem. Quid igitur ad hoc? Respondes Hieronyme; nullo quam ne hoc quidem loco à Galeno pronuntiatum mitiorem à putredine sanguinis quam ab alijs humoribus nasci febrem; si de ea putredine loquimur quæ illi intra uasa ab ipsorum stipatione & obstructione contingit. Nam eo quem tu citas loco id tantum apertissimè uoluit, sanguinem in ijs quæ inflammationem patiuntur particulis subire putredinem posse: ueluti in phlegmone uocato, à qua sanè putredine, mitiorem quam ab alijs, & simpliciorem fieri febrem affirmauit. Quod & ego ultro confiteor & uolens etiam tibi dono, cum enim peculiari aliquo loco extra uasa putret sanguis, & inflammationem facit, simpliciorem ceræ quam bilis pura excitat febrem: quod tunc non omnes succi æquabiliter in uenis, uti in synocho, putreant, sed modica sanguinis extra uasa deducti portio, à quo, ut non maligna nasci putredo, sic nec grauis oriri febris potest. Mitis enim & uaporosus potius, quam aeris & mordax per continuitatem à loco inflammatione tentato attollitur calor: quod non multus sit putrens sanguis: non in amplis & præcipuis uasis, uti in synocho, sed in musculis sit conclusus, non multi secum confusi humores.

Maneo itaq; in sententiâ, nec quicquam me de statione defectum hac tua irruptione puto. Quod etiam ingenio reliqua ex Gal. I. I. Præfagiorum, & Hippocrate in Aphorismis de æstate morbos abbreviante quæ adfers refelli possunt. Nempe longiores esse & salubriores ex sanguine, quam ex bili factos morbos. Sed nihil aduersum me, qui tantum de ea febre intelligo, non quæ in sanguine solo, sed quæ in omnibus æquabiliter succis intus putrentibus sedem suam habeat: quam in primæ tuæ rationis dilutione abundè cæteris cunctis grauiorem & acutiorem indicasse tibi uideor.

Tertie & reliquarum rationum dilutio.

Quod ad symptomatum uerò naturam pertinet, quæ tu fortiora esse in causa, quam synocho uincere studes, atq; ob id acutiorem synocho causum. Id ego an consiteri debeam ualde ceræ dubius sum. Cum illa eadem quæ ardenti in febre inesse unâ cum nostris omnibus scribis, synocho in esse ex sanguinis putredine nato uideamus: ut quæ sit ipsa ex deurentium genere atq; peracuta, ut uult Galenus, tum unicam atque perpetuam ab initio ad crislum usq; accessionem habeat quod ad morbi magnitudinem & cau

2. de Crisib. cap. 6.

& sæuitiam tantum ego posse puto, tantumq; habere uirum quantum reliqua omnia quæ tu enumerare posses symptomata. Quis enim nisi ualentissimus immitem per uasa omnia, per artus omnes diffusum calorem, perpetuò urentem, & cruciantem, atque in dies magis atq; magis incrementem, ut in acmaſtico, saltem non sine graui discrimine ferat? Quis non laborem hunc tanti perferendi caloris cum omni symptomatum colluuiæ, quæ in ardore contingunt rectè conferat? quum ad hunc solum laborem, reliqua omnia si diutius perſtet conſequi ſoleant.

Postrema tua ratio, dissolui nullo negotio potest. Non enim sanguis bonitate sua aliorum malitiam retundere usquam potest: ni & ipse multus & suauis, & bene temperatus: reliqui uerò exigui non admodum à natura alieni facti fuerint. At in putredine quæ in maximis & præcipuis uasis fit, ubi multa est obſtructio, ſtipatio, nidor, corruptela, turbatio, agitatio, quid tu bonitati sanguinis tribuas? cum peſſimus iam ipse uel sua ipsius in uasa irruptione, conculcatione, atq; putredine, uel aliorum peſſimorum ſuccorum ſecum admittione conſuſioneq; degener atq; impurus factus ſit: non igitur ipse aliorum in hoc morbi genere sæuitiam retundere, ſed magis ipse mole ſua, nidoroſaq; fulgine, noxam augere potest. Vt enim qui ſe nepharijs & inquinatiſſimis hominibus coniungunt, si ualentes uiribus, auctoritate, copijs, atq; opibus ipsi ſint, alios quibus copulantur flagitioſos magis ac perditos reddunt: ſic ſanè ſanguis quum in toto corporis dominatu principatum inter humores & mole, & uirtute teneat, nimirum ſi exercitum omnem agitat & uitioſus factus inſtar mali ducis perditum eat.

Tu Hieronymè, si qua habes, quibus hæc euerſi mea poſſe putes, adducito. Ego enim in tuis euerſedīs copijs, opes meas, omnes uires, neruos, auxilia mea omnia atq; præſidia fudi: ut ſi mihi de integro inſtaurandum ſit bellum, ſim planè omnibus ſubſidijs deſtitutus: ut facilè non modò tibi potentiſſimo hoſti, ſed cuius etiam imbelli, aduerſum me haſtam erigere, congregari, de ſtatione depellere, caſtra ſpoliare, multa cum ſua laude liceat. Tu interea uel me meliora docebis, uel hæc ſaltem (in iudicio tamen tuo prius perpolita atq; limata) digna ſtatues, quæ à te optimo atq; præſtantiſſimo uiro & legantur, & approbentur: id me unum uoluiffe ut exiſtimes te etiam atque etiam rogo. Vale.

Vulnus capiti inſiſtens cuiusdam illuſtri mulieri ſecundum occipitii initium quæ ſe inuicem ſicuri contingunt minimè lethale fuiſſe. Aſſerſio medica ad Reuerendiſſimum D. Legatum Auſtioniẽſem.

ENARRATIO III.

ROGATI à Reuerendiſſimo D. Legato in caſu nobis propoſiti ſententiam dicere: Num ſcilicet inſiſtens capiti vulnus, & punctum factum, ad uſque caluariam deſcens, deins, lethale ſit. Vt ei rogationi ſatis faciamus, illud imprimis animaduertendum, Vulnè ea Hippocrati & Gale-

Ultimè rationis dilutio.

Simile pulchrum.

ſ. c. 6. Aph. Gale. cõm. 2. quinti Aph. 6. et cõm. 19.

ſ. c. 6. Aph. Gale. cõm. 2. quinti Aph. 6. et cõm. 19.

num mortē adferre nata sint: quod non uulneribus solum, sed & omni-
bus morbis commune esse idem autores prædicant.

4 Meth.

Illud quoque attendendum, Tribus præcipue modis morbum quem-
piam Galeno uehementem, magnum uē dici: nempe uel ob partis læsæ
principatum: uel ob magnitudinem dispositionis: uel denique ob ipsius
morbi malignitatem.

Gal. 1. de Lo-
cis off. & in
Arte medi-
nali.

Illud etiam spectandum, Morbum aliquē grauem aut leuem esse pro-
prijs indicijis demonstrari: quæ & ipsa: autore Galeno à rei ipsius essen-
tia, à loci natura, à doloris proprietate, & symptomatis morbum comi-
tantibus desumuntur. Itaque ubi grauius morbum aliquem symptomata
consequuntur, grauem: ubi leuia, leuem iudicamus. Sunt autem in capi-
tis uulneribus grauius symptomata stupor, desipientia, erysipelas, conuul-
sio, febris, bilis uomitus, obmutescētia & cætera eius generis: ut pulchrē
Hippocrates & Galenus docent.

7 Aphor.

His igitur ita ex Hippocratis & Galeni sententiā constantibus, duo
dicimus: Primum, præfatum uulnus mortale non esse, Secundum, nec
græue quidem ipsum esse.

Commen. 14.
6 Aphorif.

Primum quidem constat, quum non sit ex eorum numero quæ mor-
tem uel necessariò, uel ut plurimum inferant. Nam et si cerebri uulnera
etiam effatu digna (ut uult Galenus) necessariò mortalia nō sunt (quum
sanata ipse sæpius uiderit) multò certè minus huius spectabilis dominæ
uulnus lethale erit. quod uix aut leuiter in caluariam usque descendat.
Quin cum & Auicenna incisionem etiam ad cerebrum pertinentem sa-
nari quandoq; posse cum Galeno confiteatur: hanc certè multò magis
sanari posse fatendum erit. Quare necessariò mortale non esse est iudican-
dum: quum ex ipsius essentia & natura sanabile sit, quod nulli uulnere
necessario mortalium competere potest.

Fen. 1. tertij.
cap. de inci-
sione & pla-
gæ esp.

Graue autem non esse, hoc est ex eorum numero quæ per se periculo-
sa, & ad mortem perducentia sint: illud maximè indicat, quod nullum
symptomatum grauium, quæ huiusmodi uulnera comitari solent, adesse
conspicitur. Non enim adest aut adfuit desipientia, non stupor, non con-
uulsio, non erysipelas, non loquelæ aut uocis amissio, non sensuum tur-
batio, non oculorum rubor aut cæcitas, non bilis uomitus, aut febris in-
tensa. Quamobrem quum istæ symptomata statim, grauius capitis uul-
nera sequi consueuerint (ut Galenus & Hippocrates docent) nec ullum
appareat: sequitur, uulnus ipsum graue aut periculosum ad medicorum
sensu loquendo per se non esse, quum ipsi priuetur symptomatis, quæ uul-
nus aliquod graue iudicare habent, & ea statim consequi.

Hipp. Aphor.
39. 7.
Gal. comment.
codic. & com-
ment. 12. pri-
mi Aphor.

Adde quod neq; pars læsa admodum momentanea est, nempe sola ca-
pitis carnosæ pars, aut si quid caluariæ affectum est: id quàm minimum
sit existimandum quum etiam de scissura minimè constet, tum quod à re
pungente & perforante factum est uulnus: tum quod à tegumentis ca-
pitis ualde retusa rei uulnerantis uis fuit. Vnde coniiciendum, fracturam
aut scissuram non subesse: aut si subit, leuissimam, nec periculosam esse.

Quin quum nec mali moris sit uulnus ipsum, & quæ ex eo manant ex-
crem

crementa laudabilia sint, probetq; concocta, indicatur naturæ robor su-
pra morbum præuallere præsertim florente ætate ipsius ægrotantis.

Ex quibus omnibus concluditur, præfatum uulnus minimè mortale
esse. Hæc pro ueris medica assertione nos subsignati affirmamus, Deum
solum ac ueritatem præ oculis habentes.

*De uino in curatione Arthritidis grauiſſimæ, an in accensione conueniat: Item,
num ad præcautionem in totum sit auferendum proſpectata uirtutis ac no-
bilitatis uiro Thoma Guadagno, ad Paulum Antonium Guadagnum,
illius fratrem.*

ENARRATIO IIII.

I PROPRIVM medici munus illud est, ut in digno-
scendis atq; tractandis hominum morbis, omniq; morta-
lium uita ualitudinēq; seruanda mirum se quendam artifi-
cem præbeat: id curare sedulo debet, ut omni non modo
studio ac diligentia, sed & contentione omni atque labo-
re egregijs factis, summisq; officijs de toto mortalium genere quàm opti-
mè mereri studeat: illorumq; uitæ ac ualitudini consulendo, omnes pro-
uidentissimi atq; amantissimi hominis numeros, expleat. Quod quum
perpetuò conuenire medico constans sit, tum certè uel maximè, quum
principis alicuius in Republica uiri nobis uita ualitudinēq; uelut in no-
stras manus posita, omnis arte procuranda atque regenda committitur.
Quod quum mihi nunc Paule Antoni usu ueniat, ut quem in fratris tui
curam consiliumq;, unà cum cæteris multis, claris illis quidem & præcel-
lentibus doctrina & ingenio uiris, adhibendum censueris: conabor & ipse
pro ingenij mei & uirium captu, quæ de tota re, deq; propositis nobis in
re fratris tui quæstionibus uisa erunt ad te de scripto mittere: ut tu, qui &
ingenio & iudicio plurimū uales, non sententiam solum hac in re meam,
sed & animi mei in te fratremq; tuum plenam intimi amoris significatio-
nem, hisce meis scriptis, ceu testibus quibusdam cognoscere, aut potius
perspicere ipse possis. Quo in genere officij, si tam cumulātè aut rei ipsius
dignitati, aut uestrum utriusque meritis satisfacere me posse quàm plenè
cupio & opto considerem, omnem meam curam & cogitationem in eo
potissimū esse ponendam ducerem, ut neque orationis cultu & gratia,
aut argumenti magnitudine, aut sententiarum robore mihi defuisse uide-
rer. Sed quando summa hæc præstare minimè possum, abundè fuerit si
mediocria summa cum fide & integritate ex nostrorum autorum monus-
mentis præstitero. Tu limatulo tuo iudicio, atq; ingenio hæc nostra per-
plices, & meliora reddes.

Proposita igitur nobis duo sunt: Primum, An in arthritidis curatione
per accensionem uinum ex usu sit. Secundum, An ad præcautionem in
totum sit auferendum, locoq; uini, aqua, aut eiusmodi aliquo utendum.
Quæ quidem postulata omnia dilucidè explicari à quoquam minimè
possunt, nisi & omnis morbi, ægrotantis, uiniq; natura prius exacta

de Sympto.
cau. et 4. Me-
thod.

quadam inquisitione plenè sint cognita: quum ab ipsa rei, de qua tractatur, essentia perpetuò inchoandum esse his, qui cum demonstratone quipiam sunt dicturi, Galenus monuerit. Quum illud item maximè constans sit, ab ea indicatione, quam morbus cui mederi paramus suggerit, auspicandam curationem esse: qua sanè indicatione quum haud prius commodè uti possimus, quàm omnis sit nobis morbi perspecta natura (ut è qua ceu fonte quodam indicatio ipsa nascatur) ab eo tractationis nostræ initium sumemus.

3. Aphor. cō-
ment. 16.

lib. 12. cap. 6.

Est itaque affectus is, cuius curandi causa hæc sunt nobis proposita, qui uulgato nomine Arthritis, seu articularis morbus uocatur: quem cum esse uult Galenus, quum multos simul articulos dolor inuadit. unde qui genua, pedes uel dolent, non arthriticos, sed podagricos potius, aut genua dolentes uocandos censuit. Vnde illud cōmodè Aëtius, Si in multis, inquit, corporis articulis dolor innititur arthritis, seu morbus articularis uocatur: cui, si affectionis naturam spectes, nihil prorsus est aliud, quàm ingens ex fluxione in articulos decumbente natus dolor. Sicenim Hippocrates libro de externis morbis, Contingit autem aliquādo, ut res pētē irruat malum æqualiter per articulos omnes dispersum, quod ipsum his potissimum euenire solet, qui consuetos labores relinquentes licentiore diæta, otio, uenerēq; intempestiua utuntur. Interdum uerò, & crebrius sensim, ac ueluti lento quodam gradu fluxus irruere solet, ut modò hunc, illum modò articulum dolor occupet.

Arthritidis
causa.

Ex Gale. 6.
Aphor. com-
ment. 28.

1. de Morb.
diff. 2. de Fe-
bri. diff. cap.
ult. 20. & 14.
Metho. 1. ad
Glauc.

Huius porrò morbi eæ in uniuersum causæ omnes à nostris esse creduntur ex præincipientibus quidem, incauta uictus ratio, cruditatibus & intemperantia constans: multoq; magis immodicus rei ueneræ usus, deambulationes concitatiores aut longiores quàm pro hominum natura, stationes & equitationes diutius productæ, familiares excretiones suppressæ, genitalis seminis uitiosa è parentibus nata intusq; latens qualitas, qua noxam eandem subire filij quam sensere parentes quasi hæreditario iure coguntur. Ex internis uerò, uel in præcipuis sunt humorum maximè crudorumq; copia, uasorum amplitudo, principum partium robur, suscipientium imbecillitas, meatuum in quos fluxio decumbit angustia, inferior positus. has enim fluxionis cuiusuis generis omnes causas esse Galenus pluribus in locis statuit. Ob id uerò membra fluore infestantur, quòd natiuo quodam robore, quæ maiore uel præditæ partes sunt, ubi primum noxam senserint, affligentem humorem à se in proximas quasq; repellunt: atq; eæ rursus in alias, donec ad eas uentum sit, quæ à se humorem præ imbecillitate aliò demittere nequeunt: ibiq; consistens humor dolorem, tensionē, tumoremq; pariat: grauem autem tum fieri morbum contingit, quum uel multus, aut crassius, lentusq; affatim humor irruerit, uel rectrix corporis facultas imbecilla admodum fuerit, aut rursus totius corporis habitus, uix latæ per quas excrementa feruntur, expultrix articularum uis infirma, quæ si unà cōcordi motu cōeant, quid grauius aut atrocius hoc complexu excogitari uispiam potest? Quæ sanè & ipsæ ut multo tempore paucò uel morbus duret causæ etiam iustissimæ erunt.

erunt. Ad quod item facit aëris alia atq; alia constitutio, quæ uti in cæteris morbis omnibus, sic & in hoc quoq; plurimum momenti habet. Nam calidioribus in constitutionibus breuiores, in frigidioribus longiores contingunt morbi ex Hippocratis & Galeni sententia. Victus item ratio probè improbè seruata, magnam item huic rei præstat occasionem.

1. Aphor. 12.
et 2. Aphor.
23. & Gale.
in illorum comment.
lib. 12. cap. 11.

Cur autem incuruentur tandem in hoc morbo articuli, callosæq; instar topthorum duricies gignantur, in promptu quidem ut Aëtius tradit causa est, quod coacti sint qui circa articulos consistunt humores, omni scilicet ab his tenui parte abacta. quod interdum à medicamentis plus æquo refrigerantibus, nonnunquam à nimium discutientibus, crebrius uerò à partis imbecillitate humorisq; lentore & crassicie (quæ superari ac digeri minimè potest) id euenire creditur. Quemadmodum quod cæterarum inflammationum more non facile suppuretur: quod & ineptus sit suppurationi humor, & affectæ partes frigidae, duræ, nervosæ: quamquam & nonnunquam suppurari huius generis inflammationem contingat. ubi fluens humor abundè calidus ac crassus in partem item calore affectam & substantia densam procubuerit, præsertim si calefacientibus & mollientibus medicamentis, qualia sunt quæ pus mouere possunt, illinatur. Atq; hæc de morbo, & illius causis.

De ægrotantis natura scire illud conuenit, non ex ipsa hominis temperie tantum, sed ex totius corporis habitu, consuetudine, uictu, ætate, educatione, de ipsa cuiusq; natura iudicari solere: ut quam nimirum aliam atq; aliam in quoque subesse contingit, prout ab his uariè fuerit circumscripta. Itaq; illud uel notis certissimis constat, præstantem hunc uirum temperamento biliosum, raro habitu, tenui uictus rationi assuetum, ætate uirili, membrorum præcipueq; articularum omnium infirma com-
page esse.

Ex quibus colligere promptum est, qui qualesq; in eo succi præpoleant, quam faciliè in morbos qui ab humorum uitio proueniunt incur-
rat, quam non leuiter ab his torqueatur, quam difficilis curatio. Nempe quum & sicco raroq; sit habitu, iocinorisq; iusto calidioris: conspiciendum, bilis in eo plurimum redundare. uerum quum infirmo ac frigido sit uentriculo, cerebrumq; ipsum fluxionem perpetuò frigidam concilians noxam adaugeat: fit, ut pituitæ secundum uentrem, plurimum colligatur: quod ipsum tum coctionis imbecillitas, seu potius ad acidum corruptela, sputi pituitosi copia, excrementorumq; natura crassiciem lentoremq; representans, tum maxime ipsa dolorum species, morbiq; longitudo demonstrant. Qui enim à calidis succis fiunt, ut graues habent accessiones, sic certè breui finiuntur: contra qui à frigidis uel mistis humoribus prodeunt.

Quamobrem quum & à confusis simul bili atque pituita (ut sæpe semper, si Hippocrati creditur, in omni articulari morbo euenire solet) morbus hic nascatur: uincēte tamen pituita, dolores quidem nec leues omnis no, nec summè item graues atque clamosi erunt. Verum morbi accessiones paulò longiores, humorum quidem crassicie atque lentore, ipsaq;

Hipp lib. de Morbis.

ægotantis facultate infirma morbum producente. Ex ipsa uerò corporis totius compage, rarò inquam membrorum habitu, articulorum dissolutione & laxitate, uirium infirmitate, satis constat huius esse uiri in huiusmodi morbos facilem lapsum. Nam ad hunc modum constitutos (ut qui à iusto temperamenti modo quàm maximè distent) ualetudinarios, seu salubria ut nunc corpora uocare nostri omnes consueuerunt: eòq; sit, ut quum minimum morbū inferentibus causis resistere ipsi possint, in morbos faciliè incurrant: à quibus sanè tantò difficilior atq; tardius leuantur, quantò facultas in ipsis infirmior, ætas proeuectior, morbus confirmator fuerit.

Iam uerò ad uini naturam, cuiusq; in huiusmodi morbis uires paulò plenius inuestigandas propius ueniamus. Quia in re explicanda plus erit, mea quidem sententiā, nobis & operæ, & laboris, & ingenij ponendum: ut in qua omnis propositarum nobis quæstionum uis sit posita. Quod quam operosum sit, conabimur tamen ex melioris notæ autoribus congruentissima & maximè uera adferre. Illud in primis cum Plinio, Nul-
 lib. 3. Nat. lib. 2. cap. 1.
 lius alterius rei difficiliorē tractatum aut numerosiorē esse quàm uini, cum sit tardum dictū, pluribus profit an noceat. Quam sanè difficultatem adaugent tam multa uinorum genera, tam multæ eorundem inter se ex uite, solo, situ, regione, cultu, arte natæ differentiæ: tanta saporum
 10
 uarietas, tam multiplex demum in nobis potentia, miraq; in omni mortalium genere cognita ab eo opera: ut nemo sit qui ea contemplatus, non & summè miretur, & inquisitionis studio non accendatur. Quum à uino mœrorem ac gaudium, silentium & dicacitatem, mentis insuper hebetudinē atq; acumen, extenuationem & impletionem, somnum ac uigilias, sanitatem & morbum, uitam deniq; ac mortem adferri miseris mortalibus uideamus. Quæ sanè cuncta non tam ob uarietatem spectanda, quàm ob magnitudinē & inter se repugnantiam admiranda uidentur.

Quamobrem mirum uideri non debet, si cum tot contrariorum sit causa, contrariarum etiam de seipso opinionum sit autor: ut frigidum alij,
 10
 alij calidum, nonnulli humidum alij siccum sint arbitrati: ipsumq; morbis mederi, alij morbos inferre ipsum dixerint. Nos uerò quantum ad præsentem tractationem pertinet uolentes quod omnibus commune est definire, Aristotelis Methodum in secundo Resolutiuiorum posteriorum sequemur, ubi artem tradit genericam naturam definiendi: quæ sanè methodus plurimum nobis nostra in re præsidij adferet, si id quod omnibus uinis ex æquo commune est inuenerimus.

Est autem commune omnibus uinis odor quidam inebrians, saporq; quidam uinosus dictus, qui sui est generis proprius: ad cuius similitudinem & fructus aliquos, ut mora, & terram quampiam, uinosa dicimus:
 40
 quæ docta est Theophrasti sententiā. Atque hæc duo, sapor inquam & odor, sunt per quæ aliquam unam naturam in omnibus uini generibus fusam esse, & ab unius naturæ planta progenire possumus argumentari. Cum uerò aliquam communem naturam in uinorum generibus inquirimus, constituendum id est, non eam esse in huiusmodi rebus (in uino inquam

inquam & aliorum liquorum aut saporum consimilibus generibus) nature unitatem perfectionemue, sicuti in alijs plantarum aut animalium generibus. Necq; enim unum parem atq; illa habet perfectionem: tum quoniam non in se perfecta quædam est species, sed quædam uitis particula: tum quod partim à natura, partim ab arte effectû sit. Vinum enim succus est carnis quæ circa fructum uitis existit, de sua sede hominum industria & diligentia remotum expressumq; & ad suos usus reconditum. Plinius certè terræ sanguinem ipsum uocauit, lib. X I I I, cap. V.

Talia autem quæ aliorum quorundam partes sunt, & hominum arte
 10 elaborata, ueræ species aut genera esse non possunt, ut in Parmenide Pla-
 to ex Socratis sententia asseruit, qui genera & species natura non arte con-
 stare dixit. Quam etiam Platonis sententiam Aristoteles confirmavit
 duodecimo primæ philosophiæ libro.

Perspecta igitur nobis utcumq; uini natura, illius modo erit nobis ex-
 pendenda facultas: Quid, inquam, in homine possit, quæ cōmoda quæ ue-
 incommoda pariat. Potest igitur nobis uinum ut alimentum, potest &
 ut medicamentum considerari. Alimentj uero tum rationem subit, cum
 à natiuo nostro calore superatum, in substantiam transit membrorum.
 Medicinæ uero, quatenus sua in corpus actione eius immutat tēperatū-
 10 ram. Primum igitur si in uino spectemus, omnium testimonio constat
 nulli alimentorum uirtutis & bonitatis præstantia cedere: ut quod ni-
 mirum totum corporis habitum calidiorem humidioresq; efficiat, ces-
 lerimè nutriat, uirescē citissimè roboret, natium calorem adaugeat, ut
 pote alimentum naturæ maximè familiare: bilis insuper acrimoniam
 frangat, sudores urinasq; moueat, semicrudos cōcoquat succos, somnum
 concillet, fluctuationes cohibeat, discutiat flatūs, uentriculūq; & omnium
 uiscerum robur confirmet.

Quæ quum tanta nobis (modicè quidem sumptum) comoda præ-
 fter, quis non ei in alendo & uires roborando, iure palmam tribuat? Vnde
 30 de post Galeni, Pauli & Aëtij de uino decreta, ita Plinius censuit. Vino,
 inquit, aluntur uires, sanguis coloscq; hominum, Vino modico (subdit)
 nervi suuantur, copiosiore læduntur. Stomachus recreatur, appetentia
 ciborum inuitatur, tristitiæ cura hebetatur, urina & algor expellitur,
 somnus conciliatur. Vniuersam demum illius uim summi uiri autoritas
 te colligens, ita demum de tota uini potentia statuit. Asclepiades (ait)
 utilitatem uini, æquari uix deorum potentia posse pronuntiavit. Vini
 autem si medicas uires paulò pressius expendamus, ex calefacientium &
 siccantium ordine esse cum Galeno v. 111. de Simpl. facul. statuemus.
 Eius uerba hæc sunt:

40 οὐκ ἐκ τῆς δολιχότητος πάσης εἰς τὴν θορύβανταίην· ὁ δὲ κενὸς παλαιός, ἐπὶ τῇ τῆς
ἐσόδου ἐκ γλῶττης ὀσμᾷ ἐμύθητο ἐπὶ πρῶτον τάφω. ἀνάλογον δὲ ταῖς θορύβανταις, καὶ αὐ-
ξήσαντες αὐτὰ.

Quod est: Vinum ex secundo est ordine ex calefacientium: sed quod admodum uetus est, ex tertio: sicut mustum, quod uocant, ex primo. Caliditati eius proportione respondet siccitas. Haecenus Galenus.

Galen. 2. de
Morbo caus.
Ex Gal. 3. de
Rat. med. cap.

Ipsūq; uinum uaria in corpus incommoda pro sui natura, ætate, potentia, assumptionis modo inferre inueniemus. Nam uinosa uocata, & immodicè sumpta, caput tentant, neruos implent, fluxiones excitāt, mentem labefaciunt, uires corporis uniuersas dissoluunt: unde meritò frigidus morbos à Galeno facere credita sunt. Aquosa uerò ut minus hæc faciunt, ita certè minus alunt: Dulcia obstruunt: Crassa nigrāq; difficilè permeant, diuq; in uentre morantur: Vetera uehementer calefaciunt: Noxia turbant, & fluctuationem miram concitant: Acida lædunt uentrē, neruisq; sunt inimica. Hæc in uniuersum uini in corpus incommoda.

Fen. 22. ter-
tij. lib. 2. de
7. ad finem.

His igitur de uino sic constitutis, ad primum postulatorum respon- deo: Indicatione quidem à morbo sumpta in Arthritidis accessione ui- num minimè conferre. Nam quod fluxionem concitat, & neruosam sub- stantiam omnem promptissimè offendit, eōq; morbum auget, id ipsū minimè conuenit: Tale autem uinum est: Itaque minimè ex usu erit. Vnde illud meritò dixisse Auicenna uisus est: Et oportet (inquit) ut di- mittat uinum omnino usquequo sanetur ex morbo sanatione integra. Curationem utiq; Arthritidis ex professo tractans: idq; ratione certè optima, quod à parte fluxione tentata quàm longissimè auertere, non ad ipsam humores trahere (uel Hippocratis & Galeni sententiā) expediat. Trahit autem ad articulos uinum calore & potentia sua succos: quā- obrem per accessiones minimè conueniet, idq; indicatione tantum à mor- bo accepta. Nam si huic quæ à uiribus sumitur indicatio repugnet, quum ea semper, uel Galeni testimonio, prima ac potissima sit habenda, dari- tum uinum congruè poterit: ut à quo mox uirium infirmitas repōnatur, & corporis constitutio in meliorem habitum ducatur, dicentē Galeno: *Talibus uisum est in uis ad præparanda uisum quibus.*

Hippo. lib. de
Nutrientibus.
Gal. 4. de 13.
Meth. 2. de
An. 2. de
9. Meth.
2. de
2. Aphor. cō-
ment. 11.

Hoc est: Celerrimè & uniuersim uinum nutrit.

Lib. 3. ad fi-
nem 1. de

Itaque uini loco per accessionum impetus, aqua mellis in qua anisi se- men ad uentriculi robur, & flatuum dissolutionem incoctum sit, ex Pauli sententiā conueniet. Ego cinnamomi decoctum ex Hydromelle per hye- mem: per æstatem, simplicem ex zaccaro potionem ualde probo, si uis morbi urgeat. Atque hæc de primo postulato,

Lib. 3. de

De secundo, An, inquam, ad præcautionem uino illi perpetuò inter- dicendum, hæc mihi statuenda uidentur: ut præstantius sit, atq; in rem præstantis huius uiri fratris tui utilius, uino modico nec potenti, quàm aqua potuæ uel alio uti. Quæ ego ut existimem, multis, hisq; ualidis, ni fa- lor, rationibus adducor. Primum uirium in hoc uiro à morbi grauitate contracta infirmitas, summaq; solidarum partium à doloribus, uigilijs, morbi longitudine facta consumptio atq; exiccatio.

In Arte medi-
cinali, ad finē

Quibus symptomatis omnibus quum quæ præsentaneum atq; secu- rum exhibent alimentum (quale sanè uinum præbet) commodè occu- rant, sit ut præstanti huic uiro etiā per secundam ualitudinem uinum ex usu sit. Vnde Galenus, de his loquens quos refici oportet, Potus, in- quit, ijs opportunus est uinum, ætatem quidem habens mediocrem, in substantia autem purum atq; pellucidum, quod scilicet uel subfluuum uel subal

subalbam existat, atq; suauiter olēs, gustui uerō neque aqueum omnino, neq; cum aliqua insigni qualitate aut dulcedine, aut acritudine sentiat.

Quamobrem cum reuenerit orla artis parte opus nunc illi sit (quam inter cetera unice uinum complet) tantum abest ut auferendum censeam, ut ex illius usu maximum illi commodum prouenturum sperem, si præsertim & modice & sobrie (quod eum facere certò scio) eo utetur. Ad quod item facit uentriculi percepta ab eo ex aquæ usu imbecillitas, cōstitionis tarditas, flatuum pituitosiq; spūti copia, uiscerum maxime lienis cognita à nobis tenio & durities. Quæ sanè cuncta quum uentriculi & lienis, ob natiui caloris inopiam, infirmitatem indicent, subiunctis erudis humorum flatuumq; redundantiis: sit, ut uinum maximo adiuu-
 10 mento esse existimem: ut cuius sit facultas crudos humores concoquere, uentriculi & uiscerum robur firmare, (siquidem aqua uel Galeni testimo-
 11 nio uentriculi robur exoluit) status discutere, natiuum excitare calorem. Quorum quum hic uir maxime egeat, in promptu certè est, summa illi ex uini moderato usu comoda prouentura.

Adde & consuetudinis indicationem, quæ cum magni semper momenti Hippocrati uisa sit, ei unice inhærendum (quoad eius fieri maxime potest) idem autor consuluit. Vnde illud rectè ab eodem dictum est:
 12 Quæ ex longo tempore consueta, & si deteriora, minus graua esse solent. In quam cogitationem animum aduertentes, quicumq; è nostris & ingenij præstantia, & doctrinæ claritate, & usu magnū sunt nomen medendo, immortalēq; gloriā consequuti, illud potius duxerunt & utilius, quod esset consuetum, quàm quod consuetudini repugnaret. Vnde celebres in medicina factitanda uiri Gordōnius, Matthæus à Gradi, & ceteri eius notæ, ob hanc ipsam consuetudinis uim in arthritidis præcautione uinum summouere ualde uerentur: etiam si id methodo se facere possent sciunt.

Nec obstat locus ille Pauli, quò ad præcautionem ab arthritide uinum omnino summouendum monet: experientiæ uim in hoc iactans, multos hac sola cautione ab omni prorsus dolore in reliquum uitæ tempus incolumes uixisse. Quod etiam confirmasse Auicenna est uisus, in-
 30 quies: Et utent potare uinum plurimum grossum, imò omne uinum. Nam etsi ad præuisionem, aquæ potum usq; hi autores prætulerint, uerentes ne à uino neruorum genus lædatur, & præcipientes in iuncturas ferantur humores, (quod facere uinum dicitur) tamen non in omnibus id temperamenti, omnīq; in uniuersum hominum naturæ id præcipere uoluisse: sed in his tantum, quibus sanguinis copia negotium facit, ille Alexandri Tralliani locus indicat, qui explicans, docensq; de his tantum
 40 debere id intelligi, quos sanguinis in articulos influxus arthriticos facit, ad hunc modum loquitur: In quibus (inquit) à sanguinis influxu podagra fit, abstinendū omnino à uino his est, & ab his quæ sanguinem item multum generant cauendum. Nam (subdit) multa uini portio his quibus multum abundat sanguis inimica est. Et rursus de re tota concludens, Expedit (inquit) ista omnibus modis obseruare ijs, quibus fluxio ex ple-
 41 nitudine

7. Meth.

2. de Rat. uic. acut.

2. Aphorif.

Lib. 3.

Fen. 22. quer. ti. cap. de eau. tela ad dolores lumbi.

lib. 2. cap. 261.

nitudine sanguinis accesserit.

Lib. 12. cap.
31. & 32.

An non apertissime præcautionem hic ex influxu sanguinis tantum docuisse uidetur: alioqui cur ad finem uerba hæc adiecisset talia obseruanda sijs, qui ex plenitudine sanguinis laborarent? Aëtius certè unus omnium in re medica præstantissimus in biliosa fluxione ad iuncturas decursu, atq; etiam pituitoso, uinum audacter concedit. intermissionis tempore: sic enim ait: A uino exacerbationis tempore omnino abstinendum est, de biliosa fluxione loquens: intercapedine autem pura reddita, parum ex eo concedendum. Et rursus, pituitosæ fluxionis curam pertractans, Vinum præbeatur (ait) quàm minimum interualli tempore tenue, fuluum, & uetus. Quæ eadem est Rasis doctissimi inter Arabes medici libro de iuncturarum morbis sententia: qui in accessione auferendum quidem uinum, in præcautione uerò non omnifariam uetet, sed indulgeat potius, etiam si de sanguine aut bile fluxio sit: sic enim de hac re: Si uoluerit, inquit, æger bibere uinum, bibat parum, temperatum, hoc est probe, ut ego interpretor, dilutum. Et item de biliosa fluxione loquens: Dabis, inquit, ægro aquam cum uino. In ea uerò quæ ex pituita, meraco quidem, sed pauco utendum consulit.

Cap. 20. & 21.

Quod si summi hi in re medica uiri, in omni temperamento etiam ad præcautionem uinum dare non uerentur: cur nos præstanti huic nostro laboranti imbecillo uiribus, exangui, tabido, obstructione in uisceribus, & uentriculi imbecillitate affecto, uinum, unicum uitæ & ualitudinis subsidium, negemus? aut non potius suadeamus & consulamus? præsertim quum in illius usu temperatissimus sit, sobrius, & sui obseruans? Nam quum uinum nostri in arthritide prohibere sunt uisi, non tam certè uinum, quàm illius intemperantiam sunt detestati: ut qui non à uino quidem, sed à multo & potenti arcendos ægrotantes censuerint: sic enim Galenus ait:

6. Aphor. 20. ment. 26.

Ὁδὴ ἀργίας τε καὶ ἀδύναμιος βλάπτουσιν αὐτοὺς, βλάπτουσι δὲ καὶ τῷ ἰσχυρίῳ, καὶ πολλὰν οἶνον αἰ πάντες, καὶ μέγα δὲ ὄναι αὐτῷ τὸ προειδοκίῃαι τῆς αὐτῶν προσφύτου, πληροῖν γὰρ τοῖσι οὖν τὸ ἐνδοκίῃαι γὰρ, ἵνα οὐ καὶ αἱ συνάσεις.

Vnde & desidæ & crapulæ eis nocent. Nocent autem & potus multorum & fortium uinorum, præcipuè cum aliquis ea ieiunus potauerit. Hæc enim neruosam substantiam propèssimè offendunt, sicuti & coitus.

Vnde Hippocratis ætate ob uitæ parcitatem temperantiæq; paucos omnino podagra laborasse, suis uerò temporibus, ac multò magis nostris quàm plurimos affici claro testimonio affirmat. quod pleriq; nihil exerceatur, & cruditatibus atq; ebrietatibus eousq; abundet, ut neq; tellus, neq; maria, ut Plinius ait, gulæ nostræ seruire possent uideantur. Itaq; dandum huic domino uinū per morbi remissiones, idq; illi tutius fore certò affirmo. Sit autem uinū colore rubrū, liquore tenue, aut mediocre, cum leui quadam acerbitate: tale enim Aëtius sanis & ex morbo conualecentibus commodissimum esse statuit lib. 1. ad finem. Quod si experiri uoluerit aquæ potum per æstatem, ad breue tempus experiatur: à qua si noxa in uentriculo senserit, mox ad uinum redeat: & uino quandoq; etiam ex

melle

melle utatur per hyemem, ut bellè Galenus monet, in quod petroselini aliquantum indatur, tale enim podagricis aptissimum esse Galenus asserit. Atque hæc de secundo.

3. de Sani. tu.

Quoniam uerò & de uacuationis modo in accessione rogatus sum sententiam dicere, breuibus respondeo: Aut nihil omnino, aut leuissimè per accessionum impetus uacuandum esse. Nam etsi nostri omnes uacuationem, etiam quæ per ualentia fit medicamenta consulunt, ad humoris fluentis reuulsionem: tamen quum experientia didicerimus, multos aut fermè omnes, ab huiusmodi uacuationibus deterius in posterum habere, longiusq; ægrotare, exagitatique à medicamento humoribus, & ad imbecillas partes deductis: consulerem omnino, aut parcendum uacuationibus esse, aut leuissimis id perficiendum medicamentis: quod his uerbis suasisse Auicenna est uisus, Facilis, inquit, (de uacuatione loquens) fortè est incolumior, & gradatio conuenientior. Et paulò post: Et non fiat, inquit, euacuatio: si autem plenitudo exigit, tunc fiat cum eo quod assellare facit semel aut bis. Et clysteria (subdit) sunt rectiora. Nam fortes uacuationes humores mouet à locis suis, & ad loca ægritudinis trudent: ut idem paulò post affirmat. Et caue, inquit, ne in potu des in primis nisi medicinam debilem, quoniam ipsa mouet materiam, & non facit currere aliquid de quo sit curandum. Imò fortasse (subdit) attenuat materias congelatas alias, & facit eas currere ad membrum.

Fen 22. ter.
tij. tralla. 2.
cap. 7.

Quamobrem quum id nos experimentum doceat, etiam si aliud ratio suadere uideatur, experientia hærendum prorsus consulo: Auicennæ in hoc sententiam sequutus, qui quum inuicem ratio & experimentum in uno quopiam pugnare uidentur, experimento standum monet, quod in sophænæ & sciaticæ uenarum sectione his uerbis declarat. Et ratio (inquit) facit oportere, ut sciatica & sophæna similis sint iuuamenti in dolore sciæ & podagræ, sed experimentum facit ut sciaticæ apertio plurimum conueniat dolori sciæ: sicut si hoc esset debitum. Itaq; per accessionum impetus uel nullo omnino, uel clysteribus leuibus aut solo rhabarbaro aut agarico utendum censeo. Ante morbi accessionem quum iam proximè uentura speratur, paulò audentius uacuandum suas deo, uirium tamen habita ratione. Sic certè Galenus fluxionibus huiusmodi paratos, apparatus & præueniente uacuatione incolumes & à morbi impetu immunes seruabat.

Fen 4. prim.
cap. 20.

lib. de Sang.
milio. 2.º 6.
Aphor. com.
ment. 47.

Hæc habui, Paule Antoni, quæ crassa ut uides minuerua, humilique filo quantum per ingenij mei mediocritatem licuit, in re fratris tui, uiri omnium ore laudatissimi atq; optimi, dicerem: quæ & ipsa si non satis per se polita limataq; erunt, uti non esse abundè per me ipse intelligo, ingenij culpam deprecor: rogoq; ut hæc qualiacunque mea in bonam accipias partem: non id spectans quale sit, aut quantum, quod tu fraterq; tuus de me promeriti estis, sed quantum præstare ipse possim.

Vale, & me ama,

Super solutio pharmaco leni præsertim minimè dormiendum, contra obseruatum hætenus ab Italis morem.

ENARRATIO V.

MENALDVM Guilielmum, uirum egregiè doctum, ac de re medica optime meritum, cum Roma redeuntem per humanè, ut fit, salutarem, quæsissemq; de eo, quàm prospera illi in profectioe cuncta, quàm cum doctis in Italia uiris uersatus, quàm multa animaduersione digna uel uisisset ipse, uel ab Romanis illis proceribus audiuisset, quàm multos reserret nouorum autorum titulos, quorum erat ipse suapte natura cupidissimus: quid tandem de nostræ fortis hominibus, hoc est Italis medicis, qui uel uno patriæ nomine toto orbe celebres & sunt, & habentur, illi uisum esset; quid tandem eorum doctrinam, iudicium, promptitudinem, solertiam, rerum usum admiraretur, quantiq; faceret.

Quæ singula cum propè curiosius de eo interrogassem, Ad hæc (ait) tibi Francisce paulò uberius explicanda, maiore nobis & otio & tempore opus esset. Ne non tamen tibi ista sciendi cupidissimo, non pro eo ac debeo satisfaciam, compendiò ad singula ut postulas respondebo. Felix in primis nauigatio & tota profectio fuit, successus (quod ad quæstum pertinet) haud ita secundi, nec sanè laboribus pares. Italia porrò nunc, atq; urbs Roma præsertim, multis (ut olim) ingenijs floret. Multa certè uidi notauiq; scitu dignissima, in quibus ut soleo conquirendis paulò etiam fortasse quàm par est curiosior fui. sed de his alias tecum. Libros autem fermè nullos habent, quibus non hic nostri pares habeant, & qui apud eos pleriq; omnes è Germania.

Cæterum ut de medicis aliqua tecum, quod te scire uelle, & cupere maxime uideo, Scito pro Italiæ urbisq; celebritate, doctos quidem illic multos haberi, uerum qui diuersissimam à nobis in medendo rationem sequuntur, ut tibi modò narrata historia quadam, contentioneq; mihi cum celebri quodam medico habita, explicabo. Cum docto quodam mihi de re medica contentio fuit: cum is uni ex proceribus aulicis cassiam fistulam deuoradam paulò ante coenæ tempus superq; dormiendum iussisset: Quod factum cum mihi maximè non probaretur, indicaui tum homini amicè oppositum eius quod iusserat salubrius mihi uideri. Quibus autem rationibus id contenderim, neq; huius est temporis, neq; loci per censere. Quid autem tu de ea re Francisce sentias, lubens de te quæserim, qui tallium esse soleas non negligens inquisitor. Proinde si quid otij nactus es, in huius problematis explicatione fac paulò diutius immorere: sic enim & mihi ualde gratum feceris, & tibi ad meliora paranda uiam inuenies. Quamquam res ipsa minoris uideatur, quàm ut de te tam enixè roganda ueniat, aut tantopere flagitanda. Sed hoc dabis uel mutuae nostræ amicitiae, uel professioni ambobus communi, uel facilitati & propensione denique tuæ.

Ego uerò, uelim, inquam, Menalde; ut uel eruditione, uel multo re-

rum usu, uel studio, aut officio deniq; aliquò meo, possim optimæ tuæ de me conceptæ opinionioni re ipsa respondere: ut tu honorificentius quàm uerius de me sentiens, & prædicas, & apud omnes testificaris. At ne tu quippiam à me petieris, quod non impetraris, ingenuè tibi in hoc operam præstabo meam, dicamq; liberè quæ de tota re sentio. Si modò in primis id mihi tecum constiterit, de cassia ipsa, eiusq; similibus phar-
 10 macis, nullam usquam ab Galeno, Paulo, Dioscoride, Aëtio, ac eius monetæ scriptoribus fieri mentionem: ut eius rei locupletissimus testis est Nicolaus Leoniceus in suo de medicorum erratis libro. Nam alterum cassiæ
 20 genus, de quo Galenus V. I. I. de Simplicium facultatibus, ab hoc ipso solutius longè diuersum est: cùm illud uehementer sit calidum siccumq; hoc uel temperatum uel temperamento proximum, ut Mesueus ille medicorum euangelista testatur. Illud item gustu, acre, mordax, & subamarum, facultate exsiccans, detergens, aperiens, & quadantenus corroborans: hoc insipidum, insuaue, nauseabundum, humectans, leniens, ac tueri-
 30 triculi penè uires desiciens.

Quamobrem cùm Græcis ignotum sit hoc medicamento genus, nimis-
 rum si in usum illis non uenerit, nec de eo uspiam tractatum inueniatur. Itaque in Poenorum castra ingrediendum prorsus mihi erit, atque ex eis
 40 mutuanda quæ ad hanc rem facere uidebuntur. Auicenna igitur inter Arabes præcipuus sui canonis lib. I. I. huius meminit, inquit, in actiuis quidem qualitatibus temperatam esse, in passiuis humidam, uentris sub-
 50 ductoriam, lenientem, ac sine noxa penitus ulla aut mordicatione uacuam: adeo ut & prægnantibus conferat, si quando illis sit uacuatione opus: id ipsum Serapio, Auerroës, Rasès, Haliabbas, Mesueus, cæteri-
 60 testantur.

Vnde liquidò constat, inter uacuantia pharmaca, hoc lenissimum esse, & naturæ maxime familiare: quum (ut illi aiunt) sine molestia uarij generis excrementa uacuet, sed præsertim biliosa, & ex his magis quæcunq;
 70 assationem sunt passa: quamobrem in quibus hæc redundant, & quibus uel natura uel symptomate aliquo astrictior aluus est, his sanè omnibus maxime confert: adhæc delicatulis, & qui uehementiora non admittunt pharmaca: in quorum albo quum & ipsi Itali uel omnium primi sint habendi, nimirum si ab acrioribus abstinentes hoc crebro utantur: quan-
 80 quam creber illius usus quum uentriculo tum uisceribus noxam interat, substantiæ eorum robur lenitate sua nimia dissoluendo, ac nauseam procreando, ut Mesueus testatur: idq; potissimum, si natiua compage paulò fuerint uiscera laxiora, uel lenitate affecta.

Itaque ut moderatum illius usum atq; rationalem delectum, sicuti &
 90 mannae (quæ & ipsa zaccari cuiusdam species est & leniendi uim habet) maxime probo, ita passim, omni morbo, omni demum temperamento, naturæ, horaq; conuenire: atq; ob id omni affectui sanando propinari debere, (quod Itali ferè omnes faciunt) id ego in primis nego fieri oportere. Id quidem, (præter hoc quod contra methodum est) Omnes (ut ait Galenus) uno calopodio calciare, à ratione etiam & usu uehementer est
 100

1012.2

1012.2
1012.2
1012.2

Cap. 197.

Serap. lib. de
Simpl. tract.

1. cap. 12.

Auer. 3. colle
ctionum. cap.

15.

Rasès 3. ad
Alman. ca. 51.

Haliabbas 2.

prac. cap. 30.

Mesue cap.

proprio.

9. Meth.

alienum. Nam et si leuibus fortasse morbis, & delicatulis cōferat: an quæ-
so ualentissimis hominibus, uel cacochymis, uel multis succis redūdanti-
bus, adhæc affectibus contumacioribus ex usu esse putabis?

3. Meth.

Galenus ipse in Medendi methodo eos arguit, qui nunquā non à mi-
tioribus & paruis auxilijs inchoandum asseuerabant, inquiētes ten-
tanda hæc prius esse, mox si nihil profecerint, aggredienda maiōra. Hoc
enim ut in leuioribus morbis, in quibus periculum non impendet, uerissi-
mū est: sic certē in grauioribus (& in quibus uel ægro prorsus morien-
dum est, uel quid maius tentandum) alienissimum est à ratione. Nam ut

1. Aphor. 6.

2. de Rat. uic.

acut.

Ad ultimos morbos ultima prorsus remedia maximè ualere. Rursus Ga-
lenus & Hippocrates in pleuritide, & eius generis affectibus, non leuia
isthæc pharmaca, cum de uacuādo cogitant, sed fortia exhibent, peplium,
helleborum, & eius generis reliqua. quanquam in hoc non imitandos
censeo, quod hominum hoc ætatis natura, ualentissima hæc pharmaca
minimè patiatur, uideas tamen in morbis acutis plus prōdesse bene tem-
perata soluentia pharmaca, (etiam si scammonio, tripolio, colocyntide,
agarico, & similibus consistere) quā cassiam, mannam, tamarindos, ui-
las, & eius generis. Isthæc enim et si naturæ familiaria magis sint, morbi-
ficam tamen causam pro morbi ratione haudquaquam auferre possunt,
sicut modò paulò ualentior fuerit. Vnde fit, ut mota concitataq; ab me-
dicamento morbosa causa, neq; uacuata ob pharmaci imbecillitatem, de-
terior reddatur, ægrumq; uehementius torqueat. Nam si Galeno credis-
tur, causa mota molestior est seipsa quiescente.

3. de Sympto.
cau.In Continen-
te suo.

Proinde Rases inter Pœnos medicos nemini posthabendus, satius du-
cebat paulò uehementioribus auxilijs periclitanti naturæ opitulari,
quā lenioribus utens proditor naturæ haberi. Proditores autem eos
uocabat, qui mitioribus medicamentis morborum sæuitiam coërcere, ac
blandimentis quasi quibusdam naturam prodece tentarent: dum sursum
deorsumq; agitantes, nihil sæuitiæ morbi remitterent. Quin & hac ipsa
tempestate, non alij certē aut celerius curant, aut melius proficiunt, quā
qui crebris & paulò fortioribus medicamentis solutiuus morbos proflig-
ant: modò ne quid noxæ uirtuti ab his inferatur.

Quamobrem haud satis dignè mihi in hoc pleriq; medici facere ui-
detur, qui omne aliud ab cassia, manna, rhabarbaro, & tamarindis, phar-
maci genus respicientes, ad omnes morbos his solis utuntur: quorum sen-
tentia Symphorianus Campegius in sua Pharmacopolarum officina,
tum & in Horto Gallico subscribere uidetur.

Nec me fugit pro regionum hominumq; natura, ac uario tempera-
mento, mutanda quoq; esse soluentia medicamenta: ut in calidis tum res-
gionibus, tum naturis, mitiora propinari debeant: in frigidis contrā.
Quæ causa est, cur in Gallia penè tota & Germania, ualentioribus uta-
mur solutiuus: in Italia & Hispania mitioribus. Sed non ob id tamen in
totum explodenda scammoniata pharmaca, etiam illis in regionibus, si
quando sese occasio offerat.

Ioannes Manardus, uir certè nostra ætate omnium longè doctissimus, in sua ad Symphorianum epistola, cyaneum lapidem, uulgò Lazuli uocatum, ritè paratū melancholicis exhibere audet, nec quippiam noxæ ab illo ueretur: etiam si alioquì nocentissimus existimetur. Bartholomæus à Montagnana summus suæ ætatis, ut tunc habebatur medicus, uehementia etiam præscribit medicamenta in mediocribus, nedum maximis morbis: idipsumq; Nicolaus Florentinus facit. Ex horum autem tantorum uirorum testimonijs abundè constare puto, non tantopere uerenda esse mediocrità solutiuà contra uulgatum quibusdā, quem tu mihi recensuisti morem.

Nunc autem quā rectè istæ medicamentorum genera, nempe cassia, mannam, & reliqua, tum ante cœnam modico exhibeant interuallo, tum post ea somnum iubeant, uideamus. Eius itaq; generis medicamenta ante cibum modico interuallo sumi debere, nemo est qui ambigat: equidem hoc lenientibus pharmacis peculiare est ac proprium, ut nisi cibo adacta detrusaq; non moueant, ac proinde sint parum ante cibum, & per se sola sumenda. Vnde Galenus hoc belle nos edocens ad hunc locum quitur modum. Mora, inquit, primò & ante omnem cibum sumenda: nempe illud nouisse præstat, eduliorum scilicet deiectionem procurantium, quæ tardè commeant, postremo sumenda esse ordine: quæ uerò celeriter subsidunt, primo ante omnia loco. Et rursus de prunis sermo. nemi instituens, Aluum, inquit, pruna mouent, præsertim si prandium, non statim, sed aliquantò post interuallo inchoëtur, & ipsa sola comedantur: hæc enim communia omnium laxantium præcepta meminisse oportet. Hæc Galenus.

Ex quibus sanè locis cuiq; constare puto, congruum lenientium tum eduliorum, tum etiam pharmacorū sumendi modum qualem esse oporteat: nimirum ut & per se sola sumantur, & quæ ex eis facillè subsidunt, primo ante omnia loco. Quamobrem cum & cassia ipsa lenientium numero iure optimo adscribatur, sit, ut & modico ante cibum interuallo, & per se sola sumi debeat: hoc est nulli alteri cibo admista. Horum autem Galeni præceptorum hæc causa est, quòd quæ facillè subsidunt si priore loco sumantur, nihil habent quod ipsorum remoretur actionem: quare lenitate & humiditate sua uentriculum supinum reddentia, atque ipsius robur euertentia, proritant. Si uerò postremo sumantur loco, à priore injecto cibo eorum opus peruertitur: cum neq; sic uentriculum euertere, (nimirum cibo admista, à quo eorum deiectoria facultas destruitur) neque deiectionem moliri possunt: calore nimirum uentriculi circa cibi confectionem occupato. Contrà uerò quæ tardo sui commeatu aluum mouent (ut coronea, pira, mespila, & eius generis) si ante cibum sumantur, nudo uentriculo occurrentia, ipsum adstringunt roborantq; unde deiectio prohibetur: si à cibo autem, uentrem adstringentia & roborantia, prius injectum cibum grauitate sua concitant, deorsumq; trudent in uentre contenta: de his enim sic ait Galenus: Adstringentia postremo injecta (maximè his qui stomacho sunt imbecilli) uentrem roborantia

Lib. 2. de Aliment. sic.

Lib. 2. de Aliment. sic. capit. 21.

2. de Aliment. sic. capit. 21. nonne uerfi.

concitantiaq; deorsum tridunt in eo contenta.

Reddidimus huius problematis causam, Cur, inquam, calsia modico ante cibum interuallo sumenda, si deiectionem ab ea moliri curamus. Vnde liquidò constat, cur à cibo longissimè sumpta non operetur: utiq; ob id, quòd eius facultas à calore ventriculi superetur. Eodem namq; modo edulia concoctus facilia in uentre igneo corrumpuntur, & alimoniam corpori minimè præstant: quòd imbecilliseorum potentia ab stomachi uirtute igneoq; calore uincatur, ita tradente Galenò. Quamobrem si tribus, quatuor uel, aut pluribus ante cibum horis, calsia sumatur, nullam penè deiectionem facit: agente nimirum in ipsam uentriculo, calorèq; suo in alimoniam uertente. Sunt enim eius generis medicamentorū nonnulla, (ita asserente Galenò) quæ ubi purgatione frustrantur, præterquam quod noxam corpori nullam inferunt, etiam alimentum homini præbent, atque concoctionem accipiunt, talemq; producunt humorem, qualem trahere nata erant, ex eiusdem Galeni sententia. Rectè igitur facere mihi uidentur, quicumque modico ante cibum interstitio istæ medicamenta exhibent.

In Arte medicinali, de signis uentriculi calidioris.

3. de Simplific. cap. 23.

Vbi supra in modiate.

An ante coenam uel prandium calsia pro pinanda.

An uerò ante coenam uel ante prandium commodius utiliusq; propinentur, tempus est iam exponere: magni enim interesse puto, uno uel altero modo sumantur. Nam quæ proximè ad coenam sumuntur, ea omnia si ex leuium numeto sint, ut cõcoquantur & in naturæ usus transcant, sunt promptiora: quòd scilicet somnus accedens, innatum calidum roborans uegetiusque reddens, concoctionem ualentissimè molitur. Quamobrem Galenus v. 11. Methodi non solum his qui uegeto & sano sunt habitu, fortisq; uentriculo, ualentissimos etiam cibos uesperis sumendos præcipit: sed etiam tabidis & infirmis: quoniam non solum quies & somnus, sed etiam longius tempus horum naturalem administrationem excipit: unde perfectior concoctio sequitur. Itaq; si eius quod exhibetur concoctio, & in corporis habitum distributio quæritur, uesperis & ante cibum iuxta Galeni sensa exhibendum est. Cum autem ab calsia, manna, & eius generis reliquis, neq; concoctio, neque distributio quærat, sed alui ductio (quæ à somno coërcetur potius quam promoueat, ex Auiçennæ sententia) eò sit ut uesperis & ante coenam exhibenda minimè ueniat: quòd ex huiusmodi incongruo usu oppositum eius quod quæritur provenit, nimirum cohibita ductio atq; concoctio.

For. 2. primi doc. 3. cap. 33.

Quapropter enarratum abs te mihi Menalde quorundam in propinanda calsia morè non possum non uehementer mirari, ut quibus (quantum ex te audio) consuetum sit hoc pharmaci genus frequentius ante coenæ tempus exhibere. Adde quòd cum experimento compertū sit, calsiam & id genus reliqua non nisi cibo multo grauata deorsum ferri, aliumq; ducere: in coena autem multò minor ciborum copia quàm in prandio sumi iubeatur (hoc ætatis potissimū ut sunt homines intemperantes, gulæ ac genio dediti, atq; ob id nullis non morborū generibus expositi) eò inquam sit, ut leuiori assumpta coena, si ante eam quodpiam tale medicamentum sumatur, ut nihil aut omnino parum moueat, cuius contrarium

rium quærimus: ac proinde turbatio & uentriculi noxa sequatur. Quamobrem consultius fore putauerim, ante prandium exhiberi debere, quum & plusculum cibi eo temporis citra noxam adferri contingat, unde grauius uatum medicamentum celerius aluum ducet, & calor in extima corporis ob uigiliam diffusus, neque in intima reuocatus, uim pharmaci deiectionis superare non poterit: atque tum suæ naturæ relictum, ab ciboque comprimente & calore mediocri adiutum aluum facillime ducet.

Habet itaque super prima problematis abs te quaesiti partem elucidatam à me sententiam, postremum eius nunc prosequor: Dormiendum inquam, non esse assumpto uno aliquo ex eius generis medicamentis. Nam in primis si autorum testimonijs certandum sit, id fieri uerum probatissimum quicquid in primis Arabs Auicenna, qui de ea re ex professo tractans, asseuerat à leni pharmaco prorsus dormiendum non esse: sic enim loquitur: Cum (ait) quis deiectionis pharmacum ebiberit, si id quidem forte fuerit, melius erit ut super ipsum dormiat antequam operetur: sic enim melius purgabit. At si debile fuerit, expedit sane ne super id somnus accedat: nam à somno, medicamenti concoctio sequetur. Hæc principis sententia de somno super pharmaco forti aut debili. Nam in priore confert maxime, siue forte sit pharmacum ratione quantitatis & dosis suæ, citra tamen uenenositatem: siue forte merito suæ uirtutis, siue merito formæ in qua exhibetur, utpote in catapotia reductum seu puluerem exhibeatur: somnus enim super eius generis medicamentis in actum ducit, dissoluit, atque sic eliquatum pharmacum potius humores attrahit, à tractosque euacuat. Quamobrem tum Rases, tum & Damascenus, ac Cophon, eunti dormitum, & post coenam catapotia sumi iusserunt. Si uenenosum tamen, aut uehemens nimis fuerit pharmacum (ut scammoniata plerumque omnia, & quæ helleboro, cicuta, & daphnide laureola dicta constant) super hæc minime dormiendum: cum metus sit, ne introrsum à somno reuocato calore eorum noxiam qualitatem ad membra nobilia & partes principes mittat, uenenumque late disseminet. Cophon uero insignis medicus, in eo quem de medendi arte edidit libro, de hac ipsa re ad hunc loquitur modum: Medicina (ait) quandoque datur in uigilijs, quandoque in somnis. In uigilijs (subdit) damus liquidas medicinas, & leues, & maxime quando partes uicinas stomacho & leues stomachi humores purgare uolumus: cum enim liquida medicina citò dissoluitur, citò & operatur. Si enim tunc dormiret, cum naturalis calor tunc incenderetur, medicina amitteret uim suam, & infirmum in sudorem resolveret, & humores attraheret. Item cum liquidi & leues humores citò & faciliè dissoluuntur, citò & faciliè ueniunt ad uias expulsionis. Si ergo dormiret, contingere posset medicinam non debilitari atque tum resolveret humores, qui remanentes putrescerent, & facerent pessimos morbos. In somnis damus pillulas (ait) & duras medicinas, & fortes, cum duros & crudos humores maxime in remotis partibus consistentes purgare uolumus: cum enim pillulae duræ sint, fortem calorem ut dissoluantur exigunt, cui ergo somnus sequitur, huic calor augetur dissoluens pillulas, atque cum humores compacti sunt,

An acceptis
cassia dormiē
dam.

Fen 4. primi.
cap. 3.

Rases sexto
Aphorismorum
suorum,
Damascenus
itē in Aphorismis,
Cophon in Arte
medendi.

In Arte medendi
cap. Quo
tempore datur
medicamentum.

Quæ medi-
camentis in so-
mno danda.

duri & remoti, in somnis melius penetrat uis medicinae ad extremas partes, quam in uigilijs. dentur ergo pillulae in sero eunti dormitum. Haec Cophon de re proposita.

Ex his autem Auicennae & Cophonis testimonijs, abunde constat à leni medicamento epoto, minime dormiendum, rationibus ab Cophone potissimum adductis: quanquam quod ad Auicennam pertinet, sibi ipsi contrarius uideatur, cum hic à leni pharmaco minime dormiendum praecipiat, alio uero loco oppositum suadeat: nempe ubi causi ardentisq; febris curationem ex professo tractat: sic enim ait de tamarindorum aqua: Et quandoque conueniens est ut dormiant apud teporem paruum febris super aqua tamarindorum, & quandoque ponitur in ea parum camphorae. Vnde uidetur uelle super aqua tamarindorum (lenissimo pharmaco) ut melius in actum ducatur, dormiendum esse: cuius tamen oppositum primo canone innuit. Tamenli propius illius sensum contemplanti, minime sibi contrarius uideatur, cum diuerso sit sensu hic & ibi loquutus: nempe cum dormiendum super tamarindorum aqua praecipit, non tam uacuationem ab ea, quam alterationem & humectationem celeremq; ipsius aquae in uenas distributionem quaerit: quod omnium optime somnus facit.

Ad alterandum autem potius, quam uacuandum id medicamenti genus excogitatum ab Auicenna fuisse, adposita protinus uerba indicant: Et quandoq; (ait) ponitur in ea parum camphorae, ut indicet refrigerandi calor ex tranei gratia, quam uacuandi humoris potius exhiberi debere. Non ergo super leni pharmaco sed super alterante potius dormiendum praecipit. Atq; hoc pacto principem à contradictione uindicari iure posse crediderim. Ratio item suadet somnum mox à pharmaco debili noxium potius quam utilem esse: nempe si super cibo dum adhuc in summo uentriculi natat, nec dum ad ima lapsus est, somnus multis (ut princeps ait) impedit modis, nimirum cibum agitando, eiusq; concoctionem peruertendo, rugitus inflationesq; excitando, quanto magis protinus à medicamento somno accedente isthaec sequuntur. A somno nempe deorsum ferri debile pharmacum prohibetur, atq; ob id maiorem quam par est in uentriculo moram facit, unde uel qualitate sua, uel proprietate oculta non minimam uentriculo inferet noxam, atq; sic pessime laedet. Addo quod ex tali somno duo, atq; omnino contrarij, insurgunt in uentriculo, motus: alter quo medicamentum ipsum per solutiua quam habet ingenitam facultatem deorsum ferri nititur, coadiuuante ad haec expultrice uentriculi facultate: alter uero huic oppositus, quo per somnum humores expelli atq; pharmacum operari prohibetur. Somnus namq; (si principi creditur) euacuationes etiam fortes retinet: quod & Hippocrates Galenusq; uoluerunt I I I I, Aphorismorum, Aphor. x v.

Quamobrem cum ex somno super debili solutiuo, Oppositum eius quod quaeritur proueniat, nimirum cohibita alui ductio, aut prohibita: fit, ut noxae amplius quam bonae frugis commodiq; somnus pariat. Quare tantum abest, ut à medico consuli in aegri profectum debeat, ut si modo suo

suo se munere dignum præstet, prohibere atq; interdicare iure possit. Id enim est præcipuū medici munus, ut tutò, & quàm celerrimè curet: hoc sibi pro sine præcipuoq; scopo proponens ut quanta maxima utilitate fieri possit ager curetur: sic enim Galenus in medendi methodo præcipit. Itaq; somnum tanquam profuturum super debili deiectionio consulere nullo pacto debet medicus, indicatione tantum ab pharmaco sumpta. Nam aliundè (ut ab nimia uentriculi imbecillitate, calidiq; innati prostratione) somnum ritè consulere potest.

Gal. 12. Metho.
Celsus lib. 2.
Lib. 12.

Possem & alia Menalde in hanc rem addere multa, sed quæ tamen
 10 omisisse longitudini parcens præstiterit: quum tu isthæc omnia ceu ungues & digitos notissima habeas. Vnde ne in te uulgatissima, hoc est in re parua, magnos calceos injiciam, ne ue tibi eruditissimo, longissima hac Iliade stomachum moueam, ipsemet mihi silentium imponam, tibi q; quod superest (superesse autem multa scio) enucleandum relinquam: sis multq; hoc de te petam, enixissimèq; rogabo, ut si non satis pro rei ipsius dignitate, doctrinæ nominisq; tui splendore, proposito abs te mihi problemati satisfecisse tibi sum uisus, ne tam ingenij mei exiguis uiribus, quàm propositi argumenti difficultati adscribendum putes: cū & nihil ferme aut minimū de hac re ab priscis nostris medicis, & quasi maiorum gentium dijs, tractatum inueniatur. Et etiam si tractatum inueniretur, reddi tamen incondita enarrantis oratione mancum & ineruditum. Sed memineris, In magnis (ut ille ait) & uoluisse satis. Vale, & metui
 20 amantissimum (quod me non grauatiū scis facere) mutuo atq; ex animo ama.

Synochis, aut alioqui continentibus febribus laborantes, in magnum uenire discrimen, ni protinus ab initio ualentibus uiribus sanguis mutatur, ex Galeni doctrina.

ENARRATIO VI.

I QUID aliud, hoc certè à Galeno rectissimè, ut pleracq;
 omnia, dictum est, Eos inquam, qui docere, scribere uel
 quippiam aggrediuntur, si prius quæ scripto produnt,
 operibus ipsis ostendant, pauca quædā falsò dici. Hunc
 uerò contrà, quum ut sunt corruptissimi huius seculi mores,
 quisq; magis cupiditatibus suis, aut gloriæ, cumulandisq; opibus, aut
 populari denique auræ inferuiat; eò fit, ut contempto ueritatis studio,
 medicorum uulgus ea docere tentet, quæ nec satis norunt ipsi, nec experimento
 aut didicerunt, aut alijs ostenderunt. Proinde quo maior esset
 40 eorum quæ traduntur apud omnes fides, eam quæ in exemplis sit exercitationem
 omnium optimam idem Galenus statuit, ut quæ nimirum exactam
 uniuersalium artis theorematum notionem præbeat. Sunt autem
 exemplorum ea pro potioribus, ut idem ait Galenus, habenda, quæ ipsi
 oculis usurpauimus. Quamobrem quum discriminis uitæ ac grauitatis
 morbi in eius generis febribus quæ à sanguine putrente fiunt, (ni protinus
 nus

9. Meth.

9. Meth.

Vbi suprà.

nus sanguis mittatur) Galenus nobis in seruo laborante graue reliquerit testimonium, satagam, & ipse ad eius imitationem, hoc ipsum quoque in nobili quadam ægrotante monstrare: quæque uia in putridam febrem ex non putrida transitus fiat, & uariorum symptomatum, quæ progrediens te febre in sic affectis apparent, causas recensebo.

Nobilis igitur ac multis quum naturæ tum ingenij dotibus ornata, Blanca à Castro bono, annos nata plus minus uiginti, temperamento calido & humido, boni habitus, solidorum membrorum, succulenta, incauti & inordinati uictus, & quod ad consuetudinem pertinet, laboribus assueta, & frigida potioni, quum per Austrinorum flatuum siccorum constitutionem (qui suapte natura febres creare solent) incaute se frigido Boreæ exposuisset, solutis quibus per hyemem usa erat grauioribus indumentis, stipationem meatuum externorum imprudenter admisit, cogente nimirum ambientis intro frigiditate: unde factum est, ut & torpor quidam & ad corporeos motus segnities, totius grauitas ac tensio, (instar eorum qui phlegmonosa uocata lassitudine laborant) demumque & inæqualitas, & horror etiam, imminens iam morbi indicia: nedum plenitudinis quæ ad uasa oriri cœperint, corpusque aliter quam secundum naturam se habere. febris tandem inuasit iuuenulam, quum tamen qui accensus est ab initio calor mitis esset, non acutus aut mordax (nimirum quod nondum putredo occupasset, sintque huius generis febres inter diarrias & putrescentes mediæ, ita tradente Galeno) parum sibi tum ægro: tans prospexit: putans fore, ut uel protinus discuteretur id malum, uel non in deterius progrediretur.

Itaque sensim, dum neque medicum accersit, nec congruo utitur uictu, febris augetur, intenduntur quæ ipsam comitantur symptomata, uocatur in sexta die Medicus, quum iam febris ipsa paulò quam à principio maior esset. sed neque tanta tamen, ut multa adhuc putredinis signa, neque in pulsu neque in lotio apparerent: siquidem ut ea referam quæ tum inesse conspexi, quod ad pulsuum quidem differentias pertinet, magni erant, & æquales, atque ueloces, neque admodum à naturalibus immutati. Urinæ in colore & substantia mediocres, concoctionis notas sedimine suo præ se ferentes: quod & ipsum quanquam non omnifariam laudabile esset (nimirum diuulsum, tenue, subrubrum, uasisque ipsius mediam occupans regionem) bonam tamen nobis spem præbebat superaturam omnem morbi impetum facultatem totius rectricem, morbum denique ipsum breui finitum iri, salubremque futurum: siquidem rubrum apparere in urinis sedimentum in eius quidam generis febribus, si id quarto die fiat, septimo futuram solutionem indicat, ut tradit Hippocrates inquit: Quibus septima iudicatur, his nubeculâ habet urinâ quarta die rubram, & alia ex ratione.

Galenus uero in eius Aphorismi enarratione, etsi raro id signum in alijs diebus præter quartum uidisse se asseueret, tamen quibus in septima id apparuit (apparuisse autem in nonnullis idem Galenus testatur) hi sanè X I I I. iudicati fuere: Quibus rursus X I I I. hi uigesimo. Quamobrem quum & huic ægrotanti id ipsum septima die euenerit, factum planè est,

Aristoteles
prima problematum
sectione, problemate 29.
Et 26. sectione,
problemate 49.

9. Meth.

4. Aphor. 71.

est,

est, ut ad XIII. sit (quanquam non integrè) iudicata.

Nec ob id tamen Galenum falsum haberi posse censeo, quippe quòd iudicationes ipsæ uarietatem sanè multam habeant, secusq; quàm pro naturæ modo sapius fiant, uel ægrotantis culpa non satis cautè uel obsequentis, uel congrua diætâ utentis: uel medici aut ministrorum imperitia, incuria, uel neglectu: ut idem Galenus in de Criticis diebus asserit.

1. de Criticis
diebus ca. 11.
Ex lib. 2. cap.
item 2.

Ex his autem duobus potissimum signis, urina nempe, ac pulsu, tum & eo quod per tactum sumitur iudicio, deprehendi nondum synocham ipsam in putridam transisse, quippe quòd febrilis calor longè ab ea abesset mordacitate, quæ febrientibus putridè peculiaris esse solet: his nempe notis palæstritam hoc febris genere laborantem cognouit Galenus.

9. Meth.

Cumq; tum mihi planè persuasum esset Synochon esse hanc febrem, ab sanguinis citra putredinem copia procedentem, stipatis utiq; externis in cute meatibus, plenitudinisq; eius (quæ ad uasa dicitur) signa sese ostendenda offerrent, grauitas, tensio, rubor, uenarû dilatio: de sanguine mittendo sermonem facere commodum uisum est, quod sanè præsidium cum non admisisset ægrotans (uel quòd à mittendo sanguine abhorreret, uel quòd à propinquis persuasa mulierculis, id se morbi genus pati, quod Rosam uulgares, Latini Morbillos nuncupant, quorum tum non parum multa in urbe copia grassabatur: in magnum planè discrimen laborans perducta est. Nam & febris grauior auctiorq; fieri cœpit, & symptomata indiciaq; periculi plena apparere cœperunt: spiritus creber ac difficilis, mali sanè morbi, si Hippocrati & Celso creditur, indicium, sitis urgens, suspiria crebra, dolor capitis turgidus ac pulsatiuus, sopor lethargo haud longè dissimilis, lingua nigra, squalida, rugosa, aphthisq; uocatis secundum palatum referta, maculæ in totum diffusæ, quas Græci exanthemata uocant, surditas, urinæ post mediocrem crassiciem tenuitas, sine sedimine apparens, pulsus deiectiones frequentioresq;, multa ad cibum auersio, mala & difficilis tolerantia, adhæc in somnis timores ac conuulsiui quasi quidam motus, adstricta item præter modum aluus, quæ planè cuncta quàm sint in eius generis morbis uerenda, quamq; graue quid pertendant futurum, ab Hippocrate & Galeno tum in Aphorismis, tum in Prædictionum libris legendum.

4. Apho. 50.
Celsus lib. 2.

Huius Laborantis mira
symptomata.

9. Meth.

Quamobrem id re ipsa edoctus uerum esse comperi, quod à Galeno proditum est, ex errore admissio in eiusmodi morbis, non id tantum contingere, ut uel porrigatur in longius tempus morbus: sed ut interdum uel nouus oriatur, uel qui prius erat, non paulò deterior grauiorq; fiat. Crebrum autem hoc esse uitium, ut error in synochis committatur, idem Galenus autor est.

Quin & illud ipsum exploratum habui, qui tali sunt habitu præditi, eoq; febris genere correpti, in id discriminis incidere, ut uel suffocentur ipsi, copia scilicet impacti in uasis humoris: uel certè syncopeprehendantur: hæc nempe ægrotans, præter id quod crebra ac difficili spiratione animam sibi eripi, uixq; egredi posse putaret, animo item sapiusculè linguebatur: nidorosis nimirum ac putridis fumis uitales spiritus inficientibus,

3. de Crisib.
cap. 4.

bus, ac rēq; caliditate natiuam cordis temperiem corrumpente. Ex quibus, sanē symptomatis et si non minimum ægro imminere, nec leue periculum ostendissem: prædixi tamen futurum, ut seruari ægrotans minimē posset, ni uel uirium eam robur, (erat quippe bene habita, ac florenti ætate) uel largum sanguinis per nares aut menses profluuium, uel sudor deniq; multus ab impendenti leuaret discrimine: sic enim me Galenus docuerat: nec secus quā putaram accidit. si quidem ingentes in decretorijs prodeuntes sudores, V I I, I X, X I, X I I I, X V I I, & X X. Larga item accedente per nares sanguinis profusione febrem planē omnem sustulerunt, laborantēq; seruauerunt.

Qua uerō sim in hac curanda methodo usus, dicere iam optimum mihi uidetur. Ad hanc igitur in sexta à morbi initio die uocatus, quum propter ægrotantis pertinaciam astantiumq; mittere sanguinem non potuissem, serum iam id præsidium esse, (falsò tamen opinantes, quum Galenus nullo non die in eius generis febribus, modò uires constent, sanguinem mitti optimum duxerit) ad id remedium confugi, quod huius loco citra periculum adhiberi posset: nimirum ad cucurbitularum cum incisione, admotionem: ratus satius esse quoquo pacto uacuari sanguinem, quā totum intrò putrescere sinere, nec quicquam diffiliari corporis succos. Quod sanē auxilium ut minus momentaneum est, sic certè ubi occasione aliqua initti sanguis non potest, tutissimum, ita asserente Cornelio.

Cæterum noxijs humoris uacuationē, & putredinis ablationem, nunc congruis sirupis, nunc clisterijs, nunc potionibus deiectionijs, perficere tentauī: quin & post putrentis humoris uacuationem, urinam & sudorem cientibus felicissimē sum usus: uictus uerò rationem eam institui quam morbi naturæ congruere sciebam, utpote exquisitam ac tenuem; sed uariam tamen pro temporum itidem morbi uarietate, quod facere nos belle Hippocrates docuit: tantum uerò hac seruata methodo profecimus, ut ad uigesimum diem liberata sit quæ malè torquebatur ægrotans, sed id non citra sudorem & puluerem, ut est in prouerbio: ita ut planē uerissimum sit quod à Galeno proditum est, Diuites pauperibus perperam magis curari, ut qui sanguinis missionem ob molliē remor midantes, in putridam febrem mox incidant, grauiaq; non citra uitæ periculum symptomata patiantur.

Quo autem pacto quæ à sola obstructione & copia oritur febris, in putridam transeat (quod me à principio edoctrum recepi) ex Galeni doctrina hic recensebo: quod maximè fiet, utriusq; febris adductis in medium causis. Itaq; cum secundum naturam se habente corpore, transpirationem quæ secundum totius ambitū sit, simulq; & inspirationes ad custodiam innati caloris, perflatumq; interiorum in uasis humorum liberas & moderatas fieri oporteat: contingit sæpenumero, ut uel obstructis exilibus in cute meatibus, uel conuiuentibus ab immodica siccitate his ipsis, stipatio sequatur, atq; ob id non libere transpirent qui in uasis continentur humores: qui & ipsi interdum nulla occurrente externa causa, sua ipsorum uel multitudine, uel crassitie, uel lentore, obstructionem in finibus

Gal. 11. meth.
et cōm. ad li-
brum Polybi
de Salubri ui-
ctu. c. lib. de
Pulsib. c. de
utili. respic.

19

20

20

42

finibus uasorum creant, tumq; calidiores (ob reflexum intrò calorem redditi) febrem accendunt, nondum putri effecto humore: quo sanè modo in palæstrita illo accensam fuisse febrem Galenus meminit.

Quin hanc ipsam febrium generationem apertius indicare uolens, ad hunc loquitur modum. In quibus, inquit, una accessio ab initio ad finem perpetuò manens, in multos dies porrigitur, eas febres synochos, id est continentes appellant. At non sicuti idea una eiusmodi febrium est, ita & natura simplex unaq; est. Quædam nanq; earum manifestam habent putredinis notam, quædam prorsus non habent. Cum enim (subdit) accessio^{9. Meth.} nis remissio ex feruentium humorum transpirat, contingere soleat (non transpirant autem in uehementi stipatione) necesse est plurium dies^{9. Meth.} rum fieri accessionem. Et paulò post, ueluti ostensurus ad uehementem stipationem sequi caloris febrilis intrò reflexionē, sic ait: Cæterum cum me audis dicentem, Vbi uehementèr stipata corpora sunt, cohiberi intra corpus febrilem calorem, &c.

Ex qua nimirum serie apertissimum est, eum continentium citra putredinem febrium modum, qualem suprà prædiximus, indicasse: cum ob prohibitam humorum à uehementi stipatione transpirationem, reflexo³⁰ intus calore gigni dicat: quam sanè febrium speciem, ex diariarum genere esse asseuerat, nullasq; habere nec in pulsu, nec in lotio, nec ipso tactus iudicio putredinis notas: pulsibus utiq; ac urinis non longè ab ijs quæ secundum naturam distantibus, caloreq; ipso multo quidem, sed neq; acri, neq; acuto. Fieri autem posse, ut natiuus in nobis calor extraneus fiat: febremq; citra humoris putredinem accendat, Auerrous ipse non nepsimus testis est, si quid momenti eius autoritas inter Pcenos doctissimi apud Galenum habere posse putamus: nanq; sui Collectorijs tertio asserit, extraneum interdum reddi posse calorem ab externo, non putrescente quidem ipso, sed affante potius & adurente humores: qui sic uisti, febrem creabunt, ut refert Nicolaus Florentinus Sermonis secundi summa³⁰ IIII. cap. II.

Itaq; ex huiusmodi febribus in putridas transitum fieri Galenus testatur, quoties qui febrem accendit humor, intrò diutius non transpirans constiterit. Et si enim aliquantum citra putredinem consistere possit, suaq; multitudine tum obstructionem, tum febrem producere, in longius tamen tempus protrahi is humor citra putredinem nequit: cum quæ perspiratu diutius carent putrescere celerius necesse sit, ex Galeni sententia. Cum humorum autem perspiratio maximè sanguinis missione fiat, ut idem Galenus uult, nisi is in eiusmodi febribus ab initio mittatur, in putridam transitum fieri necesse quidem est: non transpirato utique qui febrem⁴⁰ accendit humore: prohibitam nanque transpirationem Galenus putredinis causam esse dixit. Vnde cum distillari humor ob stipationem, aut alioqui internorum in nobis uasorum obstructionem prohibeatur, ueluti in semet conculcatus amplius calefcit, qui sanè calor immodicus, extraneus cum sit, eius quod putret corporis substantiam in corruptelam ducit: nihil enim planè aliud putredo est, quàm mutatio totius putrescentis

*Inæquili lib.
de intemp.
est u. Meth.*

u. Meth.

scētis corporis substantiæ ad corruptelam à calido externo, ut X I. Methodi tradit Galenus, atq; ex Arabibus Isaac in suis de febribus libris.

lib. Februarij.

4. de Locis
affec.

Quo igitur modo quæ à sola obstructione citra putredinem oritur febris in putridam transeat ex Galeni sensu monstrauius. Nunc quod postremum dicendorum nobis propositum est, Symptomatum inquam rationem causasq; enarrabimus: ac primum omnium difficilis ac crebræ spirationis: cuius etsi multiplex ab Galeno reddatur causa, nempe uel prostratum uirium robur, uel plenitudinis in branchijs pulmonis copia, uel deniq; inflammatio in præcordijs, aut uehemens partium respiratorum seruientium intemperies: ab duabus tamen postremis in huiusmodi febribus fieri existimandum est.

6. Aphor. 54.
Gal. in com-
men. præfuit
Aphor.
Problem. 22.

Suspiria porro in febribus luctuosa fieri à malo esse Hippocrates censuit: horumq; causam Galenus aut potentiam defatigatam, & uirium imbecillitatem, aut neruorum duriciem, aut dispositionem conuulsioni non longè dissimilem arguit. Aliam autem Alexander Aphrodisæus in suis problematis suspiriorum causam tradit: nempe, quod dolentium anima ad causam doloris intentâ, negligit ac quodammodo obliuiscitur motum uam pectoris musculis uirtutem præbere: unde fit, ut neq; perflatum neque refrigeratum recipiens cor, animam quasi cogat ad maiorem inspirationem respirationemq; quod scilicet maiorem frigidi aëris uim accipiat, maioremq; uim excrementorum excutiat, tumq; uocata suspiria fiunt: cupiente nimirum animali uirtute uitam in nobis congruo hoc motu seruare.

1. de Simplic.
cap. 30.

Sitis autem duplicem Galenus causam posuit, nimirum uel humoris inopiam, uel caloris copiam. In hac autem laborante ab extrema causa prouenisse iure optimo censuimus. Quippe cum habitu esset optimo ac succulento, fieri non potuit, ut exhaustus humor sitim ualidam procrearet, sed qui multus suberat in ea calor, partim exsiccando, partim calasciendo sitim nimirum creabat.

Doloris autem capitis, tum intemperies calida cerebri per totius consensum, tum uaporum calidorum sursum immodica elatio causa fuit.

4. de Locis
affec.

Soporis penè eadem, nimirum anterioris cerebri à uaporum multitudine obstructio, affectis item temporū musculis unde sapor potissimum gignitur ex Galeni sententia.

Lib. de Coac-
cis prænotio-
nibus.

Lib. I. & 2.

Squaloris linguæ & ustionis, fuliginis nidorosæ sursum latæ copia.

Exanthematum, seu morbillorum, humoris putrentis uenenositas ac malitia: hæ nempe in febribus maculæ etsi non perpetuò lethales sint, perpetuò tamen malæ plurimumq; uerendæ: iniquente utiq; Hippocrate, Quibus in assidujs febribus pustulæ toto corpore nascuntur, mortiferum est. Frequens autem id esse in perniciosjs febribus symptoma, idem autor in Epidemijs asserit, inquit, Pustulas milio uel culicum moribus haud longè dissimiles in febribus æstiujs circa V I I. V I I I. I X. apparere solitas, lætionisq; auditus indicium esse: has autem interdum rubras, rotundas, paruas, uaris similes, sine abscessu consistere dicit.

An uerò quæ per febrium incrementa & decretoria sæpe apparent maculæ

maculæ, morbilli uerè sint. Dici quidem potest, propriè morbillos non esse, cum illi pustulæ sint, hæ uerò minimè: sed rubores quidam ex sanguinis superaffatione foras uel expultricis facultatis propulsi, ut plenius à me Enarratione octaua primi libri monstratum est.

Surditatis autem in febribus causa, bilis ad cerebrum recurrens motu suo auditorios meatus occupans à Galeno creditur: quæ & ipsa macularum apparitione indicata prius fuit, cum eæ ex Hippocratis sententia læsionis auditus signum sint, assato nimirum & in bilis naturam uerso sanguine.

4. Aphor. 18

2. Epidimio.

10 Urinæ autem post crassiciem tenues, tum ob raptum putrentis sursum humoris factæ sunt, (quod uerendum esse in febribus Hippocrates prodidit) tum ob nouum heterogenei humoris motum, cruditatē, & uirium in concoquendo humore laborem significantem, ut Galenus quarto de tuenda ualitudine asserit.

4. Aphor. 72

Deiectionis autem, & frequentia pulsus, quum uirtutis uitalis imbecillitas, tum aucta supra temperamentum refrigerij necessitas, in causa fuere.

Reliquorum uerò quæ enumerauimus symptomatum causa (nimis rum auersionis ad cibum, difficilis tolerantia, adstrictæ alui, timoris in
20 somnis) intemperiei calidæ, & magnitudini morbi uniuersa adscribenda censeo. At de his abundè.

Lib. de caus. pulsuum.

In intempestiua sanguinis missione uerendum ne sit, quod ab Auicenna scriptum est, ne ager ad alteram duarum rerum perducatur, biliosorum feruorem, uel frigidorum cruditatem.

ENARRATIO VII.

30 **Q**VVM in Ioannis Ruffi seplasiarj & uiri optimi ædeis, ego & Iacobus Torinus uisendi Antonij filij natu maioris gratia (qui tum à tertiana febre malè habebat) ex officio conuenissemus, ægrumq; in lectulo decumbentem solitis, ut sit, interrogationibus compellassemus: Ecquid ualeret, quàm probè noctem eam degisset, quàm grata quies, somnus, cibiq; forent, in uarios de re medica quasi fortuito incidimus sermones, dum apud ægrotum (qui nobis charissimus erat) colloquentes, una opera & ægri animum à molestia, & nosmetipsos hac ueluti animi exercitatione reficeret atq; oblectare contenderemus. Tumq; Iacobus ad Antonium: Quid nî tu, inquam, præscriptū à nobis hodiè pharmacum summo mane sumpsisti: ut enim quantopere te iuuisset, quàm multa secum noxia excrementa duxisset spectaremus, paulò tardius quàm nostri sit moris, per matutina uisitationem ad hanc te horam, iam propè prandio proximam, ego & Franciscus noster te uisitatum uenimus. Quid autem animi de ea re tui sententiam aliorum mutarit, de te scire aueo. Cui ille: Vt fumerem, inquit, iam in animo proposueram, eiq; rei me iam totum paraueram: sed cum hodiè commissæ esse secundum coitum luminaria, ex ephemeride di-

dicissem, consulto destiti: nam malè tum pharmaca quæ uocatis soluens-
tia sumi, astronomorum peritissimi prodidere. Ad hæc nos cum causam
non satis idoneam cur non sumpsisset arbitrati essemus, affatim risimus.
Quos contuens æger, Nescio, inquit, Domini quàm uos istæ quæ mox
uerissima dicturus sum estis probaturi: Ego certè in Germania quum es-
sem, unum atque alterum, concubitu in Lunæ silentio factò mox perissè
uidi. Cuius sanè tam repentini interitus nō aliam profectò causam rerum
coelestium peritissimi afferebant, quàm Lunæ cum Sole coitum: quò sanè
tempore magnam in nobis fieri mutationem prædicant. Et sanè ma-

lib. 18. cap. 7. ximam ego. Nam si Plinio auctori grauissimo creditur, congressus tum
facti lethales sunt. Quamobrem tibi haud grauati Antonii assentior,
qui istæ uideris experimentoq; didiceris, ego certè Valentini Allobro-
gum id ipsum: nam iuuenem florentem ac ualidū, unico cum uxore con-
cubitu per Lunæ silentia factò extinctum uidi. Sed quanquam hæc ita
se se habeant, iustam tamen tu occasionem, cur pharmacum non sumeres,
naetus esse mihi non uideris: nam si quid aliud leuando morbo protis-
nusq; extirpando conuenit, id certè est, ut mox iuxta Hippocratis tui sen-
tentiam, si quid mouendum uidetur, id extemplo moueas. Sed age unius
diei iacturam tu postero compensabis: equidem morbus nec uehemens
est, nec tam præceps, quin nobis unius saltem dieculæ inducias præbeat.
Atq; hic Iacobus: Serio ne an per iocum, haud satis scio: quanquam ex
ipsa qua tum uisus est loquendi forma, uultu, fronte, atq; oculis, serio lo-
cutum conijcere liceat. Rectè tu quidem Franciscè (ait) erratum hic suum
noster Antonius in crastinum: sed alio, si mihi creditur, auxilio diluet:
nempe sanguinis missione, qua in febris, si uires consent, nec dissua-
deat ætas, nullum est aliud efficacius auxilium, si modò Galeno habenda
fides. Ad quæ subridens æger, ad meq; conuersus, Quid, inquit, Franciscè
tu de mittendo sanguine censēs? faciam enim, (ait) si ita iubetis, quodcum-
que factò opus erit: quanquam à mittendo sanguine animus horret, me-
tuq; refugit. Sed si ita tamen uos mihi operæpretium facturos arbitrabi-
mini, me uobis dicto audientem fore præstiterit magis. Tum ego, Mit-
tendum esse in febris sermè omnibus sanguinem, etsi ex Galeno tan-
quam utile & paratum planè auxilium didicerim: non temerè tamen,
passimq; & in omnibus id fieri oportere consultius duco, cum multa à
Galeno sanguinis intempestiuè missi incommoda prædicentur: metusq;
sit, ne ægrum (quod princeps Auicenna ait) aut in biliosorum seruorem
aut frigidorum cruditatem deducamus.

Ad quæ uerba sic ut contigit ac oscitanter à me prolata, animum cum
prelsus Iacobus intendisset: Quid tu mihi nunc bone uir (ait) nebulonis
ac impostoris multò corruptissimi Auicennæ uerba insulsißima, eademq;
falsissima proferes? Si non pudet te, qui in Galeni monumētis, bonorumq;
auctorum lectione sis diutiusculè uersatus, in Barbarorū castra tanquam
desertor transire? Tu ne hæc uera putas quæ in mediū adfers? Tu ne
Auicennæ testimoniū tantè æstimas, ut pro oraculo haberi uelis, moxq;
ceu ueritatis magistro, quod Pythagoræ olim tributum scribunt, fidem
haberi

haberi debere statuas: Si istuc Franciscus sentis, meliorem tibi dent superi mentem: quibus dictis finem ille.

Ego uero tum, Quid inquam Iacobe, si hæc, etsi à me nō in id adducta, ut sub censum tuum uenire putarem: tamen posteaquam me in certamen uocas, nedum uerissima, sed quod magis mirere, è Galeni fontibus eruta tibi persuadeam, atq; manifesta fide commonstrem?

10 Istuc tu mihi Franciscus (ait) si uel per somnium ut credam effeceris, omnia te posse confidam. Sed quando & tempus & otium suppetit, & agro nostro non ingratum sumus facturi; si de re seria disceptantes alteri
nis rationibus quisque partes tueamur nostras. Age quæso, uel tu quam
citasit ex Auicenna sententiam uerissimam doce; aut ego falsam usque
probo.

Næ tu certe Iacobe probam ueri inueniendi uiam calles, qui unj ex nobis
bis de re proposita quiduis dicendi, alteri contradicendi potestatem feceris.
Hæc enim, ut scis, uetus & Socratica est apud Platonem ratio, contra
alterius opinionem disserendi: nam ita facillimè uerum inuenitur. Sed
quò commodius disputatio tota nostra explicetur, age tu falsam esse doce
Auicennæ sententiam: sed ita, ut pro Philosophij more (quod de te certò
sperare licet) id grauiter, acutè, medicè, & quò ad eius fieri maxime potes
rit, Latine, ornateq; facias. Si quidem hanc esse perfectam Philosophiam
20 Cicero tuus iudicat, quæ de maximis questionibus copiose possit ornateq;
dicere. Rem autem ita aggrediare, ut si quid dixeris quod mihi maxime
me non probetur, id mihi autoritate, rationeq; aliqua reprehendere liceat,
neq; ob id mihi succenseas: quin uel uictus sententia desistas, uel uictor
afferas meliora. Si quidem Ciceronis illud est, (in de Finibus arbitror)
30 Disserentium inter se reprehensiones uituperandas non esse. Contumeliam
autem, iracundiam, contentionem, pertinacemq; in disputando concertationem,
indigna semper optimorum quorumq; ingenijs ac disciplina uisa esse.

40 Ergo ille sic exorsus principium dicendi fecit; Primum, ait, mirari subit
tam fallacem imposturam Auicennam sibi commentum esse, quam nec
autoritate aliqua, nec ratione satis firma tueri possit. Quippe si ex
Galeno sumpsisse dixerit, falsissimus hac parte est: cum nusquam de hoc
à Galeno, ni tu locum habes unde hæc principem tuum collegisse putes.
Adde quòd si usquam à sanguinis missione, bilis feruorem (quod Auicenna
ueretur) timere oporteat, id maxime in ardentibus febribus fiet,
(quas caufones uocant) cum in illis calidissimus subsit humor molestiam
inferens, atqui in huius generis febribus, ceu presentaneum auxilium
Galenus sanguinem miti ad animi usq; deliquium, quum primo Aphorismorum,
tum I. X. & X I. Therap. iussit. Fore arbitrans, ut totum corpus
refrigeretur, & quicquid reliquū est noxij humoris, uel soluta sponte
aluo, uel sudoribus uomitu ue (talìa enim in febribus à sanguine missa
euenire idem Galenus prodidit) educatur. Quomodo ergo bilis effluat,
quæ uel ipsa una cum sanguine propellitur, uel certè manens in con
trarium, hoc est frigidum statum mutatur? uniuersumq; corpus graui

qua antea premebatur sarcina exoneratum, ad suum ipsius habitum naturalemque commodationem conuertitur.

Sed scio quid hic tu mihi obiecturus sis, Auicennae patronus eximius, quod inquam solent inepti illius glossematarij, frænum nescio quod obtrudens. Frænum inquit est sanguis reliquorum humorum, ac subinde uerendum ne eo sublato reliqui qui ab eo ceu auriga optimo reguntur humores, instar indomitum equorum subsiliant, lorisque frenoque sublastis, imperium agant. Apage abiisque cum tuo Auicenna quod dignus es. Quod mihi frænum obiectas? quasi ab ipso sanguine reliqui succi, non etiam à facultate nostrum corpus prouide dispensante regantur, moderentur, ac in sua quisque temperie seruentur. Quin sanguis ipse cum purus syncerusque in nobis uix reperiatur, sed confusus reliquisque succis permixtus: qui fieri potest, ut alijs ipse sit frænum: aut quid est hoc aliud dicere, quam ipsam bilim sibi ipsi, pituitam atramque bilim sibi met frænum esse: quo quid absurdius? Non ergo satis ipse intelligo quid sibi hæc principis errorum tui, Auicennae dico, quem erratorum omnium iure principem appellari fas est, adducta abs te uerba uelint: ego enim me plane nescire confiteor: tu si quid aduersum habes quo uel tuam fuleire sententiam, uel meam euertere possis, incunctanter adducito.

Atque tum ego: Pergrata mihi mehercule, Iacobe, oratio tua, non tam quod docta, elegans, ac bene medica mihi est uisa: quam quod à te perpetua continentique serie diserte dilucidata est enarrata. Ad hæc, quod quæ dici Latine & Medice simul posse non arbitrabar, ea dicta sunt à te non minus ornate, quam dicuntur ab ijs, qui se ex professo bonarum literarum cultores iactant. Sed locus iste tibi est, mi Iacobe, etiam atque etiam confirmandus: quem si tenueris, non modò Auicennam meum (sit enim hoc loco meus, quem uel honoris periculo tuendum, fouendum, ab falsique crimine uindicandum suscepi) sed etiam me ipsum abducas licebit. Sed habeo quæ ad hæc non minus argute quam uerè & ad Galeni mentem opponam: quæ antequam explicem, hoc mihi fateare uelim, uniuersa ferme quæ in hanc rem copiose adduxisti: quanquam non parum multa præclara ex te, multo plurima tamen ex eo libro qui nouæ academice Florentinæ titulo circumfertur mutuasse: ne tu me tam stupidum esse credas, non ut ista norim. Itaque si aduersus eos meam pro Auicenna sententiam comprobauero, id ipsum quoque & tibi comprobatum esse arbitror. Sed iam ad rem.

In antores
Academice
Florinæ,

Aiunt itaque, qui nouam hanc academiam instituerunt, (è quorum te fontibus hæc hausisse non inficiaberis) eum Auicennae locum falsissimum esse, ac contra Galeni mentem: iisdemque quibus tu rationibus astruere id asserere conantur. Ego uerò si eundem locum è Galeni fontibus sumptum esse; quo ad utranque illius partem monstrauero, nonne & uerissimum esse eadem opera monstratum erit? Sed accipe quomodo sit Galeni. Verba Auicennae hæc sunt: Et summopere tibi caue (inquit) ne ægrum ad unam duarum perducas rerum, humorum colericorum ebullitionem, aut frigidorum cruditatem. Hæc ille. Galenus quo loco intempe-

Fen 4 primi.
cap. 20.

9. Meth.

pestiue

pestiue misli sanguinis incommoda, noxasq; ex professo tractat, talia profert.

Καὶ μὲν γὰρ καὶ ἐς νόσους ὅσαι μακρὰν ἀρρώστιαν, ὥστε κινῶσιν αἱμῆτος ἐκλυθεῖς ἐν διαμέτρῳ, ἔλαιον δὲ ἐς τὴν ἐφελκῆς βίαν ἀπαίρει, τὴν κρείττον ἐλὼν τοὺς σφύμειθ' ἰχθὺς ψυχρότατον, ὃ δὲ διουσιγόντης ἐκείν' ἀνταρθεῖσθαι τὴν ἐκ τοῦ αἵματος κινήσεως βλάβην. ὃς ἂν ψυχρότατος ὁ μὲν ἀρχόντης καὶ κακίαις ἐν βρογχίῳ ὥστε παντὶ βλαπτομένῳ διττίλῳ. ἔλαιον δὲ ἐν αὐτῷ τότῳ, τοῖς μάλιστα ἐκλυθεῖς ἐκλυθεῖς, ὡς ἴσους, καὶ ὁρμητικῶς, καὶ ἀπαίρει ἀποκρίσεις καὶ γαστρίδας ἀποκρίσεις τε καὶ πνευματικῶς.

Quod est: Quinetiam aliqui in morbos inciderunt longos, postquam immodica inanitione resoluta naturalis vis fuit. Alijs, cum immodice uacu-
 20 cuationis noxam sarcire non potuissent, in omne reliquum uitæ tempus totius corporis temperamentum redditum est frigidius. Ex qua refrigeratione facile ex quauis occasione læsi, alij decolorati, ac malo corporis habitu uixerunt: alij ex eo ipso in morbos deciderunt exitiales, aquam intercutem, & orthophnceam, & iocinoris ac uentriculi imbecillitatem, & apoplexiam, & deliria.

Quid quaeso his Galeni uerbis ad humorum cruditatem ex intempe-
 stiuæ sanguinis missione probandam efficacius dici excogitariq; potest? Quid rursus postremæ textus Auicennæ parti congruentius, aut appo-
 30 situm magis? Qui enim non in tempore, aut non secundum rationem san-
 guinem miserunt, si modò frigidiusculis succis abundant, hi omnino in præfatos incidunt morbos, crudioribus nimirum frigidiorebusq; red-
 ditis succis: non tam certè ob id, quòd concoctrix facultas paulò imbe-
 cillior facta sit, (cuius unius tantum causa hoc prouenire Florentini in sua Academia medici uolunt) sed multò etiam magis, quòd uacuato san-
 guine, qui sui caliditate succorum frigiditatem temperabat, inanitisq; exigu-
 11. Meth.
 30 ribus succis sit contracta, sanguinem mitti prohibet, sola tum frictione curare docens: maiorem nimirum humorum cruditatem, atque ab ea syncopes metuens.

Ἐπὶ ἐκείνῃ τῇ τῶν αἱμάτων ἀφάρσεως αὐτὸς μάλιστα ἀπὸ γήγνηται βλάβης. καὶ τοὶ δὲ οὐ-
 τὰί γε κινῶσιν, ἔλαιον δὲ πλεονάζοντα, ὥστε κρείττον φέρουσιν. ὃς γὰρ χωρὶς τούτων ἀρρώστους συνίσταται.

Quod est: Nulli talium sanguis mitti sine maximo dispendio solet, cum tamen uacuationem desiderent. Verum nec sanguinis missionem, nec purgationem sustinet: utpote quos sine his syncope subito adoritur.

Rursus autem quo loco seruandæ ualitudinis præcepta tradit, eiusq;
 40 tractationis libro si memini quarto, crudorum nonnunquam humorum cauendam noxam his penè uerbis testatum reliquit: Quibus bonus san-
 guis (ait) exiguus est, crudi autem humores plurimi, his sanguis mittendus non est: nam incisa uena bonum sanguinem emittit, (is nempe facile fluit) malum, qui in primis maximè uenis circa iecur colligitur, in totum attrahit corpus. Ex qua sanè uerborum serie id habetur, & trahi agitariq;

in Florenti-
nos rursus.

per corpus, sanguinis missione, humores (quod Academici isti tui medici non admittunt) & totius habitum corporis ex intempestiuo sanguine misso immutari: crudis utique succis uacuato sanguine bono attractis.

Et illud item, quod eodem loco scribitur : Cum parum succi à sanguinis natura recesserunt , tum mittendus sanguis est. Si uerò bonus sanguis exiguus sit, reliquus uerò succus plurimus, in his abstinendum à sanguinis detractioe est. Sed cur quæso abstinendum? Non ob aliud certè, quàm quod misso sanguine, succis à sanguinis natura alienioribus factis, metus sit, ne ut ipsi quantitate sua, sic certè uirtute qualitibusq; suis superent: atq; sic in suam ipsorum naturam uniuersum corporis habitum ducant. Quippe si exiguus bonus sanguis sit, bilis autem plurima, (quod in bilioso temperamento præditi usu uenire solet) uel contrà pituita, (ut in frigidioribus temperamentis) excitabitur certè in illis sanguine misso, bilis: in his uerò pituita. Quod metuens Galenus abstinendum à mittendo sanguine bona certè ratione statuit. An non & tu rursus hic cautionem à Galeno habes Auicennæ cautioni planè simillimam: habereq; rursus te puto postremam textus Auicennæ partem Galenicam factam: quod uix fieri tu posse putabas.

Priorem nunc loci illius partem, uide quo pacto Galeni esse deducam. Nam is Therapeu. nono, ubi sudationes mittendi sanguinis omnis sub censum reuocat) ad hunc modum de attendendis in sanguinis misio-
ne differit.

Ὡσαύτῃ οὖν ἔστιν ὁ νόμος, τὴν φυσικὴν κίνησιν αἰσθητῶν ὄντων, ὃ μὲν ἐν χρόνῳ πρὸς τὴν ἀκίνητον οὐσίαν, ὅπως ἐκφράζει τὴν φύσιν, ἢ τὴν ἀκίνητον, ἢ τὴν κατεστῆσιν. ὅθεν μὲν γὰρ συσταφόμενοι φύσει, πάλιν δ' αὖτε ὁ νόμος τὴν ἀκίνητον ἢ κατεστῆσιν οὖν ἐστὶν ἡ ἀκίνητος ἕκαστος καὶ ἑαυτῷ, καὶ δὲ δυνάμει κατεστῆσιν, τὴν τοῦ πρὸς τὴν φύσιν ἀκίνητον, ὅθεν ἡ καὶ χάρις καὶ ὅρα ἀκίνητος, καὶ γὰρ καὶ τὸν ἐκαστὸν ἕκαστον τὴν φύσιν ἐκ τῆς τοῦ πρὸς τὴν φύσιν ἀκίνητον, συσταφόμενοι οὖν αὖτε, ἡ ὕλη τὴν φύσιν ἀκίνητον, καὶ μὲλλον ἄρα ἀκίνητος, καὶ ἡ ἀκίνητος τὴν φύσιν, ἐπὶ οὗτοισι δ' ὅμοια ἐστὶν γὰρ ἡ ἀκίνητος, ἢ ἀκίνητος, ἢ ἀκίνητος, ἢ ἀκίνητος, ὅθεν μὲν ὁ νόμος ἀκίνητος ὅτι ἀκίνητος οὐκ ἀκίνητος.

Quod est: Veluti autem in his ad ipsam naturalem uacuationem quæ sensu usurpetur, non leuiter attentum esse oportet: ita alibi uel ad naturam ipsam, uel ætatem, uel cœli statum. Sunt enim nonnulli ad exhalandos digerendosq; corporis succos natura propensi. Pueri certè propter ætatem perpetuò. Cœli uerò status ubi calidus nimium est & siccus: uocò cœli statum, ipsam ambientis nos aëris temperiem, sub qua & anni tempus & regio comprehenditur: quando horum quoq; utrunq; ex ambientis temperie indicationem mutuatur. Propensi autem ad digerendos corporis succos sunt, quicunq; natura sunt humidi, magisq; si accedat caliditas. Præterea qui raro corporis sunt textu. Ad hæc quibus os uentris aut amara bili abundat, aut imbecillū est, aut supra modum sensile. Atq; hæc quidem indicationes sunt, quæ sanguinem detrahendum dehortantur.

Hæc Galenus: quæ paulò præsius si expendas, cum priore textus Aul-
cennæ parte maximè conuenire uidebis. Nam quod ait Galenus, cau-
dam phlebotomiam in quibus os uentrîculi amara bili redundat: quid
aliud

aliud est, quàm cauere ne æger ad bilis exandescentiam ducatur? quod Auicenna ut caueamus, hoc textu pulchrè nos admonuit.

Sed forte dices, non eam ob causam (ne inquam exandescat bilis) Gas *Obiectio.*
lenum hoc prohibuisse: sed tantum ob id, ne contenta in ore uentriculi bilis syncopas pariat, uentriculicq; erosiones, quod agitata facere sæpe soleat. Hic iam te teneo: Commouetur per te igitur quæ in uentriculo bilis *Dilutio.*
subsistit, si in huiusmodi naturis sanguis mittatur, atq; etiam syncopas facit. Quod si sic, nonne amplius ea concitabitur, quæ sanguini mixta per uasa cum sanguine ipso fluctuat? Minus nempe uerisimile uidetur, in uentriculo consistentem bilim, hoc est extra uasa, à sanguine misso moueri ac agitari, quàm quæ intra uasa. At illa in uentriculo subsistens (ut uult Galenus) mouetur, & noxam infert: multò igitur magis quæ secundum *Vbi supra.*
uasa redundat. Quamobrem si ab ea ipsa quæ in uentre est bili noxa timetur, caueturq; tum sanguis mitti: nonne id cauissè, ubi secundum totius habitum corporis dominatur, multò prestiterit? Cum uerò princeps solam à bili inflammationem (quam ebullitionem suo more uocat) metuere est uisus, non ita certè accipiendum existimo, ut non & alia multò deteriora per id à bili extimescenda exprimere uoluerit: nam & syncopas, & stomachi morsus ab ea provenire cernimus, sed uno feruoris nomine, implicite quidem uniuersa hæc attigisse uidetur, cum quieta utique bilis horum nihil faciat, agitata uerò, (uti non raro per sanguinis missio-
nem agitari posse Galenus insinuat) & inflammari facile, & prædicta inferre symptomata potest. Expresit autem ebullitionem solam, tanquam peculiare quid propriumq; bili: quæ cum sit suapte natura calidissima, à leui occasione incendi inflammariq; potest.

Adde quòd lassitudinum omnium curationem ex professo tractans Galenus in tensua quidem ac etiam phlegmonosa, sanguinem mitti copiose iubet. In ea uerò quæ ulceris sensum infert (quòd ea uitiosi acrisq; excrementi soboles sit) temperandum omnino consuluit: solacq; tum biliososi humoris uacuatione utendum si modò ea lassitudo (ut ipse ait) simplex solacq; sit, citraq; sanguinis copiam eueniat. Sed cur temperandum? non ob aliud certè, (quòd uerò mihi conijcere liceat) quàm quòd misso sanguine prædicta toties bilis incommoda metuat.

An non igitur & primà tu textus Auicennæ partem (quod me tibi ab initio facturum bona fide receperam) cum Galeno conciliatam habes? atq; ob id credo uerissimam comprobata: quòd Galeni doctrinæ consentiat: quæ nihil non uerum, non naturæ rei consentiens, non demum necessarium ac efficax tradat. Qua quidem Auicennæ sententia tantum abest, ut falsi crimine in simulandum (ut tu) censeam, ut plurimum ob id, *Doctrinæ Galeni commendati.*
hominis tum prudentiam, tum doctrinam admirer, qui nos ea sententia in mittendo sanguine non metuculosos ac timidos, ut falso Academici isti tui, noui si dijs placet philosophi, credidere: sed cautos potius, solertes, ac prouidos, ne passim, ne omnibus, ne confestim, ut se minima aliqua mittendi sanguinis occasio obtulerit, mox inquam uenam secemus: at diligenter prius cuncta nobiscū ipsi animo expendamus, provideamusq;
ne

4. Meth.
lib. de San-
guinis. mis-
sio.

ne quid noxæ ob id æger sentiat : ac proinde cauendum ne ægrum ad al-
terum duorum quæ narrauit incommodorum deducamus. An non ca-
uere prudentis est : nihil timere contrà stulti ac inconsiderati? Quid? nõn
ne Galenus contendit homini in sanguinis etiam redundantia posito, ple-
nitudinisq; signa habenti, non protinus mitti sanguinem oportere? sed
inedia, cibi paritate, balneis, ambulationibus, cæterisq; motionibus cor-
pus commodè exercentibus, citra uacuationem sanari posse?

2. ad Glau.

In Florenti-
nos Academi-
cos.

Qua autem tu alia cautione Galenum id non perficere putas quod illi
indicatum sit : nisi quòd unam aliquam à sanguinis missione noxam me-
tuat : quam utiq; de mittendo sanguine indicationem incunctanter pro-
fectò obiret, ni maius ab ea interdum uereretur malum, uel non hoc sal-
tem sibi persuasisset, commodius quandoq; curari quenquam citra san-
guinis missionem posse, quàm eo misso : quod sua ipsius uerba proximè
adducta maximè declarant. Et te nunc Auicennam leuitatis arguere non
pudebit? Quòd si tibi neq; humorum cruditas, nec rursus bilis feruor,
metuenda usquam sunt, cur in frigidis affectibus, aqua inter cutem, malo
corporis habitu, uentriculi demum imbecillitate (quæ incommoda Ga-
lenus à sanguine non in tempore misso ualde ueretur) sanguinem non
mittis? cur non rursus in erysipellate herpeteq; exquisitis in quibus omni-
no à sectione ueng abstinendum, bilis feruorem Galenus metuens, pruden-
ter docteq; consuluit. Cur nõ rursus in ulcerosa lassitudine quæ ab acrimo-
nia bilis provenit? Quid tu ad hæc? Quod si (ut aiunt Academici isti tui)
perpetuò ad sanguinis missionem refrigeratio sequitur, hocq; bonum
nobis semper secta uena præstat, cur non in mox dictis affectibus, erysi-
pelate atque herpete, in quibus magna subest partis affectæ inflammatio
ac non rarò totius corporis, sanguinem, uel saltem refrigerationis gra-
tia mittit Galenus? in quo quæso alio affectu præstabat id magis? At Ga-
lenus quàm uestri isti Academici multò cautior : sciebat enim, atq; adeò
experimento nouerat, in huius generis morbis uenæ sectionem nocentis-
simam esse : ut quæ bilim iam suapte sponte furentem ad excædescenciam
duceret. Quin cum sæpenumero quæ in ipso uentriculi ore bilis consistit,
delyria, cõuulsioneq; citare soleat, (uti Galenus quinto de Locis asserit)
eãq; misso sanguine non rarò agitur, (ut suprà ex Galeno probatum)
an non hanc ut dicetur anagyrim mouere non ualde uerebimur? Nam &
sui caliditate facillè accenditur & leuitate sua facillimè sursum repit, acris-
monia certè tum erosiones tum dolores & syncopas creat. Summa itaque
mihi cum ratione princeps hoc loco nobis etiam atq; etiam cauendum
præcepisse est uisus, ne ad bilis feruorem ægrum ducamus, aut frigidus
rum cruditatem.

Nonnullos ego certè uidi, (nam exemplorum ea pro potioribus ha-
benda, quæ ipsi oculis usurpauimus) quibus ob modicissimum sangui-
nem cogente necessitate eductum, mox nausea, uertigo, lypothymia, cor-
dis morsus, agitatæ planè bilis germina oborta sint. Num tu igitur hæc,
ne eueniant, non multo ante studio, nec minori solertia præcauenda pu-
tabis? Ægrum porrò quempiam ad eum bilis feruorem, totiusq; corpo-
ris

ris uiriumq; resolutionem posse duci, illud inprimis argumēto est, quod fortiter euacuantia eadem uehementer tum exsiccant tum extenuant, uel Galeni testimonio: qui inedia picrocholis nocentissimam ob id esse uoluit, quod multa fiat ab ea tum resolutio, tum exsiccatio. Atqui sanguinis incongrua missio non paulò magis ipsa inedia conficit, totumq; corporis habitum sicciorē reddit: fiet itaque ab ea corpus tum siccius tum extenuatius. Siccitas uerò supra temperamentum aucta iusto quàm par sit, corpus calidius, in bilioso præsertim temperamento reddere potest: cum sit utiq; siccitas ueluti lima caloris. Erit igitur à sanguine interpestiue missio biliosum corpus calidius redditum: præsertim si ad hæc accedant cœli aerisq; constitutio calida & sicca, uita in laboribus acta, ceterarq; huiusmodi. Huic tu homini si sanguinem mittere tentes, refrigerationem, ac non calorem potius excitabis?

Vides igitur non perpetuò uerum esse, quod uos pro confesso haberi uultis, Sanguinis missionem semper refrigerare. Nam ut in febribus synochis id uerum sit, in quibus cum multo sanguine calfacto feruet bilis: in alijs tamen affectionibus non sic perpetuò constans: alioqui ut antea dixi, cur non in biliosis morbis sanguinem mittere conuenit, cum nullibi maiore sit refrigeratione opus? in his autem fecari uenam uetuit Galenus, uti in erysipellate & herpete monstratum. Non igitur semper à nullo sanguine refrigeratio expectanda.

Nunc autem, mi Iacobe, (iuuat enim sic me appellare te sæpius) an non tibi etiam, quemadmodum mihi, hanc totam de mittendo sanguine, deq; cautione ad id adhibenda orationem, rationumq; id suadentium narrationem satis multis uerbis explicatam (quam recensui) fermè uniuersam ex Galeno, in Auicennæ patrocinium atq; defensionem uideor transuulsi? Est itaq; à me tibi gestus Iacobe mos ut uides, explicatq; filo atque ordine propositæ quæstionis scrupulū iam quidem omnes, dictumq; pro Auicenna satis, nisi quid me meus memoriæ sensus fallit: quod esset tamen ipsum non mirandum, qui uel priuatis negotijs occupatus: uel certè iam ab hisce seuerioribus studijs distractus, extracq; librorum fermè meorum omnium suppellectilem, hæc qualiacunque suffurtiuis horis ut in buccam uenerunt temerè congepsi: quæ si à me pro argumenti dignitate, & copiosè & medicè, (quàm parum Latine, & ornate, nihil moror: cum ornari res ipsa neget, contenta doceri) dicta sunt, dixi ut uolui: sin minus, ut potui.

Ad quæ Iacobus: Næ tu Francisce bellus es patronus, qui tam bellè Auicennæ tui (nam meum dici pudet) causam egeris, atq; quodcunq; uolueris, mihi dicendo persuaseris: ut parum certè abfuerit, quin sententia cedens, in tua me uictum castra detuleris. Sed hoc tamen à me, etsi dicendum maxime ualeas, impetrare haud poteris, Auicennam ut tuum obseruam ac tanquam numini deferam, quin qua potero uia, euertere, infamare, errataq; illi sua commonstrare conabor. At quando iam premit alia dies, nosq; iocando ducimus horas, à prandio, isto eodem si uidebitur loco, quod reliquum est sermonis tum conferentes conueniamus, dictaq;

tacq; ista tua funditus me omnia euerfurum bona fide recipio.

Tum æger, magnam certè uterq; uestrum apud me hodie gratiam inijs-
stis: eoq; me uobis plurimum debere confiteor, qui tam docta & amœna
confabulatione mororem mihi ab animo, à corpore multam certè bo-
namq; ægritudinis partem leuastis, ac propius ademistis: ut non leuiter
isto uestro sermone recreatus, planeq; totus alius factus mihi uidear. Sed
quod superest, serotina si ita fors tulerit, uisitatione absoluemus. Quo si-
ne loquendi facto, quieti se æger, nos in nostras quisq; ædeis rectà pers-
reximus.

*Super præfata dissertatione Enarratio, qua docetur, ex intempestiue misso san-
guine crudiores reddi humores: pluresq; esse quàm duos illos mittendi san-
guinis scopos à Galeno enumeratos: nempe uirium robur, & morbi ma-
gnitudinem.*

ENARRATIO VIII.

AD VESPERTINVM inuisendi ægros pensum quum
ex officio rediissemus, ego & Torinus ad uisendum Anto-
nium unà pro solenni medicorum more profecti sumus:
Vt primum autem cubiculum ingressi, mox ad nos æger,
Quid inquam uos, an me ut ægrum uisuri: an potius de re
coepta quod reliquum est absoluturi uenistis? Vt me ægrum quidem in-
uisatis, nihil opus habeo: ualeo enim Dei gratia, uestra autem ope sanè
quàm optimè. Bene autem habentibus non esse opus medico, sed ijs qui
malè habent, compertissimum uobis esse scio. Verùm quum uos matuti-
na uestra disputatione bonam multamq; morbi partem alleuastis, ita do-
ctè, acutè atq; etiam eleganter & copiosè, quæ in eam rem facerent explis-
castis, Quæso uos, ut quod deest eodem orationis filo aggredi perfices-
reçq; uelitis, quo & mihi earum rerū sitientissimo uoluptatem fructumq;
quem spero maximum afferatis: & ea integra dissertatione quæsi ueris-
tatem intueri atq; perspicere planè possitis.

Ad quæ ego ad Torinum conuersus, geramus huic nostro Antonio
morem, & quod reliquum est absoluamus, posteaquam illum nostra
hæc tam auidè desiderare atq; complecti cernimus: moxq; ita, sermo-
nem matutinum repetens, sum exorsus. Duos ego nostræ disputationis,
eosq; uarios ex dictis tuis scopos esse uideo: Prior ac præcipuus is est, an
citus abs me Auicennæ locus uerus sit necne: alter, an sanguis frænum
humorum, quem etsi tu mihi falsò adscribis, minus tamen momētaneum
existimo: ut qui Auicennæ non sit, sed suorum interpretum: isq; ex con-
secutione quadam orationis inductus, dum Arabis locum probare ipse
contenderem. Nam ego Auicennæ textum illum cùm adduxissem, ue-
rumq; esse sustinerem, falsum tu probare satagisti. Eum autem ego cum
multis Galeni locis consentaneum fecerim: nec tu quantum uideo eos
ipso aut melius interpreteris, aut illis mea non conuenire probes, nescio
quid noui adferre in meam sententiam possim, nisi hoc ipsum, Galeni in-
quam

quam esse citatum à me Auicennæ locum, ut ex Therap. I X. I I I I. de Sanitate tuenda, & libro de Sanguinis missione, atq; secundo ad Glauc. priore enarratione fidem feci. Nam etsi primi præcipiūq; mittendi sanguinis scopi sint, uirium robur, morbiq; magnitudo, hi quidem scopos alios multos continent, à quibus etiam mittendi aut non mittendi sanguinis Galenus indicationes sumit: coindicantq; una cū illis, cœli aërisq; constitutio, corporis compago, ætas, præcedens uictus, humorum tum quantitas, tum qualitas.

Quæ ne tibi finxisse uidear, Galenus pro me ipse loquetur, qui libro de Venæ sectione sic ait: Secundæ, inquit, uenæ scopi sunt, plenitudinis tum quantitas, tum qualitas, uirium robur atq; infirmitas, naturalis totius corporis habitus, tempus, regio, antea acta uita, consuetudo, exercitium. Annon & hic quoque qualitatem humorum spectandam esse pronuntiat? à uiriumq; robore & morbi magnitudine alios multos de uena secunda scopos proponit? Succorum uerò qualitatem talem interdum esse, ut à mittendo sanguine dehortetur, idem paulò post Galenus testatur facit, dum crudis existentibus succis secari uenam prohibet.

Quod autem tu ex Galeno, duobus illis præsentibus scopis, uirium robore, ac morbi magnitudine, nullam esse quantumuis magnam crudorum humorum plenitudinem quæ id inhibere possit, adfers, atque id Galeno tribuis, quam rectè id affirmes cogita. Nam hæc ex Galeno quomodo simul stare possunt, nullam (ut tu uis) à crudorū humorum quantalibet copia sumi de non mittendo sanguine indicationem: & rursus (quod Galenus facit) prohibere mitti, dum crudorum copia adest?

Quod autem existimas apoplexiam & eius generis morbos, ex intempestiue sanguine misso nonnunquam prouenientes, non ab humorum cruditate, sed una uirium imbecillitate oriri: uide quid dicas. Nam etsi intempestiue missus sanguis uires deiecit, ut I X. Methodi, nonne qui à defectis uiribus creabuntur succi, crudiores, frigidioresq; erunt? atq; sic frigidos morbos creabunt? Tumq; ex consecutione quadam, si ex intempestiue sanguine misso uirium debilitas accedat, ab hac autē humorum cruditas, (imminuto scilicet nativo calore) nonne ad intempestiue sanguinem missum ex consequenti cruditas sequetur? Adductos autem à Galeno morbos, nempe apoplexiam, aquam intercutem, tocinoris uentriculiq; imbecillitatem, decolorationem, & id genus, nonne frigidorum succorum germina esse, idem Galenus in de Locis affectis testatus est.

Lib. 24. C.

Vides igitur, mi Torine, non tam faciliè quàm putas uictoriam te nactum esse? Qui uerò I I I I. de Sanitate tuenda citatus est abs me locus, nonne amplissimè probat, ad sanguinis eductionem trahi in habitum corporis succos? etsi id subtiliatione non fiat, qua parte tecum sentio, nec unquam tu me subtiliationis uel per somnium meminisse uerò asserere potes, si totam modò de hac re enarrationem meam legisti. fit autem tractus ille uī uacui, inanitis utiq; uasis, ut omnes censent. Quanquam tu hoc totum quod hic de subtiliatione humorum adduxisti ex Academia illa noua Florentina sis mutuatus, quum à me nullum sit uerbū factum.

Sed ad reliqua, Ais, ex misso sanguine crudiores effici non posse humores, quàm hic rectè dicas attende. Primum, humorum coctio & reliquorum omnium naturæ operum editio, si Galenò creditur, calido innato debetur, ut longissimè idem atq; doctissimè I I. de Naturalibus facultatibus, & primo Aphorismorum commento x v. disserit, quo autem calidum hoc, quod fomentum est ac instrumentum facultatum omnium uegetius & robustius erit, eò certè fiet hæc ab eo actio tum perfectior, tum celerior, iniquente nimirum Galenò I I I. de Morborum causis, perfectiorem cibi, nedum in uentriculo, sed & in uasis fieri concoctionem à somno, quòd tum temporis auctius ac uegetius sit calidum innatum in uiscera per somnum reconditum. itaq; à contrario sensu, quò imbecillior erit hic calor, eò erunt qui ab ipso elaborantur succi crudiores, deficiente scilicet præcipuo instrumento, at ex intempestiuè sanguine misso, imbecillior redditur qui in nobis uiget calor, ut I x. Therap. igitur crudiores post sanguinem intempestiuè missum generabuntur succi; hoc est, ad naturæ usus minus quàm ante idonei, minusq; calidi innati, secum habentes, sicq; sient crassiores, qui suapte natura frigidi sunt densi magis, impactiq; ac à natura bonorum succorum alieni; nedum qui post sanguinem missum creabuntur, sed & qui antea erant: eòq; quadantenus crudiores ad sensum medicorum erunt: id est, crassiores, frigidioresq; 10 minus fluxibiles, & ad naturæ usus minus idonei, destituti nimirum eo quo fouebantur calido innato. An non tibi demonstratione penè quadam crudiores ex intempestiuè misso sanguine reddi humores probauit?

Nec satis uideo quid ad hanc sententiam euertendam faciat textus ille Galeni ex libro de Sanguinis missione, abs te adductus. Nam ille non aliud probat, quàm interdum (à morbi tamen magnitudine sumpta indicatione) mittendum esse sanguinem cum semicrudorum copia: quod ego abiecta hasta confiteor: nam si tantum semicrudi humores sunt, non nihil certè coctionis habent, atq; sic parum recedunt à sanguinis natura, tum uerò mitti oportune sanguinem Galenus I I I. de Sanitate tuenda consulit, semicoctis utique succis nec alienioribus factis. Verùm si crudi sunt & abundant, nullam tu ab his de mittendo sanguine indicationem fumes: facies tu quidem, si Galenicus uideri uis, atq; adeò tibi eo nomine gloriaris. 20

Quod autem in populari gallico morbo uocato siue is lichen sit, siue mentagra, seu quis alius, sanguinem mitti ex usu est, quid tum postea? id quidem morbi magnitudo, & humoris noxi natura indicant: nam & morbus malignus est, & lædens humor atrabilarius, pituitæ ut plurimum mixtus, à quo multa sanguini noxa infertur. Quamobrem sanguinis missio necessaria, etiã si ex coctionis imbecillitate crudis succis ali quantum abundant, ut ei temperamento peculiare esse asseuerat in de 40 Temperamentis Galenus.

Vide 2. ad
Glauc.

De priore autem textus Auicennæ parte, in qua tu nugas plurimas uides, quid non tu compendio diluis? dum utique in erysipelate, herpete, ulcerosa lassitudine, biliosis nimirum affectibus, sanguinem mitti probi-
bet

bet Galenus. Nec est quod ob uirium imbecillitatem id prohibuisse Galenum causari possis, cum plerumque hi affectus utpote ab acrimonia plenitudine humorum cum uirium robore coniuncti sunt: igitur ob succorum qualitatem (uti que acrem) abstinendum consuluit. At de his satis.

Frænum autem illud, de quo tecum ut contendam magnopere uelle uideris, nihil moror: Nam nec meum est, nec Arabis Auicennæ. Temperari tamen ab ipso utcumque humores, negare tu minimè potes, quum qualitates habeat hominis naturæ cæteris omnibus congruentiores familiaresque magis, proximèque ad exactum illud temperamentum accedat: unde ab eo inter
 10 humores certè temperatissimo, reliquos intemperatos haud iniuria remitti temperarique mea quidem sententia censendum est: sentias tu modò quod uelis. Ego uerò contractis uelis in portum me recipiam, ne Iliade hac longissima tibi stomachum moueam. Tu uerò qua es animi probitate ingentisque acrimonia, cuncta quaeso in bonam accipe partem hocque tibi de me persuadeas, unius tantum inquirendæ ueritatis gratia ista conscripisse: quam si tu me modestè docueris, meliora adferens, erit quod tibi maximè debeam: sin minus, ex his meis uoluptatem cape, uti ego ex tuis non minimam capio. Vale, & me (quod iamdiu facere scis) mutuo
 20 ama & me tibi amicissimum perpetuo habe.

Lactucam & si inter olera primas in bonitate partes tenere creditur, ipsam tamen neque optimi succi, neque multi sanguinis generatricem esse.

ENARRATIO IX.

VM in Philippi bibliopolæ librariam officinam (quod animi causa sæpe soleo) diuertissem, animum scilicet seueriorum musarum studio defatigatum ueluti recreaturus, ac tedi molestiam nouo aliquo oblectamento discussurus, eò de more plerique docti liberaliterque instituti homines
 30 conuenere, quibus cum familiaris mihi frequensque solet esse consuetudo. Horum unus fortè fortuna cum lactucas manu gestaret (nempe in ambulatione rediens) eas in hortis legerat: ad eum conuersus, Pulchrum (inquit) nobis è hortis olus refert. Tum ille: Sanè quidem, at uereor (inquit) ne non tam corpori salutare, quam oculo gratum. Sed hæc quidem (subdit) cum de uestro sint penu, blandè medicum quendam præsentem, & me contuitus, uobis differenda relinquam. Tum ille alter, mox compositis ad ornatum uerbis, Probè, ait, salutare, nempe si quid aliud eius generis, succi alimentique bonitate cæteris oleribus præstat, si modò Galeno fides habenda.

2. de Alimentis.

40 Ego uerò quanquam publicis his concertationibus consultò abstineam, nec his magnopere insueuerim: probè edoctus, pugnas conuitiaque eiusmodi congressuum uel (Galeno autore) præclara esse solere præmia, in minimis hisce rebus interdum animaduersionem facere, atque in ea si præfens se offerat occasio ceu in delictiarum campum, idque ueritatis potius indagandæ studio, quam contentionis, ostentationis, aut calumniæ
 m 2 gratia

2. Meth.

gratia diuertere sæpe soleo. Itaq; talia iactanti in ipso ueluti articulo respondendo, Non omnifariam mihi dictum probari, uni inquam oleri tantum tribui debere, ut primi esse ordinis in alimentorum serie statuamus. Quod ne gratis dixisse uideri possem, mox sententiam latius profero meam atq; confirmo.

Lactucam igitur (inquo) ipsam inter olera, ut neq; parum, neq; pessimè alere corpus cum Galeno confiteor: ita prorsus primas illi tradi debere non admitto: quod & ipsum non aspernandis autorum testimonijs, tum etiam rationibus asserere atque monstrare conabimur. Prodeat autem omnium primus Hippocrates: is enim libro 11. de Ratione uictus, quem Galenus primo de Alimentis, germanum Hippocratis esse asserit, ad hunc de lactuca loquitur modum:

Οὐδὲν γὰρ, ὡς ἔστιν αὐτῆς, πλεονεκτήσει ὁ ἀνὴρ ἰσχυρὸς, ἀδυνατῶν δὲ πᾶσι μάλιστα πρὸς τὸν ἀσθενεῖα.

Quod est: Lactuca, ait, frigidissima est, & corpus quadantenus debilitat.

lib. de Facul.
natur. & n.
Meth.
Gale. 1. Aph.
comment. 18.

Ex quibus utiq; uerbis omnem, ut sic dixero, lactucæ in alendo uim colligere licet: nempe quod corpus imbecillius reddit, fieri nequit ut probè nutriat: equidem uirium corporis robur si quid Galeno credimus, alimenti bonitatem, & celerem ipsius distributionem atq; omnino cum alto corpore assimilationem sequitur. Ob id nanque uinum cæteris præstare alimentis creditum est, quod celeriter tum conficiatur, tum per uenas feratur, & in naturæ usus nullo fermè negotio transmutetur, demum ob familiaritatem facillè simile corpori fiat.

Quare si uirium robur alimenti consequitur bonitatem, nempe eius malitiam & penuriam uirium exolutio sequitur, ut libro de Pulsibus ait Galenus; necessum est earundem imbecillitatem ad cibi cacochymiam subsequi. cuius malitia nō omnino alia re melius deprehendi potest, quàm si corpus infirmum reddat: reddunt autem infirmum, quæcunq; uel parum familiaria, naturæ assumentis non congruunt: uel una aliqua qualitate, utpote frigidity nimia, calore, siccitate, humiditate uel negotium infirunt. Quamobrem cum & lactuca frigidissima ab Hippocrate statuatur, & corpus inde imbecillius redditur, ex altero fit, ut difficulter conficiatur, nempe quod nimium frigida, ut Galenus libro de Dissolutione continua, (debent enim quæ celeriter facillèq; concoquantur, à frigiditatis præsertim excessu aliena esse) ab altero uerò id euenit, ut parum probè nutriat. Quippe quod probè nutrit, corpus haud quaquam infirmum, sed munijs obeundis fortissimum reddit. Quod animaduertens Celsus dum uictus rationem sanis hominibus præscribit, his die potius quàm semel cibum, & hunc quidem plurimum, modò concoquant, sumendum consuluit. Sciens utique ex copioso nutrimento ritè confecto uirium robur firmamq; ualitudinem parari: quod inculcata sanitate utentibus ex usu esse magnopere censuit.

Lib. 1. cap. 1.

Constare igitur uel ex hac Hippocratis sententiâ arbitror, lactucam neq; boni admodum succi esse, (ut quæ pro frigidity excessu quo prædita est, frigidum non temperatum succum gignat) neq; etiam in alimentorum

torum coordinatione primas tenere inter olera, cum corpus debiliter, quod pleraque olerum non faciunt, ut paulo post ostensuri sumus.

Huius uero sententiæ proximè accedere uidentur quæ à Galeno uarijs in locis de hac re dicta sunt, tum & quæ ab Oribasio, Psellio, & Paulo, reliquisque huius monetæ hominibus. Si quidem Galenus quoties olerum mentionit, ea omnino ceu prauis succi, exiguique alimenti damnat: nam ex eo in hanc rem loca aliquot adferemus, libro enim de Euchy. & caëchy. inquit:

Galen. lib. de Dissolut. cõt. Or. 2. de Aliment. facul. Or. de Boni & mali succi cibis.

τῶν δὲ λαχύνων, ἐστὶν μὲν ὀψύχων.

10 Hoc est: Olerum nullum boni succi est.

Libro uero de Dissolutione continua, qui Galeno adscribitur, Olera, inquit, omnia mali sunt succi, propter excrementorum in eis multitudinem, & nutrimenti quod exhibent paucitatem. Rursus uero 11. de Alimentorum facultatibus.

πρὸς τὸν ἐν πλῆθι ἐστὶν ἀρχὴν πρὸς τὸν διδόναι τῶν σωματινῶν, καὶ ἐκ τούτου πάντ' ἐστὶν κακὰ.

Constat, inquit, hæc omnia (de plantis loquens) præterquam quod exiguum corpori alimoniam præbent, prauis quoque succi esse.

Quin & denuo eo ipso libro,

ὅτι δὲ ἐλαχίστην πρὸς τὸν ἔχει πάντ' ἐστὶν ἀρχὴν καὶ τούτων ὑπερτάτη καὶ λεπτήν ἐστὶν ἀρχὴν.

30 Quod est: Olera omnia leuissimum alimentum, & humidum ac tenuè exhibere, iam antè diximus.

Ex quibus cuius cernere est, quanta sit, quamque corpori utilis plantarum alimonia: in quarum ordine cum lactuca ponatur, consequens est & ipsam excrementitiam prauis succi esse: atque ob id corpus neque multum, neque probe alere. Mediā namque Galenus lactucam inter boni succi cibos, & mali succi statuit: ita ut boni succi cibus sit multo inferior, mali uero succi cibos tanto superet, quanto ab oppositis deficit: non enim ipsa pro optimorum ciborum ratione ad seuerum unguem est temperata: sed ut fatentur omnes frigida est & humida: atque ob id frigidior est temperato qui ex ea gignitur sanguis. Vnde 11. de Alimentorum facultatibus, de lactuca ex professo tractans Galenus, frigidum & humidum succum ipsam gignere affirmavit.

πρὸς δὲ τὴν κατωτέρωθεν θερμότητι ἐστὶν ἀποστεινωμένης ἰδιότητος τε καὶ καθαρότης θερμότητος, ὅτι κατωτέρω πλείον ἀναλαμβάνει, ἢ τὸ μέγιστον ὀψύχον, ὡς ὅτι μὲν ἔχει τὸν χυμὸν καὶ λευγρόν.

Quod est: De horrensi lactuca quæ *βελβλαξ* uocatur, summam quæ dicta sunt repetam, quod memoriæ tenacius hæreant, frigidum enim humidumque succum profert.

40 Sed rursus ex eiusdem auctoris penu propositum roboremus: Optima, inquit, alimentorum & maximè inculcata sunt, quæ inter attenuantia & incrassantia ceu in commodatione quadam & mediocritate excessuum consistunt: qualia panis probe paratus, sed præ hoc Gallinarum caro, Pullorum, Perdicum, hæc enim temperie sua proximè ad hominis naturam accedunt, eoque facilius immutantur. Quare cum hæc tantum probe

Lib. de Boni & mali succi cibis.

nutriant, & ab his tum substantiæ bonitate, tum qualitatum temperie plurimū abſit lactuca, ſit ut tantò deterius nutriat, quantò ab his diſidet.

Sed calumniator fortasſe hic quid facis ò bone? quis tam bardus craſſoq; ingenio lactucam cum his temperatiſſimis quæ in medium attuliſti collaturus eſt? quis non uel ſtuliſſimus ſciat, capum, pullumq; gallinæ cum tum præſtantius, tum copioſius lactuca corpori alimentum præbere? Non id dico, ſed tantum uni lactucæ inter olera primas in alendo tribui debere: idipſum enim ſenſiſſe Galenum uideo, dum inquit, Plæriq; medicorum reliquis omnibus hoc olus, ceu ficus autumnalibus fructibus prætulert, nam inter ipſa aliud melioris ſucci haud inuenias. Paulus uerò in hanc ipſam pedibus it ſententiam, inquit, lactuca ut inter olerum omne genus præcipuè nutrit, ita egregiè eximiſq; etiam ſucci ſanguinem gignit: quare de tota re his ducibus palmā retuliſſe mihi iure uideor.

Sed uide, quaſo, ne te aut tumultuaria Galeni lectio, aut tua ipſius non ſatis accurata in his animaduerſio in hoc falſum habeat; Equidem dum ad hunc quem citaſti modum Galenus de lactuca loquitur, non ſecūdem propriam ipſius mentem atq; ſententiam loqui uidetur: quod uel ex eo ſit clarum, quòd & paulò poſt ſubiungit ſuam de ea re ſententiam; & inſtitio capitis iuxta aliorum ſenſa loquutum fuiſſe, uerba illa indicant (plæriq; medicorum) hi enim tantum lactucæ tribuebant, ut non ſolum eam ſanguinem ſimpliciter, (more reliquorū eduliorum) ſed & multum quidem gignere magnis uocibus conclamabant: quorum errorem paucis hoc loco Galenus, ſed argutis elidit uerbis, inquit:

Quod porrò nonnulli uitio uertunt, id in præcipuam ei laudem cedit: & ſi ita ſe reuera haberet, non modò nulli olerum, ſed ne optimi quidem ſucci ac ualentiffimi cibi eduliſſes eſſet ſecundum, nempe ſanguinem aiunt generare: quidam non ſimpliciter ſanguinem, ſed multum quoq; ſanguinem gignere lactucam clamāt. Verū hi (ſubdit) tamen prudētius obſeruiant, longius tamen alijs à uero abſunt: quāquam hoc ipſum (puta multum ſanguinem gignere) non eſt quod meritò quis damnet, Conſtat enim huiuſmodi edulium laudatiſſimi ſucci cenſendum eſſe, quòd plurimum quidem ſanguinis: aliorum uerò ſuccorum nullum producere ſit comparatum. Et paucis interpoſitis, atq; ex ſententia loquens ait, Illud porrò nouiſſe expediat, cunctis nimirum alijs oleribus pauciſſimum ſanguinem & uitioſum generantibus; ex ſola lactuca non multum quidem, nec uitioſum, haud tamen omni ex parte laudabilem gigni: nempe, quod uel eiufdem teſtimonio ad ſinem capitis frigidum humidumq; ſuccum lactuca proferat.

Habes explicatam Galeni de hoc oleris à ſemetipſo ſententiam, ipſum quidem neq; multum neq; uitioſum gignere ſanguinem, ſed nec rurfus omnifariam inculpatum. Si enim & multum & laudabilem proferret, nulli ſanè eduliorum (ut inquit Galenus) ſecundum eſſet: ſed cū ab hoc non paruo interuallo deficiat: ſit, ut etiamnum inter olera neq; multum, neq; optimi ſucci cenſeatur. Quod uel ex his quæ ab eodem autore libro de Facultatibus naturalibus primo, ſcribuntur: item V I I I. Therap. merid

a. de Alimēt.
ſic. cap. 49.

lib. 1. cap. 74.

a. de Alimēt.
ſic. cap. 49.

meridiana luce clarius reddi potest. Nam priore loco hæc: Ex his (inquit) quæ manducamus non protinus nutrimur, quemadmodum & panis, & multò amplius lactuca, & beta, & his similia, multa egent alteratione: ab oleribus enim in totum nutriri non possumus, sicuti à carnibus, quæ in nobis & facillè transmutantur, & bonum sanguinem generant. Olera uerò, & difficulter conficiuntur, & fermè tota excrementitia sunt.

Hoc planè ueluti testimonium est eorum quæ suprà libro de Alimentis dixit: nempe, lactucam non omnino laudabilem gignere sanguinem, cuius hic, ratio redditur, quòd & difficulter conficiatur (hoc nempe est multa egere alteratione) & non parum in se excrementi habeat: quod longiori serie V.III. Therap. expressit in hunc qui sequitur modum. Sanè illud non latet, & boni succi & exquisita esse debere, quæ his (scilicet picrocholis, de quibus hoc loco) exhibentur nutrimenta: non tamen ea quæ boni succi, propterea quòd exiguum huiusmodi substantiæ in se habent nominentur, ac nutrire nequeant, imò quæ utile plurimum in se contineant. Sunt namque & maluæ & brassicæ, & betæ, & lactucæ & deniq; omnia olera & fructus, nutrimenta: uerùm sicut in his exiguum est quod nutrit, non exiguum quod est inutile: ita in pane puto, & ouis, & carne, & alic, plurimum est quod nutrit, minimum quod est inutile.

Ex quo cuius uel mediocriter erudito illud in primis de mente Galeni fuisse constat, & betæ, & brassicæ, & lactucæ, & oleribus fermè ac fructibus omnibus, id esse commune, ut & parum nutrant, & bona multaq; sui parte, ob excrementorum quæ ex his proueniunt copiam, inutilia sint, excrementosa nempe sunt olera omnia, ut paulò antè citato textu proditum est. Quin & in de Euchy. libro, Quæ (inquit) ciborum melius faciliusq; concoquuntur, ea & meliora: laudabilioresq; tantò generant succos, quantò & minore negotio conficiuntur. Quare ex opposito ea erunt deteriora, quæ & difficiliter transmutabuntur, & maiore negotio in bonos naturæ usus uertentur.

Ex quibus Galeni assertionibus hanc uelim ratiocinationem in summa colligas: Quæcunque ciborum multa egent alteratione, difficulter conficiuntur, ac excrementosa plurimaq; sui parte inutilia sunt: ea parum, improbecq; corpus alunt, (quippe non alia ratione panem, oua, carnes, & alicam, plurimum nutrire, & boni succi esse: contra maluam, brassicam, betam, lactucam, ac fructus omnes & parum alere, & improbi succi esse hic asserit Galenus) Lactuca autem uel Galeno teste, & multa eget alteratione, & difficulter conficitur, & excrementosa est: igitur ea ipsa exiguum corpori præstat nutrimentum, illaudatumq; parit succum. quod mihi aduersus te probandum erat. Hunc tu Galeni syllogismum si dilue-

ris, triumphator uelim doctæ eas per ora uiuorum.

Poteram his contentus esse, atq; ueluti iam uictoria parta receptui cedere, ni huic meo instituto Oribasius, Pselliusq; strenui hercle in hoc certaminis genere milites, fortiter reclamassent, ac tanquam lacerantes *ἄγαντες* *πρὸς ἀλλήλους*, id est, arietem hostibus obijcere iussissent. Hi rursus pugnam colatis in hunc modum signis, uersisq; gladijs integrant. Nempe Oribasius

Demonstratio de lactuca.

Vbi suprà.

3. Euporijf.

Loci oribafij
explicatio.

dum ea ex cibis enumerat quæ euchyma sunt (inter quæ intybo locum facit) lactucæ nusquam meminit: meminisset autem si hoc ordine dignum censuisset. Enumerans uerò quæ cacochyma sunt, lactucæ tum suam ibi sedem constituit, inquit: Ex oleribus nihil sit euchymon, sed mediâ sunt inter cacochymon & euchymon lactuca & intyba, & post hæc malua & atriplex. Censet hoc loco Oribasius lactucam non omnino quidem uisiosam illam, sed nec euchymam tamen, quum in mediâ quasi quodam ordine constitutur: non igitur ea inter olera optimi succi. Psellius uerò in eo quem de Salubri uictus ratione scripsit libro, inter ea quæ boni sunt succi lactucam, cicorium, intybamque enumerat: utique sentiens, tria hæc ex omni olerum ordine succi bonitate præstare. Quare non est quod lactucam cicorio intyboque præferas, cum hæc in eodem albo cum uocata lactuca constituantur. Rursus idem autor eo capite quo de his quæ facile concoquuntur agit, lactucam, intybam, maluam, ac buglossum ex æquo unius classis constituit, cur ergo primas (quod ad concoctionis facilitatem pertinet) lactucæ tribuas? Sed & deinde, quasi adhuc parum uniuersam lactucæ in alendo uim explicasset, libro 11. sic de ea loquitur: Agrestia, inquit, olera improbi sunt succi, lactuca tamen minus mali succi & parum nutrit.

An non hic palam totam rei summam explicuisse uidetur? dum & lactucam non boni quidem succi, sed tantum agrestium collatione, minus mali, & parum nutrire asseruit? Quam igitur tu ratione, quo uel ducere affirmabis, eam & plurimum & bene nutrire? nempe quia mali quadam tenus succi est, eo certe nomine bene alere corpus non potest, quia uerò modicè (ut Psellius ait) eò excrementosum in ea plurimum subesse inuissie mihi uisus est: atque subinde exiguum esse quod ex lactuca utile corpori assumitur: quod & supra Galenus censuit.

Optimū quid

Porro si optimum olerum in succi bonitate alimentique præstantia lactucam statuas, optimi uim serues oportet: cum autem quod optimum, idem & summum sit, (alioqui si quid melius iam non abs te constitutum, sed quod melius id summum & optimum erit) necessum est hac parte lactucam hunc dignitatis gradum seruare, si eam optimam facimus. At id stare non potest, Nempe optimum id esse censetur, quo non aliud in eo genere melius, uel quod omnibus sui generis præstat. Lactuca uerò nec omnibus sui generis præstat, (equidem non intybo, non cicorio, non buglossio, ut mox ex Psellio probatum, qui hæc omnia ex æquo unius ordinis facit) neque rursus ea non aliud in suo genere melius, (nempe saltem æquè bona sunt, quæ statim recensuimus olera, alioqui non eiusdem classis ab Psellio ponerentur) igitur nec optima quidem censenda. Ego enim tamen si probe sciam lactucam non pessimè inter olera alere corpus, tamen existimem buglossio non minus quam huic, imò fortasse magis deferendum: ut quod nimirum & temperie sua humano temperamento uicinius sit (nempe calidum & humidum à Galeno, Paulo, Auicenna, & Isaac ponitur) atque proprietate sua uim habeat tum lætitiæ generandi, tum sanguinem ab excrementitijs serolis, atque atrabilarijs succis extirpandi,

gendi, cum vires cordis roborandi: cui enim talia insint & edendo sit, fieri nequit, quin probè nutriat, ac multò melius eo, cui talia desint. Cumq; lactuca longius temperamento suo ab hominis temperie absit, (nempe frigida) & neq; cor à proprietate robores, (ut facit borago) & frigidum succum gignat, (uel Galeni testimonio) deterius putem esse illius quàm buglosi nutrimentum. Et ita sentire uidetur Isaac interpret, in quæstione ad caput de lactuca posita. Cætera, quæ in hanc rem plurima adduci possent, consultò omitto, quum sint hæc potiora.

Petrus Hippocratus
noster interpret
Isaac.

Laboris apud Hippocratem & Galenum varia significatio.

ENARRATIO X.

LABORIS nomen non unice apud Hippocratem & Galenum sumi, adductis in id locis ex eorundem autorum promptuario desumptis, fidem facere constitui. Labor enim interdum pro accessione & casibus, hoc est, grauibus symptomatis Hippocrati sumitur ut Aphorismo VII. primæ sectionis.

ὅτι μὲν ἐν κριθεύ τὸ νόσημα, αὐτίκα καὶ αὐτὸ ἐχάσας πόνος ἔχει.

Vbi (inquit) morbus peracutus est, statim extremos labores habet.

Ibi laborem pro accessione & morbi casibus sumi, testimonio Galeni in eiusdem Aphorismi commentario constat, in hæc uerba:

πόνος δὲ ἔστι αὐτῷ πρὸς τὸ νοσήμα, ἢ ἀπὸ τοῦ ἀπαντα τοῦ συμπτώματι.

Labores (inquit) appellat, uel accessiones, uel simpliciter casus uniuersos. Interdum uerò pro læsione & noxa, ut Aphorismo primo sectionis secundæ,

Ἐν τῷ νοσήματι ὅταν πόνος ποῖται, θανάσιμος.

In quo morbo somnus laborem facit, mortale.

Quem locum enarrans Galenus, ad hunc modum inquit.

ὅτι μὲν ὁ πόνος αὐτῷ βλάβην σημαίνει καὶ εὐδην ἐκ τῆς ἀντηδίου.

Quod est: Quod quidem labor apud ipsum nunc læsionem significat, clarum est ex eo quod opponitur. Nonnunquam uerò pro dolore laboris nomen Hippocrati Galenocq; sumitur, ut Aphorismo XLV III. secundæ sectionis, in omni corporis motu ubi laborare cœperit, quies statim lassitudinem aufert. Galenus uerò in eius Aphorismi commentario:

τὸ πόνος, σημαίνει μὲν καὶ τὸ ἀλγος. σημαίνει δὲ καὶ τὸ κέμας.

Quod est: Verbum laborare significat & dolere, significat autem & fatigari.

Aphorismis item XL IIII. & XL V. quartæ sectionis, eadem in significatione usurpatur. Quibus (inquit Hippocrates) febres longæ, & sive tubercula, uel labores in articulis fiunt. Galenus uerò,

ἔστι δὲ αὐτῷ τὸ ἀλγος καὶ ἀκόσμη ἀεὶ ὅταν αὐτὸς πόνος, ὅτε αὐτὸς τῆς βλάβης, ἐκείνου ἔχει πρὸς λόγον.

Sive autē (inquit) per labores dolores intellexerimus, siue læsionem, uterq; intellectus habet rationem.

Sumitur

Sumitur & proprio significato laboris nomen pro uehementi motu & exercitatione: ut Aphorismo X V I. sectionis secundæ: ubi fames, laborandum non est. Galenus uero laboris nomen sic eo loco interpretatur.

τόν τε τὸν αὐτὸν καὶ τὸν σφαιρὸν κίνησιν, ὡς καὶ τὸν πομπάσιν ἀνεμάσιν.

Hic autem per laborem (ait Galenus) intelligere oportet uehementem motum, quem exercitium nominant. In qua rursus significatione laboris nomen usurpauit in Epidemijis Hippocrates, dicens:

τόν τε τὸν αὐτὸν ἀνέμασιν.

Hoc est: Labores cibum præcedant. Et item Aphorismo X L I X. secundæ sectionis: Qui consueti solitos labores ferre, etsi fuerint imbecilles, & senes, non consuetis fortibus atq; iuuenibus facilius ferunt. Laborem eo loco pro uehementi motu, seu exercitatione sumi, ex ipsa uerborum Hippocratis serie atq; sensu facillè est uidere. Sumitur & pro fatigatione ac lassitudine, ut Aphorismo X L V I I I. sectionis secundæ, In omni corporis motu, ubi laborare quis coeperit, quies statim lassitudinem aufert. Quo in loco laboris nomine fatigationem significari Galenus in commentario testatissimum facit. Nos uero uaria hæc laboris significata uarijs item in locis ab Hippocrate & Galeno usurpata, congerere in unum de industria uoluimus, ne nominis ambiguitas lectori negotium faceret: & ut etiam significata ipsa congruenter adaptare pro sermonis proprietate, & rei de qua quis tractat natura posset. Sic enim & omnis orationis perplexitas tollitur, si nominum significata rectamq; ipsorum rationem tenuerimus, & magna fide autorum sensa nominis ambiguo inuoluta explicare scienter poterimus. Vnde haud immerito Platonem de recta nominum ratione librum edidisse, quem Cratillum inscripsit, legimus: & Galenum librum de Medicis nominibus conscripsisse scimus, ut de lectus nominum, & eorum quæ his significantur, haberi commode posset.

FINIS LIBRI SECVNDI.

FRANCISCI VALLERIO

LAE MEDICI ENARRATIONVM MEDICINALIVM LIBER

TERTIVS.

Popularium morborum in Gallia Narbonensi, praesertim Arelate grassantium sub annum Domini M. D. XLIIII. explicatio, praecautio, atq; curatio cum enumeratione antidotorum, ex probatissimorum quorumq; sententia, ad uenena ualentium.

ENARRATIO PRIMA.

QVI POPVLARIVM morborū aliacubi grassantium naturam, causas, praecautioisq; atq; curationis uiam, medica enarratione explicare ingreditur: id omnium primum cogitet, rem se omnium uti longè utilissimam, sic sanè perdifficilem ingredi. Siquidē ut nihil fortasse praestantius in omni hominū uita atq; actione inueniri potest, quàm publicae omnium consulere ualitudini, atq; ingruentis popularis morbi uim, seu uitiam, impetum, causarum praenotione depellere: sic certè nihil operosius, nihil difficilius, quàm de omni populariū morborum natura ac causis, pro rei ipsius magnitudine ac dignitate tractaret: Quibus de rebus omnibus nemo medicus exactè dissereere poterit, nisi prius astrorum ortum & occasum (eorum praesertim, qui in aëre & hominibus mutationes magnas & insignes efficere solent: uti Caniculæ, Arcturi, Vergiliarum: tum etiam æquinoctiorum & solstitiorum) statuta tempora penitus considerauerit. Aëris item nos ambientis statum, mutationes, tempestates, aquarum uim, locorumq; in quibus populariter morbi grassantur naturam omnem, situm, peculiare uentos, incolarumq; uictum exactè pernouerit. Quæ sanè omnia de horum morborum natura tractaturo consideranda in primis esse, uetustissimus tradidit Hippocrates.

Ἰντροπὴν, ὅστις βόλεται ὁρθῶς ζητῶν, τὰ δὲ καὶ πλείων. πρῶτον μὲν γινώσκοντα τὰς ἀεὶς Lib de Aere, τοῖς ἰατροῖς, ὅ, τι δυνάμει ἀποργάζονται ἐκείνης. ὃ γὰρ ἐκείνην ἰδόν, ἀλλὰ πολλὴ διαφύρασις aquis et locis. αὐτὰ τὰ ἑαυτῶν, καὶ ἐν τῇσι μεταβολαῖσι. ἔπειτα δὲ, τὰ γενόμενα, τὰ θάματα τε καὶ τὰ ἄλογα, μάστιγι μὲν τὰ κοινὰ πάντων ἀνθρώπων. ἔπειτα δὲ, καὶ ἐν ἐκείνῃ χάσῃ ἰσχυρῶς ἴσταν. δὲ δὲ καὶ τῶν ὑδατῶν γινώσκοντα τὰς δυνάμεις. ἑσπερὶ γὰρ ἐν τῷ σπλάγι διαφύρασις, καὶ ἐν τῷ σπλάγι, ὅτι καὶ ἡ δυνάμει διαφύρασις πολλὴ ἐκείνη. ὥστε ὅν πλείων ἰσχυρῶς ἀφαιρῶνται τῇ, ἢ ἐκείνης δὲ, διαφύρασις καὶ τῶν θύων αὐτῆς, οὕτως κίετα, καὶ πῶς τὰ γενόμενα καὶ πῶς τὰς ἀντιβολὰς τοῖς ἄλλοις. ὃ γὰρ τῶν δυνάμεων, ὅτις πῶς διαφύρασις, καὶ

καὶ ἄλλαι πρὸς τούτῳ. ὅτ' ἂν τις πρὸς ἄλλαν ἀνίχοιτο. ὅτ' ἂν τις προσδιδόνται. ταῦτα δὲ γινώσκοντες ὡς ἐκέλευε. καὶ ἥν' ὀφείτωρ ᾗτοί, ὡς ἔχουσιν. καὶ πότῳ ἐλπίσιν ἡγνόνται καὶ μετακρίσιν, ἢ σκληροῖσι τέ καὶ ἐκ μετρίων, καὶ ἐκ πατρῴων ὅτι ἀνυκτοῖ, καὶ ἀποφάμμευσιν. καὶ πάλιν γὰρ πότῳ ψάλλει τε καὶ αἰνέσθῃ, ἢ δ' αὖτις καὶ ἐφύσθῃ, καὶ ὅτι γὰρ καὶ ἄλλοι δὲ καὶ πατρῴοι, ὅτι μετρίων ἢ γὰρ. καὶ πάλιν διακρίνῃ αἰθέρων δυοῖν ἰσότη. πότῳ φιλοπόνηται καὶ ἀεικνύται καὶ ἀπαλάσσειται, ἢ φιλογνώσκασθαι τε καὶ φιλόπονη, καὶ ἐδ' αὖτις καὶ ἄποτα. ὅτ' ἀπὸ ταύτων γὰρ γινώσκουσιν ἡγεῖται. ὅτ' γὰρ ταῦτα εἰδὼς τις καλῶς. μάλα καὶ ἡ, πάντα. ὅτ' δὲ μὴ, πάρα πολλὰ, ὅτ' ἀπὸ αὐτῶν λαμβάνει ὅτ' πολλὰ ἀδικητόμενος, ὅτ' αὖ ἀπαρῃ ἢ, ὅτ' νοσήματα ἐπιφέρειται ὅτι ἥ καὶ ἢ φύσιν ἡγεῖται. ὅτ' μὴ ἀποφάμμευσιν γὰρ τῇ δ' ὁραπείῃ τῇ πότῳ, μὴ δὲ διαμετρήσιν, ἢ αἰσὶ δὲ γινώσκῃ, ἢ μάλιστα ταῦτα πρὸς τῶν εἰδὼς πρὸς φέρων τις ἢ.

Quod est: Quicumque artem medicam integrè adsequi uelit, primùm quidem temporum anni rationem habere debet, quantum potètia quodlibet eorum ualeat: non enim simile quicquam in illis existit: uerùm differunt inuicem propter uarias, quæ in eis sunt mutationes. Deinde uentorum calidorumq; & frigidorum, maximè qui ex his omnibus hominibus sunt communes, & mox qui in unaquaq; regione sunt indigenæ & proprii. Neque uerò negligentiores se circa aquarum facultates cognoscendas exhibere conuenit. Quemadmodum enim gustu differunt, & pondere, ac statione: sic quoq; uirtute aliæ alijs longè præstant. Quare si quis ad urbem sibi incognitam perueniat, circumspicere oportet eius situm, quo modo scilicet ad uentos & solis exortus iaceat: non enim æquales uires sunt ad Septentrionem sitæ, & uergentis ad Austrum: neq; eius quæ solem exorientem, & quæ eundem occidentem spectat. Hæc itaque diligenter oportet perscrutari, ac simul quomodo habeant circa eam aquæ: num'ne palustribus utantur & mollibus, aut duris & ex sublimi loco prolabantibus, & scaturientibus ex petris, siue falsis, & crudis. Terra etiam ipsa consideranda, nuda'ne sit & aquis carens, aut densa & aquosa: & an concaua sit, & æstuosa, uel alta & frigida: hominum insuper diæta perquirenda, qua maximè capiantur. An bibuli sint & luro- nes, & otio dediti, aut exercitijs uarijs utentes, & tolerantes laborum, ciborumq; plus adpetentes quàm poculorum. Ex his enim singula sunt inuestiganda. Nam qui hæc omnia probè, quantum fieri potest, cognouerit, aut horum plurima, eum non latere possunt quum in urbem etiam ignotam sibi peruenierit, neq; morbi regioni peculiâres & patrii, neq; communis regionis natura, quæcunq; tandem ea fuerit, ut non possit in cognoscendis morbis dubius hære, aut errare, sicubi ad morborum medicationem adhibeatur.

Quamobrem quum de ijs morbis dicturus sim, quæ Arelate paulò antè caniculæ ortum, sub annum Domini M. D. XLIII. atrocissimè in cuiusvis ætatis, temperaturæ, sexus, educationis homines uiguerunt, de ipso urbis situ & natura primùm, quibusq; uentis exposita sit, erit mihi dicendum: id enim ad popularium morborum doctrinam plurimùm conferre nos bellè Galenus docet commento 1. Ad primum Epidemiorum Hippocratis: item morbi communi, dispersi, eudemi, epidemij, pestilenter,

stuentes, quid sint, & quo inter se differāt, & id quoq; prius tractandum; deinceps de hominum eo in terræ tractu uictus genere dicendum erit. Quibus expositis ad ipsam popularium morborū, eorumq; symptoma-
tum atq; causarum enarrationem ueniendū erit: subiecta tandem curatio-
nis methodo ac præcautione, quæ cauere si morbi commodè, magna cura
atq; industria possint.

Itaque urbem Arelatam Romanorum olim coloniam fuisse ueterum
monumentis est comprobatum; siquidem Ptolemæus libro *Geogra-*
phiae I 1, Galliae Narbonensis situm describens, Arelatam Romanorum
coloniam sub Salis positam facit: longitudinem habentem gradus duos
supra uiginti uniusq; gradus medietatem atq; insuper quartam partem,
latitudinem uerò tres supra quadraginta gradus tertia adiecta parte.
Strabo emporium nobile fuisse scribit: Adiacet Rhodano (inquit) op-
pidum emporiumq; non paruum Arelate. Vnde constat, amplius olim
multò quàm nunc atque patentius oppidum fuisse. quod ex uetustissimis
monumentis satis nunc longè ab urbe disclusis, lapidumq; excisionibus,
aëdificijs, amplissimarum aëdium fragmentis atq; ruinis, testatum cuique
esse potest. Pomponius Mela, Sextanorum militum coloniam Arelatem
fuisse scribit: hoc est, eorum qui sextæ legionis adscripti erant: uti Secun-
danorum Arausio, & Septimanorum Blitera.

Huius itaque urbis situs in Gallia Narbonensi ad meridiem spectans
eam habet, quam paulò antè ex Ptolemæo diximus, longitudinem atque
latitudinem. Est autem loco partim cliuoso & molliter in planitiem in-
flexo, partim plano atq; demisso urbs posita, undiq; fermè patens; nullis
montibus obsita, ad septentrionē fronte sua, dorso ad meridiem spectans,
dextro cornu ortum Solis, sinistro occasum habens. Quam quidem ur-
bem nobilissimus amnis Rhodanus interluit, qui supra Lemanium lacum
molli flexu originem ducens, longissimo tractu magnocq; impetu sese in
pingue hoc & demissum solum rapit, multis magnisq; fluminibus comi-
tatus, eius cursum, magnitudinem, impetum ualdè citantibus: si quidem
ex Sequanorum finibus & Heluetiorum Ararim, ex Allobrogibus Isa-
ram, ex Narbonensibus Sorgiam atq; Druentiam rapidissima flumina
secum ducit, quorum influxu & aquarum incredibili copia quum illius
alueum in uastissimam altitudinem exurgere sit necesse: fit, ut per abdi-
tos terræ cuniculos & anfractus, multa tanti fluminis portione deducta,
paludes uastæ in demisso hoc pinguiq; solo, eaq; plurimæ generentur.

Quamobrem quum & calido loco sita urbs, & statarijs atq; palustri-
bus aquis undiq; septa, austroq; & ardoribus Solis exposita sit, aërem
aëstuosum esse, crassum, nubibus obductum multaq; caligine plenum ne-
cessè est. Solum uerò pingue & satis ferax Arelatenfes habere pro natura
eorum locorum quæ mari uicina sunt, & pingui gleba aluntur, conse-
quens quidem est, uel Aristotelis testimonio. Insalubre tamen & morsu-
bosum palustrium aquarum segnitie & mora, coeliq; inclementia.

Cur uerò salsum ubiq; solum, in promptu causa est, quòd marinus hu-
mor effluens, nec longo interuallo distans, sese per mediam terram effun-
dat:

Urbis Arelate situs.

Lib. 4.

Lib. 2. cap. 5.

Paludes prope Arelat.

7 Politicorū.

Arelatenfe solum cur sal sum.

dat : cuius quidem marini humoris communicatione falsum solum effici-
tur : falsæ item puteales aquæ , quod eius humoris contagione quicquid
dulce est in aquis absorbeatur. Quod item quæ ad Austrum uergunt lo-
ca, falsiores habere aquas soleant, ex eo quidem quod mare in terram sub
austro interrumpit dulcesq; aquæ eum falsis miscentur. XXIII. Pro-
blematum sectione, Problemate XXV. quodq; non satis percolatæ nec
longis tractibus deductæ uitiosum humorem exuere minimè potuerunt.
Quæ enim magnis ductibus percolantur aquæ dulcescere solent, & quem
de terra marisq; hauserunt saporem deponere: ita tradente philosophorum
summo Aristotele.

23. Proble.
sectione.

Est autem urbs ipsa Austro plurimum exposita, tum & Aquilonibus,
sed quorum uis sæpe Austri furore retundatur: peculiarem habent & ij
uentum, qui ab occiduo flare solet estq; inter Austrum & Zephyrum fe-
rè medius quem incolæ Narbonensem, (quod eo ex loco manare uide-
tur) peritiores & Astronomi Aphricum nominare solent. Incolæ uerò,
quum & Solis felicisq; glebæ ubertate, & piscium, quos uicinum mare,
& uastæ paludes, ingentesq; lacus affatim suggerunt, & uini copia gene-
rosi abundant, non satis in uictu salubri cautos esse constat, ut qui palu-
stribus piscibus, coctis, & crassi succi cibis ut plurimum uescantur.

Nunc uerò quid Morbus communis sit, quid Endemus, quid Pesti-
lens, & quò inter se differant (quod facturos nos proposuimus) decla-
randum. Morbos itaq; Hippocrates & Galenus in duo genera potissi-
mum distinxerunt: alterum eorum qui in omnes sæuiunt, & cuiusuis æ-
tatis, sexus, temperaturæ homines rapiunt, quos Communes, seu Popu-
lares uocant. Alterum uerò huic oppositum, quod sparsim non secūdam
communem modum, unumquēq; pro diuersa uictus ratione præhendit,
quos Græcè *corruptis* hoc est dispersos uocant. Popularem uerò morbo-
rum non una nec simplex est ratio, sunt enim eorum quidam perniciosi,
quidam ex his mitiores. Cū enim morbi uno quodam tempore eius-
dem generis in populum grassantur, ij quidem si perniciosi fuerint, *Pe-*
stem appellant: cū uerò mitiores, altera quadam indicant appellatione
Epidemos uocantes: ut sit Epidemus quidem morbus, qui tempore ali-
quo in aliqua regione abundet. Pestis uerò epidemia perniciosa.

Epidemius
morbus.
Pestis.

Endemus
morbus.

Est autem & aliud morbi genus commune multis, quod in regione
superuenit Endemum uocatum, quasi patrium, aut uernaculum dixeris.
His autem omnibus aduersantur qui sparsim priuatimq; præhendant
ægros discrepante fatigantes, neq; secundum communem modum con-
stantes, de quibus libris de Ratione uictus acutorum tractauit Hippocræ-
tes: uelut de Epidemijs, in libris Epidemiorum morborum. De Ende-
mis uerò in libro de Aquis, aère, locis. Nullum autē peculiarem de peste
confecit librum, quoniam ex Epidemijs unum esse ipsam per libros Epi-
demiorum demonstrauit: quæ quidem omnia pulchrè à Galeno com-
mentarijs suis ad primum librum de Ratione uictus acutorum Hippo-
cratis, & in Epidemijs demonstrata sunt.

Sed iam ad popularem morborum explicandam naturam sympto-
mataq;

Libris Epi-
demiorum.

matatq; propius accedamus, si prius de eius anni constitutione nonnulla ad rem maximè necessaria dixerimus, Hippocratem imitati, qui de popularibus morbis tractationem haud prius est aggressus, quam de rota anni constitutione sermonem fecerit. Illud in primis, præposteram, inæqualem, autumnosq; similem præcessisse tum hyemis, tum ueris dispositionem: siquidem hyemis ferè tota austrina, humida, pluviosa fuit: in qua permagni & assidui imbres Austris furentibus comitati, magnam in omnibus mutationem destillationisq; morbos creant, accedente præsertim ueris autumnali constitutione modò frigida & Aquilonibus pers-
 10 flata, modò Austris siccis, interdum etiam nimboris turbata. Quam sanè ueris constitutionem aquilonia & perfrigida æstas sequuta est. Ex qua temporum præpostera & inæquali constitutione, quis non inconstantes & mali iudicij morbos sperare atq; etiam cèrto pronuntiare potuisset? Siquidem in inconstantibus temporibus, nec suam naturam seruantibus, inconstantes & mali iudicij morbi nasci solent.

Ἐν τῷ αὐτῷ χρόνῳ καὶ ἐν τῇ αὐτῇ ἀέρι τὸ αὐτὸν ἀντιθέτον συμβαίνει καὶ ἀντιθέτως αἰετῶν. Ἐν δὲ τῷ αὐτῷ χρόνῳ ἀντιθέτως αἰετῶν, ἀντιθέτως καὶ δυνάμεις. 3. Aphor. 1.

Hoc est: In constantibus temporibus cum tempestiuè tempestiua red-
 20 duntur, morbi constantes & boni iudicij fiunt: in inconstantibus uerò inconstantes & mali iudicij.

Neq; mirum fuit id temporis quo grassari populariter morbi cœperunt, non solum inconstantes eos & mali iudicij: sed & longos, & ad curandum difficiles fuisse. Nam in pluuiarum magnitudine tales oriri solent, inquit Hippocrate.

Νοσήματα δὲ πρὸς πλεονεξίαν ἐκαστοῦ αἰετῶν καὶ πᾶσι χρόνοις συμβαίνει καὶ μακροί, καὶ οὐκ ἀντιθέτως. 3. Aphor. 16.

Id est: In pluuiarum multitudine morbi qui fiunt, magna ex parte febres longæ, alui profluua, putredines.

Non enim potest humorum tanta moles facilè à natura uinci. Vnde
 30 consequens quidem est, ut & mali iudicij, & longi morbi tum fiant, quales populares ij fuerit: siquidem febres quæ uniuerfam cunctos præhenderunt, ob eam quam ex Hippocrate attulimus rationem, & mali iudicij plerunq; & in omnibus diuturnæ fuerunt.

Erant autem febres huiusmodi: Plerisq; ægrotantium intermittentes, cæq; tertianæ, nonnullis continuæ acciderunt. Quæ intermittentes erant, cum horrore & inæqualitate præhendebant. Nam ex quo qui febrem faciebat humor crassus erat, nec ualido impetu sese in musculos agens, rigorem efficere minimè poterat. cuius causæ à Galeno statuuntur tum humoris acrimonia & tenuitas, tum celer & uehemens ipsius motus,
 40 facultate expultrice illū summò conatu in musculos propellente. Quam obrem in præfatis morbis horror tantum, non rigor plerunq; per accessionum initia suberat,

Populares fe-
bres quales.3. de Sympt.
caus. Et de
Crisi Et lib.
de rigore.

Crassum autem humorem, morbosum fuisse, tum ex præcedente eorum hominum qui laborabant uictu, (qui totus piscium esu, coclearum & uiscidorum omnium pro patrio more constitit) tum ex accessionum

longitudine, tum caloris per accessionem remissione, (erat enim tepidus, lenis, mitis, non acer, grauis, mordax) tum maximè ex ipsa humorum natura conijci facile poterat. Si quidem cum austrina nebulosa, & caligine plena: interdum etiam frigida & aquilonia, præcessisset tum hyemis, tum ueris constitutio, necessum fuit ab huiusmodi constitutione illi simili les nasci in corpore humores, dicente Galeno, Nubiloso existente aëre, nubilosos in nobis cum humores, tum spiritus reddi. Nec id abs re: nam qualiter affectus fuerit aër, taliter affici corpora nostra est necesse 111. Aphorismorum V. 111. Methodi, in Arte medi. & 111. de Crisib. cap. 111.

Commen. ad
1. Epidemio-
rū Hippocra-
tis.

Inæqualitatis uerò pulsuum causa fuit, tum humoris ipsius lentor & crassities, & copia, tum naturæ in hoc superando humore labor atque conatus.

Omniibus uerò uomitus laboriosi, ingenti cum oris uentriculi dolore biliosioribus quidem porracei, cæteris uel pituitosi, uel è crassa bile plurimæ pituitæ admixta. Qui porracea uomebant, crebris singultibus, dolore oris uentriculi summo, animi deliquis tentabantur, nonnunquam etiam conuulsione, acri scilicet & uenenofo humore os uentriculi uelliscante, similia enim ferè affecto cordi, os uentriculi symptomata afferre sæpenumero solet, atq; ob id cor ueteribus nominatum. Quam uerenda autem symptomata creare humor hic in corpore possit, nos bellè Galenus docet X 11. Metho. & V. Aphorismorum, commento primo: dum adolescentis eruginosum humorem euomentis historiam narrat.

1. modq.

3. de Locis
affec. cap. 1.
C. 3.

Sitis, præterquam in ijs, qui porracea bili infestabantur, non multum urgebat.

Dolor uentriculi atq; capitis, plerosq; atrocissimè uexabat.

Sopor omnes ferè per accessionum incrementa & uigores tentabat: crasso scilicet ac multo uapore cerebrum opplente, per paucis uigiliæ, aut phrenitides, quod haud ita acutus & calens esset qui morbum efficiebat humor.

Accessiones ipsæ porro, longissimæ erant, nec planè in riuo transiens desinentes; non enim uniuersim ob humoris tum lentorem, tum copiam, tum etiam uasorum, obstructionem remittebant. Quæ causa item erat, cur ægrè sudores manerent: non enim attenuari tam crassus humor facile poterat, ut transpirare nullo negotio posset: obstructis præsertim meatibus ferme omnibus, tum internis, tum externis: atq; ob id cum non liberè diffilari humores possent, febres non penitus remittebant: siquidem autore Galeno, remissiones febriu fieri tum contingit, quum foras transpirant succi. Alius uel nihil omnino, uel cruda, liquida, crassa, interdum pituitosa, interdum biliosa reddebat. Urinæ tenues plerumq; leuiter colorata, sedimen non constans nec bonum habentes.

9. Meth.

Commune porro id omnibus, ut graui inappetentia tentarentur, ualde scilicet uentriculi ore affecto. Lienes omnibus intumebant, uisum corporis omnium magna deiectio: quod grauis & exitialis esset qui intus subsederat humor.

Decretoria omnino mala, uti in pestilentibus fieri assueuit: nam neq; post

post coctionem eueniebant, nec diebus indicatorijs (quos contemplabiles solet Hippocrates nominare) prænuntiabantur, nec per consueta iusturæ ad excernendum loca, nec ægrum perfectè liberabant: nec humoris noxijs uacuatio fiebat, & magno cum labore ægri perferebāt. Quæ omnia ad perniciosam iudicationem attingere, peruidere quis ex Galeni monitis perfacile potest.

Ex 1. de Cris. si. & de diebus iudicatorijs. & libr. prefeg.

Plerisq; omnibus sub decimumquartum efflorescentiæ in cute quas *ἰσχυράσι* Græci uocant, apparebant. Nonnullis & carnis extuberationes cum pruritu, rubore, & incendio.

- 10 In summa, morbus ipse grauis, diuturnus, contumax & ad curandum difficilis omnino fuit. Quorum sanè omnium causa fuit, noxijs humoris tum copia, tum crassities atq; lentor, latensq; potissimum in ipso perniciofa qualitas, ueneni naturam referens: à quibus ueluti perterrita & consternata corporis rectrix facultas, ferendo nō erat: atq; ob id cū aggressi tam multum, tamq; uiciosum humorem minimè posset, ipsiq; humor mora uiciosior effectus, maius naturæ negotium facesseret: necessarium omnino fuit, morbum ipsum & longum & contumacem fuisse: idq; magis, quò minus morbus ipse tempestiuè decernebat. Quæ item crebri in ægrotantibus relapsus atq; recidiuæ causa fuit una omnium uel maximarum nempe cū iudicationes difficiles imperfectaq; essent, consequens certè fuit, quod relinquebatur (quum à natura ob sui imbecillitatē, humorisq; tum copiam tum magnitudinem uinci non posset) recidiuam facere. Vnde de illud rectissimè ab Hippocrate dictum est,

Logitudinis morbi cause.

Recidiuæ cause.

τὰ ἐν ἰσχυράσι παραμένοντα καὶ τῶν νόσων μετὰ χρόνον, ἀποσπασθῆς πάλιν αὐτοῖς.

2. Aphor. 12.

Id est: Quæ relinquantur in morbis post crism, recidiuas facere consueuerunt.

- Sunt enim ea quæ relinquantur (ut Galenus eò in loco explicat) maiorum humorum reliquæ, quas (ut idem ait) necessarium est tempore putrescentes, denuò febres accendere. Siquidem omnis humor alienus à natura corporis in quo continetur, neq; ad eius nutritionem aptus, relinquitur ut necessariò ad putredinem conuertatur.

- Altera nec hac inferior in inferendo relapsu causa erat, praua uictus ratio ab ægris seruata: quæ quidem ueluti in sanis, corporibus ægrotandi occasione adfert, sic sanè multo etiam magis in laborantibus: ut bellè nos docet 1. de Februm diff. Galenus. Itaque non solum cū ægrotant, uerum cū à morbo resciantur, quacuncq; ex causa promptissimè offensus di ægri solent, unde deterior efficitur morbus: unde illud appositissimè dixisse Galenus est uisus, Aegroti erratum uel minimum, causam esse relapsus in morbum: præsertim si morbus ipse absq; insigni aliqua euacuacione, uel abscessu finiatur: tum enim (ut idem ait Galenus) redire morbus consueuit. Quo sanè tempore, in eaq; morbi constitutione, si suæ ipsius uoluntati æger permittatur, redit multo quàm antea sæuior morbus, ob idq; rectè tum consulit Galenus ut sollicitè & accuratè regatur æger. Quamobrem mirum non fuit in hoc populari morbo, ægros sæpe maiore cum periculo relapsos uidere; accedente ad priores causas, quæ

Cap. xlii.

1. de Diebus decretor. capit. 7. Vbi suprâ, cap. 1.

omnium prima atq; potissima fuit habenda, ipsa scilicet aëris lues atq; pestilientia; qui cū pernicioſa eſſet qualitate affectus (ut mox dicturi ſumus) diuq; & multum affectionem hanc retinuiſſet (ut cuius natura teſtris uitiatarum aquarum atq; paluſtrium halitibus tota corrūperetur, & in alienam quandam hominibus ualde noxiā degeneraret) humores & ſpiritus corporis ſimili qualitate ab eo affici neceſſarium quidem erat. Vnde illud eueniebat, ut tametiſi congrua eſſet ab ægris ſeruata uictus ratio, ipſiq; noxiū humores probè opportunèq; uacuati, tamen quum aliſis duo inſpiratu aëris nidoroſi, putridi, uenenoſi, craſſi, continuè inſicerentur cū ſpiritus, tum humores, (qui pro qualitate admiſſi aëris temperari & ipſi uel morboſi fieri maximè ſolent, ita tradente Galeno) fiebat inſcurari, ut paulò poſt, iterum reſurgeret morbus. Siquidem (ut idem ait) curari morbus nequit manente quæ ipſum excitauit cauſa. Atq; ea potiffimè recidiuæ cauſæ fuere.

Comment. ad
1. Epid. Hipp.
7. Meth.

Mortis cauſa.

Mortis uero quæ tandem in pleriq; poſt multos & diutinos labores ſub autūnni ſinem accidit, cauſa fuit, extrema uirium infirmitas. Quum enim magnos morbi impetus, per æſtatis ardores (qui ſuapte natura imbecillima reddere corpora ſolent, multo diſſoluto natiuo calore) qui laborabant ſuſtinuiſſent, aduentante autūno, magna item facta eſt in ægris mutatio, magna ob temporis inæqualitatē alteratio, tum in humoribus ipſis atque ſpiritibus, tum in corpore toto. Vnde ſtipatis externis meatibus, craſſioribusq; effectis ſuccis, & diuturna mora uitioſioribus redditis, ſuccumbere uires fuit neceſſe. Siquidem quod Hippocrates ait,

3. Aphor. 9. *Ἐν φθινορῶντι ὁ φθινορῶν αἰ τοῦτο, ὅτι διατεταταμένοι οἱ ἰσχυροί.*

Id eſt: Autumno morbi acutiſſimi & exitioſiſſimi magna ex parte fiunt.

In cōm. præſati Aphor. 9.

Magna certè ut Galenus docet ratione. Nam quum ob præcedentem æſtatem multis aſſati ſint corporis ſucci: uiresq; ab aëris ambientis caliditate diſſolutæ, refrigerato per autūnnum aëre, humoribus intrò propulſis, ac diſſiliari prohibitis, conſequens quidem fuit mali moris morboſos creati, præſertim ſi praua acceſſerit uictus ratio. Quæ cū omnia ſimul præſatis ægris acciderint, quid mirum ad tam diuturnos, difficiles, graues, & (quod caput eſt) peſtilentes morbos, tandem mortem fuiſſe, in plerisque ſequutam?

Quo autem mortis genere interirent breuibus explicandum: Nonnulli dyſenteria, quæ plerique tum ob humorum acrimoniam, & fructuum eſum, tum ob ingentem potum & intempeſtiuū euenit: alij aqua inter cutem: multi colliq;atione: aliquot ſanguinis & naribus profuſione, quibus habitior & carnoſior erat habitus, uenèq; multo ſanguine turgentes: pleriq; tabitudine & immedicabili ſiccitate à morbo contracta: omnes uero ueneni in ſpiritibus incluſi. Quamobrem qui ad huius uenenoſi halitus uim excipiendam paratiores per naturam erant, ut qui latis & patentibus meatibus conſtabant, quiſq; tenues haberent in corpore ſuccos, in morbum facile incurrerunt: atq; tandem uicta eorum natura, mortis diſcrimen miſerè ſubierunt.

Vnde

Car pueri
multi more-
rentur.

Vnde quum pueri tales per naturam sint, innumeri ex hoc morbo perierunt, quod uenenosum halitum liberius hausissent. Vnde non immerito consuluisse Rasis uidetur, ut à pestilenti aëris tractu pueros quam primum arceamus, ne perniciosum halitum trahant, quem suapte natura facile admittunt v. ad Almanf.

Senes uero ob uirium infirmitatem, item & utero gerentes: quarum aliquot perire, multae seruatae sunt, sed magno labore, magno earum & foetus periculo: & quae ad maturitatem foetus perduxerunt, imbecillos, semimortuos, exangues, minime uitales peperere: ipsaeq; matres diu & multum quâ a praecedente morbo, tum ab enixu laborantes, in magnam uirium deiectionem peruenire, ut longo uix tempore multa adhibita cura restitui possent. Quod uxori meae euenit, quae postquam trimestre tempus perniciosissima febris, uigilijs, phrenitide, inappetentia, uteri flammis doloribus, ictericis symptomatis, atq; conuulsionibus laborasset, summo Dei beneficio atq; ope (cui exultantes gratias habeo) tandem restituta, filiam peperit, facili quidem enixu, sed imbecillam & minimè uisibilem.

Sed iam de morbi natura satis, de causis modo agendum: quas ut brevissimè, sic doctissimè complexus Hippocrates, Aëris præcipuè statum esse voluit. Galenus & Paulus præter aëris vitiosum statum, corruptarum aquarum usum causam interdum publicè grassantium morborum esse dixerunt. Vtrorumq; sensa afferemus, Hippocratis primum, cuius libro de Natura humana hæc sunt verba:

αὶ δὲ ὅσοι γίνονται, αὶ μὴ ὅδε τῶν διασπόμενων, αὶ δὲ ὅδε τῶν συνδύμενων, ὁ ἵσχυρος ἔδει-
 κται. τῶν δὲ διασπόμενων ἤδη ἐκείνων ὥστε ποιεῖν, ὁσέων μὴ ὑπὸ νόσμον ἕως πολλοὶ αὐ-
 θρωπὸι ἀνέκοντο· ἢ τὸν αὐτὸν χρόνον, ἢ αἰτίαν ἢ ἀναιτιότητα, ἢ, τι κοινὸν καὶ ἕτερον ἔδει-
 κται μέλει καὶ πάντως χεῖρον ἐστίν. ἔτι δὲ ὅσοι ὁ ἀναιτιότατος. φανερὸν γὰρ ἂν ὅτι τὰ δια-
 σπόμενα ἐκείνα ἡμῶν, ἐκ αἰτίας ὄντι, ὅτε ἀπέρχεται πάντων ἡ φύσις ἔξω, ἢ τῶν συνδύμενων, ἢ
 τῶν προσυνδύμενων, ἢ γενομένων, ἢ ἀποφθόνον ὁμοίως, ἢ τῶν διασπόμενων, ἢ τῶν ἀναιτιότατων,
 30 ἢ τῶν μέλει ἐκείνων, ἢ τῶν ἀγέτων σπέντων. ἢ τῶν πολλὰ τελευτῶντων, ἢ τῶν ἐλόντων.
 ἐκ ὧν ὅτι τὸ πᾶν διασπόμενα αἰτία ἐστίν, ὅσων διασπόμενα πάντως πρότερον ἐκ αἰθρωπὸι ἀνέ-
 σκοντο, ὅσοι ὅτι αὐτοὶ ὄντες.

Quod est: Morbi alij à uictu, alij à spiritu, quo attracto uiuimus pro
ueniunt. Sed de utrifq; hoc modò difceptare atque difiudicare oportet.
Cum una ægitudine plures eodem tempore corripiuntur, caufam illi at
tribuere debemus, quod est maxime commune, & quo præcipue omnes
utimur. Id autem est, quod refpirando attrahimus: tunc enim uictum
cuiusque noftrum nequaquam in caufa effe, manifefto conftat: cum mor
bus omnes iuxta attingit, tam iuuenes, quàm fenes, tam fœminas, quàm
40 uiros, perinde trinum à caua bibentes, tam qui mazam, quàm qui pa
nem comedunt, tam qui parum, quàm qui multum laborant. Ergo non
fuerit uictus ratio in caufa, quum homines quoquo uictu utentes in eun
dem incidunt morbum. Libro uerò de Flatibus hæc fcripfit:

ἔστ' οὖν διόσα ἰόντα πνευμάτων ὡς τὰν τῆς ἐκκλησίας, ὁ μὲν κρινὼς ἀποκρίνεται, καλεόμενος λαός.
ὁ δὲ οὗτος ποιεῖ τὰς διὰ τῆς ἐκκλησίας, τοῖσι πνεύμασι διακονοῦντες γινώσκοντες, ἀποδοτέον δὲ τῷ

morbum ea gens Puam uocat) grauissimè laboratur, sc̃q; id mali genus quàm longissimè pandit, inficitq; multa hominum milia. In Allobrogibus, qua se illi Alpibus iungunt, certus terræ tractus est, in quo omnes ferè cuiusuis sexus ætatisq; homines gulæ uasto tumore laborant: quod morbi genus Græci *Ἀπορροισμὸς* dicunt. Elephantem morbum plurimum in Alexandria gigni scribit Galenus: multa hac de re Strabo, Solinus, Plinius. Atque hos quidem morbos, qui regionum uitio proueniunt, Galenus *ἐν τοῖς τόποις* uocare solet.

2. ad Gluc.

1. de Rat. uic. acut.

Quomodo uerò Epidemici morbi, Pestilentes, Endemi & *ἐν τοῖς τόποις* uocati inter se differant, à Galeno tum in commentario ad primum de Ratione uictus acut. Hippocratis, & comment. 1. in lib. de Natura humana Hippocratis, tum comment. 1. 1. 1. in tertium Epidem. eiusdem petèdum.

Itaque Popularis huius nostri Arelatenis morbi causa, non solum in aërem ipsum, sed & in alimentorum prauitatem, insalubremq; uiuendi morem iure reijcienda uenit. Rectè enim Galenus Hippocratem erroris arguere uidetur, qui publicè grassantis morbi causam solum in aërem reiecit, quum non hic tantum, sed ut Galenus adfert, annonæ interdum caritas, putrium ciborum esus, uitiatæ aquæ potus, sæpe populares morbos intulerint, qui enim leguminibus in Aeno uescebantur, articulari morbo præhendebantur: qui uerò putre frumentum coacti esitauerunt, in populares & ipsi morbos inuiti inciderunt. Quamobrem quum & pauludes altissimas, stantesq; aquas multas locus hic habeat: homines uerò praua uictus ratione, cibisq; & natura malis, & nulla arte paratis temerè utantur, præsertim palustribus, tum piscibus, tum auibus, cochleis, & uiscidis omnibus: quid mirum, si à tam potentibus causis tantus sit morbus ortus? Positis enim cuiusq; rei effectricibus causis, effectum mox confes qui est necesse, ubi sese illæ ad agendum in promptam materiam dederint. Nulla enim causarum (quod Galenus ait) sine patientis aptitudine agere quicquam potest: cum maxima generationis morborum pars sit, afficiens di corporis præparatio. Itaq; cum & corpora ob humorum tum prauitatem, tum multitudinem, ad excipiendum morbi impetum parata essent: & coelum ipsum plenum crassæq; naturæ, ac tetrum spirans, popularem atq; pestilentem innasci morbum fuit necesse.

Comment. in lib. de Natur. humana. Lib. de Euthymia.

1. de differ. febr. cap. 4.

Atq; hæc de causis: Signa uerò tum demonstrantia tum prognostica iam antea in morbi enarratione dicta sunt: quamobrem ad curatiuam iam methodum properandum. Ea autem ijs scopis perfici debet: corpus uti modicè in raritate densitatèq; se habeat: ne facile ab ambientis prauitate tentetur, & uti sine excrementis probeq; transpirabile corpus efficias. Hæc enim Galeni 1. de Februm differ. uerba sunt. Officium esse medici pestilentes febres præcauentis atq; curantis, efficere, uti corpus *ἐν τοῖς τόποις* fiat: id est excrementis uacans probeq; transpirabile. Hippocrates uerò libro de Humana natura suadet, quàm minimum aëris per inspirationem à nobis trahi: eumq; uti quàm maximè fieri poterit familiarissimum: corpus imbedillum reddi, hoc est humoribus, sanguine, atq; calore minime turgens, quo minus aëris indigeat. idèq; uerò *ἐν τοῖς τόποις*, inedia plenitatem

Popularis morbi curatio.

Cap. de pestilenti febre.

nitatem

nitatem tolli: locum in quo morbus populariter uagatur linqui. Hac ille methodo popularem morbum non curari solum sed præcaveri posse contendit. Galenus uero contrarijs ad aërem affectum qualitatibus occurrendum statuit ut calidiori refrigeratione obstitamus, frigidiori calefactione, humidiori exsiccatione, sicciori humectatione. nam ubi uitiata aëris substantia, uel ab stagnis, uel paludibus, cœnosis uel locis corpori noxam intulerit, eam quæ ab Hippocrate prodita est curationem sufficere putat. Verum si non substantia solum, sed qualitate etiam sua aër corpori noceat, contrarijs qualitatibus instandum suadet Galenus: calefacta corpora refrigerando, refrigerata calefaciendo, sicq; in reliquis. Quam Galeni sententiam doctissime Paulus confirmauit. Quamobrem haud imo merito Hippocratem Galenus non exactè traditæ horum morborum curationis arguere uidetur.

Reprehensus à Galeno Hippocrates cœment. 2. ad lib. de Nat. hum.

Arel. et Hippocratis popularis morbi curatio.

Itaq; quum curationis præcipua pars in eo sita esset, ut qui redundabant humores attenuarentur: idq; uacuatione adhibita, (quod omnium optimè sanguinis missio præstat) plerisq; qui ualido essent corporis habitu uenam secari iussi: Alijs tenuem uictus rationem imperaui, quibus scilicet esset crudorum in uenis humorum copia: omnibus, qui modò id per ætatem, & uires ferre possent pro humorum in quocq; natura congruens naturæ atq; humoribus pharmacum deiectionum propinaui: Aërem uarijs suffitibus, pro ratione temporum anni, modò frigidioribus uti æstate, modò calidioribus per hyemem, quàm optimum & à fordidis inquinamentis purgatum efficere tentauit: Corpora obstructionibus liberare parco uictu, attenuantibus & aperientibus medicamentis sum annixus. Nonnullaq; excogitaui ex prischorum monumentis desumpta, quæ ad læthaliu haustum spiritum probè facerent: hæcq; ratione innumeros pestilenti rabie correptos Dei summo beneficio in pristinam ualetudinem restitui.

Quæ uero ab antiquis eam in rem ceu probatissima inuēta sint, quæq; ipse excogitarim, iam pro coronide subijcere commodum est uisum. Hippocrates Actuarius teste, libro de Medicamentorum compositione antidotorum excogitauit quo pestilenti morbo Athenis grauissimè grassanti occurreret, cuius meritò corona ab Atheniensibus est donatus. Valeslet autem non solum ad contagium pellendum: uerum ad plerosq; corporis morbos, capitis dolori, aurium, oris, tussientibus: præterea lienosis, iccinorosis, sanguinem reijciētibus, laterum inflammationibus, ischiadicis, melancholicis, & quartana præhensis. Habet autem in hunc modum. Calami odorati, iunci odorati, sabina singulorum triens, seminis uiticis, cardamomi, ciperi, crocomagmatis singulorum quincunx, nardi celticæ selibra, aspalati sextunx, nucum cupressi quadrans, rosarum quadrans, ladani libra, myrrhæ libra, thuris libra, baccæ iuniperi parue quadraginta, (hæc unà tunduntur priuatim) nardi spicæ selibra, costi triens, folij bes, calsiæ selibra, amomi quadrans, (& hæc seorsim teruntur) mastiches triens, (hoc priuatim item atteritur) styracis dextans, (styrax paulatim adijcitur preciosis bellarijs) terebinthinæ libræ tres; mellis Attici libræ

Hippocratis antidotus.

libræ quinq̃, uini ueteris quantum sufficiet ad bellaria maceranda, conficiuntur purè & diligenter melle excepta. Hæc Actuarius ex Hippocrate.

Galenus I X. Simplicium medicamentorum, rubricam armeniacam maximè commendauit ueluti excellens uenenis pellendis medicamentum, plerofq̃ enim in magna illa pestilentia illius usu seruos scribit.

ἢ ὅτι ἐστὶ μεγάλη τὸτα λοιμὴ ἀπαλλοτρίωσι τὴν ἰδέαν ἐν τῇ ἡβῇ ὁμοειδὲς τῷ ἡρώδι, πόντος δὲ πόντος τὸτα τῷ φαρμάκῳ, οἷα παχύνει ἰδιόματιον, ὅταν δὲ ὁ δὲ ὁμοίῳ, ἀπιδανὸν πόντος, ὅτι τῷ αἵματι τινὲς ἀφελθῶσι, ἢ καὶ δ' αἷον ἐπὶ μόνον αἵματι ἀνέκτος ἐχόντας δὲ ἀφίλωσι, πίνοντες δὲ μὴ ἂν λατὸν τῷ σώματι.

10 Quod est: In magna illa pestilentia, quæ eius, quæ Thucydidis memoria grassabatur speciem referebat, quicunq̃ medicamentum hoc biberunt celeriter curati sunt. Quibus uerò non profuit interiere omnes. scilicet quum nec ullo alio iuuarentur: unde colligitur ijs tantum præsidio non fuisse, qui planè incurabiles essent, bibere autem oportet, ex uino substantia tenui.

Idem etiam seminum sigillum ualde cõmendat, item antidotum illam centenariam suam. I I. de Antidotis, in Cæsarium gratiam ab eo confectam, Andromachi ex uiperis medicamentum: item quod ex rutæ folijs, iuglandibus, & salis grumo conficitur: & quædam item aliâ quorum esse miramur ad uenena credibile est, si ex quibus ipsa constant pura, non adulterata, recentia, & uigorem suum seruantia habere possemus. *lib. 1. cap. 33.*

Paulus Ruffi catapotia seu potionem ualdè probat, quæ apud eum constat ex aloës partibus duabus, guttæ ammoniaci duabus, item, myrrhæ parte una ex uino aromatico contrita. Acronem Agrigeninum magis lignorum odoratorum pyras incendisse ut aëris pestilentis malignitatem emendaret, idem Paulus testatur. Monet idem lib. V, cap. I I. *lib. 2. cap. 34.* cum cibo edendum piper & allium, uinumq̃ potens præbendum ijs qui ab animante uirus ciaculante sunt puncti. Quod nos transferre quodammodo possumus ad eos qui noxam ab aëris pestilentis cõtatione timent, præsertim ubi is ad frigidū & humidum inclinauerit. Commendat item eodem capite multa, smyrnium, cinnamomum, Aristolochiam, uiticis semen, lauri baccas, libanotidis radicem. Multa item cap. XXV I I. eiusdem libri: libro uerò septimo, Antidotum ex sanguinibus conficit, mirè ad uenena efficax.

Dioscorides hæc tanquam præcipua laudat, cum amonium, rapam satiuam, erysimon, id est crucam syluestrem, agaricum, aristolochiam, rutam, abrotonum, cestron, id est uetonicam, pentaphyllon, quam nos tormentillam dicimus.

Ego uerò ex horum autorum approbatione id composui antidotum, quod eorum sententia maximè ad uenenum omne ualere crediderim, & ex ijs constat, quæ haberi recentia non adulterata, quæq̃ in nostro orbe proueniant, nobisq̃ & forma & uiribus probè sint cognita. Nam quod Plinius grauissimus autor censet, non placent tam longè petita medicamenta, cum meliora interdum ijs quæ ab externo orbe petuntur cœnet olitor.

*Plin. lib. 22.
Natu. histor.
cap. 23. et 24.
et rursus lib.
24. cap. 1. &
lib. 29. cap. 1.*

Itaq̃

Itaq; medicamentum ad hunc constat modum. Accipe Rubricæ Armeniæ (cuius loco nostratem ex monte propè Arelatam, quæ optima est, coloreq; uiribus, ac forma Armeniacæ probè responder) unciam, cinnamomi uncia dimidium, radicumpentaphylli & uetonice altis, id est herbæ tunici, & tormentillæ cuiusq; uncia dimidiū, gentianæ drachmas tres, radicis Aristolochiæ utriusque, cuiusq; drachmas duas, radicis iris drachmas duas, corticis citri mali drachmas tres, radicis helemnij drach. duas, seminum citri, napi, & oxalidis cuiusq; drachmas duas: baccarum iuniperi drachmas duas, chariofilorum Maceros, nucis myristicæ, zædua-
riæ, zinziberis cuiusq; drachmas duas, libanotidis, saluig, rutæ, uetonice, 10
chancepitis, cuiusq; drachmam. baccarum lauri, croci, mastiches, olibani, ramentorum eboris, margaritarum albarum, omnium fantalorum, cuiusq; drachmam: rosarum rubr. florum uiolarum nymphææ, & buglossi, cuiusque uncia dimidium, teruntur omnia secundum artem, & ex melle electissimo, uino odoratissimo miscentur, uel in puluerem seruantur ad usum: cuius sumitur quantitas drach. duarum uel trium ex uino hyeme, æstate ex aqua rosacea, & sirupo ex citrij confecto. Hæc, quæ utiliora probauimus ad usus mortalium, cōferre non piguit. Siquidem ut ait ille, Deus est iuuare mortales, quibus iuuandis omnem curam, studium & operam ponere probi omnes uiri uirtutis amantes debent.

Plinius lib. 2.
Natu. histor.

Galenum de uoluptatis & doloris causis sibi pugnantiā dixisse, cum XII. Methodi, Reditum ad naturalem statum si affatim fiat, dolorem parere, non uoluptatem, conceptis uerbis affirmauerit: Quarto uerò de Symptomatum causis, pluribus locis contrarium omnino dixerit. Et quonam pacto conciliari inuicem contrarij hi loci possint.

ENARRATIO II.

DE VOLVPTATE & dolore tractans ex professo Galenus, ac utriusque pathematis causas ex Platonis Hippocratisq; sententia inuestigans, non solum non consentanea, secumq; ipsa coherentia, sed omnino pugnantiā eadem de re dixisse mihi est uisus. Duodecimo siquidem Methodi medendi, reditum ad naturalem statum ab eo qui præter naturam est, si affatim fiat, dolorem facere apertissimè est testatus. Quarto uerò de Symptomatum causis, cap. X I. eum reditum uoluptatem, non dolorem inferre, pluribus sanè locis confirmauit. Quorum quidem ego locorum controuersa sensa ac series, fide ut autoris amplissima commonstrem, adducenda mihi in medium ipsissima; ut sic dicam, autoris uerba erunt: quibus planum faciam, oblitum quandoq; sui Galenum, (siquidem ut est 40
in proverbio, Bonus quandoq; dormitat Homerus) in pugnantiæ scopolos incidisse. Eius itaque X I I. Metho. hæc uerba sunt de doloris causis tractantis:

καὶ δὲ ἀφ' ἑαυτοῦ ἀπολογισθὲν λαμβάνοντες ὡς ἀνταρτίαν ἔχει τὸν πόνο τὸν δόλον, ἢ ἀλλοίωσιν, ἀναμειβόμεν αὐτὸς ὡς ὁδὸς ἢ ἀλλοίωσις ἢ ἡ βραχὺ γυναικὶν, ὅτι

νὰς αὐ ποτὶ ὀδυνηταὶ τὸ ζῆν , ἀλλ' ἀναγκάων ἀβέβαιον τὸ εἶναι καὶ διαίαν γίνεσθαι τὴν μεταβολήν , ἢ μέλλει πρὸς ὀδύναν μεταβαλεῖν . φάνεσται γὰρ ὃ μόνον ὅς τὸ πρὸς φύσιν ἀβέβαιον ἀγέμελον πρὸς σωματικῇ λυπηρῶν ἰσχυρῶν πλὴν μεταβολῶν , ἀλλὰ καὶ πλὴν ἐκ τὸ ἡστὶ φύσιν ἐπαινεῖν αὐτῶν , ὅς μὴ ἡστὶ βραχὺ λαμβάνειν , καὶ τότε πᾶσι . οὗ γὰρ ὀδυνηρὰς οὐ σφοδρῶς κρείναι διεμαρτυρεῖται ἀβέβαιον , ἵσμεν ἀλλοτρίως οὕτως ἰσχυρῶς τὰ πρὸς τὰς βίβας ἡστὶ ὀνύχων , ὅς μὴ διαβάδου φέρειν .

Quod est : Nunc autem principium hoc confessum sumentes , necesse esse affectum qui dolorem exciteret , uel diuisionem esse , uel alterationem .

Illud etiam memoria repetamus , ne alterationem quidem ipsam sensim irrepentem dolorē asferre animali posse : sed quæ dolore animal afficiet , eam mutationem tum confertim factā , tum uerò uiolentam esse debere . Videntur enim corpora non solum cum in non naturalem habitum confertim aguntur , tristēm mutationem sentire : sed etiam in ipso ad naturalem statum suum reditu (nisi eam paulatim accipiant) cruciari . Scimus enim qui in uehementi frigore iter fecerunt , eos cum sese non sensim , sed semel calfacere properarent , dolore circa unguium radices adeo uehementi affectos , ut ferre non possent .

Hæc serie doloris à Galeno recensentur causæ esse cum diuisio pariterum , tum uerò alteratio , hoc est , à naturali statu ad cōtra naturam à quæ litatibus facta euersio . Sed cum non omnis alteratio ad dolorem inferendum idonea sit , (non enim ea , quæ uel exigua est , uel sensim irrepit) quæ nam ea sit quæ dolore est illatura , conceptis uerbis explicat . Ea inquam quæ & confertim à naturali statu corpora agit , & uiolenta est : quam quidem tanti esse momenti in inferendo dolore uult esse , ut non solum quum in non naturalem statum corpora mutantur , dolorem inferat , uerum etiam in ipso ad naturalem statum reditu (si affatim is , uiolenterq; fiat) corpora ipsa cruciet : uti exemplo eorum , qui nimium refrigerati præproperè sese excalfacere tentarunt bellissimè docet . Ii enim ad naturalem unde à frigore nimio exciderant statum redire cupientes , igni perfrigerata membra ceu præsentaneum inde remedium petituri admouent , sic sperantes tum adiumentum tum etiam uoluptatem ea se ratione percipienturos . Attantum abest ut uoluptate qua se fruturos sperant potiatur , ut pro ea dolorem uehementissimum sentiant : quod scilicet natura repentinas nullas mutationes citra noxam (ut uult in Arte medicinali Galenus) sustineat . Quamobrem rectissimè illud à uetustissimo autore Hippocrate dictum est .

τὸ ἡστὶ πλεὺν καὶ ἀβραχύνει κυτῶν , ἢ πλεονῶν , ἢ θερμαίνων , ἢ ψύχων , ἢ ἄλλως παύσων τὸ σῶμα κυτῶν , σφαλερόν , καὶ πᾶν τὸ πλεὺν πρὸς φύσιν πολέμιον . τὸ δὲ κατὰ εὐλογίαν ἀσφαλὲς καὶ ἄλλως . ἢν τις ἐξ ἐπείρου ἐκ ἐπείρου μεταβάλῃ . 2. Aphor. 32.

Plurimum , inquit , atq; repente euacuare , uel replere , uel calfacere , uel refrigerare , siue quouis alio modo corpus mouere , periculosum : quoniam inmodicum omne est naturæ inimicum : sed quod paulatim fit tutum est , tum aliàs , tum quum ab altero ad alterum transitus fit .

Id summa certè ratione , quod nimium omne repentinoq; occurso obueniens , elementorum in nobis commodationem (in qua una nostra

diuellentia quis periclitetur, si affatim ad naturalem habitum redierit, delectationem reuocabit.

An non hic Galenus regressum ad naturalem habitum confertim factum delectationem creare affirmat? Si, inquit, à diuellentibus quis patitur, delectationem reuocabit ubi ad naturalem habitum affatim redierit: uoluptatis enim iucundique sensus rationem omnem in reditu ad naturalem statum confertim facto positam esse uult. Quod enim sensim paulatimque fit, ut remissam habet & languidam motionem qua uehementer afficere possit: sic ferme sensu non percipitur, uti & præcitato paulò antea loco ex eiusdem est à nobis sententia demonstratum. Sed rursus confirmatius locupletiorque testimonio id ipsum ex eodem astruamus. Vbi enim de ijs quæ in sensu tactus uoluptatē pariunt ex professio loquitur, ea adferens idonea contraria à quibus uoluptas creari solet, locū illum citat Hippocratis ex Aphorismorum sectione quinta. Est autem ubi in rigore neruorum sine ulcere iuuenē bene carnosō æstate media aquæ frigida immersio caloris reuocationem facit: calor uero hic liberat. Indicat, inquam, quod nam idoneum sit contrarium quo ægritudinis alleuatio fiat, ostendens non frigidam ipsam, sed calorem ab ipsa reuocatum, idoneum rigoris neruorum contrariū esse, illique adscribi curationem debere: eosque arguit, qui curationem eiusmodi à frigida, non autem à calore nativo ab illa reuocato fieri contendebant. Atque eo ipso loco hæc de uoluptatis causis scripsit.

4. de Sympt. caus. cap. 6.

4. de Sympt. caus. cap. 6.

Omnis (inquit) affectus præter naturam per contraria ad naturalem habitum reducit, quemadmodum rigor neruorum per caloris reuocationem. Quod si cōfertim hoc fiat, non sine uoluptate perficietur curatio: si uero paulatim sensu haudquaquam percipietur ad naturalem habitum regressus.

Voluptatem igitur Galenus ex regressu in naturalem statum confertim facto, tanquam à sua ipsius effectrice causa oriri hisce uerbis apertissime confirmauit: id nimirum testatus, rigoris neruorum curationem, tum quidem cum uoluptate perfici, si confertim nativus calor morificam causam discutiat: quod frigida immersione fieri testatissimum relinquitur. Si uero sensim non affatim id fiat, nulla sanè percipietur uoluptas. Et rursus eodem ipso capite:

Hoc est: Et quibus sensim in corpore increscit non secundum naturam affectus, licet ille sensum effugiat, quum tamen ad naturalem redit habitum, idque affatim, sensum uoluptatemque parit.

Eadem Galenus hoc loco, quæ superioribus de uoluptatis generatione & causis adfert. Quin & paulò post de uoluptate ea quæ ex genitalis

feminis excretionē oritur, dum per concubitum semine confertim eiecit o, uoluptas mira percipitur loquens, tantam esse uoluptatem tradit, quanta fuerit ipsius regressus ad naturalem statum celeritas. quod scilicet semen affatim excernatur eoq; uoluptatem maximam inferat:

ἡ δὲ ἀποκρίσις ἡ τοῦ λυπιδίου ἀλλότως γινώσκουσα, ὅτι πάλιν ἐπὶ τῷ ἰσχυρῷ ἐπαυρίσθαι, καὶ τὸ ἐπὶ ἀδυνάμει μέγιστον ἀνέλεγον ἔχει.

Quia, inquit, affatim excernitur pro reditus ad naturalem statum celeritate, uoluptatis quoq; magnitudinem ad proportionem habebit.

Constare igitur ex his cuiq; uel mediocriter in Galeni lectione uersato existimo, quāenam de uoluptatis & doloris causis eius autoris fuerit sententia, Dolorem tum scilicet fieri, cum causa quæpiam uiolenter affatimq; incidens molestum pathos intulerit: uoluptatem uero, tum quum ab ipso non secundum naturam statu, in eum qui secundum naturam est regressio sit: non languida quidem illa atq; remissa, (ut quæ uix sensu percipiatur, neq; insignem aliquem sui sensum exhibeat: ut paulò antè de eiusdem Galeni mente demonstraui) sed planè intenta & ualida, tum etiam affatim facta. Ea enim est quæ uehementi suo motu animal afficit, quumq; per illam ad naturalem statum, unde à causa ui irruumpente deciderat, reditus fiat, necessum quidem est uoluptatem percipi. Quamobrem in rigoris neruorum curatione tum quidem uoluptatem sentiri merito dixit, cum caloris reuocatio (quæ morbificam causam ceu contrarium idoneum destruit) affatim facta fuerit. Fit autem huiusmodi, cum in frigidam de repente æger immèrgitur: qua quidem in frigidam demersione, confertim intrò reuocari natium calorem ceu à contrario adactum necessarium quidem est: quod ex Aristotelis sententia ea sit contrarioruin natura, ut sese mutuo expellant, nec unà inesse eodem in subiecto possint. Itaque foras occurrente frigiditate, intrò colligi calorem consequens est: à qua quidem caloris intrò facta reuocatione, discuti morbificam causam oportet: ex qua quidem sic repentiè confertimq; sublata, blandum quendam atq; iucundum sensum percipi est necesse, quem uoluptatem tum medici tum philosophi omnes uocare solent. Est enim Voluptas iucundus quidam naturæ sensus illi planè conueniens: uti Dolor tristis quidem & iniucundus. Itaq; illud necessariò uel ex ipsa rerum natura consequi uidetur, ut cum præsens aliqua in corpore sublit morbifica causa, magna ui atq; impetu illius temperiem aut unitatem cœterere possens, ea dolorem pariat. Siquidem uel Galeni testimonio dolores quancunq; obsederint partem, uel intemperaturam in ea, uel solutam unitatem demonstrant: uti cum ea ipsa quæ dolorem intulit causa, per idonea contraria auferitur, uoluptatem percipi est necesse: hoc est, blandum quendam ac iucundum sensum quo in naturalem statum reuocatio fiat. Quæ quidem sine hoc ipso, naturæ maximè amico sensu fieri nunquam potest. Quod autem plenius luculentiùsq; tractari proposita res possit, pugnantescq; Galeni loci quoad eius fieri maximè poterit conciliari, omnis mihi & doloris & uoluptatis natura, causæ, generationis etiam illorum modus ex Platonis præsertim & Galeni sententia ad amulsim explicanda erunt

ἡ γὰρ τοῦ
ἀφροδισιακοῦ

Cap. de contrarijs.

In Arte medicina. II.

erunt. sine quorum animaduerfione neq; fatis commodè quaefitum tra-
ctari, neq; Galenus à pugnantia vindicari ullo modo potest. Primum igitur doloris & uoluptatis naturam fuis notionibus, hoc
est definitionibus explicatam trademus: Dein utriufq; caufas: Postremo
generationis amborum in nobis rationem modumq; proferemus. Quibus
explicatis rebus, plana erit atq; perfpicua, quæ antea erat controuersa
atq; ambigua doloris uoluptatisq; generatio.

A Platone igitur Philofophorum fummo initium fumentes, dicamus
Voluptatem actionis illius nomen eſſe, quæ ad *ἡδονήν*, id est utilitatē emolu-
mentumq; tendit: Dolorē uerò, à *πῶν*, id est diſſolutionē cor-
poris dictum uideri. Ea enim de re tota ſic in Cratylo de recta hominum
ratione Plato diſſerit. HERMÓG. Quid *ἡδονή, πόσις, ἐπιθυμία*, uoluptas
ſcilicet, dolor, cupiditas, Socrates, & huius generis reliqua. S O C R.
Haud nimis obſcura mihi uidentur Hermogenes: *ἡδονή*, id est uoluptas, ſi-
quidem actionis illius nomen eſt, quæ ad *ἡδονήν*, id est utilitatē, emolu-
mentumq; tendit, uerò adieſtum facit, ut pro eo quod eſt *ἡδονή*, id est pro-
feratur. *πῶν* id eſt dolor, à *πῶν*, id eſt diſſolutionē corporis trahi ui-
detur. Nam in huiusmodi paſſione corpus diſſoluitur. Rectiſſimè certe Plato ex ipſa uocū ratione rerum naturas explica-
uit: in id enim rebus nomina appoſita ſunt (ut idem eodem loco tradiſſe)
ut per ea celi inſtrumenta quædam congruentiſſima, rerum ſubſtantiis
doceamur: unde eſt illud etiam Ariſtorelis, Voces eſſe earum quæ ſunt
in anima paſſionum notas, quibus ſenſa mentis rerumq; naturas aptè ex-
plicamus. Voluptatem itaq; hoc eſt Græcè *ἡδονή*, ab utilitate emolumentum
tōq; dictam rectè à Platone pronuntiatum eſt: quod quæa poſitur, ma-
ximo bono, utilitate, ac fructu perquam cōmodo frui ſe ſentiat: eſt enim
blandus quidam ac ſucundus ſenſus, naturæ noſtræ maximè congruens.
Dolor uerò, *πῶν* nuncupatus ob id meritò eſt, quod illius interuentu
diſſolui corpus & eneruari planè contingat. Vnde eſt illud Galeni, Ex
maximè uirtutem proſternentibus dolor eſt. Haſtenus de nominum ra-
tione Plato.

Plato.

In Peribem-
nienſi.Comm. 32.
primi prædi-
ctionum. &
12. Metib.r. de Symp.
diſſer. cap. 1.

De rerum uerò ipſarum, uoluptatis inquā & doloris natura, ad hunc
modum cū in Philebo, tum in Timæo tractauit. Horum enim pathos
matum eſſentiam in eo potiſſimum poſitam eſſe idem in Philebo ſtatuit;
ut ex eorum genere ſint quæ naturam ſuam omnem in fieri & tranſmuta-
ri, non in eo quod ſtatū eſt atq; permanens habeant. Sunt enim huius ge-
neris multa quæ fixum nihil atq; permanens habent, uti motus, tempus,
pathos: quod belliſſimè à Galenō libro de Symp. diſſer. ad principium
dictum eſt. Quo quidem in genere ex Platonis ſententia & uoluptatem
quoq; reponit, & in uniuerſum motum omnem quicūq; procedit ab al-
tero in alterū. Vnde in Philebo ſic ea de re à Platone diſſeritur. S O C R.
Quid uerò hoc? quod audiuius uoluptatis quidem generationem ſem-
per, eſſentiam uerò nunquam exiſtere? Elegantes enim quidam uiri hoc
ferunt, eiſq; gratia eſt habenda.

Ex his ſanè conſtat, Voluptatis generationem ſemper quidem eſſe,

Essentiam uerò nunquam. Voluptas enim præceps quidam motus est, uti in Timæo idem autor doctissimè probat: motus autem omnis in generatione, non in habitu essentiam suam habet: itaq; & uoluptatis natura in generatione, hoc est motu, non in habitu erit. Sic etiam & Dolor: est enim ex eorum pathematum genere, quæ in actione & motu essentiam suam habent, nempe actionis tangendi noxa, quod Galenus libro de Symptomatum differ. cap. 111. abundè monstrauit: Actionis (inquit) tangendi noxa dolor est. Omnem uerò utriusq; pathematis naturam, in Philebo Plato his uerbis scitissimè expressit. Posteaquam enim de quatuor summis illis generibus, quæ rebus quidè omnibus insunt, Terminò, Infinito, Mixto, & Causa differuisset, ostendere uolens quo in genere tum uoluptas, tum dolor reponenda essent, sic cum Protarcho discessit, s O C R. Nunc igitur, ô amice, in quo genere sit mens, quam uel habeat uim, satis propemodum monstratū est, P R O T A R. Omnino: s O C R. Quinetiam uoluptatis genus iam pridem patuit. P R O T. Nimirum. s O C R. Reminiscamur iam & horum circa utraq; quod mens quidem causæ cognata eiusdemq; cum illa generis fermè erat: uoluptas autem infinita, eiusq; generis, quod nec principium, nec medium, necq; finem, in seipso suapte natura continet, aut aliquando continebit. P R O T. Quid ni reminiscamur? s O C R. Oportet itaq; posthac in quo horum utrunq; consistit, & propter quam passionem sit, quoties sit, aduertere: utq; uoluptatis primò genus ipsum inuestigauimus, sic & ista circa illam primò nunc inquiremus. Seorsum tamen à dolore uoluptatem sufficienter examinare non possumus. P R O T. Si hæc gradiendum est, hæc utiq; gradiamur. s O C R. Num igitur idem tibi quod mihi de horum generatione uidetur? P R O T. Quid istud? s O C R. Comuni eodemq; in genere secundum naturam dolor & uoluptas esse uidentur. P R O T. Hoc commune genus Amice Socrates ostende obsecro quidnam ex his quæ supra distincta sunt intelligi uelis. s O C R. Pro uiribus ô mirifice uir id agam! P R O T. Bene inquis. s O C R. Commune igitur intelligamus, quod ex quatuor tertium numerauimus. P R O T. An quod post infinitum finitumq; locasti, in quo sanitatem & harmoniam, ut arbitror, collocasti? s O C R. Rectè dicis: sed nunc maximè mentem adhibe. P R O T. Dic igitur. s O C R. Harmonia soluta in animantibus, unà naturæ solutionem generationemq; dolorum eo in tempore fieri dico. P R O T. Consentaneum. s O C R. Rursus harmonia contemperata & in sui naturam protinus restituta uoluptatem fieri dicendum est: si modò res maximæ uerbis paucis concludendæ sunt. P R O T. Reor equidem te rectè, ô Socrates, dicere: clarius tamen exprimere eadem adnitendum. s O C R. An non uulgaria & notissima, cognitu facilia sunt? P R O T. Quænam ista? s O C R. Fames quidem solutio est atq; molestia. P R O T. Est. s O C R. Comestio uerò, repletio atq; uoluptas. P R O T. Ita. s O C R. Sitis iterum corruptio, solutioq; & dolor, Vis autem humore quod arefactum est reficiens, uoluptas est. Discretio insuper & dissolutio præter naturam æstu quodam effecta molestia, At secundum naturam restitutio refrige-

ratioq; uoluptas. PRO T. Prorsus. SOC R. Concretio quoq; humoris præter animalis naturam frigore facta, dolor: contrà humido liquescente & in suam redeunte naturam, reditus iste uoluptas, ac summatim considera, num toleranda tibi hæc oratio uideatur. Quoties corrumpitur animata species, ex infinito & termino, secundum naturam ut diximus genita, cuiusmodi corruptio dolor est. Cum uerò hæc in essentiam suam ressuunt, regressum hunc dicimus uoluptatem. PRO T. Esto: uidetur enim hoc mihi admodum uerisimile. SOC R. Hanc unam itaque uoluptatis & doloris speciem in ijs passionibus utrisque ponamus. PRO T.

10 Ponatur.

Eodem autem in libro post multam eius rei disputationem sic rursus Socrates de uoluptatis & doloris causis disserit. SOC R. Dictum est sæpenumero, quod quorumlibet natura concretionibus uel discretionibus, repletionibus uel euacuationibus, incrementis uel decrementis corrupta, dolores, molestiæ, cruciatus, cæteraq; id genus exoriuntur. PRO T. Sæpe iam dictum.

Et rursus paulò infra, Mutationes quidem magnæ (Socrates inquit) uoluptates doloresq; afferunt: mediocres autem & exiguæ, minimæ.

Hæc de uoluptatis dolorisq; natura in Philebo Plato: in Timæo uerò
20 breuibus omnem eorum pathematum uim atq; naturam his uerbis expressit. Quod præterea, inquit, ad uoluptatem attinet & dolorem, ita consideretur. Passio uiolenter præterq; naturam abundè, simulq; nobis illata, molesta fit. Rursus quæ in naturam abundè simulq; reuertitur, dulcis: quæ contrà fit, contrà. Passio uerò magna cum facilitate illata, sentitur quidem maximè, uoluptatis autem & doloris minimè particeps. Et rursus, Corpora, inquit, ex partibus grandioribus constituta, & uix agenti cedentia, quando motiones illatas in totum corpus transciunt, uoluptates doloresq; continent: quando uidelicet è suo statu mouentur, dolores: quando redeunt, uoluptates.

30 Ex hac uniuersa quum in Philebo, tum in Timæo Platonis serie, non solum quæ sit tum uoluptatis, tum doloris natura: uerùm etiam & quæ amborum causa, & quis generationis eorum modus, euidentissimè constat. Doloris enim eam uult esse naturam, ut sit à naturali statu molesta quædam & uiolenter confertimq; facta secessio: Voluptatis uerò, ut sit regressus quidam in eum, unde deciderat corpus, naturalem statum: si modo refluxus is atq; reuersio abundè simulq; fiat. ita ut ad doloris uoluptatisq; naturam essentiamq; constituendam, id præcipuum esse uelit, ut abundè simulq; (hoc est confertim & uiolenter) pathos ipsum inferatur, quod uerba illa in utriusq; pathematis explicatione posita [simul & abundè] exactissimè monstrant. Passio, inquit, uiolenter præterq; naturam abundè simulq; illata molesta fit, hoc est doloris particeps. Rursus quæ in naturam abundè simulq; reuertitur dulcis. Quod quidem paulò post explicatius tractans, idq; confirmans, Passio, inquit, magna cum facilitate illata sentitur quidem maximè, uoluptatis autem & doloris minimè particeps. Quam quidem sententiam Galenus ex hoc, ut arbitror, lo-

Platonis locorum de uoluptate et dolore explicatio.

co iisdem penè uerbis. V I I. de Hippocratis & Platonis decretis expressit. Vitaq; uoluptatis aut doloris essentia constet, affatim, hoc est simul & abundè sensum fieri oportet. Si enim, ut idem ait, magna cum facilitate, hoc est sensum & languidè, motio fiat: sentitur quidem illa, uerùm doloris uoluptatis uel minimè particeps erit: quòd scilicet abundè simulq; non fiat, sed sensum potius & remissè. Discessionem igitur ab eo qui secundum naturam statu confertim factam, dolorem: regressum uerò in eum ipsum itidem affatim factum uoluptatem esse iure dicemus. Quod & Galenum ipsum, magistrum suum Platonem sequutum uoluissè, ex capite sexto libri de Symptomatum causis suprà locupletissimè ostendimus. Abundè autem simulq; fieri oportere, id quod uel dolorem uel uoluptatem est futurum, uel ipso sensuum iudicio ac experientia duce cognoscimus: in ijs utiq; pathematis, quæ nobis à Platone in exemplum proposita sunt, fame, siti, æstu, ac refrigeratione, & id genus reliquis: quò enim maior fuerit membrorum inanitiò, quò grauior & diuturnior, eo urgentior consequetur fames: quò siccitas & humoris inopia, uel caloris copia amplior, (ab his enim ambobus sitim fieri pulchrè Galenus assèuerauit) eò sitim nasci ampliorem uidemus. Sic in æstu, refrigeratione, labore, cæterisque molestis sensuionibus fieri cernimus, ut tantò grauiora molestioraq; à nobis percipiantur, quantò maiore ui fuerint illata. Sic rursus, quum ab his pathematis in naturalem statum opportunis præsidij regredimur, uoluptatem tum maximè sentimus, cum præsidiorum in id idoneorum ope confertim immutatur. Famelicientes enim auidè cibum sumentes, magnà expleri uoluptate, iucundoq; sensu cernimus: sic & immodicè sitièntes; cum se largo potu affatim impleuerint: æstu affectos, quum refrigerarint: perfrigeratos, quum concaluerint: labore delassatos, quum se quieti dederint: nimirum uigilantes, quum altum dormierint, iucunda perfrui uoluptate experimur. Quorum quidem præsidiorum nullum uoluptatem affert, nisi cōfertim abundèq; suggeratur. Quam enim, quæso, fame enectis uoluptatem affert exiguus cibus languidè ac tardè oblatus? quam exiguus potus guttatimq; instillatus ualde sitientibus? quam grauius æstuantì, lenis ac modica perfrigeratio? ut à quà nullatenus leuatos se sentiant. Et ut in summa dicam, & multum & confertim oblatum esse omnino oportet, quod uoluptatem est pariturum: uti quicq; in nobis, dum huius pathematis urgemur, experimento discimus. Sit itaq; constans illud ex Platonis atq; Galeni sensu enatum, Voluptatis atq; doloris in eo maximè positam naturam esse, ut & abundè & simul hoc est affatim fiant, sintq; ex eorum genere quæ in motu & generatione: non in habitu essentiam suam habeant. Vnde illud rectissimè in Philebo dictum est, Voluptatis quidem generationem: essentiam, nunquam existere.

Hæc de uoluptatis dolorisq; natura dicta in præsens sufficiant. De causis uerò & generationis eorum modo, quòd dicturos nos secundo loco recepimus, facillimum est ex ante adductis ex Platone locis istæ colligere. Doloris enim causam præcipuam Plato in Philebo naturæ nostræ corruptionem, & immutationem uehementem ab ijs quæ harmoniam,

ut ille

1. de simpl. fi
cult. primo.

1. de simp.
lib. 1. cap. 1.
1. de simp.

1. de simp.

ut ille uocat, seu symmetriam nostrā euertere pōtenter possunt, esse uult. Harmonia (inquit) soluta in animantibus unā naturæ solutionem generationemq; dolorum fieri dico. Et rursus, dictum est sæpenumero, quod quorumlibet natura concretionibus uel discretionibus, repletionibus uel euacuationibus, incrementis uel decrementis corrupta dolores, molestiæ, cruciatus, cæteraq; id genus exoriuntur. Et item mutationes (inquit) magnæ, uoluptates doloresq; afferunt: mediocres autem & exiguæ minime. Quæcunq; igitur calore uel frigiditate immodicis temperaturam euertere nostram, quæcunq; item secare, diuidere, cogere, inanire, replere, & alioqui extra naturalem statum confestim deducere corpora nostra possunt, ea omnia dolorum illatiuas effectricesq; esse causas censendum. Vnde est illud Hippocratis, Ab his quæ naturam nostram corrumpunt ac mutant dolores excitantur. Hac quidem uocula [corrumpunt] ut Galenus I I I I. de Symptomatum causis interpretatur cap. V I. & celeritatem & uehementiam transmutationis indicans: id scilicet nobis ut testissimum faciat, (quod & nos suprā diximus) abundē & simul fieri oportere quod dolorem sit illaturum. Nisi enim celeritate ac uehementia rei corruptentis sese efferat impetus, dolorē sanē minimē excitabit. Quam obrem & illud à Platone in Timæo rectissimē dictum arbitrandum est, Passionem magna cum facilitate illatam sentiri quidem maximē: uerū dolorē non inferre. Voluptatis uerō eæ causæ omnino censendæ erunt, quæ dolorum illatiuis causis ex diametro oppōnentur. Quæcunq; enim corpora nostra è natūo suo statu lapsa, in sui naturam protinus restituere possunt, uoluptatem ea pariunt, hoc est, blandum ac iucundum quendam sensum, qui magna nos delectatione afficiat, ac suauitate deliniat. Harmonia, inquit in Philebo Plato, contemperata & in sui naturā protinus restituta, uoluptatem fieri dicendum. Vnde & quæ calefacta corpora nostra refrigerare, refrigerata calefacere, humore inadentia exsiccare, siccata madefacere, quæ dissoluta cogere, inanita replere, & omnino in suam ipsorum naturam protinus restituere corpora possunt, ea uoluptatem parere existimandum.

Horum uerō pathematum amborum causas, uoluptatis inquam & doloris, si quis in uniuersum percensere uelit, Galenum libro de Symptomatum causis I I I I. tum & X I I. & X I I I. Methodi, & libro de Inæquali intemperatura, & libro de Elementis secundum Hippocratem, & I I. de Ratione uictus in morbis acutis, commentario primo, & V I I. de Hippocratis & Platonis decretis, & cōmento primo in primum de Vulga. morb. adeat: in ijs enim locis omnibus symptomatum horum exactissimē à Galeno causæ ex Platonis & Hippocratis mente traduntur: ad quæ quidem loca lectorem ablegare (ne transumptione & citatione locorum in profusam nimium seriem se proferat oratio) commodius uisum est.

Generationis autem horum ratio quum à Platone citatis locis, tum à Galeno libro V I I. de Hippocratis & Platonis decretis, & libro primo de Elementis, & X I I. Methodi, & cōmento primo secundi de Ratione uictus

uictus in morbis acutis, & libro de Sympto. cau. I I I I. cap. eodem, & libro de Tremore bellissimè explicatur, idq; in hanc ferè sententiam: Est autem locus I I. de Ratione uictus in morbis acutis commento primo:

Ἡ δὲ τῶν δολίων γροῖστος ἔργου μὲν μοι κτλ. τοῦ πρὸς τῷ κατ' ἰπποκράτους στοιχείου, ἔργου δὲ κτλ. ταῖς τῷ συμπτώματων αἰτίαις, ὡς γὰρ τοῖς αἰσθητικοῖς σώμασι τὸ δόλιον γίνεται: μεταβολὴν ἀδρόαν ὡς τὸ πρὸς φύσιν λαμβάνουσι, καὶ ὡς ἴσιν ἡ μεταβολὴ διττὴ, ποτὲ μὲν ἀλλοιωμάτων αὐτῶν ἀδρόαν τὴν καὶ βίαιαν ἔχει ποτὲ ποτὲ, ποτὲ δὲ συνήκας λυγρῆς. ἀλλοιωτῶν μὲν δὲ ἀδρόαν ἔχει τὰς θρασυὰς ποτὲ ποτὲ, θερμανόμενα καὶ ψυχόμενα, ἢ ξηρανόμενα καὶ ὑγρανόμενα διαφθείρουσι δ' αὐτῶν ἡ συνήκας, πυρρὰ καὶ σφοδρῆς, ἢ διλυόμενα.

De doloris generatione (inquit) diximus & in libris de Elementis secundum Hippocratē; & in eo qui de Symptomatum causis, quod dolor in sensibilibus fiat corporibus, cum ea ipsa in id quod præter naturam est, subito simulq; transmutantur: præterea & quonam pacto transmutatio ea bifariam fiat: corporibus huiusmodi alias tum subito simulq;, tum uiolenter secundum qualitatem alterascentibus: alias unitatis dissolutione. Alterantur autem subito simulq; ab efficientibus qualitatibus, cum & calefiunt & refrigerantur, & siccantur, & humectantur. Unitas uero dissoluitur, corrumpiturq;, ubi corpora illa uel distenduntur, uel comprimentur.

Atque eadem x I I. Methodi, & citatis iam paulò antea ex Galeno locis recensentur. unde generationis dolorum ratio, atq; ex opposito uoluptatis (siquidem, ut uult Aristoteles, contrariorum eadem est disciplina) desumi magna facilitate potest. Gignitur enim dolor, ubi uel qualitates effectrices subito ac uiolenter sensu prædita corpora alteratione quam pariunt immutauerint, uel diuisione, compressione, & omnino unitatis solutione quæ isthæc efficere possunt, eadem ipsa affatim & uiolenter affecerint. uoluptatē uero tum maxime fieri, quum quæ in naturalem statum reuocare ac restituere corpora possunt, id affatim confertimq; effecerint. quod quidem idonei contrarij ope fieri libro de Symptomatum causis I I I I. cap. V I. Galenus affirmauit,

ταῦτα πρὸς τὸ ἔχει φύσιν ἔρχεται ὥς τῷ ὁρῶντι.

Omnis, inquit, præter naturam affectus ad naturalem habitum per contraria reducitur. Itaq; si labore fatigatum fuerit corpus, quies uoluptatem pariet: si calefactum, refrigeratio: si refrigeratum, calefactio: si inanitum, impletio: si plenitate affectum, uacuatio: ad quem sanè modum & reliqua omnia in naturalem habitum corpora deducenda, sunt reuocanda.

Expleuimus bona fide quæ explicanda præmittendæq; ad Galenum ab erroris pugnantiaq; labe uindicandū censuimus. Enarratis utiq; uoluptatis ac doloris natura, causis ac generationis modo: ex Hippocratis, Platonis, atq; ipsiusmet Galeni decretis: is nunc nobis erit (quantum quidem ingenij nostri uiribus eniti contendereq; poterimus) à calumniæ iniuria uindicandus: qui, ut initio diximus, eadem de re pugnantia dixisse sit uisus, x I I. scilicet Methodi, statuens reditum in naturalem statum, si confertim fiat, dolorem, non uoluptatem creare: contra, quàm in I I I I. de

Symptomatum cau. & libro de Tremore, ac plerisque alijs locis astruxit. Atque horum quidem pugnantium reuera locorum conciliandi ratio non aliunde mihi, quam ex ipso Platone, summo & dicendi & philosophandi magistro (à quo omnia mutuasit de doloris ac uoluptatis natura ac causis Galenus est uisus) petenda uidetur: qui unus omnium exactissime causam in Philebo reddidit, cur sapenumero in ipso ad naturalem habitum reditu (quanquam is perpetuo uoluptatem pariat, si affatim abundeque fiat) dolor sit intermixtus, atque ita confusus; ut planè discernere nequeas maioremne reuocatio huiusmodi molestiam, an uoluptatem adferat.

- 10 Quod quidem ipsum in ualde perfrigeratis, qui se praeproperè igni admovent, tum in prurigine affectis, dum scalptu & frictione quod molestum est discutere tentant, perspicere sanè possumus. In his enim ita se dolor uoluptatis, atque hæc illi immiscet, ut utriusque sensum simul, doloris, inquam, & uoluptatis, ita affecti percipiant. Sed iam Platonem ea de re doctissime differentem audiamus. Græca ob longitudinem apponere uisum non est. s o c. Aggrediamur iterum athletarum more hanc disputationem. P R O. Aggrediamur. s o c. In superioribus diximus; siquidem meminimus, cupiditates (quæ sic uocantur) quantisper seorsim nobis inesset, tunc corpus passionibus; absque animæ passione occupari. P R O.
- 20 Recordamur, dictaque hæc proculdubio sunt. s o c. Nonne cupiebat anima contrarium corporis habitum? Receptaculum autem doloris & uoluptatis, quæ passionē sit, erat corpus? P R O. Erat. s o c. Collige quod ex his sequitur. P R O. Dic. s o c. Quoties ista concurrunt, congregiuntur quoque uoluptates atque dolores, eorumque sensus, quæ contraria sunt: quod profectò nunc patuit. P R O. Apparet.

Plato in Philebo.

Philos. I.
-philos. I.
-philos. I.

- Et rursus eodem in dialogo de hisce pathematis loquens, quæ uoluptatem dolori intermixtam habent, ita ad uerbum disserit.
- s o c. An non aliquas (de uoluptatibus scilicet sermonem instituens) è multis elicere decet & uestigare, qua ratione maxime uocari debeant?
- 30 P R O. Necessè est. s o c. Aduerte itaque talium morborum uoluptates qua ratione se habeant. P R O. Qualium? s o c. Deformium uoluptates, quas illi quos indignantes uocauimus, penitus horrent. P R O. Quales inquam? s o c. Velut in scabiei medela quæ fricando fit, cæterisque huiusmodi, haud alio pharmaco indigentibus, hoc enim malum (prò dijs immortales) uoluptatemne, an dolorem potius nuncupabimus? P R O. Malum quiddam ò Socrates mixtum hoc esse uidetur. s o c. Haud equidem uel Philebi gratia; hoc exemplum produxissem: sed nisi hæc uoluptates, & quæ hæc sequuntur, inspiciantur, nunquam ferme quod quæ situm nunc est, diiudicare ualemus. Ergo ad istarum cognatas pergendum
- 40 est? P R O. Num eas inquis, quæ immixtione communicant? s o c. Has ipsas. Sunt igitur mixtiones corporis quidem ipsius in corporibus, animæ in anima. Et dolores animæ & corporis uoluptatibus mixtos reperimus, eamque utrorumque commixtionem interdum uoluptatem, interdum uero dolorem cognominatam. P R O. Quoniam pacto? s o c. Vt ecce, Cum quis in restitutione uel corruptione simul contraria patitur,

algens

algens sæpe calefcit, & calens aliquando refrigerfcit, quærens, ut arbitror, id assequi, illud obijcere, ac quod dicitur, amaro dulce permixtū, & cum difficultate reiectionis adfcitens moleftiam, mox ferum congreffum facit. P R O. Eft maximè uerum quod dicis. S O C. Nonne harum mixtionum quædam ex æquali utrinq; & uoluptate & dolore, quædam ex alterutro excedente conflantur? P R O. Nihil prohibet. S O C. Dicigitur ex earum numero quæ doloris plus quàm delectationis continent, eas effe quæ fequuntur, scabiem & titillationes, quando quod intus eft, feruet atq; glifcit, neq; huc perfricando aut exagitando quis attingit, fed quod circa cutem eft folum diffundit; tum fanè illa in ignem ferentes, & nunc huc, nunc illuc, confilij inopia reuoluti, inæftimabiles sæpenumero uoluptates pariunt: aliquando contrà interioribus ad exteriorum moleftias uoluptatibus mixtis, in utram partem declinatio fiat exhibent, ex eo quod commixta per uolentiam diffundant, uel difperfa confundant, fimulq; uoluptatibus dolores admoueant. P R O. Vera narras. Hac quidem tota ferie Plato id belliffimè docet, immixtam sæpenumero uoluptatem dolori effe, doloremq; uoluptati: caufamq; cur id fiat reddit: in caufa fcilicet id effe ftatuens, quod cum corpus molefto quopiam ac trifti pathemate affectum urgeatur, paffione tunc ipfum ac dolore occupari eft necelfe: cui fanè Pathemati anima mederi cupiens, contrarium corporis habitum concupifcit, ut fi inanitione affectum fit corpus, proindeq; doleat, impleri cupit: fi plenitate, inaniri: fi calefactum, refrigerari: fi refrigeratum, calefieri maximè cupiat. Atq; hoc quidem neceffario fequitur, ut quoties ifta concurrunt, affectus nimirum corporis & animæ, uel contrarij corporis habitus, congregiantur fimul uoluptas & dolor, eodemq; momento contrarij in corpore fenfus percipiantur. Etenim cum contrariorum ea fit natura, ut fe fe mutuò abigant, nec eodem in fubiecto (ut Philofophi loquuntur) effe poffint: fit, ut contrarium unum alteri oppositum atque obiectum, illud tollat atq; funditus corrumpat: quod cum fine pugna fieri nullo planè pacto poffit (obfirmatur enim contrarium à contrario exagitatum, & quali fuis uiribus nixum contra nititur, fe fe quoad fieri maximè poteft feruare cupiens) neceffum eft utriufque contrarij eodem in tempore percipi fenfum. unius uidelicet moleftiam inferentis, alterius item moleftiam depellentis, ut in exemplo à Galeno propofito x i i. Methodi, perfrigerati corporis propere ad ignem accedentis: in eo enim accelfu, cum & frigoris dolorem inferentis, & caloris frigus conceptum depellentis fenfus percipiantur: fit, ut inter hæc ingens exoriatur pugna, dum calor ignis in trō admiſſum frigus uis fua pellere fatagit: frigiditate contrà nitente, & quali à contrario obiecto (quod Græci ἀντιρροιας uocant) fortiore effecta, & ualidius insurgente. Vt enim; quæ caliditas in calce latet, non niſi affufa frigida aqua fe fe exerit, atque oftentat: fic in perfrigeratis, uis fe tum maior frigoris exhibet, cum propere ad ignem acceſſerint. Quæ caufa eſt, ut tum dolor ſentiatu ingens, ex contrariorum ſcilicet pugna enatus: qui quidem tum ſedabitur, quum à calore uis frigoris fuerit deiecta, prorfusq; ſuperata. Itaque (ut tandem pugnan

pugnantes Galeni locos explicemus, explicandocq; conciliemus) dicimus uerum perpetuo esse, ex reditu in naturalem statum, si affatim id fiat, uoluptatem creari, uti I I I I. de Sympto. caus. & libro de Tremore, ab eodem Galeno demonstratum. Cum uero X I I. Methodi reditum eum ad naturalem statum confertim factum dolorem creare asseuerauit, ita interpretandum arbitror, ut existimarit, non per se quidem reditum illum dolorem creare (qui quidem semper, ut antea ex Platone & ipsomet Galeno docuimus, uoluptatem parit) uerum per accidens, quod uidelicet in eo reditu acerba contrariorum sese inuicem exagitantium & pellere tagentium pugna contingat, à qua dolorē consequi sit necesse: ac utriusq; contrarij percipi sensum, ut algescens calefcat, calefscens frigoris uim sentiat, ut precedenti ex Philebo serie Plato nos docuit: uti etiam in lepra pruriginēq; affectis accidit, qui dum scalptu frictionēq; mederi sibi student, & doloris & uoluptatis sensu simul afficiuntur: uoluptatis, dum eo affricu quod molestum est fundunt atq; discutiunt: doloris, dum molestum id acceq; attritantes magis exasperant, & ad inferendum dolorem promouent. Atq; hac quidem ratione & bellè Galeni mens explicari, & ipse ab erroris contradictionisq; nota uindicari plenissimè potest.

Conciliatio
pugnantium lo-
corum Gale-
ni de uolupta-
te & dolore.

- 30 Conciliatio diuersorum locorum Galeni de Erysipellate, quum I. & II. de Morborum diff. & cau. tum X I I I. Methodi & X I I I I. item libro de Tumo. præter naturam, à bili fieri dicat: II. uero ad Clauic. à sanguine tenui bili admixto: & quod à natua bilis sit sanguis tenuis ex Galeni sententia.

ENARRATIO III.

30 Q UOD de Erysipelatis natura uarijs in locis à Galeno scriptum est (qui modò à flaua bile, modò à tenui sanguine huic ipsi bili admixto prouenire affirmauit) quanquam controuersum esse uideatur, haud magno tamen negotio explicari eius rei difficultas, uel à mediocriter in Galeni lectione uersato poterit. Quod ut commodius à nobis perfici possit, loca ex Galeno afferemus, in quibus flauæ bilis sobolem Erysipelas esse dictum est. Primo itaq; de Morborum differ. libro, cap. penul. de ijs tumouribus sermonem instituens, qui ab influxu humorū in unam quampiam partem incumbentium fit, ita differit:

Συνέστην γὰρ δὴ πρὸς τοὺς τοὺς πᾶσι τοῖς νοσήμασι, καὶ χροὶς ἰλλας γίνονται, καὶ ὅσα ἂν πρὸς τοῖς, ὅτι πᾶσι τοῖς πρὸς τοῖς ὑπερτίθεται, ἢ πρὸς τοῖς, ἢ πρὸς τοῖς ὑπερτίθεται, καὶ ἢ πρὸς τοῖς ὑπερτίθεται.

- 40 Compositi (inquit) sunt huiusmodi morbi uel nullo comitante ulcere: Principio quod omnes ex abundante nascuntur humore, uel calido, uel frigido: à flaua enim bile Erysipelas.

Quem quidem locum uertens è Græco Copus Basiliensis (ut interim id neuidear uel dissimulasse, uel conniuentibus oculis præterijisse) duo illa uerba πρὸς τοῖς, ἢ πρὸς τοῖς, à Galeno scripta omisit: defunt enim in uersione sua, quam ad libros πρὸς τοῖς καὶ πρὸς τοῖς appinxit. Sed id quicquid

Copierat.

quid est lapsus, modicus enim is est, codicis potius quàm interpretis culpa accidisse arbitrandum est. A bile itaq; flaua Erysipelas nasci hoc loco uerissimè affirmavit Galenus, id ipsum sanè confirmans & x 111. & x 111.1. Methodi, & millies in mille locis, quoties illi de Erysipelate est instituendus sermo. Verum 10 Therap. ad Glauconem, Erysipelatos ex professo curationem naturamq; accuratissimè tractans, ita de ea disseruit:

Si δὲ αἷματι καὶ χολῆς χολῆς θερμότητι τοῦ αἵματος μᾶλλον ἢ τὸ βόλμα, ἢ δὲ αἷματι τὸ μᾶλλον. καὶ καὶ λεπτότατο τῶν σύμπτωσι, ἐρυσιπέλας τὸ πάθος καλεῖται. inob on

Quod est: Si uerò ex sanguine & flaua bile calidioribus quàm oportet mixta fluxio fuerit; uel ex sanguine quidem, sed efferuescente & tenuissimo secundum substantiam, Erysipelas passio uocatur. 10

Duplici ratione Erysipelas fieri Galenus hoc loco statuit; uel cum ex sanguine & flaua bile calidioribus quàm naturæ ex usu sit, mixta fluxio in unam quampiam partem incubuerit; uel cum sanguis quidem secundum substantiam tenuissimus, qualitate uerò feruentissimus, tumorem præter naturam excitarit. Erysipelas enim alterutra fluxione in locum quempiam incumbente orietur. Siue enim sanguis bili confusus, atq; expultricius facultatis actione in partem aliquam protrusus, fluxionem excitarit: siue sanguis ipse solus, uerum consistentia tenuissimus, qualitate uerò feruentissimus (qualis arterialis esse solet) tumorem fecerit, Erysipelas erit, quodcumq; huiusmodi fluxione in partem procubuerit: ita ut ex quistum Erysipelas non solum à bile fieri, uerum mixtam esse fluxionem asseuerare ex Galeni hoc loco sententia iure possimus. Quid igitur sibi uoluisse Galenum dicemus, qui affectum huiusmodi à bile, uti Phlegmonem à sanguine, cedema à pituita, cancrum ab atra bile nasci affirmavit? Equidem si mixta fluxio est, quomodo à bile erit? est enim bilis simplex quidam ac impermixtus humor: esse autem mixtam quandam fluxionem Erysipelas, uerba illa apertissimè indicant, 20

Εἰ δὲ αἷματι καὶ χολῆς χολῆς θερμότητι τοῦ αἵματος μᾶλλον ἢ τὸ βόλμα, ἐρυσιπέλας τὸ πάθος καλεῖται. 30

Hoc est: Si uerò ex sanguine & bile calidioribus quàm oportet mixta fluxio fuerit, Erysipelas huiusmodi passio uocatur.

Mixtam igitur ex bile sanguineq; calidioribus quàm par est fluxionem uult esse Erysipelas. Quod si ita fuerit, quonam pacto à bile, simplici scilicet humore, nascatur (uti citatis antea locis affirmavit) est inquirendum. Cuius sanè inquisitionis caput id esse mihi præcipuum uidetur, ut intelligamus, quid bilis nomine (à qua Erysipelas provenire dixit Galenus) accipiendum sit: id enim si exactè intellexerimus, omnis contestim difficultas tolletur. Bilem itaq; medici & Græci & Latini, Πορνίς pariter omnes, humorem esse quendam consentunt, substantia quidem tenuem, qualitate uerò atq; potentia calidum siccumq; ex eo quod in alimentis assum ac ueluti uisum est genitum, & ad varios naturæ usus accommodatum, ubi naturam suam modumq; exactè seruauerit. Hanc uerò cum simpliciter sine adiecto pronuntiamus, pallidam illam & flauam uocatam significare uel de Hippocratis sententia solemus. Vnde Galenus 40

rum subsideat. Alterum uero quod est leue & aëreum, supernatet (hoc autem flos uocatur) & plurimum supereminet subtilibus uinis, sicut crassioribus: alterum subsidet plurimum. Porro secundum exempli similitudinem, intellige mihi distributum à uentre ad hepar. *χώρας*, hoc est succum, à uisceris caliditate, uelut uinum ipsum mustum, feruere, concoqui, alterari ad sanguinis utilis & benigni generationem: ebullitione autem ista, hanc quidem eius superfluitatē subsidere, quantacūq; est lūta & crassa: hanc autem quæ est subtilis & lenis, ueluti spumam quandam supernatare sanguini.

Constat igitur naturalem uocatam bilem flori in uinis tenuibus proportionē quadam & similitudine respondere, effecq; aëream quandam & leuem ueluti spumam sanguini supernatantem: quod quidem ipsum in sanguine qui secta uenā à biliosioribus corporibus manat, cernere est: tenuem enim quandam aqueamq; in eo substantiā colore quidem flauam, substantia uero subtilem & leuem supernatare uidemus, quam quidem bilem esse atq; dici uult Galenus. huius multa portio unā cum sanguine in uasa permeat, ad membra biliosa enutrienda sanguinemq; attenuandum. Reliquum uero ad uescicam ceu superfluum & noxium futurum si à sanguine non secerneretur transfertur. Vnde Galenus citato proximē loco, his (inquit) id est, tenui crassaq; in sanguine superfluitati rationabilia organa preparari, caua quidem ut suscipiant facili: oblonga autem colla, uelut stomachos quosdam, ex utraq; parte concauitatis habentia: alterum quidem eorum, ad attrahendum superfluitatem, reliquum autem eorum ad emittendum idoneum: sed & positionem familiarem oportuit esse reptioni & lationi superfluitatis: & ipsas stomachorum ad hepar implantationes positionibus proportionaliter, propterea igitur & apparent hæc sic ordinata & ornata. Nam *χώρας*, hoc est uescicam, quæ leuem & flauam superfluitatem recipit, natura apposituit hepati. Hunc uero locum uniuersum ita ferè ad uerbum transtulit Auicennas Galeni interpres, hæc quidem in parte explicanda minime reſciendus: (utār autem ipsissimis interpretis Auicennæ uerbis, ne sententiā inuertisse mutatione purioris sermonis uidear) Cholera, inquit, rubea alia est naturalis, alia superfluitas non naturalis. Naturalis est spuma sanguinis, cuius color est rubeus clarus, & est leuis acuta, & quanto magis fuerit calida, erit eius rubedo maior: quæ cum in corpore generatur, in duas diuiditur partes, quarum una cum sanguine uadit, & altera ad cystim transmittitur fellis. Illud uero quod de ea uadit cum sanguine cum ea penetrat causa necessitatis & iuuamenti. Necessitas uero est, ut sanguini admisceatur ad nutrienda membra in quorum cōplexionibus magnam cholæ rubeæ partem esse oportet secundum modum quem meretur de diuisione, sicut pulmo. Sed iuuamentum est ut sanguinem subtiliet, & in itineribus ipsum penetrare faciat. Quod uero de ea colatum ad cystim transmittitur fellis, causa necessitatis transmittitur & utilitatis. Necessitas autem aut est secundum totum corpus, quod est ipsum à superfluitate mundare: aut secundum unum ipsius membrum, quod est fel nutrire, Utilitatis uero duo sunt iuuamen-

ta: unum est intestina à stercore & phlegmate uiscofo abluerè, & aliud
intestina & animusculos pungere, ut quod sitei necessariū sentiat & ege-
stiones emittat. Hæc Auicenna latine loquens: quem quidem ego sua lin-
gua loquentem minimè puto sic de bilis colore sensisse, ut rubeam illam
pronuntiarit. castigandumq; hunc locum censeo, quandoquidem rei na-
tura repugnat: non enim bilis ipsa colore rubeo uisa est unquam, sed fla-
ua magis. itaq; pro rubeus clarus, uertendum opinor fuit; flauus ac pellu-
cidus; is enim est bilis, quæ secundum naturam est, color: quanquam quæ
sanguini mixta est, & cum eo in reliquum corpus ad biliosa nutrienda
10 membra mittitur, ea quidem colore rubea est ob sanguinis cum ea com-
misionem: de qua (si rectè à Gerardo Cremonensi ex Punico sermone
citati nunc loci series uersa est) intellexisse Auicennam arbitrandum est.
In quam item sententiam pedibus ire uidetur Guido Cauliacensis, qui ca-
pite de Erysipelate, bilem naturalem, subtilem esse sanguinem uult. Ex bi-
li, inquit, quatuor apostematum genera nascuntur: primo ex cholera lau-
dabili (ut ipsissima autoris uerba referam) quam subtilem sanguinem uo-
cant. unum fit apostema quod certum & exquisitum Erysipelas dicitur.
Citatq; eum Galeni locum, qui 1. 1. Artis curatiuæ ad Glauconem de Ery-
sipelate scriptus est: quo Erysipelas à sanguine bileq; simul mixtis cali-
20 dioribusq; quàm par est fieri affirmauit. Quem quidem nos locum initio
huius Enarrationis adduximus. Itaque quum Erysipelas a bili fieri dixit
pluribus in locis Galenus, ei non repugnat quod 1. 1. ad Glauconem &
libro de Tumoribus præter naturam cap. x. de Erysipelate dictum est: à
sanguine scilicet & flaua bile calidioribus quàm oporteat & una commi-
xtis, uel à sanguine quidem efferuescente, sed secundum substantiam ces-
nissimo ipsum gigni: idem enim utrobicq; affirmauit. nempe a bili Ery-
sipelas fieri. Bilim nanque, quæ secundum naturam, Galenus nihil aliud
esse eo loco censet, quàm sanguinem illum tenuissimum calidissimumq;
& efferuescentem, qui ubi in unam quampiam partem ui naturæ procus-
30 buerit Erysipelas faciat. Non enim à bili sola & à sanguine iam secreta ut
Erysipelas, sed magis Herpes, ut eodem ipso libro bellè docet Galenus.
Fitenim Herpes à bili ea quæ à sanguine separata, nec iam amplius illi
commixta in membra delabitur: quæ pro sui tenuitate uel crassitie uas-
ria creat Herpetum genera: exedentem scilicet, cum ea abundè crassa se-
cundum substantiam fuerit, ualdeq; erodens: mitiorem, cum minus acris
minusq; calida fuerit. Erysipelas uero tum creat, quum una cum sangui-
ne confusa, calidiorq; quàm par est reddita, in partem quampiam trans-
fertur. Is enim sanguis qui & substantia tenuissimus est, & caliditate fer-
uentissimus, bilis à Galeno esse censetur, ac propterea dixit exquisitum
40 Erysipelas à sanguine & bile calidioribus quàm oporteat, uel à sanguine
quidem tenuissimo & feruentissimo fieri hunc ipsum sanguinem, naturas-
sem esse bilim existimans, uti & Arabs Auicennas, & Cauliacensis Guido
ex hoc ut arbitror loco existimauerunt. Atq; hæc propositæ explicandæ
difficultati sat fuerint.

*Castigatur
Auicenna, seu
eius interpre-
tis locus.*

*Conciliatio
pugnantiæ
Galeni loco-
rum de Ery-
sipelate.*

An in Erysipelate ab initio refrigerantibus & astringentibus, ut. Arabs Auicennas: an potius ut Galenus, Paulus, atq. Rasis uoluerit, refrigerantibus & humectantibus sine astrictione utendum.

ENARRATIO IIII.

ERYSIPELATO S curationem ex professo tractans Auicenna Fen tertia quarti, cap. v. ab initio refrigerandum esse cum his quæ uehementer adstringunt conceptis uerbis ad hunc modum affirmauit: Et oportet (inquit) ut sit infri gidatio eius in principio fortis stypticitatis, ad hoc ut forsitā augmētetur eius stypticitas super ipsius frigus. Et paulō pōst Et si fuerit Erysipelas super cutem, curetur ex scorīa plumbi cum uino pōntico. Et iterum: Curetur (ait) cum eo in quo est resolutio & exiccatio fortis cum infrigidatione: & illud est sic, sumatur lanæ ueteris adustæ non lotæ pondus drachmarum x i i. carbonis ē cortice pini, tantundem, ceræ drachmæ uiginti, scorīæ plumbi drachmæ x i. seui caprini ueteris cum aqua abluti drachmæ x v. olei myrtini uncias quinque. Ex hac uerborum serie euidentissimè constat, refrigerantibus & adstringentibus uehementemq. stypticitatem habētibus, in Erysipelatos curatione Auicennam usum: quod & perscripta ab eo in id morbi medicamenta testantur: sunt enim ex eorum genere omnia quæ quum refrigerandi uim habeant, certè adstringendi non minimam habēt: qualis est scorīæ plumbi cum uino styptico compositio: & quod sequitur medicamen ex lana ueteri, molybdena, quam ille plumbi scoriam uocat, caprino seuo, & oleo myrtino: hæc enim uehemēter adstringendi stypticitate sua uim habent, uti ex Dioscoridis & Galeni monumentis perspicī per quā facillē potest. Galenus uerō i i. ad Glauc. oppositum omnino sentit. Herpetum enim curationem tradens, eamq. curationi Erysipelatos conferens, adstringentibus uehementer cum refrigeratione curandos esse Herpetes affirmat, contrā quā Erysipelati conueniat. Eius porrō eo loco hæc sunt uerba.

Τὸις δὲ ἑρπησι, τὰ μὲν πρὸς τὴν τοῦ σώματος ἐξουσίαν ὁμοίως τοῖς ἐρυσιπέλασι, ἰσθμια προσέκειται. τὰ δὲ πρὸς τῇ αὐτῇ τοῦ πεπονθέντος μέρεος, ἢ ἐν ὁμοίᾳ. ἅπαντες γὰρ εἰς ἀντιβλεψομένους, φύχωνται μὲν ἐθίλονται, ἀσάντως τοῖς ἄλλοις ἑρπησι τε καὶ ἐρυσιπέλασι. ὁ μὲν δὲτε γὰρ οὗτοι τοῖς φύχων καὶ ὑγραίνων φάρμακα πείσκει, τὰυτα γ' ὅτι φέρονται, ἀλλὰ μόνον τῶν φύχωνται προσήκοντα, τὰ ὑγραίνων μάστιγι διατάμειν. μὴ κρίνω μὴτε θεωρεῖν αὐτοῖς, μήτε πολυγώνω, μήτε τῶν ἐν τῇ πλευρῶν φαλόν, ἢ τῶν ἑσων λατῶν, ἢ ἀνθράκων, ἢ φύλων, ἢ αὐθράκων, ἢ ὁσων, ἢ ἀσάνων, ἢ τῶν ὅσων ὑγραίνων τε καὶ φύχων διαταμείων προσφίγειν, ἢ τοῖς ἐρυσιπέλασι ἢ οὐκ αἰσῶ.

Quod est: Herpetes autem quantum ad totius corporis euacuationem attinet, perinde ut erysipelata curare oportet. Quantum uerō ad ipsius affectæ particulæ locum, non omnino similis cura adhibēda. omnes enim exedentes refrigerari quidem desiderant. non tamen ea ferūt medicamenta, quæ præter id quod refrigerant, etiam humectare natura apta sunt, sed sola admittunt refrigerantia, quæ etiam maximè possunt exiccare. Non igitur uel lactucam, uel polygonium, neq. ex stagnis lentem, aut palustrem

strem lotum, uel anthyllion, uel psyllion, uel portulacam, uel serim, uel semperuium, uel tale aliquid quod refrigerare possit atq; humectare apponendum: quæ Erysipelatibus erant opportuna.

Ex quibus quidem uerbis manifestissimum sit, Erysipelatibus refrigerantia & humectantia; non adstringentia, ut Auicenna uolebat, esse ad mouenda. Inquiente nimirum Galeno, nullum refrigerantium & humectantium quæ Erysipelatibus conueniunt Herpetibus conuenire: ac proinde nec lactucam, nec serim, nec portulacam, aut semperuium, aut denique memoratorum aliquod medicamentorum herpetibus admo-
 10 dum, quum essent tamen ea Erysipelatibus ualde opportuna, utpote abunde refrigerantia atq; humectantia. Quod Auicennæ sententiæ aduersatur. Quin & Paulus Galeni fidus interpret, explicatius eius sententiam libro
 1111. his uerbis confirmat:

Cap. 11.

Χρῆσι δὲ τῇ ἐρυσιπέλατι κατὰρχῆς ἀς ἐφ' ἧς ψυχρῶν μὲν ὑγρῶν δὲ αὐτὴ συνίσταται, καὶ αὐτῶν, καὶ αὐτῶν, καὶ ψύλλων.

Id est: Indigent autem initio Erysipelata, ut dixi, refrigerantia atq; humectantia absq; adstrictione: qualia sunt semperuium, portulaca, psyllion, & cætera.

Quid hīs uerbis explicatius ad Galeni adstruendam assertionem dici possit, planè non uideo. Refrigerantibus enim & humectantibus absq; ad-
 20 strictione utendum esse in curandis ab initio Erysipelatibus, Paulus hoc loco docet, ea ipsa adferens medicamēta quæ à Galeno in id morbi 11. ad Glauconem præcitato loco adducta erant. Quamobrem testatissimum relinquitur, Galenum ac Paulum Auicennæ aduersarios hac in re, uti in plerisque alijs esse. Galeno uerò & Paulo Rasis inter Pœnos summo semper in honore habitus assentitur, qui libro diuisionū capite de apostematibus calidis ad hunc modum loquitur: In sanguineo apostemate, inquit,
 30 cum illis quæ refrigerant & stypticitatem pariunt, procedendum, qualia sunt sandali, rosæ, siel memithe, camphora, aqua rosarum, acetum: in cholerico, cum eis in quibus est refrigeratio, & humectatio, sicut psyllium conca-
 40 ssatum cum citrullorum aqua, & rasura cucurbitæ, citrulli, & portulaca contrita, & similia ex herbis frigidis. An non hic apertissimè Pœnus autor in Galeni & Pauli, Græcorum sententiam descendit concessit uerbis: refrigerantibus & humectantibus, ut illi: non refrigerantibus & adstringentibus, ut Auicenna, utendum in Erysipellate docens. Quod quidem ipsum magna certè ratione astruxisse uidentur ab ipsa nimis mirum morbi natura curationis scopum indicationemq; præcipuam sus-
 50 mentes. Nam quum sit Erysipelas, tumor quidam præter naturam à feruentissimo humore eodemq; sicco proueniens, nempe à tenuissimo & feruidissimo sanguine cui bilis flaua sit admixta, uti præcedente enarra-
 60 tione à nobis ex Galeno 11. ad Glauc. monstratum est: omnis autem morbus per contraria tolli debeat, uti concors est omnium medicorum sententia: consequens est, morbum hunc calidum & siccum, refrigerantibus & humectantibus, non exiccantibus esse curandum, contra quàm Auicenna existimarit, foeditissimè certè in hoc lapsus, qui adstringentia &

Cap. 12.

ad hunc
et huncAuicenna
lapsus.

ualde styptica admoeri consulit: malè certe in hoc ægris consulens, qui dum ijs præsidijs utuntur, in magnam incidunt noxam: crassiere utiq; ab stypticis reddito humore, impactioreq; quàm ut facile discuti postea à digerentibus possit, unde saepe liuores in membro atq; nigrores contingunt, magnum sanè in Erysipelatibus malum. Galeni igitur ac Pauli Rasisq; hac parte potius, quàm Auicennæ (si ægris rectè consultum uelimus) sensa sequamur: qui pro morbi natura congrua admoere medicamenta, morbo quidem contraria, sua qualitate opposita, & ægrum nequicquam lædentiæ, methodo norunt. Non solum autem in medicamentorum loca-
 10
 lium delectu, uerum etiam in ijs præsidijs, quæ ad totius corporis euacuationem pertinent, errasse Auicennam in Erysipelatos curatione, ex his quæ ab eo in capite ad id dicato scripta sunt Fen I I I. quarti cap. V: euidentissimum relinquitur: de mittendo enim sanguine in Erysipelate uerba faciens, ita scribit: Erphlebotomia quidem non multum confert, nisi quando materia est inter duas cutes. Si autem profunda fuerit, tunc eius iuuamentum minoratur, & fortasse attrahit. Hactenus ille. Vnde illud constat, tum sanguinis missionem in Erysipelate minimè conferre, quum profundus fuerit qui Erysipelas facit humor: tum uerò usui esse, quum illius materia (ut ipsius uerbis utar) fuerit inter duas cutes. Quod quàm sit à ueritate alienum, cuiq; uel mediocriter in re medica uersato per se
 20
 statissimum esse puto. Quid enim alienius dici quicquam potest, quàm quum fuerit Erysipelatos materia profunda, tum sanguinis missionem minimè conferre: cum si quando aliàs in Erysipelate, tum certè maximè congruat: Crasso nimirum existente humore, & magis in carne impacto, quod quum sit & impurum esse Erysipelas & phlegmonosum abundè constat, quo sanè in genere Erysipelatos optimam esse sanguinis missionem omnes testantur: ubi scilicet sanguis bili confusus & superantior fuerit & crassior, unde in carne impactum magis ob humoris crassiciem nascatur Erysipelas. Vnde Galenus, inflammationibus (inquit) quæ cum Erysipelate coniunctæ sunt, & Erysipelati cum inflammatione mixta quan-
 30
 tum fieri potest curatio est adhibenda: semperq; illi quod magis superat resistendum. Itaq; si sanguis in mixtione superarit (quod sanè fit cum crassus fuerit humor & in carne impactus) tum illi occurrendum pro Galeni eo loco sententiæ, idq; missione sanguinis, necessario oportet. quòd superante sanguine nullum sit sanguinis missione præsentius auxilium, si cætera ad uacuationem necessaria non repugnent. Falsus itaque est Auicenna: sanguinis tum missionem fieri in Erysipelate prohibens, quum profunda fuerit Erysipelatos materia: quòd non admodum (ut ille putat) tum conferat: quum tamen, uti statim probauimus, nullibi conferentior sit atq; utilior. Quin & in eo falsus itidem inuenitur, quòd tum conferre sanguinis missionem dixerit, quum Erysipelatos materia inter duas fuerit cutes: id enim quum sit, indicio est, tenuem quidem esse qui Erysipelas facit humorem, atq; adeo exquisitum esse Erysipelas: quod autore
 40
 Galeno I I. ad Glauc. tanquam cutis solius passio est. Exquisitum inquit Erysipelas, tanquam cutis solius passio est. Vbi uerò exquisitum fuerit Erysip

2. ad Glauc.
cap. 7.

3. ad Glauc.
cap. 7.

Erysipelas, (quod sanè erit, ubi materia inter duas cutes tenuitate sua, ut Auicennae uerbis utar; contenta fuerit) tum sanè non mittendum esse sanguinem, sed magis purgandam bilim, Galenus doctissime affirmauit. Non tamen ex uena in talibus sanguis mittendus est, (de exquisiti Erysipelatis curatione loquens ait) sed ventrem tantummodo expurgare sufficit: dandum autem medicamentum quod bilem flauam educat. Non itaque mittendus sanguis, ubi tenuis fuerit humor, & quasi solam cutem occupans; sed magis bilim educente medicamento mouenda aluus, quod ex tali purgatione & morbosica à corpore uacuetur causa, & à loco fluxione tentato quàm longissimè reuellatur qui influit humor. Quæ quidem merendi ratio his qui à fluxione nascuntur morbis, oppositissima & consentissima à Galenio millies in mille locis habita est.

2. ad Glau.
cap. 7. ad fin.

In Arte medi-
cinali. & 2.
ad Glau. &
13. & 14. Me-
thod.

Dioscoridem in Meliloto pingenda diminutum fuisse.

ENARRATIO V.

DIOSCORIDES egregius plantarum historiae enarrator: eoq; in genere etiam ab ipso Galenio princeps habitus (ut cui nimirum tantam in herbarum descriptionibus fidem, quantam nemini alteri adhibendam censeat) in meliloto pingenda, hoc est, ea quam fertulam campariam Plinius & Celsus Latini sermonis principes, Cato fertam campanicam uocauit; non satis exactus aut potius in ea describenda diminutus fuisse uisetur. De ea enim lib. 111. cap. XLIII. scribens, ad hunc modum differit:

6. de Simpl.
fac. cap. 1.

Quod est: Meliloto probatissima attica, & quæ in Cyzico & Chalcedone nascitur, croci colore & odorata. Nascitur in Campania circa

Nolam, colore luteo, & infirmo odore.

Hæc de Meliloto quantum ad illius plætæ natalem locum delectumq; pertinet Dioscoridis assertio: quæ si cum aliarum plantarum ab eodem descriptarum historia conferatur, manca sanè acieiuna iure dici poterit: ut in qua nimirum nec foliorum figura, substantia, qualitas, sapor: nec radicis aut seminis natura ullatenus explicetur. quod in omnibus ferme reliquis plantarum descriptionibus facere ipse solet. Nisi forte una tantum ratione uindicari ab oscitantæ crimine possit, quod in ijs describendis quæ passim ubique nascerentur, quæq; uulgo essent nota, minus rem adhibendam diligentiam censuerit. Plinius tamen diligentissi-

Dioscorides
ab oscitantæ
crimine uin-
dicatur.

Lib. 21. Nat.
histo. cap. 9.
& 11.

mus atq; exactissimus rerum naturæ indagator, prætermittendum id etiam in uulgarī illa herba meliloto non putauit. quin eius folia ac flores quales nam sint egregiè depinxit, libro uidelicet naturalis historie x x i. cap. 1 x. in hæc uerba: Ergo in coronamenta folio uenere melothron, spireon, trigonon, cneoron, quod casiam Higinus uocat. Et quod Cuni-

laginem, quæ conyza, melizophylon, quod apiastrum, meliloton quod fertul

sertulam campanam uocant. Est enim in Campania Italiae laudatissima, a
 Graecis in Sunio, mox Chalcidica & Cretica; ubicunq; uero asperis &
 syluestribus nata. Coronas ex hoc antiquitus factitatas indicio est nomen
 sertulae quod occupauit. Odor eius croco uicinus est & flos, ipsa rana.
 Placet maxime folijs breuissimis atq; pinguisimis. Haec capite 1. de cap.
 te uero & 1. eiusdem libri, Melilotos, ait, ubiq; nascitur, laudatissima ra-
 men in Artica. Vbicunq; uero recens, nec caudicans, & croco quam simi-
 lissima: quanquam in Italia odoratio & candida. Haec tenus Plinius. Ha-
 bere autem meliloton trifolij folia quanquam pinguiora, ipsum nomen
 lotos indicat, ut non immerito quidam trifolij speciem ipsum esse opti-
 nentur, & si reuera ab eo differt, quod trifolium in odorem est, melilotos
 odorata: illud uirentia folia & tenuia. Haec candida & pinguiora ut meli-
 loton trifolium non esse abunde ex his constet. Serapio eam longe aliter
 atq; Plinius depinxisse uidetur, qui cap. x v i i. sui de Simplicibus li-
 bri, folia ipsam habere uiridia, rotunda, atq; rara, ramulos tenues scripsit,
 fructumq; uaginis quibusdam inclusum in quibus semina pauca cerulei
 coloris seu glauci, uirille uocat, rotunda, exigua contineantur: atque eo
 ipso loco Dioscoridem citans, duo ipsius genera ex eiusdem Dioscoridis
 sententia contra ueri fidei statuit. Alterum croco simile odoratum, de
 quo reuera Dioscorides praecitato loco: alterum foeno graeco prox-
 mum, de quo ne uerbum quidem apud Dioscoridem: tantum enim de
 illa, quae croci colorem refert & odorata est, meminisse cum scimus ut
 legenti caput de meliloto scriptum lib. I. I. I. certissima fide constat. Nec
 uideo unde id sumplisse Serapio potuerit, quum melilotos trifolij potius
 quam foeni graeci folia habere conspiciatur. Quanquam scio foeno graeco
 folia loto proxima esse, unde fortasse in eam opinionem deduci Serapio
 potuit, foliorum similitudine deceptus. Atq; haec de meliloto. Quae a me
 non contradicendi studio (quis enim id aduersum Dioscoridem ausit)
 sed ueritatis magis inuestigandae amore (quae nobis rebus ceteris omni-
 bus secundum Deum est praeferranda) optimi cuiusq; ac candidissimi iu-
 dicio acrius excutienda proposita sunt.

Rhabarbarum uocatum cum tota substantia exhibitum, ut medicinam fac-
 tantes dicere solent, ut uilius esse cum omnibus: cum praesertim sanguinem
 reiectantibus, & plus soluere quam illius dilutum, quod uulgo medicorum
 infusionem uocat.

ENARRATIO VI.

RECTISSIME illud a Galeno I. de Simpl. facul. dictum
 est, inuentionis omnis demonstrationisq; principia ea esse,
 quae sensui atq; intellectui sunt euidentia: quod non aliunde
 de fides rebus, quam per ea quae uel sensibus uel intellectui
 patent, haberi possit. Quamobrem qui rei cuiuspiam na-
 turam tractare, & quid nam unumquodq; in corpore possit demonst-
 ratione ostendere aggreditur, ut ab ijs principijs tractationis suae initia du-
 cat,

cat necessarium omnino uidetur. Itaq; mihi nunc faciendum id est, ut, quando aduersus medici cuiusdam assertionem de Rhabarbaro in substantia exhibendo sermo habendus est, ostendendumq; ipsum sic exhibitum & amplius soluere, & utilius esse, præsertim ijs qui sanguinem ex ore reijciunt ab ijs quæ & intellectui & sensibus perspicuisima sunt exordiar. Quod antequam facio, rei historiam unde in hac disputationem incidimus enarrabo. Guido Argiueus Mediolanensis, ætate iuuenis, temperamento calido & sicco, mediocris habitus, uitam degens otiosam, cum de repente in sanguinis reiectionem, quæ Græcis *αἱματηρία*, uel rectius *αἱματόσις*, dicitur, incidisset: à sanguinis nimirum tum copia, tum acrimonia per rupto uase, (erat autem uas in pulmone ruptum, uti ex sanguinis tum tenuitate & florido colore, tum copia & reiectionis modo euidentissimè apparebat) nosq; ad curationem accersuisset: ea confestim adhibuimus auxilia, quæ profutura, & morbumq; celeriter depulsura sperauimus: statq; statim in cubito uena, sanguinem non multum nec affatim, sed sæpius ac modicum eduximus: sic enim auertere sanguinem, & ad contraria loca reuellere iubet Methodi v. Galenus: moxq; frictionibus, uinculis extremarum partium, ceterisque præsidijs commodè usi, magnocq; in silentio ac quiete ægrum seruantes, tum morbi causam, abundantiam scilicet sustulimus, tum sanguinem suppressantes, ulcus curauimus. Verum quum sanguinis acrimonia ob multam admistam bilim curationi plurimum obstaret, hanc cholagogo medicamento purgandam magna certè ratione censuimus. quod curari nequicquam morbus posset, manente quæ ipsum excitauerat causa: quæ docta Galeni millies in mille locis sententia est. Itaq; de dando Rhabarbaro cogitantes, optime id medicamentum facere rati, in medicamento quidem delectu consentientes, in exhibitionis modo dissensimus: alter enim solum radicis dilutum dandum: ego uerò substantiam totam censebam: exploratum habens ea quam intermistam soluendi facultati habet adstringendi ui & curando à nobis affectui utilius fore, & plus noxi humoris sic propinatum educere. Cui quidem ille meæ sententiæ cum magna proteruitate aduersus iret: nec ullis ego eum rationibus à semel concepta opinione dimouere possem, statui omnino quod uerbo persuadere non potui de scripto monstrare, efficere: ut demonstrationis robore hominis conceptam opinionem ualidissimè frangam. Est itaque illud exploratissima sensuum fide manifestissimum, rheon hoc, quo de in præsentiarum agimus, è soluentium medicamentorum genere unum esse, adeo uiribus & nobilitate præstans, ut eius generis præsidiorum primas tenere credatur: ut quod nimirum singulari quadam prærogatiua præ cæteris omnibus noxia à corpore uacuando, membra confirmet ac roboret, præstanti scilicet quam habet adstringendi ui, & omni (qua cætera purgantia medicamenta fermè omnia prædita sunt) noxia qualitate careat. Vnde illud meritò dixisse de eo Arabs Auerrouis v. suarum collectionum libro uisus est Raned (quod nos uulgato nomine uel Rheubarbarum uel Rhabarbarum dicimus) admirabilius esse medicinis cæteris purgantibus, eo quod membra corporis omnia

Cap. de Rha
barbaro.

corrobores, sine uenenosa qualitate sit, & frenum quo cæteræ destituuntur, adstringentem uidelicet sui partem aromaticamq; facultatem abunde multam possideat: ut euidentissimum sit, ac longo iam usu exploratum, nullo reliquo medicamento quam hoc, tutius aut maiore cum fructu noxia à corpore pelli: ut magna cum ratione Mesueus & pueris & senibus, & uterum gerentibus tuto dari posse capite ad id proprio scripserit. Quod perpendentes qui uulgo medicinam faciunt, & quaestui student, generoso hoc medicamento nobilium ac potentum aluos, ubi opus est, purgant: quod tantæ interdum æstimationis fuit, ut auri pretium pari pondere æquarit. Vtimur itaq; præcipue eo nunc, uel ubi bilis purganda, uel tormina leuanda sunt, uel ubi quis è sublimi cecidit: & in uniuersum, ubi cum humoris noxiæ uacuatione robur membræ addendum est, astringendumq; uiscus: unde bilim noxiam uacuare studemus. Cuius rei gratia utiliter sanguinem ex ore reiectantibus datur, quod & humorem acrem commodè uacuet, & sua quam possidet adstringendi facultate, adaperata uasa constringat ac denset. Quæ nos una maximè ratio impulsit, ut ægro huic salutariter propinandum suaderemus. Purgans itaq; esse Rhabarbarum hoc nostrum medicamentum, & cholagogon, id est bilis commodèeductiuum, & quotidiana experientia docet, & neotericorum de eo scribentium, Arabum præsertim, concors assueueratio confirmat. Magna autem cum ratione Rhabarbarum hoc, nostrum appellandum censui: hoc est nostra, uel recenti antecessorum nostrorum ætate inuentum, ut aliud esse ab antiquorum Rha, uel rheo uocato demonstrem: non enim Dioscorides, Galenus, & omnium uetustissimus Hippocrates nostrum hoc Rhabarbarum pernouerunt. Paulo tamen cognitum fuisse ex multis eius autoris monumentorum locis cognosci facillimè potest: libro enim primo cap. XLIII, ea numerans ex professo quæ sanis aluum mouere possunt, Rhabarbarum in ordinem cogit medicamentorum aluum ducentium:

Τὴ δὲ πάλαι συνιστάσαντες τερψιφθίνας διδόντες, ἰλαίως μὲν γὰρ καὶ ἀπὸ τῆς πικρίας, πολλοὺς δὲ ἐπὶ τῶν βαλάντων πρὸς ἀρετὴν καὶ ἀμύσησιν.

Alii subductionem (ait) antiqui iuuabant, resinam terebinthinam oliuæ modo dormituris deuorandam offerentes. At quum acrius aluum mouere cogitamus, rheu momentum admiscebimus.

Hæc libro primo: libro uero III, cap. XLVIII, aquæ intercutis curationem tractans, catapotijs illis quas in id morbi admirandas uocat, rheon hoc ut solutiuum admiscet:

Καὶ ταῦτα δὲ θαυμαστὰ καὶ ἀπὸ τῆς ἀλῆος, εὐφορβίης, κόνος λανθὸς αὐτὴ ῥ, α. πρὸς ῥ, ε. ἀνελάμβαναι ἢ ἐξάμηνος καὶ πλάσι, καὶ ἀπὸ τῆς διδῶς ῥ. ἢ θ.

At sequentia (ait) mirifica sunt catapotia, Aloes, euforbij, grani gnidi, singulorum uncia: rhei semuncia, excipiuntur brasiacæ succo singulis turq; catapotia, dantur si liquæ septem aut nouem.

In Manardii

Vnde mirari subit Manardum, uirum alioqui oculatissimum, tam sibi parum in hac re constitisse, ut rheon hoc nouum, priscis modò cognitum, modò incognitum affirmet: & modò eiusdem cum antiquorū rheo generis,

generis, modò diuersi esse astruat. Diuersi quidem conceptis uerbis epistola v l. lib. x v i i. cùm ait: Quòd si hoc de quo antiqui scripserunt, & quod penitus odore caret, recipiendum in pleuritide est: quis non libentius admiserit aliud genus quod in communi usu ante Paulum Aeginetam esse coepit, barbarum scilicet uocatum, odore suo eximio principalia membra, & præcipuè spiritualia, miro modo corroborans, & uires recreans? Epistola uerò ultima lib. v. ad Leonicenum, Mihi inquit (de rha antiquorum, & rhabarbaro nostro loquens) eiusdem esse speciei uideatur, præstareq; Indicum. Et epistola i l. libri v. de Rhabarbaro nostro strate loquens: Quicquid tamen sit, non est ambigendum eam prærogatissimam, non habuisse apud antiquos inter cathartica, quam nunc habet.

Vnde uidere est non satis ipsum sibi in hac re constituisse. Ad institutum itaq; redeunt, purgans medicamentum esse rhabarbarum hoc nostrum cum euidentissima sensuum fide constet, atq; Auerrōys Cordubensis, & Ioannis Mesuei, neotericorumq; omnium de eo scribentium testimonio, id ostendere habemus plus ipsum tota sua substantia exhibitum soluere: utiliusq; dari, quàm ipsius dilutum, idq; hac potissimum ratione suis uoluti axiomatis constante quæ uim demonstrationis sit habitura. Sunt autem axiomata medica hæc ex Galeno desumpta. Primum, Medicamenta alia suis ipsorum substantijs, alia qualitibus manifestis agere: uti libro de Theriaca ad Pisonem bellissimè Galenus docet: cuius sua lingua loquentis eo loco hæc sunt uerba:

Ἡμεῖς γὰρ εἶναι, ὡς ἀπὸ τῆς φύσεως, ἡγεῖται ἡμῶν ἐκ τῶν χυμῶν ἢ τῶν φαρμάκων πρὸς τὴν αἰσθησίν, καὶ οὕτως διαφέρει, ὡς μὴ μόνον αὐτῶν οὐ τὴ συνθεσὶς τῶν πικρῶν ἢ δυνάμεις ἐξ ἑαυτῶν δυνάμεις, αἷμα καὶ τῶν ἁπλῶν φαρμάκων, τὰ μὲν δὲ ὅλας αὐτῶν ἢ ὅσας, μίαν τινὲ καὶ ἁπλῶν ἐπιδείκνυνται τῶν δυνάμεων, ὡς πρὸς ἢ σκαμμονία ξυνοδῶν χαλκῶν ἑλκυστικῶν φαίνεται. τὸ δὲ καὶ ἢ ἀπὸ τῆς ἐπιθυμίας, τῶν ἢ μελάνος χυμῶν ἢ καὶ ἢ κελίας καθάρων ἐξ ἑαυτῶν, καὶ ἢ κινδύου κίνου τοῦ φλεγμῶν, καὶ πᾶν τοῦ ὑδατῶδους περιφανῶς ἀγῶνός ἐστι. ταῦτα γὰρ τὰ φάρμακα ἐκ παντὸς αὐτῶν τὸ μῆκος, καὶ δὲ ὅλας αὐτῶν ἢ ὅσας ἢ ἁπλῶν τῶν χυμῶν τῶν πικρῶν φαίνεται.

Quod est: Multa quidem uti nō ignoras, penes nos est parata ad usum medicamentorum facultas, adeoq; diuersa, ut non solum in compositione uirtutis diuersitas uideri queat, sed etiam simplicium medicamentorum, alia quidem ex tota ipsorum substantia unam quandam & simplicem uirtutem indicent. Quemadmodum scammonia bilem flauam trahere apparet. Epithymum atticum atrabilarium humorem ex uentriculo purgare cernitur. Coccus Gnidius pituitam & totum aquosum humorem educit. Hæc siquidem pharmaca ex tota ipsorum parte, totaq; substantia huiusmodi humorum educationem moliri conspiciamus. Quod explicare Mesueus uolens, non ineptè dixisse est uisus, solutiuum medicamentum non tale esse temperamenti sui merito, sed quia tali cœlesti uirtute donatum, Dicimus, inquit, quòd medicina laxatiua non est à re cōplexionali sic, sed quia talis. Neq; ut cōtrarium in contrarium quia contrarium, sed quia tale. Et neq; quidem simile attractiuum huius, uel erradicatiuum aut contrarium sed quia tale. Et neq; quia graue aut leue, agitatiuum su-

perius uel inferius, sed quia tale: dotatur enim omne duplici, ut Philosophi aiunt, uirtute, elementari, & cœlesti: huic quidem communi, huic uerò propria. Etenim calefactuum & infrigidatum calidum & frigidum omne. Solutium autem non quia calidum, nec quia frigidum, sed quia cœlesti uirtute dotatum, sic ipsius missionem regulante: & ob hoc quidem solutium hoc, illud uerò prouocatum. Secundum axioma, cui inniti nostra demonstratio debet, id est, medicamentorum facultates experientia esse diiudicandas: quod Galenus tum I. tum IX. de Simpl. facult. sæpissimè docet. Tertium facultates actionum esse causas, uti bellissimè idem Galenus libro de Facultatibus natur. probat. Quartum, has facultates nihil esse aliud, quàm potentias quasdam seu uirtutes rebus ipsis à natura inditas; quarum merito operentur: sic enim ea de re Plato I. de Repub. cum inquit, Nonne & uirtus tibi esse cuius uidetur, cui aliquod opus adscribitur? Ex his itaque hypothesibus, axiomatum uim habentibus, hanc construamus rationem: Rhabarbarum solutium quidem medicamentum est, ut experientia docet, à tota igitur sui substantia solutium, Ex prima hypothesi: quæ enim soluunt, quatenus id efficiunt, à tota sui substantia id moliantur, uti supra ex Gal. lib. de Theriaca ad Pisonem & Mesueo monstrauimus. Sed quæ à tota ipsorum substantia operantur, maius opus efficiunt ubi plus substantiæ, quàm ubi minus: (ex quo enim operatio substantiam in talibus sequitur, necessarium quidem est, ubi abundantior eius rei substantia fuerit, maius ibi opus inueniri) Atqui in toto rhabarbaro longè plus substantiæ quàm in illius diluto inest: cum in hoc solum pars tenuis & ærea, in illo præter hanc & terrea quoque inest: erit itaque & plus uirium in soluendo, cum ex quarta hypothesi ex Platone sumpta, uirtus seu potentia res ipsas comitetur, & id sit cui proprium cuiusque opus adscribitur. Plus itaque rhabarbarum tota sua substantia exhibitum, quàm illius dilutum mouebit, quod erat probandum. Præterea cum facultas, ex tertia hypothesi, actionis sit causa: ubi hæc amplior fuerit, ibi actio maior. At in toto rhabarbaro quàm in illius diluto facultas maior: (ex quo facultas rei substantiam sequitur) manabit itaque à toto rhabarbaro quàm ab illius diluto facultas operandi amplior, atque proinde actio uberior erit. Sed quid rationibus immoror? cum rationum omnium uim una experientia longo interuallo superet? An non id in dies experimur, maiorem à tota rhabarbari substantia quàm à liquore solutionem sequi? si enim parem rhabarbari portionem uni quidem tota cum substantia; alteri uerò sine hac, sed solo propinato liquore exhibueris, maiorem longè ab illa quàm ab hac (nisi aliunde impedimentum sequatur) uidebis. Quod millies ego in innumeris ægris sum apertissima sensuum fide expertus. Quod animaduertens Galenus IIII. de Sanitate tuenda, sic ea de re sententiam tulit: Medicamenta (inquit) subtilia facilius in totum corpus distribuuntur, crassiora in uentre hærent melius, & proinde deiectionibus hæc sunt idonea, illa cæteris operibus. An non conceptis hic uerbis Galenus nostræ sententiæ adstipulari uidetur? inquisens crassiora medicamenta in uentre melius hære, ac proinde

Demonstratio de Rhabarbaro in substantia exhibitum.

Altera Ratio demonstratio.

inde deiectionibus esse idonea magis. Quamobrem quum rhabbarbarum tota sua substantia exhibitum, & crassius sit quàm illius dilutum, & uentri firmitus hæreat, deiectioni moliendæ erit idoneum magis, uel Galeni sententia. Probauius abundè satis opinor, & ualidissimis rationibus & experientiæ fide plus rhabbarbarum totum quàm ipsius infusum solueret. Adstruendum id modo probatissimorum quorunq, qui ea de rescripterunt testimonijs: quòd res tam firmis assertionis uinculis constabilita pro comperta haberi perpetuò possit. Mesueus certè apertissimè id testari uolens, Rhabbarbari in puluere dosim à drachma una ad quatuor tantum esse uult: infusi uerò à sesquidrachma ad decem. Quamquam mendosum esse eum locum abundè constet: ut pro decem drachmis, duæ scribendæ sint: uti & Manardus in suis ad Mesueum Annotationibus, & Iacobus Syluius Medicorum nostri seculi decus singulare & ornamentum, libro I I. de Medicamentorum componendorum ratione testantur: hic enim sic Mesuei locum emendandum censet. Rhabbarbarum, inquit, cholagogum & phlegmagogum datur puluere à drachma dimidia ad drachmam unam & semissem: infusum uerò à drachma una & dimidia ad drachmas duas: ut mendosus sit locus hic Mesuei, à drachma una & semisse ad drachmas decem: sic enim nunquam scripsisse uidetur. Manardus uerò excele-
 30 lere nimis eam quantitatem, nec posse sine discrimine semel dari (ut Pansoni cuiusdam nobilis testimonio qui id temerè magno suo malo sumpterat) contendit. Itaq, quum Mesueus, Manardus, Syluius, & quotquot de facitanda medicina commentarios reliquerunt, maiorem infusi rhabbarbari dosim, minorem cum tota substantia exhibitæ propinent: maiorem soluendi uim in toto rhabbarbaro, quàm in illius diluto inesse censendum est. Veretur enim ne nimia quantitate effrenis sequeretur solutio, si tantundem Rhabbarbari quantum diluti sui darent. Quæ enim uiribus efficaciora sunt, minore dosi exhiberi: quæ infirmiora, ampliore debent: siliquæ enim Aegyptiæ, mellis aërei, tamarindorum, & similium plus
 30 quàm rhabbarbari, agarici, & scammonij exhibere, quum usus est, solemus: quòd imbecilliora illa sint; hæc fortiora. Sed quid in his laboro quæ perspectissima quæ sint demonstrationis robur non requirunt? Manardus certè eo in argumento omni molestia sese liberans, & ad Antonium Pedocham medicum scribens, epistola V I. libri x v I I. ita de tota re ceu censor quidam statuit. Secundam (inquit) tuam dubitationem (erat autem dubitatio ea ab Pedocha Manardo proposita: num Rheon totum deglutitum, quàm eius infusum, plus moueat) solius Ioannis Mesuei testimonio, quem apud te magnæ autoritatis esse puto, facillimè dissolues. Dari enim permittit hic uir liquorem, in quo rhabbarbari madues-
 40 rint decem drachmæ, contriti uerò, quatuor ad summum drachmas concedit, contrarium facturum si maiorem uim purgandi relinqui in liquore putasset, ea quæ in tota substantia reperitur. Neq, hoc rheo peculiare existimandum: cum omni medicamini siue leniter siue uehementer purgantis sit cõmune: æqua enim cuiusq, portio, ualidiùs longe purgat per se tota deglutita, quàm eius decoctum uel cremor ebibita. Nec credendum,

Iacobus Syluius.

ut tuæ innuunt rationes; tota purgatoria uim in liquorem transfundi: Nam in eo etiam qui per quinque dies maduit, ad nos delato, licet animam perdidisse à Mesue dicatur, uis tamen adhuc quædam superest purgatoria, ut qua nec pars ipsa terrestris penitus caret, in his præcipuè medicamentis quæ (ut Mesuei modo loquamur) euacuant comprimendo.

Hæc de nostro quo de in præsentiarum agimus argumento docta Manardi, nec minus uera assertio, quam latæ sententiæ loco habendam à qua prouocare non liceat (ut Iurisperiti dicere solent) optima certè ratione censeo. Maneat itaq; in confesso illud, Plus Rhabarbarum, omnèq; aliud purgans medicamentum, per se totum deuoratum, quàm illius liquorem soluere. Dari uero utilius præsertim in sanguinis reiectione totam ipsius substantiam, quàm dilutum, nemo quisquam est qui ignoret: cum terrea illa & adstrictoria illius pars qua cogere & agglutinare apertum uas potest, insit toto epoto rhabarbaro, non insit autem in illius liquore: ut in quem solum pars tenuis & aërea, non terrea & crassa rhabarbari transfundatur: tum etiam quòd ipsum totum exhibitum, cum & abundè moueat, & adstrictione sua solutionem non impediens, uiscera omnia corroboret, an non utilius dabitur, quàm si solus liquor dilutum uè præbeatur: ut quod omni adstringente uirtute spoliatum, quæ robur principibus membris afferre debet, minimè roborare illa possit: quorum tamen summam esse in omni morbo habendam rationem, doctè Gal. x 1, Methodi docuit. Quum enim uarias rhabarbaro dotes natura tribuerit, amaritudinem scilicet, qua biliosa educit: acrimoniam leuè, qua incidere crassa potest, adstrictionem demum, qua dissoluta roborare membra ualeat: an non præstat totam illius substantiam, in qua hæc insunt omnia, dare, quàm illius dilutum, à quo roborandi uis (præcipuum scilicet munus) abest? Adde quòd in soluentibus medicamentis propinandis antiqui infusionibus usi non sunt, sed ipsis per se deuoratis. Galenus enim v. Methodi catapotia conficit ex aloë, scammonio, colocynthide & agarico. Et x 1 1 1 l. cancrum curat epithymo ad drachmas quatuor cum sero lactis exhibitio. Et eodem loco, illustrem Romæ mulierem herpete laborantem, clam immisso in serum lactis scammonio purgauit: tantum (libro Quos & quando & quibus medicamentis purgare oportet) helleborum daturus, acetum mulsum, in quo ramusculi hellebori albi in raphanum infixi maduerint, ad uomitum ciendum dari præcipit: ut intelligatur, priscos cum de purgantibus exhibendis medicamentis cogitarint, totum medicamentorum substantiam, non infusionem quam uocamus dedisse. Quod si illi in fortibus medicamentis utilibus fecerunt, scammonio, colocynthide, peplio, & reliquis, cur non multò còmodius nos in leuibus, & quæ (ut Mesuei more loquamur) comprimendo educunt, id faciamus? Infusiones enim siue diluta in medicamentis purgantibus (ut Mesueus in suis canonibus docet) eo inuenta sunt, ut aut uis medicamenti omnis maior uè illius pars in liquorem illum trahatur, ac transeat, aut ut gratior sit medicata potio: (solent enim infusa, quàm solida purgantium medicamentorum substantia gratiora esse) tum ut lim-

placis medicamenti facultas uehemens retundatur, ut tripolium lacte ca-
prino maceratum clementius efficiamus: uel ut facultas recens aliqua me-
dicamento per infusionem adiungatur, ut cum à remotis educere excre-
menta uolumus, tripolium succo agrestis cucumeris temperamus, ut uas
lentius attrahat: uel ut medicamentum lubricum & leue faciliq; fluens
reddamus, quo modo colocynthidis substantiam liquore tragaganthi
præinfusam facile labilem ac lubricam efficiamus: ne adhaesu suo & mora
uentriculo, intestinis, uesicæ, molesta sit. Sic scammonium uiolaceo uel
amygdalino oleo temperatum facilius deorsum truditur, nulla quas per-
10 meat partium noxa. Aut igitur liquor in quem quicquam immittitur
medicamenti uires in se trahit, aut mutat, ac frangit, uel auget, & effica-
ciores reddit: quæ cuncta fusilissime Mesueus & Syluius docent. His itaq;
scopis si quando infundere medicamenta sit opus, infusis utendum. At
cum soluere uolumus, & à corpore noxia expellere, totam medicamenti
substantiam potius, quam illius liquorē, ijs quas supra attulimus rationi-
bus, dare expedit: præsertim si eius generis sit medicamentum, quod robo-
randi uiscera (quæ infirmiora plerumq; purgantium medicamentorum usu
reddi solent) potestatem habeat, quale inter cætera rheon hoc nostrum
haberi solet. Itaq; consultius facturos medicinam exercentes existimo, si
20 rhabarbarum daturi ad biliosa purganda, totam illius substantiam, quam
infusum dederint: præsertim si in sanguinis reiectione propinaturi id
sint. Nam præterquam quod sic exhibitum membra omnia corroborat,
sanguinem etiam adstrictione sua uehementer sistit, ualet enim reiectioni
sanguinis rhacoma, non illud solum quod Plinio, Dioscoridi, atq; Gale-
no cognitum fuit, inodorum scilicet, & adstringendi uis præditum: sed
hoc etiam nostrum, purgandi potestatem habens: notabilem enim sty-
psin gustatum habere deprehenditur. Tu igitur his adductus sententiam
muta, & ueritati cede, ne plus tibi quam ueritati tribuere uideare.

30 *De pariendi statuto mulieribus tempore: & an ad undecimum usq; men-
sem gestari fetus in utero possit.*

ENARRATIO VII.

V M de statuto à natura mulieribus pariendi tempore co-
gitareni, uideremq; nullum certum atq; statum tempus
illis esse à natura præfinitum: cum quasdam septimo, alias
oçtauo, pleraq; nono, aliquas etiam decimo atq; undecimi
initio parere contingat, quæ esset tantæ rei causa animade-
uersione sanè dignissimum existimaui. In quam sanè cogitationem ac rui-
40 ut incumberem, uxoris meæ inopinatus immaturusq; partus effecit.
Nam cum ea utero grauis septimestremq; gestas foetum in nonum men-
sem pro cætero suo more uentrem se gestaturam arbitraretur, (etsi semel
antea uitalem partum septimo mense edidisset) opinione sua falsa, iliorum
ac renum doloribus de repente correpta, aquis fluentibus ichoribus,
adapertisq; uteri ostio parturire cœpit, moxq; scitum forma puellum

Lib. 6. Epid.
secundis octi-
me, Aphorif-
mo 6.

peperit, qui biduo post destillatione in fauces pectusque irruente, ac spiritus uiam intercludente, Deo sic disponente, sublatus est. Itaque cur nulla praecedente externa causa solius naturae ductu egredi foetus maturasset, cur etiam uitalis non fuisset cogitare coepi: praesertim quum ab Hippocrate dictum in Epidemijis meminissem. Quibus nimirum nihil intra constitutum tempus accidit, nisi singulis quae pariunt uitalia sunt. Quae quidem sententia Graece ita ab eo scribitur:

Ὅσοι μὲν ἐν τῷ αἵματι τὰ πεπρωμένα χρόνῳ, ἐκείνοι τὰ πεπρωμένα ἄνευ γίνονται.

Atque cum hac quidem sententia declarare illud Hippocrates uisus sit, ut quibuscumque mulieribus grauidis intra statum à natura pariendi tempus (quod scilicet certas, statas, ac constitutas suis finibus uices habet) nihil incommodi acciderit, nisi inquam partus uitales fieri. Mirari subiit, cur quum nihil mali intra id tempus uxori meae accidisset, qui ædixit est infans uitalis tamen non fuerit, ut uel præcitata Hippocratis sententia esse debuerat. Quam ego rem cum inquisitione dignissimam sum arbitraturs, operæpretium facturum me existimaui, si ex probatissimorum autorum monumentis quae ad huius rei explicationem maximè facere uisa erunt, ea adferam, nonnullis prius ad id negotij necessarijs prælibatis: quorum primum illud est, Cur cum cæteris sit animantibus cunctis præstitutum à natura pariendi tempus, nullum sit certum mulieribus à natura datum. Secundum: Cur septimestres octimestresque non raro edantur. Et quam ratione dies mensesque in uteri gestatione ex Hippocratis atque Galeni sententia dinumerari debeant. Postremo: Cur septimo mense nati uitales sint, octauo uero minimè: quod uxori meae accidisse infelici hoc partu animaduerti. Obiter & illud attingam, Num ad undecimum usque mensem gestari foetus in utero possit. Quibus quam potero breuissimè absolutis finem faciam. Porro animantibus cunctis, tum quadrupedibus & uiuiparis, tum uolatilibus & ouiparis, constitutum esse à natura & pariendi & partus gerendi tempus, ex Graecis Aristoteles, ex nostris Plinius prodidere. Ille nempe v. i. de Natura animarum ea de re his uerbis sententiam suam pronuntiauit:

Τὰ μὲν γὰρ αἶμα ζῷα μακρὸς ποιεῖ τὸν χρόνον τελευτῆς, ἐκ γὰρ αἰσθάνεται τὸ τέκος χρόνῳ πᾶσι. ἀνθρώπων δὲ πολλοὶ μόνον τὸν χρόνον, καὶ γὰρ ἐπτάμηνος καὶ ὀκτάμηνος καὶ ὀντάμηνος γίνονται, καὶ δεκάμηνος καὶ πεντάμηνος. ὅτι δὲ ἐπιλαμβάνουσι, καὶ τὸ ἐνδοκίετο μόνος.

Quod est: Sed cum cætera animalia omnia singulari, ac simplici modo partum suum perficiant (unum enim pariendi tempus statutum omnibus est) homini uni multiplex datum est. Nam & septimo mense, & octauo, & nono parere potest: & quod plurimum decimo. Nonnullæ etiam undecimum tangunt.

7. Natur. hist.
cap. 5.

Plinius uero huius tanquam sententiæ paraphrastes atque interpres, sic illam expressit: Cæteris (inquit) animantibus statutum & pariendi & partus gerendi tempus est: homo toto anno & incerto gignitur spatio. Alius septimo mense, alius octauo, & usque ad initia decimi undecimique. Atque hæc rem totam confirmans experimēto Aristoteles, longa serie per singula ferè animantium genera uagatus, sexto de animalium historia quoto quaque tempore

tempore parere, & partum gestare animalia soleant ostendit. Indicans & certo anni tempore; & (quod præcitata sententia explicauit) uno ac simplici modo tum parere, tum partum ferre animantia cuncta solere: unum tantum hominem, nec uno tempore, nec simplici more gigni. Cuius ego euentus eam esse causam crediderim, quod cum cæteris animantibus cunctis suis insit stato tempore ad generandum appetitus, tumque ueluti turgescencia proles amore ad uenerem concitentur; quæta aliòquæ, nec ad concubium prona, efficitur: ut cum certum sit ac constitutum concubendi animantibus, atque adeo generandi tempus, necesse quoque sit & par-
 10 riendi & partus gerendi statum esse ac ordinatum. In brutorum enim genere, ubi uno altero uel maris initu impletae sceminae sunt, mare amplius non admittunt: sed ipsæ conceptus sui obseruantissimæ, & naturæ ductu partum suum perficiunt, & perfectum postea edunt: aliæ temporis, tardius aliæ, prout cuique & formandi foetus & fouendi atque alendi in utero, postremoque edendi constitutum à natura fuerit tempus. Quod & in arborum fructibus euenire quoque uidemus, ut alij alijs celerius, segnius uel maturecant: quod partim cœli ac soli clementia ac bonitate, partim arboris ac seminis, partim culturæ prouenire tradunt rei rusticæ scriptores. Itaque cum concubitus in partum seu finem dirigatur, idque naturæ iustissimæ atque sapientissimæ ductu, quæ motus suos omnes non impedita, aut
 20 alioqui casu ullo externo labefactata, statos, ordinatosque habere solet: sitque concubitus in brutis animantibus certus ac constitutus, necessum quoque est, & foetus à conceptu genitum gestationem, tum editionem statam fixamque esse. Homini uero contra accidit. Nam quum nullum habeat certum ad concubendum designatum tempus: Sed toto anno, ut Plinius ait, & incerto gignatur spatio, quod non unius tantum naturæ iustissimæ motu atque impulsu in uenerem proles gratia, sed explendæ magis uoluptatis causa feratur: incertosque & inordinatos habeat ad uenerem motus, prout uel seminis genitalis collecta in uasis seminarijs co-
 30 pia, uel succulentior ac plenior corporis habitus, uel ipsa tandem uictus ratio, uel deprauata inferioris animæ partis (quam concupiscentia uocant) appetitio, ad concubium nullo stato tempore, nullo ordine hominem excitat: sic profecto, ut cuius generationis initia tam incerta, inordinataque fuerint, & ipsa quoque tum gestatio, tum editio non unius modi sit: sed incerta ipsa, inconstans, uaria ac nullis temporum statibus finibus coercita. Accedit præterea, quod nos ipsi perfectos ordinatosque naturæ motus in foetu formando atque in utero conseruando plurimum labefactamus atque peruertimus. Perinde enim genito intus infanti, atque satis, & uinearum gemmis accidit. In his enim, ubi iam sparsum in terram semen ipsius
 40 gremio forum atque collectum, uaporeque suo tepefactum diffundi ceperit, herbescentemque ex semine iacto uiriditatem elicere, si quis rursus aratro proscindere tentet, sementem omnem disperdi uideas, atque corruptam, gementemque item uites & foetu suo turgidas, si ligone percusseris, omnem decutias fructum: (quæ concursus est omnium rei rusticæ scriptorum sententia) sic sanè mulierem foetu suo grauidam, si crebro concubitu agites,

Cur cæteris animantibus certū sit pariri. Et partus gerendi tempus: homini autem non sit.

Vide Catonem cap. 7. §. 9. & 31. Varro lib. 1. cap. 3. & 17. & Columellam lib. 3. cap. 10. & lib. 10. per totum. & lib. 11. cap. 3. & lib. de arboribus. Palladius lib. 1. tit. 34. et lib. 2. tit. 14. 15. 16. & lib. 3. tit. 25. & lib. 4. tit. 10. Constantinus lib. 10. cap. 1. 2. 5. 7. & lib. 11. cap. 2. & 3.

Lib. Nat. histor. 7. cap. 3.

Simile pulchrum.

corrupti omnino factum uideas : dehiscente utiq; uteri ostio, qui toto gestationis tempore ita adstrictus claususq; manet, ut ne specilli mucronem (quod aſt Gal.) admittere poſſit. Quod & ipſum recte animaduertentes inter Pœnos medicos præſtantiffimi Rhafes & Auicennas, uterogentem à concubitu omnino arcendam, ſi conceptum ſeruare uelit, doctiffime conſulunt.

Quin & illud non minimum partus tempus uariare solet, quod cum toto gestationis tempore mulieres nec cauta uictus ratione utantur, nec incommoda ea saepenumero uident, quorum occasione maturare partus solet: efficitur, ut pro horum ratione quæ prægnanti incautè eueniunt, infans alio atq; alio tempore edatur. Nimius enim motus, frequens concubitus, ciborum acrium & aperientium creber usus, rixa, moeror, tristitia, ira, curæ, (quæ animi pathemata sunt, & saepenumero in prægnantes incurrunt) adhuc innumeri morbi, præsertim qui acuti sunt, & naturæ ordinem peruertere, & partum accelerare quàm maximè possunt. Quæ causa est, cur parienti nullū sit statum fixumq; in homine tempus: prout hæc quæ enumerauimus omnia in septimum, octauum, ac nonum gestationis mensem incidere possunt, laboresq; grauidæ mulieri inferre: qui non solum prædictis mensibus, sed & alijs quoq; contingere solent: quod animaduertens Hippocrates, meritò dixit,

Ἐπὶ πλῆθος δὲ χρόνον ὡς ποῖα γάρτω, ὠμίπτω, ἰδοίμω, γινώσκω μοι, πᾶσιν, ἱερῶν, ὁγδοῦν.

Quod est: Vt plurimum labores tertio, quinto, septimo, nono, quarto, sexto, & octauo mensibus fiunt. Laboris utiq; nomine quicquid infra tempus gestationis acciderit intelligens, siue id in foetus conformatione, siue illius motu, seu abortu, seu perfectione & editione fiat. Qui quidem labores, cōstituto (vt ait Hippocrates) tempore fiunt; nempe tertio, quinto, septimo, nono, quarto, sexto, & octauo mensibus. Coniūxit verò tertium, quintum, septimum & nonum, tanquam impares, in quibus labores contingunt: quartum, sextum & octauum tanquam pares. Itaq; cum innumera sint quæ mulieri uterum gerēti toto gestionis tēpore negotiū facessere possint: præsertim ubi foetus iam grandior effectus, exitum sibi ipse disruptis ferē membranīs & calcitrato molitur, quod septimo potissimum mense contingere Hippocrates libro de septimestri partu affirmauit. Cum id temporis pelliculæ, vt idem ait, in quibus ab initio nutritus fuit infans, quemadmodum spicarum membranæ laxantur, ad id coactæ antequā fructus perfectē maturescat; & fortissimi ac plenissimi foetus violātes ac dirumpentes pelliculas, partum fieri cogunt: sit, vt nullum sit pariendi statutum à natura mulieribus tempus. Quam esse causam idem uoluit, cur nō rarō septimestres edātur partus. In brutis uerō cū simplex & uniusmodi sit omnis uitæ ac uictus ratio, eodemq; naturæ tenore in gestatione se se grauidæ animantes habeāt: nec animi perturbationibus, aut alioquī inordinatis motionibus, nisi laeclata, sint ipsa obnoxia perinde atque homines, efficiatur, ut & gestationis & editionis suæ habeant tempora atq; fines, intra quos & partum perficere, & in lucem edere possunt.

& uniusmodi sit omnis uita ac victus ratio, eodemq; naturæ tenore in gestatione sese grauidæ animantes habeât: nec animi perturbationibus, aut alioqui inordinatis motionibus, nisi laeßita, sint ipsa obnoxia perinde atque homines, efficitur, ut & gestationis & editionis sua habeant tempora atq; fines, intra quos & partum perficere, & in lucem edere possunt.

sunt. Vnde cū de brutorum partu agit ex professo Aristoteles. VI. præfertim de animalium natura, vnicuique animantium generi, & gestationis & partus certa assignat temporum spatia. Vbi verò de homine agit, libro scilicet eiusdem tractationis septimo, non stata & fixa, sed incerta statuit & varia pariendi, & gestandi tempora. Vnum enim, inquit, brutis omnibus pariendi tempus statutum est: homini vni multiplex datum est. uti præcitat eiusdem autoris ab initio enarrationis sententia abundè explicauimus. Atque hæc de primo.

Secundum porro illud est, Cur septimestres octimestresq; non raro prodeant partus: & quam ratione dierum supputatio in vteri gestatione fieri debeat. Quæ in re explicanda conuenientissimè ab ipsius rei essentia sumendum nobis erit exordium. Quod eos facere debere, qui cum demonstratione quippiam sunt dicturi, Galenus doctissimè affirmavit: quod inuentionis omnis in omni proposita contemplatione initium sit, antè cognoscere, quid nam est id quod quæritur, ut Plato in Alcibiade primo, & Hippia minore, & in Sophista, tum uerò præcipuè in Protagora, & idemmet Galenus docent. Partum uerò esse uolunt gestiti in utero infantis atque iam perfecti editionem. Et si interdum non pro editione solum & natali uitæ initio, sed pro gestione ipsa usus pari solet: uti Plinius cū inquit, cæteris animantibus statutum & pariendi & partus gerendi tempus est. Et rursus cap. 15. eiusdem: Ergo cū grauidi fluxit, inualidi aut non uitales partus eduntur. Et Gaza Aristotelem interpretans VII. de Natura animalium cap. 1111. in eandem significationem partus nomine usus est. Cætera, inquit, animalia omnia singulari ac simplici modo partum suum perficiunt. Quibus quidem locis partus nomen pro conceptu ipso, non pro eo qui editus iam in lucem est, usurpatur. & si significatiuè atq; apposite magis, uel pro ipso pariendi actu, uel pro edito in lucem infante Latinis sumitur: ut apud eundem Plinium, de sefeli agens, Sunt & folia utilia (inquit) ut quæ partus adiuuent etiam quadrupedum. Et rursus de Anaso, Et statim à partu dandum polenta inperfa. Et innumeris alijs locis. Et apud Ciceronem lib. de Natura deorum: Diana, inquit, adhibetur ad partus: quod ij septem aut nouem Lunæ cursibus maturescant. Nos uerò de ipso præcipuè pariendi actu hic partus nomen intelligi uolumus, dum de constituto partus tempore causas inuestigamus: tum & de edito iam in lucem infante, dum id quærimus, cur septimestres octimestresq; nascantur. Septimestres porro octimestresq; edi partus, non solum Hippocratis atq; Galeni, tum etiam Aristotelis atq; Alexandri Peripatetici summorum autorum testatissima fide receptum est: sed & experientia ducè, quæ normæ uicè semper (ut Galenus ait) habenda est, & demonstrationis omnis initium, uel eiusdem testimonio. Plerosq; enim septimo mense genitos, octauo etiam non paucos uideas, Quamobrem quum ea certissima omnium demonstratio habeatur, quæ ab euidentissimis deducta, sui ipsius fidem facit: nihil autem usquam experientia aut certius, aut firmitus euidentiusq; excogitari possit: consequens est, constanter ut asseueremus, septimo

octa

5. de Symp.
cau.

Lib. num. ars
tuende sani.
ad medicam
artem spectet

7. Nat. hist.
cap. 3: et rursus
cap. 15.

11. Nat. hist.
ca. 1111.

Lib. 26. Nat.
hist. ca. 5.
Vbi supra
cap. 17

6. de Sanit.
tuen.

Lib. de ciuit.
que peccato.
rum notit.
ca. 1: de ag.
men. 6: ubi
notat inq. lib.
amulat

οκταυοῖς μηνσε nasci hominem posse. Cur uero id fiat, non satis a nostris explicatum. Itaq; ad eam rem exponendam quantum conuicti uiribus & animo potero, tantum certe præstabo. Nasci uero septimo mense hominem Hippocrates in hæc uerba testatum reliquit:

Lib. de car-
nibus ad fi-
nem.

Τὸ πρῶτον ἐπὶ τέλει γίνου γυνήκεον, λόγῳ γινώσκου καὶ ζῆ, ἐν λόγῳ ἔχει τοῦτον, καὶ ἀεὶ μὲν ἀπὸ τῆς ἐν τῇ ἐβδωμάδῃ. ἐπὶ τέλει δὲ γυνήκεον, ὅθεν καὶ πᾶσι πᾶσι. ὅθεν καὶ πᾶσι πᾶσι ἀμείνων γίνου γυνήκεον ἐν ζῇ, ἐν ἔχει τὸν ἀμείνων ἀπὸ τῆς ἐβδωμάδῃ.

Quod est: Puer septimo mense natus, pro ratione natus est: & uiuit habetq; rationem ac numerum ad hebdomadas uerè & exactè respon-
dentem. Mense autem octauo natus, nullus unquam uiuit. Nouem uero mensium, & decem dierum partus fit, & uiuit, & habet ad hebdomadas numerum exactum. Hæc libro de carnibus; libro uero de septimestri partu:

lib. de

ὅτι δὲ ἐπὶ τέλει γίνου, ἐκ τῆς ἐβδωμάδῃ ἀμείνων; καὶ ἐν ζῇ, ἐν πᾶσι πᾶσι πᾶσι.

Id est: Septimestres nascuntur diebus cētum & octuaginta duobus ac dimidio, & insuper accedente diei particula.

lib. de

lib. de

lib. de

lib. de

lib. de

lib. de

lib. de

lib. de

lib. de

lib. de

lib. de

lib. de

lib. de

lib. de

lib. de

lib. de

lib. de

lib. de

lib. de

lib. de

lib. de

lib. de

lib. de

lib. de

lib. de

lib. de

lib. de

lib. de

lib. de

lib. de

lib. de

lib. de

lib. de

lib. de

lib. de

lib. de

lib. de

lib. de

lib. de

lib. de

lib. de

lib. de

lib. de

lib. de

lib. de

Galenus uero eiusdem tractationis libro, qui item de septimestri par-
tu inscribitur, eadem ex Hippocratis sententia confirmat. Post dimidiū
anni tempus (inquit) posse septimestrem foetum in lucem edi uoluit Hip-
pocrates: id ipsum quoq; Philosophorum summus Aristoteles. Cum
cætera animalia omnia (inquit) singulari ac simplici modo partum suum
perficiant, (unum enim pariendi tempus statutum omnibus est) homini
uni multiplex datum est. Nam & septimo mense, & octauo, & nono pa-
rere potest. Alexander uero Aphrodiseus in problematis, cur septimes-
tres infantes uitales sint, octimestres minimè, querit: magnacq; indagine
causam inuestigat. Quod item facit Plutarchus autor grauissimus libro
de philosophorum placitis v. cap. x v i i i. Quin & Plinius hominem
toto anno & incerto gigni spatio, ut alius septimo, octauo alius nascatur,
magna fide asseuerant. Ex horum itaq; tantorum uirorum assertionibus,
ipsaq; experientia duce, ac rerum omnium magistra (cui refragari nemo
quisquam potest) euidentissimè constare arbitror, septimo, octauoq;
mense nasci hominem posse: cui uni innixus diuinus Hippocrates do-
gmatis sui assertionem ueluti firmissimis demonstrationis nexibus con-
clussit.

Ad finem li-
bri de carni-
bus.

Θαυμάσαι δ' αὖ τις καὶ αὐτὸν οὐκ ἀπειροῦ ἢ ἐπὶ τέλει γίνου πρῶτον. ἐν δὲ μὲν ἐν
αὐτῷ ἀπὸ τῆς καὶ συστά. ἢ δὲ τις βούλεται καὶ αὐτὸν ἐλθῆναι, πρῶτον πρὸς τὰς ἀκταίνας αὐ
πρὸς τὴν πρῶτον ἐλθῶν ἀποδείξει.

Quod est: Cæterum inexpertus quispiam mirari queat, quod septime-
stris puer nascatur. Ego quidem igitur hoc ipsum uidi, & quidem fre-
quenter. Si quis autem hæc depræhendere uult, facile est obstetrices adire,
quæ parientibus adsunt, & ex ipsis percunctari.

Cur septime-
stres nascan-
tur partus, ex
Hippoc. lib.
de Septime-
stri partu ad
initium.

At ut hoc uel experientiæ fide testatissimum, sic illud abstrusissimum,
ac in naturæ ueluti recessibus positum, cur septimestres nascantur: cuius
euentus causam hanc esse idem autor uoluit, quod id temporis & matur-

scire

rescere

refcere foetus, & robore augetere incipiat, magisq; quam alijs perfici temporibus: pelliculisq; in quibus conclusus in aluo manet, a fortissimo foetu uiolatis atq; laxatis (uti in semine spicarum membranæ plenissimo ac ualidissimo foetu distentæ, laxari coguntur antequam fructus perfecte maturescat) partum uiolento quodam motu accelerari. Quum (inquit) ad hoc perfectionis principium partus peruenerit, maturescente foetu, & robore multum augetente, in perfectione magis quam in alijs temporibus, pelliculæ in quibus ab initio nutritus fuit, quemadmodum spicarum membranæ laxantur, ad id coactæ antequam fructus perfecte maturescat: & fortissimi ac plenissimi foetus uiolentes ac dirumpentes pelliculas, partum fieri cogunt, & plurimi ex his pereunt. Græca non appono, ne nimia uerborum mole inanis excrescat oratio.

Lib. de Septi
mestri partu.

Cur uerò talia puero septimo mense, quam alijs potius contingant, septenarij numeri in naturæ iudicijs, & arcanis ipsius notationibus præcellentis dignitati ac uiribus attribuire conceptis uerbis Hippocrates uidetur. Quod & morborum iudicia septenarijs diebus, si acuti fuerint, perfici solent, & puerorum dentitio eodem annorum curriculo expleri. Necessitatem autem naturæ, quapropter in septem hæc singula dispensentur, alio se loco demonstraturum Hippocrates pollicetur. Censet itaq; tum septimestres nasci, quum uulua id temporis expleatur, eaq; foetu iam propè maturo distenta laxari incipiat, membranæq; dirumpi, unde erum-
 20 perfoetum necesse sit. Expletur autem septimo mense uterus, uel ob locellorum angustiam, qui foetum grandiore continere præ angustia non possunt, unde emergere uel naturæ infans cogitur: uel ob foetus celerem uiolentumq; motum, quo calcitrato nimio ualenter membranas laxans atq; dirumpens, uiam sibi ad exitum facit, uel tandem maturitatis perfectione: (cōtingit enim alios alijs celerius perfici) Atq; primus quidē perfectionis limes, quo uitalem edī infantem contingit, septimus mensis est: qui maturius quam septimo mense prodeat, (Aristoteles inquit)
 30 nullo pacto uitalis est: qui septimo, uitalis quidem hic primus exit. Quæ quidem uerba ex hoc Hippocratis loco desumpta esse uidentur, quo ad perfectionis principium peruenire partum septimo mense affirmauit, & uiribus roborato foetu aditum sibi parare, quod in lucem exeat. Quam quidem sententiam ex amborum penu ac promptuario deprompsisse Plutarchus autor grauissimus, eo qui de placitis philosophorum inscribitur libro, uidetur. Hac enim de re ex professo tractans, Hippocratis & Aristotelis sensa ita expressit: Aristoteles (inquit) Hippocratesq; putant, si uulua mensibus expleatur septem, tum deniq; erumpere infantes, uitalesq; nasci. Atq; hæc summa ac naturæ consentiens ratio esse mihi uidetur, cur septimestres sæpenumero infantes prodeant. Inepia porro, nec naturæ operibus cōgruens, ea quam Plinius affert, septimo tantum nasci eos, qui aut pridie postero uel plenilunij die, aut interlunio concepti sint. Cur enim ij dies potius quam alij, in quibus concipi foetus possunt, præstare id ualeant, ut partum ad septimum mensem accelerent, nulla est ratio: quocunque enim mensis tempore gigni in aluo foetum contingat,

7. de Natura
animalium
cap. 4.

Lib. 5. capite
18.

7. Natu. hist.
cap. 5.

siue

siue id interlunio, siue plenilunio, siue medijs in quadraturis (ut uulgo
 Astronomi loquuntur) fiat, si modo expleri uulua septimo mense usu
 eueniat; eo ipso mense erumpere infantem pro testium adductorum sen-
 tentia consequens quidem ac necessarium certe erit. Itaque non interlu-
 nio aut postridie plenilunii gigni infantem, editionis in lucem septimo
 mense, (ut Plinius arbitratur) sed uulua expletio, & partus id tempo-
 ris consummatio atque perfectio, membranarumq; disruptio causa erit.
 Adde quod quum exactissime tum Hippocrates, tum Galenus de septi-
 mestri partu editis libellis tractauerint: quantaq; fieri potuit methodo
 eius euentus causas omnes fuerint perscrutati, si editionis septimo mense
 conceptum pridie postero'ue plenilunii die, aut interlunio factum cau-
 sam esse existimassent: aut ex aliorum scriptis compertum habuissent, id
 eos profecto non latuisset; nec se aut inscitiae, aut indiligentiae nomine no-
 tari siuissent: praesertim quum essent astronomiae omnis callentissimi, lu-
 naeque ceterorumq; planetarum & uires & potestates tenerent: quibus in-
 feriora haec (hominis praesertim corpus) immutare suo aut motu, aut in-
 fluxu, aut lumine, aut tandem arcanis quibusdam & abditis facultati-
 bus possunt. Quod quum nullo pacto ab ipsis, ijs quae ediderunt com-
 mentarijs, proditum sit: censendum profecto editionis partus septime-
 stris, non lunae locum ipso geniturae tempore, (ut Plinius arbitratur)
 sed quas attulimus ex Hippocrate causas pro ueris firmisque habendas.
 Non enim usquam a quoquam ueterum astronomorum proditum est,
 (quod quidem eorum sit traditum monumentis ijs quae ad nostram aeta-
 tem manarunt) ex loco lunae tempus gestationis moraeque infantis in ute-
 ro definiri numerariq; posse, ut qui pridie, postero'ue plenilunii die con-
 ceptus sit, eum septem totos menses gestari in utero, moxq; in lucem edi
 sit necesse: qui alijs diebus genitus sit, eum longiores in utero trahere mo-
 ras. Non haec profecto Ptolemaeus, non Hermes, non Auenazra, non Ha-
 ly, aut ueterum demum quispiam, qui astrorum effectiones & potestates
 scriptis notarint, monumentis usquam suis prodiderunt. Atque eadem
 de octimestri partu ratio est, qui enim eo temporis spatio consummati
 perfectiq; sunt, uuluaque ita foetu turgida, ut ferre onus in longius tempus
 minime possint, efficitur, ut calcitratu disruptis membranis prodeat in lu-
 cem infans. Quanam uero ratione dierum in uteri gestatione numeratio
 fieri debeat, (quod prodituros nos supra promissimus) ex Hippocratis
 Galenique sententia quanta maxima fide potero explicabo. Supputatione
 porro in uniuersum a conceptu in partum fieri debere nemo est qui ne-
 sciat: Totum enim id tempus, quod a genito intus infante ad eius exitum
 interest, gestatio dici consuevit, & mulieres tum uentrem gestare a iuris
 peritis dicuntur. Hippocrates unus omnium hoc in genere diligentissi-
 me uersatus, per menses & hebdomadam decadas supputare totum ge-
 stationis tempus solet: unicuique decadi septuaginta dies, hebdomadae ue-
 ro dies septem, unde nomen sortita uidetur, assignans. Eius uerba libro
 de Carnibus haec sunt: Quatuor (inquit) denarii hebdomadam, dies sunt
 ducenti & octoginta: in denarium autem hebdomadam septuaginta dies
 incur

Supputatio
 dierum in ge-
 statione quo-
 modo fienda.
 Gestatio.

incurrunt. Habet autem & septimestris partus tres denarios, siue decadas hebdomadam, & in unaquaque decade septuaginta dies. Tres uero hebdomadam decades ex toto sunt dies ducenti ac decem. Cui item supputationi quadrat ea quæ ab Auicenna Fen. 21. tertii, cap. 2. describitur. septem enim mensium spatium diebus ducentis ac decem confici pro Hippocratis sententia affirmauit, uti nouem mensium diebus ducētis septuaginta. Hic uero mensis nomine non lunarem intelligi uolumus, Galeni more, qui libro de septimestri partu mensē uocat spatium id, quod ab uno lunæ coitu cum sole usque ad alterum intercedit: quod uiginti nouē dierum ac dimidii curriculo compleri eodem ipso libro idem autor prædidit. Nec obstat quod aliubi mensem Galenus non uiginti nouem dierum spatium, sed uiginti septem perfici, adiecto horarum octo interuallo affirmarit. Nulla enim hac ipsa in re ob id pugnantia inueniri potest. Est enim lunæ motus inæqualis, ut idem autor testatur, eoq; efficitur, ut non uno semper eodemq; stato dierum numero cursum luna suum conficiat. Nam cum ab uno quodam signiferi loco progressa, perenni motu tantū fertur quoad absolutō cursu in eundem ipsum locum, unde primum moueri ceperat, redierit (quem quidem motum Ptolemæus & Astronomi omnes cursum longitudinis uocant) tum sanè orbem conficit suum; idq; temporis interuallum, progressiōis mensem uocant. finiturq; diebus uiginti septem horis octo, hoc est tertia diei parte, ut libro de Diebus decretorijs I I I. cap. I I I I. uult Galenus. Quem quidem lunæ cursum ex motu ceteri epicycli lunæ fieri, quo singulo quoto die tredecim zodiaci gradus, & momenta X I I I. conficit, Ptolemæus affirmat. Sed mensem coitus lunæ Galenus uiginti nouem dierum ac dimidij spatium consistere uult: alterū uero illum quem longitudinis cursum Astronomi, Galenus impressiōis, seu apparitiōis mensem uocandum censuit, uiginti septem diebus. Is autem mensis hanc ob id sortitus est nomenclaturā, quod tum luna à sole seiuncta, spatium tāto ut acceptum ab ipso lumen impartiri subditis corporibus possit, ea ualde afficiat, uimq; suam (lumen potissimum) imprimat: quod sanè temporis interuallum minus esse altero illo quo cum sole luna coit apertissimum est. Subtrahunt enim à toto illo temporis spatium (quod uiginti nouem dierum esse diximus) tres circiter dies, quibus sub sole delitescens atq; abdita luna lumen nobis suum impartiri non potest. Quos sanè dies rei Rusticæ scriptores illunes uocant, quasi sine lunæ lumine. Itaque constat, nullam in Galeni dictis repugnantiam esse, & si pugnare sibi inuicem præcitati loci uidentur. Sed an integris diebus atque hebdomadis fieri hæc supputatio debeat, inquisitione dignissimum arbitror, quod pugnares itidem ea de re inueniam.

40 Hippocratis aliquot locos. Is enim præcitato antea libro de carnibus uidetur integris diebus atque hebdomadis gestationis tempus numerare; cum septimestres partus tres decadas hebdomadam habere, unamquaq; autem decaden septuaginta dies affirmet. Sic enim in totum fient ducenti ac decem dies: quos si per septenarium numerum diuiseris arithmetico more, conficiēt triginta dies in singulos menses; septies enim triginta,

3. de diebus
decretorijs.
cap. 4.
Cōciliatio pu
gnantiam lo
corū Galeni.
Vbi suprā.

Lib. de septi
mestri partu.

Lib. de Iudic-
ationibus ad
principium.

ducētos ac decem ad unguem faciunt dies. Cui sanē supputationi con-
gruit ea quæ Auicennæ, Fen. xxi. tertij, cap. 11. qui pedibus in Hip-
pocratis sententiam it. Verūm alio loco Hippocrates non per integros
dies supputationem esse faciendam, conceptis uerbis docet: libro namque
de Iudicationibus iudices ac decretorios dies enumerans; quibus decere

ou dūmēz dē dīales hūmētas dōr tōtūw dēdūmēdūw dīpōnūw, dōl zēp dē pōtōrōi n agē
iūmōr dīales hūmētas pōtōrōnōw, dōl fūmōrōnōw. qd iūw dīpōtōrōi dē dēp dōtōrōi

Quod est: Non potest autem quicquam horum integris diebus exa-
ctē numerari; neq; etiā anni ac menses totis diebus constant.

1. de diebus
decretorijs,
cap. 9.

Quam quidem Hippocratis sententiam, Galenus ueluti explicans ita
est interpretatus. Cur, inquit, & uigessimus & uigessimus primus, multo
magis uigessimus decernat, explicabo. Primum quū huiusmodi morbus
diuturnus iam est, & paribus diebus accessiones fiunt: deinde quod septi-
mana non integris septem diebus constet, ueluti prius expositum est. No-

uit hoc quoq; Hippocrates, sic in opere prognostico inquit: Hæ igitur
accessiones per quatuor in uiginti auctæ finiuntur. His subiungit:
Verūm huiusmodi supputatio, per integros dies nimirum fieri non pos-
test: quippe cū nec annus, nec menses ipsi integris diebus numerentur.

Vt igitur annus ad trecentos sexaginta quinque dies particulam diei maio-
rem quarta adiectam habet, tum mensis ad triginta dies absoluendos,
unius dimidium desiderat: sic & septimana sexta maxime diei parte, ut
septem integros habeat, indiget. Et rursum sub finem capituli, iam (in-
quit) sanē ostendi secundum rei ueritatem, & Hippocratis sententiam,

nullam horum supputationem per dies integros fieri posse, hoc est, abso-
lutē citraq; fracturam: neq; septimanam, neq; quaternionem, neq; mensē,
neque annum, neque alium quēuis numerum. Itaque ex horum
sententia constat, numerationem non integris hebdomadis atq; diebus,

sed ad integros dies atque hebdomadas, temporum momenta (quas frac-
turas Arithmetici uocant) addenda esse. Verūm si quis paulo penitius
autorū sensa fuerit perscrutatus, aliam esse in gestatione supputandæ ra-
tionem, aliam longē in morborum decretorijs inueniet. Hippocrates

certe gestationis tempus dum numerat, libro de Carnibus, per integros
dies atque hebdomadas, solaremq; mensem triginta dierum, supputatio-
nem facit, dum septimestrem puerum legitime & natum & uitalem esse
affirmat: quod rationem & numerum habeat ad hebdomadas exactum,

nampe tres decadas hebdomadum complectentem: in unaquaque autem
hebdomadam decade septuaginta dies inesse uelit. Sic item eodem loco
nouem mēsum decemq; dierum partem eadem ratione uitalem esse con-

firmat, quod quatuor hebdomadū decadas, seu dies ducentos & octogin-
ta cōtineat. Quæ si uera sunt, (uti sunt) necessariū quidem est supputatio-
nem ab eo integris, non fractis numeris fieri. Nam si unaquæq; hebdoma-
dam decas, septuaginta dies (ut ipse uult) continet: hebdomadam septem
totos integros dies cōplecti erit necesse. si enī denarium numerum per
septenarium, more arithmetico duxeris, septuaginta consurgent. Itaque

cūm

cum septimestris partus ducentos ac decem dies, seu tres hebdomadam
 decadas contineat: sit, ut si eos dies per septenarium numerum diuiseris,
 triginta in singulos menses confurgant dies. Quam item supputandi ra-
 tionem secutus fuisse Auicenna cōceptis uerbis uidetur, qui septimestrem
 partum ducentis ac decem diebus perfici atq; in lucem edi, nouimestrem
 autem, ducentis septuaginta astruxit. Vnde fateri necesse est, solaribus
 mensibus, non lunæ motu actis, gestationem in utero matris metiri debe-
 re, ut singulis mensibus triginta dies, Græcorum more respondeant, tam
 in septimestri; quam nouimestri partu: quum hic ducentis ac septuagin-
 ta diebus, ille ducentis ac decem nascatur. Hos enim ducentos ac decem dies
 si septenario numero partiāris, triginta arithmetica supputatione con-
 stabunt: uel si triginta dies septenario ducas, ducentos ac decem conficies
 dies: septies enim triginta hunc dierum numerum conficiunt, uti nouies
 triginta ducentos & septuaginta. Quam quidem de mēsum supputatio-
 ne sententiam, in foetuum gestatione attingisse uisus est Iacobus à Parti-
 bus Auicennæ interpres, præcitatum Auicennæ locum explanās, qui tri-
 ginta dies unicuique mēsi adscribit. Item & Fuchsius nostri seculi medi-
 corum princeps commen. V I I I. in sextum Epidemiorum Hippocra-
 tis. Sed in primis diuinus Hippocrates, qui libro de Alimento ita scripsit,
 Quumq; (inquit) & triginta soles foetum formant, septuaginta mouēt,
 decem & ducenti perficiunt. Vnde constat solis, non lunæ circuitibus ex
 Hippocratis sensis supputationem esse fiendam. Si enim ad lunæ menses
 supputationē hanc referre oporteret, haud sanè dierum numerus, in qui-
 bus uel septimestrem edi partum, uel nouimestrem Hippocrates Auicen-
 naq; uoluerunt, responderet: cum lunaris mensis ex Galeni placitis, uel
 uiginti & septem dierum sit, si lunæ motum quo nobis conspicua est spes-
 ctes; aut uiginti uouem & dimidiū, si ipsius cum sole coitum, ut libro de
 septimestri partu, & I I I. de decretorijs diebus, idem autor fusissimè ex-
 plicauit. Itaque quum ducentis ac decem diebus septimestrem nasci infan-
 tem, ducentis uerò ac septuaginta nouimestrem Hippocrates affirmarit,
 si singulis mensibus, X X V I I. tantum, aut uiginti nouem dies tribuan-
 tur, confici ea dierum ratio ab Hippocrate nobis proposita haud quā-
 quam poterit. septies enim uiginti septem, centum & octoginta nouem,
 non ducentos ac decem conficiunt dies: aut septies uiginti nouem ducen-
 tos ac tres. Item in nouimestri partu eadē ac par ratio: si enim X X V I I.
 nouies duxeris, ducenti quadraginta tres, non ducenti septuaginta (in
 quibus nouimestrem nasci Hippocrates uoluit) resultabunt. Vel si uigin-
 ti nouem nouenario numero duxeris, ducenti sexaginta unum conficien-
 tur: quæ ratio Hippocraticæ dierum numerationi repugnat: qui septi-
 mestrem diebus ducentis ac decem, non centum & octoginta nouem na-
 sci uoluit, uti nouem mensium, diebus ducentis septuaginta, non ducen-
 tis sexaginta uno. Quæ mihi in primis sufficere planè uisa erunt, supputa-
 tionis ut rationem in gestando foetu (quod proposueram) demonstrasse
 uidear. Reliquum illud est, ut qua ratione septimestres uitales sint, octi-
 mestres minimè (quod ultimo loco facturum me recepi) doceā. Quod

Lib. de Septi.
partu.

Lib. de Septi.
mensuri partu.

7. de Natu.
animalium.
cap. 4.

Lib. 3. de pla-
citis philoso-
phorum. ca. 16.

ego, et si antea quadamtenus ex Hippocratis sensis expressisse sim uisus, explicatus id nunc & ex professo explanare constitui: Vitalem autem ob id septimestrem esse foetum Hippocrates uoluit, quod ratio & tempus quo enutritus in utero fuit, probè constet, ut omnium particeps sit foetus, quorum etiam perfectissimi participes esse solent. Nam cum & robore septimestris partus plurimum ualeat, (ut qui ad perfectionis principium tum primum peruenerit: &, ut tradit Hippocrates, ipso mature scente, & robore aucto membranas quibus continetur disrumpere, exitumque moliri fatagat) & consummatus atque perfectus sit id temporis partus, si expleri uulua eo ipso tempore contingat, egredi foetum, eumque uitalem esse consequens quidem erit. Itaque Hippocrates septimestris partus uitae, tum ipsius perfectionem foetus, tum robur ipsius, tum denique uuluae id temporis expletionem causam esse existimat: atque cum eo item Aristoteles, qui partum temporis quam septimo mense prodeuntem, nullo pacto uitalem esse: eum qui septimo, hunc quidem primum uitalem exire, sed magna ex parte infirmiolem: ob id scilicet, quod ab uteri conceptaculis egredi cupiens, uarioque agitato ac motu membranas diuellens, exitum sibi paret, in eo plurimum colluctetur: unde infirmiolem reddi labore tanto ac fatigatione necesse est. Quod non solum ratione, sed & experimento discere possumus, ut quos septimo mense natos nouerimus eos caeteris infirmiores esse, & inconstantis ualitudinis cernamus. Quod testatissima ipse fide confirmare omnibus possum, qui in educando septimestri filio meo Ioanne, nullos non sim perpeffus labores, omnesque senserim molestias, easque percipi ab indulgentissimo patre, & filij amatissimo possunt: adeo & pusillo corpore, & exilibus membris, & uirtute infirma prodijt, ut Dei opt. Max. singulari beneficio atque ope, potius quam humana seruatus & altus uideri possit. In quo tamen tantum ualuit & matris in alendo proprio foetu, plena amoris charitas, diligentia, atque industria, & lactis materni probitas, & sedula educandi cura, ut puerum (etsi imbecilla natura) produxerimus, tamen praeter omnium nostramque spem in firmiorem aetatem ut iam annum agens quartum uegetior fieri, & habitior Dei munere incipiat. Ad institutum uero redeuntes, eas quas ex Hippocrate Aristoteleque attulimus causas, certissimas uitae septimestris partus esse putamus: quas & ipsas Plutarchus item autor praestantissimus, ex eorundem autorum promptuario desumpsit, atque expressit. Aristoteles (inquit) Hippocratesque putant si uulua mensibus expleatur septem, tum denique erumpere infantes, uitalesque nasci. Nec solum praenarratis caulis euentum eum in totum tribuere Hippocrates uidetur: sed etiam septenarii numeri perfectioni, arcanaeque cuidam in natura dignitati, ac praestantiae suae, cui id attributum a natura uidemus, ut maxima quaeque in natura septenario perfici numero uideamus: nempe acutorum morborum liberationem, dentium post septem annos in pueris expletionem. Quae omnia breuiter pro solenni suo more Hippocrates sub finem libri de septimestri partu attigisse est uisus, & se alijs locis hanc naturae necessitatem (cur septenario numero tam magna in natura dispen-

octimestres ob mundi dissidentiam perire. Numerorum itaque septenarij & octonarij naturæ proprietatibus, huius rei euentum non mathematici solum, sed & Hippocrates ipse adseribit: quod septenarius perfectior nem quandam mirabilem à natura nactus sit, (ut supra libro de carnibus ex eodem attulimus) & exactissimè atque elegantissimè Macrobius libro primo in Somnium Scipionis cap. V I. huius numeri septenarij (quæ plenè ipse uocat) perfectionem multis rationibus demonstrat. Octonarius uerò numerus contrariam sit adeptus naturam. Cum uerò septenarium numerum perfectum esse pronuntiamus, non ad Arithmeticorum legem id dicimus, qui eum numerum perfectum dici uolunt; qui omnibus suis partibus quibus numeratur, sit æqualis, uti Euclides I X. suorum Elementorum libro definiuit: qualis numerus senarius esse intra denarium perhibetur, cuius omnes partes totum ipsum numerum æquant. Sunt autem eius aliquotæ partes, Vnum, Duo, Tria, quæ simul iuncta senarium tantum conficiunt numerum. Sic & uicesimus octauus infra centesimum perfectus esse dicitur, & infra mille, C C C C. X C V I. & infra decem milia V I I I M. C X X V I I I, horum enim numerorum quæ ipsos numerant partes simul collectæ, integros suos numeros complent, nec excedentes, nec ab his deficientes. Quæ sanè ratione perfecti esse ij numeri traduntur, in quorum albo septenarius reponi minimè potest, quum impar sit numerus, nec partes præter unitatem aliquotas ullas habeat. Verum perfectione formæ septenarius perfectus esse dicitur, quod impar sit numerus, qua sanè ratione ternarius numerus ab Aristotele perfectiorum primus esse traditur, quoniam omne, totum, atque perfectum de eo in primis dici consueuerint. Quæ sanè in numeris perfectio exacta magis, plurisque facienda altera illa Arithmetica, (quæ ad materiam magis & partes numeri, quàm ad perfectionem & formam spectare uidetur.) Sunt enim partes, totius ueluti materia, uti I I. de Physico auditu, & V. Metaph. ab Aristotele est traditum. Sed de septimestri partu iam satis. De octimestri uerò censet Hippocrates libro ad id dicato, propterea octimestres superstitēs minimè esse, quod fieri nequeat, ut duas sibi inuicem succedentes afflictiones pueri ferre possint: contingit enim eos consequenter affligi, tum ea quæ in utero sit afflictione, tum ea quæ in partu accedit. Quæ propter octimestrem nullum uitalem esse arbitratur. Cum enim foetus sæpe mense septimo exitum sibi parat, in corpore plurimum colluctatur; ac non raro conatu excidat: sit, ut si nondum relictis uiribus, octauo rursus eundem petat conatum, imbecillum fatigatumque egredi, oblatumque frequentius intermori. Quippe cum octauo mensis gestatio uel eiusdem Hippocratis sententia, onerosa, molesta, ac perdifficilis sit: tum matris ratione grauiter ob pueri intus conditi perturbatos motus affectæ, tum uteri incommodius se habentis, ac quodammodo ingestibile onus respuentis, si se tum temporis partio ostenderit: dupliciter inde foetum lædendi: & à proprio, quo se imbecillus præcipitat, excundi motu: & à matris uterique, in quo continetur, affectu. Vnde ipsum graui imbecillitate urgeri, consequens quidem est, tandemque consecutione ferme necessaria interi

i. de Celo
textu. com. 2.

textu com.
m. 31.
Cap. 23.

Lib. de octi-
mestri partu.

Lib. de natu.
anim. lium.
7. de histor.
ani. cap. 4.

7. de Natu.
ani. cap. 4.

Libr. Natu.
hist. 7. cap. 3.

interire. Nisi tamen alicubi, aut ob matris robur, temperiē probam, succulentumq; habitum, aut ob regionis fertilitatem, uitales esse contingat: quod in Hispania accidere Auicennā, & in Aegypto Aristoteles prodidit. Itaq; septimo mense uitalem gigni partum posse, ob Diuini Hippocratis Auctoritatem Romanorum etiā legibus sancitum est. In lege enim, Septimo mense Digestis de Statu hominum, ita à Paulo sancitum legimus, Septimo mense nasci perfectum partum, iam receptum est, propter auctoritatem doctissimi viri Hippocratis. Et ideo credendum, eum qui ex iustis nuptiis septimo mēse natus est, iustum esse filium. Haftenus
 10 Paulus. Decimo uerò undecimoq; in lucem uenire, & multorum testimonijs, & spectatissima experientia fide probatur. Nam & Hippocrates libro de octimestri partu, decimestres undecimestresq; nasci concipis uerbis testatur. Caterum (inquit) decimestres & undecimestres partus ex septem quadragenarijs eodem modò fiunt, uelut ex dimidio anno septimestres. Et rursus ad finem libri: Ex his igitur omnibus necessarium est, plerasq; mulieres circa plenilunium & ultra in uentre concipere, ut ducenti & octoginta dies, saepe undecimum mensem apprehendere uideantur: tot enim dies septem quadragenarios constituunt. Nam quum ultra plenilunium mulier concipit, necesse est eum conceptum undecimum mensem attingere ac apprehendere, quo ad ultimum circuitum perueniat. Et Aristoteles plerasq; decimo parere, nonnullas undecimum tan
 20 gere mensem testatur. Et ex Latinis comicis in præcipuis habitus Plautus in Cistellaria: *Tunc illa quam compresserat*
Decimo post mēse exacto hic peperit filiam.
 Plinius quoque idipsum affirmat, Vestiliam C. Herdicij ac postea Pomponij atq; Orfiti clarissimorum uirorum coniugem, ex ijs quatuor partus enixam Sempronium septimo mense genuisse, Gillum Ruffum undecimo, Corbulanum septimo, utrunque consulem, & postea Cæsorniam Caij principis coniugem octauo. Constat itaque usque ad undecimi mensis initia uentrem gestari posse. His itaq; ad rem explicandam necessarijs prælibatis, haudquaquam difficile cognitu erit, cur qui editus est infans uitalis non fuerit, etsi nihil mali intra gestationis tempus matri accidit: quod (inquam) ducentis & uiginti quinque diebus à conceptu genitus sit, neq; numerum haberet ad Hippocratis hebdomadas probe respondentem: qui septimestrem ducentis ac decem diebus in lucem proferri, nonimestrem uerò & decem dierum, ducentis & octoginta. Quare ego ad propositæ rei explicationem satisfacere posse sum arbitratus: si id tantum addidero, aliam etiam quam haftenus tradita sit uarij hominum
 30 partus causam assignari posse, nempe genitalis seminis naturā aliam atq; aliam. Nam ut in femine quod terræ iacitur, est aliquod quod trinitu proueniat, (unde trimestre tritum rei Rusticæ scriptores uocant) aliud quod in annum fructum, maturitatemq; suam proferat: Sic esse inter hominum semina, aliud quod serius, aliud quod temporius proueniat: unde aliquos septimo mēse, alios octauo, plerosq; nono atq; deci

Vbi supra.

mo prouenire cernas: quod Plinius in Vestilia Herdicij, Pomponij, ac postremo Orsiti coniuge spectasse uidetur: quum ex tam multis uiris scetur alium octauo, alium septimo, alium undecimo mense genuisse testetur. Nec dubito, quin pro ratione, temperamenti hominis, ætatis, uictus, educationis, Cœli, ac regionis, ipsaq; mulierum semen excipientium, locellorumq; uarietate, alio atq; alio tempore tum scetur in utero formari, tum gestari, tum in lucem edi contingat. Quod luculentissime Diuinus Hippocrates in Epidemijs lib. V. ita expressit. Labores in circuitibus, quicquid in septuaginta mouetur, in triplicitate perficitur: & quicquid in nonaginta mouetur, in triplicitate perficitur. Quam seriè & Galenus, & post eum Fuchsius doctissimè explicarunt.

De uulnere lethali ratione: & qua uulnera lethalia, qua non iudicanda sunt: & quonam pacto pro testimonio dicendum sit me dicis in iudicium uocatis.

ENARRATIO VIII.

V. M. sæpenuero de uulnere natura, ratione, euentis, & ea quam ui sua intulerunt corporibus noxa dicere pro testimonio iubente magistratu cogamur; cuius id præcipuum munus est, perditorum hominum impetus effrenemq; licentiam legum seueritate comprimere: non sum alienum ab officio arbitratus, ex probatissimorum nostræ artis professorum decretis, de omni uulnere (sed præsertim lethali) natura ac causis, tum etiam euentis differere. Id ut paulò plenius rudiõribus monstrarem (doctioribus enim, & quibus est domi ampla supellex, isthæc non scribuntur) quænam uulnere lethalia habenda, quæ minimè sint: ut si quando in ius uocati, de inflictis uulnerebus rationem reddere iubeamur, eosq; quorum de capite agitur, uel ex reis eximere, aut noxæ dare nostro testimonio iubeamur, præstare id arte possimus. Præstabilimus sanè, si id in primis intellexerimus, qua nam potissimum ratione uulnus quodpiam lethale dici esseq; censeatur: & in quo eius ratio tota posita esse maximè uideatur: quum non omnia uulnera ad quæ mors consequitur lethalia confestim dici oporteat. Hanc autem tractationem totam methodo ut expleamus, ab ipsa nominum significatione inchoandum esse mihi uideatur: ut sciatur, quid sit id de quo quærimus. Uulnus itaque, unitatis solutionem in carne ab externa causa propriè illatam noxam afferentem continuisq; partes diuellentem (si in genere uulnereis nomen accipias), omnes esse uolunt. Et si enim uulnereis atque ulceris nomine promiscuè, indiscriminatimq; utantur pleriq; omnes Græcorum autorum interpretes, ut omnem in carne factam continui solutionem, ulcus uocandam censeant, in hoc tamen ualde peccasse mihi sunt uisi, quod ulceris nomen non tantum ab interna quapiam causa factæ in carne solutioni, quàm ei quæ ab externa causa fit, & uim corpori infert, propriè accommodare uoluerunt: utiq; plagam omnem corpori inflictam ulcus appellantes: quum si propriè magis & significanter autorum sensa interpretari uelint, non ulcus, sed

Gal. 1. & 4. meth.

Interpretum quorundam error.

sed uulnus potius appellabunt. Eam enim quæ à uulnerando fit in carne solutionem, Galenus non proprie ἕλκος, id est, ulcus: sed τραύμα magis, hoc est uulnus uocandum censuit. Eius 111. Methodi hæc sunt uerba.

ἢ γὰρ τὸ συνήκας λύσει, τὸ ἰσχυρὸν ἐκτενέει. ἢ μὲν ἐστὶν ἡ ἐκταγή, ἢ δὲ τὸ ἀντεκτενέει μᾶλλον, ἕλκος, ἀσπίς γὰρ καὶ τὸ τραύμα, καὶ τὸ ῥήγμα, καὶ τὸ ἀσάσμα, τὸ μὲν γὰρ σπινθὴρ ἐν μέρει ὥς τὸ τραύμα γίγνεται, τὸ δὲ ῥήγμα ἐν τῷ ἀσάσματι, καὶ τὸ τραύμα.

Quod est: Continui namque solutio unitionem postulat: In osse ea fractura uocatur, in carnosa parte ulcus: sicuti etiam uulnus, & ruptio, & conuulsio. Atque in carnosa parte solutio quædam ex uulnerando reli-

cta uulnus dicitur: ruptio & conuulsio citra uulnerationem facta.

Quam utique sententiam idem autor libro de Constitutione artis medicae plenius tractans, ita de tota re mentem expressit suam.

ἡ δὲ τραύματος ἢ τοῦ ῥήγματος τὸ τραύμα συνήκας ἔστιν ὅτι σπινθὴρ ἐστὶν, ἢ ἐκ διαστοῦς, ἢ ἐκ συστοῦς. ἢ δὲ ῥήγμα καὶ ἀσάσμα ὥς τὸ τραύμα, ἢ ἐκταγή, ἢ ἀντεκτενέει, ἢ ἐκταγή, ἢ ἀσάσμα, καὶ ἀσπίς. ἢ δὲ ῥήγμα καὶ ἀσάσμα ὥς τὸ τραύμα, ἢ ἐκταγή, ἢ ἀντεκτενέει, ἢ ἐκταγή, ἢ ἀσάσμα, καὶ ἀσπίς. ἢ δὲ ῥήγμα καὶ ἀσάσμα ὥς τὸ τραύμα, ἢ ἐκταγή, ἢ ἀντεκτενέει, ἢ ἐκταγή, ἢ ἀσάσμα, καὶ ἀσπίς.

Quod est: Vulus quemadmodum ruptura, continuitatis in carne solutio est: non ex distensione, sed incisione profectum. Si uero acutum & tenue fuerit uulnerans, punctura seu punctio uocatur: uelut si graue,

confusio. Quod uero ab erosione ossi accidit τρῶμα, id est Caries, in alijs partibus ulcus appellatur.

Hactenus Galenus, qui pro philosophi more, congrua rebus nomina adaptans, (quod artifices optimos quosque in singulis artibus ac disciplinis facere debere Plato in Cratylo monuit) cui rei uulneris atque ulceris nomen proprie congruerent, scitissimè explicauit: uulnus quidem solutionem, continuitatis ab incisione punctura uel in carne factam distant: ulcus uero cum erosione. In quam item sententiam Arabs Auicēnas conceptis uerbis abssisse uidetur, dum uulnera ab ulceribus, separatis narrationibus discreuit, & ulcera à uulneribus plerumque gigni affirmauit, tum

ab exituris ut ipse uocat eruptis, id est, abscessibus, & à pustulis. Vlcera (inquit) à uulneribus gignuntur, & ab exituris eruptis, & à pustulis. Et solutio continuitatis in carne cum facit saniem & pus, uocatur ulcus. Quod & diuinus item Hippocrates sensisse est uisus dum peculiarem librum de ulceribus, qui Græcè πύλη ἕλκος inscribitur: alium uero de capitulis uulneribus πύλη ἢ ὅτι κεφαλὴ τραύματος edidit. Quin & Celsus lib. v. id tantum proprie uulnus appellandum iure optimo existimauit, quod extrinsecus læsit: Cum facultates (inquit) medicamentorum proposuerim, genera in quibus noxa corpori est, proponam. Ea quinque sunt, cum quid extrinsecus læsit, ut in uulneribus. Itaque Celsus eas læsiones quæ extrin-

secus accidunt, in quibus noxa corpori est, & partium aliqua secatur, uulnera nuncupanda meritis censuit: quod eruenta recentiaque adhuc sint, nec dum ea uetustas, corruptio uel aliqua occupauit: quod si fiat, ulcerum nomine insignienda idem autor censuit, uti eodem libro cap. x. v. 1: & x. v. 11. est uidere: ac proinde rectissimè uulnus recentiores chirurgi inter præcipuos habuit Guido Cauliacensis, Guiljelmus Placentinus,

Ioannes Vigonius, & Tagautius meus, uir summa eruditione, magnopere rerum usu, definisse uidentur solutionem continuitatis recentem, cruentam sine pure, seu putrefactione, in particulis mollioribus extrinsecus incidentem: uti ulcus solutionem continuitatis in carne, saniem & pus continentem.

2. Meth.

5. Aphor. com-
men. 2. & 6.
Aphor. com-
men. 19.

Atque hæc de nominum ratione: quorum uti ab ea quam faciunt imaginatione recedere ueritatis studiosum oportet, & ad ipsam rerum substantiam pro Galeni monitu se confetre. sic sane decet nominibus propter res ipsas uti, in quorum usu claritas quasi meta spectanda perpetuo est, ut rebus ipsis congruis appositis nominibus, qui discit facile intelligat. Vocet quis ut uolet solutam in carne unitatem, modo ulcus, modo uulnus: ita tamen ut & proprietatem obseruet, & de rerum natura nihil immutet. Vulnus autem lethale Galeno id proprie dici solet, quod sua parte natura mortem ut plurimum asferre solet. Lethale enim eiusdem auctoris ex Hippocratis sententia testimonio, de his dici consuevit, qui ex necessitate sunt morituri: uel de his, qui magna ex parte. Erunt igitur ea lethalia uulnera, quæ uel ex necessitate, uel ut plurimum mortem ex sua ipsorum natura asferunt: quæ ut discriminare à non lethali bus arte possumus, ea nobis uulnerum recensendæ differentię erunt, à quibus iudicium de futura salute uel morte sumi maxime queat. Petuntur autem uulnerum differentię præcipue, à natura particularum in quibus consistunt, ab essentia ipsius uulneris & magnitudine, à complexu symptomatum cum uulnere coniunctorum, à proprijs item solutæ unitatis ex uulnere excitatę differentijs. A natura partium, ut sit quoddam in simili parte: in instrumentaria aliud, & in simili: aliud quidem in molli, aliud in dura, aliud in mediocri. Molles porro partes uocantur, caro & pinguedo: dura, ossa & cartilagine: in medio positæ, nerui, tendones, ligamenta, arterię, uenæ. Quæ uero uulnera in instrumentarijs subsunt, quædam in parte principe, nonnulla in parte principi seruiente, alia in uili & nullius penè momenti consistunt. In principe parte esse dicuntur, uulnera cordis, cerebri, iocinoris. Nam quæ testibus infliguntur, etsi ad speciei tutelam, in principum partium ordinem referantur, lethalia tamē esse non solent: quod ex cæcis testibus uiuere hominem contingat, quod eunuchi declarant. Porro in parte principi subministrante esse intelliguntur, quæ in aspera arteria, œsophago seu gula, pulmonibus, uentriculo, uenis, neruis, arterijs, renibus, uesica, & id genus reliquis subsunt. Quæ uiles partes occupant, nullius sunt (si à partibus iudicationem sumas) periculi.

3. Meth.

Atque hæc de partium uulneratarum natura. De uulnerum autem essentia scire oportet, uulnus quoddam simplex, aliud compositum dici. Simplex id Galeno dicitur, cui nec affectus alius ullus comes est, nec symptomata, sed ipsum per se solum manet. Compositum, quod cum alio quopiam affectu pluribus uel coniungitur, nempe intemperie, inflammatione, cauitate, sordicie, & id genus reliquis. Itaque quod ad uulnerum essentiam pertinet quacunq; tandem in parte ipsum fuerit, quædam magna, parua alia aut mediocria esse intelliguntur. Magna, quæ ingens partis spatium

quantit

quantitatemq; continent, quæ magno in parte diuortio facto plagam ingentem efficiant. Parua econtrâ, quæ exiguam partem contingant minimūq; labra à se deduci cogant. Breuia alia, longa, lata, mediocria, angusta, in superficie posita, profunda, æqualia, inæqualia, obliqua, recta, retorta, serrata, adunca, dirupta, quæ omnia uel ad quantitatem, seu magnitudinem uulnerum, seu ad figuram sunt referenda: perinde atq; ad situm, seu locum, quæ in principio musculi, in fine musculi, seu medio continentur. Quæ quidem differentiæ omnes, partim ab ipsius uulneris essentia, partim à proprijs solutæ unitatis ex uulnere differentijs desumuntur: uti si uulnus quodpiam intemperatum sit, inflammatum, erysipelatodes, sordidum, cauum, erucians, seu dolorosum, pruriens, cum delirio cõiunctū, cum resolutione, cum syncopi, cum defectione, cum sanguinis profusione, cum supererescente carne, & id genus cæteris, iam non simplex, sed compositum dici debet. cæq; differentiæ ad complexum symptomatum cum uulnere sunt referendæ. Has autem differentias omnes, huc de industria asserre uisum est, ut de uulnerum infligatorum euentis, & tum iudicium fumere, & de tota ipsorum natura assertionē firmam præiudicatamq; facere in ius uocari ualeamus. Nisi enim quis uulnere essentiam atq; magnitudinem, locorum affectorum naturam, ipsiusq; patientis corporis, ad hæc symptomatum uulnribus superuenientium, & grauitatem & naturam penitus perspexerit omnem, nequicquam de uulnribus iudicare unquam poterit. Testis est diuinus Hippocrates, qui 1. 1. Prædictionum libro, qui Prorrheticon inscribitur, ea docens quibus de omni uulnerum natura atq; euentis decernere arte possimus, hanc nobis tradidit methodum:

Ο τὸν δὲ πῶς ἢ ἑλπίαν μέλλουσα γινώσκειν, ἐκαστὴν ἑκαστὸν πλὴν τούτου, πρῶτον μὲν καὶ τὰ εἶδη τῶν ἀδρόμεων ἀνέστις, πάντα ἀμύνει πρὸς τὰ ἑλπίαι καὶ τὰ κενῶν, ἵσταται πρὸς ἀκρίβειαν ἐδίδου, ὅπου ἔστιν ἑκαστὴ τῶν ἑλπίων, ὅπου πάλαια γίνονται, πάντα χωρὶς ἐπισκεψάμενος τὰ γινώσκοντα σώματα, ὅπου δὲ φέρει διάτρετα διατρίβει, πάντα ἕκαστα τὰ ἰσ' ἐκείνων ἐπιγινώσκου, ἀγαθὰ καὶ κακὰ ἐδίδου. ὁμοίως μὲν γὰρ αὖτος πάντα πάντα, ἀδ' αὖ καὶ ἕκαστα ἐκείνων, μὴ ὁμοίως δὲ πάντα, ἐκ αὖ ἀδ', ὅπου αἱ πλεονεχίαι ἴσονται ἀμφοῖν τῶν ἑλπίων.

Quod est: Qui uero de ulceribus cognoscere uolet, quemadmodum singula finient, primū quidem cum hominum species perscrutari oportet: tum eas quæ meliores sunt ad ulcera, tum quæ deteriores. Deinde ætates noscere, in quibus singula ulcera curata difficilia existunt: locos itē in corporibus perfectos habere, quantum alij ab alijs differunt: sed & alia qualia in singulis accedunt, tum bona, tum mala, nosse oportet. Si quis enim omnia hæc nouerit, is sanē sciet etiam, quomodo singulorum euentus continget. Qui uero non nouerit hæc, non nosse poterit quales fines ulcerum erunt.

L. Grauis, & Hippocrate sanē digna sententia, quæ de omni ulcerum ratione, quæ euentura sunt, prædicere docemur. Quod sanē fiet, si & hominum species, hoc est naturas atque habitus, ad perfectiora uulnera idoneas, aut secus, fuerimus contemplati. Aetates item, locos in quibus uulnera consistunt, superuenientia uulnribus symptomata: quæ cuncta summa esse

esse attentione à medico spectanda, & animaduertenda, (ut ex quorum contemplatione & recta medendi uia, & certa præsagiendi ratio enascatur) bellissimè nos Hippocrates monet. Species autem in primis hominum spectare iubet: quòd uariæ eæ, infinitæq; quodammodo quum sint, sic & uarios præbent tum iudicandi, tum curandi scopos. Qui enim robusto sunt corpore, solidis ac bene compactis mēbris, intus animi robore, etiam grauissima uulnera perferunt, ab illisq; haud magno negotio leuantur. Vnde etsi alioqui per se difficilia sint, quæ sæpe huiusmodi corporibus uulnera infliguntur, malæq; ad ea plerūq; symptomata sequuntur, ut morituros planè iudices; superant tamen omnia naturæ ac uirium robore, animiq; firmitate. Vires enim ubi ualentes sunt (inquit Galenus) omnia contemunt, ac tolerant: ubi infirmæ sunt, uel abs quouis offenduntur. Aetates uerò, quòd pro harum ratione sese aliter atq; aliter uulnera in corporibus habeant: quæ grauiâ difficiliaq; in sene, puer o' ue sunt censenda, ea uix mediocriâ in iuuenibus iudices: nisi ex eorum genere uulnera sint, quæ omnino lethalia dicuntur. Locorum uerò eò utilis atque necessaria est consideratio, ut quæ uulnerum salutaria sint, quæ lethalia; quæ periculosa distinguere ex ipsis locis possimus. Quæ uerò uulneribus uel statim illatis sese coniungunt symptomata, uel paulò pòst superueniunt, de uulnerum malignitate, uarioq; euentu iudicium præbent, ac proinde summa cura esse à medico spectanda rectissimè nos Hippocrates docuit. Si quis enim secundum caput uulneratus, confestim sine uoce, sine sensu fiat, totusq; conuellatur, bilimq; uomat, sanguinem de naribus fundat, quomodo non hunc & in cerebro, membranâ ue eius uulneratum esse, & breui moriturum dicemus? Ac proinde rectissimè illud dixisse Hippocrates est uisus, Vesica discissa, aut cerebro, aut corde, aut septo, aut aliquo ex tenuioribus intestinis, aut uentriculo, aut iecore, lethale. Quæ quidem sententiâ, uulnera lethalia à ratione partium sumpta, enumerasse uidetur: quæ recensens Latinus illius interpretes Celsus, ad hunc modum quæ uulnera insanabilia essent expressit: Seruari non potest (inquit) cui basii cerebri, cui cor, cui stomachus, cui iocinoris portæ; cui in spina medulla percussa est, cuiq; aut pulmo medius, aut ieiunū, aut tenuius intestinum, aut uentriculus, aut renes uulnerati sunt: cui ue circa fauces grandes uenæ uel arteriæ præcisæ sunt: Difficilem porrò curationem habent, uixq; ad sanitatem perueniunt, quibus ulla parte pulmo, aut iecinoris crassum, aut mēbrana quæ continet cerebrū, aut lienis, aut uulua, aut uesica, aut ullum intestinum, aut septum trāuersum uulneratū est. Hi quoq; in præcipiti sunt, in quibus usq; ad grandes, intusq; conditas uenâs in alis, uel poplitibus mucro descendit. Periculosa etiam uulnera sunt, ubicunq; uenæ maiores sunt: quoniam exhaurire hominē profusione sanguinis possunt. Idq; euenit non in alis tantum, atque poplitibus, sed etiam in his uenis quæ ad anum, testiculosq; perueniunt. Præter hæc malum uulnus est, quodcumque in alis, uel foeminibus, uel inanibus locis, uel in articulis, uel inter digitos est. Item quodcumq; musculum, aut neruum, aut arteriâ, aut membranam, aut os, aut cartilaginem læsit. Tutissimū autem omnium quod

in carne est, & hæc quidem loco uel peiora, uel meliora sunt; modo uero periculum facit, quodcunq; magnum est. Magna autem uulnera quæ appellare discissiones Hippocrates consuevit) lethalia esse dixit Galenus. Nec solum quæ commemorauimus, ex locorum uulneratorum differentiis obseruare oportet, ut tutum de uulneribus iudiciū sumamus: sed & uulneris modos, figuras, percussioneis uim, telorum naturam, & inferentis robur. Vulnerū enim infiniti penè modi sunt, ut antea diximus. Peius id est quod collisum, quàm quod tatum discissum est, ut acuto, quàm resuso telo uulnerari minus malum sit. Serrata uulnera, & inæqualia, in quibus pars dissecta est, pars semi auulla dependet, in malis habēda sunt: ut pessima censenda plaga, quæ in orbem est: tutissima, quæ lineæ modo recta est. Quæ à uehementissimis telis, uti missilibus, hamatis, aduncis, rostratis, latis, & magno intentoq; impetu actis, uti saxa, & globi, quæ à bellicis tormentis, ignis & pulueris tormētarij ui ei aculantur. Quæ item à sagittis uulnera infliguntur, plæruncq; grauiā, difficilia, insanabilia esse solent: quod & magnas suapte natura ob impetum discissiones facere soleant, & penitius in corpus agantur. Quæ uerò tantum ab incidentibus, non autem mucronatis gladijs inferuntur, periculosa minus esse consueuerunt: omnis enim à mucrone punctio, grauis plærunque, & periculosa esse solet.

6. Aphor. cōmen. 19.

Verū quum ex uulneribus, quæ quidem externis in partibus consistunt, & oculis subiecta sunt, ea quidem discerni facilius curariq; promptius à medico possint: quæ uerò imis in sedibus, neque curari facile, nec discerni commodè queant: interfit autem plurimum, quā uulnus penetraverit, quātumq; penetrauerit nosse: necessarium uisum est notās subiicere, per quas quid intus actum sit scire possimus: ut inde uel spem, uel desperationem de salute concipere ualeamus.

Vulneratum porro cor indicant inflictum secundum pectus ē regio: ne sinistrae mammillæ uulnus, à quo confestim sanguis miltus; feruentissimus fertur: uenæ cōcidunt, pallor occupat, animi prompta crebraq; defectio, frigidi sudores, extremarum partium frigus, repentina maturatq; mors.

Internarum partium uulnerum notæ.

Cerebrum, membranas uē eius uulneratas indicant, sanguis per nares aures uē, accepto in caput uulnere manans, ferēq; bilis uomitus insequitur, sensus obtunduntur, hebetatur uisus. Quorundam oculi quasi resoluti huc atq; illuc mouentur, ferēq; tertio uel quinto die delirium sequitur: plæriscq; nerui distenduntur, alios resolutio infestat, nonnullos uox deficit, ac penitus muti fiunt. Febriunt, uigilant autem, qui & delirio capiuntur, & calidiore sunt temperamento: soporantur autem, qui frigidam & humidam fortiti naturam uentriculorum cerebri stipatione & obstructione à uiscidis & crassis succis tenentur.

Iocinoris autem uulnerati indicia sunt, acceptum sub hypochondrio dextro uulnus, à quo multus profunditur sanguis, ad spinā reducta præcordia, in uentrē cubandi dulcedo, punctiones doloresq; ad iugulum usq; atq; scapulas, intentum os, & bilis nonnunquam uomitus, tussis irrita.

s Pulm

Pulmonem ictum indicant grauis spirandi difficultas, sanguis ex ore spumans, ex plaga ruber, spiritus ex imis cum sono fertur; in uulnus inclinari iuuat. Plerique in ipsum uulnus inclinati loquuntur, in aliam partem obmutescunt.

Icto uentriculo singultus, & bilis uomitus insequuntur: si quid intro cibi uel potationis assumptum est, id redditur cito: uenarum motus elanguescunt: sudores leues oriuntur, per quos extremæ partes frigescent; cibus & potio per uulnus exeunt: præcordia indurescunt: quæ ferè etiam notæ ieiunii intestini uulnera sequuntur.

Si uero crassa intestina læsa sint, sub umbilico uulnus constat, stercusque egreditur.

Spina uero dissecta, si altius uulnus sit, ut ad medullam pertingat, nervi resoluantur aut distendantur, sensus intercidit: interposito tempore aliquo sine uoluntate inferiores partes, uel semen, uel urinam, uel etiam sterces excernunt.

At si septum transversum percussum est, præcordia sursum contrahuntur, spina dolet, spiritus rarus est, sanguis spumans fertur.

Vulnerata autem uesica, dolent inguina, quod super pubem est, intenditur: pro urina sanguis, aut ex ipso uulnere urina effertur: stomachus afficitur, bilem cum uomunt aut singultiunt: frigus, & ex eo mors sequitur.

Has notas, quæ sedes uulneratas demonstrant, & diligenter attendere, & penitus contemplari oportet: ut per quas de affectis sedibus iudicium facere, & de futuro uulnerum sine sententiam ferre arte ualeamus. Itaque qui rectè de lethali uulneribus apud magistratum pro testimonio dicere cogetur, cum in primis uulneratos locos designare, tum quam altè telum penetrarit, & num punctum, huiusmodi uulnus illatum sit explicare, ex ueroque enarrare oportebit. Ab hinc quæ uulneribus symptomata, & quoto quæque die acciderint, de scripto notare: habent enim uulnera præsertim lethalia, & alioqui magna decretorios suos dies instar acutorum morborum, ita tradente Hippocrate secundo Prorrhæici, in quibus bona uel mala accidere soleant. Tum & illud in primis post hæc explicandum, quo die ab accepto uulnere sequuta mors fuerit. Sunt enim certi quidam à legunlatoribus constituti dies; intra quos insecuta mors uulneribus sit adscribenda, reusque talionis (ut ipsi uocant) poena damnandus. Postremo adhibitam in curatione methodum recenscat, nihil omittens in genere eorum quæ in ægri opem atque salutem præscripta sunt: ne quem uis morbi & mala fors peremit, medici aut ignoratione, aut negligentia perisse uideri possit. Sed omnium maximè, eum qui pro testimonio dicit, animum ab omni affectu perturbationeque liberum uacuumque habere oportet. Deum factorum nostrorum & animi inspectorem nobis adesse, uel improbitatis nostræ uindicem & ultorem, si contra ueritatem legem sententiam tulerimus: uel fautorem & approbatorem bene constitutæ mentis, pro ueritate steterimus. Cui uni tantum innitendum, pro hac fortiter constanterque pugnandum, boni semper uiri esse, à philosophis

Vi medicorum magistratus pro testimonio dicendum.

Guido cap. de uuln. cap. p. 11.

Guido cap. de uuln. cap. p. 11.

Veritati semper innitendum.

sophis omnibus est existimatum. Magnum enim scelus est, & impietati proximum, cum qui legibus uindicari à mortis culpa possit, testimonio tuo mortis reum facere, uel quem ob illatum lethale uulnus sacrosanctæ leges sicariorum poena damnarunt, uelle illæsum seruari. Talionis enim poenam non iure solum X I I. tabularum, sed diuina etiam lege constitutam esse legimus, Exodi X X I. & Deuteronomij X X. de poena sycophantiæ & calumniæ: Non misereberis eius, (impj scilicet) sed animam pro anima, oculum pro oculo, dentem pro dente exiges. Talionis autem poenam X I I. tabularum legibus optimè constitutam, prætorij iuris clementia postea reuocatam esse Auli Gellij lib. X X. cap. I. Nocturni atque tictarum assertionem legimus. Eius reuocationis duas idem autor præcipuè causas assignat: legis incommoditatem, & rependendæ poenæ, id est, retaliandæ difficultatem. Sed hæc ad iurisperitos pertinent: nos nostra, hoc est, medici medica tractemus. Cum itaq; de uulneribus à medico tractatur, ea si ex lethalium genere sint, & ad ea sequatur mors, ritè ad curationem adhibitis auxilijs, ipsoq; ægro medicorum consilijs præscriptisq; obsequente, mortem uulneribus adscribendam esse testari apud magistratum certò poterit. Sin ex lethalium supra enumeratorum ordine non fuerint, & ad ea tamen insequuta mors fuerit, uulneribus adscribi ea mors

10 minimè debet: sed aut in humorum corporis malignitatem, aut malum laborantis corporis habitum, aut uirium imbecillitatem, aut parum causam uictus rationem ab ægro seruata, aut in aliquid tale quod mortem eicere potuerit, uulnerisq; naturam alioqui minimè lethalem peruertere, reijci mors ea sanè debebit. Ab omnibus enim cuiusuis generis uulneribus, mori homines contingit, ita tradente I I. Prorrhethici Hippocrate. Euenit autem non raro (ut idem ait) uulnera quædam in locis uilibus ac non malis esse, & nulla re grauius uideri: sic tamen dolore affligere plagam ut respirare ægri non possint. Quidam in uulnere quod graue nulla re erat, delirio & febre affecti mortui sunt, ut idem affirmat. Quos quidem

20 euentus admirari non oportet, neq; formidare, quod corporum temperaturæ, & corpora hominum, ipsiq; adeo corporum habitus plurimum inter se differant, uel eiusdem Hippocratis testimonio, & uim maximam uel in seruando, uel perdendo ægro habeant. Quæ causa est, cur à grauib; penèq; lethalibus uulneribus, nonnulli euadant: à leuissimis & nullius momenti alij moriantur. Testatur id abundè diuinus autor Hippocrates, qui septimo Popularium morborum, plerosq; à leuibus uulneribus decessisse testatur. Theodori cuiusdam filium ex denudatione iuxta os nullius momenti, uigesima tertia die perijisse affirmat. Magnæ nauis gubernator quidam, cum anchora digitum medium, & os dextræ manus confregisset, inflammatione & conuulsione sequuta, tertia die mortuus est. Harpali filius ex liberta Telephane, luxato pedis pollice, atque

30 reposito, ubi dolor remisisset, ex agro rediens in conuulsionem incidit, tertio die mortem obiit. Thrinon Damonis filius, ex ulcere in malleolo, in opisthotonon uipharmaci erodentis incidens, decessit. Philes filio denudatione in fronte facta, nona die febris, oris decoloratio & liuor, tan-

Vide Hippo.
& Prorrhethi-
cl.

Vbi supra.

dem mors consequuta est. Hæc de exiguis uulneribus, ad quæ mors se-
 quuta est, ab Hippocrate prodita. Nonnullos porro ingentibus uulneri-
 bus male affectos, seruatos tamen esse, idem ipse abundè eodem loco tes-
 titur. Bello quidam (id enim uulnerato nomen fuit) in dorsum percussus,
 ut spiritus multus per uulnus cum strepitu prodiret, sanguisq; copiosus
 funderetur, congruis auxilijs sanus euasit. Puerum in Smyrna Ionie
 ad alterum usq; anteriorem cerebri uentriculum uulneratum, atq; sana-
 tum uidisse se V I I I. de Vsu partium testatur Galenus. Quin & sæpius
 uulneratum cerebrū sanatum se uidisse idem autor V I. Aphorismorum,
 Aphorismo x V I I I. uiuente adhuc præceptore Pelope testatur. Mas-
 rylli mimographi puerum, ex osis pectoris sideratione, nudatum cor
 apparuit. Exciso thoracis quod putruerat osse, cordis autè inuolucrum
 cum computruisse ex osis proximi sideratione inuenisset Galenus, mas-
 lam de puero spem habere cœpit: is tamen præter spem, breui temporis
 spatio curatus fuit. Quæ sanè historia V I I. Anatomicarum administra-
 tionum recensetur. Sed quid alienis insisto? cur uisa non repeto? Patris
 mei famulus à pedibus, adolescens annorum sexdecim, optimi corporis
 habitus felicisq; tēperamenti puer, cum uino madens è sublimibus ædium
 nostrarum fenestris somno grauatus cecidisset, uniuersam fermè calua-
 riam fregit, moxq; sine uoce, sine sensu factus, & pro deplorato à Falco-
 ne, Griffio, totoq; medicorum ac chirurgorum collegio (quod fre-
 quens tum Monspeffuli erat) habitus, uix tandem à patre rogati curam
 suscipiunt, fracta caluariæ ossa terebris auferunt, ita ut dura menynx se-
 cundum uerticem capitis, latusq; sinistrum uniuersa fermè conspiceretur,
 motusq; cerebri conspicuè appareret, ægerq; tandem resolutus ac mutus
 effectus, moriturus in horas à nobis credebatur: eualit is tamen sanus &
 incolumis, præter quàm quodd cæcus effectus est. Tantum ego, tamq; ad-
 mirandum operum naturæ spectaculum domi meæ apud Monspeffu-
 lum circiter annum x x I I, supra sesquimillesimum & uidi, & curatio-
 nis non solum testis, sed & administer fui: utiq; iam tum primum sacris
 medicinæ initiatus. Quid contrà, ab exiguo, & planè despiciabili uulnere
 in uolam sinistræ manus accepto, quod uix subditam cuti carnem contin-
 geret, Ludouicum Viues senatorij ordinis hominem, eà in curia, quæ
 apud Monspeffulum est, quam uulgo generalium uocant, intra septi-
 mum diem conuulsione de repente oborta concidisse uidimus? Auenione
 Marcum Sobiratum, spectatæ uirtutis, ac summæ spei iuuenem, ex cal-
 canei uulnere leuiore quàm ut quid mali ex eo speraretur, mortuum
 x V I I. die accepimus, quo tempore eo ex loco digressus, in aula age-
 rem. Quendam accepi pugno in faciem illiso, mox concidisse eo in pago,
 cui la Voulte nomen est. Alium refert Manardus Epistolarum medici-
 nalium lib. v I. Epistola I. ex duobus leuissimis uulneribus secundum
 frontem acceptis, die x I I I I. mortuum esse, quum tamen lethalia suapte
 natura non essent uulnera, ut quæ uix dum cutem transcenderent, & à le-
 uissimæ cathenæ ferreæ annulis essent inflicta. Antonius Beniuenius sum-
 mi ingenij summæq; eruditionis uir, libro de Abditis morborum causis,

Historia no-
 tata digna.

Historia ho-
 ræ.

cap. L X V. quendam in cordis tunica ictum conualuisse, & à se magno negotio atq; difficultate curatum fuisse testatur. Tum quendam colapho impacto statim in attonitum morbum incidisse, uitamq; cum morte commutasse, cap. ultimo. Et Fullonem quendam aded uolenter pugno cussam iuuenis stomachum percussisse, ut statim conciderit. Quid autem Plinij & Valerij Maximi summorum uirorum testimonia desero. Q. Aemilium Lepidum incusso pollice limini cubili expirasse: Caium item Aufidium in senatum proficiscentem, offenso pede in comitio mortem obiisse, Plinius certissima fide testatur. Nimiù profectò sim, si inopinas
 10 tas ex contemnendis uulneribus mortes recenseam: quæ eò à me in præsens de industria adlatæ sunt, id ut planum facerem, non omnia uulnera ad quæ mors consequitur, etiam citra ægri aut medici culpam, lethalia censeri debere. Sunt enim quidam (ut ait Galenus) qui à minimi digiti offensa grauius læduntur, alij qui fortissima uulnera animi constantia, & uirum corporis robore perferunt: unde illud ab eodem rectissime X. Methodi dictum est, Robustas uires omnia ferre: imbecillas à minimis etiam offendi. Itaque si quid tale accadat, ut ex non lethali uulnere mori
 20 quempiam contigerit, (si modo uulnus ipsum alioqui probè à medico tractatum, & neq; loco, neq; magnitudine sua, aut ex teli natura, aut insipientis ui in eorum ordinem quæ suapte natura lethalia sunt referatur) mortem eam non ex uulnere, sed mala potius ægri temperatura, malo corporis partis ue habitu, succorum malignitate, aut uitio, imbecillitate par
 30 tis, aut ægri inobedientia accidisse existimandum est. Quibusdam enim ob malum corporis habitum ulcera non sanescunt. Vnde illud appositè ab Hippocrate pronunciatum legimus: Aqua inter cutem laborantibus ulcera in corpore facta difficulter sanari, quod uitiosis succis redundans corpus habeant: Quod quum sicari ulcera postulent, ipsi humore nimio madeant: ac simili ratione de reliquis uitiosis corporum habitibus est iudicandum. Quæ mihi in præsens ad propositæ enarrationis explicatio
 30 nem abundè sufficere sunt uisæ.

7. Naturalis
hist. cap. 53.

6. Aphor. 8.

ENARRATIO IX.

40 V M pauca omnino sint ea, quæ de risu à clâssicis medicinæ autoribus in hanc usq; ætatem monumentis prodita, tantæ rei explicare naturam possint: siue Græcorum, siue Arabum, siue etiam Latini orbis autorum scripta requiras: tanta uerò animaduersione res ipsa mihi sit uisâ, ut nihil fere
 50 quicquam ex corporeis functionibus risu. admirabilius spectari uisquam possit: operæpretium facturum me sum arbitratus, si de omni risus natura, affectione, ac causis, quæ huic negotio tanto congruere uidebuntur explicatius (aduocatis ad partes præcipuis autoribus, quantum quidem ex eorum scriptis hac de re excerpere potuimus, etsi pauca ea
 60 omnino

Lib. de quin-
que uocibus.
c. p. de pro-
prio.

omnino sunt) enarrauero. Cum enim risus & propria maxime sit hominis affectio, uel Porphyrij censura: nec cuiquam alteri inter tot animantium genera quam uni tantum homini conueniat, ac ingenti quodam penes inenarrabili motu corpus uniuersum quatiat, animique gaudio ac lætitia exultantis certissima nota sit, magnum quiddam id esse omnino oportet, magnarumque uirium, quod tam ualidos in corpore ciepe motus possit.

De risu igitur tria potissimum sunt quæ quærentur: Vnum, quid sit; alterum, unde sit: tertium, cuius partis affectio sit. Atque illud primum, quæ risus natura essentiaque existat continet. Secundum, quo pacto risus concitetur, unde tam repente emanet, atque ita sæpe erumpat, ut cum cupientes tenere, nequeamus: & quomodo simul latera, os, uenas, uultum, oculos occupet. Tertium, quæ nostri corporis pars per risum affici propriè ac maxime uideatur. Quæ etsi difficillima, ut certè sunt, haberi abs quouis possunt: nos tamen quantum quidem per ingenij nostri mediocritatem licuerit, ea explanare: & quam sint clariora facere adnitemur.

Ut autem omnis risus natura explicari commodè possit, prælibandæ quædam censeo, sine quorum cognitione risus essentia intelligi nequicquam potest. Ea autem sunt, animi partes nosse, ut à cuius partis imperio atque motu affectio hæc in nobis oriatur, sciri possit: tum, quæ præcedere affectum hunc, qui risus dicitur, necessariò habeant: & num in actione & motu, num potius in eorum genere, quæ subsistere dicuntur, illius essentia posita sit. Quibus sanè explicatis confestim ipsa risus natura sese ipsa prodet. Animum itaque Plato in duas potissimum partes seiunxit, quarum alteram rationis participem, alteram expertem facit. Cum quo sensisse Galenus cum v. tum, i. x. de Hippocratis & Platonis decretis plena fide est uisus, dum easdem quas Plato animo tribuit partes. In particeps itaque rationis parte ponunt eam animi affectionem, quam ipsi Græco more *ῥῆσις*, siue *ῥῆσις*, nos tranquillitatem dicimus, id est, placidam quietem tamque constantiam, qua sibi consentit animus, nec in ullam rapitur partem: in illa altera motus turbidos & irrequietos tum iræ tum cupiditatis rationi sæpe contrarios & inimicos. Itaque quum natura duce, omnes ea quæ bona nobis uidentur sequamur, fugiamus contraria: efficitur, ut ad id adipiscendum, quod bonum uideatur, sponte nostra ducamur: atque id adepti, in eo conuiescamus, & adeptos esse nos gaudeamus. Id autem fit interioris in nobis facultatis munere, quum æstimatoria nostra potentia ubi obiecta boni species est, ad illam toto impetu fertur. Itaque cum ita mouemur ut in bono esse aliquo nobis uideamur, dupliciter id contingit: placide inquam atque constanter commoto animo, uel inaniter & effusè. Si placide ac moderatè, id est, cum ratione animus præsens concipiat bonum, affectio ea gaudium dicitur: quum autem effusè & impetu quodam, tum illa lætitia gestiens, uel nimia dici potest. Ad eam igitur animi partem risus referri commodè potest, quæ tota in affectibus posita, bonum à malo discernere potest: illudque prosequi, hoc uitare. Insitum enim nobis à natura est, ut quæ bona sunt amplectamur, noxia repellamus. Quamobrem cum boni speciem concepimus, mox animi iudicio in id ferimur,

a. c. 9. de
Repu.

Gaudium quid.

Lætitiage-
stiens.

rimur, & adepti ualde lætamur: ad quam sanè lætitiā, risus, ceu internæ animi affectionis certissima nota, & ueluti index consequitur. Hinc naturæ providentia admiranda spectari ab emunctæ naris homine potest, quæ certos quosdam nobis indidit in corpore motus, qui quid intus in animo geramus uel concepti gaudij, uel mœroris, ipsi abundè explicent. Horum unus uel præcipuus risus est, qui conceptam animo ob præsentis cuiuspiam boni opinionem, lætitiā oris ac laterum motu ac diductione quadam exprimit. Præcedunt autem necessarîo risum (quod secundo loco dicturos nos proposuimus) tum boni alicuius consequutio, tum interna animi lætitiā, eius boni adeptiōe cōsequens: quæ & ipsa demū ceu sui indicem ac nūtiū, animi imperio risum parit. Itaq; sese inuicè motus ij consequuntur, ut primū naturæ ductu ad boni cuiuspiā adeptiōnem moueamur, adepti gaudeamus, gaudentes autem & lætitiā perituri, in risum erumpamus. Duci autem nos ad bonū Aristotelis sententiā constat, qui omnia bonū appetere primo Ethicorū indubia fide astruxit. Lætari autem ex boni indeptiōe eò accidit, quod gaudium seu lætitiā (ut rectè Acicenna tradidit) est apprehensio propriæ cuiusq; perfectionis ab aliis qua uirtute apprehensua. Vnde fit, ut in sensuum functionibus si rectè obeantur, plurimū lætemur, ut cū gustu dulcia & iucunda percipiamus: auditu, quū temperatos sonos atq; uoces: olfactu, quū odora-

ta: uisu quū medios colores intuemur: quod ab ijs moderatè occurrentibus perfici nos sentiamus. Est enim facultatis cuiusq; in nobis perfectiō, functionis integritas, ut in appetitiuæ facultate declaratum mox à nobis est. Idemq; in irascibili uenit. Victoriæ enim adeptiō, eius potentiæ perfectiō ac finis est: ac proinde parta de hostibus uictoria ualde lætamur. In superiore quoq; animi parte, qua ratiocinamur & intelligimus, haud dissimile accidit: cū enim acri animi intentione ueritatem in abditissimis rebus inquirimus, eamq; tandem consequimur, mirificamur ea res nobis lætitiā parit: quod, ut idem Auicenna ait, unicuiq; in nobis facultati sua sit perfectiō, quæ illi sit congenita, ac naturalis: & à qua (si modè cam adepti sumus) lætamur: ut malè sentire hac in re Nicolaus Florentinus, uir alioqui in re medica (ut sua ferebant tempora) summus, mihi uideatur: qui gaudium non consequi meditationem, seu ut ipse loquitur, actum purè speculatiuum impudenter ac temerè dixerit: cū si rem recta reputemus uia, nullibi uberius gaudium proueniat, quàm ubi meditatio ne, & mentis in abditissimis quibusq; rebus agitatione, ueritatem sumus adepti. Vnde enim uoluptas maior, quàm ex ueritatis cognitione, per quam & scientes & prudentes euadimus? Falsum & illud quoq;, quod ab eodem autore affertur, in actu purè speculatiuo, (ut eius ipsius uerba referam) qui est de rebus non habentibus bonū, neq; causam finalem, delectationem non inesse. Nam intentio illa animi ad ueritatem indagandam (qui actus purè speculatiuus à barbaris, & ipsomet Nicolao dicitur) finem certè habet atq; scopum, eumq; optimum: nempe ueritatem in rebus, hoc est, cuiusq; rei in sua ipsius essentia notionem. Hæc est enim ueritas in rebus, sua cuiq; essentia atq; natura. Itaq; functio illa, res ut sunt

modique
et ut
uolunt
et quod

lib. de uir-

Lib. de uir-
bus cordis. ca
pit. 4.

lib. de uir-
bus cordis. ca
pit. 4.

Vbi supr.

Sermone 1.
tract. 2. cap.
36.

Veritas in
rebus quid.

contemplandi, & bonum habet, & finalem etiam causam: nempe rerum ut sunt cognitionem, ipsamque adeo ueritatem. Adde, quod nullus inueniri actus potest, functio nulla, siue illa ad superiorem animi partem, siue ad inferiorem pertineat, cuius non sit unus aliquis finis in quem functio dirigatur. Finis enim est, cuius gratia reliqua fiunt, ut rectè à Platone & Aristotele traditum est. Habet igitur intentà illa animi ad ueritatem indagandam speculatio, bonum ipsum pro scopo ac fine: ueritatem inquam ipsam rerum, quas meditando contemplamur, contra quam senserit Florentinus. Sed eo in suo errore relicto, ad institutum redeamus: si modo id prius ad nostrorum robur distorum, ex Aristotelis primo Rhetoricorum cap. x. x. sententia adiecerimus, Mentis agitatione qua quippiam discimus, iucunditatem uoluptatemque adferre. Addiscere quoque (inquit) & admirari iucundum est ex parte magna. Quid uerò discere sit, paulò post explicans, subdit: Discere uerò est, naturæ perfectionem & numeros assequi, & propterea idem autor inchoata absolue iucundissimum esse, eodem ipso loco censet: propterea quod res quæ perfecta non est, quasi opus eius efficiatur qui manum extremam imponit. Sapientem item haberi, iucundissimum statuit, quod sit uidelicet sapientia, multarum rerum & admirabilius scientia, per quam cæteris præstantiores melioresque habemur. Vnde constat in sapientia, doctrina, & uaria rerum cognitione summam subesse uoluptatem: quæ, ut Plato & Cicero tradunt, mirabiles sui in nobis excitet amores. Nec huic meæ assertioni ea Aristotelis sententia pugnat, quæ in problematis asstruere uidetur, speculantes nos non gaudere. Nam etsi uerum est, Rerum earum, quæ naturæ lege incognita mutabili tales esse uoluit, ut aliter se habere nequeant, conditionem eam esse, ut suapte natura nos non oblectent: ea tamen res, suæ tantummodo rationis contemplatu nos alliciunt & oblectant, ut cum triangulum duobus rectis pares angulos inter nos habere speculamur, nihil sanè in eo delectamur, ut bellè eodem loco Aristoteles: quod scilicet siue duos, siue plures æquales habeat angulos, ipsa quidem res delectationem ex se nullam affert: uerum eius rei contemplatio, delectationem parit, quod certitudo demonstrati thematis, ueritatisque inuentio nobis sit maxime iucunda. Et propterea eo in problemate, rectè Aristoteles adiecisse uidetur, nisi fortè in speculatione ipsa delectandum sit: quasi uelit, ea quæ suapte natura aliter se habere non queunt, quæ talia quidem sunt, nos non oblectare: sed quatenus eorum naturam speculantes ueritatem rimamur: quod quidem ipsum longè expressius Plato in Protagora explicasse uidetur. Gaudio (inquit) afficitur ille, qui discendo & contemplando ipsa intelligentia delectatur. Quamobrè magis in eo nos oblectari contingit, quod à consilio nostro & opera, quam quod mentis agitatione conficitur. Ac proinde, si ingens aliquid nostro consilio aut opera effectum sit, ea ex re magis lætamur, quam si omnes Geometricorum thematicum demonstrationes, omnes naturæ motus fuerimus alia mentis indagine contemplati. Vicissè itaque Olympicis ludis, aut apud Salamina nauali pugna hostes superasse, (quod Aristoteles citato loco tradit) delectationem secum max-

ximam afferant: quòd in actione posita, & consilio nostro, prudentiaq;
& militaris artis peritia effecta, autores suos multa laude & gratia (qua
omnes trahimur & impellimur) cumulent. Rerum enim gestarum & spec
ulationis, per quam sanè diuersa ratio est. Indeque efficitur, ut quæ ab re
bus gestis profecta sunt, lætabilia in parte, (si feliciter ea ceciderint) in par
te tristitia, si incommodè eueniant. Omnia autè lætitiæ tristitiæue ratione
aut uitamus, aut persequimur. Atque ex his patere abundè arbitror, quates
nus in speculatione, quatenus item in actionibus, quæ delectu à nobis
fiunt, delectatio coniungat: item & qui animi motus risum præcedere,
10 quasi causa effectum debeant.

Supereft ad risus explicandam naturam, ut quo in genere entis reponi
debeat explicemus: quum entium quædā sint, quorum ratio tota in fieri,
(ut medici loquuntur) posita sit: quædam quæ uerè subsistant, & de per
manentium genere censerī debeant. Illa philosophi succedentia uocant,
qualia sunt uox, sonus, actio, motus: quorum scilicet nullam est dare
manentem & stabilem partem: sed tantisper esse dicuntur, dum fiunt.
Hæc cōstantia & permanentia, ut quæ firmam habeant stabilitatem atque
constantiam: ut affectus omnes, qui cessante eorum unde nati sunt causa,
ipsi per se subsistere queunt. Itaque risus, quum motus quidam sit, ut paulò
20 post à nobis monstrabitur: consequens est, ut de genere pathematum &
succedentium, non autem permanentium esse dicatur. Quicquid enim in
actione & motu positum est, id ipsum permanens esse nullo pacto potest:
quum tantum tunc sit, cum in motu subsistit. His autem prælibatis,
consequens quidem est, ut risus naturā definitione comprehensam paulò
plenius explicemus. Risus itaque naturam inter Pœnos medicos celebris
semper habitus Isaac Israëlita definitione explicare primū omnium ag
gressus est. Nam ex Græcis, nemo quisquam, ut qui de tota hac tractatio
ne uix sint leui opera locuti. Is itaque Risum ad hunc definiuit modum, ut
sit tremor quidem & sonus musculorum thoracis ex sanguinis feruentis
30 in eas partes sublatione, naturæ agitatione ab animi motu concitata, cum
id quod lætitiā affert in animum inciderit. Hæc sanè perplexa risus
à Pœno autore descriptio, quæ germanam eius affectionis naturam ex
plicare haudquaquam uidetur. Nam neque propriè tremor est, nec muscu
lorum thoracis sonus. Tremorem autem non esse, illud indicat, quòd tre
mor inuoluntarius quidam motarum partium sursum & deorsum mos
tus sit: ex impotentia regentis nostrum corpus facultatis, hoc est motri
cis, quæ præ imbecillitate membrum regere nequit. ut bellè libro de tres
more Galenus, sicubi enim naturæ robur cesserit, quæ corpora egent ele
uatione, deorsum grauitate propria feruntur, & ibidem desident, non ses
40 cus ac in resolutionibus, ubi potestatem omnem uis penitus amiserit, si
quid supersit, quod corporis motionem rursus tentet, uerū ex infirmis
tate id non possit, sed portiunculam (quod est maius dimittendo) tollat:
imperfectam motionem & mancā relinquens, membra deorsum ferri
iterum permittit, quo sæpius affecto, & sursum uersus delationem quæ
sit deorsum insequente, huicque quæ sursum uersus fiat iterum adiuncta,

Lib. de Ele
mentis.

Risus defi
nitio ab Isaac
tradita.

Ex Galeno
lib. de tremo
re hæc.

Tremor quid

partibus locum continuè mutantibus, motus duplex fiet, & compositus, quæ affectio tremor nuncupatur, motu deorsum gravitate facto, & uiribus sursum uersus itidem mouentibus. Hæc docta de tremoris natura & generatione Galeni assertio. Ex qua abundè constat, motum eum, qui risus in nobis dicitur, tremorem non esse: tum quod hic inuoluntarius quidam sit motus, & is quidem præter naturam, ut citato loco Galenus: risus uoluntate factus, & secundum naturam. Tum quod in risu thoracis partes non sicut in tremore attolli uidentur, non enim gravitate deorsum feruntur & sursum à facultate eriguntur, sed potius ab spiritu uehementius concitato, & in eas partes impetu quodam sublatio. Vnde moueri thoracis partes citatiore motu contingit. Qui uerò in risu percipitur sonus, non ad thoracis musculos, sed ad Laryngis potius & uocalium partium actionem referri debet. Nam thoracis musculi non uocis aut sonorum editioni à natura, sed aut brachiorum motui, aut respirationi dicati sunt: ut plenius à Galeno tum xiii. & xv. de Usu partium, tum libro de Causis respirationis v. & vii. de Anatom. administrat. habetur. Cum enim exsufflatio uocis sit materia, hanc autem spiritus confertim sursum actus suggerat: thoracis & intercostales musculi materiam tantum præbent, uocem autem & sonum non faciunt: sed uocales tantum partes quum refractus in illis aer atq; diuerberatus sonorus efficitur: quum sit sonus, uel Aristotelis testimonio, qualitas auditione percepta, ex aëris collisione scissione uel inter binas corpora proueniens. Ineptam igitur esse risus ab Isaac traditam definitionem, ex ijs patere abundè arbitror. Nec mihi aptior uidetur quæ ab Hieronymo Fracastorio, uiro alioqui doctissimo, lib. de Sympathia & dyspathia rerum tradita est, Is enim eius libri cap. xx. (quod de admiratione, ecstasi, & risu inscribitur) risum compositum esse motum affirmat ex admiratione atq; lætitia. Eius autoris hæc sunt uerba: Risus (inquit) est compositus ex admiratione & lætitia motus. Propter quod & quædam contranitentia in risu est, admiratio enim suspensionem quandam in anima facit, lætitia uerò expansionem. Quæ re fit, ut quum producit risus, non sine molestia fiat. In qua quidem serie ipsa, risus descriptio examinanda prius, & sub censuram reuocanda est. Falsum enim id esse uidetur, ex admiratione constare risum. Ob ea enim, quæ admirationem in nobis faciunt, nunquam ridere: sed ob ea tantum, quæ lætitiâ & gaudium pariunt, solemus. Omnis enim admiratio animi suspensionem ob rei nouitatem & ignorationem facit: quum sit admiratio earum tantum rerum, quæ à nobis ignorantur & nouitate sua nobis incognita suspensum, & ad illud ipsum intentum, quod sese prodit, animum tenent. Quod quam diu fit, tantum abest ut in risum concitemur, ut planè tum extra nos esse nobis uideamur, quoad res ipsa notior nobis facta desinat animi suspensionem illam facere. Magnarum enim rerum & nobis non perspectarum est admiratio; Risus uerò ludicarum, ridicularum, leuium, & sensibus expositarum. Quis enim rideat ubi serenitate summa magnos decidere imbres, aut æstate media ingentia oriri frigora uiderit? Quis non hæc pos-

Gal. lib. de no
ce.

2. de Anima.

Hieronymus
FracastoriusAdmiratio
quorum sit.

tius admiretur, & tam inopinati euentus altā mentis indagine causam inquirit? Tum enim profectō ridere tantū solemus, quū quæ occurrunt nobis, ea & boni speciem præ se ferūt, & læta ea ratione sunt. Quam obrem quæ huius generis habentur, primū quidem gaudium in nobis efficiunt: ac subinde affectus gaudio animus in risum prorumpit. Nullatenus igitur admiratio in risum cadit, quod risus (ut paulō antea diximus) & perspectæ rei probèq; cognitæ atq; lætabilis: admiratio ignoratæ, atq; ideo minus lætæ. Quamdiu enim quippiam admiramur, tandiū microrē quodam ob ignoratiōem rei & nouitatē, suspensioq; animi motu afficimur: qui tum planē definit, quū sese nobis ignorata, quam admirabamur res sese ipsa insinuarit, atq; tum probè cognita lætitiā etiam gignere potest. Ineptum itaq; uidetur, risum ex admiratione atq; lætitiā compositum esse motum dicere. Quæ enim (quæso) admiratio cadit, cū scitos & paruulos nostros liberos complectentes, ob ipsorum gestulationes, ob inarticulatum, sed lepidum sermonē, ob uarios insultandi modos, ob ridicula & puerilia facta in risum effundimur: aut cū si ipsi pueri matribus à nutricibus in complexum dantur: uel cū à cunis sublatis magno risu & gaudio, uel à parentibus, uel à nutricibus excipiuntur? Nulla hic certē admiratio, risus autē & plausus multus inest. Cū quis rursus ridiculam rem aliquā perspectam etiam atq; cognitā, magno uerborum lenocinio, summāq; grātia recensens risum mouet, quæ tum ibi admiratio: nulla profectō, quōd uidelicet enarrata ea res probè nobis nota sit, ideoq; suspensos nos minimē tenet, quod in admiratione necessarium esse, uerē idē Fracastorius existimauit. At risus tamen inde effusus exoritur, ut eū etiam præ impetu citati & commoti spiritus, uolentes, comprimere nequeamus. Non est igitur cur rectē in risum admirationem cadere statimamus: nam etsi ea interdum in risum incurrit, non ipsa tamen risum ullo pacto aut gignit, aut constituit: quū admiratio (ut antea dictum) incognitarum rerum & abstrusarum, & granditate sua suspensio nem animi efficientium sit: risus autē perspectarum rerum, leuium, & concinnitate quadam sua atque lepore nos ualde mouentium: unde risus iucundo quodam & grato naturæ motu in nobis excitatur. Nos itaque omnem risus naturam paulō plenius complectentes, ita definiemus, ut sit Risus concitator quidam animi ex re iucunda motus, ad conceptum intrō gaudium explicandum, quo thoracis & oris musculi impetu quodam mouentur. Quin & ad hunc quoq; modum definiri per quā commodē potest, ut sit risus partium oris & faciei diductio, ex effuso spiritu, thoracis membra sono quodam & impetu agitante. Descriptiones eæ ambæ, risus naturam omnem comprehendere rectē uidentur. Ad risum enim efficiendum, necessarium quidem in primis est, commoueri animum: ut quod intrō conceptum in animo lætitiæ est, id foras se prodat: ac proinde efficitur, ut etiam si coram ludicra, leuiā, & ridicula, quæq; risum mouere solent obijciantur: nisi ad ea impetu quodam moueatur & excitetur animus, non erumpat risus. Quæ causa est ut in microrē atq; luctu constituti, etiam si magna risus materia sublit, ridere tamen nequeant: quōd animus

animus moerore affectus, ad hæc ipsa nō moueatur. Cū item magnum aliquid animo tractamus, uel grauissimis distinemur curis, ridere tum minimè soleamus, etiam si præsens risus occasio subit, quod impetu animus (nempe aliò distractus) non moueatur. Iure itaque optimo dixisse sum uisus, risum esse concitatiorem quendam animi motum, ut sine quo nullatenus excitari risus queat. Hic porro motus animi eò tum excitatur, ut quantum lætitiæ concepimus, eo ipso motu explicari faciliè possit. Læti enim animi motus ille ueluti index, ac certissimus testis est: ab eo autem motu thoracis & oris muscoli agitantur, quod effusus à corde spiritus, in has partes affatim deducatur, easq; distendens, motum eum efficiat, qui risus appellatur. Hisce enim definitionibus, motus generis locum obtinet, reliqua uerò, differentię proprię sunt, quibus ab omni alio secludi risus uidetur: causęq; à quibus nasci risus solet explicantur ferè omnes. Efficiens enim est, ipse animi motus: finis, gaudiū, seu lætitię explicatio: forma, ipsa partium oris ac faciei deductio: instrumentaria, ipsa spiritus effusio: materialis, iucunda oblata res, quę risui materiam præbet.

Risus speciei Risum autem non uniusmodi esse omnem, rerum scientissimi tradunt. Est enim quidem à natura profectus, quem naturalem uocant: alter præter naturam factus. Priorem illum in bene habito corpore, nullaq; morboſa affectione occupato fieri, naturę solius ductu uolunt: qualem antea definiuimus: qui quidem perpetuò lætabile ipsum pro materia habet, accedente animi motu ad lætitiā eam explicandam, agitatis ad eum motum spiritu & natūo cordis calore. Vnde thoracis musculos moueri, orisq; diductionem fieri quandam necesse est. Alter uerò is est, qui neque eas quas modò commemorauimus habet causas; neq; naturę ductu fit, sed à morbifica quapiam causa excitatur. Sunt enim ex his quædam quę admirabili quadam uī, potestateq; nobis occulta risum ciendi facultatem (etiam si maximè præter naturam sint) habeant: qualis est qui sæpe per desipientiam excitatur risus, de quo illud dictum ab Hippocrate est, Desipientiæ quę cum risu fiunt securiores: qui item percusso septo transuerso, aut præcordijs non raro erumpit, huius quoq; generis (uel Aristotelis testimonio) esse censetur: Ictu (inquit) traiecta præcordia in prælijs, risum attulisse proditum est: scilicet calore quem moueat uulnus. Ex croci etiam immodico copiosq; potu, risum effundi lethalem monumentis proditum est. Quinetiam per quosdam conuulsionis modos, oris diductionem quandam fieri risui persimilem, nemo est qui nesciat. Qui itaq; ab huiusmodi causis excitantur risus, neque ad naturę rationem referri, neq; satis eorum reddi certa ratio potest. Quod & Moses Israëlita, Galeni autoritate firmauit. Non solum risus, qui ludicarum rerum obiectu excitatur, causam reddi non posse: sed nec cuiuscunq; alterius, præcipuè uerò eius, qui ex titillatu alarum & plantarum pedis exoritur. quod quidem idem autor à Galeno scriptum fuisse libro de Moribus inuitabilibus testatur: & si nihil quicquā eo de opere profiteri possumus. ut quod nobis, uti cætera multa magna studiosorum iactura perierit. Verum autem id esse Galeni dictum, ea ratione probat, quod risus proprium hominis

7. Sectione
suorū Apho-
ris. aphor. pe-
nit. & alit.

minis esse dicatur, speciemq; perpetuò sequi: quæ uerò cuiuspiam rei formam speciemq; sequuntur, ea ipsa à tota fieri substantia, cæcâq; potestate quadam dicuntur, quam Neoterici Proprietatem occultam uocant: ac proinde congruentem & explicatam in huiusmodi rebus causam non ali signari, nec perquirendam esse (præsertim in risu) idem testatur: Quam rem ex nostris Cicero libro de Oratore I. I. confirmasse plena fide uidetur: De risu (inquit) quinque sunt quæ quærantur: Vnum, quid sit: alterum, unde sit: tertium, siue oratoris uelle risum mouere: quartum, quas tenus: quintum quæ sint genera ridiculi. Atq; illud primum, quid sit ipse risus, quo pacto concitetur, ubi sit, quomodo existat, atque ita repente erumpat, ut cum cupientes tenere nequeamus: & quomodo simul latera, os, uenas, uultum, oculos occupet, uiderit Democritus: neque enim ad hunc sermonem hoc pertinet: & si pertineret, nescire me tamen id non pueret, quod ne ipsi quidem illi scirent, qui pollicerentur. Hactenus Cicero: Vnde constat difficillimam esse (quod à principio præfatus sum) rei huius tractationem. Verum ne ob hoc quidem ab inuestigatione despondendus animus, qui ueritatis lumine illustratus, in reconditisima naturæ adyta celer & expeditus peruolare consueuit.

Ad institutum itaq; redeuntes, risus differētiâs percurramus, quarum iam præcipuas diximus. Est item risus quispiam, non uerus ille quidem, sed fictus, amarulētus, subdolus, ac simulatus: ut cum quis alteri insidians ridet, quem risum ueteres Sardonium dixere: qui ob id Sardonijs dictus est, quod in Sardorum insula, herba sit cui Sardoë cognomen, apiastrō similis: quæ gustata ora hominum ita contrahere atq; diducere soleat, ut ueluti ridentes emoriantur. Quod & Solinus, & Lycophronis interpres, & Plinius, atq; ex nostris Dioscorides sensisse uidentur. Herbam porro hanc eam esse credendum est, quam Latini Ranunculum, Græci *ῥανυγγή* appellant. Simulatus autem hic risus interdum ab animi prauo affectu & mente mala, interdum à corporis uitiatâ constitutione prouenit. Prioris generis meminit Homerus Odysseæ v. Ctesippum unum è procis Penelopes, Vlysem in ædibus suis habitu, speciemq; mendici sedentem, arreptò è sportula bouis pedepetisset: atq; ille capite modicum deflexo ictum declinasset, Sardonicè risisse dicitur.

Quo loco Eustathius interpres admonet, cum ridere risum Sardonium, qui diductis modo labris rideat, cæterum intus aut ira, aut molestia discruciat. Huius item & Iliados 2. idem auctor meminit, dum Aias ei singulare certamen ineunti, hunc tribuit. Quin & Hesiodus eo libro, qui *ἔργα καὶ ἥπια* inscribitur, Iouem Prometheo iratum ob ignem furto sublatum consimilem risisse risum affirmat.

A uitiatâ corporis constitutione fictus item quispiam nascitur risus, hoc est, oris habitus quidam ac forma ridenti similis, ut in multis conuulsionum generibus est uidere, in quibus contractis oris musculis, sic quædam ridenti similis species: qualis item contingit ijs, qui crocum hauserunt, uel secundum præcordia confossi in risum lethalem erumpunt. Non

Sardonijs
risus.
Sardoë her-
ba.

Soli. cap. 10.
sui operis.
Plin. 20. Na-
tur. hist. ca. 11.
Diosco. lib. 2.
capit. 107. ex
Ruellio.

Simulatus
autem.

enim uerus, ac naturæ ductu excitatus huiusmodi risus est: sed adumbrata quædam illius species ac imitatio.

Cap. 19.

De eo uero qui ex alarum titillatu prouenit, longè diuersa ratio est: hunc enim Aristoteles naturæ impulsu factum ac uerum risum esse, non simulatum affirmat: dum III. de Partibus animalium de septo transuerso eiusq; officio sermonem instituens; ab huius partis calefactione prouenire ait, ut qui titillentur rideant. Partem hanc calefactam (inquit) celeriter sensum aperire indicat uel id quod titillatu euenit: ridet enim celeriter qui titillantur: quia motus celeriter ad eum locum perueniat: qui quanquam leuiter calefaciat, tamen aperit, & mentem mouet præter uoluntatem. Causæ autem (subdit) cur homo animalium unus titilletur, & cutis tenuitas est, & quod solus omnium animalium rideat. Est enim titillatio, risus per eiusmodi motum partis quæ alam complet. Hactenus Aristoteles. Quamobrem mirari subit, Nicolum Florentinum, atq; Hieronymum Fracastorium, uiros consummatæ doctrinæ; ab Aristotelis hac in parte sententiâ auersos deflexisse: atq; risum hunc qui titillatu partium proficiscitur, speciem tantum quandam, & similitudinem, non etiam ueram risus naturam esse sortitum, contra quàm Aristoteles existimauit. Nam quum in risu qui titillatu prouenit, & concitetur animus ex re iucunda percepta, nempe blanda earum partium attrectatione: & thoracis musculi concalæfacti moueantur, impetu quodam qui sonum efficiat, & multus eo ex motu effundatur spiritus, qui sursum latus oris & faciei diductionem faciat: Sic autem hæc uera risus natura, definitione à nobis tradita comprehensa, non uideo cur non maximè illi germana risus natura congruat.

Titillatio quid.

Sermone 1. cap. 36.

Lib. de Symptoma et dyspathia reru, cap. 29.

Similitudo

modi

Cap. 19.

Cap. 19.

Cap. 19.

Cap. 19.

Cap. 19.

Cap. 19.

Cap. 19.

Cap. 19.

Cap. 19.

Gaudii quid.

Letitia.

Diximus quæ risus essentia sit. Nunc quomodo concitetur, unde tam repente emanet, atq; ita sæpe erumpat, ut in illum effusum comprimere nequeamus, (quod secundo loco dicturos nos proposuimus) est cumulatione indagine inquirendum, atq; etiam explicandum. Risum in primis ex opinione commodæ cuiuspiam rei ac lætitiæ inferentis nasci, non dubium est: ubi enim quippiam boni speciem, seu delectabilem, seu honesti, seu etiam fructuosi & utilis habens, sese promit, mox ex ipsa rei natura mentem afficit, eo quidem affectu quem Græci *ἡδονή*, interdum etiam *ἡδονή* καὶ *ἡδονή*, Latini lætitiā uocant. Cum enim ita mouemur, ut in bono simus aliquo: si placidè id atq; sedatè fiat, Gaudium ea affectio dicitur: si uero confertim & effusè, Lætitia: quæ & ipsa nihil planè aliud est, quàm effusio quædam animi, atq; elatio ex boni cuiuspiam consecutio: ne enata: quo sanè affectu, quum occupatur animus, ita principem nostri partem cor in participatum trahit, atque adeo exagitat, ut magna inde in spiritu illo curuli & sanguine qui intra cor est mutatio fiat. Effertur enim mox, & moræ impatiens, tenuitate sua sese promit, & in sublime atque tollitur, idq; affatim, ad eum uero sanguinis & spiritus citatiorem motum, musculorum thoracis succussio quasi quædam consequitur, ac oris diductio, accedente uocalium partium sono quodam, qui tum sanè efficitur, quum spiritus citato motu in eas partes raptus atque inibi refractus sistit.

Cap. 19.

3

tur:

tur: atque earum partium adminiculo diuerberatur. illisio enim efflati spiritus in Laryngem & cæteras uocales partes, uocis materia est, ut mil-
lies in mille locis Galenus. Atque ad hunc modum concitatur risus, ani-
mi scilicet imperio, & corporis obsequio. Gaudio enim affectus animus,
cordis uires exulcit: atque animi affectui obsequentes, eo quo prædixi-
mus modo risum mouent, intro cōceptæ lætitiæ testem ac indicem. Vnde
fit, ut risus non unius tantum facultatis, sed plurium functio esse uideat-
tur. Quia enim thoracis musculi ea in actione ualde mouentur, ad facultas-
tem animale, hoc est, uoluntariæ motricem, referri tum ea actio debet:

*Lib. de uoce.
& 7. de affe-
parti.*

- 10 qua uero motus is consequutionem rei lætabilis sequitur, (tum enim in
risum tantum erumpimus, cum lætabile aliquid nos esse adeptos credi-
mus) ad principem facultatem, nempe imaginatricem pertinere dicitur.
Quinetiam & facultati uitali acceptum referri debet, quod natui caloris
atque uitalis spiritus in risu magna fiat concursio atque effusio. Quamobrem
merito risum non à sola sensuum externorum uoluptate, sed magis à prin-
cipis facultatis in nobis iudicio excitari credendum est. Iudicium enim
de percepto bono aliquo præcedere omnino musculorum motum oportet:
ad facultatis nempe principis imperium, partes has moueri contingit,
quod ad risum utrunque horum concurrere sit necesse: uoluntatis inquam
10 imperium, & partium pectoris motum. Cur uero tam repente emanet, in
promptu causa est, quod citato celerique motu erumpat spiritus, sitque actio
ea fere tota spiritalis, atque ob id conferta & uehemens ac impetu facta.
Cum enim curulis ille in nobis spiritus, & suæ substantiæ elaborata tes-
nuitate, & sui caloris immensitate, momento cuncta nostri corporis per-
uadat, in eaque rapiatur: quid mirum si ita confertim erumpat, ut etiam
uolentes eum sistere nequeamus? Quæ causa itidem fuerit, cur in risum
effusi, eum comprimere minimè ualeamus. Non enim in nostra manu est,
elatum foras spiritum ac suo impetu actum cohercere, uel hoc uno am-
plissimo testimonio, quod dum effusè ridemus, totique in cachinnos solu-
10 uimur, nec spiritum ducere, ut uolumus, nec ora comprimere pro nostro
arbitrio ualeamus: ut sæpe etiam precluso spiritu in risus nimietate præ-
focari uideamur: quod in plerisque euenire quotidiè cernimus. Immutan-
tur autem per risum non solum quæ ad faciem attinent partes, sed & quæ
ad reliquum omne corpus, calore atque spiritu effusis ac impetu actis, unde
& rubor & calor in facie, & lacrymæ etiam ab oculis exprimantur, ca-
loris uel hæc agente. Quin & latera, & dorsum, & thoracis musculi sæpe
ingenti dolore torquentur, quod partes eæ spiritu turgentes distendun-
tur, atque uim passæ extra earum naturam deduci, repentina scilicet & im-
modica mutatione uideantur. Vnde constat ad quam præcipuè partem
40 risus referri debeat, quod ultimo loco explicandum nobis fuit: est enim
proprie thoracis partium motus, ex effuso à corde spiritu. Quamobrem
qui latiore sunt pectore, & calore multo abundant, in risum proniores
euadunt: in illumque erumpentes in cachinnos soluuntur. quod ea confor-
matione multus sursum ferri spiritus possit. Ac proinde qui proba tem-
perie felicique natura constant, facile ridere solent: in ijs enim sanguis pro-

*Cur in ri-
sum effusi eū
cōtinere ne-
queamus.*

*Ad quā par-
tem risus re-
ferri debeat.*

uenit benignus, copiosus, lucidus, clarus ac tenuis, quem esse risus instrumentariam causam in confesso est. Ex sanguine quippe ita affecto, spirituum multitudo & claritas animam exhilarantium consurgit: sicuti è contrario, ubi sanguis uel uisiosus, uel exiguus, uel tenebrosus, aut etiam crassus constituerit, contraria fieri necessarium quidem est. Quæ causa est, cur & malè habiti, & ægri, & conualescentes, & melancholici, uel nunquam uel ægrè rideant: quod malè habiti uisiosum: ægri, & qui ab ægritudine reficiuntur, exiguum: melancholici, tum crassum, tum tenebrosum sanguinem habeant. Ac proinde etiam qui se philosophiæ totos dederunt (quod uitale robur exhaustum, sanguinem uero tum exiguum, tum crassum ac atrabilarium plurimum in se contineant) *ἀνιδεαί*: ferè semper, hoc est sine risu, moestos, seueros, & rugata fronte uideas. Contra uero pueros, & qui florenti ætate sunt, bene habito corpore, & curis uacuos, in risum pronos, hilari uultu atq; plausibili conspicias: sicuti etiam qui uino meraciore utuntur: meracius enim uinum moderatè haustum frontem exporrigere, ac lætos reddere solet, quia inde sanguinis profuit bonitas, qui sanè humor uel omnium tum medicorum tum philosophorum testimonio, naturæ si quis alius est in primis accommodatus. Sed illud mirabile uideri sanè debet, cur à uino alij in risum, in lacrymas alij effundantur: quum contrarias effectiones una eademq; res efficere nunquam possit. Id autem non tam uini naturæ, quam hominum tribui iure debet. Qui enim se uino ingurgitant, si & sanguinis elaborati copia, & temperamenti bonitate præditi sint, in risum solui solent, & uarias corporis gestulationes, quæ aspicientibus risum moueant: idq; magis, si & quod hauserunt uinum, generosum sit, & eo assatim se impleuerint. Ex eo enim assatim sumptio caloris augetur copia, agitur conditus in uasis sanguis: qui cum & benignus sit, & probe à natura elaboratus, quid mirum si in risum hominem sic affectum promoueat? Contra uero qui uel nigrum, foculentum, & turbidum ingesserunt: uel à natua constitutione humorum & sanguinis uitio tentantur; amarulentumq; sanguinem & atrii succi plurimum in se continente in habent: ij sanè non in risum, sed rixam atq; furorem, sæpe etiam in fletum & lacrymas soluantur: quod humioris acrimoniam isthac efficere suapte natura solet: uti benignitas lætitiæ, mansuetudinem atq; exporrectam frontem.

Sed cur ad ridicula, ut mimorum gestulationes, scitros puerorum actus, & huiusmodi innumera impensè rideamus, non sic reddi facile ratio potest: reconditissima enim causa huiusmodi est. Verum in id comòde referri posse censendum est, quod scita illa & ad numeros facta gesticulatio, uel concinna & apta in scena actio (ut de Roscio proditum legimus) ita concinnitate sua & aptitudine, naturæ ualde amica, nos afficiat, ut congruere eos motus actioni ipsi atque personæ arbitremur: unde lætabilis rei cōfestim insurgit in nobis opinio, à qua gaudium, & tandem risus percepti gaudij testis erumpit. Atq; hæc de risu hætenus nobis prodita sint, quæ non quanto nitore atq; elegantia (de hoc enim laborandum mihi non duco) tradiderimus, non ualde laboro: magna autem fide & dilig

μὲν ἂν ἀρχῇ. ἡ δὲ τῶν αὐτῶν πρῶτον ἡ πᾶς πῦρ πᾶσι συνίσταται δευτέρως ἀφαιρούσῃ τμηθῆναι, ὅς
ἐκείνου πᾶσι ζῶσις ἡ τοῦ γῆρας ἂν διαδοχῇ. τὸ δὲ μὲν γὰρ τὸ πρῶτον, ὅδ' ἡ καρδία διώκοντα παρὰ
χρῆν, ἡ δὲ ἐκείνου μὲν αὖ ὅς τὸ ζῆν μόνον, ἡ δὲ δευτέρως τὸ καλῶς ζῆν ἀρχῇ. ὅπου δὲ δὴ ἡ ἀρχὴ
τὸ ζῆν, ἡ δὲ καὶ μόνον τὸ ζῆν, ποσῶν αὖ πᾶσι ζῶσις ἡ ὅπως αἰετίζονται ἐν καρδίᾳ.

Quod est : Testes in hoc quidem amplius corde ipso habent, quod
præterquàm quod caliditatem roburq; animalibus præstant, perpetuis
tatis etiam generis in causa sunt. Hæc igitur tot ac tanta negligentes, qui
ante me fuerunt Philosophi & medici, de paruis ac leuibus digladiantur,
inquiruntq;, an ad seminis generationem quicquam testes operentur.
Nos uerò, rursus repetita oratione pro ipsis dicamus, præter hæc omnia
etiam illa non parua esse argumenta, quod totum corpus à testibus alte-
retur. Castratarum enim uictimarū caro non solum & suauior est, inte-
grarum autem insuauior : sed etiam qualitas ipsa carniū simile quid tes-
tium qualitati præ se fert : graue, & ut ita dicam uirosum, ad odorem
usq; similitudine porrecta. Quæ quidem ignorasse alios quosdam mi-
randum non est. Aristotelem certe latere hæc non debebant, ut qui nobis
sæpenumero dixerit, paruas particulas maximarum alterationum toti
corpori in causa esse, etsi illud addere ipsum oportebat, si exempta aliqua
particula, totum animal alteratur, eam alterationis eiusmodi esse causam;
non tamen eiusdem etsi auferatur, etsi adsit, sed si ablata refrigerat, præfens
calefaciebat : si ablata infirmū reddit, roboris ipsa erat origo. Eodē modo
si abscissa, incitationem ad coitum aufert, ex ea animalibus generis succe-
ssio erat. Atq; hoc profecto tertium cor præstare minimè potest : est enim
id uiuendi tantum, testes uerò bene uiuendi principium. Quanto autem
melius est bene uiuere, quàm solum absolute uiuere : tanto in animalibus
testes corde præstantiores sunt. Hac tenus Galenus : qui hoc quidem
loco, testibus ipsis plus quàm cordi in generis propagatione tribuit;
ut prerogatiua quadam singulari, præstare testes cordi, ea quidem fun-
ctione qua seminis generationi & generis perpetuitati consulitur, plena
fide astruat. At idem V. I. de Partium usu, contrarium omnino sensisse ui-
detur : qui testes ipsos inter uiles abiectasq; partes reponens, longissimè
à nobilium partium dignatione abiectisse, nedum corde præstantiores fe-
cisse, uel conceptis uerbis est uisus. Eius eo loco hæc sunt uerba :

ὅπως δὲ μοι τῶν λόγων μὴ μόνον οὐκ, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ αὐτῆς ἐπιτοῇ παρακαλῶ μὲν, ἐδιδωκεν
διηλθεῖν, ὅς ὅν γὰρ διαγινώσκων οὐ ζῶσι σώματα μόρια, ἀλλὰ καὶ πᾶσι καὶ πᾶσι. ὅς μὲν δὲ ἐν
χρῆσι ἀμφοῖν καὶ πᾶσι. ἐπὶ δὲ δὴν αὐτῇ πρὸς τὴν ἡμέραν, ἡ γὰρ ὅς αὐτὸ τὸ ζῆν, ἡ δὲ τὸ καλῶς
ζῆν, ἡ δὲ πᾶσι. τῶν φησὶν διαφέρειν, τὰ μὲν ὅς τὸ ζῆν αὐτὸ χρέμα μόρια πᾶσι
τῶν ἡμέραν τῶν λοιπῶν δὲ ἐκαστοῦ γὰρ ἀνθρώπου ἑαυτὸν.

Quod est : Vt autem non solum præsentem sermonem, sed etiam con-
sequentem assequaris, nihil obaudiens, uolo recensere tibi, quibus digno-
scenda in corpore animalis est particula non principalis, & principalis.
Ab utilitate itaq; ambo iudicanda sunt. Quoniam uerò ipsa partium utili-
tas est genere triplex (aut enim ad ipsam uitam, aut ad bene uiuendum,
aut ad generis conseruationem pars pertinet) eas quidem quæ ad ipsam
uitam sunt utiles, particulas esse principales, omnino æstimandum est.

Reliqua uerò duo genera, non principalia sunt & ignobilia.

Ex hoc Galeni loco colligere promptum est, quænam partium principes, quæ ignobiles & abiectæ habendæ sint. Vult autem conceptis uerbis, eas quidem quæ ad uitam necessariæ sunt (ut sine quibus consistere uita nequeat) in præcipuis habendas: eas uerò quæ uel ad uitam bene degendam, uel ad generis propagationem attinent, ignobiles & abiectas. Quam obrem quum & testes una earum partium sint, quæ maximè ad totius generis conseruationem faciant: & bene uiuendi principium sint, (uti præcitato Galeni loco de Semine attulimus) consequens quidem est eas minimè inter nobiles & præcipuas esse adnumerandas, contrà quàm tum libro de Semine primo, tum in arte medicinali statuerit idemmet autor. At uerò si quis rem totam accuratiore indagine lustrat, & Galeni sensa intenta mente contempletur, modum inuenire poterit quo conciliari pugnantibus huius loci commodè queant. Statuendum enim est, testes ea in re, in qua maximè præstant, inter principes habendas: nec solum in principum partium ordinem cogendas, (uti in arte medicinali fecit non minus doctè quàm uerè Galenus) sed & eo in munere, quo ad generis conseruationem ualent, corde etiam præstantiores esse. Quæ docta Galeni libro de Semine primo, sententia fuit. Nam etsi cor princeps in nobis uiscus, testibus materiam suggerat unde illi muneri suo obundo satis esse possint (sumministrat enim tum uitalem spiritum, qui uirtute sua atq; potentia fecundum semen faciat: tum uerò natui caloris plurimum) seminis tamen gignendi potestatem non habet, non enim cor, sed testes genitale semen propria sua facultate operantur. Itaq; eo in munere, meritò principatus testibus tribuendus est, quòd uidelicet nullus alterius ope indigeant, sed propria sua facultate id præstent, unde generis humani conseruatio ac propagatio fiat. Genitale enim semen testes ipsi propria uirtute, non cordis, non cerebri, aut alterius cuiusquam membri perficiunt, etsi hæc ipsa non minimum cooperentur: effectrix tamen seminis pars testes res uera sunt. Quæ docta Galeni libro de Semine primo, sententia fuit. Cur igitur si tantum ualere dicuntur: tamq; egregiam operam naturæ in uniuersum nauare, ut animantium omnium sementem ad generis tutelam, & parent ipsi, & ultro suggerant, genitale semen gignendo, cur inquam inter uiles ignobilesq; partes, omnes quæ ad generationem attinent V. I. de Vsu partium reponuntur? Neque huius rei alia assignari (meo quidem iudicio) causa potest, quàm quòd partes eæ ad uitam degendam, ipsiusq; animalis tutelam atque conseruationem minimè necessariæ sint: ut sine quibus & uita seruari, & subsistere animans possit. Testimonio sunt eunuchi, qui exectis testibus incolumes alioqui uiuunt: etsi, quod ad generationis uim, & corporis robur attinet, plurimum inde detrimenti sentiant. Quæ sanè præcipua est principum partium ratio, ut sine his consistere nequicquam uita possit. Quis enim exempto corde, cerebro, iocinore, uel momento peristere queat? quum nec noxas effatu dignas, citra uitæ discrimen, & animantis interitum ferre ullo pacto queant. Quod apertissimè in his uulneribus experimur, quæ ad has par-

Cōsiliatio pugnantū Galeni locorū.

6. Apbor. 18.

tes pertingunt: lethalia enim necessario esse solent, uel Hippocratis & Galeni testimonio. Vnde merito principes partes à Galeno dictæ sunt, non solum eæ, quas modò recensui, sed & quæ his adminiculantur. & seruiunt. Quamobrem & pulmones qui cordi aërem sumministrant, & arteriæ: nerui item, qui cerebro seruiunt, & uentriculus ac uenæ, quæ iocinori, ad has proximè accedunt. Vnde merito eas quidem, quæ ad ipsam uitam sunt utiles, particulas principes esse Galenus v. l. de Partium usu dixit. Quæ uerò uel ad uitam bene degendam, uel generationem idoneæ, non perinde, quòd uidelicet sine ijs subsistere animans citra uitæ iacturam possit. Testatur Paulus, in muliere quadam id accidisse, ut toto

utero putrefacto, & etiam amputato, superstes tamen mulier fuerit. Quod confirmare item Auicenna uidetur Fen

X X I. tertij tractatus quarti cap. V. cum ob liga

mentorum uterī putrefactionem, iterum

totum egredi posse affirmat. Atque

hac in praefens de horum locos

rum pugnancia atq; con-

ciliations antisper

dicta sunt, nisi sint in primis, gentes in his auct.

[illegible]

Tercio libri Enarrationum medicinarum.

1992

the following table, the number of cases of each type of cancer in the United States in 1999 is shown. The number of deaths from each type of cancer is also shown.

men propria la facultad de organizar, como en materia, mejor que

...the ...

tebpropria in faciliore et praestant, quod genus humani constant

reproducible for the same conditions. The results are shown in Table 1.

cordis, non credet, et non recipit potestatem illi in

ip's non minimum cooperation: the system remains par-

una serie di opere che, in un volume, ha voluto raccogliere le sue idee e le sue esperienze.

(continued from page 6)

... ..

© 2000 Blackwell Science Ltd, *Journal of Internal Medicine* 247: 395–402

1. The first step is to identify the problem or question that needs to be answered. This involves understanding the context and the specific requirements of the task.

de Vrijheid van meningsuiting en de Vrijheid van vereniging.

(2) $\lim_{n \rightarrow \infty} \frac{1}{n} \sum_{k=1}^n \frac{1}{k} = 0$.

1994, 1995, 1996, 1997, 1998, 1999, 2000, 2001, 2002, 2003, 2004, 2005, 2006, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013, 2014, 2015, 2016, 2017, 2018, 2019, 2020, 2021, 2022, 2023, 2024, 2025, 2026, 2027, 2028, 2029, 2030, 2031, 2032, 2033, 2034, 2035, 2036, 2037, 2038, 2039, 2040, 2041, 2042, 2043, 2044, 2045, 2046, 2047, 2048, 2049, 2050, 2051, 2052, 2053, 2054, 2055, 2056, 2057, 2058, 2059, 2060, 2061, 2062, 2063, 2064, 2065, 2066, 2067, 2068, 2069, 2070, 2071, 2072, 2073, 2074, 2075, 2076, 2077, 2078, 2079, 2080, 2081, 2082, 2083, 2084, 2085, 2086, 2087, 2088, 2089, 2090, 2091, 2092, 2093, 2094, 2095, 2096, 2097, 2098, 2099, 2100, 2101, 2102, 2103, 2104, 2105, 2106, 2107, 2108, 2109, 2110, 2111, 2112, 2113, 2114, 2115, 2116, 2117, 2118, 2119, 2120, 2121, 2122, 2123, 2124, 2125, 2126, 2127, 2128, 2129, 2130, 2131, 2132, 2133, 2134, 2135, 2136, 2137, 2138, 2139, 2140, 2141, 2142, 2143, 2144, 2145, 2146, 2147, 2148, 2149, 2150, 2151, 2152, 2153, 2154, 2155, 2156, 2157, 2158, 2159, 2160, 2161, 2162, 2163, 2164, 2165, 2166, 2167, 2168, 2169, 2170, 2171, 2172, 2173, 2174, 2175, 2176, 2177, 2178, 2179, 2180, 2181, 2182, 2183, 2184, 2185, 2186, 2187, 2188, 2189, 2190, 2191, 2192, 2193, 2194, 2195, 2196, 2197, 2198, 2199, 2200, 2201, 2202, 2203, 2204, 2205, 2206, 2207, 2208, 2209, 2210, 2211, 2212, 2213, 2214, 2215, 2216, 2217, 2218, 2219, 2220, 2221, 2222, 2223, 2224, 2225, 2226, 2227, 2228, 2229, 2230, 2231, 2232, 2233, 2234, 2235, 2236, 2237, 2238, 2239, 2240, 2241, 2242, 2243, 2244, 2245, 2246, 2247, 2248, 2249, 2250, 2251, 2252, 2253, 2254, 2255, 2256, 2257, 2258, 2259, 2260, 2261, 2262, 2263, 2264, 2265, 2266, 2267, 2268, 2269, 2270, 2271, 2272, 2273, 2274, 2275, 2276, 2277, 2278, 2279, 2280, 2281, 2282, 2283, 2284, 2285, 2286, 2287, 2288, 2289, 2290, 2291, 2292, 2293, 2294, 2295, 2296, 2297, 2298, 2299, 2300, 2301, 2302, 2303, 2304, 2305, 2306, 2307, 2308, 2309, 2310, 2311, 2312, 2313, 2314, 2315, 2316, 2317, 2318, 2319, 2320, 2321, 2322, 2323, 2324, 2325, 2326, 2327, 2328, 2329, 2330, 2331, 2332, 2333, 2334, 2335, 2336, 2337, 2338, 2339, 2340, 2341, 2342, 2343, 2344, 2345, 2346, 2347, 2348, 2349, 2350, 2351, 2352, 2353, 2354, 2355, 2356, 2357, 2358, 2359, 2360, 2361, 2362, 2363, 2364, 2365, 2366, 2367, 2368, 2369, 2370, 2371, 2372, 2373, 2374, 2375, 2376, 2377, 2378, 2379, 2380, 2381, 2382, 2383, 2384, 2385, 2386, 2387, 2388, 2389, 2390, 2391, 2392, 2393, 2394, 2395, 2396, 2397, 2398, 2399, 2400, 2401, 2402, 2403, 2404, 2405, 2406, 2407, 2408, 2409, 2410, 2411, 2412, 2413, 2414, 2415, 2416, 2417, 2418, 2419, 2420, 2421, 2422, 2423, 2424, 2425, 2426, 2427, 2428, 2429, 2430, 2431, 2432, 2433, 2434, 2435, 2436, 2437, 2438, 2439, 2440, 2441, 2442, 2443, 2444, 2445, 2446, 2447, 2448, 2449, 2450, 2451, 2452, 2453, 2454, 2455, 2456, 2457, 2458, 2459, 2460, 2461, 2462, 2463, 2464, 2465, 2466, 2467, 2468, 2469, 2470, 2471, 2472, 2473, 2474, 2475, 2476, 2477, 2478, 2479, 2480, 2481, 2482, 2483, 2484, 2485, 2486, 2487, 2488, 2489, 2490, 2491, 2492, 2493, 2494, 2495, 2496, 2497, 2498, 2499, 2500, 2501, 2502, 2503, 2504, 2505, 2506, 2507, 2508, 2509, 2510, 2511, 2512, 2513, 2514, 2515, 2516, 2517, 2518, 2519, 2520, 2521, 2522, 2523, 2524, 2525, 2526, 2527, 2528, 2529, 2530, 2531, 2532, 2533, 2534, 2535, 2536, 2537, 2538, 2539, 2540, 2541, 2542, 2543, 2544, 2545, 2546, 2547, 2548, 2549, 2550, 2551, 2552, 2553, 2554, 2555, 2556, 2557, 2558, 2559, 2560, 2561, 2562, 2563, 2564, 2565, 2566, 2567, 2568, 2569, 2570, 2571, 2572, 2573, 2574, 2575, 2576, 2577, 2578, 2579, 2580, 2581, 2582, 2583, 2584, 2585, 2586, 2587, 2588, 2589, 2590, 2591, 2592, 2593, 2594, 2595, 2596, 2597, 2598, 2599, 2600, 2601, 2602, 2603, 2604, 2605, 2606, 2607, 2608, 2609, 2610, 2611, 2612, 2613, 2614, 2615, 2616, 2617, 2618, 2619, 2620, 2621, 2622, 2623, 2624, 2625, 2626, 2627, 2628, 2629, 2630, 2631, 2632, 2633, 2634, 2635, 2636, 2637, 2638, 2639, 2640, 2641, 2642, 2643, 2644, 2645, 2646, 2647, 2648, 2649, 2650, 2651, 2652, 2653, 2654, 2655, 2656, 2657, 2658, 2659, 2660, 2661, 2662, 2663, 2664, 2665, 2666, 2667, 2668, 2669, 2670, 2671, 2672, 2673, 2674, 2675, 26

...the ...

1993, 1994, 1995, 1996, 1997, 1998, 1999, 2000, 2001, 2002, 2003, 2004, 2005, 2006, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013, 2014, 2015, 2016, 2017, 2018, 2019, 2020, 2021, 2022, 2023, 2024, 2025, 2026, 2027, 2028, 2029, 2030, 2031, 2032, 2033, 2034, 2035, 2036, 2037, 2038, 2039, 2040, 2041, 2042, 2043, 2044, 2045, 2046, 2047, 2048, 2049, 2050, 2051, 2052, 2053, 2054, 2055, 2056, 2057, 2058, 2059, 2060, 2061, 2062, 2063, 2064, 2065, 2066, 2067, 2068, 2069, 2070, 2071, 2072, 2073, 2074, 2075, 2076, 2077, 2078, 2079, 2080, 2081, 2082, 2083, 2084, 2085, 2086, 2087, 2088, 2089, 2090, 2091, 2092, 2093, 2094, 2095, 2096, 2097, 2098, 2099, 2100, 2101, 2102, 2103, 2104, 2105, 2106, 2107, 2108, 2109, 2110, 2111, 2112, 2113, 2114, 2115, 2116, 2117, 2118, 2119, 2120, 2121, 2122, 2123, 2124, 2125, 2126, 2127, 2128, 2129, 2130, 2131, 2132, 2133, 2134, 2135, 2136, 2137, 2138, 2139, 2140, 2141, 2142, 2143, 2144, 2145, 2146, 2147, 2148, 2149, 2150, 2151, 2152, 2153, 2154, 2155, 2156, 2157, 2158, 2159, 2160, 2161, 2162, 2163, 2164, 2165, 2166, 2167, 2168, 2169, 2170, 2171, 2172, 2173, 2174, 2175, 2176, 2177, 2178, 2179, 2180, 2181, 2182, 2183, 2184, 2185, 2186, 2187, 2188, 2189, 2190, 2191, 2192, 2193, 2194, 2195, 2196, 2197, 2198, 2199, 2200, 2201, 2202, 2203, 2204, 2205, 2206, 2207, 2208, 2209, 2210, 2211, 2212, 2213, 2214, 2215, 2216, 2217, 2218, 2219, 2220, 2221, 2222, 2223, 2224, 2225, 2226, 2227, 2228, 2229, 2230, 2231, 2232, 2233, 2234, 2235, 2236, 2237, 2238, 2239, 2240, 2241, 2242, 2243, 2244, 2245, 2246, 2247, 2248, 2249, 2250, 2251, 2252, 2253, 2254, 2255, 2256, 2257, 2258, 2259, 2260, 2261, 2262, 2263, 2264, 2265, 2266, 2267, 2268, 2269, 2270, 2271, 2272, 2273, 2274, 2275, 2276, 2277, 2278, 2279, 2280, 2281, 2282, 2283, 2284, 2285, 2286, 2287, 2288, 2289, 2290, 2291, 2292, 2293, 2294, 2295, 2296, 2297, 2298, 2299, 2300, 2301, 2302, 2303, 2304, 2305, 2306, 2307, 2308, 2309, 2310, 2311, 2312, 2313, 2314, 2315, 2316, 2317, 2318, 2319, 2320, 2321, 2322, 2323, 2324, 2325, 2326, 2327, 2328, 2329, 2330, 2331, 2332, 2333, 2334, 2335, 2336, 2337, 2338, 2339, 2340, 2341, 2342, 2343, 2344, 2345, 2346, 2347, 2348, 2349, 2350, 2351, 2352, 2353, 2354, 2355, 2356, 2357, 2358, 2359, 2360, 2361, 2362, 2363, 2364, 2365, 2366, 2367, 2368, 2369, 2370, 2371, 2372, 2373, 2374, 2375, 2376, 2377, 2378, 2379, 2380, 2381, 2382, 2383, 2384, 2385, 2386, 2387, 2388, 2389, 2390, 2391, 2392, 2393, 2394, 2395, 2396, 2397, 2398, 2399, 2400, 2401, 2402, 2403, 2404, 2405, 2406, 2407, 2408, 2409, 2410, 2411, 2412, 2413, 2414, 2415, 2416, 2417, 2418, 2419, 2420, 2421, 2422, 2423, 2424, 2425, 2426, 2427, 2428, 2429, 2430, 2431, 2432, 2433, 2434, 2435, 2436, 2437, 2438, 2439, 2440, 2441, 2442, 2443, 2444, 2445, 2446, 2447, 2448, 2449, 2450, 2451, 2452, 2453, 2454, 2455, 2456, 2457, 2458, 2459, 2460, 2461, 2462, 2463, 2464, 2465, 2466, 2467, 2468, 2469, 2470, 2471, 2472, 2473, 2474, 2475, 2476, 2477, 2478, 2479, 2480, 2481, 2482, 2483, 2484, 2485, 2486, 2487, 2488, 2489, 2490, 2491, 2492, 2493, 2494, 2495, 2496, 2497, 2498, 2499, 2500, 2501, 2502, 2503, 2504, 2505, 2506, 2507, 2508, 2509, 2510, 2511, 2512, 2513, 2514, 2515, 2516, 2517, 2518, 2519, 2520, 2521, 2522, 2523, 2524, 2525, 2526, 2527, 2528, 2529, 2530, 2531, 2532, 2533, 2534, 2535, 2536, 2537, 2538, 2539, 2540, 2541, 2542, 2543, 2544, 2545, 2546, 2547, 2548, 2549, 2550, 2551, 2552, 2553, 2554, 2555, 2556, 2557, 2558, 2559, 2560, 2561, 2562, 2563, 2564, 2565, 2566, 2567, 2568, 2569, 2570, 2571, 2572, 2573, 2574, 2575, 2576, 2577, 2578, 2579, 2580, 2581, 2582, 2583, 2584, 2585, 2586, 2587, 2588, 2589, 2590, 2591, 2592, 2593, 2594, 2595, 2596, 2597, 2598, 2599, 2600, 2601, 2602, 2603, 2604, 2605, 2606, 2607, 2608, 2609, 2610, 2611, 2612, 2613, 2614, 2615, 2616, 2617, 2618, 2619, 2620, 2621, 2622, 2623, 2624, 2625, 2626, 2627, 2628, 2629, 2630, 2631, 2632, 2633, 2634, 2635, 2636, 2637, 2638, 2639, 2640, 2641, 2642, 2643, 2644, 2645, 2646, 2647, 2648, 2649, 2650, 2651, 2652, 2653, 2654, 2655, 2656, 2657, 2658, 2659, 2660, 2661, 2662, 2663, 2664, 2665, 2666, 2667, 2668, 2669, 2670, 2671, 2672, 2673, 2674, 26

1. *Chlorophyll a* (Chl a) and *Chlorophyll b* (Chl b) are the two main photosynthetic pigments in green plants. They are responsible for capturing light energy and converting it into chemical energy through the process of photosynthesis. Chl a is the primary pigment, while Chl b acts as an accessory pigment, transferring energy to Chl a.

...the ...

(continued from page 60)

signas: circa mille distinctas. & singulas inscriptas fere nullo pag.

...and the ...

43

FRANCISCI VALLERIO- LAE MEDICI ENARRA- TIONVM MEDICINA- LIVM LIBER

QVARTVS.

An salubrus sit ad tuendam cuiusque ualitudinem ductu impulsus, propriae naturae, (ut primo de Sanitate tuenda uoluit Galenus) quam saluberrimus medicorum consilij praescriptusq; uti. Et ad quid arti medica utilis. Quam utique disceptationem Hieronymus Lopius insignis medicus Francisco Valleriola diluendam proposuit.

ENARRATIO PRIMAE HIERONYMVS LOPIVS FRANCISCO VALLERTOLAE SVO.

V. D. B. E. tecum hac nocte, mi Francisce, constitui: haud hercle omnino perperam, multaq; tum tēporis tum rei iactura, quod nunc pleriq; facere solent. Quin honestior re profectō, ac ni fallor etiam utiliori ludi genere; literaria inquam disceptatiuncula, in qua & magna iueunditate ac fructu animus exerceatur, nec suus corpori desit fructus. Constitui enim ut fallēdi otij gratia, ueritatiscq; inquirendae magna animi intentione problema id examinemus; de quo nonnunquam inuicem sumus non contemnenda disputatione sentētijs aduersarij facti: in id etiam quaestionem hanc proponere tibi uisum est, quod cum patre meo, emunctissimae naris summisq; iudicij homine; atq; nonnullis alijs praecclaris uiris frequens mihi sit ea de re concertatio: qui ioco uel serio saepenumero nostra, hoc est medicorum consilia atq; praescripta ridentes, contendunt satius ad tuendam ualitudinem esse, ductu impulsusq; naturae suae unumquēq; quam medicorum consilij praecceptiscq; gubernari. Proinde cuiq; cibos illos esse sumendos, in quos propria cuiusq; appetentia fertur: ut, exempli causa, horarios fructus, si quis eos appetit: tamen maxime à medicis dampnentur. Cum itaque quaestio hae crebro passimq; inter magni nominis uiros incidat: & quaedam non contemnendae rationes pro illa opinione fulcienda à sciolis quibusdam adduci soleant: non abs re fore putavi si illorum rationes tenui filo descriptas ad te acrimonia ingenij tui facile diluendas mitam. Quod & nos nostrae artis non poeniteat: & simul ad respondendum aduersarijs, si quando usu uenerit, simus instructiores promptioresq;. Nec me pudet in falsis deducendis rationibus temp

temporis iacturam facere: cum & quosdam non mediocris eruditio-
nis uiros in leuioribus sese exercuisse monumentis proditum sit. Ex tali
enim falforum dogmatum disquisitione ueritas magis elucescit. Ad rem
igitur ueniamus, ne exordium maius sit quàm ipsum totum.

*s. de Vsu par-
tium.* Natura (inquiunt) quæ corpus gubernat, se ipsa solertissima ac suffi-
ciens est ad inducendum impellendum uel hominem eo modo, quo cætera
animantia, ad ea quæ sibi conducunt absq; errore. Docta etenim est ani-
malium natura, atq; operatur ueluti mentem habens, dirigiturq; ab intel-
ligentia non errante, & sagacitatis eius non est finis, ut ipsimet physici ac
medici concedunt. Huius ergo unius ductu cætera animantia sana degunt;
quin & hominum plurimi medicis omnino carentes, imo cupiditate po-
tius quàm intellectu, uel ratione uitam agentes. Sed & hoc ipsum pru-
lib. de Senec. dentissimus ille Cato apud Tullium censere uisus est cum diceret, Natu-
ram optimum duce[m] tanquam Deum sequimur, eiq; paremus. Ergo siue
illa suadet frigidam potare, siue poma esse, aliud uel cibi genus ex his, quos
medici ualde uituperant, naturæ obsequendum est. Quandoquidem illi
repugnare (ait etiam Cicero) nihil aliud est, quàm gigantum more pus-
gnare cum dijs. Hæc est eorum ratio uel potissima, quam etiam ualidior
Secunda ratio. rem reddere sic quispiam posset, qui non sit omnino expers physicæ uel
medicinæ; Galenus ipse tantum medicæ suæ arti tribuens, fateri cogitur
primo de Tuenda sanitate libro, suam cuiq; animanti naturam satis esse
ad proprias conuenientesq; excitandas appetitiones, quibus sanitatem
salutemq; tueatur. Huius eo loco hæc sunt uerba:

Ἰναμι γὰρ, ἡ φύσις τοῦ ἀνθρώπου τὴν ζωὴν, ὅπως ἀναρτῇ ποιεῖται, καὶ ὅπως καὶ ἐν οὐρανῷ.

Sua (inquit) cuique animanti natura satis est ad proprias conueniens
tesq; excitandas appetitiones, quibus sanitatem salutemq; tueatur.

Si ergo tam potens, tamq; se ipsa sufficiens natura in nobis est: quid,
quæso, medicorum consilijs opus? cur etiam appetitionibus à natura ex-
citatis non semper neq; in totum obtemperare conueniet ei, qui uni sanis-
tati studet? sed iuxta medicorum præscripta, his uel illis abstinendum ci-
30 bis, & à mensa nondum sedata appetitione surgendum, sicq; de similibus
eorundem præceptis, quibus cauent, ne appetitioni obsequamur. Quin &
hac altera ratione huius factionis homines sua confirmare contendunt.

Tertia ratio. Natura (inquiunt) nihil frustra facit, nec necessariorum quicquam omit-
tit in perfectis animantibus, ab Aristotele I I I. de Anima proditum. Cum
igitur natura homini indiderit tales aut tales appetitiones quorundam
ciborum, uel aliarum rerum, non frustra nec in eius perniciem id effice-
rit, sed potius in tutelam & salutem: quare potius illi parendum erit, quàm
Galeno, uel Auicennæ, quorum forsitan natura tales, & si optimos, cibos
abhorrebat: coëgitq; ceu malos damnare. Fieri quoque potuit, ut in eo-
40 rum regionibus tales cibi mali prouenirent, contra in nostra excellentes
ac saluberrimi. Constat nanque arborem quæ in uno solo maleficos fru-
ctus profert, transplantatâ bonos edere: ut de persica proditum est, quam
alii perseam uocant: referunt enim lethalem in Perside hanc arborem esse,
translatam deinde in Aegyptum mutata natura salubrem & edendo san-
ctam

etiam fuisse. Galenus, teste Auerroi, abominabatur carnes arietum, easq; 5. Collectio. cap. 32.
 libro de attenuante uictus ratione, minus probat: quas tamen ceteri me-
 dici secundo loco, post hoedinas inquam, inter quadrupedum carnes mas-
 ximè laudant: & nos hic eos saluberrimos atq; sapidissimos experimur,
 præsertim castratorum annuorum: quas forte si gustasset Galenus, non
 ita postponeret: sed ex his quos in sua uiderat regione, in qua ut audio
 pessimi sunt iudicium fecerat: nimirum haud omnisfariam uerum. Pari
 modo si idem aut Auicenna erga mala quantumcunq; præstantia, taliter
 fuisset affectus perinde atq; Ioannes de Parnay chirurgus noster, qui eo-
 rum odorem, imo nec aspectum quidem ferre potest: facile in suis com-
 10 mentarijs ea damnasset; & ex usu hominum explodere fuisset conatus.
 At non ob id illa fuerant fugienda, eis præcipuè quibus gratissimus est
 eorum cibus, quales multi sunt & fuerunt: è quorum numero Franciscus
 Petrarcha singularis uir prudentiæ & eruditionis, unus fuit, qui talem
 pro se tuendo aduersus medicum interdicientem sibi eorum esum format
 rationem. Quomodo (inquit) natura sic humanum genus illuderet, ut
 ubi plurimum oblectationis & gratiæ ponebat, ibi plurimum discrimi-
 nis abderet? Non est piæ matris, sed noueræ impiæ & immanis, melle
 uirus abscondere, nihil ferè aspectu gratius quibusdam pomis, nihil odo-
 20 re suauius, nihil deniq; gustui gratius: Dotes istæ siue à Deo, siue à natu-
 ra, cuius rei inditæ, faciunt eam amari; & auidius appeti: præsertim
 quod ita esui apta ueniunt, ut neq; arte impendijs, ue coquorum (Hiero-
 nymi uerbis utor) indigeant. Hinc tantus agricolarum labor, & indu-
 stria, (subdit Petrarcha) hinc tot de hac re clarissimorum uirorum tra-
 ctatus, Græcorum ac Latinorum, Hesiodi, Vergilij, Catonis, Varronis,
 Palladij, multorumq; aliorum, institutiones & consitiones arborum dili-
 gentissimè docentium atq; commendantium. Quorum sententiam simul
 & naturæ instinctum sequuti plerique ex præstantiorum ordine, maxis-
 mam adhibent diligentiam conferendis arboribus & malorum omnibus
 30 generibus undequaque conquirendis: quibus uestuntur multo quasi li-
 bentius, quàm quouis alio cibi genere. Credendum ne igitur hosce omnes
 insanire, qui tanto studio nociua prosequantur, quanto uix proficua de-
 buissent? Nec ualet (inquit) dicere, non omnem, sed immodicum duntaxat
 usum damnari: si quidem & perdicum; & phasianorum, quorum
 apud uos laudatissima carnes sunt, esus etiam nimis nocet: non magis
 igitur blasphemanda poma quàm perdices; si sola culpetur incontinen-
 tia; non res ipsa. Ecce maximum Petrarchæ argumentum, cui etiam sup-
 petias ferre mihi libet, quo tu funditus omnia, quibus se fulcire possent,
 unico diluas contextu. Argumentari sic possent, Sensus gustus (ut lia-
 40 bris de anima, & de Sensu, ait Aristoteles) ob id animali datus est, quod
 uoluptate afficitur aut dolore, ut in alimento ea sentiat & cupiat, ac mo-
 ueatur; nec aliunde potest animal discernere alimentum conueniens ab
 inconuenienti. Quod igitur unumquensq; gustu maximè uoluptate affi-
 cit, id sibi alimentum conuenientius est & suadente natura id maximè pro-
 sequendum est. Quare non solum (quod Hippocrates ait) parum, deter-

Quarta ratio.

Quarta ratio.

Quinta ratio.

Quinta ratio.

2. Aphor.

rior

rior cibus & potus, delectabilior uerò melioribus indelectabilibus erit, præferendus, imo quantumcunque deterior, modò suauior sit, antepone-
 dus erit quocunque meliore. Alioquin cur equis palea potius conuenit
 quàm caro? aut auiibus illis cicuta & ueratrum? Nonne nos ipsi medici
 fatemur, naturarum proprietates in cibandis ægris esse considerandas:
 effecit aliquos, qui carnem bubulam facillè concoquant, iam unum ex
 publicè factatis est V 11. Therap. nec modò naturarum proprietates at-
 tendimus, uerùm etiam ipsi consuetudini, quatenus altera quædam natu-
 ra est, usque adeo obsequendum esse fatemur, ut malum cibum consuetum
 potius exhibendum putemus, quàm subito uel ad meliorem transire. 11. 19
 de Ratione uictus acutorum proditum, & 111. primi, ac pluries alibi.
 Igitur non solis temperatis naturis (quod ait Galenus) quinimò reliquis
 omnibus, quantò iucundius est quod comedunt, tantò utique fiet magis
 nutriendus, magisque idoneum: præsertim uerò si ex talium usu diutino nul-
 lam percipiant læsionem: non enim aliter cibi cuique conuenientes discer-
 ni ualebunt. Cum itaque haud rari sint qui pessimorum ciborum esu ma-
 ximè delectentur, longoque tempore ipsis utentes nullam percipiant offen-
 sam, tales nimirum cibos illos pro sibi idoneis deligere debebunt: nec
 Constantini, aliorumque medicorum uerbis auscultare, dicentium non
 gaudendum illis qui malis utuntur alimentis, tametsi in præsentia ea pro-
 bè concoquant, nec doleant: quoniam futuram perniciem non euadent.
 Quomodo namque perniciem alicui uentura timebitur ex cibis illis qui na-
 turæ suæ conuenientissimi uidebantur: plus quàm coturnici superueniat
 ex esu hellebori, aut illi aui alteri ex cicuta qua uescitur: nam hac etià per-
 hibenit autem quandam nutriri. Galenus I. de Simplicibus cap. 11. nouæ
 uersionis: & rursus lib. 111. de Simplicibus cap. V. nouæ uersionis stur-
 num nominat. Huic opinioni condescendebat & Scipio medicus Romæ
 nuper famosissimus, qui uti à fide dignis accepi, suis ægris nullū sermē cis-
 bum negabat quē uehementer appeterent: modò parū inde sumerēt, fere-
 baturque plurimos eorū liberari morbis, qui se illi curandos permittebant. 20
 Instant præterea sic nonnulli: Sanctius ac religiosius est uesci holeri-
 bus, fructibus, ac leguminibus, itema quam potare, quàm perdicibus,
 phasianis, cæterisque medicorum alimentis euchymis, ueluti hostem nutri-
 re domesticum, carnem scilicet spiritui refragantem: ac præterea uinum
 potum libidinum flammam augere, sanctorum uiuorum uitæ, quæ nobis
 ad imitationem propositæ sunt, id edocent. Diuus Hieronymus, alique
 plurimi, non minore doctrina quàm sanctitate uiri, eruditissimis uolun-
 taminibus talem suadent uictus rationem: testantes, non solum ad animi
 (quæ hominis potissima pars est) uigorem conducere: uerum etiam ad
 ipsius corporis salubrem longamque uitam. Hisce ergo testibus plus cre-
 dendum quàm Græculis aut Arabibus medicis his rationibus magna ex
 parte aduersantibus. Cui quoque sententiæ illud ad stipulatur, o felix ni-
 mium prior ætas contenta fidelibus aruis. Plurimaque aliâ adferri possent
 testimonia: quæ cum tibi notissima sint, historiarum peritissimo, satius
 fuerit prætermittere. Quemadmodum & aliud argumentum eorum qui
 diuer

6. de Thend.
 ualeat.

Sexis ratio,

etiam 1130

diuersum ab his uitæ genus secuti, cupiditatibus uidelicet suis pecorum
more obsequentes, sua quoq; proferunt exempla, quibus sese tueantur,
multos recententes qui uoluptuoso uitæ genere potiti, nihilominus inco-
lumiter diuq; uixerunt: idq; haud raro plusculum quam qui se medicinæ
legibus astrinxerunt: quos sæpenumero uidere est imbecilles, parum
uegetos, facile leuibusq; de causis morbis obnoxios, ac uitæ breuioris.
Galeno autem oppositum asserenti atq; de arte sua multa gloriose iactan-
ti minimè credendum arbitrantur. Hanc inquam rationem, ceu parum
ualidam, non prosequi satius est: nec iam alias, quæ plures possent ad-
10 duci, ne in re inani prolixior sim. Quin & has non scripsisse forsitan præ-
stabat: nisi quod ad te, id est, alterum me, dicuntur, & ioci cuiusdam gra-
tia: quibus, si uacat, sigillatim suas subscribas solutiones uelim. Vale, &
agnosce me etiam cum tuo careo conspectu tecum colloqui, & meliore
mei parte, animo uidelicet, tecum esse. Ex bibliotheca nostra.

*Francisci Valleriole ad propositam questionem responsio, ad Hieronymum
Lopium medicum præstantissimum.*

ENARRATIO II.

20 **I**N CREDIBILEM mihi, Hieronyme, uoluptatem lites-
ræ tuæ, omnibus perfectæ orationis luminibus ac orna-
mentis refertæ, miraq; arte constructæ, attulerunt. Non
solum, quod à te doctissimo, & omnium bonarum artium
atque disciplinarum excellenti scientia perornato, meiq;
amantissimo homine essent conscriptæ: sed quod narrationem eæ quæ-
stionis ut difficillimæ, sic sanè ad cognoscendum utilissimæ continerent.
Quid enim aut explicatu difficilius, aut scitu dignius, quam naturæ in res
gendis animantibus ductum, morem, rationemq; omnem cognoscere?
& artis ad hominis tutelam uitæq; ac ualitudinis seruandæ modum in-
30 uentam (ea ars medica est) dignitatem, præstantiam, usum scire? & quo
pacto naturæ ars inseruiat, quos fructus ferat, quid possit, inuestigare?
Quæ cum perpetua ac continenti oratione, magnaq; cum dignitate à te
mihi literis tuis ad explicandum proposita sint: facere non possum, quin
tenuitatis meæ conscius causæ diffidam. Eius enim rei explicatio (quod
à me petis) accurataq; tractatio, uirum mihi cum exposcere sanè uidetur,
qui & magna eruditione, & acri ingenio, & excellenti quadam in abdi-
tissimis disciplinarum omnium atq; artium recessibus scientia perpulchrè
ornatus, tantæ rei sufficere possit. Quamobrem non est quod à me tibi
hac in re posse fieri satis speres. Nec hanc ipsam respondendi tibi prouin-
40 ciam unquam subiissem: ni me tu, hoc est, excellentis hominis mouisset
autoritas atque amor. Vt enim propositam quæstionem dissoluere au-
derem, cum ingenium tuum ac uirtus, excellensq; scientia artium optima-
rum, tum suauissimi mores tui, dulcisq; illa coniunctio & studiorum &
animorum quæ summa inter nos beneuolentia nos astrictos reddit, suauis
mihi uehementer, atque hortata est. Obseruo enim ego te (un' scis) tan-
u quam

*Hieronymi
Lopij Litteræ.*

quam parentem, tuoque in nomine libentissimè acquiesco: teque in primis habere soleo meorum studiorum & cognitorem & severum iudicem. Virtutis itaque tuæ, summæque nostræ coniunctionis fiducia fretus, rem ipsam aggrediar. Non tam herclè perueniendi quod me uocas spe, quàm recusandi pudore. Qua in re si non satis pro rei ipsius magnitudine doctis auribus tuis satisfecisse uidebor: quæso ne id magis imbecillitati meæ, quàm magnitudini rei tribuendum ducas: ac mea hæc, qualiacunque tandem ea fuerint, limatulo tuo ingenio atque iudicio perpolias ac meliora reddas. Sed iam ad rem.

Est igitur proposita quæstio, An ad tuendam cuiusque ualitudinem præstantius sit ductu impulsive propriæ naturæ, quàm salubribus medicorum consilijs uti: ut quod uidelicet natura sumendum fugiendum ue suadeat, posthabitis ualitudinariæ artis præceptis, ea sequi oporteat. His uescendum, quæ cuiusque natura auidius appetat, & in quæ promptius feratur. Hic est propositæ disputationis præcipuus scopus, qui à nobis pro ingenij nostri captu est, ut tibi satisfaciam, paulò plenius explicandus. Hinc primum sumpto dicendi initio: Cuiusque animantis naturam (quod Aristoteles ait) principium quoddam esse & præcipuam causam eorum quæ in ipso fiunt motuum, siue naturales hi quos uocant, siue animales fuerint, hoc nempe omnium, uel Galeno teste, opifex natura ipsa est: quam non unice natura Aristoteli dicitur. Nos tamen hoc loco de Galeni sententia naturam non aliud esse censemus, quàm omnem qua regitur animal facultatem, siue illa à uoluntatis nostræ imperio pendeat, siue secus: huius nempe facultatis legibus omne animans gubernatur. Hæc autem pro uaria corporum, quibus præficitur, cōstitutione atque præstantia, uarios appetitionum nanciscitur gradus, quos nimirum uaria quoque functionum perfectio sequitur: ut cuius præstantior natura sit, id & operum perfectione, & appetitionum pro naturæ suæ modo præstantia non lacepsitum, aut alioqui deprauatum reliqua se inferiora superet: quod præter Aristotelem ipsum sensisse Galenus primo de Temperamentis est uisus. Ab hac itaque, quam diximus, natura, hoc est, cuiusque animantis rectrice facultate, appetitus omnes prodeunt, qui eum inter se perfectionis locum obtinent, quem facultates illæ quarum sunt: aliæ enim brutorum, aliæ hominum appetitiones & cupiditates sunt. Hinc fit ut animanti ratione, prædito (is homo est) perfectissimi atque optimi insint affectus, appetitiones item atque cupiditates similes: nimirum quod naturæ præstantia cæteris cunctis animantibus antecellat. Itaque fieri nequit, ut quod ab homine animantium perfectissimo expetitur, qua mente ac ratione præditus est, si modò illa regatur, non diuinum, non rationis plenum, non denique suæ naturæ conueniens congruumque & sit & habeatur. Hinc summa illa discendi cupiditas, hinc sciendi inexplibilis ardor uehementisque desiderium: siquidem (ut Aristoteles ait) omnes homines natura scire desiderant. Hinc diuina illa mentis humanæ claritas, sublimisque recessus, quo abditissima quæque intelligit, apprehendit, agnoscit: hinc tenax memoriæ uis: quæ cuncta pro naturæ cui seruiunt dignitate atque præstantia,

summ

a. phys. cap. 1

In arte med.
dicinali.3. Metapho.
cap. 4.3. de Sympt.
cap. ad prin-
cipium.Galenus 1. de
Temperam.

2. Meth. cap. 1

summum itidem bonitatis locum sibi uendicant. Constat itaque homi-
 nem, qua homo est, ea tantum appetere, quæ & optima sunt, & naturæ
 optimè constitutæ conuenientissima. Vnde Aristoteles, artem omnem
 atq; doctrinam, actionem omnem, omne studium & institutum, (quæ
 quidem ab homine omnia proficiuntur) & bonum quoddam appetere,
 & ad illud cū ad finem referri, iure optimo affirmauit. Sed & uniuersi
 quidem homines (ut idem alio loco ait) id semper cupiunt quod bonum
 est. Hominis autem bonum Platone teste atq; Dionysio, est secundum ras-
 tionem uiuere. Quin & Galenus eo quem memorauimus loco, nempe
 primo de Temperamentis Aristoteli suppetias ferre uidetur, inquit;
 homini conuenire ut sit sapientissimus. Quod si talis Aristoteli & Gale-
 no natura sua homo habetur, quid ni optima quæq; ac maximè salutaria
 appetet, in illa uel toto (quod aiunt) pectore feretur: impetu nimirum
 suæ naturæ ductus. Hunc igitur naturæ nostræ impulsus atq; impetum,
 sanè optimum, si modò homines sumus, sequi debemus, huic parere, huic
 nos ultro committere: ut quod magis nos tanto duci regendos permiseri-
 mus, eò intelligamus & naturæ quoque præstantia cæteris anteponi: de
 qua rectissimè illud à Cicerone sub persona Catonis dictum est, Natur-
 ram optimum ducem sequimur: cuiq; reluctari, est gigantum more cum
 dijs pugnare. Hanc Hippocrates, hanc Galenus sapientissimam, iustissi-
 mam, ac providentissimam clamant: hanc unam ad salubres cuiq; exci-
 tandas appetitiones satis esse, quibus uitam ualitudinemq; tueamur Gale-
 nus affirmat. cui uni si nos regendos ducendosq; permetteremus, nostræ
 conseruandæ uitæ ac ualitudini ipsa satis esset. Verum enimuero cum
 concupiscitiua facultate, quam cum brutis communem habemus, præditi
 simus, eaq; ut plurimum in ciborum delectu utamur: eaq; etiam in nobis
 plerunq; imperiū agat: efficitur, ut naturæ nostræ sanè optimæ ductum
 non sequamur: sed ab illa plurimum auersi, nulla ratione ac temerè cupi-
 ditatibus inuoluamur: indeq; plurimum aberremus, ac pro salutaribus
 noxia deligamus. Quod sentiens diuinus Plato, naturā nostram in Phæ-
 dro curru cuiusdam instar ad equos iuncti, & aurigæ optimi modera-
 tione recti, esse uoluit. Aurigam autem in nobis mentem benè constitut-
 tam facit: equos duos, refractarium alterum, alterum sequacem. Refrac-
 tarium equum, sensuum appetitum quo præcipientes ferimur, & malum
 nobis accersimus, esse uult: uti sequacem equum, rationem dicto audiens
 tem, & salutaria recto iudicio inquirentem: esseq; perpetuam subinde pu-
 gnam, qua modò ratio, modò sensuum cupiditas uictrix euadat: ac pro-
 inde duram & difficilem esse uicturam nostram, hoc est uitæ institutio-
 nem atq; gubernationem, idem eodem loco pulcherrimè affirmauit. Ab
 hac itaq; inferiore potentia naturam nostram labefactari atq; deprauari
 certissimum est: perinde atque si purissimam aquam (quod secundo de
 Crisibus scripsit Galenus) in uas luto plenum infundas: quæ tamesi ter-
 rissima nitidissimaq; ipsa sit, ob uasis tamen cui immititur impuritatem
 ac sordem, labem nimirum & ipsa contrahit. Sic inquam & nostra, hoc
 est hominum natura, quanquam omnium præstantissima, sensuum ta-

1. Ethic. cap. 1.

1. Ethic. cap. 5.

Plato in Phædro & Phædro.

Dionysius libro de diuinis nominibus.

1. de San. lib. 1.

1. de San. lib. 1.

Cap. 1.

men illecebris delibuta, ac uinculis adligata à se ipsa degenerans inferiori
 sæpenumero parere cogitur. Hinc pugna illa rationis & sensuum, hinc
 uoluptatum feruor, hinc malorum omnis generis fons atq; origo, hinc
 demum multa infelicitatis humanæ colluuiæ, morbi, dolor, lacrymæ,
 fames, Quæ tametsi omnia primorum parentum culpa diuiniq; mandati
 contemptu (ut Theologi censent) nobis obuenerint, nihilo secius tamen
 corpusculi huius nostri ac sensuum culpa, dum illis nos ultrò permittimus,
 dum corpus hoc crassum & ex oppositis coagmentatū proterimus
 ac eneruamus sensuum illecebris delinici, prouenire tradunt naturæ res
 rum scientissimi. Nihil itaq; mirū, si coercendis affectibus hisce, in quos
 sponte, ac ducente genio, hoc est concupiscibili facultate impellimur, ad
 inuenta sit ars, quæ cuiq; pro cupiditatum suarum modo prospiciat. Quæ
 si animi mores componat, Moralis philosophia dicitur: sin corpori cons
 sulat, Tuendæ ualeitudinis nomen meretur. Harum altera efficit, ne sponte
 tanéis cupiditatibus, in quas brutorum more deprauati ferimur, nosmet
 subiiciamus: ne uel quid secus quàm ratio postulat committamus. Altera
 præstat, ut incolumes quoad eius fieri maxime potest uiuamus: noxia
 uitare, salubria deligere doceamur. Priore illa instructus Scipio ille ma
 gnus Carthagenensium uictor continentia exemplum ac insigne uirtutis
 suæ domitæq; libidinis testimonium posteris dedit: dum uicta Car
 thagine speciosæ formæ captiuam uirginem intactam parentibus spons
 socq; reddidit. Nec dissimili arte diuitiarum opumq; cumularum ars
 dori uirili animo restiterunt Caius Fabricius Publicola, Quintus Aemilius,
 Marcus Scaurus, cæteriq; haud obscuri nominis uiri. Quæ sanè cuncta
 eo Hieronymus spectant, ut intelligamus arte prouisum esse, ne nos
 ultrò sensuum cupidinibus dedamus. Nec reliqua, quæ in hanc partem
 plurima adduci possent, aggredi constitui: ne & in longum abeat oratio,
 & Philosophi aut Oratoris potius quàm medici partes sumpsisse tibi uideri
 possim. Quæ autem attulimus eo necessaria uisa sunt, quo tum autorum
 testimonijs, tum principum uirorum præclaris exemplis ostenderem,
 nec passim, nec semper sensuum affectibus atq; cupiditatibus obsequendum:
 ob idq; inuentam disciplinam qua his obfistere, hosq; impetus
 optime constitutæ naturæ contrarios uincere ualeamus: quod proposita
 disceptatio exposcere uidebatur. Hactenus tecum ut Philosophus magis,
 quàm ut medicus egi, quod iuuat sæpe in aliena castra, non tam
 quam transfuga, sed tanquam explorator migrare. Porro tuendæ uale
 tudinis ars quid corpori humano conferat, quos afferat fructus, quid iubeat
 medicus medica ratione ostendam: id ut indicem, quod ab Hippocrate dictum
 est, medica arte nullam præstantiorem, nullam fructuosior
 rem, nullam utilem aut necessariam magis esse. Hæc itaq; salubrium scientia,
 quam ualeitudinis artem uocamus, homini id præstat, ut sanus degat,
 quæ conueniunt præscribit, salubria à noxijs, utilia ab inutilibus discernere
 docet: ac proinde aëris, ciborum potuumq; somni item ac uigiliarum,
 motionis ac quietis, inanitionis ac plenitudinis rerumq; reliquarum
 omnium, quæ ad hominis uitam uel ualeitudinem seruandam aut labefactand

Ex Valerio
 Max.

Libro de le
 ge.

Etandam plurimum possunt, rationem omnem, ordinē, modum, usumq;
 congruum præscribit: quo quis etiam parum firma ualitudine uel ab
 ortu ipso reliquum uitæ transigere incolumiter possit. Cum ne bubone
 quidem laboraturos eos affirmat Galenus, qui sanitatis tuendæ præce- s. de Sanit.
tuen.
 ptis paruerint, atque adeo se artis huius legibus adstrinxerint. Hæc una
 omni ætati, sexui, omni temperamento ex æquo seruit. Infanti adhuc in
 aluo posito, necdū in lucem emissio, ne temporius excidat prospicit. Hæc
 matri uterum gerenti ut feliciter gestet consulit. Hæc rursus in lucem edi-
 tum infantem, & adhuc à matre rubentem in tutelam fidemq; suam reci-
 10 pit, quomodo alendus sit, fricandus, lauandus, detergendus, ut in cunis
 reponendus, quibus fasciis alligandus, ut illi conciliandus somnus, ut le-
 uandus dolor, ut lactandus docet. Adultiorem iam factum, noua arte, no-
 uis consilijs regit: alia ciborum, alia motionum & exercitationum gene-
 ra præscribit: & qua ætate in disciplinam tradendus sit docet. Hæc uiris
 ac senibus, alteris ne citò senescant, alteris ut foelicem senectam in quam
 longissimum tempus extendant ac proferant, ex æquo prospicit. Quæ
 cuncta disertissimè Galenus sex illis uerè aureis libris, qui de Tuenda sani-
 tate inscribuntur, tradidit. Huic uni rursus congrua omnis uictus ratio
 pro temporum, ætatum, ac constitutionis anni modo accepta referri de-
 20 bet. Quo cibo potuq; æstate atq; hyeme, uere & autumnno utendum sit:
 qua mensura, quo ordine, quid prius, quid posterius ingerendum, quid
 à cibo, quid ante cibum agendum: ut cubandum, ut ueneri indulgens
 dum docet. Nec unum tantum hominem tam elaborata methodo inco-
 lumem seruare studet: sed dum naturæ suæ infoelicitate, miserq; condi-
 tione in morbum inciderit, eum operosa ac planè diuina manu curare
 studet, unde meritò quæ præstare medicamenta id possunt, *χρησται*, hoc est
 deorum manus dicta sunt. Quum itaq; talia ac tanta, tamq; admiranda in
 hominis salutem præstare ars medica possit: quid ni hanc in consilium
 ad hominis uitam ualitudinemq; seruandam adhibebimus? Mihi itaq;
 30 ut tandem ad propositæ quæstionis explicationem (quod te ualde cupe-
 re animaduerto) accedam, salubrius longè, atq; etiamnum seruandæ ua-
 litudini congruentius uisum est, medicæ artis, quæ tutandæ sanitati dis-
 cata est, præcepta sequi: quàm lasciuiantis naturæ, sensuum illecebris
 mancipatæ, ac concupiscitiuæ facultatis appetitus inordinatosq; motus,
 nec semper ceu utiliora aut meliora ea sumenda, in quæ impetu nostro
 atq; impulsu ducimur. Quæ ut maiorem cuncta fidem recipiant (ne in eo-
 rum albo adseribi possimus, qui nuda (ut inquit Galenus) adherentes uer-
 ba plus sibi credi postulant, quàm qui demonstrationum fide loquuntur)
 una opera & aduersariorum rationes abs te adductas, quibus nostra, hoc
 40 est medicorum præscripta atq; consilia conuellere tentant, diluam: & as-
 sertionem hanc meam uarijs nostrorum testimonijs ac rationibus ceu fir-
 missimis præsidijs roborabo. *τοῦ γὰρ φύσις ἡ φύσις*
 Natura (inquis) corporis gubernatrix se ipsa solertissima ac sufficiens
 est, ut hominem flectat impellatq; ad ea absq; errore deligenda, quæ sibi
 conueniunt. Docta nempe est (quod rectè subdis) animantium natura, Prime ratio
nis dilatio.
 φύσις

hanc igitur sequi oportet: ut quæ si aut fructibus uescendum, aut alio quous deteriori ciborum genere suadeat, illi protinus sit parendum. Fateor, Hieronymè, animantum naturam, hominis præfertim, sapientissimam ac solertissimam esse, ut quæ nimirum sapientiam illam summam Dei optimi maximi, unde manauit, nobis effingat. Creauit namq; præpotenti sua uirtute non animantium solum, sed & stirpium, cæterarumq; rerû naturam omnem Deus: corpus tamen cui regendo natura præficitur, non omnifariam ipsa sapientissimè aut etiam commodissimè regit, quod sæpe inferiori potentia subdita, nempe concupiscibili, sensuumq; illecebris irretita, interdum noxia pro salutaribus, pro utilibus inutilia suadeat. Quæ sanè conditioni suæ derelicta, neq; sensuum lenocinijs in diuersum acta, nihil homini tribueret quod non salubre, non demum utile, & esset & haberetur: quamq; si qualem à Deo optimo maximo accepimus seruaemus, tum eam ipsam tanquam ducem optimum, ut ait Cicero, sequeremur, neq; tum arte ductum ipsius moderante ualde esset opus: cum ipsa cuiq; sola medici, & optimi quidem, instar esset. Qui sit igitur, ut naturæ appetitionibus non cõsentiamus? Quia uidelicet ipsa in nobis imperium non agit, sed concupiscitiuæ, moderandi corporis atq; regendi largitur, habenas. Quod enim uno aut altero ciborû genere plus capiamur, eosq; sæpenumero appetamus qui noxij futuri sunt, huic uni facultati, & sensu tuo appetitui, quem cum brutis communem habemus, non naturæ nostræ optimè constitutæ acceptum referri debet: ut quod uel amplius sapor oblectet, aut odor placeat, aut gratus color arrideat, ex hisce externis accidentibus, non ex rei substantia cibi bonitatem dimetientes: ut exempli causa, quispiam temperamento frigidus, pituitosus, & si uelis ætate etiam senex, uentriculq; imbecillo, pomorum grato sapore illectus, his pro uoto cupiditatisq; suæ impetu uescetur: quæ tamen in eo, siue ætatem spectes, seu natiuum temperamentum, facili morbum creabunt. Nimirum quod soleant intemperatæ naturæ similibus suo temperamento lædi, iuari uerò contrariorum moderato usu: quæ docta Galeni sententia est. Multoq; maiorem noxam, qui tali temperamento est, ab eo ciborum genere est percepturus, si & immodicè & crebrius tali ciborum genere utatur. Ac proinde iure optimo monuisse Constantinus (inter Pœnos medicos non incelebris habitus) uisus est, oportere eos qui uentriculi ualetudinem ac subinde totius corporis seruare student, id in sumendis cibis potionibusq; spectare, quod in sumendo pharmaco: in quo non ipsius aut quantitas, aut iucundus sapor in totum spectatur: sed ut corpori affectuq; cuius gratia exhibetur, adiumentum præstet, restituendaq; ualetudini proprium sit. Sic inquam (subdit) in ciborum delectu, ea obseruatio habenda, ut non qui aut sapore aut aspectu magis placeat, is protinus ceu melior deligatur: at qui plus stomacho proderit. Is inquam sumendus, ea uidelicet quantitate quæ probè à uentriculo confici possit. En mi Hieronymè quàm doctè nō possimus, hic auctor suadeat corporis uoluptatibus (quod ad naturales ciborum potuumq; appetitiones attinet) non usquequaq; obsequendum, imò his quoad maximè fieri potest contra

In Arte medicinali.

Lib. de Stomacho. c. 13.

Arar.

Arar.

contra nitendum : ea tantum spectantes , quæ pro temperamenti & facultatum nostrarum modo profutura speramus : uel medicorum consilijs persuasi , uel rationis simul & experientiæ usu edocti. Nam amborum ope alimentorum uires dignosci solent, uel omnium medicorum sententia. Habes igitur primæ tuæ rationis dilutionem.

Isaac dietarū uniuersaliū cap. 2.

Ad alteram Galeni transeo, quæ paulò difficilior, multò autem prior illa efficacior uisa est. Sua (inquit Galenus) cuiq; natura satis est, ad proprias conuenientesq; excitandas appetitiones quibus ualeitudinem tueatur. Infers igitur, Quid medicorum consilijs opus? quid non appetentis à natura excitatis obtemperamus? cum hæc iuxta Galeni sententiam congruas salubresq; homini excitet. Nemo est omnium eruditissimus uir, qui Galeni sensa, ut pote uerissima, calumniari possit : quod & ipsum mox ab initio falsi sumus : habere scilicet quodq; animans naturam omnium appetituum motionumq; effectricem : quæ in hoc cuiq; data est, ut congrua ab incongruis discernere queat. Fit tamen sæpenumero ut inferioris potentia, quam concupiscitiuâ appellamus, ductu, lenocinijs, inordinatisq; motibus tracta, inutilia pro utilibus, incommoda pro ualde commodis appetat : tumq; intemperantia potius quadam, & uoluptate, quàm propriæ naturæ impetu ducimur. Nam quod propria in nobis natura pro Galeni sententia conuenientes appetitiones excitet, non omnino cuius cenfeo naturæ tribuendum : sed ei potissimum, quæ omnium temperatissima & maximè inculcata sit : quæ de agere eo loco uidetur Galenus. Nempe ea sola tantū & tale appetit quantum quale uel concoquere potest : nec præceptore eget quantitatem & modum assuendorum metiente. Quæ docta Galeni in arte medicinali sententia est. At cum hæc ipsa temperata natura uel nunquā fuerit, uel momento certè constiterit, ut idem etiam ait Galenus, ac rursus temperatissimæ sit regionis peculiaris : fit ut plurimum ab hac ipsa declinemus. Quæ enim optimè constitutæ naturæ sunt, aut fortassis nullæ inueniuntur, aut non diu perstant : quæ uerò huic proximæ sunt, quas salubres ut multum Galenus uocat, raro : non enim in distemperatis regionibus : in temperatis autem, qualis Galeni fuit, uel adhuc temperatioribus, ut Hippocratis, & si multa reperiuntur optimæ naturæ quàm similima corpora, multò tamen plura ab ea semota ualdeq; intemperata inueniuntur. Ac proinde cum bona hominum pars, ab huiusmodi exacta temperie optimaq; natura distet : & ad alterutrum latus calidi aut frigidi, humidi aut sicci inclinemus : fit ut plurimum, ut nec tale nec tantū appetamus quale & quantum concoquere rectè ualeamus. Frigidus natura uenter (ait Galenus) ad appetendum quidem plurimum ualet, ad concoquendum minimè. contrà calidus uenter parum quidem appetit, felicius uerò ac multū concoquit. Adde quod nec tantum naturales si lapsus, quibus à iusto temperamētī modo recedimus, faciunt ut incongrua & nobis insalubria appetamus, atq; hisce appetitibus obsequamur : (siquidem naturales intemperantiæ similia appetunt : quæ uerò præter naturam sunt, contraria, lædi autem similibus faciliè intemperatas naturas, iuari contrariorum moderato usu pluries à Galeno

Asicenna 2. canon. ca. 2.

Secunde rationis dilutio

In Arte medicinali Gale.

*2. de Sani. tuē.
2. de Sanitate tuē.*

In Arte medicinali.

2. de Sanitate tuē.

In Arte medicinali.

Lib. de Sani. tuē. 2. in Arte medicinali

proditum est) sed etiam inexplabilis huius gulæ cupiditas, damnosâq; uoluptas, quam plus æquo nimiam ex uario ciborum apparatu percipimus, ad id non inuitos, sed uolentes ultrò deducit. Quapropter nulla nostri habita ratione, eximie uentrem distendimus, & nouis obsonijs, tragematis, bellarijs, cōdimentis, emortuam famem edendiq; desiderium suscitamus, nosmet nostro gladio iugulantes. Natura quippe ipsa homini semper convenientes excitat appetitiones: at eas nos ipsi deprauato iudicio peruertimus, & in totum mutamus. Suadet natura & consulunt medici, haud prius edendum, quàm probè concocto hesterno aut priore cibo. At nos id minimè spectantes, qua datur hora cibum sumimus, ac uiscera saginamus, atq; eo magis si gulæ irritamēto aliquo ex ijs quæ cuspidiarj arte sua (pestilenti sanè) hominibus parare solent, fuerit cōditus. Vnde crudū crudo adiiciētes non leuem excrementorū copiam coaceruamus, quæ nobis podagras, destillationes, lichenas, phlegmonas, erysipelata, gangrenas, & id genus pestes, uicta tandem natura, pariat. Iubet rursus eadem ipsa, ita ueneri indulgendum, ut neque ex concubitu dissolutionem sentiat corpus, & fiat se ipso (ut ait Galenus) tum melius dormiens, tum ad motus obeundos agilius. Et id quidem neq; omnino uacuuo, (ut Celsus tradit) nec denuò distento uentre. At huius ætatis homines, nullum non tempus huic rei uel aptissimum putantes, uideas contra temporis, ætatis, uirumq; delectum ueneri operam dare. Quod nobis præ cæteris (ut serijs iocos admisceam) familiaris ille noster ueneris mysterijs initiatus, testatissimum fecit: dum & probè pastus potusq; ac fortasè etiam temulētus, ueneri malè olentia thura litaret. Sed hæc ioco. Illud seriò habere quodq; animans optimum ducem naturam, unde sibi congruentia deligere possit. Quid igitur (infern) medicorum consilij, quid arte medica opus? Ad hoc sanè, ut hominum peccadi licentia, quam in his quæ ad seruandam ualitudinem pertinent latissimam sibi uendicant, coherceatur, utq; legibus medicorum astricti homines tandem sapere discant: noscantq; quid noxium, quid salubre, quid quaq; hora, ætate, tempore, modo, mensura, ordine sumendum, quid respuendum: utq; congrua uictus ratio cuiq; pro temperamenti, ætatis, temporis, regionis, ac naturæ suæ modopræscribi possit. Nam non una eademq; uictus ratio (quod v. de Sanitate tuenda rectissimè Galenus prodidit) ex æquo omnibus usui esse potest. In id utiq; inuenta quæ de salubribus tractat medicinæ pars, ut quoad eius fieri maxime potest incolumis recteq; ualens homo uiuat, ne concupiscentiæ suæ derelictus à recta uiuendi regula desciscat: sicq; in morbos incadat. Hinc tandem quod ad hominis salutem pertinent tam exquisita medicæ artis ac medicorum consilia, præcepta, leges: quæ id certè præstant, id efficiunt, ne imbecilla hominis natura, & mille morborum generibus obnoxia, facile labefactetur: quinimo artis præscriptis uegetior reddita, & procul morbum repellere, & si in eum fortè inciderit, depellere tutò possit, in quem sanè usum arte egemius hominis imbecillitatem iuuante. Si enim immutabile & impatibile esset humanum corpus, quod rectissimè ait Galenus, nullam profectò desideraret.

Hippo. lib. de
præf. medi-
cine.
Gale. 8. Me-
thod. c. 6 de
Sanit. tuen.
Asclepias Pen-
s. primi. doc.
2. cap. 7.

In Arte me-
dicinali.

Lib. 1. cap. 1.

Asclepias Pen-
s. primi. doc.

Asclepias Pen-
s. primi. doc.

Asclepias Pen-
s. primi. doc.

Asclepias Pen-
s. primi. doc.

Asclepias Pen-
s. primi. doc.

Asclepias Pen-
s. primi. doc.

In Arte me-
dicinali.

Lib. 29. Nat.
histo. cap. 9.

cum Plinio confiteor. Romanam enim gentem annos ultra sexcentos sine medicis incolumiter uitam duxisse, libro Naturalis historiae x x i x. cap. i. testatur: attamen non sine medicina ut idem inquit. Quippe quisque sibi pro iusto temperamenti modo, ætatis, sexus, coeli constitutionis, regionis, atque naturæ congruam præscribebat uictus rationem, qua illæsi permanebant, nec morbis magnopere obnoxij: his quisque sibi medici uice erat. Qui si quando uel humorum culpa, uel naturæ uitio aliquo in morbum incidissent: hunc protinus inedia, balneo, frictione, unctione, quiete, uel congruo motu, adhæc paratis in id simplicissimis quibusque antidotis, quæ facili ad manum essent, nec ingentem pharmacopolarum operam desiderarent, sibi facili medebantur. Catō ille Romanorum omnium grauissimus semper habitus, se suamque familiam omnem, solo brassicæ usu ab omni penè morborum colluuië immuniem annos plurimos seruauit. Fatetur & Hippocrates libro de Arte, plurimos sine medicorum opera, ingentibus ac perniciosissimis malis seruatos: at eos ipsos tamen qui medicis non uterentur, medicæ artis beneficio fuisse seruatos: nimirum tempestiuo & acommodo aliquo auxilio, ut potè, uel uomitu, uel alui deiectione, uel inedia multa, uel somno, uel quiete, uel uigilijs: quorum quodque ut in tempore adhibitum est, ita summo languentibus præsidio esse solet. Itaque & qui artem daminant, tum maxime illius beneficia sentiunt, cum maxime non utuntur: fateri enim coguntur uno aliquo ex ijs quæ diximus opportunè dato, se liberatos. Atqui hoc ars non est: Est fanè, si Hippocrati creditur. Adde rarissimum nunc esse, ut sunt hominum deprauatæ naturæ, ac corruptissimi mores, ut quis medico non utens incolumis degat: nam si unum aut alterum proferas, inuenias ex aduerso innumeros qui neglectæ artis pœnas atrociter luant. Socratem ferunt optimam quadam naturam: aut quod magis credam, animi temperantia præditum, salubrem citra medicorum opem duxisse uitam. Xenophilum musicum recenset Plinius annum quintum supra centesimum suæ ætatis, exquisita quadam uictus ratione sine ullo corporis incommodo expleuisse. Misertus itaque humano generi Deus, hanc artem omnium saluberrimam, ac beneficentissimam de amplitudinis suæ solio, ad uitæ nostræ tutelam produxit: quod illi, ceu matri pietissimæ inherentes, ac illius præceptis dicto audientes, imbecillam ac fragilem conditionem nostram tueri possimus. Nam qui quæso non magna illa admirandaque artis opera sunt, si cui iam ab ipso ortu imbecillum corpus fuerit, hunc & ad plurimam perduxisset senectutem, & sensibus illæsis ab omni prorsus morbo dolorisque alienum atque integrum perpetuo seruasse? Quamobrem omnes hortatur Galenus, omnes candidè monet, ne ueluti uulgus pecorum more incauta uictus ratione utantur: quin potius usu explorent, quinam ipsis cibus potusue noxijs sit, aut salutaris. Quæ præterea quantæ dimotio horum (subdit) qui non rudes sunt, sed ratione probè exercitata, ijs suadeo obseruent, ex quibus lædi se iuuariue sentiant: ita enim fiet, ut in paucissimis medicorum opera egeant, quoad in sanitate fuerint.

Vide Catonē
lib. de re rust.
cap. 137. &
Plin. lib. 20.
cap. 9.

Lib. 29. Nat.
histo. cap. 9.

Vbi supra.

Lib. 29. Nat.
histo. cap. 30.

Galen. 3. de Sa
nit. tuen.

Vbi supra.

Vbi supra.

Equidem (quod Galenus ait) quomodo turpe non sit, ob neglectam artem,

tem, qui optima alioqui natura sit præditus, hunc ob podagram ab alijs gestari? aut calculo uexatum, & colo, & ulcere in uesica ex cibis mali succi contracto, doloribus contabescere? Quomodo rursus non turpe sit, propter articulare morbum, suis ipsius manibus uti non ualentem, alienis egere, quibus ori cibos admoueat? satius enim sit, si cui ullum omnino est peccus, sexcenties mori quam talem uiuere uitam. Profunt igitur imperitis medicorum consilia atq; præcepta, ut per ea salutis suæ reddantur periti: inq; seruanda ualitudine fiant prudentiores simul & cautiores. Peritioribus uero, ut scientes intelligentesq; ea & ipsi sequantur, & alijs impertiant. Vt autem temperatis naturis intemperatisq; ars medica profit, abunde à nobis paulò antea dictum. Atque hæc pro Galeni sententia explicanda, proq; secundæ tuæ rationis dilutione sufficere posse puto.

Tertiam rationem tuam, Aristotelis sententiæ innixam, sic diluam. Fateor unà tecum, naturam frustra nihil operari: nam id ipsum Aristoteles Galenusq; testantur. Omnia nempe uel ad hominis commodum & usum, uel deniq; ad ornatum facta sunt: neq; irritò (quod ais) appetitiones, aut ad perniciem nobis natura ipsa indidit, sed ad bonum potius. Verum quòd hisce abutimur, nec nobis ipsis ullum in his modum statuimus, ob id non omnifariam sequendæ. Omnifariam rectè dixi, quòd non nihil ijs condonandum esse, cum Hippocrate censeam: ut qui non minus ætati, tempori, consuetudiniq; semper tribuat. Equidem tamen si alicuius natura pessimo aliquo cibi genere delectetur, idq; audivissimè appetat, non tam ob insignem sui malitiam, quam sumentis intemperatiam nociturum puto. Quinimo uel Hippocratis sententia, parum deterius cibis & potus, delectabilior uero, melioribus indelectabilibus est præferendus. In illius tamen mali cibi sumptione statuendus modus: ut qui si qualitate noxius sit, ne quantitate noxam augeat satagendum. Hoc pulchrè Damascenus seruabat, dum noxia interdum conualescentibus permitterebat: putans fore, ut quem cibum natura multum appeteret, hunc probè & ipsa cōficeret, atq; ob id in suos ipsius usus haud difficulter uertit: eoq; magis, si id adiiciatur, quod illius noxam quam erat inferre paratus, corrigere possit: si item & exiguum cibi illius, neq; crebrò exhibeatur: eoq; preparationis modo, qui malam in eo uincentem qualitatem aut superet, aut certè tollat. Nos uero nedum paulò deterioribus, sed & multò pessimis ad uoluptatem & intemperantiam uescimur: utentes scilicet quibus non oportet, aut plus quam deceat: aut non in tempore, neq; ut conuenit: cum interea temperans, (ut inquit Aristoteles) & qui suæ salutis prospicit, aliter sese habeat: his utens, quæ recta illi præscribit ratio, quæq; postulat ualitudinis suæ modus. Vt in exemplo, si quis parum prospera ualitudine, etudorum fructuum, aut holerum esu capiatur, & si ea talibus noxia sunt, si tamen neq; crebrò, neq; immodicè sumantur: & ijs temperata, quæ morbificam eorum qualitatem uel tollant, uel certè minuunt, nihil obfuturum crediderim. Horum itaque causa necessaria ars quæ hisce cupiditatum motibus prospiciat, iustumq; præfiniat modum.

Tertiæ rationis dilutio.

Arist. 1. cæli, cap. 4. Gale. 1. de usu part. cap. 23. ad finem.

1. Aphor. 17.

2. Aphor. 38.

Aphorif. 35.

3. Ethic. 4. n.

2. de Aliment.
cap. 6.
Alic. Fen 3.
primi doc. 2.
cap. 7.

Nec est quod nobis belluones obijciant, pessima quæq; probè à se confici; nihil inde noxæ sentiri, non se lædi uentriculo, nihil tali uictus ratione à munijs ad uitam necessarijs impediri. Nam postea tanto maiorem sentient læsionem quanto deterius fuerit quod ingesserint. Vnde Galenus omnibus, inquit, prauis succi edulij, quantūuis probè à nonnullis conficiantur, abstinere in totum consuluierim: clam enim, sensimq; longa dierum serie prauus in uenis succus ex ipsis suggeritur, atq; accumulatur: qui uel leuicula putredinis arrepta occasione febres sæuissimas, & mirè contumaces excitabit. Ei uerò quod subdis, medicinæ autores ciborum naturas pro suo quemq; arbitratu statuissè, ut quem maximè diligere¹⁰ rent hunc probarent: quem contrā, ceu noxium damnarent: id mihi aliter (quod bona uenia dictum uelim) sese habere uidetur. Nam & multo rationis examine, & longa obseruatione atq; experientia alimentorum uires compertæ sunt: ex substantia nimirum, odore, saporeq; potissimum: deniq; ex effectis, & eorum uiribus suam cuiq; naturam constituentes: ut hunc boni succi, mali succi alterum: hunc concoqui facilem, illum difficilem: alium putredini obnoxium, alium putredini resistētē: uti apud Galenum, Isaac, & Auicennam est uidere. Quanquam fateor, alios alijs regionibus suauiores nasci, magisq; ex usu esse: rursus alios alijs corporibus conuenire, magis minusue, prout cuiusq; natiua temperies, educationis ac consuetudinis fert ratio. Nec absolute de cuiusuis cibi bonitate aut malitia proferendus sermo, sed prius hominum naturæ proprietatesq; penitus spectandæ: nam quod uni est amicum, alteri est inimicum: uti post Galenum, Isaac rectissimè dixit. Item quod in regione una saluberrimum est, in altera lethiferum ac pestilens: ut de persæ fructu monumentis proditum: in Perside enim natiuo solo lethalis, in Aegyptum uerò translata arbore, fructus edendo fuit. Non igitur pro autorum arbitrio ac uoluntate, sed pro rei natura ac uiribus ciborum naturæ tales uel tales constituuntur. Sed hæc de tertio plus satis.

Dietarum
universarum
cap. 2.

Petrarchæ uerò ratio, ceu Rhetorum lenocinijs, quàm demonstratio³⁰ nis potius legibus innixa, refelli facile per simile potest. Si enim quodcunq; oblectat (ut ille uult) idē & prodest: quid quæso formosæ mulieris aspectu iucundius? congressu quid delectabilius? at quē non terreat malorum quæ inde sequuntur colluuiēs? quem non poeniteat admissi complexus, quo sibi uirium deiectionem, neruorum incontinentiam, humorum omnium corruptelam, totius deniq; corporis tabem, immo potius mortem conciliauit? Sic inquam, si quempiam oblectet mali alicuius cibi fallax qualitas, sapor, color, aliudue simile, sentiet paulò post latentis mali noxam. Nam id sæpenumero usu uenit, ut quod prouerbio dicitur, lateat sub melle uenenum.

Quarta
rationis
solutio.

Sensus gustus (obijcis insuper) animali datus est, ut in alimento, quod uoluptate afficit, ab eo quod contristat discriminet: ac eo sensu discernat quid sequendum, quid fugiendum. Id quidem uerissimum. Cū infers, Igitur quæ uoluptate afficiunt omnia, ea protinus & conueniētia erunt. Id non prorsus admittendum. Nam etsi saporis grātia, indeq; percepta uolup⁴⁰

uoluptas, ad congruam cibi concoctionem plurimum momenti habet, uel Galeni testimonio iniquientis, omnibus suauioribus esculentis id propriū esse solere, ut & uentriculo utiliora sint, perinde atq; insua uia ipsum euertunt, supinumq; reddunt. Fit tamen, ut non inde omnifariam cibi sit bonitas malignitas ue spectanda: cū non raro contingat (quod uenus stissimus autor Dioscorides testatur) ut ueneficum cibum prorsusq; exitialem, iucundus & maximē gratus sapor suauiorē gustui reddat. Quod hi maximē norunt, qui condimentariam obsonatricemq; exercentes, summis etiam uiris hoc pernicioso artificio imponunt: nulloq; labore iugulant. Non igitur quod suauius, id omni ex parte & melius: sed quod melius nutrit, quod faciliē concoquitur, quod demum cum alito corpore conuenit, & uoluptate afficit, id certē optimum: quod contrā pessimum. Et hæc rationi tuæ satisfaciunt.

Hieronymi sanctissimi uiri ratio, (quæ tuarum postrema est) id tantum contendit, ut quod ad religionem uitæq; sanctimoniam attinet, salubrius sit his uesci quæ carnis flammis libidinumq; impetus arceant, & carni aduersus spiritum calcaria adimant. Verū stat, ut qui carnem habetiam spiritui subditam, & præclaris laboribus probē exercitā, is possit quibuslibet uti, quæ & ad usum, & ad seruandam ualitudinem faciant: à quibus profectō nihilo se magis aduersus spiritum eriget, quā si tenuissimō uictu uteretur: nimirum cū naturam habeat probis institutis ac moribus sanctē educatam, mentemq; recti atq; honesti lege formatam: in quorum albo est tu unus Hieronymus, uel præcipuē summoq; tuo merito numerandus; qui nulla quantūuis splendida mēsa, non Siculis delitijs, aut geniali uictu, posses ab seuerā illa tua uiuendi regula, cibiq; paritate dimoueri. Non ab illa tua morum constantia, uitæ integritate, religionisq; cultu. At de his præstat silere: ne in os, quod aiunt, assentari uidear. Hæc sunt disceptationis à te mihi propositæ præcipua capita: quibus pro ingenij mei modo & orationis tenuitate satisfacere uolui, magis ut tibi, quem unicē obseruo & colō parerē: quā ut rei dignitati satisfacere me posse sperarem. Id mecum reputans, nihil esse tam humile, tam ieunum, quod non tu faciliē eruditione tua atq; iudicio perpolitum, augustissimum, amplissimumq; reddere possis: illudq; memineris, in magnis & uoluissē satis. Vale.

Hieronymi
Lopij mode-
ratio.

*Febrim ex bili tum prassina, tum æruginosa fieri posse experimento probatum,
& earundem febrium curatio.*

ENARRATIO III.

MEDICORVM plerisque nec infimæ notæ uiris, uisum est, eius generis bilim, quæ prassina, seu porracea, à prassij uel porri colore nuncupata est, aut eam etiam quæ æruginea ab æruginis colore nominatur, febrem accendere non posse, ob insignem eorum humorum prauitatem, insitamq; uenenositatem quandam, quæ ita humano corpori aduersantur, ut citius

5. Februar.
cap. 7.

aut acrimonia uenenositatēq; sua enecent : aut si uirtus paulò ualidior sit, quàm ut ab ijs superetur, uomitu reiiciantur potius, quàm febrem accendant. quòd sensisse in primis uisus est Isaac Israëlita inueniens, Præsisina bilis fieri nequit ut in hepate generetur, nec transit ab stomacho, nec generat febrem, quòd tanto tempore in corpore non maneat ut putrescat, & accendat febrem. Natura quippe suis semper uiribus utens, eam ob sui malignitatem expellit : quod si non faciat, accenditur ab ea corpus, & moritur homo. Ac mox de æruginosa loquens subdit, Igitur (ait) si talia de præsisina accidunt, tanto maiora ac certiora de æruginosa euenient. Hæc ille. Liceat enim mihi nunc barbarorum uerba referenti, barbaris item uocabulis uti, ac ijs, quibus in suis ipsi uoluminibus utuntur : ne si aliter quàm ipsi fuero locutus, uidear ipsos non in re illa, de qua loquuntur, intellexisse, aut eorum sensa nouis uerbis immutauisse. Ex huius autem auctoris assertionē uidere est, quàm non dissimulanter ab æruginosa uel præsisina bili, febrem accendi non posse assermet. Cui sententiæ in parte subscribere uisus est Auerrois, dum ab his humoribus factas ægritudines incurabiles, ac penè lethales esse, tertij Collectionum suarum capite tertio scriptum reliquit. Ego autem non id modo asserere possum, ab huius generis succis febres oriri : sed & salubres interdum esse, experimento à me comprobatum olim fuisse. Vtrunq; enim in duabus mulieribus Valentinæ Allobrogum, dum illic medicinam facerem, usu uenisse testari integre fide possum. Erat autem harum altera ætate florens, biliosiq; temperamenti, & uirgo nupta : altera uidua & ætate grandior, utraq; uerò ardentissima febre uerendissq; symptomatis corripiebatur, nec sine maximo discrimine curantissq; medici summo labore restitutæ sunt. Febrim autem, ab huiusmodi perniciosiss succis fieri posse ut doceam, aliorum in primis hac de re sensa adferam : idq; non raro usu uenisse plena fide monstrabo. Galeni porro testimonium abundè nobis magnam ad id probandum fidem effecerit. Is enim Aphorismorum quinto, febrem & conuulsionem ab æruginosa bili in iuene quodam enatam fuisse ijs uerbis testatur.

Comment. 1.

[illegible]

Quod est: In quo & alias uidimus, ubi fortius mordetur uentriculi os, fieri conuulsiones, sicut adolescenti qui æruginem euomuerat. Præstat enim æruginem, non æruginosum uomitum illum nominare. Erat enim talis, qualis: quæ uera ærugo nominatur florentissimus. Verum inter uomendum totum corpus conuulsum est, & æruginē euacuata febris statim & conuulsio cessauit. Tale autem erat quod euomuerat, sicuti si quis optimam æruginem aqua perfunderet, adeo ut ex eorū unione talis substantia exultaret, quæ defruti crassitudinem repræsentaret.

Ex hac autem Galeni serie aperte monstratur, convulsionem & febrem

brem ab æruginoso humore in hoc iuvene obortam esse, accenso nimis
 rum acri calidissimoq; humore. quod illa maximè Galeni uerba indicant
 [Æruginē euacuata febris statim & conuulsio cessauit]. Quo enim tan-
 gente afficimur, & separato cessat affectus, causam esse omnibus in cons-
 fesso est, uel Galeni primo de Locis affectis sententia. Itaq; cū æruginos-
 a bili præsentē & febris & conuulsio præfatum iuuenem ualde ex agita-
 rent: ad illius autem educationem, & febris & conuulsio confestim ablata
 sint, inferendum omnino æruginem huiusmodi, & febris & conuulsionis
 primam continentemq; causam fuisse. quod ei causæ continentis ratio
 maximè conueniat. Cū enim ad bilis in hoc iuvene consistentiam, cons-
 festim & febris & conuulsio apparuerint, ea uacuata protinus cessauerint,
 censendum necessariò, continentis causæ rationem in hoc affectu præfa-
 tam bilim habuisse. Quod eò de industria in hunc locum conferre uolui,
 ut ex hoc Galeni loco uel euidentissimè ostenderem, causam continens-
 tem in morbis à Galeno constitui. Sed quando ea de re uberiore tractas-
 tione mihi animus est Galeni mentem explicare, & meam hac de re asser-
 tionem tum uarijs Galeni, Aristotelis, & medicorum fermè omnium lo-
 cis, tum firmissimis rationibus aduersus Leonardum Fuchsum, uirum
 nunquam satis laudatum, egregiumq; medicinæ instauratorem, non ullo
 quidem pertinaci contradicendi, aut calumniandi studio, sed unius tan-
 tum ueritatis inquirendæ amore demonstrare, in eum locum tractatio-
 nem hanc totam reijciemus. Vnde uerò digressi sumus redeuntēs, febrem
 interdum ab exitiali hoc humore nasci, ex Galeni mente affirmamus: cui
 sententiæ Auenzoar percelebris medicus subscribere uidetur: inquit,
 fieri posse ut febris à cholera oriatur, quæ in ultimo caliditatis & siccitatis
 sit cōstituta, ut à cholera uitellina, præsina, & æruginosa. Quin & Auers-
 rous pessimam ardentium febrium eam esse testatur, quæ à zinaria (ut il-
 lius uerbis utar) hoc est æruginosa, aut præsina oritur: ut quæ nimirum
 tum longas accessiones, tum pernitiōsa symptōmata habeat: ob idq; fe-
 bres huiusmodi curatu esse summè difficiles. Nec desunt ex recentioribus
 qui experimento se id comprobasse affirmant: quippe Petrus Apponen-
 sis, Conciliator dictus, ab præsina bili obortam esse febrem in iuvene
 quodam siccissimæ calidissimæq; naturæ: cui (ut idem ait) uehemens
 æstus, sitis, extremorum quoq; frigiditas, animi defectio, & cætera quæ
 pernitiōsa & lethales consequi febres solent, aderant. Abundè igitur mi-
 hi horum testimonio auctorum probare uisum, tum ab æruginosa,
 tum ab porracea bili oriri posse febrem. Nunc uerò ostendendum nobis
 est in prænarratis mulieribus obortas febres, ab his humoribus seu efflu-
 cticibus causis originē duxisse. Sed quò id ipsum plenius doceam, in pri-
 mis prædictarū mulierum & temperies, & uictus omnis ratio, & consue-
 tudo, adhæc aeris tum nos ambientis, ac cœli cōstitutio enarranda erunt:
 sic enim palā fiet quā facile fuerit in hoc morbi genus eas incidisse. Erat
 itaq; utraq; calido admodū temperamento, siccōq;: sed ita, ut in altera ca-
 liditas siccitatē, in altera siccitas caliditatem uinceret; utriusq; uerò omnis
 uitæ ratio uigilijs, laboribus, curis, ac mira semper rei familiaris augendæ

9. Theysir.
 trac. 1. cap. 6.

4. Collectio-
 num cap. 2. 8.
 et rursus lib.
 7. cap. 11.

Diff. 91.

sollicitudine constabat. Victus uerò, acutis ferè semper, calidis, ac nidorosis, non rarò siccis, crassis, glutinosis ac frigidis cibis constabat, Aëris uerò tum nos ambientis, coelique constitutio admodum calida, æstuosa siccatque erat, suaque intemperie acutos tum generans, tum exacuens humores: unde acuti ab his morbi plurimi sunt oborti. Siquidem ardentes febres, quas *καύρες*, ob uehementem ardorem Græci uocant: adhæc synochi ex sanguinis bilioli putredine, tertianæ exquisitæ, nec non cruentæ dysenteriae populariter tum uagabantur, efferuescentibus exacutisque in corpore succis. Nec dubium, quin horum populariter uagantium morborum causa uel præcipua, in huiusmodi uehementem aëris intemperiem esset rejicienda. Quippe quoties uarij sexus, ætatis, educationisque homines eodem morbi genere corripuntur, idque eodem tempore, huius causam censendum est esse maximè communem: hoc est, aëris uitiosi perniciosam qualitatem, aut substantiam qua inspiratu hausta, lethalis perniciosusque in corpore concipitur spiritus, ut est Hippocratis uetustissimi sententia: unde eo ipso per interna uasa disseminato, fit, ut qui intus latent succi simili afficiantur qualitate, qualem obtinet conceptus intrò spiritus. Cumque ea tum temporis uehementer esset calida siccatque, ac perniciosæ qualitatis occultæ particeps, nimirum si plurimos eodem tempore contigerit simili affectu torqueri. Nam quomodo affectus mutatusque est aër, ita necesse est humana corpora affici: maioris tamen, minorisque habita ratione: quum nonnulli magis alijs & pati & reniti temporis constitutioni possint pro cuiusque uario temperamento, ætate, educatione, constitutioneque corporis. Iuuenes quippe, temperati, bonæ educationis, ualentisque corporis, hoc est, densorum meatuum, plus aëris mutationibus resistunt: adeoque ab illis minus patiuntur quam senes intemperati, incauti uictus, rareque texturæ homines, uti est Galeni sententia. Itaque tali existente ætatis illius anni constitutione (erat autem annus trigessimus primus supra sesquimillesimum à Christo nato) redundantibusque plurimis in corpore succis per intemperantiam genitis, uarij generis febres obortæ sunt: inter quas nonnullæ graues, perniciosæ, uerendorumque symptomatum apparuere: sed omnium generum febres uicerunt, quas in præfatis mulierculis consistere diximus: quod ut ostendam, talium morborum adnotatam per me naturam subscribere non pigebit, quò deinceps talibus præmonitus signis, possit doctissimus quisque harum febrium naturam latentemque earum perniciem nosse, methodoque medica curare. Igitur harum duarum mulierum altera, quæ & iunior, quum uehementius se diutiusque motibus corporeis exercuisset, atque subinde incaluisse, concalescentis commotisque huius moribus, se protinus frigidiusculo aëri (ceu concepti ignis remedium petitura) opposuit, frigidamque liberè hausit, comitante ad hæc plurimo quum horariorum fructuum, tum olerum frigidorum esu, quibus & tum usa est & semper antea utebatur: unde ab horum intempestiuo plurimorum usu, plurimis in corpore genitis succis, itaque lentioribus, obstructio inter-
norum uasorum secuta est: quum ab his obstrui soleant uel Galeni testimonio. Nempe stipari solent uasorum ora, quoties aut multi confestim succi

Lib. de hum.
natura.

9. Metho-
sa Arte me-
dicinali.

11. Meth.

fucci occasione aliqua agitati eò irruunt: ut in his qui ualidis & assiduè se motibus exercent, uel à lentis crasisq; humoribus in ea loca transfusis, ad hanc uerò meatuum internorum stipationem protinus prohibita humorum libera transpiratio est: ad quam demum putredo febrisq; sequuta sunt. Cumq; sic malè affecta decumbere cœpisset meq; ad se accersiuisset: uocatus, nihil antiquius habui, quàm morbi speciem, naturam, recursum, affligendiq; morem methodo medica disquirere: (quum sit principium methodi medendi, morbi cognitio: ita prodente Galeno) percontatusq; de ratione uictus ab ea seruata, de corporis motibus, animi curis, catersq; ex quibus morbi productrices causas intelligere me posse putabam. Respondit, & ualide se cum animi, tum corporis motibus agitatam, & immodicis cacochymis eduljis usam: adhæc, incautam se, à laboribus calentem, frigido aëri exposuisse, frigidamq; liberius hausisse: tumq; per aliquot scilicet antea dies, quàm decumberet, grauiorem sibi ipsi uisam: comitante inæquali quodam per uniuersum corpus affectu, acuto quidem illo: quem affectum ulcerosum sensum, iuxta Galeni sententiam, nuncupare possumus, ob humorum inquam acrimoniam. Vnde plurimis acutis succis in musculos carnis irrumpentibus, necesse est inæqualem quendam, hoc est & grauem, & acutū percipi sensum. Graue quidem, ob humorum copiam, quæ grauis sensus causa est, eiusdemmet Galeni testimo-
 10 monio: & acutum, ob eorundem humorum in mordendo ac uellicando acrimoniam. Ad hæc oris amaritudinem, sitim, inquietudinem, perurgitūq; per multos ante dies, quàm morbo teneri se sentiret, pati se adseuerabat: indicia utiq; iam redundantis in corpore bilis, ex Auicennæ sententia. Post hæc humoris impetu uicta horruit ualde, ductis scilicet plurimis in musculos corporis acutis excrementis: quò enim talia acutiora copiosioraq; sunt, eo maiorem uehementioremq; pariunt rigorem, ita prodente Galeno. Nec obstat, quòd continens ad hunc horrorem secus-
 20 ta sit febris: cuius tametsi proprium sit horrorem non inferre, (ut I. I. de Febr. differ. uult Galenus) existente nimirum tota illius in uasis conclusa materia: (ut I. X. Therap.) fieri tamen interdum potest, ut ob exuperantem acuti excrementi copiam, uirtus hoc se exonerari cupiens, uenas eo inaniat, inq; musculos carnis ualido cum impetu trudad, atq; sic horrorem pariat. Nec repugnat in continentibus febribus typum fieri, in quente nimirum Auicēna, in initio continentis febris, quæ à pituita est (quam & laticam uocant) horrorem, rigorem, ac frigus fieri. Quem locum exponens Gentilis Auicennæ interpret, ait, id ipsum ob summam uenarum plenitudinem (quæ tali succo onustæ calidum innatum quasi præfocant) prouenire: quòd si pituita id symptomatis in continente febre pariat, cur
 30 non & bilis: ut quæ nimirum æquè mobilitate & acrimonia sua natium calidum obtundere, quasiq; præfocare possit, atq; pituita mole frigiditateq; sua? Minimè itaq; mirum, præfatam febrem, tametsi cōtinens fuerit, horrore etiam ualido comitatam fuisse. Nec id pugnare mihi uidetur cum Galeni textu præcitato, qui tantum de eo rigore loquitur, qui ab succis foras ductis ibiq; putrentibus prouenit: cuiusmodi est in impermit-
 40 tentibus

2. Meth.

1. de Cris. I.
2. de Cris. I.
3. de Cris. I.
4. de Cris. I.
5. de Cris. I.

Vbi supra.

Febr. 1. prim.
doc. 2. Sum-
me prime.
cap. 7.

3. de Symp.
can. 1. de
diff. feb.

Febr. 1. quati.
trac. 1. cap.
30.

tentibus ferme omnibus reperire : non sic in continuis , ut quarum materia intra uasa contineatur : ut abundè idem testatur Galenus. Cætera
 9. Meth. nunc eiusdem febris persequamur , quam utiq; in primis caloris uehemens
 acrimonia discernebat : erat quippe mordax , acutus ac feruens , ac quò
 magis diutiusq; inhærebat tangentis manus , eò se molestiorem tactui
 offerebat : indicium scilicet uehementis in corpore flammæ ob accensam
 intus bilim : eratq; id signum ab his quæ secundum rei substantiam insunt ,
 cum sit febris in genere caloris præter naturam. Pulsus uerò citatissimi
 1. de Feb. diff. simi , inæquales , duri , ac parui erant : quorum uelocitas summam sequebatur
 spirituum humorumq; accensionem , unde necessitate aucta , cum
 facultas per pulsum magnitudinem ob sui imbecillitatem satisfacere non
 posset , uelocitate occurrit. Hæc enim est celeris pulsus autoribus Galeno
 & Auicenna præcipua causa , caloris abundantia , & facultas non omnino
 Lib. 1. de Pul. sum. cau. deiecta : cum enim imbecilla facta est , iam non celeres pulsus , sed crebros
 2. Asic. Fent. 2. efficiere solet. Quæ docta Galeni primo de Pulsuum causis sententia est.
 3. primi. Summa de pul. ca. Cumq; in præfata laborante facultas adhuc ualida satis pro morbi ratio-
 4. pite 6. ne constaret , summæq; caloris abundantia , instrumentorumq; duritie pul-
 sus nimirum celeres ac duri apparebant. Inæqualitatis porro causa erat ,
 facultas magna noxæ humoris copia degrauata , grauicq; onere pressa. Ea
 enim humorum moles facultatem aggrauans (siquid Galeno secundo de
 10 Pulsuum causis creditur) inæquales efficere pulsus solet. Nec minimum
 momenti ad huiusmodi excitandos pulsus in præfata laborante uentricu-
 li perceptam à bilioso humore noxam habuisse existimo. Nam cum ore
 uentriculi affecto grauia sæpenumero sequi Symptomata soleant , sit non
 raro ut pulsus inæquales ab tali pathemate oriantur : quæ docta Auicennæ
 11 sententia est. Quamobrem cum & bilis porraceæ uentriculum acrimonia
 sua uellcantis copia subesset : & cor in consensum traheretur , uehementiq;
 12 tremore ob id afficeretur , consequens certè fuit , inæquales inordinatosq;
 fieri pulsus. Duritie uerò origo ex uenæ duritie & siccitate manabat.
 Parui tandem uirtute amplius deiecta facti sunt pulsus. Ab ex-
 13 crementis porro sui quoque moris indicia sumebantur : erant enim alui
 excrementa calida admodum , acuta , mordicantia , colore uiridia , interdum
 lutea , ac croci tincturam referentia : & ut in summa dicam , sinceræ
 14 deiectiones erant , magnum planè (si Hippocrati creditur) in acutis febribus
 15 malum. Vomitus porracei , subobscuri ac crassi , succumq; porri expressum
 referentes : quos ceu omnium pessimos meritò damnauit Hippocrates.
 16 Ad hæc sudores pessimi , huius succi copiam malignitatemq; demonstrabant :
 nimirum foetidi , coloreq; suo uiridi stragula colorantes : copiosi quidem illi ,
 17 sed multò cum labore , & crebro animi deliquio prodeuntes : tum ob humoris
 18 malitiam , tum ob uehementem meatuum internorum obstructionem ,
 19 externorumq; stipitationem. Sudor enim non nisi relaxatis quæ occasione
 aliqua coierunt meatibus , manare potest : ita nono Methodi asserente Galeno.
 Itaq; ob eas quas proximè retulimus causas , summo cum labore angustiaq;
 ægrotantis sudor emittebatur , quem potissimum in diebus decretorijs
 20 prodeuntem , frequens ani-

mi defectio ob spirituum in pugna resolutionem, & à materia ualidam
 oppressionem, neq; non delirium, uigiliæ, corporis inanis iactatio præ-
 cedebant: quæ tum uehementem uirium agitationem, tum humorum
 uitium planè monstrabant. Lotia uerò tum colore, tum substantia, tum
 sedimento pro morbi ratione uaria, inconstantia, infidæ, ut plurimum
 autem rubra, ac uehementer incensa, crassa, malè olentia, liuida, tenui in-
 terdum sedimine prædita, tandem uerò crasso & bono. Color uerò faciei
 & oculorum, ut uarius semper & inconstans, sic quoq; eximiam præ se
 ferens laborantis angustiam, grauemq; opprimentis humoris in uires im-
 10 pressionem: quippe ut plurimum toruus aspectu, rubensq; ob uehemen-
 tem spirituum & sanguinis incensionem apparebat: non rarò subflauus,
 liuescens, cum intermixto uirore, uaporibus scilicet plurimis ab bili por-
 racea sursum deductis: unde simili planè colore tingeatur cutis, quo
 & humor qui morbum creabat. Pallor item ac ueluti alter ex altero mu-
 tatus color, sæpe faciem occupabant: tum scilicet, cum nimia principum
 partium ab uenoso humore agitato oppressioneq; uires conuelleban-
 tur, unde intrò reuocatis spiritibus ac sanguine, quo affectæ principes
 partes lædenti humori spirituum copia ualidius resisterent, pallorem
 liuoremque apparere necessarium fuit. Hæc utique erant in præfata læ-
 20 borante sæuissimi morbi indicia. Symptomata uerò quæ ad huius ge-
 neris febrem sequebantur uaria erant. Quippe caput graui dolore cum
 pulsu punctioneq; tentabatur: ob uehementem ipsius incensionem ua-
 porisq; plurimi ab imis partibus sursum lati tum copiam, tum acrimo-
 niam, qui cerebri membranas acuata distendens: & acrimonia sua uelli-
 cans, cuius diximus generis pariebat dolores. Talis enim est doloris tum
 pulsatiui, tum punctionis causa, ex Galeni secundo de Locis affectis senten-
 tia. Defectio animi creberrima, conuulsioq; motus infestabant, ob uehe-
 mētem humoris acrimoniam ac uenenositatem, uiriumq; resolutionem:
 acris enim humor sæpenumero morsus, animi deliquia, conuulsiones
 30 inferre solet, ita duodecimo Methodi asserente Galeno. Sitis planè in-
 extinguibilis atq; clamosa, tum ob caloris copiam (erat enim ardentis
 sima febris) tum ob humoris natiui inopiam: exsiccabatur enim uniuersus
 corpus habitus ardenti igneoq; calore, quæ duæ (si quid Galeno
 creditur) sitis potissimæ esse causæ solent. Delirium frequens, præsertim
 circa decretorios dies, in quibus ob uehementem pugnam, humorumq; ac
 spirituum agitationem, plurimus sursum ferebatur halitus uenenosus atq;
 acutus, qui animali spiritui cōmixtus principem animi partem pertenta-
 bat: ita ut læsa ratiocinandi facultate, aliena plurima laborans loquere-
 tur. Hæc præcipua in præfata ægrotante, quæ morbum comitabantur,
 40 symptomata fuisse. In altera uerò, quæ simili febre premebatur, sed ab
 æruginosa bili enata, sæuiora erant uniuersa quæ modo enarrauimus
 symptomata. Erant porrò in hac ipsa uomitus meræ æruginis tum colo-
 rem tum substantiam ac speciem referentes: unde ipse miratus tam in-
 gnem humoris uomitu expulsi uiriditatem, mox sumpta in manus æru-
 gine aqua liquata, egesto per uomitum humori contuli: quo sensum

1. de Simp. si-
 cul. cap. 30.

1. de Simp.

Vide hystoria
hanc 12. Me-
thod. & 3.
Apho. cōm. 1.

Vide Galen.
ubi supra.

3. Apho. com-
ment. 3.
Fen. 2. tertij
cap. 3.
7. Meth.
Fen. 1. primi
cap. 2.

5. Colles. cap.
3. & 4. colle-
capit. 28. &
7. cap. 11.
3. Theysir.
traç. 1. cap. 7.
4. de vsu par-
titi cap. 3. &
cap. 12.

fide ipsius ad æruginem discrimen congruentiamq; dignoscerem. Tant-
uero amborum erat in colore ac substantia similitudo, ut discerni uix pos-
set utrum eorum ærugo, aut eiectus uomitu humor esset, similemque plas-
mā in hac ipsa ægrotante cernere humorem licuit, qualem olim Galenus
in iuvene illo uidit, qui & crebra syncopa & conuulsione præhensus paulo
post æruginosum humorem imo æruginem meram reiecit. Proinde mi-
nimè mirum si & animi defectionem & conuulsionem hoc humore cor-
repti patiantur. Quippe is humor acutie uenenositatemque sua ita uentriculi
os afficit, ut & recurrentes nerui, qui in ipso consistunt, ab hoc humore
tententur, noxamque refugientes, & ad suam se originem contrahentes
conuulsionem accerunt. Est autem conuulsio inuoluntarius motus uol-
untariæque obtinens loca, uel Galeni & Auicennæ testimonio. Hæc de
signis de symptomatibus dixisse abundè sit: ad causas nunc properandum,
quod hæc cognitæ non minimum momenti ad curationem habeant, uel
Galeni & Auicennæ sententia. De præincipiente autem causa abundè
superius tractatum: cum aeris ad calidum & siccum conuersionem infas-
lubremque uictus rationem ipsa constantem quæ caliditate sua ac lentore,
tum humores accendere, tum obstructions facere poterant, in causa esse
diximus. Omitto curas, labores, sollicitudines, cæteraque animi accidentia:
quæ & ipsa inter præcedentes causas numerari solent: quod de his etiam
satis antea dictum sit. Ad corporeas uero causas transeuntes, duas censeo
uel præcipuas fuisse, iocinoris scilicet intemperiem immodicè calidam,
adustiuam, adhuc humorum inde genitorum tum uehementem calidita-
tem, tum malignitatem, tum copiam. Quis enim nescit omnem uehemen-
tem principis alicuius partis intemperiem, ad creandum sibi consimilem
morbum plurimum momenti habere? Itaque minimè mirum, si ad hanc
iocinoris uenarumque intemperaturam, prauis generis succos generari
cōtigerit: accedente præsertim non modica crudorum humorum in uen-
triculo collecta per cruditatem copia: quibus inuicem commixtis, accen-
sis, & in putredinem uersis, mali moris ingentisque periculi febres produci
necessarium certè fuit: uti Auerrous atque Auenzoar pluribus locis sen-
se-
re. Sed hoc loco non ineptè quis quærat, num porracea æruginosaque bi-
lis in hepate ac illius uasis, num in uentriculo potius generentur: cum
dictum à nobis sit, ab iocinoris uenarumque intemperie calida, in præfatis
mulieribus succos huiusmodi genitos esse: quod magna certè ratione di-
ctum uidetur: quod proprium iocinoris munus sit, autore Galeno, pro-
pria sua facultate humores sanguinemque gignere. Quod autem probe
temperatum probos item humores gignere solet, id ipsum quoque corrup-
ta uitiatæque illius temperie uitiosos atque corruptos parit humores: quæ
doctrina Auerrous tertij Collectionum capite I I I. sententia est. Quamob-
rem merito uidetur, & porraceæ & eruginosæ bilis generatio hepati
tribuenda. Galenus tamen pluribus in locis, humores hos in uentriculo
gigni, non in hepate affirmavit: nempe Præfagiorum secundo cōmento:
XXXIX. ita ait, (Græca non apponam ne in immensum crescat oratio)
At uero gignitur in corpore, quemadmodum crocea bilis per naturam
habent

habentibus: ita porracea altera præter naturam, constatq; ut hæc in uen-
 triculo sæpenumero gignatur, propter quorundam cruditatem esculen-
 torum: aut olerum, qualia beta, cepa, brasiica sunt: atq; etiam interdum
 talibus nequaquam ingestis, ratione ægrotationis in uenis gignitur: ac
 decumbit aut in uentrem superiorem, aut in inferiorem, calorem in cor-
 pore indicans præter naturam; atq; excrementi proprietatem, talis tem-
 peramento, qualis prædictorum olerum succus est. Hæc Galenus: ex cu-
 ius utiq; uerbis dilucidè uidere est, eum uoluisse porraceos hosce succos,
 duplicem habere sui generationem: alteram qua ex similium ciborum
 10 esu gignuntur, ut porrorum, ceparum, & eius generis reliquorum: tumq;
 in uentriculo gigni tradit, ingestis scilicet ijs, quæ tales succos gignendi
 uim habent: ob similitudinem inquam substantiæ, coloris, ac caliditatis
 intensæ ad tales succos. Alteram cum intemperatis ab immodico calore
 uenis, tale quid per calidam intemperiem in ipsis gignitur, quale prius
 per ciborum illorum ingestionem generabatur: tumq; non in uentricu-
 lo, sed in uenis ipsis talium excrementorum generatio fiet, quod apertè il-
 la textus uerba indicant, Interdum talibus scilicet cibis nequaquam inges-
 tis ratione ægrotationis in uenis gignitur, calorem in corpore indicans
 præter naturam. Itaque perpetuum semper non est, huius generis excre-
 20 menta in uentriculo, neq; item in uenis gigni: cum interdum in uentricu-
 lo, si tales præcesserint cibi: nonnunquam in uenis, si talibus non ingestis
 uehemens uasa illa occupet caliditas adustiua simulq; acuti ac crassi sub-
 sint humores. Quam rursus sententiam idem Galenus libro de Atra bile,
 atq; secundo de Temperamentis protulit: cui subscribunt ex Pcenis au-
 toribus, Isaac quinto Februm, & in diætiis uniuersalibus, Auerrous ter-
 tio Collectionum suarum, & Auicenna Fen prima primi. Galenus autem
 porraceam æruginosamq; bilim, per uehementem uentriculi caliditatem
 gigni tradit. quod manifestè citato secundo de Temperamentis loco uo-
 luisse est uisus, inquiring: Quibus in uentre biliosum excrementum gi-
 30 gnitur, id porri uirorem præfert, quibus scilicet talibus cibis fuisse de-
 bet, non panis, suilla uel caro, sed necessariò aliquid quod his calidius fuit,
 neq; id boni succi. Ac paulò post subdit: Quæ uerò bilis porrum refert,
 ijs solis gignitur in uentre, qui malè concoxerunt. Quæ sanè Galeni uer-
 ba, illud insinuare nobis uidentur, porraceam bilim in uentriculo à cali-
 dis & mali succi cibis, malèq; à uentriculo concoctis gigni: taliter enim
 affectum esse uentriculum oportet (uel Galeni septimo Methodi senten-
 tia) quales sunt in eo degentes succi. Quamobrem cum ex cibis calidiori-
 bus, ijsq; præuè ab uentriculo confectis, calidi ac mali succi gignantur:
 necessum est hos in uentriculo consistentes, intemperiem sibi similem in
 40 uentriculo gignere. Hæc itaq; est de horum succorum generatione Gale-
 ni sententia, ut uelit succos huiusmodi sæpenumero in uentriculo gigni,
 propter quorundam cruditatem esculentorum, aut olerum, qualia beta,
 cepa, brasiica: interdum uerò talibus cibis nequaquam ingestis, in uenis
 creari ratione ægrotationis in ipsis: (siquidem uenæ æstiuo tēpore exic-
 cata, ut ait Hippocrates, trahunt ad se acrem biliosumq; humorem) ac
 tum

Cap. 7.
 Lect. 3. ad fi-
 nem cap. 2.
 Doc. 4. cap. 1.

4-de Rat. uic.
 acut. textu 1.

Contra Ara
bumplicita.

5. Feb. cap. 7.

9. Meth.

3. Colle. cap. 3.

Fen. 1. primi
doc. 4. cap. 1.

tum decumbere, aut in uentrem superiorem, aut in inferiorem: uti secundo Praefagiorum commento XXXIX. affirmavit. Nec uero mihi in praesens animus est, Arabum hac de re ineptias, controuersasq; sensa, errataq; recensere: quod uanum sit in his temporis iacturam facere: compendio tamen illa attingam, ne incautus lector in hac ceu in scopulos incidat. Isaac nedum porraceam bilim, sed & alias omnes quae praeter naturam sunt, in uentriculo gigni tradit: quod & à Galeni sensis, & à ueritate ipsa alienissimum est. nulla enim tum (si uera haec essent) creati continens febris ex bili posset, cum continentis febris materia, Galeno teste, intra uenas consistat. Auerrous autem porraceum hunc succum, ex bili calidissima succo melancholico admixta, & in uentriculo consistente, gigni tradit: quod quam uerum sit, diligens lector consideret. Auicenna uero porraceam bilim, ex bilis uitellinae in uentriculo assatione fieri affirmat: ita ut cum occasione aliqua ex hepate in uentrem uitellina fluat bilis, ibiq; extraneo calore fiat se ipsa calidior, tum porraceum illum succum actione adurentis caloris gigni: æruginosam uero bilim ex hac ipsa porracea, cui tamen adustio maior accesserit, creati. Haec Arabum de horum succorum generatione sententia.

3. Coll. cap. 1.

7. cap. 11.

3. Theysf.

trac. 1. cap. 7.

2. Aphor. 12.

Fen. 1. quarti.

cap. ulii.

Causis itaq; huius morbi enarratis, ad curationem tandem est propinquandum: si modò prius illud dixerimus, huius generis morbos (quod omnibus in confessio est) acutos, perniciosos, difficiles, atq; ut plurimum lethales esse, ut Auerrous atq; Auenzoar rectè senserunt: quod in praefatis ægrotantibus experiri mihi licuit: quae multo cum labore, summoq; uitae earum discrimine, pristinae ualeitudini restitutæ sunt. Nam & diu multumq; ac grauiter ægrotarunt, & pluries relapsæ sunt, malè utiq; decernente morbo. Quæ autem relinquuntur in morbis post decretorium (auctore Hippocrate) recidiuam facere consueuerunt. Recidiua autem, ut Auicenna tradit, deterior est radice sua. Proinde minimè mirum tam graui mulieres has esse actas periculo, utiq; crudo seuoq; occupatas morbo.

Curatio.

Curatio uero, eadem ferè, quæ aliarum acutarum febrium: nisi quod in hac frigidior atq; tenuior constitui uictus ratio debet, quod morbus extremos confestim habeat labores. Itaq; cum in hoc morbo uehemens sit circa præcordia flamma, aer in primis frigidus, aut natura aut arte parandus erit: quod decimo Methodi docet Galenus: indicans qua arte aërem frigidum efficere possis: frigida nimirum suauiaq; ac odorata cubiculo insparcendo, ueluti rosas, uitis pampinos, salicum ramos, & eius generis reliqua: quæ cubili instrata, perfrigerare aërem atq; odoratum reddere possunt: ueluti etiam acetum rosacea aqua exceptum, uel myrti folia sæpe odorata, quæ & ego fieri iussi: frigidaq; odorata naribus crebro ad moueri, ad cerebri temperandam flammam iubebam, ueluti nenus pharis uiolarum, rosarum, myniq; aquam. Tenuem ab initio ad decretorium usq; tempus institui uictum, quod quibus iuxta est consistentia morbi atq; uigor, laboresq; summi fatigant, his pro Hippocratis sententia tenuis uictus est imperandus. Itaq; cum & acutus esset morbus, & summi labores infestarent, & proximus esset morbi status, (siquidem altera in

1. Aphorif. 7.

cap. 11.

cap. 11. 2. 3.

cap. 11. 2. 3.

cap. 11.

septimo,

septimo, altera in decimo quarto decreuit, oborta in iuniore per uomis-
tum, sudorem, & sanguinem è naribus manantem crisi: in seniore per
uomitum, secessum, & sudorem bilioso excreto humore) tenuem tum uis-
cū obseruari iussi, quoad se morbus remitteret: quo tempore paulò
plenius cibauit uirtutis semper seruato tenore. Elegi autem ex alimentis
quæcunq; tenuem, concoctu facilem, atq; refrigerantem præbere alimen-
tiam possent: iniectis in leuib; iusculis, lactuca, portulaca, cucurbita,
oxalide, & similibus. A uino in totum prohibui. Iuniori autem secta ues-
na per initia sanguinem detraxi, quòd & florenti esset ætate, & ualētibus
uiribus. Alteri uerò seniori cucurbitulas tantum cum sectione admoueri
iussi, quòd uirtus infirmior esset, & ætas grandior, uasorum obstructio-
nes congruis apozematis citra calefactionem detergentibus, & aperiens-
tibus, liberare satégi. Noxios humores modò lenibus medicamentis, mo-
dò clysterijs eduxi. Constabant autem medicamenta siliqua ægyptia
quam calsiam fistularem uocant, radice barbara, ex sirupo rosaceo infus-
sionis rosarum & decocto fructuum exceptis. Aestum uerò febrilem q;
calorem, tum largo frigida potu, præsentaneo, si Galeno creditur, acuta
xi, nonnullisq; antidotis refrigerandi ac membra roborandi uim habens
tibus ut nenufarino, uiolarū, atq; cichorij florum cōdito, crurum etiam
ac brachiorum lauacris. Porracei ac æruginosi humoris uenenosam qua-
litatem, proprio antidoto repressi: nempe crytallo purissimo, ex deco-
cto portulacæ, oxalidis, & intybi, cum sirupo limonum aut acetositis
citri excepto: est enim crytallus alexipharmacum porraceæ atq; æru-
ginosæ bilis, tota sua substantia, atq; etiam manifesta qualitate prauis his
succis inimicum: quòd & Petrus Apponensis in suo de uenenis libro, &
iuniorum medicorum pleriq; testantur, & experientia docet. Hæc q; ser-
uata methodo ambæ mulieres, Dei ope, magnacq; adhibita cura leuate
sunt: id ut intelligamus, quòd à Celso dictum est, seruari interdum eos de
quibus medicus desperarat: & item quòd ab Hippocrate proditum est,
multos ab ingentibus malis perniciosissq; morbis arte medica alleuari.

9. Meth.

Lib. 2. cap. 5.
Lib. de Flatu-
bus.

*Intemperata corpora num similibus, num contrarijs seruanda. Et pugnan-
tium ea de re Galeni locorum conciliatio.*

ENARRATIO IIII.

VM in Galeni commentarijs, quos in Hippocratis Apho-
rismos edidit, diligēter uersarer, occurrit locus tum anceps
ac dubius, tum intellectu explicatūq; haud satis facilis.
Est autem Aphorismus tertius, sectionis item tertiæ, cuius
series est:

Τῶν νόσων ἑκάς τις τις ἑκάς ὃν καὶ κατὰ τὴν φύσιν, καὶ κατὰ τὴν ἡλικίαν, καὶ κατὰ τὴν αἰσθητικὴν δύναμιν, καὶ κατὰ τὴν αἰσθητικὴν δύναμιν.

Quod est: Morbi aliq; ad alia bene uel malè se habent: & quædam æ-
tates ad tempora & loca & uictus genera.

Quem

Quem locum enarrans Galenus contrarijs uisus est intemperata corpora seruari debere astruxisse. Inquit enim ætates & naturas, frigidas quidem ad calida, calidas uerò ad frigida melius se habere, nedum ad loca & regiones, (quod totum ad aëris naturam pertinet) sed etiam ad uictus genera. Subdit enim: Eadem ratione & ad loca non morbi tantum, sed etiam ætates afficiuntur. Nam morbi calidi, in locis calidioribus magis generantur, & minus sunt periculosi: & magis sanæ sunt in frigidis regionibus ætates calidiores, & in alijs proportionaliter. Sic uerò & ad uictus genera, alij ad alia bene malè ue se habent morbi, & ætates. Nam calidiores ad frigidiores, frigidiores uerò ad calidiores: & sicciores quidem ad humidiores, humidiores uerò ad sicciores benè se habent. Et ut simpliciter dixerim, contrarij quidem ad contraria bene, similes autem ad similia malè, præterquàm si ætas temperata, & uictus, & regioni, & loco temperato comparatur: hoc enim solo modo similes à similibus bene afficiuntur. Quæ uerò plus à temperie recesserunt ætates, ijs secundum temperaturam, contraria loca & tempora & uictus genera conferunt magis. Eademq; ferè commentario secundo eiusdem libri ad hunc modum habentur: Ad ætatem quidem (inquit) frigida & humida naturæ optimè afficiuntur, ad hyemem uerò calida & sicca: sicuti & malè afficiuntur calida & sicca ad æstatem, frigida & humida ad hyemem. Rursus uerò sexto de Sanitate tuenda in temperatis naturis contraria dare suadet: ne uidelicet à similibus in morbum incidant: sic enim inquit. In eo autem qui est in calido frigido ue ad intemperantiam lapsus, contraria dare semper expedit: cum & efficacissimæ eiusmodi intemperies sint, & (ut ita dicam) magis quàm quæ ex siccitate & humiditate consistunt, potentes: Quippe cum faciliè similibus nutrimentis in morbosam intemperantiam abeant.

Item primo eiusdem tractationis libro ad hunc modum loquitur: In temperies (inquit) quæ intra sanitatis sunt terminos, corrigere oportebit: ita ut quæ iusto sicciores naturæ sunt, humidiores reddas: quæ humidiores sunt, sicciores: Pari modo, quæ frigidiores sunt, ut harum excessum castiges: quæ calidiores, earum superantiam ad moderatius reuoces. Sed hæc ex diametro pugnant his, quæ ab eodem Galeno tum in libro de Tuenda ualitudine, tum octauo Methodi, tum in Arte medicinali de hac ipsa re prodita sunt: utq; dictorum fidem faciam, loca huc adferre non pigebit. Siquidem in Arte medicinali ubi intemperatæ naturæ causas salubres assignat, in hunc loquitur modum: Duplicem (inquit) habent tales naturæ salubrium causarum formam: alteram quæ ipsarum seruat temperaturam: alteram uerò eam, quæ ad optimam transferunt. Quæ itaq; temperaturam conseruant, tantum à causis optimè temperatæ naturæ distabunt, quantum & totius corporis temperatūra, ab illa euariabit. Calidiora siquidē corpora, calidioris uictus rationem exposcunt, frigidiora frigidioris. Quamobrem, si uerum est quæ à iusto temperamenti modo per calidum recedunt, calidiorem quoq; uictus rationem postulare (ut hic uellè Galenus manifestissimè uisus est) falsum iam erit quod in Aphorismi commentario dicitur, eas scilicet naturas quæ à tem-

peramento recesserunt, contrarijs uictus rationibus melius habere: ut, potè calidas frigidis, frigidas calidis; & ita de reliquis secundum contrarietate oppositionibus. Rursum libro de Salubribus primo, sic ait: Quæ secundum naturam se habent corpora, his suum statum seruari decet: seruatur autem similibus unumquodq, alteratur contrarijs. Quinto quoq, libro, id ipsum sub his uerbis: Male affecto. corpori contraria: bene autem se habenti similia adhibere oportet. Ac paulò post sub sexti initium, quasi seipsum explicans, in hunc loquitur modum. Si seruare temperamentum studes, humidis naturis, humectante cibo, siccis sicco uteris; si, alterare placet, contrarijs. Ex quo manifestè est uidere similibus regenda esse lapsa corpora, si modò in suo temperamento seruanda sint, cum contrarijs alterentur magis. Quare, ex templo, erratū esse in præfatis commentarijs censendum est: quod nimirum contrarijs melius se habere lapsa corpora, quàm similibus asseuerarit Galenus; aut omnino sui oblitus pergnantia dixit. Ad quod facit Hippocratis alter Aphorismus partis primæ, cuius initium, Victus humidus omnibus febricitantibus confert, maxime pueris, & alijs qui tali uictu uti consueuerunt. Namq, ibi Hippocrates, pueris ob innatam eorum humiditatem uictum humidum præscribit, ueluti eorum temperamento similem, ac magis conformem. Quò fit, ut similibus magis quàm contrarijs seruanda sint, quæ à temperamento recedunt corpora: ut apertissime idem etiam Galenus octauo Methodi probatè uidetur, ubi duos illos ægrotantes contrario temperamento, eodem planè ac simili morbi genere teneri fingit, nempe calidiori, & ad bilis naturam propius accedenti, paulò calidiora: frigidiori frigidiora exhibenda statuit: seruandi scilicet natui temperamenti gratia. Quippe (ut exemplo deducam) si seruandus est qui duobus tantum à temperamento gradibus ad calidum labitur, nonne huic ea exhibenda erunt, quæ totidem gradibus in alimentorum genere ad calidum uersus distabunt? Equidem cum inter alimentum & altum corpus, familiaritatem & cognationem quasi quandam esse oporteat, nedum substantiæ ipsius, sed & qualitatum quoq, (ut Galenus Alimentorum secundo, & de Tuenda uasculudine sexto, uoluisse uisus est) sit omnino, ut calidi corporis cognatum & familiare magis sit quod calidum est, quàm quod frigidum; ac proinde hoc illius seruabitur quam ab initio suscepit temperiem. Igitur non uidetur stare posse, quod in Aphorismi commentario dicitur, Contrarijs quàm similibus, salubrius degere lapsa corpora. Verum si quis Galeni sensa demonstrationis uiribus innixa penitus consideret, intemperata corpora non seruanda illa quidem, similibus, sed magis contrarijs corrigenda iudicabit: quòd talia, ut in morbum incendant, naturæ suæ pronitate apta sunt: atq, ut nunc salubria Galeno dicuntur, efficitur, ut ad moderationem reuocanda magis, quàm in sua ipsorum temperie seruanda sint. quæ docta Galeni primo de Sanitate tuenda sententiæ est. Quippe intemperies quæ intra sanitatis sunt terminos, corrigere oportebit, (hæc enim Galeni eo loco uerba sunt) ita ut quæ iusto sicciores naturæ sunt, humidiores reddas: quæ humidiores sunt, sicciores. Parè modo quæ frigidores

ut supra ut
liber 10

ut supra ut
Apho. 10. pri.
me secti.
ut supra

In Arte medicinali.

gidiore sunt, ut harum excessum castiges: quæ calidiores, earum superantiam ad moderatius reuoces. Quippe (ut idem paulò post ait) similibus quemlibet excessum auferere, contrarijs remitti ac minui certum est. Verissimum igitur est, quod in præfati Aphorismi cōmentario dictum à Galeno est, Frigidas quidē naturas ad calida, calidas uerò ad frigida: siccas ad humida, humidas ad sicca bene se habere: & ut in summa dicatur, contrarias quidē ad contraria benè, similes autem ad similia malè: quòd intemperatas has naturas, ad temperamentū reuocare, non in suo excessu seruare magis expediat, talia enim corpora cum extremū latitudinis sanitatis terminum obtineant, unde meritò salubria in præfenti, uel ut nunc à Galeno dicuntur: sit, ut in morbos suo tēperamento similes labi facilia sint: ut calida corpora in calidos morbos, frigida in frigidos facillè incurrunt. Quamobrem si similibus seruanda essent, protinus à sanitate in morbum deciderent: unde est illud Galeni, Et læduntur à similibus suo temperamento facillè, iuuantur cōtrariorum moderato usu. Sola itaq; temperata corpora, uel temperamento proxima, quæ ut multum salubria Galeno dicuntur, similibus seruanda sunt. Vnde illud rectissimè à Galeno dictum est, temperatas naturas temperatis cibis ac potionibus seruandas esse, calidiora calidioribus, frigidiora frigidioribus indigere. Quod cum seruare proprium cuiusq; temperamentum studemus, similibus tum rectè utendum: quòd à similibus conseruatio, à contrarijs alteratio fiat. Itaque si seruandum temperamentum sit, similibus tum rectè utaris: ubi uerò excessum quempiam emendare expedit, contrarijs utendum: siquidem (quod quinto de Tuenda ualitudine ait Galenus) omnem excessum contrario excessu cōrigens, in sanitate hominem custodies: sicuti si seruare temperamentum studes, ut sexto eiusdem tractationis libro scribitur, humidis naturis humectantem cibum, siccis uerò eum qui siccet offeres. Verum cum lapsus hos emendare, magis quàm seruare expediat, contrarijs magis alterare, quàm similibus seruare expedit. Atque per hæc omnem, quæ de lapsorum corporum conseruatione, aut permutatione, inuenire est controuersiam, tolli facillè posse euidentissimum arbitror: eademq; opera & pugnantes inuicem sentētias conciliare facillimum est. Nam cum contraria ad contraria bene se habere Galenus dixit: id intellexisse est uisus, ut excessum omnem contrario cōrigamus. Cum uerò similibus seruanda alio loco dixit, de his tantum sermo- nem cum protulisse est uisus, quorum seruare temperamentum ex usu est: quæ, ut antea diximus, uel temperata ipsa sunt, uel temperamento proxima. Hæc enim tantum seruare studemus, uti in temperata permutare.

In Arte medicinali.

In Arte medicinali.

Vbi supra.

*Ad atra bilis atq; pituitæ noxam uitandam, pro Petro Bacheto iurisperito,
uiro in literis summo, amicoq; singulari.*

ENARRATIO V.

PROVIDENTIS hominis maximèq; sui obseruantis esse Bachete uolunt, hostis non modò præsentis impetum, sed & aduentantis insidias arte atq; consilio frangere, aut summa potius adhibita cautione prorsus uitare. Quamobrem consultò fecisse nobis es uisus, qui (quum tibi ab atra bile pituitaq; sæuissimis studiosorum hominum, ac tui similitum, hostis bus ualde merueres) qua te illis uia opponere, quibus te præsidijs aduersus tantorum inimicorum tela munire posses, de me tui amantissimo pesteris, atq; amanter efflagitaris. Qua sanè in re præstanda, etsi multos habiturus eras nobis & eruditione & ingenio. præstantiores: tamen quando istic deesse medicos scribis, quibus æquè ac nobis fidere possis: paritum esse nostrarum putauit, tibi in hoc satisfacere, cui in omnibus morem à nobis gestum oportuit. Quod si minus acutè aut doctè, quàm uel res ipsa meretur, uel amor summus erga te noster postulat, in proposito uersati erimus: quantum tamen & uires nostræ omnes, & officij atq; amicitia ratio postulabunt, tantum certè sincera uoluntate atq; animo præstabimus. Principiò, quoniam uictus ratio tantum momenti habere creditur, ut ea uel sola & secundam ualetudinem tueri, & aduersam propulsare possimus: ea tibi cautio summa adhibenda erit, ut ne quid in ea peccetur: ne error in ea eueniens morbo occasionem præstet. Quod si hac ritè seruata præcaueri à qua times noxa poterit, (uti certè poterit) magnum te fructum iam consequutum puta. Sin minus, tum ad medicamentis ea properandum: quæ tamen expetenda, uel Galeni sententia, nunquam esse duco, nisi summa urgeat necessitas, & morbus mitioribus non cedat.

3. Aphorism.
comment. 16.

Constat autem uictus ratio in earum rerum delectu, quæ congruè adhibita integram seruare ualetudinem: incongruè utrò, corrumpere ualent, morbumq; accersere. Sunt autem aër, cibis, potio, somnus, uigilia, inanitio, plenitas, motus, quies, animi perturbationes, quæ nos accidētia, uulgato medicorum nomine, Græci *πῦρ* uocant.

Aëris igitur omnem intemperantiam uitare te oportere scito: sed eam præsertim, quæ aquilonari flatu rigida & sicca fuerit: nam hæc cerebro cōstitutio aduersissima esse uel Hippocratis testimonio solet. Pleniorem etiam cœli naturam, hoc est, caliginosum & nubibus obductum aëra, uitare necesse erit: quippe quòd ingenio plurimum obsit. Vnde rectissimè illud post Hippocratem dixisse Aristoteles est uisus, acutiora ingenia, & ad intelligendum aptiora eorum esse, qui terras incolant eas, in quibus aër sit purus ac tenuis, quàm illorum qui utantur crasso cœlo atq; cōcreto. Quamobrem quum in tuo hoc cœlo talis ut plurimum uigeat natura, cauenda ea tibi in primis erit: nec prius domo egrediūdum, præsertim hyeme, quàm sol formoso suo ore terrā calfecerit, plenèq; illustrarit. Quòd si serenus fuerit aër, nec uentis agitatus, & omni concretionem

5. Aphorism.

Ex Hipp. lib.
de aër, aquis
& locis. Et
Aristotele 1.
Problem. &
Cicer. lib. de
Nat. deor. 2.

tiacius, tunc eo tibi, placida & aperta per uirentia loca inambulatione, utendum: ut libero coelo, & multo spiritu augeat attollatq; se animus.

Quod ad cibum pertinet, Sit tenuis, facilis, concoqui minimè contumax, boni succi, & qui atræ bili plurimum aduersetur: careat item crassitie, lentore, uisciditate, omni deniq; mala qualitate, qua noxam corpori inferre potest: sit in eo modus, non satietas & impletio, sed famis sedatio, & collabentis naturæ nostræ, hoc ueluti iusto præsidio alleuatio. Nunquam itaq; ad satietatem, semper infra hanc edendum: mollia & iurulenta, durioribus semper præponantur: uarietas & splendida mensæ perpetuo uitandæ: nam non minus ingenio quàm corpori nocent. Quamobrem tu Platonicas semper cornas, quàm uel Lucullianas, uel Aesopî patinas potius deligito, Socratico more fames tibi labore, hoc est congrua exercitatione, obsonanda erit. Quum ad cibum benè appetens accedis, sint in primis omnia munda, nitida, pellucida, tersa, quæ ad rem escariam pertinent: nam hæc & uoluptatem; & appetentiam excitant maiorem.

Sit itaq; panis recens è puro tritico molliter studiosèq; coctus, priusq; optimè sale modico atq; fermento subactus: azymus, furfuraceus, & qui nimio igne crustam densam concepit, uitandi. Ex carnibus quadrupedum conferunt uululina, hædi, ueruicis iunioris. Inter autij generis primas tenere à nostris creduntur capri iuuentuli, altilis pullæ, & qui ex his nascuntur pulli, quarum sanè auium carnes si edantur, uel Auicennæ testimonio, cerebrum atq; ingenium iuuare dicuntur. Perdices item & columborum pulli: item præ cæteris turtures (quarum ea est insita à natura uis, ut ingenio conferant uel Auerrois sententia) mirè conueniunt. Et ex uolatilibus quæcunq;, ut in summa dicatur, in nemoribus & libero aëre uiuunt, uti sturni, phasiani, turdi, merulæ, & huius generis mille. Oua è gallinis, præcipuè recentia si sint, mollia, tenera, putamine dempto in aqua diffracta atq; elixa maximè probantur. Pisces si inter cæteros utiliores, qui in libero mari, uel petrosis locis degentes squammis nitent, multoq; agitata fragilem & teneram habent carnem: quales sunt buglossus, pagrus, asellus, mullus, & ex fluuiatilibus trocta, umbra, perca, atq; saxatiles uocati. Lacustres, pingues, cœnosi, grandi mole, cutacei, damnandi. Edi debent ex sale aceto modico in aqua elixis, adiectis menta, selino, pascis uuis, & aromatū leni portione, uel in craticula assi. Caseus mollis, non nimium pinguis, ætate medius, à cibo interdum confert, sed modicè sumptus, & in raro usu. Verū quæ ex sero lactis conficitur discotta uocata, quam uulgari nomine brossam dicimus, ex rosacea aqua & zaccaro boni esse alimenti traditur. Fructus sint, pruna optimè matura, præsertim quæ damascena uocantur, & quæ nos pertigonía appellamus: laurocerasa (sic enim acida illa nuncupari à doctis uideo) moscata pyra, uuæ probè mature colore albæ, cutē tenues, sapore dulces, atq; item ficus maturæ, molles, fissa cutē, pingui ad caput lacryma madentes, quas nos burgenſes peculiari nomine nuncupamus: in quem ordinem & amygdalæ dulces uenire possunt, præsertim delibratæ, & rosacea atq; optimo zaccaro resperſæ. Cæteri uitandi fructus, nisi tantum uoluptatis causa ex his

2. Canon.
cap. 296.

5. Collectio-
num. cap. 22.

1. Canon.
cap. 296.

1. Canon.
cap. 296.

1. Canon.
cap. 296.

his tantillum degustare uelis : id enim non sanis modo, sed & ægris quosque, uel autore Galeno permittitur. Ex holeribus, in præcipuo sint usu borrago, quæ una ad arcentdam atram bilim hilaritatemq; gignendam (autoribus Dioscoride, Galeno, & Paulo) mirè ualere creditur : præsertim in uinum immissa cum floribus suis : lactuca item in raro usu, & æstate tēperandi æstus causa assumi poterit, frequentius uerò cichorium, holera reliqua uidentur. Ex aromatibus conueniunt crocus & cinna-

ad Glau. & Hipp. a. aph. 38.

10 ter ius cicerum rubeorum. Quæ farctorum & popinariorum arte parantur condimenta estia, pastilia, tortæ, frictellæ, ceu pestes quasdam trulentissimas fugere oportet. Bellaria & tragemata sint nuclei pinci, ex zaccaro conditi, coriandri semina, malorum cotoneorum caro condita, quæ uel autore Auenzoare lætitiā & ipsa facere solent. Vinum sit tenue, album, uel subrubrum, nitidum, odorum, adstrictionis aliquid habens, probè dilutum, ac modicè sumptum : hoc enim nihil aliud quicquam ualentius ad spiritus fouendos, & sanguinem optimum gignendum, membraq; ac uires omnes atque animum roborandum haberi omnes uolunt.

v. Theysr. cap. 1.

10 Vitanda quæ sequuntur, ut potè atram bilim parientia : Vinum crassum, potens, turbidum, aromatibus conditum : Leporina, bubula, & suilla caro præpinguis, præsertim sale asseruata : Salsa omnia, & acuta, uti allia, porri, cepæ, bulbi, raphani, eruta, sinapi, piper, zinziber, lentes, fabæ, caules, iuglandes, caseus uetus, neruosa animalium partes atq; eorundem interanea.

Hæc de cibis & potionibus tum uitandis, tum deligendis, in quibus paulò fusior de industria esse uolui, quòd multa bonaq; pars ualitudinis seruandæ in his posita esse uideatur, & quòd etiam cibo quo utare interesse aliquid ad mentis aciem è doctis pleriq; omnes existiment.

30 Somnus sit nocturnus, non protinus sed duabus à cibo interiectis horis, quod spatium temporis suauibus confabulationibus, aut amcenioribus studiis, transigere uniuersum oportebit. Si quidem à coena, ut rectè Celsus monet, neq; legere, nec uoce contendere, aut lucubrationi se seriare dare oportet : sed post concoctionem id facere. Non autem amplius horis septem, nec minus sex somno tribuatur, reliquum temporis uigiletur. Sit autem lectus mollis, ritè compositus, mundus. Decubitus capite alto, ad puluinar inclinato, corpore in sinistrum latus ab initio somni, postea in dextrum conuerso : sic enim concoctionem felicius procedere nostri uolunt. Experrecto, membra leniter fricanda, pectendum eburneo

Lib. 1. cap. 1.

40 pectine caput, extergendi è naribus muci, aures à sordibus penicillo purgandæ, facies, oculi, dentes frigida per æstatem, hyeme modico uino addito abluenda : id enim sensibus mirè prodesse aiunt.

Vide Aulic. Fem. 13. tertij. trac. 3. cap. 3.

Plenitas omnis, tam quæ ex cibis, quam quæ ex humorum redundantiā nascitur, omnis uitetur : sicuti & inedia, quæ non paulò plurimum studio siccatis nocere consuevit.

Quod si adstrictior occasione aliqua fuerit alius, mollibus cibis lenianda, nempe prunarum, aut uuarum passarum decocto: ex zaccaro, uel prunis ipsis elixis, & ab initio mensæ præassumptis, uel mercuriali in iusculis ebullita, aut brassicæ decocto: hæc enim soluere leniter uentrem solent. Clysteres autem ob id non præscribimus, quod tibi esse ingratisimos sciamus.

Motus & exercitatio ante cibum citra lassitudinem & sudorem, locis herbescenti uiriditate placidis, aut secus decursus fluentium aquarum, sereno cœlo confert: acrior hyeme, & sub tecto: mitior æstate, & in aperto.

Lib. I. Sunt & membris suæ quibusq; priuatim exercitationes: nam ut Celsus inquit, oculos probè exercent minutarum literarum inspectio: pul-
mones ac stomachum, clara lectio, uocis modulatio, concio: quas sanè obire salutare prorsus ego existimo, præsertim uacuo uentre.

*In arte me-
di:inali.* A cibo, quies tum animi, tum corporis imperanda: in primis uerò animi perturbationes omnes, ceu pestes truculentissimas uitare oportet: iram dico, metum, tristitiam, sollicitudinem, intempestiua studia, meditationes longas atq; intentas: sed omnium maxime uenerem, quæ capitalis & intestina studioforum aduersaria esse solet. Sit tamen quandoq; talis, ut nec dissolutionem sentiat ex ea corpus, & seipso lenius ac melius dormiens uideatur effectum: ad quem modum concubitum salubrem esse Galenus dixit. Hæc de uictus ratione.

7. Meth. De medicamentis hæc pauca, nam in id tantum præscribenda censemus, ut quæ genita iam sunt excrementa commodè uacuari, ne noxam retenta inferre possint, & horum uacuatione in meliorem habitum duci membra queant: siquidem uel autore Galeno noxam ab humoribus sentire membra in quæ decumbunt solent. Itaq; appetente uere si tibi utendum erit, ut dies aliquot sequente apozemate utare, cuius est uis atram bilim pituitamq; attenuare, sanguinem ab excrementis puriorem reddere, infarctus uasorum referare, atq; hepati robur addere. post cuius usum infra scribendum pharmacum electo die bibendum erit: adhibito tamen ad id docti alicuius uiri, cui te rectè credere possis, consilio. Dein catapotij assumendis consuescere, quæ sensim noxios humores pellant, optimum censemus. Adhæc si quæ principes partes alterando, & ab his maxime intemperiem remouendo iuant.

Apozematis porro hæc erit descriptio: Accipe radicum feniculi, petroselinæ, & oxylapathi omnium in aceto per diem maceratorum cuiusq; unciam: sumariæ, summitatum lupi salictarij, quem lupillum nominant, buglosi, oxalidis, intybi utriusq; hyssopi cuiusq; manipulū: capillorum ueneris, cæteras, cuiusq; manipuli dimidium: uuarum passarum exacinarum, paria uiginti: quatuor seminum frigidorum maiorum mundatorum cuiusq; drach. duas: anisi seminis drach. unam, polypodij quercini recentis unciam, glycyrrhizæ drach. sex, folliculorum fene orientalis, ab stipitibus ligneis purgatorum, sesquiunciam: fiat omnium decoctio in fontanæ aquæ libris duabus ad consumptionem tertiæ partis, & coletur: in colatura dissolue siruporum de buglossa, capillorum ueneris, & acidis

acidi compoliti, cuiusque uncias tres; fiat apozema ex arte cum puluere electuarij trium fantalorum rhabarbaro duplicato, utatur sex diebus ieiuno uentre.

Finito apozemate sequens sumatur potio: quæ accipit, Catholici medicamenti unciam, rhabarbari electi & aqua intybi latioris & modico uisni albi irrorati, & expressi, sesquidrach. agarici trochiscati & in melle rosaceo infusi, scrupulos quatuor: confectionis hamec. drach. tres ex decocto passularum, polypodij glycyrrhizæ & florum comunium potio paratur post usum apozematis sumenda. In crastinum medicamenti sumat
 10 conditi florum cichorij & rosarum cuiusque drachmas duas ex saccharo exceptorum.

Ad alterationem membrorum fiat sequens confectio: Accipe conditi florum cichorij, borraginis, uiolearum & rosarum, cuiusque uncia dimidium: radicum buglosi saccharo conditarum unciam: corticum citrij mali saccharo conditarum drach. sex, mirabolanorum emblicarum ex saccharo conditarum numero unum: pulueris diamargaritonis frigidi & Ictificantis descriptione Rasij ad Almanforem, cuiusque drachmæ dimidium, confectionis alchermes mesuei drach. unam, misce cum sirupo uel succo pomorum, fiat confectio cuius sit modus castaneæ quantitas alter
 20 nis diebus quinq; ante cibum horis.

Pillulæ præstantissimæ ad atræ bilis & pituitæ uacuationem, uentriculum & cor roborantes: Accipe aloës electi drach. duas: corticum mirabolanorum Indorum & chebulorum cum oleo amygdalarum dulcium conficatorum cuiusque scrupu. duos, rha electissimi, agarici recenter trochiscati, cuiusque drach. unam: pulueris sene præparatæ, thymi, epithymi cuiusque scrupu. duos, mastiches, anesi, interioris cinnamomi electi, cuiusque scrupuli dimidium, ex succo buglosi fiat massa, ex qua fiant pillulæ sex pro drach. Autumno hæc ipsa uacuatio repetenda: æstate à pharmacis temperandum uentrem soluentibus.

30 Hæc habuimus Bachete suauissime, quæ in rem tuam profutura seruandæque ualetudini aptiora putauimus: quæ si tibi fortasse homini acuto & summo, non ea lima atque doctrina uidebuntur scripta, quam & eruditio summa tua, & ingenij atque iudicij tui magnitudo postulant: id cogitata, medicos non eloquentia & uerbis, sed re & sanis consilijs mederi soles re. Quod nos sanè consilium tibi tantò maiore cum fide atque integritate damus, quanto ipsius structura ab eloquentia omni & nitore est aliena.

Tu uero tanquam ab amantissimo tui homine & beneuolentissimo profectum intellige, atque ob id utile magis futurum: siquidem uel Cels
 40 so autore utilior amicus medicus, quam extraneus, Vale, &

Libro 1. in
Proemio.

his nostris fidenter utere. Quæ enim præsidia amica

manu præscribuntur, magnæque fiducia assumuntur

tur (uti te accepturum minimè dubito)

fieri minimè potest, quin ualde

salutaria utiliaque

euadant.

Cucurbitulas in lippitudine, etiam ante totius corporis uacuationem, in corpore rari habitus, & minime plethorico, probe conuenire.

ENARRATIO VI.

V M ægra quædam mulier, florenti quidem ætate, sed raro corporis habitu, & facile solubili, laboribus penè confecta, nec uiribus admodum ualentibus, denique lactans & sanguinis missioni infueta: adhæc neque succulenta, neque humorum secundum uasa plenitate onusta, in lippitudinem incideret, ad eamque curandam medici duo conuenissent, & de congruis inter se admouendis remedijs decertarent: eorum alter cucurbitulis mittendum per initia sanguinem (cum uenæ sectionem ægra ualde recusaret) non sine magna ratione censebat: alter uero præsidium id per initia admouendum quidem esse maximè damnabat: suasque uterque dum rationes adferrent, & tanquam pro aris & focis pro sua quisque opinione tuenda ualdè contenderent, contentionis eius arbitrum me, atque æquum iudicem ambo esse trouerunt. Quam ego prouinciam quum diu ac multum detrectassem: eorum tamen uictus precibus, coactus sum delatum ad munus suscipere: non ut censoris quidem, aut iudicis partes mihi assumessem, sed ut pro ueritate stans, quid tandem mihi de re proposita uideretur, liberè explicarem. Itaque à morbi natura exorsus, quam uel eorum testimonio lippitudinem esse à sanguine in oculi adnatam membranam irruente natam asseuerabant, ita rem sum aggressus. Illud nostis, uiri optimi, ab eo affectu qui curandus proponitur medendi scopos esse sumendos: cum omnis, quæ de medendo sumitur iudicatio, uel Galeni sententia à morbi natura proficiscatur. Itaque cum morbus à uobis in præsens curandus, ex multa in tunicas oculi & cerebro colliquati humoris effusione fiat, medendi scopus erit, fluentis humoris tum reuulsio, tum euacuatio ac deriuatio: hisce enim finibus tota ferè fluxionum omnium medendi clauditur methodus, si modo Galeno tum in secundo ad Glauconem cap. XIII. tum Therapeu. VII. atque XIII. creditur. Ea igitur quæ morbi materiam aliò reuellere possunt, ea inquam ceu maximè salutaria deligenda, præsertim si reuellendo euaquent: id autem faciunt sanguinis missio, incisæ cucurbitulæ, & per pharmacum dejectio. Quippe uel eiusdem Galeni testimonio, in hunc eæ usum repertæ sunt, ut humorem ex imo ad se euocent. Quamobrem quum ex alto in sese humorem trahant, & affectum locum, qua premebatur, plenitudine exonerent: sit omnino, ut incunctanter ac sine mora ulla admouendæ sint. Quod ut plinius demonstrarem, ex eodem Galeno textum ad hanc rem adferam, si id modò primum mihi concesseritis, uehementer reuulsorium cucurbitulæ esse instrumentum, quod & ipsum uel inuiti ex Galeno fateri cogemini: is enim libro de reuulsione & cucurbitulis, ostendens quonam morbi tempore adhibendæ sint, & quatenus reuellere queant, ad hunc modum disserit.

Γενικῶς δὲ ἐστὶ τῇ περὶ αὐτῆς, ὅτι αὐτὴ τοῖς ἀρχαίοις καὶ μὲν ὡς μέλισσα, ἀλλὰ τοῖς σπου-

δαίσι

ἡσυχία αὐτῶν ἐν ἀρχῇ τῆς σφοδρῆς ἀποπνευστικῆς κρίσεως.

Quod est: in his affectibus dum gignuntur, non quidem membris ipsis quæ coeperint laborare, sed eis quæ laborantibus coniuncta fuerint, reuulsionis gratia cucurbitulæ imponendæ sunt.

Egregia hac sententia Galenus cucurbitularum usum in his affectio-
nibus, quæ à defluxione fiunt, non minus doctè quàm uerè monstrauit:
ostendens, & quo tempore admo uere in his affectibus eas, & quibus par-
tibus affigere oporteat. Adhiberi autem eas, per morborum initia opor-
tere, uerba illa indicant [In his affectionibus dum gignuntur, earum usum
esse] Constat autem morbos, dum in generatione sunt, tum in initio esse.
Cur autem per initia admo uendæ cucurbitulas dixerit, in promptu cau-
sa est, quod cum præcipuus in his morbis, qui à defluxione nascuntur,
scopus sit, irruentem humorem repellere, atq; minuere. Cucurbitulæ au-
tem (quod eodem loco ait Galenus) exhaurire materiam, dolores solues-
re, phlegmonem minuere, fluxiones, quæ profundas partes infestent,
transferre possint, & sanguinis eruptiones prohibere: optimo quidem
iure per initia admo uendas affirmauit. Cur uerò non laborantibus mem-
bris, sed eis quæ laborantibus coniuncta fuerint, affigendas iusserit, in id
fecisse est uisus, ne fluxionem auget magis atq; irritaret. Siquidem uel
Hippocratis sententia quàm longissimè à tentata fluxione parte reuellere
semper humorem oportet, non ad ipsam attrahere. Per coniuncta autem
laborantibus partibus loca affigere iubet, quod siue reuellere, siue deriuas-
re uelimus, semper id per communia loca autore Hippocrate facere expe-
dit. Constat itaq; in fluxionum morbis dum gignuntur, hoc est in initio
Galenum reuulsionis gratia cucurbitulis usum. At, rursus idem Galenus
septimo Methodi, quo loco de fluxionum morbis, qui uentriculum infe-
stant, ex professo tractat, reuulsionem potissimum mederi studet. Quin &
alibi, Fluentium, inquit, humorum medela, retractio est: fluxorum, &
eorum qui membrum obsederunt, deriuatio. Methodi autem x. i. i. de
cucurbitulæ uiribus loquens, planius ad hunc modum; Cucurbitula, ait,
nobile planè auxilium est, inuenta tum ut foras euocentur quæ sunt in
alto, tum ut eximantur & eruantur quæ iam in scirrum abeunt. Et paulo
post (ueluti illius in oculorum fluxione) utilitatem ostensurus, cucurbitu-
la, inquit, in occipite defixa efficax est remedium ad oculorum fluxio-
nes. Ex his Galeni locis hanc uelim, ratiocinationem colligatis, quæ de
monstrationis uice esse possit. Lippitudo morbus, ad præsens curandus,
affectus est ex fluxionis humorum ad oculos copia cõstans, uel omnium
autorum sententia: at morbos huiusmodi reuulsio curat, uti paulo an-
tea ex Galeno probatum: huic igitur reuulsio maximè debetur. Atqui
cucurbitula ex maximè reuellentibus unum est, uel Hippocratis & Gale-
ni testimonio. Igitur cucurbitula non inutiliter in eius generis affectibus,
etiam inter initia, admo uenda. Sed hanc uos, opinor, non per initia, &
pleno adhuc corpore, sed purgato prius & inanito deiectorio, aliquo
pharmaco admo uendam contendetis, ex illo fortasse Galeni loco, libro
de Sanguinis missione, Cucurbitulæ sunt utiles euacuatis, plethoricis

2. Artis cura
tine ad Glau-
conem.

3. Aphorif.

lib. 1. c. 2. &
lib. 2. c. 1.

non

non sunt admouendæ. Rursum ex libro de Reuulsione, quo loco cucurbitulas Galenus purgatis corporibus utiles, repletis inutiles affirmat: ex alio item XIII. Methodi, dum inquit, Cucurbita in occipite defixa, efficacax est remedium ad oculorum fluxiones: uacuari tamen prius totum corpus expedit, Nam si refertum sanguine corpus sit, in quacunque parte capitis cucurbitam defixeris, totum ipsum implebis. Ex his uerò Galeni locis contendetis fortasse, nec omnino perperam, totius uacuationem cucurbitularum admotionem antecedere debere. Verum ne id quidem facit, quo minus congruè admoberi in proposito uobis morbo, etiam ante totius corporis uacuationem cucurbitulæ possint: corpore præsertim nec plethorico, nec sanguinis missione affueto, & rari habitus, & à sanguinis missione plurimum abhorrenti. Nenupe cum Galenus libro de sanguinis missione, & de reuulsione, plethoricis noxias esse protulit: hoc quidem uerissimum est, in quibus secundum totum habitum corporis plenitudo subest, uel quæ ad uires, uel quæ ad uasa dicitur: non sic autem, in quibus secundum patiens tantum membrum (ut oculos aut cerebrum) plethorica dispositio subest. Nam si reliquum totum corpus plethora uacet, secundum cerebrum autem aut oculos plenum sit, (uti in hoc ipso curando corpore, tum uestro testimonio, tum reuera, congingebat) quid quæso prohibet uacuis membris (ut pote scapulis ac natibus) cucurbitulas admoeri? Nam quod Galenus ex illis metuit incommodum, haud quaquam eueniet: nimirum ex se iam spontèq; inanitis secundum naturam uasis. Adde quod in illis locis de earum cucurbitularum usu Galenus loquutus est, quæ affecto potius loco etrocandi foras humoris gratia admouentur, quàm de his, quæ in opposita loca retrahendi ac reuellendi causa admoeri solent: quod uel ex illa uerborum serie constare potest, qua inquit [cucurbitulam cuicunq; parti capitis affixam locum implere] nam tum de ea cucurbitula sermonem protulisse uidetur, quæ capiti affecto euacuandi causa, non reuellendi admodum sit: cui sanè muneris nihil fa-teor plenitudine nocētius esse. At cum has admoeri alter uestrum iussit, eas quidem neq; plethorico corpori, neq; capiti ipsi admoeri, sed tenui & minime pleno, & oppositis locis censuit. Quamobrem non est quod hisce Galeni quibusdam telis socij sententiā euertere coneris: quin illis fulcitam potius ac munitam magis existimare debes. Ad quod certè maxime facit, quod reuulsio his tantum ex plenitudine morbis debetur, qui in fluxione adhuc sunt: (uti apertissime secundo ad Glauconem Galenus uoluit) in fluxione autem morbi ipsi non nisi in principio consistere possunt, cum in reliquis morbi temporibus, fluxa iam non amplius fluens sit materia. Igitur si qua reuulsio debetur, ea morbi principio, non etiam dum statui declinationi ue debetur: cum in his deriuatio ad uicina, uel ex ipsamet parte uacuatio, magis quàm reuulsio conferat. Ex his fit, ut in principio potius cucurbitula, ceu reuulsorium quiddam, quàm in alijs temporibus congruentior sit. Et hæc prima ad id probandum non ineffectax ratio. Adde quod Hippocrates, tantus alioqui autor, in pleuritide tentandi gratia, loco etiam affecto fomenta in principio, & summa etiam plenitud

Locorū Galeni explicatio.

Locorū Galeni explicatio.

a. de Rat. uic. acut. text. 1.

plenitudine admoueri iubet. Quod si is locum affectum materia nimia turgentem, fomentis calorificis probandæ plenitudinis causa aggrauare, & intendere magis non ueretur: quid timendum sit medico reuulsionis gratia, non super affecta loca, sed omnino opposita cucurbitulas admoventi? Facit præterea, quod sanguinis missio in hoc morbi genere omnium saluberrima ab omnibus plerisque doctis putatur. Quod si hæc ob unam aliquam causam, ætatem scilicet, uel ægri naturam, aut temporis conditionem fieri nequeat, nonne id tum fieri conueniet, quod illi uiribus potentiaque par existit? Atqui cucurbitulæ uicariæ sunt missionis sanguinis: (ut cum Auicenna loquar) igitur ubi sanguinis missio expleri nequit, admotis cucurbitulis est (quoad eius fieri potest) illius uirtus, & in expellendo morbo efficacia exprimenda. Quamobrem cum in hac laborante, quæ per uenas sit uacuatio ex usu non esset, (nempe quod raro habitu, & facile solubili, quod timida, quod insueta, quod uiribus exhausta, quod laboribus confecta, quod denique lactans) necessarium omnino est, eam quæ per cucurbitulas sit uacuationem utilem esse: cum per eam probe fluens humor uacuetur, & uires ab ea minime dissoluantur: hoc nempe cucurbitulis commodum Auicenna Celsusque tribuunt. Quin dum ophthalmiæ curationem ex professo tractat Auicenna (ea enarrans auxilia quæ morbi principio debentur) inter cætera ultimi (ut ipse uocat) iuuamenti uentosas constituit, si ceruicis initio admoueantur. Quem locum exponens Nicôlus Florentinus, inter recentiores ac nostræ ætatis medicos uel in præcipuis habendus, astruit cucurbitulas, etiam ante omnem euacuationem in hoc morbi genere non minimum utiles esse. Qua autem ratione eo loci positas insalubres esse prædices, planè non uideo. Accedit quod cum medici præcipuum munus sit, tutò acceleriter curare, (uel Galeni & Celsi testimonio) præsertim ubi uehemens urget dolor, qualis in oculorum phlegmone, aut affectus membrum aliquod obföderit princeps: ea maxime moliri debet medicus, ex quibus speret agrum à dolore morboque celerius uindicari, non potest autem uel efficacius, uel etiam num maturius iuuari æger, quam si tota uel maior fluxionis pars ab dolente parte quam ocysissime aliò reuellatur: igitur illi etiam per initia reuulsorio auxilio utendum; aut morborum insignis merebitur procrastinator, non uerè etiam curator dici. Alia possem addere multa, sed hæc ad uos, ut in calamum uenerunt uestro iudicio perpolienda sufficere uisa sunt. quæ uos ambos à contentione dispendio leuare; alterum autem uestrum ab impietate & incogitati consilio in culpa asserere, ac uindicare possint.

Fen 4. primũ.
cap. 11.

Auic. ubi supra. Cels. lib. 2. cap. 10.
Fen 2. tertij.
trac. 1. cap. 9.
Sermone 3.
cap. 9.

Gal. 12. meth.
Celsus lib. 2.
cap. 4.

De pop

De populari & epidemico morbo grassante, febre tertiana ab aëris & aquarum noxia qualitate oborta, cum hepatis imbecillitate & obstructione, ad quam dysenteria hepatica sequebatur.

ENARRATIO VII.

V. M. nihil in medicina graue, difficile, & arduum: tum uero illud in primis in ea admirabile haberi debet, quod nescimus per eam priuatorum & patentium morborum, quos

quippiam subest, naturam, causas, symptomataque agnoscimus: & qua sint ratione tractandi, eius artis beneficio edocemur: & si de occultissimis abditissimis que morbis opinione & artificiosa uocata coniectura potius, quam certa ratione iudicium ferri à medico possit: quæ docti Hippocratis libro de Flatibus (si modò is eius libri autor est) sententia fuit: atque item Galeni cum inquit, Quæ in occulto latent & febres afferunt, non æquè discernuntur, atque ea quæ in partibus apparentibus: sed mente ege re perspicaci mihi uidentur. Quamobrem cum de populari morbo qui per omnem ferè Narbonensem Galliam, sed in Allobrogibus præfertim uiguit, dicendū mihi sit, primum omnium morbi huius causas, naturam ac uim omnem explicabo: subdita tandem eius morbi curatiua methodo. Sic enim omnia mihi complexus uidebor, quæ ad rectam affectus huius tractationē pertinere uidebuntur. Sumptis, utique medendi indicationibus ab his quæ secundum naturam, atque quæ contra naturam sunt, sic enim quis medēdo minimè errabit, inquit Galeno primo ad Glauconem, neminem qui certo diuisionis artificio ea quæ secundum naturam sunt, ueluti temperaturam, ætatem, sexum, mores, educationem, assuetudines, industrias, habitus, unaque morbi & symptomatum uim ac potentiam, eorumque causas pernouerit, non certa methodo rite curaturum. Sed iam rem ipsam aggredior. Viguerant per hyemē anni trigesimali primi supra sequequimillesimum, proximumque illi uer, ingentes pluuie, & pestates præpostera, austri sicci haud parum multi, quorum peculiare si increbuerint elie solet febres gignere. Cui sanè constitutioni septentrionales uenti, rari quidem illi, sed ualidi post furentes austros mixtuerant. Aestas sequuta nubibus obducta, caligine plena, calida, æstuosa, siccatibus, nimirum quod talis fere esset cœli aërisque constitutio, qualem in Thaso olim fuisse primo Epidemiorum scribit Hippocrates. Vnde factum est, ut accedente etiam putredinosa aquarum uitiatarum qualitate, mox tubercula, bubones, phigethla, carbonēs & eius generis tumores, pestilentes quidem illi, atque perniciosi febribus coniuncti grassari cœperint. Tandem uero post solstitium æstiuum cessantibus præfatis affectibus, febres horridæ, grauēs, aliæ continentes, intermittentes aliæ, earumque præcipuè tertianæ oriri cœperunt, sed quæ neque planè remitterent, nec omnino remissione illa melius habere aegri uiderentur, quod uidelicet noxiū humor putredine sua, & noxia qualitate occulta (quam morbidam excretionem Hippocrates

1. ad Glauco.
cap. 6. de carbone,

2. in 1. de feb.

3. in 1. de feb.

4. in 1. de feb.

5. in 1. de feb.

6. in 1. de feb.

7. in 1. de feb.

8. in 1. de feb.

9. in 1. de feb.

10. in 1. de feb.

11. in 1. de feb.

12. in 1. de feb.

13. in 1. de feb.

14. in 1. de feb.

15. in 1. de feb.

16. in 1. de feb.

17. in 1. de feb.

18. in 1. de feb.

19. in 1. de feb.

20. in 1. de feb.

21. in 1. de feb.

22. in 1. de feb.

23. in 1. de feb.

24. in 1. de feb.

25. in 1. de feb.

26. in 1. de feb.

27. in 1. de feb.

28. in 1. de feb.

29. in 1. de feb.

30. in 1. de feb.

31. in 1. de feb.

32. in 1. de feb.

33. in 1. de feb.

34. in 1. de feb.

35. in 1. de feb.

36. in 1. de feb.

37. in 1. de feb.

38. in 1. de feb.

39. in 1. de feb.

40. in 1. de feb.

41. in 1. de feb.

42. in 1. de feb.

43. in 1. de feb.

44. in 1. de feb.

45. in 1. de feb.

46. in 1. de feb.

47. in 1. de feb.

48. in 1. de feb.

49. in 1. de feb.

50. in 1. de feb.

erates appellauit) hoc est potentiam quandam deleteriam, toti nostrae substantiae prorsus insensam, in ipso humore contumaciter insistentem, atque a morbidō aëre conceptam, ita a gros affligeret, ut nec uirtus hunc concoquere, aut notabili excretionē superare posset. Hoc itaque morbo tum senes, tum iuuenes, pueri inuoluti et puellae teneri coeperunt, quod communis eademque prorsus subesset in omnibus morbifica causa, aëris inquam uitiōsi attractus, uitiati et aquae haustus: es nempe duae uel praecipuae popularis morbi (si quid Hippocrati, Galeno, ac Paulo creditur) causae esse solent, ac proinde nullo habito aetatis, temperamenti, sexus, educationis, uitae, ac consuetudinis discrimine, in omnes passim grauissimè sauebat, quo indicio a disperso popularis morbus distinguitur. Erat autem popularis febris huiusmodi, laborantibus quidem primum extrema ualde frigebant, ita ut uix calefieri possent: magnō rigore uniuersum corpus quatiebatur, id uero neque omnibus neque perpetuō, sed his tantum contingebat, quibus plurima & mordax in uasis suberat bilis ab expultrice facultate foras summo cum impetu pulsa: calor porro uehementius postea accendebatur. In accessionibus remissionibus, nec uniuersimque agri sudabant, nec sudore seuabantur, ob nimiam scilicet humoris copiam, & meatuum ab infuscto succo stipationem. Bonae aegrotantium pars continebat febre, plerique multi duplici accessione laborabant, altera grauiore, leuiore altera. Lotia quidem biliosa et colorata, nec bene consistens sedimentum habentia: Alia recrementa diluta, sincera, ut plurimum incōcta, ualdeque biliosa. Vomitus in multis perniciosi, porracei, difficiles, singulamentibus ac uehementissimis oris uentriculi doloribus comitati. Angustia plurima, grauis decubitus, morbi quoque difficilis tolerantia, uigiliae multae, & si quando somnus obreperet: grauis erat, delirio ac somnis grauibuscōturbatus. Conuulsiones haud parum multis per morbi uigorem ac decretoria fiebant: sitis grauis, arida scabraque lingua, exulceratae fauces, sermo difficilis, cordis palpitatio frequens & multa. Dysenteria tandem plerisque sub morbi finem grauius apprehendebat, a qua ferme diutissime cruciati peribant. Quae siquidem cuncta, multae ac furentis ueneno saepe materiae per uniuersum corpus diffusae ac cōturbantis symptomata erant. Quis enim uel ab exiguo uel parum molesto humore, tam multos tamque exitiales casus speret? Haec in summa morbi natura erat. Ceterum quod multum ualdeque uitiatum humorem, morbidamque illius excretionem, hoc est uenenosam qualitatem, ob uisum, inabecillitatem, & incautam uictus rationem a laborantibus seruatum, morbus ipse diuturnus ac curaturus summa reddebat. Siquidem uix ullis auxiliis cedebat, non operosa medicamentorum manu, non summo medicorum studio atque diligentia agri quicquam uel minimum leuabantur. Quod & si ad humoris copiam minuendam, ad putredinem finiendam, ad stipationem obstructionemque leuandam, parata ad manum remedia essent: quorum merito, ac uirtute, uel miscere, uel leuari morbus poterat: ad morbidam tamen excretionem noxamque pestilentem occultant, quae grauius uniuersum premebatur corpus, nulla inuenta, nulla excogitata quae morbo propria essent remedia

in musculo
inap. uictum

inap. uictum

Hippo. lib. 2.
de Nat. hum.
Gale. comen.
ad 1. Epidem.
Hippo. Paul.
lib. 2. cap. 12.

inap. uictum

inap. uictum

Diuinum in
morbis quid.

1. Praefatio-
rum.

Cæca causa.
Cæci morbi.

Exodi 5.

dia erant. Superuenientium enim, hoc est uulgarium morborum, causa
abditissima esse solet. Quam sanè causam summus autor Hippocrates di-
uini nomine dignatus esse uidetur, cum unum quendam nostrum si quid in
morbis diuinum insit agnoscere & obseruare iussit. Quam uocem Gales-
nus, & si pro ambientis nos. aëris conditione interpretatur: ego tamen
maius aliquid atq; longè præstantius hac uoce diuinum Hippocratem si-
gnificare uoluisse existimo: nempe aduersariam quandam, sublimemq;
nobiscq; prorsus ignotam, ac Dei arcano consilio morbo inclusam pesti-
lentemq; naturam, nostra corpora tota sua substantia dissipantem: cuius
ut natura omnis nobis est prorsus ignota, sic nulla aut ferè pauca inuenta
sunt, quæ occultam illam causam, morbidamq; excretionem curare possint,
quod nec calore, nec frigore, nec ulla manifesta qualitate noxam in-
ferat: Vnde meritò à medicis cæca ea causa est appellata: & qui inde
creantur morbi, cæci, occulti, ignoti ac exitiales rectè dicti sunt, quod a
causa admirabili, obscura, nec ullo sensu comprehensa proueniant. Quicq;
quidem enim summum ac extra omnem humanæ cogitationis atq; ingenij
aleam positum, id ueteres diuinum appellarunt: unde diuinos quosdam
homines, diuinos item morbos quosdam, quorum esset uis admiranda
nec nobis satis perspecta meritò dixerunt. Diuinitus enim immitti mor-
bos non Ethnicorum solum monumentis, sed sacrarum literarum asser-
tione constat: siquidem ex his unum pestilentiam esse ex illo Exodi loco
constat, Sacrificemus Deo nostro, ne forte accidat nobis pestis. Et rursus
Exodi x 11. Nunc extendens manum meam (ait Pharaoni Deus) Per-
cutiam te & populum tuum peste, peribiscq; de terra. Et Leuitici x x v 1.
Si non audieritis me, nec feceritis omnia mandata mea: sed spreueritis le-
ges meas, & iudicia mea contempseritis, ut non faciatis omnia ea quæ à
me constituta sunt, & ad irritum perducatis pactum meum, ego quoque
hæc faciam uobis. Visitabo uos uelociter in egestate, & ardore qui consu-
ciat oculos uestros, & consumat animas uestras. Et paulò post: Quumq;
confugeritis in urbes, mittam pestilentiam in medio uestri. Et Numeri
x 111 1. Quousque non credent mihi in omnibus signis quæ feci coram
eis: Feriam igitur eos pestilentia, atq; consumam. Deuteron, x x v 111,
transgredientibus mandata hæc minatur Dominus: Adiungat tibi Do-
minus pestilentiam, donec consumat te de terra, ad quam ingrederis pos-
sidentia. Percutiat te Dominus egestate, febri, & frigore, ardore & æstu,
& aëre corrupto, ac rubigine, & persequatur donec pereas. Et paulò post:
Percutiat te Dominus ulcere Aegypti, & partē corporis per quam ster-
cora egeruntur, scabie quoq; & prurigine, ita ut curari nequeas. Quæ eò
à me de industria allata sunt, ut ex sacrorum fidissimo testimonio pesti-
lentes morbos ultore Deo sceleratq; nostra grauiter uindicante plerumq;
immitti, plurimumq; diuini in illis inesse, hoc est, arcanæ abditæq; cau-
sæ declararem. Vnde Iamblichus libro de mysterijs Aegyptiorum, Dii
(inquit) præsentēs dant corporis sanitatem, uirtutem animæ, mentis syn-
ceritatem. Quod in nobis est frigidū lætiferumq; delent, calorem fouent,
efficacioremq; reddunt ad uitam. Dæmones præsentia sua corpus gra-
uant,

uant, morbis affligunt, aliter puniunt. Quod item præter Galenum Celsus quoque annotasse uidetur, morbos inquàm qui abditas habeant causas, & pestilentes sint, diuinitus nobis immitti. Sic enim ea de re primo Epistemon Galenus.

Τὸς λοιμοὺς δὲ πέντε αἰθροῖται καὶ ἄλλοι τε καὶ γινώσκουσιν ὅτις ἐλθεῖν νοσήματα, καὶ πᾶσι τοῖς δὲ πάλαιος ὡς διὰς πρὸς τὴν ἰατρικὴν αὐτῶν παυσιπρόσωπον.

Quod est: Pestes appellant homines, sciuntque exitiales esse morbos; quinetiam ad Deos sæpe referunt, de curatione eorum cōsultentes. Quam Celsus sententiam ueluti confirmans dum Aesculapij filios, Podalirium
 10 & Machaonem bello Troiano ducem Agamemnonem sequutos, non in pestilentia, neque in uarijs morborum generibus aliquid attulisse auxiliij, sed uulneribus tantummodo ferro & medicamentis mederi solitos esse scribit, hæc demum autore Homero subiicit: Eodemque autore (inquit) disci potest, morbos tum ad iram deorum immortalium relatos esse, & ab ipsidem opem posci solitam. Locus porro est apud Homerum Iliados 6. dum Chryseæ precatio ad Apollinem, ob negatam illi ab Agamemnone filiam, Apollo grauissimam in agmina Danaum immisit pestem, quæ uniuersam ferme Danaum gentem iumentaque nouem dierum spatio contumax fecit ac perdidit; restitutaque tandem Chryseæ filia, mactatisque uictimis,
 20 (ut offensum placarent Deum, pestemque auerterent) restinctus est omnis morbus. Alibi uero in hæc digredi in hisque paulò plenius uersari libuit, quorundam ut uulgarium medicorum inscitiam ne dicam an stupiditatem & arrogantiam retunderem, qui pestilentium & uulgarium morborum naturam se tenere omnem, causasque perspectas habere, arcanaque quedam, ac ueluti à Deorum consilij prolata, ad manum præsidia habere profitentur: cum euentissimum sit, eorum morborum neque naturam omnem, neque causas medicis satis esse perspectas. Vnde illud rectissimum tum à Galeno, tum ab Auicenna dictum est, falli atque hæsitare in huiusmodi morbis medicos cum sæpenumero & bono pulsu ægrotantes præseditos, & coctionis signis apparentibus mori contingat, salutem etiam pollicentibus medicis. Sed iam ad institutum redeunt cum grauis ac
 30 contumax esset qui populariter grassabatur morbus, si quando remitti uidebatur, mox multo quam antea grauior recrudescerebat. quod morbi seminarium per omne ferè corpus sparsum, morbidaque pestilens excretio intus recondita maneret, grauiusque tum conflictabantur ægri: quod recrudescenti morbo summa uirium imbecillitas coniuncta ellet, ita ut noxium humorem superare facultas non posset, hoc enim semper nostri corporis facultates, autore Galeno, moliantur: ut quicquid alienum est, qua fieri potest excernant. Quod si uel ob humoris copiam, uel crassiciem,
 40 aut malignam putredinem, perficere id nequeant, putrescere humorem omnino, uel Galeni sententia, est necesse, morbumque deterioorem fieri. Quæ enim relinquuntur in morbis post crislum, ut ait Hippocrates, recte diuam facere solent. Quibus si ingratam uictus rationem ab ægris seruata adieceris, omnes tum longitudinis morbi, tum crebri relapsus causas te recensuisse putato: si modo difficultatis decretorij, quæ ferme omnibus
 22 conting

Lib. 1. cap. 2.

4. 1157
1161Gale. lib. 1. de
presegitione
ex pulsibus.
Auic. Gen. 1.
quarti. capi.
de feb. pestil.2. de diff. feb.
cap. 5.

117

cōtingebat, rationem reddideris. Nam neq; per primos decretorios dies excretio aliqua, quæ ægrum leuare posset, apparebat: & si qua à natura excretio fieret, ea difficilis, imperfecta, & mala cum tolerantia, nullaq; conferentia erat: nam si sudabant, exiguus per ceruices tantum & collum manabat sudor: si flueret aluus, exiguum erat atq; incoctum quod foras prodibat, multum quod in uiscera condebatur. Itaq; factum est, ut in multum tempus productus sit morbus, qui multis decreuit uomitu aut secessu, post acerbos uiscerum dolores, multa porracea bili educta: ut mihi ipsi post quadragesimum diem euenit cui post excitatos uehementes in uentriculo dolores, à bilis porraceæ copia, sequuto uomitu, & alui fluxu, à mortis faucibus fui tandem Dei misericordia liberatus. Hoc item illustri uiro Ioāni Philippo Romano Mediolanēsi præsidī, de quo mox dicturus sum contigit. Alijs in quartanas sub autumnum & splenes, atq; hydropes, mutatio facta est, unā cum ingenti per nares sanguinis fluxu, quo innumeri exhausto uitali spiritu, innatoq; calore periere. Plurimos iocinoris ac lienis obstructio, grauibus intestinorum doloribus coniuncta, ad quos tandem dysenteria sequebatur, malè habebat. Hepatici multi à morbo reddebantur, quos diutina per aluum humoris loturæ carnis si milimi fluxio: tandemq; sanguinis meri, sed crassi & feculenti excretio tentabat: si uero affatim & copiose ac citra dolorem, aut intestinorum morsum sanguinem plurimum egerebant: eumq; seorsim atq; egestionibus impermixtum iocinoris malè affecti atq; imbecillitate tentati indicium. hisce equidem notis hepaticam dysenteriam ab intestinali Auicenna distinguit. Quin & Galenus ab huiusmodi excrementis facultatem hepatis concoctricem uitiatam esse sexto de Symptomatum causis colligit: similis enim est hic affectus hepatis atq; uentriculo is quo cibos semicoctos intestinis transmittit. De his autem hepaticis excrementis, copiosam lege à Galeno loco proximè citato tractationem. Hac hepatica dysenteria grauissimè constrictatus præfatus dominus Mediolanensis præses, in summum uitæ discrimen adductus, summa Dei clementia, magno medicorum labore ægrè tandem pristinae ualitudini restitutus fuit. Nam cum & febre grauissima, eaq; populari, non leuiter corriperetur, magna iocinoris obstructio atq; imbecillitas sese huic affectui coniunxerent, ad quos sanè affectus multa per aluum sanguinis excretio sequebatur, ita uires deficiens, ut uacuationi locum uix ullum relinqueret: eratq; grauissima illa corruptelæ humorum cum uirium imbecillitate cōplexio: quod cum euenit, incertam tum esse succurrendi rationem rectissimè Galenus prodidit. Nam quod affectus remedium erat, causæ inquam ablatio, id omnino cum uirium conseruatione pugnabat: deficiunt enim uires (ut idem ait) omnia uacuantia præsidia. Quam obrem haud immerito in eiusmodi repugnantiss ancipitem esse medendi rationem, & uel omnino incurabilem affectum relinqui, uel difficulter atq; ægrè, uerissimè Galenus affirmauit: unumq; tantum subesse in grauissimis hisce affectibus consilium, ut sensim & modicè quod corruptū est uacuemus, & pro eo quod uacuatū est utile reponamus. Quod & nos Galeni præceptis insistentes,

Pen 14. et 16.
tertij.

9. Meth.

vbi supr.

tes, magna cura in hac re tractanda perfecimus, absq; uirium deiectione tutissimis medicamentis humorem noxium uacuanes, ac lenibus detergentibus atq; aperientibus, uisceris obstructions adimenes. Quamobrem cum sanguinis copiosam illam excretionem ab obstructione uisceris provenire intelligeremus, non protinus adstringentibus medicamentis, & fluxionem cohibentibus, utendum esse uisum est: sed leniter obstructions referantibus, uiresq; hepatis confirmantibus. Error nempe maximus est (Auicenna inquit) oppilatiuum fluxum, ut ille uocat, adstringentibus sistere, cum id fluxus causam adaugeat. Quamobrē haud ineptē

10 Haliabbas sensisse est uisus, ob id quidem esse hepaticam dysenteriam curatu difficilem, quod medici (de uulgaribus loquens) huius causam non attendentes, protinus sistentibus utantur, cum magis aperientibus uti expediat. Quod & nos fecimus: nimirum intybi utriusq; absinthij, ac adianti decocto, adiectis uuis pasis pinguibus, simul & obstructionem adimenes, & uiscus roborantes. Quantum enim cichorij decoctum & uuarum passarum pinguium, ad hunc morbum faciat, nos belle Galenus octauo de Medicamentis secundū locos docuit: & præter eum Alexāder Tralianus libro secundo testatur, inquiens, se eius generis auxilijs, plerosque hoc affectu tentatos sanasse. Post hæc autem ubi causæ satis iam perspectum esse præfatis reinedijs intelleximus, ad symptoma conuersi, sanguinem manantem sistentibus medicamentis magno profectu restinximus: (erat enim ea sanguinis manatio omnino ingens, & quæ uires plurimum deijceret: ut ad eam sistendam planè coacti fuerimus) ita ut fluxione sedata in melius proficere æger uideretur. Febrem autem quæ adhuc persistebat, summa adhibita methodo tum mollibus clysteribus, tum modicis ex radice barbara uacuationibus, epithematisq; refrigerantibus, humectante ac refrigerante uictu, ijsq; antidotis, quæ ad pestilentium morborum seminarium tollendum, uel certè alterandum probè facere scripta sunt, curare magno studio fategimus. Ventriculi interea (qui tum hominem

30 cruciatu ob bilis porraceæ contentam in eo copiam malè uexabat) minime obliti: siquidem post exactum uomitu humorem, uentriculum proprijs excogitatis auxilijs fouimus, ac confirmauimus, bilis interim acrimoniam retundentes: & partis intemperiem ad contrarium deducentes non sine magno labore Deibenignitate hominem uindicauimus.

Pen 16. tertij.
trac. 3. cap. 1.
c. 10.
7. Præfice.
cap. 13.

Symptomatum quorundam grauium enarratio, pro illustri Domino Ioanne à Mende, Diui Ioannis milite strenuo.

ENARRATIO VIII.

40 **H**IPPOCRATIS medicinæ parentis libro Præceptionum sententia est, in curandis morbis tum plures in unum cogēdos medicos, cum morbus unus quispiam natura contumax, grauis, difficulterq; tractabilis se ad curandum obtulerit: ut cōmuni consilio, accurataq; morbi, causarumq; illius tractatione, disquisitioneq; quod ex usu fuerit inueniatur. Quāob-

Lib. de Flat-
bus.

3. de Locis
affec. cap. 8.

4. de Locis
affec. cap. 11.

Feo 4. tertij.
cap. 9.

9. Aphorif.

rem haud iniquè fecisse, aut præter rem illustris Dominus Ioannes à Mende mihi est uisus: qui cum plures iam annos grauissimis conflicte-
tur symptomatis, curatu quidem contumacibus, sitq; sui (ut par est) ob-
seruans, optimos quosq; in suam rem asciscendos medicos, quos arte &
diligentia profuturos, opisq; aliquid allaturos speraret, magna certè di-
ligentia curarit: ratus id quod est, operosa medentium manu, nihil esse
tam graue atq; molestum, quod non tractari commodè atq; utiliter pos-
sit. Inquiente nimirum Hippocrate, artis medicæ beneficio ab ingenti-
bus & exitialibus morbis homines summa industria liberari. Strenuus
itaq; hic Diui Ioannis miles, à tribus plus minus annis, uarijs affectibus
laborare cœpit: siue symptomatis morbosus, (nihil enim in præsentia re-
ferat) quorum omnium primum fuisse constat, leuem scotomiam, ob
quam illi præ oculis uaria obuersabantur, comitante etiamnum capitis
grauitate, ac penè assiduo dolore: idq; dum morbus post initium incur-
descere cœpisset. Porro cum affectum scotomiam fuisse, nemini dubium
esse debet, cum illi uel stanti, uel ambulanti, hebescerent caligarentq; ocu-
li: ac uniuersa in gyrum uerti uiderentur: quod eius affectionis, uel teste
Galeno, proprium est. Adde quod & similia suffusis in oculis pateretur,
ut cui uariæ imagines, inanesq; umbræ quasi uerè existentes, & tum ap-
parent, & nunc quoq; non destituant: nunc quidem instar tenuissimi
pollinis, nunc uolitantium culicum, nunc colorum multidas species, mo-
dò densæ caliginis, modò corpusculorum umbras, uidere se putat, consis-
tente in utroq; oculorum affectu, & à cibo magis, quod & ipsum planè
commonstrat huius affectus productricem causam, ab uentriculo intem-
perie aliqua noxiocq; uitiatò humore malè affecto prouenire. Quo nimi-
rum indicio eos affectus qui per cōsensum à uētriculo, ab ijs qui per pro-
prietatem in oculis distinxit Galenus. Huic porro symptomati aliud consi-
iunctum est, assiduus scilicet dextræ auris tinnitus, sed uarijs ille qui-
dem, pro temporis constitutione: uaria itidem uictus ratione, tum pro
offendentis causæ alia tum quantitate tum qualitate. Quippe cum hæc
corrupta auditus functio, ut plurimum ex crassa uaporosaq; materia au-
ditorium meatum obstruente oriri soleat, uel Auicennæ sententia: sit, ut
pro huius uel multitudine uel paucitate, crassitie, aut tenuitate, uarijs ob-
oriatur affectus. Proinde minimè mirum si interdum grauis in aure son-
us, instar fragoris arborum, aut strepitus malleorum, falso huic domino
appareat, id enim euenit, cum crassior adhaerentiorq; est materia uaporq;
multò plurimis, obstructioq; maior. Nititur enim expultrix semper fa-
cultas quod uitiosum est, ne lædat expellere, quod cum non faciliè possit,
ob multitudinem crassitiemq; materiæ, sit, ut congesto ampliori uapore
grauior quoq; reddatur sonus. Cum uerò uel sicciore temporis constitut-
tione, uel moderato uictu, uel congruo demum medicaminum usu mi-
nuatur lædens humor, tum tenuior minusq; grauans percipitur sonus,
qui à recentioribus sibilus uulgarì nomine nuncupatur. Hinc facile est
uidere, cur flante Austro deterius hoc symptomate afflicteretur, quod huic
uento peculiare sit, auditum, caputq; uniuersum obtundere, uel Hippos-
cratis

- cratis ac Celsi testimonio : flante Borea multo minus , exsiccatis utique Lib. 2. cap. 4.
 illius ui excrementis. Grauatius porro capitis dolor partem illius antes
 riorē occupans (quam Græci *ἡγέμας*, Latini sinciput nominant) ex cras
 sorum præcipue excrementorum ingenti copia uaporisq; plurimi, tum
 in cerebro per propriam ipsius intemperiem geniti, tum ab uentriculo
 sursum per cōsensum lati, prouenire iure optimo intelligitur. Plurimam
 uerò crassamq; pituitam in cerebro eiusq; uenis consistere, monstrat in
 primis ipsa doloris species, nempe grauis & ueluti pōderis cuiusdam sens
 70 tum imaginemq; repræsentans. Quæ (si Galeno creditur) tum excremen
 torum crassitiem, tum frigidam intemperiem indicat. Vapores autem 2. de Loc. af-
fect. cap. 1. dū
de infixo do-
lore loquitur.
Fen. 1. tertij.
trac. 1. cap. 6.
 nec leues, nec sanè paucos ostendunt uisus obtusio auriumq; sonus. Quæ
 ex Auicennæ sententia halituosam semper in cerebro materiam contine
 ri significant : nisi id ab inanitione, ualidaq; organorum siccitate proue
 niat : quod in præsens locum non habet, cū sit nimirum qui ægrum
 torquet omnis de plenitūte affectus : neq; exiccantes ullæ affectum hunc
 præcesserint causæ. Esse uerò non tam per proprietatem à cerebro, quàm
 per consensum ab uentriculo, ostendit primum doloris locus, anterior sci
 licet capitis pars, quæ ipsa præ cæteris in hoc laborante afficitur magis :
 qua affecta consiiciendum materiam sanè plurimam ab uētriculo eō ferri,
 80 ob situs membrorum directionem iniquiente nimirum Auicenna, ægris Fen. 1. tertij.
trac. 1. cap. 15
 tudines cerebri communionē uentriculi factas, doloris à sincipite pros
 deuntis indicio significari. Adde, quòd si, ut creditur, omnisariam per
 proprietatem is dolor esset : perpetua fermè in eo appareret læsio : quod
 cū minimè fiat, sed potius affecto uentriculo & cerebrum quoq; plus ue
 minus ue afficiatur, omnino censendū per consensum ab eo, nedū per pros
 prietate in cerebro hunc prodire affectū. Hisce nempe notis affectus per
 essentia & per consensum partiū discerni solent. Nec tamen ita accipi uo
 lo quod suprā de hoc dolore diximus, ut tota illius materia, crassa, lenta,
 omninoq; pituitosa esse credatur : atq; à cerebro per proprietatē, ab uen
 90 triculo per cōsensum genita, quinimo cōiectura artificiali ducor nonnul
 lam bilis portionem ab hepate in uentriculum atq; inde sursum unā cū
 pituita ferri, cū non rarò dextra capitis parte doleat, idq; uacuo uentre
 magis, percepta etiam, non leui amaritudine oris. Quæ sanè cuncta &
 bilim quoq; in causa esse non inefficaciter monstrant cū sit nimirum la
 borans calidi hepatis, etiam natiuo temperamēto, ut signis proprijs osten
 di potest, quæ consulto ne longior sīam prætereo requirenda in arte me
 dicinali & ad Almanforem item secundo. Aliud symptoma nec minus
 uerendum est frequens cruditas, quæ sanè ob uentriculi imbecillitatem,
 in concoquendo cibo efficit ut plurima cibi portio in pituitam uertatur.
 100 Equidē cū concoctrix facultas calore potissimū, ceu adminiculo quo
 dam munus suum obeat, sit, ut hoc ipso imminuto imbecillior reddatur
 quæ per ipsum sit concoctio. Proinde cū pituita plurima uentriculi
 partes imas occupet, ob cuius præsentiam refrigerari uētriculum necesse
 est, cū uel Galeni testimonio talem noxam contrahat uotriculus, quæ
 110 lemin eo contenta excrementa inferre nata sunt. Itaque cū sit pituita 7. Meth.

suapte natura frigida lentaq; & ferme perpetuò uentri hæreat; sit, ut haud iniuria hebetior inualidiorq; reddatur uenterculus. Hinc grauitatis non raro in uentriculo perceptæ causa. Quoniam cum crudus sæpenumero residet cibus, grauitatem omnino parit. Hinc plurimæ per os pituitæ crassæ excreatio satagente natura quod superfluum est expellere; quæ tametsi nonnunquam uacuo uentre contingat, uehementius tamen, crebriusq; assumpto cibo. Quo utiq; symptomate quanquam aliàs male torqueretur, nunc tamen uel medicamentorum congruo tempestiuoq; usu, uel naturæ robore confirmatus aliquantum alleuari uidetur: estq; in eo iam paulò uegetior concoquendi actio. remanente tamen tum capitis grauitate, tum sensuum in suis functionibus corruptela. Nam & aures illi sonant, & oculi tanquam suffusione affecti hebescent. Quo nimirum argumento ducor nondum in integrum restitutam eam intemperiem, quæ hos in cerebro creauit affectus: ac proinde non pauca subesse excrementa, quæ morbū foueant. Intemperiem uerò hanc, tum cerebri, tum etiam uentriculi frigidam & humidam fuisse, plurima indicant: capitis inquam grauitas, sensuum in suis functionibus diminutio, ad motus cum animi, tum corporis quædam ueluti segnicies, in somnum solito maior pronitas, concoquendi tarditas, pituitæ plurimæ excreatio, lotij tenuitas, pulsum raritas. Hæc enim, quam supra diximus intemperiem abundè declarant: fusius colligenda à Galeno, Auicenna, & Rase. Hæc de morbi natura indicijq;. Ad causas nunc transeo.

Horum autem symptomatum præincipientes, quas procatarcticas causas uocant, fuisse constat, diutinum fructuum, olerumq; in iuuentute esum, quibus impensè hic uir delectari solet. Ad hæc militares labores, quibus per muneris sui dignitatem ex officio obstrictus erat, diuturnaq; per mare nauigatio, intempestiuæ uigiliæ, ciborum difficulter concoctibilibus, quibus usus est copia, inconditusq; apparatus, quo militem inter bellum multus uti oportet. Hæc nempe, cuius diximus generis morbos creare solent. Omitto aëris uarias constitutiones, & id genus reliqua, quæ inter externas causas numerari solent, cum eæ omnium potissimæ creando morbo mihi uisæ sint. Corporeæ uerò seu antecedentes fuere intemperies contra naturam affectorum locorum, cerebri uidelicet atque uentriculi: adhæc humorum in illis sua qualitate nocentium copia, quæ naturæ robur superans, uitium noxamq; intulit. Ex quibus omnibus haud admodum difficile fuerit uiro in artis operibus uel mediocriter erudito, futuri euentus prælagium facere. Quippe diutinos in senibus morbos contumaces esse primus omnium prodidit Hippocrates. Auicenna uerò ex antea quo capitis dolore, si methodo non cesserit, malum aliquod graue portendit, utpote comitiam, apoplexiam, resolutionem, aut quid simile, quod omnem respuat medicam manum, deniq; censent Celsus libro tertio, & Rases nono ad Almanforem. Ob hæc igitur quæ narrauimus symptomata præfatus uir celeberrimos quosq; medicos in rem suam accersendos conuocandosq; censuerat, Montispeßulanos, Auenionenses, Parahisinos, Lugdunenses. Qui tametsi omnes pro doctorum probatorumq; homin

Indicia morbi.

Galien. Arte medic. Auic. Fen. 2. primi. C. 13. tertij. Rases 2. C. 9. ad Alman. Causæ.

Prælagium. 2. Aphor. 39. Fen. 1. tertij.

- hominum officio suo essent munere functi, non tamen optatum sunt consecuti finem, manente adhuc qui ab initio inuasit affectu. Tandem uero me omnium postremum consuluit, quam illi profuturam putarem postulans manum, quam illi non grauiter pro ingenij facultatisque meae uiribus praestiti, methodo quoad licuit sedulo conatus, tum causam morbi effectricem uarijs euacuationum diuersionumque generibus adimere: tum cerebri mittentis, uentriculique recipientis intemperiem in melius deducere, uarijs ad id excogitatis antidotis. Itaque cum persuasum haberem deiectionem per aluum his maxime idoneam, quibus esset fluxionibus tentatum
- 10 caput, uiscerisque crudis referta succis, ex Galeni & Celsi doctrina curauimus uarijs tum catapotijs, tum euomatibus, peccantem humorem educere: in idque tum ad longinqua auersionibus bene multis, tum ad proxima deriuationibus usus sum nunc cucurbitulis, nunc apophlegmatismis, nunc errhinis, rursusque masticatorijs frictionibus, & id genus reliquis. Praeterea roborandis simul & alterandis lapsis membris, nihil quod proficere possesperarem non sum expertus. Neque dum haec facio, symptomatum fui oblitus: Siquidem caligantibus oculis sua admoui antidota, item & tinnientibus auribus. Quamquam non nesciam haec ipsa per se exquisita non poscere curam: nimirum quod affectum sequuntur, uelut umbra corpus:
- 20 Tamen quod ab his laborans non minimum laederetur, duxi non nihil his tribuendum, interea dum & morbo cuius sunt, & illius causae prospicio. Ego uero, ut quod sentio ingenuè fatear, ita in graui hoc & contumaci morbo progrediendum esse statuerem, ut contumacem morbum nec ullis adhuc auxilijs cedentem, grauioribus curationum modis paulo acrius pelleremus: idque candenti post totius corporis uacuationem caluariae adhibito ferro: id nempe (Comelio teste) in ueteribus tum capitis, tum aliorum membrorum doloribus, affectionibusque, praesentaneum est auxilium, ubi leuiores non contulerint: nimirum quod & uehementer lapsus membrum, cui admouetur, roboret: & noxium humorem, siquis subsistat, discutiat: & intemperiem frigidam calfaciendo remoueat. Quod si ferrum horu
- 30 ruerit, laqueum prioribus colli partibus admouendum confulerem: id enim auxilij genus diuturnas omnes capitis in subditas partes fluxiones, reuellendo cohercere plurimum potest. Saui enim & contumaces morbi, qui adhibitis medicamentis non cedunt, ferro & igne (ut Hippocrates ait) curari solent. Nec minus utilem ebeni Indicam, quam lignum sanctum nostri uocant, decoctum existimarem: si eo dies totos quadraginta uteretur: Nam & hoc auxilio humorum copiam minui, excrementa sic
- 40 cari, attenuari crassa, ac proinde fluxiones adimi, usu iam comperitissimum est. Missionis autem sanguinis nulla mihi in praesens mentio, quod & iam alias crebro in eo tentata: & nunc cum ob morbi uetustatem, tum
- 50 ob aetatem iam grandiore parum profuturam, aut potius nocituram, non sperem.

Curatio.

2. de med. fecundum loc. Cels. lib. 2.

lib. 4. de Symp. diff. & 12. Meth.

Lib. 4. capit. 22. & 23.

Aphor. Vltimo 7. sectionis.

De primo voluntarij motus instrumento Galenum diuersa sensisse, cum XII. de Usu partium tendinem voluntarij motus primum instrumentum esse affirmet: libris uerò tum primo de motu musculorum: tum primo & decimosexto de Usu partium musculum non tendinem eius motus instrumentum esse statuas.

ENARRATIO IX.

PLVRES esse in nobis facultates, quibus uniuersum nostrum corpus regatur, unum est ex publico tum medicis omnibus, tum philosophis cōfessum. Harum unam eamq; præstantissimam, uoluntatem esse, Galenus II. de Placitis Hippocratis & Platonis meritò existimauit: ut à qua nimis rum animæ principatus in nobis existat. Inde enim esse animæ principatum idem autor censuit, unde & sensuum sit origo, & motus ex uoluntate prodeant. Quos quidem à uoluntate proficiscentes motus, interdum ex appetitione, nōnunquam uerò ex impetu & incitatione factos motus, idem appellat: nihilq; incommodi esse, uno nē an altero modo appelles: sicuti & uoluntatem, si modò cogitationem, modò mentem appellandam statuas. Hanc Græci *βούλησις*, seu *βούλησις*, quandoq; etiam *προαιρέσις* uocant. Voluntatis porro ad aliquid agendum impetus, uoluntarij motus dicitur. Cum enim ea ipsa parte quamq; nostri corporis, quæ modò illius imperio subdita sit (non enim omnes uoluntatis imperio parent, ut quæ uitæ aut naturæ ministerio seruiunt) uel momento exagitet, ubi primum incitata ad quiduis moliendum, delectu & appetitione certa in id rapitur, eos parit motus qui uoluntarij, siue liberi, seu delectu facti dicuntur. Cum uerò motus omnes in animali peculiaria à quibus fiant habeant instrumenta: siue motus ij ad naturam, siue ad animam referantur: uoluntarij motus unam quampiam partem in nobis effectricem cui is motus præcipuè ascribatur, ad illamq; referatur esse, necessarium quidem est. De qua cum non satis Galeno constitutum sit, qui modò tendini, modò musculo uoluntarij motus principatum tribuat, animaduersione sanè id mihi dignissimum uisum est: ut à qua potissimum parte qui in nobis ex delectu & uoluntate prodeunt motus, ceu principe atq; effectrice fiant, dignoscere planè possimus. Quod ut commodè fiat, primum quid motus, deinde quis uoluntarius motus à medicis statuatur: postremo quodnam sit primum atq; præcipuum huius motus instrumentum: quidq; ea de re Galenus senserit, medica nobis tractatione inquirendum erit. Motum itaq; Galenus tum primo de Facultatibus naturæ, tum primo Method. prioris habitus immutationem esse uult.

Ὅταν ὁ ἐν τῇ σάρκι ᾖ ἡ μὲν δὲ βούλησις τῆς ψυχῆς προαιρέσις, ἡ δὲ βούλησις τῆς σάρκeos, καὶ ἐκείνη ἀντιπαρατίθεται.

Ergo cum corpus aliquod ab eo quod prius in nullo est immutatum, quiescere id dicitur: quod si in aliquo recessit, secundum illud ipsum moueri. Hæc primo de Natur. facult. & eadem ferè I. Metho. cum motum prioris habitus immutationem quædam esse dixit. Voluntarium autem motum

Gal. 2. de Placitis: & lib. de Natur. fac. & lib. de Sympt. diff. & eam.

Gal. 2. de Placitis Hippo. & Plat.

Motus quid.

Voluntarius

motum cum esse idem autor uoluit, qui uoluntatis nostræ ductum atque imperium sequeretur. Equidem si pleraque ex his quæ à nobis fiunt sedare possumus cum uolumus: & quæ non facimus, ea ipsa pro uoluntatis imperio facere, id motum uoluntarium (quoties ad hæc impellimur) esse dicimus. Si etiam ea quæ nos ipsi efficiamus citius aut tardius, crebrius aut rarius, ea efficiendi potestatem habeamus: actiones eas seruire uoluntati, & uoluntarios motus esse confiteri planè cogimur. Sic enim ea de re I. I. de Motu musculorum Galenus. Itaque progredi aliquo, loqui, gradum accelerare uel remittere, manuum opera uti, spiritum aliquandiu continere, eundemque reassumere, urinæ item excretionem atque excrementorum alui cohibere cum uolumus sanè possumus: ob id actiones has omnes uoluntarios motus iure esse dicimus, quod ipsi obeundis uoluntatis imperio ducamur: cæteræ actiones omnes uoluntatis imperio seruiant, idque sequantur. Et ut in summa dicatur, quæcunque musculorum ope atque ministerio opera obeuntur, ea quidem animæ, non naturæ opera esse, & uoluntatis imperio fieri, censendum omnino est: Sicuti quæ naturæ ductu, non uoluntatis imperio fiunt, ad naturam pertinere dicuntur: quod hæc prout uolumus efficere nequicquam ualemus. qualis est arteriarum motus, & quæcunque ad cibi concoctionem, distributionem, sanguinis generationem, ac corporis alimoniam pertinent. Hæc enim omnia pro ductu nostro moderari sanè non possumus, sed solius naturæ ui certo quodam more, quem mutare non est, perficiuntur. Nemo omnium pulsus differentias, statumque à natura motum mutare in arterijs usquam potest. Nemo ad uoluntatis ductum uel cibum conficere, uel concoctum distribuisse, uel sanguinem celerius tardius uel quàm pro naturæ modo gignere potest. Cur? quod hæc uoluntati non seruiant, sed naturæ. Quæ docta Galeni I. de Facul. naturalibus sententia est. Porro uoluntarij motus quod sit primum præcipuumque instrumentum (quod postremo loco explicandum assumpsimus) dicendum nunc est: explicandaque paulò altius Galenis sententia, quæ hac quidem in re, uti in plerisque alijs controuersa esse, ac maxime uaria uidentur. Cum modò uoluntarij motus principem effectricemque partem musculum, modò tendinem musculo insertum, aut etiam neruum esse uelit, ut mox à nobis citatis ad partes Galeni locis fiet manifestum. Itaque Galenus I. de Vsu partium, & X V I. eiusdem tractationis libro, musculum uoluntarij motus instrumentum esse uoluit. De manus enim actione loquens eiusque functionem à musculis fieri docens, ita ad uerbum pronuntiavit:

*motus quo,
ex Gal. 2. de
Motu muscul.*

*Vide Gale. I.
de difficult.
respi. ubi di-
fferentiam po-
nit inter uita-
lia & anima
opera.*

Διὸς ὅς ἐστι τὸ κίνησθαι αὐτῆς διὰ τὴν ἐξ ἐξουσίας μίμησιν ἰστέ. δι' ὅτι αὐτὴ ἐν τοῖς ὀστέοις καὶ ἐν τοῖς ἀγγείοις κίνησθαι ἀνάγκη, οὐκ αὐτῆς ἐστὶν ἡ κίνησις αὐτῆς, ἀλλὰ μόνον ἀπὸ τῆς ἐξουσίας γίνεσθαι.

40 τὸ δὲ αὐτὸ ἐστὶ τὸ κίνησθαι αὐτῆς διὰ τὴν ἐξουσίας ἀγγείων.

Manifestum (inquit) est quomodo primum ipsi actionis organum pars ea erit, per quam inuenta est moueri. Quoniam igitur uoluntarios motus omnes (quales manus sunt) à musculis monstrauimus fieri, hi utique musculi primum motus organum manus erunt.

Et X V I. eiusdem tractationis libro:

Cap. 10.

Cap. 2.

Epist.

Ad motum (inquit) voluntarium natura in animalibus unum genus organorum construxit, quos nominant musculos.

Initio uero libri primi de Motu musculorum, hac uerborum serie id ipsum confirmauit:

Voluntarij (inquit) motus instrumenta musculi sunt.

Ex quibus sanè locis apertissime constat, voluntarij motus instrumenta effectricesq; partes musculos esse, et in quibus præcipue qui uoluntatis imperium sequuntur motus perficiantur; neque ab ulla alia parte, quam musculis, efficij motus possint.

Verum in 1. de Vsu partium; totius motus principem præcipuamq; partem tendinem non musculum fati.

Nunc igitur (ait) generationis, & tendinis; & musculi utilitas dicta est. Tendo enim est ipsum primum motus organum; musculus ipse uero generationis eius gratia factus.

Asserit planè conceptis uerbis hoc loco Galenus tendinem uoluntarij motus primum instrumentum esse. Quod si uerum est, quomodo musculus eiusdem motus princeps pars erit? Non enim unius functionis diuersissimæ partes præcipue & effectrices constitui possunt.

Vt autem omnis quæ in hisce locis pugnantia esse uidentur, tolli queat Galenusq; ipse à calumnia uindicare. Dicendum quidem, uerum utrobique dixisse Galenum, & musculum esse uoluntarij motus instrumentum præcipuum, & tendinem etiam; nec unum alteri repugnare. Si enim intellexeris, quonam pacto musculus, quo etiā pacto tendo actioni huius, nempe uoluntario motui inseruiant, inuenies profecto, suo quodam more diuersisq; rationibus, tum musculum, tum tendinem actionis huius esse principem partem. Nam cum instrumentarijs particulis omnibus commune sit, ut actiones suas unius cuiuspiam in eo partis similis beneficio obeant, erit & hoc quoque musculo cum reliquis instrumentis commune, ut partem unam aliquam habeant simplicem, cui totius instrumenti actio adscribi iure possit. Oculus enim instrumentaria & uisioni dicata pars (ut exemplo hoc mea confirmem) uisionem efficere iure ipsa dicitur; esseq; uidendi functionis princeps pars; ut ea ipsa non nisi Crystalloidis munere ac beneficio actionem eam obire potest: ut quæ nimirum uisionis præcipua pars & reuera sit, & ab omnibus statuatur; sic & auris quoque, & si audiendi functioni à natura constituta est; non seipsa tota id ipsum, ad quod facta est, perficere potest sed nerui auditorij (cui audiendi actio in primis tribuitur) munere, ei actioni sufficere potest. Ad quæ etiam modum musculus, & si ipse per se, tanquam instrumentaria pars motum uoluntarium efficit, eiusq; sit primum instrumentum, uti supra ex Galeno tum 1. de Vsu partium, tum 1. de Motu musculorum probauimus: quod nulli alteri instrumentariæ parti ea actio adscribi merito possit.

Conciliatio
pugnantiam
locorum Ga-
leni.

possit: ut cuius sanè sit propria: Quæ autem propriæ sunt actiones, uel Galeni testimonio; à nullo alio quàm eo cuius sunt perfici possunt: eam tamen per tendinem, constitutiuam ipsius musculi partē efficere dicitur, atque per insertum neruum. Tendonum enim gratia musculi facti sunt ut X I I. de Vsu partium Galenus. Quum enim musculus partim naturæ le instrumentum sit, quatenus uena & arteria est præditum: partim uerò animale, quatenus neruo participat; ab hoc sanè habet, hoc est neruosa substantia in ipsum inserta, quam tendinem uocant, ut uoluntarij motus effectrix pars statuatur. Sic enim I. de Motu musculorū Galeus. Quid igitur (inquit) sit musculus, clarè dictum est: nempe motus uoluntarij instrumentum. Dicitur etiam unde principium motus sit ipsi, & per quæ: puta à cerebro; & per neruos. Hæc I. de Musculorū motu. Vnde constat euidentissimè; musculo membra pro uoluntatis imperio mouendi functionem, non ipsius carnis merito, sed neruorum musculi constitutionem ingredientia conceditam esse. Quod sanè ex neruorum offensione uel experientia fide probatur. Quoties enim nerui ita affecti sunt (quacūq; tandem à causa id proueniat) ut suo munere fungi nō possint, tum membra uoluntario motu priuari contingit, ut in resolutione ea quæ membris priuatim accidit experimur: cum nulla in musculo existens tenoxa; priuentur tamen membra uoluntario suo motu, quod nerui id effici præstare nequeant. In uulneribus item quibusdam grauib; id ipsum fieri uidemus, ut præfectis tendonibus neruis ue partem quampiam liberè mouentibus, pereat eius partis uoluntarius motus. Itaq; etsi musculus uoluntarium motum præstare dicatur, id tamen per tendinem seu neruum in ipso implantatum (ut mox ex Galeno ostendimus) cuius gratia factus musculus ipse est, operatur. Nullam itaq; in Galeni dictis repugnantiam esse, ex his manifestè explicatum puto. Musculus enim; ut instrumentaria pars: neruus aut tendo, ut similis ad sensum princeps, uoluntarij motus pars iure dicentur.

Expositio Aphorismi primi, Sectionis primæ Aphorismorum Hippocratis, cuius initium, Vita breuis, ars uerò longa.

ENARRATIO X.

OMINVM saluti consulere uolens uetustissimus autor Hippocrates, salutarem medendi artem breuibus quibusdam, sed argutis & energiae plenis sententijs nobis diuino munere tradidisse est uisus. Nam cum artem quampiam constituenti & materiam circa quam ars uersatur cognoscere in primis necessarium sit: & instrumenta ea, sine quorum prædicio effici quæ ex arte sunt minimè possunt: tum uerò, idq; maxime, artis finem meditari, & quæ uia consequi cum artifex possit: sint autem istæc omnia & operosa ualde & ut rectè cognoscantur longi temporis indiga. Consequens certè fuit, ut qui commodè artem tantam esset traditurus, Aphoristica, hoc est breui & sententiosa oratione in tradendis artis the-

Ex Gale. lib. de Constit. ar. lib. 1. ad Glau.

rematis uteretur. Has porro sententias Græci Ἀφορισμοὺς uocant. Est autem Aphorismus autore Philotheo, sermo breuis, ac compendiosus, perfectam omnino sententiam explicans:

Ἀφορισμὸς ἐστὶ λήθ' αὐτοῦ, ἀντὶ τῆς ὀλίγου ἀπαρτίτης.

Idem etiam, Aphorismum, uerborum quidem inopem, sensibus prægnantem ac prædiutem esse uoluit.

Ἀφορισμὸς εἶναι λόγος ὅτε μὴ τὴν προώρην καὶ ἀεὶ τὴν ἀνέωρην, πλεονάζοντα δὲ τοῦ σὸυμμετρου.

In hoc itaq; scribendi genere mirus artifex Hippocrates, uniuersa quæ ad medicæ artis perfectionem pertinerent, talibus sententijs explicauit, ac supra alios quos Aphoristica oratione conscripsit multos, septem potissimum huiusmodi sermonum libros bonæ frugis eruditionisq; plenissimos, ad artis explicationem edidit. Tractationem porro uniuersam à graui quadam & se digna sententia inchoare in animum induxit, ac uelut hortantis ac consulentis personam induens ad artis nos studium allicere & ad eam summa cum diligentia capessendam hortari est uisus.

ὁ δὲ ὁρῶν (inquit) ἡ δὲ τέχνη μακρὰ, ἡ δὲ καὶ τοῦ ὄντος, ἡ δὲ πῶς οὐκ ἀλλήλῃ, ἡ δὲ καὶ τοῦ χρόνου. ὅτι δὲ ὁ μόνος ἰατρὸς πύργος πρὸς τὸν πῶς πῶς, ἀλλὰ καὶ τὸν νοσοῦντα, καὶ οὗ ἀνέωρην, καὶ τὸν ὀλίγον.

Quod est: Vita breuis, ars uerò longa, occasio præceps, experimentum periculofum, iudiciū difficile. Oportet autem non solum seipsum præstare opportuna facientem, sed & ægrum, & assidentes, & externa.

Hæc digna Hippocrate summo autore mihi uisa sententia est, quæ præ cæteris cunctis eximie commendetur; ut in qua & medici, & ægroti, sui quicq; muneris atq; officij admoneantur; & qua sit ratione tradenda ars medica planè edoceamur. Quid itaq; in uniuersum tam graui uerborum ambitu sibi uoluerit Hippocrates, primum omnium sumus explicaturi. Dein singulas Aphorismi partes diligētius excutientes, cur appositæ sint, indicabimus: idq; potissimum de Galeni interpretis, omnium optimi, sententia. Postremò quod medici sit officium, quod ægri, & assidentium, & id quoq; seriò & accuratè trademus. Quibus absolutis Enarrationi huic finem faciemus.

Illud itaque Hippocratem mea quidem sententia hoc Aphorismo uoluisse iudico, ut non solum medendi artem, quam longam esse constat, breuib; ac compendiosis præceptionibus tradendam esse existimet, ut quod longitudinis artis est, id præceptionum breuitate atq; compendio farciatur: (facit enim orationis coniuncta cum breuitate dignitas, ut artis rudimenta facilius studiosi contineant, & maiore fructu atque uoluptate artem nanciscantur: unde est illud Horatij),

Quicquid præcipies, esto breuis: ut cito dicta.

Percipiant animi dociles, teneantq; fideles.

sed etiam ut ad artem tam frugiferam magna cum sedulitate comparandam uehementer nos hortaretur. Nam etsi eorum sententiam cæteris omnibus anteponat Galenus, qui cōmentariorum necessitatis, ac doctrinæ modi causam hoc in procemio assignare uoluisse Hippocratem cens-

seant:

seant: (quod forma doctrinæ aphoristica quæ omnes rei proprietates
quàm breuissimis uerbis circumscribit illis sit utilissima, qui breui tempo-
ris curriculo artem longam docere uolunt) maius tamen aliquid excogita-
tasse hoc loco Hippocratem non sine ratione asseuerare possumus. Id ins-
quam, ad artem hanc tantopere utilem ediscendam, omni nobis esse stu-
dio animiq; contentione elaborandum, ut cum hominis uita breuis sit,
ars uero longa: nec fieri possit ut quod immensum est longeq; uitæ no-
stræ mensum superans, id breui tempore assequamur, nisi in id summum
& studium & diligentiam adhibuerimus, ob id ea duo proposuisse mihi
10 uidetur, nempe uitam breuem esse, artem longam. Perinde enim ut qui
longum iter breui temporis spatio emensuri sunt, magnam in eo diligen-
tiam ponunt, ut citato cursu magnisq; itineribus spatia sua conficiant: sic
artem longam discere uolentibus expedit, ut quo longior est in quam in-
cumbunt ars, eo se intentius ad eam applicent: summumq; studium in eo
maximè adhibeant, ut autorum scripta nocturna (ut Flaccus ait) uersent
manu uersentq; diurna: Commentarios, perbreueis illos quidem, atq;
compendiosos sibi comparent, delectum autorum faciant: idq; in totum
adnitantur, ut artis finem quoad illis datum fuerit consequantur. Quor-
sum hæc? Quod uita hominis breuis sit, immensa uero ars: ob id è re no-
10 stra maximè futurum est, si quæ in hominum utilitatem magnis labori-
bus inuenta sunt, ea scriptis, sed breuib; & qui omnem rei naturam pro-
prietatemq; explicent, tradantur. Nam cum nemo quisquam ad artem
quampiam simul & instituendam & absoluendam sufficiat (quod rectè
Galenus in huius Aphorismi commentario testatur) satis profectò uideri
debet, si quæ multorum annorum spatio à maioribus inuenta sunt, his nos
aliquid adficientes artem aliquando compleamus, atq; perficiamus. Hac
ratione inductus Hippocrates ad Aphoristicam commentationem &
scriptionem sese totum contulit: eoque scriptionis genere ita accuratè ac
dilucidè artem omnem tractauit, ut nihil accuratius dici usquam quic-
30 quam possit. Nec contentus solum breuib; quibusdam sententijs artem
longè omnium utilissimam tradidisse, & ad idem scriptionis genus cæte-
ros omnes, qui post futuri essent, artis professores hortari: uerum & id
quoq; multo amplius, ut ad eam gnauiter summoq; studio atq; diligetia
assequendam artem uos inuitaret. Quomodo enim quis artem longam
& immensam uel assequi, uel exercere in tanta uitæ breuitate possit, ni
summam in id & diligentiam adhibeat & studium? Efficit enim intenta
in omni re consequenda diligentia, & coniuncta cum pertinaci labore
assiduitas, ut omnia quantumuis difficilia & implicata exhauriamus. Vn-
de est illud celeberrimi Poëtæ, Labor improbus omnia uincit. Eorum
40 itaq; sententiæ libens in hac parte accedo, qui adhortandi atque inflam-
mandi homines gratia ad artem gnauiter tum comparandam, tum exer-
cendam hoc proœmio usum fuisse Hippocratem censent. Eorum item,
qui & causam ipsum attulisse cur commentationes easq; perbreueis &
Aphoristicas scribere oporteat, opinantur. Quid itaque sibi graui hæc
præfatione uoluerit Hippocrates, ex antea dictis, de ueterum eiusdem au-

toris interpretum sententia patere abunde arbitror. Id inquam : Quoniam artis immensitas & longitudo uel uiuacissimi hominis uitam longè superat, quòd occasio præceps sit, experimentum periculosum, iudicium difficile (quæ omnia longiudinem artis demonstrant) nec ea ipsa ab quouis homine uel diligentissimo & laboris patientissimo possit & inchoari, & perfici (quod ipsemet Hippocrates in epistola ad Democritum testatur) eam obrem operæpretium est, quæ quisq; cognouit, ea mandare litteris, & eas commentationes conscribere, quæ rerum docendarum naturam omnem diligenter ac citò, dilucidòq; sermone (qualis esse Aphoristicus solet) interpretentur & explicent : in eamq; doctrinæ rationem diligenter incumbamus. Hæc profecto Hippocraticæ huius sententiæ atq; processum uera ratio est.

Lib. de Respiratione seu de uita & morte.

Nunc uero quod facturos nos deinceps sumus polliciti, singulas, Aphoristici partes diligentius expendamus, idq; explicemus, cur uita hominis breuis sit, ars cur longa, & occasio cur præceps sit, experimentum periculosum, iudicium difficile: isthæc enim si exactè à nobis perpenſa fuerint, magnam sunt Hippocraticæ sententiæ lucem allatura. Vitam itaq; Aristoteles primam nutritiuæ animæ in calido participationem ac moram esse uerissimè dixit.

Vita quid.

Quod est : Generatio est prima uegetatricis animæ cum calido participatione : uita autem mansio huius. Et rectè illud quidem. Nam tum primum genitum esse quippiam siue animans, siue plantam dicimus, cum calidi natiui particeps effectum (in quo sita esse uegetatrix anima constans omnium assertio est) subsistere atq; ali ex se se incipit : quod quam diu efficere potest, tandiu & uiuere animans, seu planta dicitur. Cum sit uita permansio & mora uegetatricis animæ calido natiuo subnixæ in corpore. Ac proinde hoc uitæ essentiam atq; naturam iure appellamus, nutritiuæ seu uegetatricis animæ in nobis subsistentiam. Est enim anima uiuentis corporis causa & principium, ut idemmet Aristoteles tradit. Quam obrem haud immerito idem dixisse est uisus, uiuere uiuentium est esse. Tandiu enim esse quicquam dicitur, quandiu uiuit. Perit enim simul cum uita ipsa rei essentia. Siue autem uitam, animæ in calido natiuo mansionem, seu uniuscuiusq; per alimentum subsistentiam (ut primo capite secundum de Anima libri idem autor affirmauit) dixeris, idem te dixisse putato. Nonnulli uitam motum continuum à corde in cætera membra propria actione manantem esse definierunt. Sed hæc contractior est uitæ notio prout animantibus tantum competit, latior & explicatior quæ Aristotelis. Nec uero ipsa tantum uegetatricis in nobis animæ mora, motusq; à corde continuus, uita dicitur : sed & tempus mansionem hanc animæ in nobis dimetiens. Idem autem, quo uegetatrix anima alimenti interuentu subsistentiam conseruationemq; nostri molitur, uitam Philosophi ac Medici rectè appellant. Hanc in homine breuem esse uetustissimis medicorum Hippocrates iure dixisse est uisus. Quem locum interpretans Galenus,

2. de Anima. cap. 4. seu textu. cōm. 37.

Galenus, uitam quidem breuem esse si ad artis magnitudinem conferatur, affirmandum censuit. Nam cum ars ipsa medica omnium, ferè operationum suarum occasionem habeat momentaneam, & ob id difficulter comprehensibilem: ut nemò quisquam (quod lib. de Locis in homine, & ad Democritum scribens epistola quadā, testatur Hippocrates) nosse exactè eam possit: ne si ad extremam senectam assidua artis exercitatione quis peruenierit, ut ipse idem de se affirmat Hippocrates, efficitur profectò, ut uel longissimā hominis ætas ad artis difficultatem & magnitudinem collata breuīs meritò dici possit. Nec uerò solum artis comparatione breuīs hominis uita censenda, sed ipsa per se fluxa, momentanea, fugax est ab omnibus semper existimata, non Philosophis solum, sed etiam Poëtis. Vnde est illud Flacci,

Vita summa breuis spem nos uetat inchoare

Longam. Et illud item Nasonis:

Tempora labuntur, taciūq; senescimus annis:

Ex fugiunt freno non remorante dies.

Ex Seneca
lib. de breuitate uitæ.

Quod animaduertens Aristoteles, ac post eum etiam Theophrastus, naturæ in eo culpam causati, cum ea exposulasse traditum priscorum monumentis est. quod tantum animalium quibusdam indulserit, ut æui ea longissimi esse uoluerit, ad sensus tantum & uitæ blanditias natis, unde cornices, ceruôs, elephantes, coruos, & pleraq; talium productioris uitæ effinxerit: unum tantum hominem in tam multa & magna genitum, ut mundi miraculum dici meritò possit, (quod nimirum animal sit diuinitatis particeps, consilij plenum, & rationis, nihil non mentis, quam diuinitus possidet, claritate diuinitatēq; peruadens & intelligens) unum inquam hominem breuīs æui ac momentanei adeo esse uoluerit, ut hulla à plerisque sit existimatus. In eo profectò accusasse naturam Aristotelem, & quasi iudicij ream damnasse proditum est. Quam sanè exposulationem, etsi minimè tanto Philosopho dignam Seneca astruit: congruentissimam tamen fuisse, nec sine magna ab eo ratione inductam, ille sciendi ardor & intelligendi ad quem se natum Aristoteles probè intellexerat, clarum facit: qui dum in maximis naturæ recessibus, abditissimisq; causis, agnoscendis totus uolueretur, pluraq; semper ac maiora discere uellet, medio in cursu tantarum rerum morte raptus fuit, cum uitæ suæ annum tertium supra sexagesimum uix impleisset, ut autor Laërtius est. An non igitur iure cum natura exposulasse est uisus?

Lib. de Breuitate uitæ.

Lib. de Breuitate uitæ.

Sed cur uita hominis breuis sit paulò plenius disquiramus. Breuitatis porro huius causas in duo potissimum reiecit Aristotelem, libri ad id dicati assertionē constat, in contrarium scilicet, & excrementorum prouentum: à contrario enim corruptio, tolluntur enim contraria à se inuicem. Itaq; cum corrumpi non possit quod contrario caret, cum nihil quicquam uim habeat corrumpendi, nisi à contrario: cōsequens quidem est, ut cui contrarium aliquod inest, eidem & corruptio insit. Quamobrem cum ex contrarijs constitutio omnis nostra sit, calido, frigido, humido, & sicco: efficitur profectò, ut ex horum inuicem pugna mutatio ma-

Lib. de Lon.
& breuitate

lib. de

gna in corpore oriatur, dissoluta tandem quæ contrariorum sustinet actionem substantia. Eò fit ut diuturnum esse non possit quod ex contrariis secum ipsi pugnantium coalitu constat. Ex horum enim dissidio & temperamentum dissolui, & breui uitam finire omnino oportet. Quam uitæ fugacis celeritatem excrementorum in nobis prouentus augere plurimum solet. Nam cum esse bibereque necessaria animantibus sint, neque id omne quod ad substantiæ fluorem instaurandum assumitur, uerti in alimoniam possit, excrementorum inde fieri generationem atque prouentum consequens est: ut bellè Galenus primo de Sanitate tuenda tradit. Quæ

Ex Gal. 1. de
Sanit. tu.

sanè excrementa cum contraria omnino atque inutilia seruandæ corporis constitutioni sint, ut quæ nec à facultate elaborata, nec corpori assimilata sint: sed per illius laxiora intus spatia tanquam superuacanea errent, (unde rectè *ποσειδωνικα* Græcè dicta sunt) efficitur, ut ab ijs ceu contrarijs in corpore redundantibus uitæ cursus frangatur, celeriusque permeet, morborum omni colluue inde manante. Quamobrem rectissime

Vbi suprâ.

illud præcepisse Galenus est uisus, ut quæ instrumenta à natura his excernendis excludendisque dicata sunt, quo corpus mundum atque excrementis uacuum seruetur, ne citò dissoluatur, ea inquam ut libera, ut suis munijs obeundis probè ualentia, ut obstructionibus minimè obnoxia seruare studeamus. Sed omnium maxime uitæ breuitatem perpetuus substantiæ nostræ fluor, pabulisque quo uita fulcitur ætatis decursu deficiens uigor efficiunt. Cum enim calidum humidumque animans omne esse oporteat (calidum enim sine humido in uiuente corpore consistere nequit) ipseque natus in nobis calor instar flammæ cuiusdam humidum assidue depascatur, perinde atque in oleo accensus lychnus: efficitur profectò ut quàm celerrimè proprio dissipato subiecto uita euolet, deficiente unà cum humido, ipso etiam nativo calore: inde enim & senium, & perpetuus nostræ substantiæ fluor proueniunt. Quanquam & huius multæ sint aliæ causæ. Non enim solum à calidi in humidum perpetua actione fluit nostra omnis substantia: sed item cum quod effluxit non pro ratione refusumitur. Ab aëre item qui perpetuò pro sui ratione nos afficit, nobisque assidue instat, uariè nostri corporis substantiam dissipari, atque effluere certum habemus. Quid labores, uigilias, curas, angores, inediam, sitim, morbos cæteraque inopinatò occurrentia taceam? Ab his enim omnibus enervari corporis nostri robur, substantiā minui, senium accelerari, uitam rapicernimus. Quid uero? nonne incautam, insalubremque uictus rationem ad uitæ breuitatem plurimum momenti habere omnibus in confesso est? dum neque ciborum delectum, substantiam, quantitatem, qualitatem, ordinem, tempus, modum pro corporis constitutione seruanda attendimus? Quid effrenes sensuum cupiditatumque motus? Quid uoluptatum, quibus

Ex Galen. in
Arte medicâ.

toti inuoluimur, delicias ac lætifera blandimenta recenseam? Perdunt hæc uitam nostram, aut potius instar ualidæ tempestatis rapiunt & absorbent, ut haud imperitò dixisse illud de homine sanctissimus Iob uideri possit, Homo natus de muliere, breui uiuens tempore, repletur multis miserijs, & quasi flos egreditur & conteritur, & fugit ueluti umbra nec

Iob lib. 14.

unquam

unquam in eodem statu permanet. Cum itaq; tot sint tamq; ualidæ, ac penè infinitæ celeritatis uitæ, effluxusq; substantiæ nostræ causæ, an non optimo iure uitam breuem esse Hippocrates dixit? Sed huic Hippocratis sententiæ Aristoteles aduersus ire uidetur, dum hominem unum diuturnitate uitæ cætera multa animantia præcedere lib. de Longit. & breuit. uitæ affirmauit. In ijs (inquit) quæ sanguinea pariter & pedestria sunt, ea haberi solent, quæ inter animalia longissimè uiuunt: ut homo, atque elephas. Et rursus, Humidum non solum multum esse oportet, sed etiam calidum, ut ne faciliè aut congelascat, aut resiccetur. Hac de causa (subdit)

10 diutius homo quàm maiuscula quædam animalia uiuit. Quòd si longissimè uiuere hominem Aristoteles astruxit, quomodo breuis eum esse uitæ Hippocrates affirmauit? Quam item Aristotelis sententiam Seneca ijs uerbis confirmare est uisus: Maior (inquit) pars mortalium Pauline de naturæ malignitate conqueritur, quòd in exiguum æui gignimur, quòd hæc tam uelociter, tam rapidè dati nobis temporis spatia decurrant. Non exiguum temporis (subdit idem) habemus, sed multum perdimus. Satis longa uita & in maximarum rerum consummationem largè data est, si tota bene collocaretur. Sed ubi per luxum ac negligentiam defluit, ubi nulli rei bonæ impenditur, ultima demum necessitate cogente, quam ire

20 non intelleximus, transisse sentimus. Ita est, non accepimus breuem uitam, sed fecimus: nec inopes eius, sed prodigi sumus. Quid ad hæc Hippocrates, si pro sua sententiâ tuenda causam ipse pro se aduersus tam potentes aduersarios sit dicturus? Non aliud sanè, quàm breue & longum, cum ex eorum genere, sint quæ ad aliquid dicuntur, eidem congruere posse, si ipsum ad uaria conferatur. Si enim homo ad pleraq; animantium comparatur, ipsum profectò longissimæ uitæ esse iure statuemus, quòd & temperamentî perfectione, & calidi natiui mensura, & humidi temperati proportionem cæteris omnibus præstet, longeq; præpolleat. At uerò si perpetuum in eo substantiæ fluorem, si contrariorum ex quibus con-

30 stat assiduam pugnam, si morborum euentum, si naturæ fragilitatem, si dueros inopinatosq; casus, si deniq; cætera uitæ cursum præripientia, quæ paulò antè commemorauimus inspectemus: si denique rapidi temporis celerem lapsum fugaciæq; momenta: breuis profectò æui hominem iure esse dicemus. Quin & multò amplius, si ad tantæ artis, quanta medicina est, cultum, propagationē, intelligentiam contulerimus. Quis enim tam longæuus uel fuit, uel futurus est unquā, ut artem omnem plenè teneat? Nemini cuiquam id contigit. Breuis profectò est hominis ætas artis magnitudini comparata; in quem maximè sensum locutum fuisse Hippocratem ex Galeni commentario colligi dilucidè potest. Non enim tam

40 angustis nos uitæ spatijs natura conclusit: non tam arctis cancellis astrinxit, ut non sat amplum dederit homini & uiuendi, & uitam benè collocandi tempus. Sed sicut amplæ opes si in malè utentem dominum inciderint, momento dissipantur: modicæ uerò, si bono custodi traditæ sunt usu crescunt. Ita ætas nostra bene disponenti multum patet. Quid itaq; de rerum natura querimus? illa se benignè gessit. Vita, si uti scias, longa est,

Lib. de bre.
uita.

non brevis nobis à natura data. Sed optimum uitæ tempus inanibus & nihil iuuantibus curis labitur aut potius effluit : inde fit , ut dum blanditijs, voluptatibus, & curando corpori studemus, bona nobis multaq; uitæ pars pereat : ut quod reliquum ad animi cultum superest, merito breue esse dicamus. Multum profecto temporis ad bene beateq; uiuendum Dei munere nacti sumus : sed id omne nos ipsi uolentes scientesq; prodigimus ac perdimus : ut non immerito uitam breuem esse non naturæ culpa, sed nostra asserere planè possimus. Sed de his satis : quatenus enim uita omnis nostra aut brevis ab Hippocrate, aut ab Aristotele longa dici mereatur, explicatum abundè arbitror.

In librum qui
Medicus in-
scribitur, &
in definitio-
ne.
6. Morallam
cap. 4.

Cur uero ars longa sit, nunc explicandum. Artem porro Galenus comprehensionum & opinionum ad finem quendam uitæ spectantium collectionem esse definit. Aristoteles habitum quendam, recta cum ratione quippiam efficientem, artem esse uoluit. Idem enim ualent ars & habitus cum ratione uera in faciendo positus : cum nulla non ars sit habitus cum ratione rei cuiuspiam efficiens : neq; habitus ex eo genere ullus, qui nomen artis non mereatur. Ars autem omnis in effectione unius cuiuspiam rei uersatur : idq; unum agit & spectat, quemadmodum rectè efficiatur quicque eorum quæ sub artem cadunt : quorumq; principium situm est in eo qui facit, non in eo quod efficitur. Ac proinde arsea nō tractat quæstant, & eueniunt necessariò : sed eorum est, quæ esse, & non esse possunt. Nec in ijs etiam quæ à natura ortum habent uersatur : continent enim hæc principium in seipsis omnino. Arti uero subiectam esse effectiōnem, non actionem ipsam, eodem ipso loco Aristoteles confirmat. Erit igitur ars habitus ad faciendum idoneus, cuiusmodi certè medicina habenda est, quæ sanitatem ipsa uia quadam efficit & morbos pellit. Ea porro uia ac ratio qua id præstat (quam methodum Græci uocant) ars est omnino censenda : quæ certè (ut Galeno lib. de Constit. artis, & de Optima secta placuit) factuarum una est : sanitatem enim ipsa quadantenus efficit, & morbos curat. Nam etsi morborum naturæ medicatrices sunt, ut sexto Epidemiorū Hippocrates uoluit, naturaq; ipsa artifex sit, & animalibus consulat, ut idem ait, non ob id tamen (quod in eius partis commentario doctissimè explicauit Galenus) tolli artem oportet : quin & ars ipsa, & medicus, & medicamenta, & ministri & quæcunq; ad curationem pertinent, recte morbis mederi sanitatemq; efficere dicenda sunt. Natura quidem ut opifex, cætera uero aut ut ministri, aut ut instrumenta. Est enim natura omnium opifex, ut in Arte medicinali scribit Galenus : administrata naturæ ars, medicus uero minister. Nos uero hic unā cum Hippocrate medicinam artem facimus, cum ille hoc loco, & libro de Lege, artis nomine uniuersam hanc medendi disciplinam dignatus sit, dum eam artium præclarissimam nominandam censuit. Et Galenus quoque sexto Epidemiorum, cōmentario in eundem librum quinto, artem medicam dignitate medicis præstare affirmauit. Auerrous quoque id ipsum I. & V. 11. suarum Collectionum libris. Quod & Ammonius in enarratione libri prædicamentorum Aristotelis, caput de qualitate enarrans, atque in proce

proœmio quinq; uocum Porphyrij, & Eustrathij primo Ethicorum conceptis uerbis sensisse sunt uisi. Medicinam siquidem omnes hi artem haud sine magna ratione nominant. quod & habitus quidam sit, & uera ratio sanitatis effectrix; & non sit eorum quæ necessario eueniunt, cum sæpenumero sine suo frustretur ars, (non enim semper sanitas artis admisculo & instrumentorum paratur, ut quotidiana experientia fides confirmat.) Iraque erit profectò medicina ars, si quid Aristoteli tum sexto Moralium, tum in fine Posteriorum resolutiuorum credi debet. Is enim hoc discerniculo scientiam ab arte disiungi uoluit: quod scientia eorum sit, quæ necessaria sunt, nec aliter euenire possunt: ars eorum quæ effici, & quæ esse & non esse queunt. Vetus profectò, & quæ nimium diuulsi-
 10 torum animos torse dubitatio hæc una fuit, efficitne medicina scientia an ars, Quæ nullo negotio transigi breui potest. propriè quidem & à fine indicatione sumpta, totam ipsam artem esse: ut cuius nempe finis sit effectio, non uel meditatio ipsa, uel actio, quod artis proprium esse uult V. I. Ethicorum Aristoteles: efficit namq; sanitatem medicina. Quæ Hippo-
 crate teste nihil planè aliud est, quàm adiectio & detractio: adiectio eorum quæ defunt, detractio eorum quæ superfluum. Nec obstat quòd eam, scientiam in arte medicinali Galenus, & Auicenna capite primo sui primi
 20 Canonis efficiant. Nam etsi posse eam aliquo modo dici ex horum mente scientiam, non negamus, quã scientia est rerum earum quæ sunt cum ueritate comprehensio, siue id experientia, seu ratione fiat, seu opinione, seu coniectura. Quo pacto scientiæ nomen communiter accipi oportere in definitione medicinæ Galenus affirmauit: Et Isaac libro defini-
 tionum, uniuersè magis scientiam definiuit; dum scientiam comprehensionem ueritatis ab anima rerum ad sciendum idonearum esse uoluit. Et Boëtius in libro Prædicamentorum Aristotelis confirmauit. Nihilò secius tamen, medicinam propriè & uerè scientiam non esse as-
 30 struendum est: cum solius scientiæ finis sit, ueritatis per demonstratio-
 nem à causis petitam contemplatio, seu adeptio: ut illud rectissimè Aristoteles dixisse sit uisus, Scire nos unumquodq; tum uerè arbitrari, cum illud per causas suas, principia, & elementa cognoscimus. Etsi enim ple-
 raque ad hunc modum nobis in medicina sunt demonstrata, ueluti homi-
 nem ob id dolere, quòd unum non sit, sed ex multis atque contrarijs constet (quod lib. de Elementis, & de Hominis natura, docuit Hippocrates) Et, pueros plurimo egere alimento, quòd calido natiuo multo polleant. Et, curationem omnem contrario perfici; milleq; eius generis alia: hæc tamen ipsa in id ordinata sunt, ut his cognitis præstitutum finem (qui sanitas est) nanciscamur. Non enim hæc ipsa tantum ut sciamus mente con-
 40 templamur: sed in id, ut scientes ex contrarijs constare hominem, modes-
 rari contraria hæc ad sanitatis tutelam arte ualeamus: atq; hic artis est finis. Quæcunq; enim de subiecti natura, de Elementis, de Temperamen-
 tis, Humoribus, Facultatibus, Naturæ actionibus, Partium usu, & cæteris huiusmodi tractat medicus, in id tractat, & disquirat, ut per hæc uel san-
 nitatem conseruare, uel amissam restituere artis effectioe possit: Si itaq;

Medicina an
scientia, an ars

Lib. de Plat.

scientia ut
ars

In Arte med.

2. Posteri.
capit. 2. & 3.
Physic. cap. 2.

2. 1. 1. 1.
1. 1. 1. 1.

2. 1. 1. 1.
1. 1. 1. 1.

de re totâ statuere è dignitate uoluerimus, medicinam artem, & eam quidē omnium longè clarissimam, unâ cum Hippocrate esse dicemus. Si uerò neotericorum sensa sequi, partem eius quæ *theoreticâ* dicitur scientiam, partem illius operatricem, artem nuncupare poterimus. Sed mihi tamen priore in sententia standum uidetur. Sed ars cur longa ab Hippocrate statuatur, dicendum. Longam porrò ob id artem esse Galenus testatur, quòd operationum suarum omnium ferè occasionem præcipitem habeat ac momentaneam, eaq; ratione difficulter cognobilem. Nec uerò ob id solùm longam esse medendi artem existimandum est: sed multò magis, quòd & illius circa quam uersatur materia non satis usq; tota perspecta sit, longiq; temporis spatium egens probè ut dignoscatur. Quis enim hominum tam multa, tam uaria temperamenta, naturam omnem, & naturæ in quoque admirandas & abditas effectiões, potestates, proprietatesq; (quas *idiosyncrasias* uocant) unquam exactè nouit? cur hic bubulam, suilam ille: unus caseum, poma alter auerferetur? Cur hic difficillima concoquat, facilia alter conficere non possit? Cur unū ad soluendam aluum lenē medicamentum satis sit, alteri ne ualidum quidem sufficiat? Hæc profectò ea sunt, quæ artis tum magnitudinem, tum uerò longitudinem præcipuè declarant. Ad quod facit, quòd cū bona multaq; medicinæ pars experientis rerum ad curationē utilium earumq; obseruatione nitatur (quòd inuentionis artis uetustissimum principium, autore Galeno, experientia sit) ad experientiam autem habendam longo sit usu opus, ut idemet Galenus tertio Meth. tradit: efficitur profectò, ut longam omnino ob hæc omnia fieri artem necesse sit. Quam longiorem item efficere solent, nascentium in dies morborum noua incognitaq; natura: tot item remediōrum excogitata in id ratio. Quis enim ante annos plus minus octoginta, Gallici morbi naturam, causas, & quæ affert symptomata: Quis medendi morbi rationem per ligni Guaiaci decoctum, & paratas ex hydragyro unctiones nouerat? Multa præsidiorū genera in usus hominū utilissima recens à nostris inuenta hac ætate sunt, antiquis illis prorsus ignota: ut de Ambra, Moscho, Santalis, Siliqua Aegyptiâ, Myrobalanis, nostratē Rhabbarbo, Caphura, & id genus alijs multis, constans omnium assertio est. Testatur Galenus x i i i i. Methodi, plurima ætate sua inuenta fuisse, prioribus seculis prorsus ignota: ut de Myrmeciarum noua suo tempore excogitata à quodam ratione eodem loco confirmat. Et v i. Methodi multa à se medicamenta inuenta, nondum à quoquam in usus hominum prodita, ipse de se gloriatur. Cū uera methodus (ut eodem ipso loco idem affirmat) uel nunc etiam post tot tantosq; medicos, non solùm meliora medicamenta quàm prius fuere, sed etiam uniuersum curationis modum inuenire queat: ut haud immeritò Plinius ob hanc rerum in medicina nouitatem, & auxiliorum curationisq; immutatū passim usum, arte medica nullam inconstantiorem esse ingenue est professus. Atq; hæc de artis longitudine dicta sint.

Occasio cur præceptis est, ob citam materiæ transmutationem: materiam autem, corpus intelligere humanū circa quod ars uersatur, oportet.

In Intro-
florio.

Lib. 1. Nat.
hist. cap. 1.

Occasio cur
præceptis.

et. Fluit enim & transmutatur perpetuo corpus. Vnde est illud Galeni in Arte medicinali, alterari nos quidem à quibusdam necessariò: ab ijs insquam quæ nulla est cuiusdã ratio, qualia sunt aër, cibus, potio, somnus, uigilia, motus, quies, plenitas, inanitas, & ea quæ animi pathemata nominantur: dico autem iram, mororem, metum, curam, sollicitudinem, tristitiam, immodicã studiã: istæ enim omnia à naturali statu corpus euerunt. Occasionem uerò in præsens agendorum opportunitatem intelliges, re oportet, quam præcipitem ipsa corporis alterationis & mutationis exposita natura facit.

- Experimentum autem & ipsum quoque periculosum materiæ ratione. Hominem namq; materiæ uicẽ medicina tractat: rem quidẽ omnium nobilissimam, atque perfectissimam, in qua periclitari minime licet, ob id ea in humano corpore experiri quæ non satis sint nobis suis uiribus perspecta & cognita, longocq; usu explorata, periculosissimum omnes arbitrantur. Vnde illud appositissimẽ sexto de Sanit. tuen. dixisse Galenus est usus, Experimentiam normæ uice habendam perpetuò esse eorum quæ excogitauerimus: nec scribendum pro utili quicquam esse, cuius non fuerimus uim experti. Nam si id auxiliij uicẽ adhibueris, quod minime exploratũ habeas, idq; noxam adferat, in summum uitæ discrimen hominem adduces: ut haud sine magna ratione illud dixerit Galenus, In corpore humano illa experiri quæ non sunt experientia comprobata, citra periculum non esse: cum mala experientia ad totius animalis interitum uiam faciat. Non enim perinde ut ligna, ferrum, coria, cæteraq; uilis momenti artifices reliquit, sic hominem medicus tractat. In illis enim impune experiri omnia licet, ut quæ insensilia sint, & quæ in illis contingit actura farciri nullo negotio possit. Hominem si lædas, in uitæ discrimen agis, & sæpe etiam interimis. Quam rem pulchrè Plinius animaduertens, in nullo alio periculosius mendacium esse, quàm in eo, qui se falso medicum profiteatur, ingenuè est professus. Nulli (inquit) magis quàm se medicum profitemi statim creditur: cum sit tamen in nullo mendacio periculum maius. Negotiantur enim (subdit) animas nostras, & experimenta per mortes agunt. Quid hoc ad cautionem professionis medicæ (ne, inquam, se temerè medicos esse profiteantur, qui non sunt: quicq; si bi uiam ad hominum salutem multa multarum rerum cognitione & usu non præstruxerunt) aut prudentius, aut accommodatius dici potest? Quid ad deterrendos homines, ne se incautè quibusuis se medicos profitentibus credant, appositius? Qui enim nulla methodo ac ratione munitus, nulla experientiæ fide septus ad curandum ingreditur, is profectò negotiari iure animas nostras, ut Plinius censet, non morbis mederi dicens est. Experimentum autem, auctorẽ Galeno lib. de Opti. secta. est eius, quod frequenter & eodem modo uisum est, comprehensio atq; memoria. Libro uerò de subfiguratione Empirica, Experientiam appellauit, quam à se quispiam intuitu ipso deprehenderit. Fieri autem experientiam ex propria intuitionẽ, historia & congruo de re simili ad similem transitu: Theutas autor grauissimus referẽte Galeno prodidit. Et propterea rectè definiri

Experimentum cur periculosum.

In comment. huius Apho.

Lib. 29. Nat. histor. cap. 1.

definiri experientiam si quis dicat, memoriam esse eorum quæ sæpe & eodem modo perspecta sunt. Quod si quis pro memoria observationem posuerit, erit utique experientia observatio eorum quæ sæpe eodem modo fuerint uisa atque explorata. Quemadmodum uero ex plurimis experimentis tota constatur ars, ita experimenta singula ex experientijs multis, id est observationibus conficiuntur: quarum scientissimum esse medicum oportet, ne falli, ne periclitari in experiundo, & infamiae notam subire inscientia rerum utilium possit.

*Iudicium cur
difficile.*

Iudicium difficile dixit Hippocrates: & merito quidem. Nam cum sit iudiciū ratio ipsa, quod per eam quæ recte ad hominis tutelam sunt facienda dijudicentur & expendantur, difficile profecto id in arte est. Pressa enim & uera rerumque ex arte sunt ratio, non facile (ut affirmat Galenus) inuenitur, alijs aliud de eadem re sentientibus: quod obscura & abdita sit rerum ueritas atque notio, qua quicque quale est cognoscitur, & cur hoc uel illud agat. Inducant id sectarum in arte medicinali tum dissensio, tum multiplicitas. Neque enim si ueritas (ut recte Galenus tradit) esset inuentu facilis, tot ac tanti uiri qui illam miris laboribus perquisierunt in tam contrarias sectas essent dispersi. unquam. Empiricis porro aliud iudiciū quam ratio esse uidetur, nempe ea quæ sit illorum quæ per experientiam inuenta fuerint auxiliorum dijudicatio. Quæ sanè & ipsa difficilis admodum est. Plurimis enim adhibitis ægri causa remedijs, difficile dictu est, utrum illorum magis iuuerit. His igitur ex causis omnibus iudicium rerum perdifficile habendum est.

*Admodum
difficile.*

Sequitur uero ea nunc explicanda pars, in qua Hippocrates consultoribus partes & adhortantis sibi sumplisse uidetur: dum & medicū & ægrum ministrosque, sui quicunque officij admonet, inquit, Non solum medicum præstare oportere necessaria facientem: sed & ægrum, & assidentem, & externam. Hac in re una atque sententia, uniuersam medendi rationem complexus. Nam cum ars medica eodem Hippocrate autore, his tribus maxime constet, morbo, ægro, ac medico artis administro, tum profecto fideliter est omnis artis ratio processura, cum medicus, æger, ministri, & externa adhibita pro ratione & in tempore omnia fuerint, ac sui quisque muneris rationem recte obauerit.

*Admodum
difficile.*

*de Popul-
rid morbo.*

Itaque quid medici nomine intelligendum in præfens sit, quod illius præcipuum munus: quod item ægri & assidentium ynarrare ad partis huius longè utilissimæ expositionem ingrediemur. Medici uero nomen & latissime patet, & maius omnino quiddam est; atque diuinius, quam uulgo sit existimatum. Est enim medicus naturæ minister, autoribus Hippocrate atque Galeno. Tanti uero medicum fecisse Hippocratem legimus, ut illum numinis cuiusdam instar habendam censuerit: libro enim de probitate ait, *ἰατρίῃ γὰρ οὐκ ἔστιν ἄλλο, ἢ θεοῦ*. Medicus (inquit) Philosophus, Deo par. Veteribus profecto solenne illud fuit, ut quæ ipsi ornari uellent, ea splendidis & illustribus titulis condecorarent: unde & medicamentorum compositiones quasdam à uirum quibus pollebant excellentia, uocabant; ut Nicolaus Myrepsius in suo antidotorum libro autor est.

*Hipp. & Epi-
dem. Gal. co-
ment. 2. ad 1.
Epid. 9. de
Placitis Hip-
po et Plat. &
in Arte me-
dicæ.*

de Hippo

Hæc

Hæc autem medici ab Hippocrate profecta laus, & si maior multo atque illustrior, quam ut illi neccuipiam alteri artifice congruere possit, haberi debet, id tamen Hippocrati suæ arti indulgenti, & paterno propè affectu (cùm esset ipse medicinæ parens, tantæq; artis cultores diuinis planè honoribus honestandos censuisset) plus æquo nimium tribuenti condonandum. Quà enim Philosophum esse debere medicum affirmauit, id planè sensisse est uisus, omnium rerum gnarum atq; scientem oportere esse medicum: quod & ipse libro de Articulis testatur. Multarum (inquit) rerum peritiā medicus habeat. Ac proinde Galenus medici nomen latè
 10 patere, & ad Gymnasticen, & tuendæ ualeitudinis artem, & ad curatricem propriè pertinere (quod hæc prima totius artis pars sit constituta, unde medici sunt uocati) libro ad Trazybulum est testatus. Eum enim qui se medici nomine dignum existimarit: quicq; excellens & suæ artis probè callens haberi uult, oportet non natura modo, sed doctrina, institutione, industria, & tempore, ceu ducibus quibusdam artis sibi notionem parare: ad hæc ut ueritatis infano quodam amore ceu afflatus teneatur: tum ut quæ à clarissimis ueterum tradita sunt, ea improbo quodam labore discere, ac explorare, adhibito iudicio aggrediatur. Ac proinde quò isthæc omnia medicus consequatur, perspicaci ipsū esse natura, recta à puero
 20 institutione & exercitatione in optimis quibusq; disciplinis esse omnino oportet. Methodumq; eam habere & exercere, quæ id quod suo pte ingens nio ac diligentia adeptus est, experiri & in usus hominum ducere possit. Quod libro de Genitura animaduertens Hippocrates, opponere se contrarium instantibus & morbis & naturis, & temporibus & ætatibus medicum oportere affirmat. Scribens autem ad Hippocratem Democritus, hominis naturam, tum morbi ac temporum illius, atq; anni constitutionem nosse, morbosq; ritè curare medicum debere, hæc muneris sui esse astruxit. At uerò quàm uitæ integritate & innocentia admirandum, moribus insignem, instituto rigidum, omni animi cultu excellentem, iustitia, cæterisque uirtutibus, imprimis uerò modestia atq; prudentia ornatum esse medicum uelit Hippocrates, ex his quæ idem lib. de Medico, de Præceptionibus medicis, de Probitate, tum ex his quæ in iureiurando scripsit, intueri licet. Ex eius enim atq; Galeni sensis perfectissimi medici speciem ac formam huc de industria adferre commodissimum uisum est: ut quanta sit medici dignitas & excellentia, quæ natura, quod illius præcipuum munus, ut opportuna sese præster facientē (quod hic iubet Hippocrates) scire in artis admirationem ualeamus.

Medicum igitur cōsummatum, seu maius perfectum eum Galenus nominat, qui in rerum contemplatione & actione omnes numeros impleuit. Optimum uerò illum, qui omnia quæ ad artis rationē morborumq; curationem pertinent, summa & optima agit ratione, hoc est, methodo certa, ut in definitionum libro scripsisse est uisus: si modò is liber Galeni est habendus. Omnes uerò numeros implere is iure medicus dicetur, qui eorum quæ ad animi cultum & mores, quæ ad corporis decentem habitum & ornatum, quæ demum ad exactam medendi rationem pertinent,

Ex lib. de lege Hippo. & Gal. 1. de Natur. sic. et lib. de Constit. artis.

Democritus epist. ad Hipp. & Hippocratis lib. de præf. medicina.

nihil planè omiserit.

Expedit uerò in primis medicum animo modestum & pium, incorruptis sanctisque moribus esse, numinisque maximè & metuentem & obseruantem, illudque actionum suarum omnium ducem, autorem, effectoremque sibi proponere. Medicina enim (quod libro de Probitate testatur Hippocrates) erga deos reuerenter se habere comperitur. Medicisq; numini ualde tribuunt, quod ars medica (ut idem lib. de Veteri medicina tradit). Deo accepta fertur, dignaque habita, quæ illi adscriberetur: ac proinde ut scriptura ait, Omnis medela à domino Deo est. Quod intuens Dîus Mesuëus rectissimè illud dixisse est uisus: In cunctis quæ à nobis fiunt præponendum esse Deum, ut securi atque fidentes experiri cuncta possimus. Quæ bene ac feliciter in curationibus cedunt, id omne numini, non uiris nostris adscribamus. Nihil enim medicus habet quod non à Deo optimo Maximo acceperit. Humanitate uerò quanta maxime uti potest atque beneficentia in omnes, præcipuè autem peregrinos & egenos, utatur: si quando se ferendæ opis occasio obtulerit. Sic enim libro de Præceptionibus medicis iubet Hippocrates. Nam si erga homines amor atque humanitas adfuerint, erga artem item amor comparebit. Studeat itaque Hippocratis atque Empedoclis exemplo de hominibus bene mereri, idque officiorum tum magnitudine tum crebritate ritè medendo: non quaestus, aut auræ popularis captandæ gratia. Sic enim præcitato loco Hippocrates & Galenus V I I, Meth. medendi iubent, Humanitate namque, pioque erga homines benemerendi studio Hippocrates Empedoclesque medebantur, ut I X. de Placitis lib. testatur Galenus. Quæ cura medico uel in primis præcipua esse debet. Siquidem quod Plinius ait, Diuinum est iuuare mortales, quo iuuandi studio nullum maius, nullum homine dignius est omnino habendum. Ab omni uerò animi perturbatione, ira inquam, liuore, odio, amore, cæterisque animi ægritudinibus alienissimè esse omnino frugi medicum oportet: ne in gratiam quicquam loquatur aut agat: uel odio furisq; agitatus à recto dessectat. Est enim summus cogitationum & actionum nostrarum omnium inspector & ultor Deus qui iudicat. Sunt & cæli qui arguunt, & elementa quæ faciunt ut Dîus Mesuëus dixit. Postremò cruciatus Gehennæ. Comitæ porro, humanitate, gratia, ac summa fide ægros inuisat, officiosumque se illis & industrium, impigrumque præbeat. Hæc enim fiduciam ægro de medico magnâ conciliant: & summam uirtutis & excellentiæ medici opinionem pariunt.

In primis uerò sui rationem habere medicum decet, ne aut sui contemptum pariat, aut se asperum, agrestem, superbumque ægro præstet. Ob id Galenus medicum eum qui laude dignus futurus sit, uult omni ex parte decorum seruare, ut humanus, moderatus atque iucundus cum sit, grauitatem sibi in primis retinendam putet. Nisi enim medicum æger ut Deum tutelarem quendam admiretur, (ait idem) nunquam illius præceptis obtemperauerit: deceptus eundem & aspectu, & sermonibus, & incessu, atque ad ægros ingressu (quod Hippocrates atque Galenus monent) omni corporis habitu maiestatem quasi quandam, sed fastu tamen atque superbia carentem

g. Natur. hyp.

Ex Hipp. lib.
de decenti or
natu.

Hipp. i. Præ
feg.

Comm. 4. in
sextâ Epide.
Hipp. c. uen.
illius Aphor.
Introitus, ser
mones.

Vbi supra in
medicis.

rentem seruare. ut frons, oculi, uultus, incessus, sessio, gestus, decorum semper referant. Vestibus porro (quod iubet Hippocrates) nitidis, cultis, atq; etiam in ægrorum gratiam odoratis uti decens est. Nitore enim & mundities medicum gratiosum & amabilem magis faciunt. Sed inter cætera cuncta nihil æquè quicquam medici dignitatem fide & taciturnitate illustrare posse uidetur. In eo autem maximè medici fides elucet, si, quod ad ægros sanandos attinet, ita morbis proficit, ut ne quid noceat, ut uictus congruam rationem morbis ægrisq; commodam præscribat, ut quod unicuiq; morbo curando idoneū fuerit, id fide summa dari iubeat: quod
 10 præcipuum medici munus esse, primo de Elementis, uoluit Galenus, ut noxia & deleteria quæ sunt noxamq; aliquam homini allatura, ea omni-
 no ne prodat nec dari unquam sinat. Quæ in morborum curationibus uiderit, quæq; resecta notam sunt ægro aliquam allatura, ceu arcanum contineat, nec cuiquam pandat: sic enim Hippocrates iubet. Ignominia enim plenum est ægri famam prodere, & fidei nostræ commissa continere non posse.

Quod uerò ad artis eius, cuius se artificem dici uult, rationem attinet, Naturæ omnis gnarum esse medicum oportere Galenus rectissimè censuit. Vnde illud Democriti ad Hippocratem scribentis manasse uidetur,
 15 ut medicus hominis naturam in primis consideret. Itaq; hominis temperiem, habitudinem, structuram, nexum, ætatem, sexum, humores, membra, membrorum uarios positus atq; usus, actiones deniq; omnes & facultates, quibus humanum regitur corpus scire medicum conuenit. Ad hæceorum à quibus uariè afficimur notionem omnem tenere, Aëris dico, temporum ac tempestatum, cœli, regionis, uentorum, imbrium, anni constitutionis, somni item, uigiliarum, motionis, quietis, alimentorum quibus foueri substantiam nostram contingit, ac potuū uires ac potestas omnes, quidq; in nobis possint scire. Quid fontes, flumina, riuī, paludes, stagna, maria, lacus: quid montes, specus, planities, campi, uineæ,
 20 horti, arua, prataq; cōferant, & id nōsse. In primis uerò (quod 1. de Antidotis monet Galenus) stirpiū ac metallorum, si fieri possit omnium, aut saltem complurium peritiā habeat. Morborum discrimina, causas, symptomata, sedes affectas, signa, exactissimè discernere & methodo certa affectus curare omni studio atque labore nitatur. Quod certè est feliciter effecturus, si probe cognito morbo (quod initium methodi medendi esse uoluit Galenus) paratam in id habeat præsidiorum copiam. Si etiam morborum tempora, decretoria, & naturæ in morbis propulsandis motus modosq; animaduenerit omnes, & ab his omnibus congruentes & ad morbum curandum idoneas sumpserit indicationes. Quæ propria me-
 25 dici rectè curantis est ratio, si quæ in ægri salutem molitur ac meditatur omnia, id indicatione efficiat. Talem profectò nobis medicum proposuisse hoc loco Hippocrates mihi est uisus, qui ex Apollinis aut Aesculapii familia originem ducens generosos hos ducat spiritus, & se opportuna facientem præstet. Opportuna autem fecerit, si idonea curando morbo auxilia in tempore adhibuerit: ut si mittere sanguinem, medicamentum

Lib. de medi-
co.1. de Popul.
morb.Hippo. in iu-
reiu.1. de iurciuran-
do.

2. Meth.

Hipp. 1. Epi-
dem. 2. Gal.
iisdem Anic.
Fen 2. princ.
Cano.

1. de Antidotis

2. Meth.

2. et 3. Meth.

dare, cucurbitulas admouere, cataplasma imponere, fortū deniq; unctio-
ne, aut frictione ægrum delinire oporteat, id suū quoq; tempore effe-
rit. Si cibum item ac potum ceteraq; ad morbum propellendum bene
faciētia opportunē imperarit. Sic enim & rectē morbos curauerit, (quod
propriū medici munus esse uoluit Galenus) & se opportuna facientem
(quod hic iubet Hippocrates) præstiterit.

Nec uerò medicum solum suo munere rectē fungi, sed & ægrum quos-
que multò magis oportet, ut de cuius nimirum uitæ atq; salute agatur.

Est autem ægri officium, imperata à medico facere, & in nullo propriæ
indulgere uoluptati, unaq; cum medico, morbo reluctari. Sic enim Hip-
pocrates l. de Popul. morb. Ars, inquit, his tribus constat, morbo, ægro,
& medico artis administro: Aegri est, (subdit) unā cum medico morbo
reluctari. Quem locum enarrans Galenus, ita de omni ægri officio disse-
ruit. Oppugnant, inquit, sese mutuò, & ut ita dicam, inter sese depugnant
ac dimicant medicus & morbus. Morbum enim studet medicus euertere,
illi contrā, ut ne sit inferior propositum est. Tertius est præter ipsos
æger: qui, si quidem medico sit audiens, & faciat imperata, socius efficitur
huic, morbo hostis. Qui ab eo si descuerit ac quæ dicit morbus exequa-
tur, duobus nominibus medico facit iniuriam: uno quidem, quod desti-
tuerit solum: altero, quod alterum fecerit qui erat ante unus. Enim uero
duo necesse est uno præstent: Porro aperte imperata facit morbi deserto
medico æger, ubi cum ei interdicit medicus frigida potione, ille à febris
ardore adducitur, ut istud committat. Itidem si lauet, aut uinum bibat,
aut eiusmodi aliud, à quibus abstinere eum uolebat medicus, nā mor-
bum ille scilicet augebit faciundis ijs, quæ illi placent, atq; medicum pro-
det, faciendo quæ non uult. Medici enim boni autore Hippocrate con-
uenientia tantum imperant: Aegri itaq; officium est, ut salutaria consu-
lenti pareat, nec in aliquo propriæ indulgeat uoluptati, ut in huius apho-
rismi commētario monet Galenus. Medicum insuper ut numen aliquod
salutare colat, ac reueretur, illiq; secundum Deum salutem acceptam
referat. Honore enim suo non defraudandum medicum sacra edocent
eloquia. Nec non uerò laborum & operæ medici nullam habeat curam
ut quando æger operosa medici manu salutem adeptus est, ne tanti se be-
neficii immemorem præstet, in primis illi cauendū est.

Sed hæc de ægri officio. De assidētiū modò dicamus. Hos uerò pru-
dentes & rei gerēda idoneos maximè esse oportet, ut & iussa ministrent,
& in tempore omnia faciant: nihil temerè, sordidè, petulanter, nihil in-
cautè: omnia prudēter, sedatè, modestè: omnia placidè quæ facere iussi
sunt præstent. Iracundi, molesti, desides ne sint. Ab huiusmodi enim ui-
tijs offendi quā maximè ægri solent. Sedulitate uerò in primis, comita-
te, & gratia sese obsequentiſsimos officioſissimosq; præbeant: nihil quic-
quam aliud præter citam ægri sanationem cogitantes. Exteriora porro
omnia adsint apparatus. Nam propter illa (ut ait Galenus) plerūq; uel
precognitiōem, uel curationem interrumpi contingit. Exteriora autem
sunt, habitationes, sedes, aspectus, lumina, lecti, uasa, atq; stragula: quæ
quidem

quidē omnia culta nitidaq; & agro quā gratissima esse uel Galen^{tes} testimonio oportet: Tum & quæ spectante agro nuntiantur aut aguntur, quæ iram, tristitiam, mororem, metum, aut aliquem alium affectum supra morbum infligere ægrotanti queunt. Longissimē enim abesse isthæc omnia quæ commouere agrum ullatenus possunt, maxime conuenit. Cui uerò diuino beneficio adesse isthæc omnia contigerit, prospera sunt omnia euentura. Hoc nobis Hippocratem graui hac sententia significare uoluisse perspectum habere debemus. Itaq; ut uniuersam orationem Hippocratis breui epologo cōcludamus, Cū breuis hominis uita sit, ars uero medendi longissima, & penē immensa, id a nobis est omni studio cōtendendum, ut summa diligentia indefessiq; labore aphoristica doctrina artem hanc nanciscamur, sinemq; illius adipisci conemur. Artem autem longam indicant, occasio operandi præceps, iudicij rerum difficultas, & experientia periculum. Omnia porro ex ratione fecerit, qui se suo munere dignum præstiterit: Qui omnia suo tempore, ordine, mensura, modo, & congrua qualitate apparatumq; in agri alleuationem exhibuerit: Qui fidos ac prudentes, agroq; quā maxime gratos ministros adhibuerit: Qui externa omnia commoda aptaq; & salutaria habuerit: Qui deniq; scopum hunc sibi in animo proposuerit, agri salutem. Id nobis ut indicaret Hippocrates, nostrisq; nos officij commo- neret, grauem hanc sententiam protulisse censendus est.

Quarti libri Enarrationum medicinarum finis.

B 3

*Comment. 4. in
6. de Popula.
morb. Hippo-
cratis.*

*in 6. de
morb. Hippo-
cratis.*

*in 6. de
morb. Hippo-
cratis.*

FRANCISCI VALLERIO- LAE MEDICI ENARRA- TIONVM MEDICINA- LIVM LIBER

QVINTVS.

*Austrum uentum, qui ab omnibus medicina auctoribus calidus esse ponitur,
frigidum suapte natura esse, contra receptam uulgo de eo opinionem: &
cur calidus nobis appareat.*

ENARRATIO PRIMA.

DE VENTIS differere non ad Philoso-
phum solum, sed & ad medicum multo ma-
ximè pertinere uidetur: quòd ad morbo-
rum presertim popularium cognitionem,
ut uult Hippocrates, ad regionum & terræ
tractuum dignoscendam naturam, ad con-
stitutionum anni uarietatem, unde uarij
generis morbi nascuntur, exactius perpen-
dendam: & quid uentorum singuli in no-
bis operentur scire oportere medicū, Hip-

pocratis & Galeni testimonio constat. Quamobrem cū de Austri na-
tura, temperatura, atq; effectibus cogitarem, non satis ea in re constare
mihi sum uisus: cū aliud summorum uirorum non dilutæ autoritatis
assertio, aliud ratio ipsa animo suggerere uideretur. Siquidem enim ad
iuratorum testimonio standum sit, calidum & humidum esse uentum
omnes testatissima fide confirmant: sic enim ea de re libro de aëre, aquis,
& locis, uetustissimus Hippocrates:

*ἡ τις μὲν πόλις πῶς τὴν ἀνέμῳ καὶ τῇ θερμότητι τοῦ αἵματος ἐστὶν ἡμετέρας
ἀνθρώπων ἡ καὶ τῇ φύσει τοῦ αἵματος, ὅτι αὐτὴν τὰ πᾶσι τὴν ἀνέμῳ καὶ τῇ θερμότητι*

Quæcunque (inquit) ciuitas uentis exposita est calidis (puto autem
eos qui inter brumalem solis exortum itidemq; occasum perflant) huic
hi uenti sunt peculiare. Hactenus Hippocrates. Quamobrem cū aus-
ter uerè medius sit eorum uentorum qui ab brumali exortu in bruma-
lem occasum perflant, ut ex uentorum positione ab Aristotele secun-
do meteororum descripta euidentissimè constat, planè sequitur de Hip-
pocratis sententia, uentum hunc calidum esse. Quòd rursus eiusdem au-
toris in Aphorismis, & libro de Humoribus sententia, plenius confirma-
tur, dum utrobique inquit,

καὶ τὸν θερμὸν, ἀχνύμενον, καρυκαίνον, καὶ τὸν διαλυτικόν.

Austri (inquit) auditum hebetantes, caliginosi, caput grauantes, pi-
gri, dissoluentes. Quam quidem sententiam pulchrè enarrans Galenus,
isthæc

*Lib. de aëre,
aquis et locis.*

*Vbi supra, et
in cōment. ad
libr. Epidem.
Hipp.*

*3. Aphor. 28.
lib. 5. & lib.
de Humor.*

isthæc omnia ob austri temperaturam calidam & humidam prouenire, summa ratione affirmat.

τὴν δὲ αὐστρίαν δὲ ὅτι αἱ νύκτες βαρυντικαὶ πᾶσαι, καὶ ἀχλὺς ἐν τῇ ὁψι, ἢ χαλεπὴ ἐκ τῆς ἀφροσύνης αὐτῆς καὶ πνεύματος, θερμὸς καὶ ὑγρὸς τὴν αὐστρίαν ὑπάρχειν.

Causam uerò (ait) ob quam austri reddant auditum grauiorem, & uisum caliginosum, non est difficile ex eius temperatura cognoscere: quæ calida & humida natura est. Et item commentario duodecimo eiusdem sectionis aphorismum illum enarrans, Si hyems australis & pluuiosa & serena fuerit: Austrinam hyemem calidam & humidam esse statuit: ut intelligatur, Austri temperaturam calidam & humidam esse. Quaniquam quidem, quod ad illius caliditatem pertinet, constantissimum id sit, ut apud nos calidus sit qui Septentrionem uersus habitamus: non sic autem de humiditate: Austros enim quosdam non raro siccos esse contingit, in quiente libro de humoribus Hippocrate, siccitates interdum austrinas, interdum aquilonias esse. Quod & Aristoteles prima problematum sectione confirmare est uisus: inquirens, cur Austri sicci febres generent. Et Galenus commentario. I I I. in tertium de Popularibus morbis Hippocratis. Non omnis, inquit, Auster humidus est, uidetur enim siccus alis quando esse. Siccos autem Austros eos Aristoteles intelligit, qui aquæ expertes sunt, nec pluuias secum adferunt, ob idq; in aquosos uocat problemate X L I X. X X V I. sectionis problematum. Ex horum itaque tantorum uirorum assertionem, ipsa denique experientia duce (cui perpetuo dubijs in rebus inhærendum scientissimi quique affirmant) austrum calidum esse testatissimum relinquitur: quod ab effectis quæ illo flante in animantium corporibus uisuntur, fieri item euidentissimum potest. siquidem & grauiora, & dissoluta, & obeundis actionibus parum idonea austri flatu redduntur animantium corpora: non alia sanè (ut Galenus interpretatur) ratione, quam quod caliditate humiditateq; sua, mala hæc inferre sit aptus: uti contra a aquilo siccitate sua frigiditateq; corpora robustiora facere, uegetiora, & ad motus promptiora, & melius audientia. Huic item rei & ipsa quoque uentorum positio atq; situs unde flare incipiunt, succinere uidetur. Nam cum a aquilo uentus omnium frigidissimus, ab Arcto seu Vrsæ extremo orbis cardine initium ducat: (quæ docta est Aristotelis sententia) huic autem oppositus secundum rectam diametrum Auster sit, ut qui nimirum a meridie altero item cardine, ad nos dimanet, uel eiusdem autoris sententia, isq; ad nos è longinquo perq; ardentia torridæ zonæ loca permeet, necessarium quidem uidetur, caliditate maxima præditum ad nos peruenire, atq; eò maximè si non ab altero cardine Vrsæ opposito, sed ab æstiuo solstitio (ut I I. Meteororum conceptis uerbis Aristoteles tradit) initia ducat. Nec enim ea de re Aristoteles sibi consentire uidetur, cum modò Austrum à meridie flare affirmet, (uti cap. I I I. ueteris uersionis, numero X V I. & item rursus cap. V I. secundi Meteor. uentorum positionem methodo describens) modò uerò non à meridie, loco Vrsæ opposito, sed ab æstiuo solstitio, ut eiusdem libri cap. V. numero X X. ueteris uersionis. Non solum autem dubius in hac re

Problem. 23.
primi. & 49.
26. sectionis.

Austri sicci
qui.

1. Apho. com
ment. 5.

1. Meteor.
cap. 4. & 6.
2. Meteor. ca
pit. 4. & 6.

Cap. 5. num.
20. 5. uersionis.

Cap. 4. scilicet
di Meteor.
num. 16.

Aristoteles, nec sibi satis constans, sed etiam contrarius sibi ipsi est: cum eodem ipso capite quinto, uelit Austrum neque ab altero polo, neque ab hyberno solstitio, sed ab exusta terrarum parte spirare: cum superioribus capitibus I I I I. & V I. eum ipsum uentum à meridie parte Vrsæ opposita, alteroq; mundi cardine spirare dixisset. Aristotelis uerba appingam, ne tanto auctori imposuisse fido lectori uideri possim.

ἔτι δὲ τὸ γινώσκον μελέσει πάλιν, ὅτι αὐτὸς τὸ πρὸς ἀρκτὸς καὶ μεσημέριος, καὶ αὐτὸς αὐτὸν, καὶ αὐτὸς γὰρ βορέας καὶ ὁ πρὸς γινώσκον πρὸς ἀρκτὸς, ὁ γὰρ ἡλίου τὸ πρὸς μέγιστον ἐκ ἐκείνου καὶ τὸ πρὸς, ἀλλὰ πρὸς τὸ πρὸς, καὶ ἐκ τῶν αὐτῶν, ὅτι δύναται δὲ καὶ ἀνεπὶ τὸν αὐτὸν.

Adhuc (inquit) quod fiant maximè ab Vrsæ & meridie uenti, eadem causa est: omnium nanque uentorum plurimi Aquilones & Austri spirare solent. Nam sol hæc una loca non adit, sed ad ea sese applicat, ab eisq; dimouet: ad occasum uerò & exortum continuè fertur.

Vult hoc loco conceptis explicatisq; uerbis Aristoteles, eam ob causam Aquilones & Austros præ cæteris uentorum plurimum fieri, quod ab ijs locis prodeant, unde uenti flare maximè consueuerint, nempe ab Vrsæ & meridie: ad quæ loca cum sol nunquam adeat (nempe extremos mundi cardines) sit, ut plurima inde exhalatio nascatur, quæ ab sole minimè absumpta, uentorum huiusmodi sit copiosa materia. An non hic bellissimè Aristoteles à duobus mundi cardinibus Vrsæ & meridie Aquilones & Austros flare affirmauit? Nisi enim hoc loco per meridiem alterum mundi polum Vrsæ oppositum intelligas, uerum esse non poterit quod hic dicitur, solem motu suo hæc loca non adire, nunquam enim uel Vrsam, uel alterum polum sol motu suo contingit, cum ultra duos tropicos non progrediatur, ut apud Ptolemæum lib. I. I. Almagesti est uidere. Sed rursus paulò post idem autor id ipsum confirmans, austrum à meridie flare ijs uerbis pronuntiauit.

Cap. 4.

Καλόντι δ' ἐν μέσῳ τῇ ἀρκτὸς, βορέας ἐν δ' ἀρκτὸς μεσημέριος, ὅτι αὐτὸς αὐτὸν.

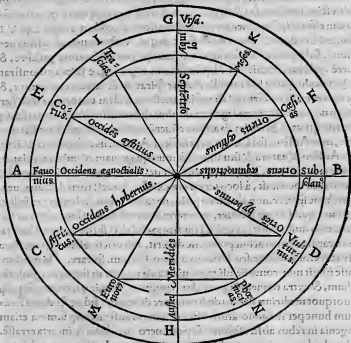
Vocantur (inquit) qui ab arcto seu Vrsæ fiant Aquilones, qui uerò à meridie Austri.

Ventorum autem singulatim omnium positum describens, Austrum Aquiloni oppositum constituit, & à contrario illi loco secundum diametrum flare scribit. Eius uerba hæc sunt.

Ἦς τὸ ἐξ ὧν ἐκείνου ἀρκτὸς τὸ πρὸς γινώσκον πρὸς ἀρκτὸς, καὶ ἐξ ὧν, μεσημέριος, ἀρκτὸς δὲ ἀρκτὸς αὐτὸν πρὸς ὧν αὐτὸν.

Boreas (inquit) ab arcto hic enim Vrsæ. Contrarius autem huic Auster, à meridie enim est unde spirat, & autem & contraria sunt, cum per diametrum distent. Ventorum autem positum ad quem modum Aristoteles descripsit, hic apponere uisum est: ut à qua parte singuli prodeant ex illius mente constare possit: ostendamq; in austrini flatus enarrando positum, dubium ualde nec sibi perpetuò constantem Aristotelem fuisse: cum modò ab una parte, modò ab alia flare dixerit. A quatuor enim mundi cardinibus seu angulis, quatuor præcipuos constituit uentos. Ab ortu scilicet & occasu æquinoctialibus duos, Zephyrum & Apeliotem, Ab Vrsæ & meridie duos, Aquilonem & Austrum. Ab oriente æstiuo

æstiuo & occidente hyberno alios duos, Cæciam & Africum. Contrà ab oriente hyberno & occidente æstiuo duos alios, Eurum & Argesten. Quatuor autem inter hos medios, ut in totum duodecim sint uenti ad hunc modum coordinati:

Ex hac uentorum coordinatione ab Aristotele secundi Meteor. cap. V I. posita, abundè constat, Austrum secundum diametrum aquiloni oppositum esse, uti & ipsemet ingenuè hoc ipso capite confitetur. Quamobrem cum Aquilo ab extremo orbis cardine, Vrfa, initium ducat: & Austrum quoque ab altero illi opposito puncto flare (siquidem contrarij hi uenti sunt) necessarium quidem erit. At hoc ipsum altero loco Aristoteles negat his uerbis:

ὁ δὲ νότος οὐκ ἐκ τοῦ ἀπὸ τοῦ ἀρκτικού πνεύματος ἀναστὰς, ἀλλ' ἐκ τοῦ ἀπὸ τοῦ ἀρκτικού πνεύματος ἀναστὰς.

2. Meteor. ca
p. 5. m. 20.

Auster (inquit) ab æstiuâ uersione & non ab altera Vrfa spirat. Eius rursus sub finem capitis quinti.

ὁ νότος οὐκ ἐκ τοῦ ἀπὸ τοῦ ἀρκτικού πνεύματος ἀναστὰς, ἀλλ' ἐκ τοῦ ἀπὸ τοῦ ἀρκτικού πνεύματος ἀναστὰς. Ναι γὰρ αὐτὸς ὁ νότος οὐκ ἐκ τοῦ ἀρκτικού πνεύματος ἀναστὰς, ἀλλ' ἐκ τοῦ ἀπὸ τοῦ ἀρκτικού πνεύματος ἀναστὰς. Ναι γὰρ αὐτὸς ὁ νότος οὐκ ἐκ τοῦ ἀρκτικού πνεύματος ἀναστὰς, ἀλλ' ἐκ τοῦ ἀπὸ τοῦ ἀρκτικού πνεύματος ἀναστὰς.

Quod igitur Auster ab altero polo non aspires, manifestum est, quando ne ipse quidem ab hyemali solstitio spiret. Nam alium ab æstiuo uen-

nire

nire solstitio oporteret. sic enim proportionis ratio exigit. Nunc autem nullus inde aspirare solet, solus enim unus ex illis locis spirare uidetur. Quare necessarium sit, ut uentus qui ab exusta terrarum parte spirat Auster sit.

In Aristotelem.

Hactenus Aristoteles, unde ex priore nunc à me adductorum locorum constat id Aristotelem explicatis uerbis pronuntiasse, Austrum uentum ab æstiuæ uersione seu solstitio, non ab altero polo spirare quod falsissimum esse ex ipsamet uentorum descriptione ab eodem autore cap. VI. huius libri depicta abundè constat: in qua Austrum non ab æstiuæ uersione, sed à puncto Vrsæ opposito (nempe meridie) uenire pulchrè, & uerè quidem, docuit. Et id ipsum etiam experientiæ fides demonstrat. Quomodo igitur si à meridie Auster spirat (ut & omnes consentiunt, & sensuum ratio confirmat) ab æstiuæ uersione is idem uentus spirabit: fieri enim nequit, uel naturæ lege, ut à duobus distantissimis locis unus idemque uentus spiret. Qui enim ab æstiuæ cōuersione seu oriente æstiuo fiat uentus, non Auster, sed Cæcias uel eiusdem Aristotelis testimonio dicitur, ab Austro & natura & situ diuersissimus: quanquam & nubium delator: unde prouerbum. Trahens ad seipsum ut Cæcias nubem. Altero uerò & postremo loco uult, à loco terrarum exusto, hoc est torrida zona, uentum hunc spirare, non ab altero polo, nec ab uersione hyberna: ea scilicet ratione, quod si inde spiraret, oporteret & ab æstiuæ uersione alterum spirare, cum nullus inde (ut ipse sui immemor subdit) spiret uentus. Cum tamen capite de uentorum positione dixerit, Ab oriēte æstiuo (quod idem est atque Conuersione, seu solstitio æstiuo) Cæciam spirare. Hæc adnotasse libuit non conuellendi tanti uiri causa: quem ut summum philosophum, & extra omnem ingenij aleam positum, admirari, colere, sequique quotquot medicinae manus dedimus, iure debemus: sed ut studiosis scrupulum hunc per me adnotatum ostenderem: monstraremque summa etiam ingenia in rebus abstrusissimis saepenumero per deuia & incerta errasse. Nec ob id tamen ingenij culpa deterendam eorum laudem, qui nobis immensis laboribus, & magna magnarum rerum cognitione & explicatione, immortalitatis dignos fructus pepererunt. Vnde igitur digressi sumus redeunt, communem & ab omnibus tum Astronomis, tum Geographis, Rei rusticae scriptoribus, atque Medicis obseruatam, & ipso usu comprobata de Austro sumamus opinionem. Ipsum, inquam, à parte Vrsæ opposita, perque diametrum ab illa seiuncta spirare. Quo posito nullo ferè negotio euincemus, illum suapte natura non minus quam Boreas sit, frigidum esse: etsi calidus ad nos uenit. Nam cum uterque ex his locis manet, ad quæ loca nunquam sol motu suo adit, ut ea calfaciat, & rigore nimio algentia temperet: (quod extra tropicos nunquam prodeat: nec longius propius uel polis quam per summas declinationes accedat, quæ in æstiuæ & hyberna cōuersione capitibus Cancræ & Capricorni contingunt) efficitur, ut pari ratione locus is, unde Auster spirat, æquè frigidus sit, atque ille alter unde Aquilo: quod perpetuo rigore algeant, à sole nunquam illustrata. Quamobrem & inde spirans uentus frigidus iure optimo dicetur. Verum cum illi ad nos per exusta terrarum loca torrida

zonæ

zonæ ardores iter sit, ab calore huiusmodi à sua ipsius natura alienior factus, calidus nobis apparet. Quæ ne gratis dixisse uideri possim, principes duos omnis doctrinæ uiros, alterum è media Græciâ summum Aristotelem, alterum ex orbe Latino Macrobiū, qui hoc ipsum testatissimis uerbis confirmant, adducam. Inquirens enim in problematis Aristoteles, cur Austri Africam incolentibus frigidi perinde ut nobis Aquilones sint, ad hunc modum disserit: (Græca non apponam, ne tædium legentibus adferam) Cur (inquit) Austri frigidi in Libya sint, ut apud nos Aquilones? Primum quidem, quia ut nobis Aquilonum origo, sic
 10 Africæ Austrorū propior est. Nam si, ut dictum est, flatus per angustum extrudi solet: propioribus certè frigidiores occurrēt propter uehementiam sui motus, quam diffundi hebetariq; necesse est, cum se longius protrahit. Qua de causa Aquilones frigidi apud nos sunt, colimus enim propius, imo iuxta ipsos septentriones. Ex hoc sanè problemate, sententiæ nostræ assertio tuta accessione, magnocq; patrocinio roborari firmissimè potest: quo Austrum Libyam seu Africam incolentibus frigidum reuera esse dixerit Aristoteles, quod quemadmodum nobis ad Aquilonem degentibus, ob uiciniam Boreas frigidus reuera appareat: sic & illis eadem ratione Austri, quod suæ origini propior sit. Nec tamen hæc
 10 ipsa quæ hic ab Aristotele adducitur causa, mihi ualde placet, ut id Austrum Libyam incolentibus frigidum esse, quod illis sit propior. Nam si suapte natura calidus is uentus esset, (ut idemmet Aristoteles uoluit) & à loco terrarum existeret spiraret: (ut etiam idem supra affirmauit) quod propior illis esset, eò profectò calidior appareret. Quanto enim unū quodq; origini suæ propius est, tanto profectò naturam qualem habeat magis repræsentat. Ob id enim pueros ualde calidos nostri omnes dixere, quod parum ab sua eorum origine abscefferunt: contra senes frigidos, quod longissimè. Itaq; si Austri suapte natura calidus sit, his certè qui sibi situ uiciniore erunt, quales Libyci & Africam omnem incolentes sunt, ob
 10 propinquitatem calidior apparebit, quod nondum longinquo tractu à sua ipsius natura sit alienior factus: sed suam seruans naturam, qualis ipse sit, talis spiret. Quamobrem quum & frigidus reuera & sit, & appareat cum terræ tractum incolentibus, concludendum non solum ob uiciniam ad ea loca, id illi accidere, sed quod tali sit ipse qualitate præditus ob loci unde spirat naturam, quæ frigidissima est, nempe polus alter, ad quem nunquam Sol adit, nunquam calore suo temperat: unde perpetuo rigore ac gelu horrere ea ipsa loca oportet. Quæ doctè cecinit Poëta noster;

Quinque tement cælum zona: quarum una corusco

Semper Sole rubens, & torrida semper ab igni.

40 *Quam circum extrema, dextra laeuq; trahuntur*

Cræuleæ glaciæ concretæ, atque imbribus atris.

Has inter, medianq; duas mortalibus agris

Munere concessæ diuini.

Constat itaque uentum hunc, si qualis à sua origine nataliq; loco prodiit sentiat (quod faciūt qui Africam incolunt) frigidum esse. Namq; Aristoteles

26. Problemata
tam sectione,
Problem. 48.

Aristotelis
ratio examinatur.

Ex 2. de tem
peramentis.

Vergilius l.
Georg.
lib. 1. v. 107

solus

stoteles secundi Meteororum cap. I I I. explicatius id cōfirmat, inquiens: *Auster enim tam uehementia sua, quàm flatu æstuosissimus est uentus, & à calidis siccisq; locis spirat: Quare parum uaporis sibi asciscit, & proins de feruidus extat. Nam & si eiusmodi non sit, sed unde spirare incipit, frigidus habeatur: nihilominus dum se longius protrahit, propterea quòd multum siccī halitus è uicinis locis secum rapit, calidus est. Testatur sanè hoc loco Aristoteles, Austrum loco & origine sua frigidum esse uentum, & si æstuosissimus ad nos uenit, ob calidi siccisq; halitus copiam, quam è calidis locis secum rapit. Quod & ipsum Macrobij summi uiri non solum autoritate, sed & demonstratione ab eo adducta perspectissimum fieri potest. Is nempe secundo in Somnium Scipionis libro, cap. V. hac ipsa de re ex professo tractans, austrum & ab altero mundi cardine spirare, non à loco terrarum exustò (ut Aristoteli placuit) & eundem frigidum esse, graui hac ratione in hæc uerba monstrauit: Denique (inquit) de quatuor habitationis nostræ cardinibus Oriens, Occidens, & Septentrio, suis uocabulis nuncupantur, quia ab ipsis exordijs suis sciuntur à nobis. Nam & si Septentrionalis extremitas inhabitabilis est, non multò tamen est à nobis remota. Quarto uerò nostræ habitationis cardini, causa hæc alterum nomen dedit, ut meridies non australis uocaretur: quia & ille propriè est australis, qui de altera extremitate procedens, aduersus septentrionali est: & hunc meridiem iure uocitari facit locus, de quo incipit nobis dies. Nam quia sentiri incipit à medio terræ, in qua meridij est usus dici: ideo tanquam quidam medidies, una litera mutata, meridies nuncupatus est. Sciendum est autem (subdit) quòd uentus qui per hunc ad nos cardinem peruenit, id est Auster, ita in origine sua gelidus est, ut apud nos commendabilis est blando rigore Septentrio. Sed quia per flammam torridæ zonæ ad nos comineat, admixtus igni calefcit: & qui incipit frigidus, calidus peruenit. Neq; enim uel ratio uel natura patere retur, ut ex duobus æquo pressis rigore cardinibus, dissimili tractu flatus emitteretur. Nec dubium est nostrum quoq; Septentrionem ad illos, qui australi adiacent, propter eandem rationem calidum peruenire: & austrum corporibus eorum gemino auræ suæ rigore blandiri. Hactenus Macrobius, qui & scitissimè austri originem, & unde flare incipiat locum enarrauit: & qua ipse qualitate præditus sit secundum suam ipsius naturam, doctissimè explicauit. Spirat enim ab altero mundi cardine, (ut concors est omnium & Geographorum, & Medicorum, & Rei rusticæ scriptorum, & orbis terræ indagatorum sententiâ) & frigidus suapte natura est, uerùm per flammam torridæ zonæ (ut bellè hic Macrobius) ad nos commeans, igni admixtum calefcere. Quæ ratio efficit, ut calidus nobis appareat, talisq; ob eam quam mediâ uia concipit flammam, ad nos perueniat. Itaq; quod unum nobis à principio explicandum fuerat, Austrum uentum origine atq; natura sua frigidum esse, & cur calidus ad nos perueniret, id me magna fide docuisse, non tam summorum uirorum sententijs, quàm demonstrationis robore firmo, ex ipsa mundi formæ extremis illius cardinibus: unde auster & aquilo uentorum præcipui (ut uult*

Cur Auster
calidus.

vult Aristoteles, spirant) arbitror. Finem faciam, si illud tantum addidero, Verum non esse quod à priscis omnibus de torrida zona existimatum hactenus fuit, incultam nimis ardoribus inhabitatamque esse: cum recentiorum ad eas partes navigationes oppositum omnino experimento doceant. Americus enim Vesputius, in suarum navigationum Epitome cap. C X I I I. & C X V. Caput uiride sub torrida zona situm esse, testatum reliquit: esseque continentem inibi vastam, & bene cultam, omniumque rerum feracem & diuitem, terramque Parias uocatam, immensam scilicet prouinciā, innumerasque insulas probe cultas in torrida zona consistere, plena fide libro navigationum primo testatur. Id ut intelligamus, quæ sciri possunt, non esse adhuc omnia intellecta, & meliora atque maiora nobis in dies magnorum uirorum industria explicari. magnis enim accessionibus disciplinas & optimas quasque artes indies illustrari ac perficere, ipsorum rerum usu cumulationes & clariores effici experimur.

In quibus Hippocrates à Galeno arguatur.

ENARRATIO II.

VERITATEM unam rerum omnium pulcherrimam atque diuinissimam, cuius unius ductus sapimus & intelligimus, inque abditissima penetramus, & inuoluimur; tanti esse debere, tantumque fieri à nobis prisci omnes existimauerunt, ut eam ipsam secundum Deum colendam; & cæteris rebus omnibus anteferendam summo suo merito iudicarint. Ut cuius studio atque amore qui accenduntur, posthabitis rebus cæteris cunctis, huic uni inhærendum, hanc unam amplectendam atque sectandam præcipue ducant. Eius porro rei dare præclarum & graue testimonium Aristoteles ipsum summum philosophandi magistrum possumus, qui etsi doctorum cultui, ac reuerentiæ amicitiaque, tantum quidem iure tribuendum, quantum nemini alteri rei censuerit; huic tamen ueritatem non paulo plurimum præferendam, magna certe religione est arbitratus. De summo enim bono tractationem ingrediens; atque idearum rationem euertere uolens (quas quidem ipsas Socrates atque Plato induxerant) æquum esse ueritatis retinendæ causā, sua quæque decreta tollere, philosophos præsertim; & pluris ueritatem quam amicos æstimare, (etsi charissimi si semper sunt habendi) magna certe ratione asseuerare est uisus. Sic quoque Galenus in artis medicæ constitutionis atque naturalium facultatum libris, eum qui supra reliquum uulgus excellere, eminereque uelit, huic uni ueritatem imprimis expetendam, citius soli in tota uita studendū, neglectis iis omnibus, quæ uulgus admiratur, (si modò præstare se cæteris in animū inducat) uerissimè quidem affirmauit. Huius unius studio ita incensum Galenum fuisse legimus, ut uulgi fama longum ualere iussa, minimè sanè sollicitus quid de se imperitū uulgus sentiret, unius tantum ueritatis scientiam amore flagrantem, nullam esse nec honestiorem, nec diuinorem possessionem ratus. Tantum huic excolendæ ac proferendæ ueritatis studio tribuisse eundem scimus, ut ne Hippocrati quidem summo medicæ pa-

Ethicorū.

7. Meth.

p. de Crisibus

renti atq; magistro, si qua in repro humani ingenij imbecillitate lapsus illi fuisse est uisus, uspiam pepercerit. Non calumniandi sanè, aut lacerandi causa, nominisq; ac famæ eleuandæ studio (qua alioqui præclarissima & admirabili utebatur) sed ut posthabita etiam magistri obseruantia, ei se religioni adstringere noluit, quin magistri uerbis minimè adiuratus sæpe pro ueritate aduersus illum steterit: & quem honoris causa omnium nobis bonorum autorem & ducem, diuinumq; hominem appellare suo pte merito consuevit: interdum erroris arguere, errataq; illi sua monstrare & inuulgare haud erubuerit. Testimonio sint quæ in hunc locum ex omnibus Galeni monumentis, ueluti in aceruum congesta, ex professo attuli. Ex quibus quanta animi fiducia ueritatis nitorem ac firmitatem aduersus etiam summum artificem sit tutatus Galenus, & quantopere illi patrocinatus, planum facerem & explicatum. In id profectò, ne & nos pro ueritate decertare, contentiones suscipere, aduersus etiam præiudicata & in hominum mentibus infixam opinionem (si quando usus fuerit) stare ucremur. Ne ue etiam si nostra pro ueritatis amore dignè refulsi, demonstrationumq; uiribus infirmari senserimus, ægrè id, molesteq; feramus. Homines nos esse meminimus, imbecilla natura, infirmo ingenio, exiguo captu: nos ipsos noscimus: nec ita solidam habere nos rerum de quibus tractamus notionem temerè confidamus: non ut labi & errare, nescireq; & ignorare, quæ scire nos arbitramur, possimus. Ac proinde Carneades nihil nos scire, sed opinari non sine magna ratione est arbitratus: & hoc unum tantum se scire Socrates est professus, quod nihil scirer. Sed iam quibus in rebus Hippocratè Galenus arguat uideamus.

Arguit imprimis Hippocratem Galenus, non seruata proprietatis, quod tempestatem iusto sicciorem parum uisitatè ac improprie Squalorem appellauerit: cum in usu sit, non simpliciter sicciorem tempestatem, sed extremè siccam ita nominare. Legendum commentario primo in primum Epidemiorum;

Improprietatis rursus.

Commentario tertio in eundem primum Epidemiorum: quod Circuitus nomen non proprie usurparit: tum & in Dierum decretoriorum enumeratione, mendacj: quod decimum & uigesimum octauum inter decretorios dies reposuerit.

Obscuritatis.

Commentario secundo in sextum de Popularibus morbis in his uerbis. [Viriditas splendida.] Igitur (inquit Galenus) cum uox hæc per se obscura sit, adiecta hac dictione, splendida, maior adhuc obscuritas oritur. Difficile namq; est excogitare (subdit Galenus) quid nam per hæc uerba Viriditas splendida, significare uoluerit.

Et item obscuritatis rursus; commentario in tertium de Ratione uictus acutorum: cum uinum dulce alio efficacius sputum elicere dixit: quod non satis explicuerit, ad quod nam aliud dulce uinum comparans educere sputum dixit. Et commento primo in librum de ijs quæ in medicina dicatrina sunt, cum nimie breuitatis Hippocratem insimulans, dedita opera

opera his usum affirmat: Eorum more qui enuntiare obscure aliquid uoluerint. Vbi enim (inquit) unius aut duorum, aut ad summum trium nominum, aut uerborum adiectione, clara reddi tota oratio potest: quo pacto obscuritatem non fuisse affectatam dicendum est? Et rursus Commentario tertio in eundem librum: An (inquit) Hippocratis, quoque hanc orationem recte explanem (de attenuatis partibus reficiendis sermonem instituens) affirmare non ausim, cum obscura admodum sit, & probabilitate quadam, non scientia aliqua certa declarari queat. Et item Aphorismo x l. septima sectionis, ignorare se illius mentem eo in Aphorismo ingenue confitetur. Non exacte narrationis. Et rursus Commentario sexto in sextum Epidemiorum. Quod cum quæ agrotocuiquam acciderint pulchre narrasset, mortuus ne sit, an euaserit (quorum causa reliqua omnia scripta sunt) dicere prætermiserit. Et rursus Commentario tertio in librum de Articulis, quod disiectam ac dispartitam esse costarum dearticulationem ignorauerit, adeoque prætermisum ab eo sit. Ac rursus Aphorismo x l i i. secunda sectionis, non nihil prætermisisse Hippocratem sub finem Commentarii testatur, quod eo in Aphorismo magna ex parte dicere omiserit.

Mendacij. Commentario in primum Præfagiorum, Aphorismo x x x i i i. quod dixerit tumorem in iljis ab initio breui futuram mortem significare. At uero id (ait Galenus) nisi aliquid intimum afficiatur, mendacium est. Nam musculi in iljis si inflammatione laborant, inferre mortem qui possunt: nisi sanè raro. Itaque (subdit) confusus indefinitusque talem dictionem scripsit. Inexquisiti & improprij sermonis. Commentario in secundum Præfagiorum, quod dictione pestiferi improprie ac minus exquisitè sit usus. In enarratione digitorum ac pedum in morbis nigrescentium, Aphorismo nono eiusdem libri. Et Aphorismo x x v i. sextæ sectionis, improprietatis enim inibi arguitur Hippocrates, quod improprie dictum sit, ardentem febrem à tremore solui.

Superflui sermonis.

Commentario x v. in secundum Præfagiorum, quod superflue scripserit, Bis aut ter die, semel noctu deiecisse oportere hominem: quod abunde fuerat dixisse, quemadmodum homini fuerat consuetum.

Non seruati ordinis.

Commentario x v i i. secundi Præfagiorum, de subruſſa egestionelocuens, de qua inter initia eius tractationis continuata serie, non interpellata, quemadmodum fecit Hippocrates differendum erat. Et item sexto Methodi medendi. Eorum (inquit Galenus) quæ inordinata sunt, & quæ parum sunt ab Hippocrate definita, quædam definiamus, & in ordinem disponamus.

Negligentia.

Commentario primo in tertium Prædictionum: cum se integrè ea de

diebus decretorijs explanasse testatur, quæ ab Hippocrate negligenter fuerant prodita. Et rursus commentario secundo in secundum de Ratione uictus acutorum. Quod affectiones eas quæ fomentis uel humidis uel siccis egent, non recensuerit: quæ si recensuisset, subdit Galenus, orationem profectò suam tantò perfectiorem melioremq; quantò & legentibus ipsis utiliorem fecisset. **Inconditi sermonis.** Commentario in caput septimum tertij Prædictionum, de affectibus qui in capite, ore, & faucibus affligant, inconditè (inquit Galenus) rem quæ ad prædicendum maxime conducit: sed recto ordine textitur hunc in modum: Capitis dolor uehemens & continuus cum febre, si quod ex indicijs extiterit exitiosis, integrè lethalis est. Rursus uerò commentario secundo in librum de ijs quæ in medicatrina sunt solocismis admissi damnat Hippocratem Galenus: legendum commentario x. x. i. i. in eundem librum. **Confusæ & inordinatæ traditionis.** Commentario in secundum de Ratione uictus acutorum, cum inordinate quædam ab Hippocrate conscripta esse, ipsumq; scoporum multitudinem confundi testatur.

Inordinati, incompōiti, & diminuti sermonis. Commentario in tertium de Ratione uictus acutorum, statim ad principium, in uinorum catalogo recensendo, Non incompōitè solum (ait Galenus, de Hippocrate loquens) inordinateq; uerum quoq; & diminutè, uinorum catalogum fecit. **Ineptitudinis.** Commentario primo in librum de fracturis. Quod de sagittandi arte nonnulla ineptè tradiderit Hippocrates (sagittariam artem inquit Galenus) in testimoniū afferri stolidum summo perè est, meliusq; erat si commemoratum penitus ab Hippocrate non fuisset: quàm si hoc studio fuisset conuictum.

Improprii sermonis. Commentario primo in librum de Articulis. Quod humiditatem in articulis ob neruorum connexionem fieri sit testatus.

Prætermissi sermonis.

Commentario tertio in librum de articulis. Dum de costarum dearticulatione, ut supra monuimus, sermonem instituit.

Insufficientiæ. Tertio Aphorismorum commento aphorismi x. x. v. i. i. cuius initium, Plurimæ autem passionēs puerulis. Et x. x. i. x. eiusdem sectionis. Et sexagesimo primo quartæ sectionis.

Erroris. Commentario in Aphorismum l. x. x. i. x. quartæ sectionis, cuius initium, Quibus in urinis arenosa subsistant, & cætera.

Obluionis.

Commentario in Aphorismum l. x. i. i. quintæ sectionis, cuius initium, Quæcunq; frigidos & spissos uteros habent.

Non

Non limitatæ orationis, & imperfectæ, atq; insufficientis. Sexto Methodi medendi. Ego nanque (inquit Galenus) non eo consilio ut nemo Hippocratis libros legat; ad hoc opus scribendum accessi. Verum quoniam is mihi primus idonea usus esse uia uidetur, nec tamen eam totam compleuisse, cum quædam minimè limitata; quædam imperfecta; obscuratq; ab eo prædita inuenire liceat. Idcirco ipse tum omnia ea lucide explicare, tum quæ parum discreta sunt, distinguere: tum quæ deficiunt supplere studui.

Interdum indistincti sermonis arguitur Hippocrates, ut septimo Aphorismorum commento trigésimo. Hæc sunt, in quibus Hippocratem à Galeno ueritatis tuendæ aut proferendæ causa, lacesitum esse diutina lectione obseruare potuimus. Quæ in id à me de industria collecta sunt; ut uni tantum ueritati philosophos studere; eiq; nauiter incumbere debere, uel hoc uno Galeni exemplo monstrarem. Nec profectò mirum Hippocratem summum medicinæ magistrum, eximiumq; ueritatis cultorem, interdum à recti uia ueritatisq; scopo deflexisse: quod uel Mercurij Trismegisti uetustissimi philosophi testimonio, nusquam sit inter homines ueritatem inuenire: quod illa in solis æternis corporibus, non in caducis & materia constantibus perstare possit. Quamobrem si constitutio nostra (quod ille ad Tatium scribens testatur) ne principio quidem ueritatem est nacta, quò pacto liceat nobis ueritatem intueri; aut eloqui, aut cogitare solum, nisi Deus id uelit. Vniuersa igitur (subdit) ò Tati, supra terram, non ipsa ueritas sunt: sed ueritatis imitationes, & umbræ, & ne hoc quidem omnia; sed perpauca. Cætera planè ò Tati ipsum mendacium & error sunt, & phantasia ueluti simulacra quædam. Atq; eadem Iamblici sententia est. Quibus illud Regij prophete astipulari uidetur, quod Psalmò centesimo decimo quinto scriptum est. Ego dixi in excessu meo omnis homo mendax. Nos uerò tota mente atq; animo id agamus, id omni studio sectemur, ut quam proximè ad ueri legem accedere, uera cogitare & loqui, quæ datum nobis est contendamus: id enim ueritatem esse Mercurius arbitrat.

Pueris acuto aliquo morbo tentatis, & habitioribus, commodè ante annum decimum quartum mitti sanguinem posse.

ENARRATIO III.

ITTENDI sanguinis plures esse in curandis morbis propositos scopos, nemini cuiquam in Galeni monumentis paulò diligentius uersato, non longè perspectissimum esse puto. Non solum enim qui curatur affectus, sæpe numero si à plenitudine fiat; se ea uacuatione, quæ per sanguinis emissionem, auferendum indicat: sed & unà cum eo ætas, corporis habitus, tempus, regio, coeli constitutio, consuetudo, uitæ ratio coindicant: & uel ad hanc ipsam obeundam, si probè cum morbi natura consentiant:

minues: idq; multò magis, si aut peripneumonia, aut angina, aut pleuritis, aut alterius acuti grauisq; morbi periculum incumbat.

En apertis uerbis prolatam Galeni de mittendo in pueris sanguine sententiam: illi sanè ætati decimumquartum præfixiens annum, quòd ante id tempus memorata ex sanguine misso dispersionis substantiæ tenerioris incommoda uereatur. Quum enim ætates ut 1. 14. Aphorismorum commento x. x. & v. Aphorismorū commento vii. i. uult idem Galenus, per septimanas distinguantur annorum, ut prima quidem septem sit annorum, secunda quatuordecim: ante hanc exactam mittere sanguinem reformidat: sed tum primùm, ubi illam attigerint mittere sanguinem audeat: quòd tum primùm solidescere puerorum substantia incipiat, nec ita sit fluxioni parata, uiresq; firmiores. Verùm cum id ante eam ætatem prohibuit Galenus, unum hoc tantum spectasse uidetur, ne ab immodica uacuatione mollis puerorum substantia dissiparetur. Solebant enim tum temporis medici, quàm nunc copiosius sanguinem mittere: quam sanè copiosam uacuationem pueri ferre non poterant. Ob id ego de ea sanè quæ tum in usuerat plenior uacuatione intellexisse Galenum, iurè optimo arbitror: cum pueris ante decimumquartum ætatis annum secari uesnam prohibuit. Quod eo argumento conuincitur, uel nullo negotio potest, cum idemmet alio loco pueris etiam parè mittere sanguinem audeat. Minus (inquit) detrahimus, quàm plenitudo commonet: quòd ad ætates attinget in pueris: quòd ad corporis habitus in candidis, & quibus mollis teneraq; caro est. Hac quidem sententia non omnino non detrahendum, sed parè & modicè detrahendum pueris sanguinem suadet: minus scilicet, quàm plenitudo postulat. Nam etsi uacuatō huiusmodi, plenitudinē non ex æquo respondeat, quòd reliquum est sperat Galenus, naturæ beneficio (quòd raro & molli corporis habitus præditi sint, & succos habeant effluxioni paratos) superatum iri. Ob id sanè inferiorem plenitudinē iusbet fieri detractiōem, ne si par aut superior fiat, nimium de molli & tenera substantia dissoluatur. At uerò etsi prudētius factum ipse existimo, ut quoad fieri possit, à mittendo in pueris sanguine abstinēamus: tamen si & morbus grauis urgeat, & pueri paulò plenior habitus, benèq; temperata natura fuerit: terreri à sanguinis missione minimè debemus, sed illam (si modò parca fiat) incunctanter obire minimè ueriti aut uirium aut teneræ substantiæ dissolutionem. Quum enim ualentibus uiribus pueri præditi suapte natura sint: caloreq; natiuo multo abundent, quid prohibet ijs commodè, ubi res ipsa postulat, sanguinem mitteri? Si enim in acutis morbis mittere sanguinem Hippocrates iubet, ubi æger ætate floret & uiribus abundat: cum isthæ ipsa pueris habitioribus insint: cur non, si morbo acuto aliquo sententur, uti pleuritide, angina, peripneumonia, ardenti febre, sanguinem parè mittemus? Nam quòd quidam ex misso sanguine, puerorum prohiberi incrementum causantur, id ne utiquam duco metuendum. Cum enim facultatum naturalium, quæ in omni alimēti ratione operantur, robore pueri cæteris ætatibus præsent: (ut pluries testatur Galenus) si quid materiæ ad incrementum aptæ sangui-

Lib. de Sept.
guis. misso.

supra

4. de Rat. ale.
acut. de x. i. 10.

1. Aphor. com.
ment. 15. c.
6. de Symp.
can.

nis missione ademptum est (quod sanè minimum est) id nullo negotio confestim refarcitur. Caloris nativi & facultatum naturalium firmitate, functionisque inde manantis perfectione, atque celeritate: quibus rebus pueri maximè pollent. Ego enim ipso usu, longaq; experientia edoctus, felici successu in pleuritide, & ardenti febre pueris octauo, nono, decimo, & undecimo ad usq; quarundecimum commodè sanguinem misi, nulla inde infecta noxa, sed contra confestim leuato morbo. Quomodo enim si bene habitus puer, uel lapsu ex alto sauciatus, uel pleuritide acuto, uel alio morbo affectus gràuiter prematur, speremus noxiū humorem has-
 litu digeri posse? aut non potius impactū & putrescentem immedica-
 bilem parere noxam? Hanc in filio infante trimo uitare cupiens Auen-
 zoar audacter illi uenam secuit. Quod quanquam rectum ab errore con-
 sequens, neoteri corum nonnulli, ac tanquam temerè factum interpreten-
 tur: non sine magnò id eum consilio, magnaq; urgente necessitate, in filio
 tantum alioqui in medicina parentem fecisse, iure existimandū est: quod
 & euentus rei felixq; successus postea comprobauit. Sic Rhases seni de-
 crepito cuiusdam ualentis uiribus, & acuto morbo oppresso, sanguinem
 rectè misit. Quorsum hæc? ut ne tantū ætati tribuamus, quin mor-
 bo congruis auxilijs opitulemur. Nam quæ ætas ualidos morbos incur-
 rerè ipsa potest: eadem & auxilia præcipua in id morbi parè & tempe-
 ratè adhibita, perferre sine ulla noxa poterit. Nullam enim noxam ex mo-
 dico sanguine detractò ea ætate constituti percipiunt: quod ego sæpe
 pueris pleuritide affectis sanguinem mittens magna fide expertus sum.
 Sed quando in ætatum mentionem hoc orationis ductu incidimus,
 haud alienū fore uidebitur, si ad modum mensurantiq; celebrandæ in
 pueris uacuationis, ætatum omnium fines initiq; ex Galeni sensis huc
 conferamus. Ex his enim perspectis, quantum unicuiq; tribueudū æta-
 ti, & quantum noxiū humoris pro ætatis ratione hauriendum, perspectis-
 simum fiet. Ætatem igitur, temporis uitam dimetientis progressionem
 quandam esse liquidum est. Ætates porro Galenus 1. Aphorismorum
 commento. XIII, quatuor in uniuersum esse uoluit: Iuuenum, iuigen-
 tium, consistentium, & senum: sub iuuentutis ætatem pueros compre-
 henderis, & eadem ætatem diuisio in definitionibus medicis perhibetur:
 & si has ætates certo & exacto annorum numero circumscribere non sit:
 sed cum latitudine quadam, ut V I. de Sanitate tuenda scribit Galenus.
 Ætas prima quæ & puerorum, calidissima esse censetur, quod qui in ea
 sunt plurimo nativo calore abundant, uti octauo de Placitis Hippocratis
 & Platonis exactè à Galeno, & 1. Aphorismorum ab ipso Hippocrate
 testatum est. Qui crescunt inquit plurimo innato calore abundant. Pos-
 trema quæ & senum, frigidissima, unde est illud Hippocratis, senibus pa-
 rum calidi innati inest, ob idq; febres in eis acutas non fieri, quod frigi-
 dum sit eorum corpus. Quæ in medio sitæ ætates sunt, ad portionem uel
 calidiores uel frigidiores censerī debent: prout alteri extremorum plus
 minusue accesserint. Quæ enim pueritiæ coniunctiores, eæ calidiores:
 quæ senectæ, frigidiores sunt. In has porro ætates non omnes eodem tem-
 poris

aut ab Alio
collym, ring

Actus quid.

Aphorism.

Vbi supra

modum (2. a)
et 2. a. d. d. d.
apud 2. a. d. d.

poris spatio incurrunt: sed alij citius, tardius, alij. Pubescunt enim celerius quidam atq; senescunt, alij tardius, prout quisq; feliciorē à nativitate constitutionem aut infeliciores sortitus fuerit. Benè enim nati, robusto corpore, & quietam ac beatam vitam agentes, celerius quidem pubescunt, sed senescunt tardius, & longævii sunt. Contrà infeliciores nati, infirmo corpore, valetudinarii, & qui servilem vitam multisq; curis implicatam vivunt: si sanè ocysime citato cursu ætates omnes permeantes, & breviter senescunt, & cito moriuntur. Quæ sanè varietas, calorisi in homine mensura, eiusdemq; velociore vel tardiore dissolutione contingit, ut 111.

40 Aphorismorum commento x x v, 11. Locupletissimus est testis Galenus. 211 Primà itaq; vitæ hominis p̄iodus, ab ipso natali ortu in annum decimum quartum porrigitur, autore Galeno: & hanc pueritiæ ætatem dicunt, cuius primā pars ea quæ neq; fieri, neque ingredi puer potest, rectè Infantia nominatur. Pueritiā proximè Pubertas sequitur: hoc est, ætas ea quæ pubescere pueri incipiunt: à pube & ipsa dicta, hoc est lanugine, quæ circa pudenda oriri id temporis incipit. Quod quia maturitatis quasi cuiusdam est signum, factum est, ut tum puberes mares dicti sint, quàm primum ad generandum sunt apti. Ea porro (ut 111. Aphorismorum commento x x v, 11. & conceptis verbis quinto Aphorismorum com-

40 mento v, 11. testatur Galenus) à decimo quarto exacto, in vicesimū quintum producit. Adolescentiæ eiusdem autoris testimonio quinti Aphorismorum commento ix, anno decimo octavo incipit: finitur vicesimo quinto. Hæc sanè pubertatis pars est, uti & Galenus ipse libro eodem, commento v, 11. affirmat, cum pubertatem post decimum quartum ad vicesimum quintum extendi annum pronuntiavit. Adolescentiam florens ætas seu Iuventutis sequitur, quæ & nonnunquam consistendi ætas appellatur, quod eam qui attigerunt augeri desinant: sed quam tum natæ sunt, corporis magnitudinem in ea consistere dicantur. Incipit autem Galeno v, Aphorismorum commento 1 x, ab anno vigesimo quinto,

40 finitur trigésimo quinto. Inter iuuetam porro & senectam altera quædam interest mediā, quam Virilem nominant: constans ea, & mediā Ciceroni dicta est. Hæc Græcis *μεγαλειότης*, hoc est, decrescens seu declinans dicitur: quod tum virum in homine robur minui atq; decrescere incipiat, ut 111. Aphorismorum commento x x x, & v. de Sanitate tuenda, sub libri finem, testatur Galenus. Durat porro ab anno trigésimo quinto in quadragesimum nonum, Quæ adolescentibus ætas continuatur (ait Galenus) ad duas sequentes septimanas extenditur: in qua ætate omnia vitæ munia, æquè atq; illi qui in viginti ætate consistunt, conantur peragere, non tamen eodem modo ad labores sufficiunt. Nam ex adustione,

40 & algoribus, & humi cubatu, vigilijs, atq; repletionibus plus quàm illi offenduntur. Ultima, quæ huic coniuncta, & tempore proxima est, Senectus appellatur: quam in tres disiunxit partes Galenus. Prima senectutis pars, ea est, in qua qui positi sunt civilia obire munia, nec adhuc per nimiam virum infirmitatem celsationem à laboribus impetraverunt: quos Græci *ἀναισθητοί*, hoc est cruda viriditq; senecta præditos appellant.

Quod

iniquitatis

iniquitatis

iniquitatis

iniquitatis

iniquitatis

iniquitatis

iniquitatis

iniquitatis

iniquitatis

iniquitatis

iniquitatis

iniquitatis

iniquitatis

iniquitatis

iniquitatis

iniquitatis

iniquitatis

iniquitatis

iniquitatis

iniquitatis

iniquitatis

iniquitatis

iniquitatis

iniquitatis

iniquitatis

iniquitatis

iniquitatis

iniquitatis

iniquitatis

iniquitatis

iniquitatis

iniquitatis

iniquitatis

iniquitatis

iniquitatis

iniquitatis

iniquitatis

iniquitatis

iniquitatis

iniquitatis

iniquitatis

iniquitatis

iniquitatis

iniquitatis

iniquitatis

iniquitatis

iniquitatis

iniquitatis

iniquitatis

iniquitatis

iniquitatis

iniquitatis

iniquitatis

iniquitatis

iniquitatis

iniquitatis

Quod & poeta noster apte usurpauit Aeneidos sexto de Charōte loquēs:
Iam senior (inquit) sed cruda Deo uiridisq; senectus. Ab anno quinquā-
gesimo in sexagesimum pars ea porrigitur. Secunda hac ipsa infirmior
nec obeūdis laboribus amplius apta, initium habet sexagesimum annum;
finem septuagesimum. Quam tandem extrema eademq; miserrima uitae
pars excipit, quae decrepita aetas, seu summa senectus merito appellatur:
in qua labefactatis ac penē perditis sensibus omnibus, conuulsis corporis
uiribus, efforta natura quid aliud quam uox & umbra (ut Euripides ec-
cinit) qui in ea sunt dici possunt. Huius spatium ab septuagesimo anno in
uitae finem producitur; qui fere octogesimus annus est. Dies enim annō-
rum nostrorum septuaginta anni: aut ad summum octoginta, & amplius
eorum labor & dolor, ut in Psalmis diuinitus cecinit David. Itaq; ut eo
redeat, unde deducta est narratio; in prima aetate si mittendus occasione
graui aliqua sanguis sit, perparcē id cautēq; agendum. In adolescentia &
florenti aetate audentius, atque confidentius obeundum. In uirili aetate,
praestandum quidem; sed attentius atque maiore consideratione. In senes-
ctute omnino abstinendum; etiam si septuagenarios senes secta uena ua-
euasse se Galenus testetur. Si qui tamen cruda uiridisq; senecta, ac lacerto-
so & bene compacto corpore sint, praesensq; aliqua magna necessitas ur-
geat: ijs (parcē tamen) mitti sanguis poterit. Decrepitos, & his proxi-
mos intactos relinquemus, ne una cum frigido exhausto sanguine, uitam
quoque profundamus.

*Ad conceptum facientia; genitalesq; semen corroborantia. Pro illustri qua-
dam muliere ad illius maritum uirum illustrem.*

ENARRATIO IIII.

RISTOTELES philosophorum omnium maximus:
idemq; rerum naturae scientissimus, uir ornatissime, nihil
æque in hac nostra uitae quasi fabula, ad hominis felicitate
tem conducere arbitratur, quam ex optima coniuge mul-
tam prolem suscipere; quod liberis & ingenuis hominibus
respublica abundare possit. Quod unum non tam conseruandae reipubli-
cae, quam hominum salutē & immortalitati noua semper propagatione
renascenti facere satis uidetur. Quamobrem omnium operum maxime
secundum naturam esse sibi similem generare, idem ipse literis testatum
reliquit. Quid enim quæso hominis naturae congruentius dici excogita-
ri ue potest, quam suam ipsius naturam ab interitu vindicare: ac noua
posteritatis successione ex mortali immortalē reddere: quod maximum
Dei munus summamq; in nos beneficentiam admiratus Galenus, in hac
uerba generationis causas in nobis est persecutus. Maxime, inquit, im-
mortalem si possibile esset, conata fuisset natura suam facere creaturam:
id quod cum materia non permetteret (ex arterijs enim, uenis, neruis &
carne compositum, non erat possibile incorruptibile fieri) quod autem
fuit possibile auxilium ipsi creaturae ad immortalitatem id machinata est,
instar

Decrepita
aetas.
Summa senec-
tus.

Psalmi 90.

Lib. de San-
guinis misio.

1. Oecon-
omicor. cap. 1.

Lib. 14. de usu
part. cap. 1.

instar boni cuiusdam conditoris ciuitatis, in ipso statim principio non cohabitationem solam curantis: sed qua ratione uel in æternum, uel ad plurimum annorum ciuitas eius seruetur providentis: sic naturæ opera multis myriadibus annorum iam suffecerunt, & perdurarunt, & adhuc permanent, mirabilem quandam artem inueniente natura, ut semper pro animali quod corrumpitur, nouum aliud substituatur. Vnde factum est, ut conceptionis organa (quæ à generando genitalia dici Lactantius uult Firmianus) omnibus dederit animantibus, ipsisq; peculiarem quandam uim ad generandum copularit concumbendiq; ineffabilem appetitum; à quo excitata animantia, prouident sui generis subsistentiæ. Cuius sanè rei gratia (quod Firmianus idem Lactantius ait) hoc sibi quicq; proponere oportet, duorum sexuum coniunctionem generandi causa datam uiuentibus esse, eamq; legem his affectibus positam, ut successionem parent: cui diuinæ legi summa propensione parendum esse benè institutis hominibus idem autor sanctissime persuadet. Cuius tu (opinor) implendæ cupidus, optimam tibi delegisti coniugem: non tam forma quam moribus, & animi eximij dotibus spectandam: ex qua cum pulchram, fuscis pere prolem percipias, consilium ad id rei de me iure optimo postulasti: rationemq; qua id arte quod maximè optabas consequi posses. Quam ego & si parum præstare me posse mihi planè sim conscius, quod grandes materias (ut cum Hieronymo loquar) ingenia parua non sustineant: tamen ne tibi iustissima de me petenti, non pro eo ac debeo paruissè uideri possim, Entibi quod in rem tuam esse ex probatissimorum autorum sententijs, & experimento confido. Itaq; enarraturus quæ ad prolem maximè faciant: quæq; genitale semen roborare in id muneris credantur, ne æquo sim longior, non omneis ego infœcunditatis causas enarrabo: quæ cum & multiplices sint, & non tam ad uirum quam ad mulierem pertineant, silentio præteribo: cum nec quicquam ad præsens earum enarratio prosit: & ut se res tua habet, non faciliè aut inueniri, aut explicari possint: cum ego in te, neq; in coniuge tua foemina lectissima (& ad sobolem, ni mea me fallit opinio, aptissima) nullas conspiciam sterilitatis causas. Quamobrem ea tantum subiiciam, quæ uenerem utcunq; remissam intendere, prolificumq; semen, innatumq; calorem in id muneris roborare possint, à uicistis ratione sermonis exordium ducens, quam huius modi uult esse diuinus Hippocrates, ut sano in primis ac ualentem corpore sit, qui prolem desiderat: ut tibi utatur quam ualentissimis, & qui maxime nutrant: ut uino, quod & ualidissimum sit, & uires augere maxime possit: ut uerno tempore, ut desinentibus mensibus & cessantibus concumbat, ut intentè misceatur, ualidoq; complexu in naturæ agrum genitale semen intrudat. Eius auctoris (quoniam te sapientum uerba uetustatem redolentia mirè delectant) sententiam ad uerbum suppingam. Tempus (ait) conceptionis optimum est uernum. Vir autem crapula distentus ne esto, nec uinum album potato, sed rubrum, ualidissimum, meracissimumq; cibariaq; quam ualentissima comedito: ualidus sanusq; esto: cibusq; qui ad id negotium non faciant, abstineto. Cum uero marem in

Lib. de uero
cultu. cap. 23.

Lib. de
superfatione
mulierum.

generare

generare ferere ue uolet, mensibus definētibz & cessantibus misceto, maximēq; intendito intro ue pellito dum cupidē appetat, sinistrumq; testem quantum ferre possis colligato. Hæc de concumbendi ratione Hippocrates, qui paucissimis uerbis omnem prolifici congressus rationem tradidisse mihi est uisus. Nos uerò diuini Hippocratis sententiam explicantes, omnem uictus rationem ei rei aptissimam ob oculos ponemus. Itaque hoc in primis curandum, ut ea alimenta sumantur, quæ & corpus calfacere & humectare, qualesq; succulentius reddere, & semen augere plurimum possint, flatumq; excitare: hoc præstant, Panis ex farina purissima probè subactus, modico sale ac fermento respersus, molliter coctus: Inter quadrupedum carnes hædina pinguiula principatum obtinet, si Auicennæ credendum, atque uitulina: castrati item iuuenis si moderata sit pinguedine, quarum debet esse usus elixatarum: ut humidius concoctusq; facilius alimentum præbeant. idēq; maximè si his ipsis carnibus per elixationem cicera, napiue misceantur: sic enim idem auctor præscribit: Quæ uerò sicciora ex quadrupedibus euaserunt, qualia sunt ceruina, leporina, suilla fumo siccata, & eius generis, omittenda. Ex autēq; generis conueniunt capri, & gallinæ iuuentulæ pingues, cum earum pullis, quorum testes ad semen augendum omnium probatissimimi esse censentur: pulli item columbini pinguiuli, qui uel Rasis testimonio mirificè innatum calorē roborant, deiectasq; suscitant uires: perdidices item probè faciunt: starni & phasiani, sed omnium superat uires catullianus passer, qui omnium testimonio mirè accendit uenerē, semenq; auget. sed eo tamen non sape tibi utendū censeo, quod uehemēti caliditate sua acrimoniam pariat, & mala qualitate acuta sanguinem & humores inficiat. Ex partibus uerò animantium, testes maximè probantur, præsertim gallorum, ut Aëtius sermone undecimo testatur: item & iecuscula potissimum anseris & altilis gallinæ, quæ præstantissima esse creduntur: cerebella quoq; & alæ maximè probantur, quod & gratiores gustui sint, & facilius conficiantur: ouorū quæ ex gallina & perdice sunt inter præcipua numerantur: præsertim si mollia, forbilia, cinamomo & zaccaro condiantur. Quamobrem eam ego confectionem ex ouis uinoq; paratam, adiectis crocō, cinamomo, & zaccaro (quam uos uulgato nomine sambaiou uocatis) maximèperè laudauerim: ut quæ & promptè conficiatur, & alimentum maximè salutare præbeat. Auicenna piscium etiam oua in hanc rem commendat: ut potè lupi, lucij, & eius generis piscium ē liberomari prodeūitium. Inter legumina ciceri præcipua laus, quod & abundè calfaciat, & flatum pariat, multiq; sit alimentū. Secundas partes faba obtinet: præstiterit autem si hæc exquisitè cocta, orali setaceo transmittantur, & cremori nonnihil mentæ, & piperis adijciatur: nam menta (ut Auicenna ait) seminaria uasa uehementer corroborat, & genitale semen ualidum reddit. piper etiam celerius coctionem adiuuat, & in corpus digestionem molitur. Ex oleribus menta, & eruca præcipua habentur. Cerealialia ex quibus fercula fieri solent, oriza in primis habenda, ad hæc cremor ptisanæ, amyllum, & quæ ex frumento puls conficitur: sed hæc nimis inflat,

Fen 20. tertij. cap. 21. tra. 1. clat. 1.

3. Aphorism.

Cap. 35.

Fen 20. tertij. tra. 1. capite 21.

Vbi suprā, et cap. 32. eiusdem Fen.

fiat, uentriculoq; negotium facit. Præstantiora erunt si sufficienter cocta, ex iusculo pinguiore carniū assumantur: uel amygdaliño lacte, ubi carniū esu prohibemur. Item si illis zaccarum & cinamomum abunde fuerint commixta. Fructus sint pensiles uuæ, & passæ, item recentes ficus exacte maturæ, nuclei pinei præ cæteris omnibus sint in usu: item & auelana: si modo rite confici possint, nam in uentriculo moram trahunt, & ægre descendunt: flatu tamen suo uenerem accendunt, præsertim zaccaro conditæ, aut ex melle assumptæ. Nucleos autem pineos ex rosacea masdefactos, & zaccaro respersos esse expedit. Inter radices bauriæ, bulbi, napi, præcipuè commendantur: si probè cocta atq; emollita modico pipere, & sapa conspersa edantur: nam & calida sunt, & flatuosa, qualia esse oportet, quæ semen uel generant, uel promouent, teste Galeno. Ex aromatis crocus, cinamomum, piper, & chariophylli. Condimenta sint, quæ ex nucleis pineis, amygdalis ex zaccaro & rosacea parari solent: uel uti martij panes uocati, item colymbades oleæ, atq; cappares conuenire uidentur. Bellaria & quæ secundis mensis apponuntur, sint cistij cortex conditus, coctana, pira & eius generis zaccaro excepta. In quem etiam usum carduorum capita (quæ nos carduos pineos) maxime conferre scripsit Auicenna. Potus sit uinum potens, rubrum, moderatè sumptum, casputamen minimè tentans, nec nimis calfaciens, sed quod faciliè in uenas feratur, & spiritus substantiam foueat: quale Valëtinum uinum, & Turzonium, sed præcipuè Arelatense esse solet: temperetur tamen iuxta ipsius uim, & anni constitutionem: nam illud nosti, hyeme tum meracius, tum parcius: uere & æstate cum copiosius, tum dilutius esse bibendum. Illud in uniuersum cauendum, ne uel nimia ingesta copia cruditatem, uel parcitas imbecillitatem afferat. Hæc de ratione uictus tantisper sint dicta.

De concubitu autè hæc obseruato: Primū, ut pro Hippocratis doctrina, uerno tempore plus cæteris anni temporibus in id operis intendatur: nam neq; caliditate nimia dissoluitur corpus, nec frigiditate impeditur: congressus uerò ea tempestiuor hora ad conceptum putatur, quauacuatis uteri mensuris excrementis; alius ad semen continendum paratior redditur. quo tempore si congressus fiat, marem gigni ut plurimum Hippocrates credidit. Id etiam præcauendum, ne frequens nimis concubitus fiat, nam concumbere non oportet ni res turgente corpore urgeat: quarta problematum, nono. Nam is præter id quod corpus exoluit, uiresq; debilitat, foecunditati parum dexter habetur: iniquiente utiq; Auicenna, semen frequenter concumbentis inutile, & infœcundum esse, æquè atq; infans, decrepiti, aut ualëtudinarij: quod nimio congressu prolificus ille spiritus in semine contentus, prorsum euolet, unde frigidius reddit semen oportet: quod & ipsum sufficienter calidum, album, crassum, spiritusq; & uitali calore plenum esse, oportet, si Aristoteli & Galeno fides habenda. Sed neq; idem nimis extimescendus, nam rarus (ut tuus Cornelius ait) corpus excitat, frequens soluit. Eum autem frequentem esse intelligas uelim, qui ad naturam & uires utentis refertur: ac proinde is moderatus esse & salubris cognoscetur, quem corporis neq; languor, neq; dolor se-

ma. 19A. 117
d. 1011b

3. de Simp. 117.

117.

117.

Fen 20. ter-

tij traci. cap.

21. 1011d. 1017

Polybius de

ratione uict.

Ex Hipp. lib.

de Superfic-

tatione. 10

Celsus lib. 1.

cap. 3.

lib. de Super-

factione.

Celsus lib. 1.

cap. 1. Gal. 1.

de Semine.

Fen 20. ter-

tij traci. cap.

21.

2. de genwat.

anim. cap. 2.

Lib. 1. 10. 2.

de Semine.

In Arte me-
dicandi.

quitur, & à quo (ut Galenus ait) quis se ipso quodammodo leuior fa-
ctus, ac melius spirare uideatur. Proindeq; tibi tuæ sunt expendendæ ui-
res, & sciendum, quanto temporis interuallò abstinere salubre fuerit. Ego:
uerò rariorem & ex longis interuallis petitam uenerē, naturæ tuæ aptiorē
rem crebriori existimo. Sic autem nocturna potius quàm diurna uenūs;
nam interdiu peior est concubitus (nimis uicq; exhalato calore) noctū-
tior: quòd uehementius tum sit innatum in nobis robur, calorq; ue-
getior: sed ita tamen, ut neq; diurnum cibus, neq; nocturnum labor cum
uigilia statim sequatur. Nam diurnum congressum insequens cibus, pa-
rum probè conficitur; nocturnum autem sequens uigilia aut labor, uis
res conuellit, corpusq; siccatur. Ne itē distento plenòq; uentre fiat cauē-
dum. Nam ut Auicenna tradit, concoctionem prohibet, & motu inordi-
nato crudum in uiscera rapit cibum; unde uarij generis morbi nascuntur.
Sed neq; item inanito corpore & omnino inacuo ueneri indulgendum;
quòd tabem concitet, & innatum extinguat calorem; uel eiusdem testi-
monio. Quamobrem apuissimum ideo tempus, quò prima in uentre
atq; secunda in iocinore concoctio celebrata erunt, quam horam omnes
ad uenerem aptissimam posuere. Ad hæc quòd non prius congressus fiat,
quàm uesica alioq; exoneratis, sed maxime uesica. Nam da intenta (quòd
Aristoteles tradit) partum probè concubitus procedit. Nec uerò mihi in-
præfens controuersia eā ac disceptatio quæ inter magni nominis uiros
incidit, de concubitus hora silentio transmittenda est: ut ea probè cogni-
ta, salubrior horæ delectus ab ijs, qui concubitori sunt, sumi possit. Gale-
nus siquidem secundo de Tuenda ualitudine, illam Hippocratis senten-
tiam explicans, Labor, cibus, potio, somnus, uenus, omnia mediocritatē
modum singulorum ea sententia definiuisse Hippocratem, (addito ad fi-
nem dictionis epitheto, mediocritatē) & tempus quoq; quo singula perfici
habeant, ipso sermonis ordine designasse doctissime affirmat. Quippò
(inquit Galenus) sanitatis tutela à labore est auaspicanda: quem excipere
debent cibus, potio, deinde somnus, mox uenus, in his uidelicet, quibus
uenere est utendum. Et in arte medicinali, tempus ueneri opportunum
esse ait, cum in excessum omnium mediocritate corpus fuerit constitu-
tum; cum scilicet neq; supra modum plenum, neq; uacuum extiterit. Ex
quibus sanè tum Hippocratis, tum Galeni locis, euidentissime constat, à
somno ueneri indulgendum: quod uerborum illorum ordo (uel autore
Galeno) innuit, cum dicitur Labor, cibus, potio, somnus, uenus: post
somnum enim Hippocrates ueneri locum esse uoluit, quò à somno scilicet
uegetior reddita corporis rectrix facultas, ueneri obeundæ accommo-
datior fiat, minusq; inde noxæ corpus sentiat: à cibo utique, portione, ac
somno totum ac sustentatum. Cum contra Paulus atq; Aëtius sentiant:
hic libro 111. cap. v 111. ille libro 1. cap. xxxv, de re ueneria. Vos
lunt enim à cibo, & ante somnum ueneris usum commodiorem fore. Ve-
neris utiq; opportuniior occasio (inquit Paulus) à cibo & ante somnum
existit. Protinus enim à coitu somnum capienti lassitudo relaxatur: Ad-
de quòd id temporis liberis procreandis longè cæteris accommodatius
est,

Pen x. ter-
tij tradit. 1. ca-
pit. 9.

4. problemat.
problemata 20

50. 111.

50

49

est, cum alijs sanè nominibus, tum quòd mulier somnum capiens semen
 genitale melius retinet. Et paulò antè, Multò (ait) satius fuerit post exers-
 citationes, balneas, atq; cibum mediocrem in uenerem congregi. Sic enim
 tum ad corporis robur, tum aduersus ingruentes frigoris iniurias, plu-
 rimum habet momenti. Aëtius uero, quo citauimus loco, Optimum
 inquit est concumbere uolentem, post cibum commisceri: qui tamen ad
 satietatem non sit ingestus. Id enim ad robur confert, & frigiditas, quæ
 fieri assolet, minus fit. Quòd si quis à prandio prurire inceperit, hoc est
 in uenerem ferri cupiat, cessare tantisper oportet, quoad alimentum con-
 stiterit: si uero à cœna, paululum prædormire oportet. Hactenus Aëtius.
 Verùm si quis mentem adhibeat, facile conciliari pugnautes eæ tantorum
 autorum sententiæ possunt. Cum enim à cibo Paulus & Aëtius concum-
 bendum esse affirmant, postea dormiendum, noxæ quam asferre concu-
 bitus solet prospexisse sunt uisi. Si enim aut pleno, aut uacuo uentre con-
 cumbendum sit, præstat profectò pleno quàm uacuo concumbere: quod
 & Celsus conceptis uerbis testatus est. Nam & minor sequitur uirium res-
 solutio: & si qua facta sit, somno ea confestim insequente refarcitur. Hip-
 pocrates uero, & Galenus rectum concumbendi ordinem prænarratis
 sententijs tradiderunt, cum post somnum uenerem exercendam affirma-
 runt. Ego uero ita de tota re statuo, ut salubrius, còmodiusq; existimem,
 etiam si non ad satietatē ingestus sit cibus, non à cibo quidem, & ante so-
 mnū, sed post concoctum ferè iam, & in ima delapsū post somnum, ut
 Hippocrates & Galenus iubent, ueneri indulgere. Nam qui quæso si una
 duabusue à cœna horis quis concumbat, etiam si mediocrem cibum, non
 uberiorē ingesserit, non peruertatur eo motu, & ualido agitato, in uentrē
 concoctio: quanquā enim insequens somnus ac quies, uires plurimū à con-
 gressu reficiant: refarcire tamen cibi in uentriculo cruditatē minimè pos-
 sunt. Itaq; ne & cruditatē & lassitudinem intèpestiua uenus pariat, censeo
 non protinus ut quis lectum dormiturus sub noctē ingreditur (quod ferè
 me uulgaribus omnibus est in more positum) ueneri det operam: sed ubi
 aliquantū prius somni accesserit, & leuiorem uentriculū perceperit, tum
 securus concumbat: iterumq; quòd reliquū est noctis redormiat, quietiq;
 totum se det. Sic enim nec cruditas noxam asferet, nec lassitudo languo-
 rem, Quæ doctrina tum Galeni præcitato loco, tum Aëtij sententia fuit, in-
 quientis. Si à cœna còcumbere quis uelit paululum prædormire oportet.
 Hæc tuta ad prolem generandam concumbendi ratio, quam qui exactè
 serua uerit, minimè dubium, quin si alioqui bene constituto ac sano cor-
 pore fuerit, paremque coniugem nactus, prolificam uenerem experietur.
 Omitto uolens ac sciens, quæ demortuam uenerem blandimenta ac leuo-
 cinia excitare queant, lusus cum coniuge amœnos, attrectationes, oscula,
 amplexus, cum & huiusmodi talia nec sine pudore quodam à uerecundo
 homine dici, nec explicari decoro seruato queunt. Quæ uero à concubitu
 mulieri obseruanda, id omittendum minimè duxerim. Stet mulier à con-
 gressu supino corpore, sublati iunētisq; cruribus secundum quē situm
 si à congressu dormierit, præstantissimum esse omnes prædicant. Mulier

Conciliatio
 pugnantium lo-
 corum.

de op. 1. 1. 1.

de op. 1. 1. 1.

de op. 1. 1. 1.

de op. 1. 1. 1.

de op. 1. 1. 1.

de op. 1. 1. 1.

de op. 1. 1. 1.

de op. 1. 1. 1.

Lib. de Gem
mis. cap. 54.

Cap. 33.

Sermone 11.
cap. 35.

Lib. 1. cap. 3.

Fen 11. tertij
cap. 10.

Lib. 24. nat.
histo. cap. 4.

1. Aphorism.
textu 59.

rem uerò prolis gratia congregientem neq; saphirum, neq; smaragdum
pleriq; ex nostris gestare uolunt. Nam smaragdus (ut Marbodeus autor
uetustissimus tradit) fertur motus lasciuos compescere: de quo item Al-
bertus cognomento Magnus, hoc refert, coitus immundiciem smar-
agdum ferre non posse. Regi; Pannoniæ insignem quem gestabat in di-
gito smaragdum, cum uxore concumbenti frustillatim dissectum esse,
exemplo confirmat. Saphirum uerò castitatis amatorem esse idem Mar-
bodeus ac præter eum Isidorus testatur: itaq; concubitus hora gestan-
da non erunt. Quæ uerò in uniuersum ad prolem gignendam probefas-
ciant, ea uelut in tabula expressa Aëtius in hunc modum tradidit: Qui-
re ueneræa (inquit) uti cupiunt, infernas corporis partes exerceant, ingui-
na; & femora confricent: & si ignaua hæc membra habeant, unguentis
& oleis calidis ungant. Dormiant in mollibus lectis, legantq; quæ ad coi-
tum cohortantur: lectionibus item ac spectaculis huiusmodi absideant. Cæ-
terum edulia & pharmaca ipsis conueniunt calfacientia & instantia, uelut
sunt cicer, fabæ, pastinacæ radix, & semen, nuces pineæ, erucæ tum folia
tum semen: rapæ, amygdalæ dulces, anesum, & perdicis oua, & gallinæci
testes, quæ ambo coitum probè excitant. Semen uerò augent (subdit)
omnia bono succo prædita. Hæc ille: nam implentibus corpus tum semen
augeri, tum corpus ad uenerem expeditius fieri in confessio est. Implent
autè, Cornelio teste, modica exercitatio, hoc est, non laboriosa, frequen-
tior quies, contracta aluius, modicum frigus hyeme, somnus & plenus &
non nimis longus, molle cubile, animi securitas, assumpta per cibos &
potiones maxime duleia & pinguis, cibus quantus plenissimus potest
concoqui. Quod si præfata methodo nequicquam profectum sit, tum ad
medicamenta transeundum consulo: utendumq; his quæ uenerem sopi-
tam accedunt, inter quæ Aëtius uulpinos testes exsiccatos & in puluerem
reductos cochlearij mensura, id est drachmæ unius pondere, in innocuam
& minimè uanam tintiginem facere ait. Item & cerui pudendum aridum,
ad drachmam unam ex uino meraciore potatum, experimento se pro-
basse testatur. Auicenna autem in de sterilitatis curatione, eboris scobem,
præsentaneum esse ad id remedium confitetur, semenq; seseleos si ex alter-
utro, uel ambobus simul, ad pondus aurei unius ante congressum horis
duabus sumatur. Viscum autem quercinum Plinius asserit, si secum mu-
lieres congregientes habeant, conceptus iuuare: Ex compositis hæc eu-
turissima laudo. Pudendi cerui exsiccati seselis, scobis eboris, seminis bau-
ciæ ana. 3, unam interioris cinamomi electi, calami odorati, erucæ semi-
nis ana. 3, f. nucleorum pini delibratorū, & rosacea aqua madefactorum.
3, unam, zinziberis conditi. 3, duas ex sirupo conseruationis eiusdem con-
fectio paretur. Cuius drachmæ duæ aut tres ante congressum, horis dua-
bus præpurgato ut mos dicitur corpore assumantur. Quod si his pera-
ctis conceptus non sequatur, experiendum utrius uisio id contingat: mu-
lierisne an uiri. Idipsum autem multis indicijis deprehendi uolunt: sed
appositissima tantum subiiciam, & præsertim quæ ab Hippocrate prodig-
ta sunt, inquitente, Si mulier non concipit, scire autè uelis si conceptura sit
pannis

pannis circumtectam defubier suffias : & si odor uideatur per corpus ire ad nares & os, scito quod ipsa non ex seipsa sterilis est. Itaq; ex olibano, myrrha, styrace & mastice, aptis ad id odoramentis, ut tradit Galenus, suffitus ad mulieris pudenda fiat, aromatiz super prunas accensis, & uapo-
 re per rectum syphonem recta in matricem delapso : sic enim recte indi-
 cium fieri poterit : nempe si odorem naribus percipiat, indicio est per-
 meabile esse corpus, nec obstructioni obnoxium, nec uterum densitate
 affici, atq; ob id conceptioni aptum. Si uero odor ferri sursum prohibea-
 tur, durum ac densum uteri corpus indicat, ac conceptui parum idoneum.
 30 Consuluerim autem eo casu leuiter purgandum esse, quicquid excremen-
 tosum conceptionem moratur. idq; hac methode, ut primum per sex con-
 tinuos dies, sirupi ad id peculiare sumantur : æquandis humoribus ap-
 positissimi : dein leue solum sequatur, post matricem ab excrementis
 purgantia, dein leuiter adstringentia, & ad continendum semen præpa-
 rantia exhibeantur. assumptis interea quæ uterum ad prolem disponunt.
 Horum omnium hæc sit ratio.

In comment.
 præfati apbo
 risu.

Primum ad totius plenitudinem uacuandam, quoniam bono corpo-
 ris habitu esse coniugem tuam lectissimam foeminam audio, præstiterit
 leuiter secta in cubito interna uena sanguinem mittere ad uncias circiter
 30 sex aut octo, ut præsentim medico uisum fuerit, uirium semper habita ratio-
 ne præcedentisq; leui enemate si alius adstricta fuerit. Dein diebus inter-
 positus aliquot, & malleolo sanguinem detraxisse profuerit, si non satis
 menses fluant : si uero pro ratione prodeant, nihil hac repetita sanguinis
 missione opus erit : postea sirupi in hunc modum sumantur. Arthemisia,
 calamintha, pulegi, hyssopi, adianti, cichorii, & intybi latioris, ana. mas-
 nip. s. uuarum passiarum exacinarum. 3. una. s. glycyrrizæ. 3. s. semi-
 num anesi, bauciæ, feseleos & erucae, ana. 3. una. seminum melonum mun-
 datorum. 3. ij. Incoquantur omnia fontana aqua, adiectis floribus uiola-
 rum & buglosi cuiusq; pug. 3. cinnami selecti, scobis eboris, chariophi-
 30 larum, ana. 3. una. fiat apozema : cui adijciatur sirupus ex artemisia uel
 oxymel : sumatur per sex continuos dies. Solutiuum sit hoc. Radicis bar-
 baræ selectissimæ, uino albo. irroratæ donec mollescat. 3. iij. agarici
 in pastillos conformati & rosaceo melle excepti. 3. unâ post horum con-
 uenientem expressionem adde oxiphenici confectionis, & benedictæ cu-
 iusq; drachmam unam, ex decocto passularum florum cordialium & cin-
 namomi electi potio paretur in aurora sumenda : & post sex horas sumat
 capi iusculum cum zaccaro : interpositaq; hora una, prandeat leuiter. In
 crastinum uero sumat mitridati. 3. unam, zaccari rosacei. 3. ij. miscean-
 tur, & abstineat horis septem. Matricem foueat & purget pesis adhibitis
 40 præsertim ex mercuriali contrita, quam Hippocrates miris laudibus ex-
 tulit, & Plinius tantopere commendauit, ut eius succum potatum mirè
 conceptus adiuuare asseueret : uel si eadem ex oleo & sale sumatur, uel il-
 lius item decoctum : quin & ad prolem masculam si mas sumatur : foe-
 minam, si foemella, facere idem testatur. Item pesis ex bdelio & melle uel
 rosaceo confecti & appositi, mirè adiuuant & matricem absque læsione

lib. de facul-
 tate adu. 3.
 in lib. 3.

Lib. de Facul-
 tate mor-
 bi. 3. de fac-
 minea. 3. 1. 1.
 et de nō per-
 fectilibus.
 Lib. 2. 3. natu.
 hist. cap. 3.

purgant. Quæ uero à mundificato utero exhiberi debent, adstringentia sint oportet, moderatè calida, odorata, & à proprietate conceptum iuuantia. Hoc autem præstant subditi pessi ex chariophyllis, cinnamomo, mastice, styrace calamita, nuce cupressi, ligno aloë, & coagulo leporis atque eboris scobe, si ex melle uel aromatico uino excipiantur, & uulua subdantur. Item & hoc, quod mirè ad hanc rem facit: thuris, mastiches, ladanum, aloë, myrrhæ, nucis cupressi xyloaloës, zeduarix, nucis myristicæ, aluminis, cupularum glandium, sumas ana. ʒ. unam, coaguli leporis. ʒ. iij. ex melle exceptis fiant pessi, & filo legati subdantur: & sint longitudo digiti medij, teneantur per noctem, & hora concubitus deponantur. Interea ex præscripto antidoto de seseleos, utetur ieiuno stomacho eo, quo supra dictum est modo & spero unicè prodesse. Ad conceptum autem, post totius purgationes mirè entatissima laudant: hoc est lotiones seu infusos ad umbilicum usq; ex decocto herbarum ad id uires habentium, quales sunt mercurialis, sabina, arthemisia, calamentum, pulegium, hyssopum, fampscus, seseleos, anesum, & eius generis, quæ meatus aperiendo, succos attenuando, aluum calfaciendo, prompte ad cōceptum disponunt. Suffitus item ad id mirè ualere dicuntur, si ex aromaticis matrix suffiatur: quod fieri maximè probo.

Hæc de re proposita ut in calamum uenerunt, ex probatissimorum autorum promptuario ad te uir clarissime atq; ornatissime mittenda curauit. Deus autem optimus maximus, omnia pro nutu ac uoluntate tua secundare dignetur.

Ad antiquam è cerebra ad oculos fluxionem arcendam, eandemq; curandam, ad Ioannem Philippum Aerarij Mediolanensis præsidem, uirum præstantissimum.

ENARRATIO V.

V M in ceteris morbis omnibus, qui quidem medicorum arte & opera curari possunt, & sedulitatè maxima, & recto consilio atq; iudicio opus sit, tum in ijs maximè earum partium morbis, quæ ad usum uitæ & dulcedinem, actionesq; humanas plurimum momenti habent: quas inter quum culti ipsi, uel Aristotelis & Celsi sententiâ, primas teneant, (ui quorum usu multæ rerum nobis differentiæ atq; species pateant: inq; disciplinis adipiscendis omnibus, autorumq; monumentis perlegendis, summum nobis usum præbeant) quantum sit cuiq; in eorum bonâ constitutione seruanda, & aduersa propulsanda enitendum, hinc perspicue patere arbitror. Quamobrem meritò summo tu studio atq; contentione de nobis pæstasse es usus, ut quæ in rem tuam medica methodo maximè facere uiderentur, ea ad te literis præscripta, quâ maxima fide & integritate possem mitterem. Præstamus id quidem & sedulo & accuratè, ac tua etiâ causa peramanter. Sed quando neq; curari affectus quispiam potest, aut idem futurus prouideri non ipso prius exactè cognito (quum principium methodi

Meta. Celsus lib. 6. cap. eodem.

Meta. Celsus lib. 6. cap. eodem.

Meta. Celsus lib. 6. cap. eodem.

Meta. Celsus lib. 6. cap. eodem.

Meta. Celsus lib. 6. cap. eodem.

rhodi medendi autore Galeno morbi sit cognitio: & morbi speciem in
 primis attendendam esse uetustissimus medicorum Hippocrates prodia
 derit) nonnulla prius quam de curatione & prouidentia dicamus, de ipsius
 affectus natura & causis sumus dicturi. Illud in primis, affectum hunc
 non tam per proprietatē in oculis, quam etiā per cōsensum à cerebro con
 stare. Quod hinc uel apertissimē monstrari potest, quod non perpetuū,
 sed uarijs & statis temporum interuallis affectus hic recurrere, & recur
 rens certo etiam tempore finire soleat: quod minimē accideret, si per pro
 prietatem omnino hic proueniret affectus. Nam qui huiusmodi sunt, uti
 10 semper presentem quidem causam habent, sic certē quam diu ea perma
 net, molestare affectam partem solent. Itaq; affirmandum partim per cōs
 sensum à cerebro fluxionem ad oculos mittente: partim per proprietatē
 tem; oculis nimirum longa iam fluxione tentatis, imbecillioribus factis,
 & noxam inde non leuem sentientibus, hunc nasci affectum: quod saepe
 fieri solere Galenus tum I. de Locis affectis, tum VII. Methodi meden
 di, & pluries alibi ingenuē est professus: quod, ut ille ait, ex uitata flux
 xione in membrum quodpiam procumbente, noxam eius membri subs
 tantia sentiat. Hæc igitur totius futuræ narrationis sit radix, sine cuius
 animaduersione nec affectus natura cognosci, nec methodus curatiua ad
 20 hiberi, ulla ratione potest. Est porro affectus is quem Latini omnes Lip
 pitudinē: Graeci *ὀφθαλμία* nominant. Nec obstat quod neq; inflamma
 tio, neque tumor in oculo, aut ingens rubor appareat: quæ in omni oph
 thalmia adesse oportere docti pleriq; omnes uolunt. Nam etsi hæc in ea
 quæ uerissima & exquisita ophthalmia dicitur, necessariō eueniant: in
 non uera tamē euenire minimē necesse est, quam & ipsam oculi contur
 bationem seu uacillationem nuncupant. Nec me illud mouet, quod ab
 Auicenna dicitur, tum esse conturbationem, cum à causa quapiam præ
 incipiente, ut sole, fumo, puluere, uento, tētu, huiusmodi prouenerit affe
 ctus: cum fieri item possit, ut ab interna causa, sed leui & minimē multa,
 30 nec malæ omnino qualitatis, idē quod ab externā eueniat, ut sufficiat
 quidem oculum & humore & aliquantō rubore perfundere, inflamma
 tionem uerō inferre minimē possit (ut est Pauli lib. I. cap. XXII. sen
 tentia) cuiusmodi esse mihi uidetur quæ te nunc malè habet affectio: quæ
 prorsus nihil est aliud, quam humiditas quædam leti cum rubore & cas
 lore præter naturam nata oculiq; membranas conuictiuam præsertim
 afficiens. Hæc breuiter de morbi essentia. De causis quidem illud, ex
 ternas uocatas, ad inferendos: sæpenumero internos affectus plurimum
 mōmenti habere, quæ docta est Galeni & Auicennæ sententia. Quamob
 rem cum frequens capitis & diuturna ex calida perfusione lotio, & raris
 40 rem capitis substantiam (eocq; ad suscipiendas inturias promiorē efficere
 habeat) & oculos ad fluxionem excipiendam paratiores reddere, nihil
 mirum si ex huiusmodi crebra perfusione, noxam oculis senserint: referas
 tis utique tum externis tum internis ad oculos excrementa deferentibus
 inearibus, tum ab perfusionis caliditate eliquatis & attenuatis succis: his
 siempe rationibus frequens calētis aquæ balneum nostris oculis ualdē
 similes

2. Meth.

1. de Rat. uis.
acut.

Aq. q. 100

Aq. uis. 2
100Fen 3. tertij.
cap. proprio.

Aq. uis. 2

2. de morb.
caus. Fen 2.
tertij. tract.
1. cap. 6.-um 100, ut
Aq. uis. 2

nocere putant. Omitto externas reliquas omnes causas, cum hæc mihi omnium potissima sit uisa. si modo huic etiam alteram adiunxero, illi inferendo morbo aut parem, aut certe etiam meo iudicio superiorem: crebram uidelicet & nimium multam, minorum characterum lectionem, & descriptionem: in quod minus: cum ob eam quam durissimam sustines in rationibus tuis consiciendis prouinciam, nimius & penè assiduus semper sis: fieri certe non potuit, quin magna sit inde oculis illata iniuria. Nam ut modica minutarum literarum lectio oculos probè exercet: sic immodica (si quid Auicennæ creditur) ualde afficiat.

Ex corporeis uero causis, duæ potissimæ omnium sunt æstimandæ: ipsa scilicet oculorum imbecillitas, cuius causa promptè quidem missam à cerebro fluxionem suscipiunt oculi: & cerebri intemperies cum substantiæ uitiosæ affluxu. Nam quum interdum uitioso omni excremento careant oculi, interdum uero abundant, alicunde eò mitti alienum humorum iure censendum est. Mittitur autem potissimum (ut Galenus sentit) à capite in quiente eodem I I, de Febrium diff. & X I I. Methodi à capite in oculos fluxionem crebro decumbere solere. Nec iniuriâ, cum principales partes in sibi subditas & proximas, naturæ suæ uis excrementa regere resoleant, quare nisi ualido robore consent, repellere à se excrementa non poterunt. Ea igitur causa est, cur capite laborante, fluxione sæpe oculi tententur: quod missa ad se excrementa imbecillitate nimia repellere nequeant. Vnde consistentes in ipsis succi cum eorum substantiam uiscient, & nimia mora deteriores fiant, sit ut noxam ualde multam meritis oculis inferant, dicente Galeno, tum in parte quapiam uitium augeri, cum infixa in ea excrementa aut puirefcent, aut tempore deteriora fiunt: ita ut affluentem postea humorem uel utilem simul corrumpant. Est autem excrementi genus hoc quod influit, (quantum quidem noscere datur) uitiosus humor ex bili & pituita mixtus, superante tamen pituita: quod ex leui aut nullo dolore percepto, ex modico rubore, morbi longitudo, & difficultate, lacrymis minimè multis, nec calidis fluentibus, lippitudinis modo (quæ ipsa & satis multa est & abundè tenax) perspicè perfacile potest. Atq; inde etiam quid de toto hoc morbo iudicandum est qui probè rei naturam tenuerit, minimè operosum. Siquidem quæ lippitudo minimè cum dolore est, si in ea & tumor modicus, & pituitæ plusculum adfuerint: & alterum tantum oculum afficiat, ut longior ea esset solet, ita sine periculo: quæ Celsi lib. V. res sententia. Cæterum quod ad methodum curatiam pertinet, non tam curatione quam præuisione & prouidentia egere maximè mihi uidetur: nimirum ut qui parte sui facta, & iam lædente haud magnopere afficiat: parte suæ, hoc est, cerebro affectionis ob partis laborantis intemperiem & imbecillitatem reditur, maiorem molestiam inferat in illam maximè (ne recurrat morbus) intendendum. Atq; horum sanè morborum exacta præcautio autore Galeno est prohibere ne fiant: quod quoniam in ocularibus morbis, perfici nequicquam potest, nisi & ipsi oculi ab excrementis tursuerentur: & quæ in ipsis subest intemperies, cuius causa eorum functio labefact

Vbi supra.

à de morb. caus.

Istius & morbi præuisione quæ

Cap. eodem.

Aron ab -
q. uis dicit
Sicut ipse
dicit.

In Arte medica.

labefactatur, ipsiq; excrementis redundant, omnis amoueatur: roboreq; parti addito, ad uitium omne repellendum aptos reddamus. Id inquam unum nobis maximopere erit curandum.

Tuti autem ab excrementis oculi esse non possunt, ni simul & caput, & totum deniq; corpus purum maneat. Omnis itaq; adhibenda cautio erit, ut & congrua uictus ratione, & nonnullis in eam rem bene facientibus medicamentis, id quod quærimus assequamur. Consistit autē in hoc maximē iusta uictus ratio ut non solum in quantitate ac qualitate, delectu & ordine ciborum ac potuum: sed & in omnibus his quæ uelimus
 10 nolimus nobis occurrunt, modus adhibeatur: nempe aëri, somno, uigilijs, motionibus, quieti, excretis à corpore, & detentis, animiq; affectibus. Sic enim Hippocrates iubet inquiring, Labor, cibus, potus, somnus, uen-
 nus, omnia mediocria. Quæ igitur ad cibos potusq; pertinent, breui narratione complectar: cum illud omnibus euidentissimum sit, maligna ci-
 baria, ac uaria, & præpostero aut malo ordine sumpta, cruditatemq; & crapulam, maximum & corporibus & animis asferre nocumentum.

Deligendi itaq; cibi si erunt, qui & excrementosi minimē sint, & facile concoquantur, & bonum in corpore succum pariant: ad hæc qui affinitate quadam, & uirium naturæ proprietate oculis conferant. Quales habentur panis ex optimo tritico probè subactus, molliter coctus, salis &
 20 fermenti quantum sat est recipiens: cui dum subigitur, optimū ducerem semina aliquot feniculi, aceto prius scyllitico per diem macerata inspergi: sic enim ocularis maximē efficitur: eritq; tutior eius panis hyeme & uere, quàm æstate usus. Ex uolatilibus pulli cortales, capi iuuenes, & in uniuer-
 sum quicunq; molliore carne præditi, libero in aëre & nemoribus degunt, appositi sunt. Palustres aues omnes fugiendæ: inter quadrupedes uitulo, hædoq; potissimum utendum. Piscium rarus sit usus: & qui ex ijs conferunt, sunt qui uel in libero mari, uel in saxosis fluminibus degunt, & squamis nitent plurimis, carneq; fragili præditi sunt: quales habentur
 30 inter maritimos buglossus, aurata, nullus: inter fluuiales trocta, umbra, & pisculi saxatiles dicti. Conueniunt autem uel aceto salisq; & aqua modicoq; feniculo elixi: uel craticula assati, & aceto rosaceo imbuti. Quorum gallinaceorum recetium, molliterq; in aqua amota testa coctorum, salutaris est usus. Holera penē uitentur omnia, maximē uerò lactuca, & brāsica: quæ ambo si quid aliud unice oculis nocent uel omnium auto-
 rum testimonio. Ferculorum ea tantum, quæ ex ordeo probè parato, aut amydo, aut panē loto sunt conuenire uidentur. Fructuum usus, crudorum maximē, fugiendus: inter hos tamen prunis exactè maturis ad aluum subducendam: & uiuis quoq; ac ficibus congruens poterit esse
 40 locus. Lacticiuia penē omnia, uti & legumina uitanda: ut quæ uapore suo & caput impleant, & substantiæ suæ crassicie obstructions gignere soleant. Bellaria à cibo & tragemata quæ ex struceis malis, feniculo, toriandro, piro cocto, bene faciunt. Vinum sit tenue, clarum, odoratum, minimē potens, colorē uel album, uel flauum moderatē dilutum, & modicē sumptum. Somnus nocturnus septem ad summum horarū spatium
 non

non superet. Huic se non protinus, sed duabus horis à cibo credere oportet: capite bene alto paulò duriore puluino, præsertim æstate: nam quæ plumea sunt, ceruicem caputq; calfaciendo, & humores attenuando, de fluxionis causa sæpenumero esse solent. Exercitium matutinum sit, excretis prius uesicæ aluiq; excrementis, hyeme quidem sub tecto, & paulò ualentius: uere & æstate remissius, & sub diò: conuenientq; eæ ambulationes maximè, quæ uel uiuentibus in locis, in quibus herbescentis ipsa uiriditas oculos recreet, uel propè nitentes, & leui murmure incedentes atque, molli gressu perficiantur. Illud tamen cautè obseruandùm, ut dum te exercitationi committes, probè temperatus sit aër, nec flatibus expositus, nec nubibus obductus. Nam horum utrumuis fuerit, oculis plus nocere, quàm exercitatio conferre potest: quæ tamen ipsa inferiorum partium potius quàm superiorum magis conuenit. Quies à cibo tum animi tum corporis, summè salutaris habetur: unde illud rectè Celsus: Si lucubrandum sit, non id post cibum, sed eo concocto facere oportere. Ego in te illud dicam, si conficiendæ salis rationes sint, (nam hæc tua est lucubratio) non post cibum id statim, sed eo concocto effici à te debere. Nam cum omnibus inutiles sit post cibum aut contentio, aut cogitatio animi: tum his præcipuè, quibus uel caput, uel quæ in capite sunt membra, infirmiora & fluxionibus obnoxia sunt. Quamobrem scribere, legere, aut grauius aliquid animo meditari, post cibum parum tutum uel Celsi testimonio habetur. Quod si ad hæc (quod nimis ipse uereor ac meo munia cogaris, fiant à te quantum res ipsa patietur, leniter, neq; uè hementer intento animo, & capite adscriptionem minimè inclinato, sed erecto potius, & minimè in uarios positus circumactò. Curandum item ut excrementa corporis omnia, quotidie uacuentur: tam ea quæ certis & constitutis à natura meatibus exeunt, quàm quæ occultè effluunt. Nasus igitur manè bene mungendus, & quicquid sordium & mucci adhæsit expurgandum. Pectendum xburneo pectine caput, aspersoreq; panno leniter perfricandum. Os aqua abludendum, cui interdum aliquid aceti ad secundam pituitam misceri proderit. Abstergendi molli penicillo dentes, & colluendi tam matutino tempore quàm cibo sumptò: sic enim Pausanias iubet. Oculi & aures à suis item sordibus emundandi: Quin & illud probe etiam capiti atq; oculis conferet, si per æstatem bis singulo mense miti lixiuio caput abluatur, in quo chamemeli & rosarum flores præbullierint, sed obeunda erit lotio manè, uacuo uentre ciboq; hesterno exactè cōfecto: sereno & lucido cœlo, non nubibus aut imbribus turbato. Alui excrementa nisi sponte descendant, iuuanda erunt uel prunis non in aqua simplici, (ut fieri solet) sed aqua mulla potius decoctis, & multo zaccaro respersis, uel iusculis ex atriplice, borragine, beta, mercuriali uè, & maluæ summitatibus cōfectis: uel quod præstatius esse duco, sine folijs pulli iure incoctis, quæ uniuersa (dum opportunus eorū usus uidebitur) morula pauca ante omnem cibum sumenda, dein prandendum. A toto corpore sordes, & commodo exercitio, & moderata frictione tollentur. Animi motus omnes moderandi, aliqui etiam prorsus uitandi, ut ira, mœror, maioresq;

Lib. primo.

Lib. primo.

maioresq; curæ, & cogitationes. Hæc in totum fugienda, nimia lux. Solis & Lunæ radij, ignis, fumus, uentus, puluis, & immodica uenus, cum ne modica quidem satis tuta sit, aut potius oculis nocentissima. Ab austrino & boreali flatu cauendum, nam hic teste Hippocrate oculos mordicat, ille caput implet. Et hæc quidem de congrua uictus ratione seruanda. Ad præuisionem methodum accedendo id in primis cum Galeno statuo, in oculorum auriūq; fluxionibus; fonti unde morbus emanat (nempe capiti) præcipue prospiciendum; cum ab ea potissimum parte excrementa in ipsa descendere soleant. Huic uero ut prospiciatur, & uacuanda erunt quæ in ipso excrementa consistunt, ne amplius ad oculos ea transmittat; & robur parti addendum, naturæq; temperies seruanda. Laudarem igitur semel in anno uenam humerariam, cephalicam dictam, è brachio oculo affecto respondente, secari: extrahiq; tantum sanguinis uncias quatuor. Nam oculorum doloribus hæc uenæ sectio ab Hippocrate miris laudibus commendatur. Quod si ea, occasione aliqua fieri minimè possit, illius loco scapulis cucurbitulæ duæ adinouendæ erunt, leuiterq; incidendæ, ut tum reuellatur; tum ad proxima deriuetur; qui ad oculos influit humor. Sunt enim cucurbitulæ in eum præcipue usum repertæ, (ut ait Galenus) ut influentem humorem ad se reuocent. Quod sanè auxilij genus, quantum in oculi fluxionibus leuandis conferat, maxime ijs quæ iam consistunt, ille Galeni locus declarat, quo affirmat, cucurbitulam occipiti admotam ad oculorum fluxiones præsentaneum esse remedium. Quam obrem è re tua esse ducerem, non semel modo in anno, sed per singulos menses post plenilunium has adinoui quo ad finita uideretur quæ ad oculos ruit fluxio. Vere & autumno post missum sanguinem, uel admotas cucurbitulas, purgandum quicquid uisiosi in toto redundat excrementi; paratis tamen prius sequenti portione humoribus. Præparatio ad uer accipit. Herbarum feniculi, eufrasie, samplici, betonicæ, cuiusq; manipulum; rosarum rubr. pugillum unum, uuarum passarum pinguium unciam unam; granorum feniculi drach. unam, florum stecadis uiolarum & buglosi, cuiusque pugillum unum; omnia arte incoquantur fontana aqua, ad lib. unam & dimidiam: decocti uncia: quinque manè fumanter, adiectis sirupis ex stecade & oxymelite ad uncias duas.

Sumpta portione per sex continuos dies, purgatio catapotijs sequentibus molienda erit: quæ accipit pillularum sine quibus, & lucis maiorum ana. 3. f. agarici in pastillos redacti 3. unum, nucis myristicæ grana tria; diagridij granum unum ex sirupo rosaceo infusionis rosarum pillulæ conficiantur, quas sumat in aurora, congrua adhibita uictus ratione. Postridie sumat mitridati electi conseruæ rosarum ana. 3. unam ex zaccaró conficiatur. Reliquo intermedio tempore à uere ad autumnum, nisi quando æstus magnitudo impedit, hisce catapotijs utendum consulo. Aloës selecti, & aqua feniculi temperati, uel eiusdem succo drach. duas; rhubarbari electi, & uino albo macerati drach. unam, agarici in trochiscos formati scrup. quatuor. corticis myrabolanorum citrinorum & chebulorum, cum oleo amygdalarum dulcium conficatorum, cuiusq; drachmæ dimid

3. Aphorism.

6. de Sanitate tuend. c. 19. Methodi.

3. de Loc. aff. fist. cap. 4.

11. Metho.

dimidium: seminum feniculi acetò rosáceo temperaturum, scrupulum
 rosarum, mastiches, cuiusq; dimidium scrupulum: ex succo rosarum fiat
 massa, ex qua formentur sex pro drachma: sumantur tres hora decubitus
 longè à cibo quatuor horis. Quæ enim catapotia ad capitis fluxiones
 dantur, ea à cibo & sub noctem sympisse uel Rasis testimonio præstat
 magis. Autumno hæc sumenda potio ante uacuationem: Cichorii borragi-
 nis, intybi latioris, omnium cum radicibus, cuiusq; manipuli dimidium:
 herbæ feniculi & uerbenæ, tantundem: folliculorum sene mundatorum
 uncia dimidium, fiat ex arte decoctum adiectis floribus communibus: &
 anethi semine, sumantur ex decocto uncia sex, cum uiolaceo syrupo, uel eo
 qui capillorum dicitur. Quo quidem diebus aliquot assumpto, sumat pilu-
 lularum aurearum: & cochlearum ana drachmæ dimidium, formentur ex
 rosaceo syrupo. Post congruam humorum à capite euacuationem myrræ
 bolanorum emblicorum zaccarò conditorum usus maximè operè mihi
 probatur. Nec illud tibi mirum uideri debet, si eos uacuantibus auxilijs
 occurrendum censui: quod diurni affectus, ex fluxione præsertim ge-
 niti, non nisi similibus auxilijs tolli prorsus soleant, inquit Galeno,
 diutinas oculorum fluxiones, dimissis quidem oculis, & ad capitis cura-
 tionem conuerso, uarijs uacuationum generibus curasse. Quod si te ab
 huiusmodi uacuationibus deterius habere, nec quicquam proficere affir-
 mes: uti nobis planè sæpius confirmasti, testatus inde magis fluxionem
 excitari. Dicendum id quidem sæpe fieri, attenuato & ad motum ducto
 humore, qui per medicamentum agitur: sed tamen non ob id à leuiter
 soluentibus medicamentis cessandum: quinimo ubi id acciderit, reassu-
 menda censeo quæ quicquid commotum est citra uirium deiectionem
 auferre possint. Nam quod à tali causa in oculum defluxit, paritate,
 quiete, somno & leni fomèto ex aqua decoctionis fœnigræci discutitur.
 Siquis Galenus fortes etiam & diutinas ad oculos fluxiones, ualida se
 quandoq; purgatione uno die curasse scribit. Addam modo ea quæ oculis accommodata, ne fluxionem suscipiant
 prohibere, & robur parti addere possunt: inter quæ confert post præfa-
 tas purgationes, frontem & faciem totam manè acetò rosáceo, & aqua
 abluere, idq; æstate: hyemè uinò crassiorè ex aqua. Item & hoc linimen-
 tum defluxionem si quid aliud cohibere poterit, olibani drachmam, spi-
 cænard drach. dimidium luti armenici ritè parati, sanguinis draconis,
 mastiches cuiusq; scrupulum. excipiantur oui albore, & fronti atq; tem-
 poribus post uniuersales purgationes admoueantur diebus sex aut octo
 continuis: post quos foueatur locus aqua tepida decoctionis chamemes-
 li & fœnigræci, ne obstruantur externi meatus. Hyemè oculi manè
 uino ita parato abluendi, uini albi acerbi non ualdè potentis lib. unam
 herbæ feniculi si haberi possit, manipulum: sin minus seminis eius. 3. unam
 sampuci manipuli dimidium, tutiæ ex urina pueri præparatæ, uncia di-
 midium: bulliant omnia simul unico seruire, postea rudi laneo panno
 stillent, & liquor in uasè uitreo bene obturato ad usum seruetur. Æstate
 aqua sit parata, rosarum rubearum recentium partes tres: herbæ feniculi
 partem

in Aphorif-
 mis.

lib. 1.

13. Meth.

in 2. 3. 4. 5.

in 1. 2. 3.

ubi supra.

12

13

14

15

partem unam, incidantur & probè misceantur, & destilletur aqua non ad solitum seplasiarjjs modum, sed uel in solo uapore aquæ, in uase bullientis, supra posito scilicet uase eo in quo præfatæ herbæ recipiuntur, uel in balneo mariæ uocato: sed ita, ut in recipiente aquam uase pugillus earundem herbarum imponatur, adiectis auri tenuissimis folijs numero xlii: ut supra id totum stillæ cadant quæ ex uase manabunt. Prodest & hic puluis mirificè per hyemem præsertim & uer à cibo sumendus: qui accipit cinamomi electi. ʒ. unam, macis. ʒ. f. eufrasia. ʒ. iij. sacchari electissimi. ʒ. iij. misce: præstantissimum id est ad uisus aciem roborandam. Quam obrem illius frequens esse poterit apud te usus. De laqueo, uescationibus, & candenti ferro adhibendis, illud censeo, ni ab medicamentis his quæ in eam rem parata sunt, melius tibi esse agnosces: ut laqueum ad ceruicis initium imponi perita & docta manu iubeas, indeq; fluentes ichores, diu multumq; manare sinas: sic enim maximè in oculos fluens humor deriuabitur. Quod si ne hac quidem ratione affectus curetur, tum candens capiti adhibendum ferrum, ea parte quæ bregma dicitur. Nam iuxta uetus stilsimi Hippocratis sensa, Quæ medicamentis non curantur mala, ferro & igne curare oportet. Deus autem optimus Maximus, qui solus languores sanat, adesse tibi bonitate sua dignetur.

Aphorismo
altri. septime
sectionis.

De scirroso tumore ex crassa pituita & atra bile inuicem mixtis, secundum unum uentrem ad ilium sinistram in utero fixo: unà cum doloribus sensibus, & acrimonia interdum sensum inferentibus: spiritusq; plurimo flatuoso. Pro illustri quadam muliere.

ENARRATIO VI.

INTER ea quæ ad medici munus pertinere omnes passim prædicant, præcipuum illud esse, & à medico omni cautione seruandum uetustissimus dixit Hippocrates: ut in rectè dignoscendis ijs ad quos curandi causa accersitur morbis, curam omnem suam & cogitationem ponat: confirmatum id habens, quos rectè nouerit morbos probè eos à medico curatum iri. Quamobrem cum grauissimus nobis sit propositus curandus affectus idq; in principe foemina, moribus, candore, probitate, genere, imprimis uerò claris & præcellentibus animi dotibus: pietate, fide, religioneq; insigni. In eo nobis ratio omnis ponenda erit, affectum ut ipsum notis peculiaribus quam fieri poterit exactissimè pernoscamus: cognitumq; qua dabitur diligentia ac methodo curare tentemus. Notionis porro morbi initium, ab ipsa ægrotantis natura seu temperie, uictu, consuetudine que petendum erit: quod uel Galeni testimonio. Quæ præter naturam sunt, cognosci plenè non possint, his quæ secundum naturam sunt prætermisissis. Ex his igitur quæ rationis indagazione, & sensuum fide apparent, constat præstantem hanc foeminam, à iusto temperamenti modo ad calidum & humidum labi: humiditate tamen uincens, quod ex totius habitu paulò pleniore succulentioreq; ex mollicie tactu percepta, coloris suauitate, uenarum amplitudine, sanguinis copia, se-

Lib. de Arte,
C. 2. de Rat.
uic. acut. te-
xtu 38.

Lib. de Con-
stit. artis. C.
2. Meth.

In Arte me-
dic. cap. 57.
Fen. 2. primi.
dec. 3. cap. 3.

xu, educatione molliore, ocio multo, uictu lautiore, cæterisque notis id apertè monstrantibus colligi facillimè potest. Quæ sanè cuncta, si Galeno creditur & Auicennæ, calidam & humidam totius temperaturam demonstrant. Quæ etsi nunc indicia in ea non appareant omnia, quòd in pallidum mutatus sit faciei & totius corporis color, mutata pulsus ratio, nec idem qui antea carnosus habitus, non ob id tamen à præfata sententia discedendum. Quippe natiuum habitum euertere possunt animi curæ, morrores, perturbationesque uariæ, corporis graues affectus, quibus sanè omnibus cum diu & multum lectissimâ hæc scœmina fuerit agitata, penesque obruta, nimirum si in alienum ab eo quo diximus habitum deductio facta sit. Itaque cum ob perpessos multos animi angores, quos sibi filiorum immaturæ mortes, uiri præstantissimi atque nobilissimi in ætatis flore inopinatus decessus, lites contentionesque cum suis uariæ peperere, in quartanam febri incidisset, tandemque in lienis tumorem, ut ferè semper ab huiusmodi febris fieri solet, atrabilarij copiam succi ipsam collegisse iure censendum est. Cuius sanè succi redundantis testimonium, excrementa aluo utroque reiecta, abundè præstant: ut in quibus & crassis & nigris, multa eius humoris sese prodat admixtio. Quin & illud animaduersione dignissimum, menses in hac præstanti scœmina non secundum stata naturæ tempora, nec tanta in copia, quanta per bonam ualeitudinem prodire solere, ipsamque & continentissimam, & pudicissimam pro uiduarum more uixisse, unde factum fuisse putandum est, ut uterus uaria malaque intra se excrementa collegerit, quibus facultatis excretoriæ imbecillitate sensim congestis, uterum malè affici consequens certè fuit. Si quidem mensium in mulieribus paucitas, uel inordinatus cursus, plenitudinis in utero morbos creare solent, uti Galeno & Auicennæ uisum. Nec omittendum, quòd præter atrabilarij succi in hac laborante copiam, multum etiam crudorum succorum statuumque est inuenire, crassæ præsertim lentæque pituitæ, quorum sanè generatio natiui, caloris imbecillitatem, uentriculique à suo munere defectionem sequi consueuit, uel Galeni, & omnium denique medicorum testimonio. Talia uero in corpore subesse, excreta per clysteres excrementa demonstrant, quæ crassiciem miram, lentorem & uisciditatem habent: ut prorsus eius generis pituita uideri possit, quam Praxagoras uistream (quòd liquato uitro similis esset) nuncupauit. Mirum autem nemini uideri debet, pituitosa modò, qualia mox diximus, atrabilaria interdum effici excrementa. Nam cum quæ secundum uentrem & intestina consistunt excrementa, expelluntur, ea quidem cruda & pituitosa uideri necesse est, uentriculo scilicet parum suo munere functo. Cum uero in penitioribus uasis contenta, ea pro sui generis natura, crassiora & atrabilis speciem referentia apparere consentaneum certè uidetur: facit enim inæqualis & uaria in diuersis huius dominæ partibus intemperies, ut alia atque alia excrementa gignantur. Quorum quidem excrementorum alia qua lienis, & iocinoris, & uteri intemperie, alia uentriculi & reliquarum partium sequuntur. Eò autem in hunc de humorum redundantia sermonem incidimus, ut perspecta omni succorum quibus hæc domina abundat

6. de Locis
affec.
Fen. 2. tertij.
fract. 4. cap.
22.
6. de Symp.
can.

de Com-
p. 2. 1.
An- 2.

dat natura, propius morbi enarrandi essentiam pernoscamus. Nam ut
 belle Hippocrates ait, nisi quibus primò constemus, quidq; in corpore
 uigeat, probè nouerimus: quæ conferant, quæq; morbum propulsent,
 methodo adhibere minimè poterimus. Adde quòd cum ab huiusmodi
 succis in corpore redundantibus, morbi qui à plenitate sunt omnes origi-
 nem ducant, eorumq; (si Hippocrati creditur) causæ statuantur, fieri non
 posse putauit, ut eius exacta morbi notio habeatur, cuius non fuerint præ-
 cognitæ causæ. unde natum illud Galeni (ab Aristotele, ut puto, profes-
 ctum) arbitror, Methodicos medicos morborum causas assignare & in-
 20 quirere inde præsidiorum copiam coniectantes. At uerò cum uel eiusdem
 testimonio, principium methodi medendi morbi sit cognitio, enarranda
 nobis plenus morbi natura erit: à rei ipsius essentia initio sumpto.
 (Sic enim decet eos qui cum demonstratione quidpiam sunt dicturi).
 Noscuntur porrò interni affectus (si Galeno creditur) ex operationum
 læsionibus, accidentibus, excrementorū qualitate, tum à tumoribus præ-
 ter naturam, dolorum specie, coloris uitio, sede affecta, & cæteris huius-
 modi. Est itaq; præcipuus in præstanti hac domina affectus, tumor qui-
 dam scirrosus, admodum durus, cum tensione ualida atq; renixu: quem
 sanè tumorem status plurimi, doloresq; modò tensim, modò pungentes,
 20 & acrimoniæ sensum inferentes comitantur. Subest autem duriciæ ea ses-
 cundum imum uentrem parte suminis sinistra, inter inguen & umbili-
 cum, qua parte sensui conspicuus sese prodit tumor. Vnde illud constare
 arbitror, muliebres locos, in hac præstanti domina affectos præcipuè
 esse, id ipsum enim loci affecti positus indicat. Sita enim est matrix inter
 uesicam rectumq; intestinū, cui ferè toti incumbit: uesicam autem iuxta
 umbilicum, ubi fundum ipsius est, magna ex parte superat, uti à uesica ses-
 cundum ceruicem ipsius superatur. Habet autem uterus & ceruicem &
 fundum: hoc quidem in umbilicum, illa in pudendum accedit. Sinus item
 duos, in dextrum & sinistrum protensos, atq; ab utraq; fundi parte ex la-
 30 teribus testes instar masculorū duos habet, à quibus paulò inferius utrinq;
 que processus apparent mamillares, ad ilia inclinantés quæ cornua uos-
 cant. Quamobrem cum pars ea suminis, quæ inter inguen est & umbili-
 cum, tota turgida sit, dura, & tensa: censendum secundum fundum ma-
 tricis, sinu sinistro, duriciæ huius magnam partem consistere. Quod nos-
 tis euidentissimis probari potest, quarum quidem certissimæ ex sensu tas-
 tus desumuntur, qui duriciem ipsam secundum quam diximus partem
 apprehendit: tum & urinæ reddendæ difficultas, crurum infirmitas, &
 extenuatio, atq; subinde totius corporis uentris inui tumor, pectinis, co-
 xendicum, dorsi, & inguinum læsio. præfati affectus in utero consistentis
 40 non dubia signa præbent. Quibus si crassorum humorum uti antea di-
 ximus in hac domina copiam, utriq; facultatum (expultricis præsertim)
 infirmitatem adiunxerimus, non est quòd certiora ad morbum inuesti-
 gandum indicia requiramus. Nec ita uelim hæc accipi, quasi exquisitum
 scirrhum affectum hunc esse statuam: cum sit is, uel teste Galeno durus
 quispiam & sine dolore tumor: quod huic conuenire minimè potest, qui

Lib. 1. de Vi-
 cis ratione
 seu de dietn.

Lib. de Mor-
 bis 1.

2. Method.

2. Meth.

Galen. 5. de
 Sympto. cau.
 Et 2. de Pla-
 cits Hipp. et
 Plat.
 In Arte med.
 cap. 73. Et 1.
 Et 2. de Lo-
 cis affec.
 Affectus hu-
 ius mulieris.
 Sedes affecta

Vteri Anato-
 me ex Gale-
 14. Et 15. de
 Vsu part. Et
 lib. de diffec-
 tibus.

Note morbi

14. Meth.

& magnis & clamoris doloribus loca subinde uaria obfidentibus coniungatur, flatu nimirum plurimo & crasso exitum per angusta uasa petente. unde tensiuos gigni dolores consequens certe est: quæ Galeni I. I. de Locis affect. est sententia. Quod & ipsum declarat status plurimi ore facta res iectatio: (ructum uocant) quæ cum sit, suscitatis ab eo doloribus alleviationem non minimam præstat. Quanquam & in hac doloris cuiuspiam alterius sensus appareat, rosionis scilicet & mordicationis speciem referens: cuius ego doloris causam, acrem & crassum succum uehementer im-

2. de Loc. aff.
Fen. 2. primi.
dec. 2. ca. 20.

10 pactum esse cum Galeno & Auicenna existimo. Atq; his notis non tam affectum ipsum, quam sedem affectam plenè cognosci posse confido.

2. de Loc. aff.
C. 7. Meth.

Cause morbi

Sed quando non solum hæc, uerum etiam causam ipsam noxam inferentem, ad rectam morbi curationem considerare oportet, ita tradente Galeno: cum uel eiusdem testimonio, curatio post effectricis causæ cognitionem statim se exhibeat, reddendæ nobis propius affectus huius causæ erunt, quo facilius sit medendi methodus. Fuerunt igitur externæ & præincipientes affectuum horum causæ, iniusta & incauta uictus ratio: in qua non in qualitate modo, & delectu ciborum, sed & ordine, præposito usu, tempore, & mensura peccatum est: error etiam in cætera omni uita, ut neq; potationis aut exercitationis opportunæ, nec inanitionis aut plenitatis, nec somni aut uigiliarum, congruens seruandæ ualitudini habita sit ratio. Vnde factum putandum est, ut multis in corpore congestis succis, crudis his quidem atq; lentis, morbo huic ansam præbuerint. Si-

Lib. de Con-
stit. aris.
Fen. 13. tertij.
sap. de debili-
tate stomachi.

10 quidem omnium morborum ueluti radix (si quid Galeno & Auicennæ creditur) cruditas ipsa censenda est. Accedunt præterea longi antea perpessi ab hac præstanti domina morbi, quartana febris, lienis & uiscerum tumores, animi graues perturbationes, luctus, moerores, curæ, quæ cuncta tum sanguinem adurendo, tum uires labefactando, symptomatis his quibus nunc non leuiter premitur, occasionem sanè maximam præstiterunt. Itaq; corporearum causarum præcipuæ erunt, membrorum horum intemperaturæ, nempe uentriculi, lienis, uteri, item & atrabilariorum succorum cum crudis redundantia atq; commixtio, quod & excrementa utriusq; humoris speciem referentia, & ipse turgidi loci color plumbeus cum albedine quadam indicat. Atque hæc de causis breuiter, unde illud constare puto quàm sit huius affectus curatio difficilis: ut cuius origo à crasis sit & atrabilarijs succis, locusq; affectus in penitioribus corporis reconditus, excrementorum ad se transmissorum redundantiam faciliè excipiens. Cuius item affectus curandi difficultatem augent, dolores percepti, qui cum punitionis sensum adferant, cancrum tandem futurum minari uidentur uel Auicennæ sententia: tum & ægrotantis ipsius parum obsequens medicorum consilij natura grauiorem in curando affectum

Præsegiu.

Fen. 21. tertij.
trac. 2. ca. 14.

40 nem non parum reddet. Nec dubitandum, quin si persistant dolores, uel in cancrum, uel in hydropem tandem siccam morbus hic desinat: dicente id in Aphorismis Hippocrate: quæ tamen & ipsa si quæ debetur morbo præcautio diligens adhibeatur, uitari sanè poterunt, & laborans ipsa in meliorem habitum restitui: fiet autem id, si & doctis medicorum consi-

4. Aphorism.
textu. 11.

lijs stabit, & iustam uictus rationem ad unguem seruauerit: tum & si ea
 perscribetur à medico curandi methodus, quæ morbo esse quàm apposi-
 tissima uideatur. Erit autem saluberrima quæ mox subscribetur. Principi-
 pio quoniam uictus ratio siue in secunda ualitudine seruanda, siue in pro-
 pulsando morbo plurimum momenti habet, ut Galeno pluribus in locis
 uisum, ea instituenda erit, quæ & quantitate, & qualitate, & modo usus;
 morbo conueniat. siquidem instituendæ uictus rationis ij tres præcipui
 scopi à Galeno proponuntur. Quod ad quantitatem igitur pertinet, ea
 cautio habeatur, ut quoad curatus sit morbus parum quidem alimenti,
 10 sed sæpius probèq; nutrientis adferatur. Siquidem ubi laborantis uires
 debiles fuerint, & ea quæ in corpore est dispositio, uel ex corruptione hu-
 morum, uel defectu fuerit, parum alimenti quod probè conficiatur, sed
 sæpius exhibere oportet, ex Galeni in Aphorismis sententia. Quod cum
 in nostra hac ægrotante usu ueniat, (quæ & morbi longitudine, & medi-
 camentorum copia, & doloribus multis, & uigilijs, ciborumq; auersione
 diu grauata fuit multumq; deiecta) pauco quidem cibo & utili, sed cre-
 brius dato reficienda erit. Sit autem qualitas quæ cum morbo suis quali-
 tatibus & substantiæ modo pugnet. Quamobrem cum ex lentis & cras-
 sis, tum & atrabilarijs succis morbus constet, deligendus is uictus erit,
 20 qui & secandi, & attenuandi, tum & discutiendi facultatem habeat. Præ-
 stant id ex cerealibus; panis ex purissimo tritico probè paratus, molliter
 ac summa diligentia coctus, cui & salis & fermenti plusculum; anesi uero
 seminum aliquantum sit admixtum: utetur uero eo dum recens est, unius
 tantum aut duorum dierum, idq; sublata crusta, quæ crassum & atrabila-
 rium succu parit. Ex quadrupedū carnibus, uituli hocedq; imprimis con-
 ueniunt. Inter esculentas aues, capi iuuenes, gallinacci pulli, nondum coe-
 untes: præsertim si pinguiusculi sint: perdicum item ac columborum,
 probè conueniunt. Ad hæc phasiani, turtures, turdi, ficedulæ, & cæteræ
 quæ in terrenis & saluosis pascunt: parum enim hæc recrementi in se ha-
 30 bent, facillimè concoquuntur, benè alunt, probum sanguinem generant.
 Quamobrem optimè conuenire uidentur. Qua gallinacea recentia, for-
 bilia præsertim, aqua diffracta, boni succi esse probèq; alere ab omnibus
 est receptum. Piscium nullus certe quidem (si morbum spectes) usus con-
 uenit: sed quando ægri naturæ & consuetudini aliquid, ut uult Hippo-
 crates condonandum est, ea in eorum usu ratio habenda erit, ut quàm
 optimi optimèq; parati, siue è pelago siue fluminibus sumantur raro in ci-
 bum ueniant. Ex maritimis probantur asellus, buglossus, aurata, nullus:
 sed aurata præcipue, de qua illud rectè quidam prodidit, eam inter pisces
 peculiari quadam dote singularem & saporis simul & salubritatis gra-
 40 tiam obtinere: qui eas nimirum in ratione alendorum ægrorum leuior-
 ris nutrimenti existimauit. Ex fluuiatilibus conueniunt trocta, lucius, &
 saxatiles omnes, tum & qui Leo apud Plinium, cammarus apud nos dici-
 tur. Pisces omnes salubritatis causa iubet Galenus in craticula subditis
 mitioribus prunis, oleo, sale acetoq; conspergi quò facilius concoquan-
 tur. Ex leguminibus nullum propè conuenit, Cicerum tamen rubeorum
 50 od

Curatio.

2. de diff. feb.
cap. 2. lib. 1.1. Aphorism.
commun. 29.1. Aphorism.
commun. 17.1. Aphorism.
textu 17.Lib. 9. Natu.
hist. esp. 31.
et lib. 32. esp.
31.
3. de Alimen.
sic. esp. 29.

Libroz.

decoctum, ex adiectis petroselini folijs, uel hyssopi, salutariter exhiberi potest. Fercula, quæ ex ptisana, aut pane ex iure carnis excepto parantur, utilia erunt: borragine, menta, hyssopo, petroselino, ex oleribus uti quandoque poterit. Fructus horarum crudi præsertim, uitandi omnes illi erunt: ex his tamen uoluptatis causa modicè æstate media prunis, quas pertigonias uocamus, olim ut uult Aëtius iberica dicta, tum & damascenis atque onychinis, quas prunida ctyla in nostro orbe appellare solemus, uti poterit, adhæc ficubus uuisque exactè maturis, pyris, coctanisque in secunda mensa uti, si molliter cocta sint, & zaccaro uel anesi semine zaccarato respersa nihil prohibet. Inter tragemata tamen & bellaria quæ secundis mensis apponi solent, cotoneorum conditura, coriandrorum & anesi præcipuè conueniunt. Aromatum quæ mitiora placent, utatur itaque cinamomo, croco, chariophyllis ad robur uentriculo addendum, pituitamque diffecandam, idque hyeme. Vinum sit odoratum, tenue, mediocriter uinosum, non tamen acutum, dulce, aut crassum: hyeme modicè, æstate liberius dilutum. Hæc in uniuersum quæ in ratione ciborum potionisque conueniunt. Fugiat plenitatem omnem ciborum in eadem mensa, copiam, uarietatem, apparatus, cupidias, repetitas uoluptatis causa à cœna comotationes: Crassa, glutinosa uiscida, dura, assata, salsa, acria, flatuosa uitet. Quæ ex lacte & arte pistoria parantur uitet omnia. Cibum labor, hoc est corporis congrua exercitatio præcedat, si per ualeitudinem id illi liceat: sin minus, frictione matutina exercitij loco utatur. A cibo nullis se aut animi aut corporis defatiget laboribus, uentrem ad satietatem nunquam impleat: crudelitatem quoad eius fieri maximè poterit ne admittat: quæ si quandoque nascatur, inedia, clysmate, aut uomitu leuare eam omni nixu contendat. Somnus sit nocturnus septem ad summum horarum: interdiu uigilet: frigido aëri, nubibus obducto, imbreque madenti, austrino & aquilonaribus flatibus ne temerè se exponat: iram, moerorem, metum, graues animi curas omnibus uiribus uitare studeat. Atque hæc de uictus ratione.

Quod ad medicamenta pertinet, illud in primis animaduertendum, tumores duros quocumque consistant, sine totius corporis ab atris seu crassis succis uacuatione curari minimè posse. Nam in omnibus omnino morbis, in quibus effectrix causa adhuc manet, ab ea inchoari curatio debet, nempe quod semper causam, si Galeno creditur, abscindere prius oportet. Quamobrem cum ab uitioso succo tumores huiusmodi proueniant, ut libro de Tumo, præter natu. is autem medicamento educendum se esse indicet, ut I I I I. Methodi à Galeno proditum, consequens certè est, ut ab ea indicatione, quam morbus suggerit, curationem omnem auspiciemur: cum ex Galeni sententia, uniuerso prius corpori, quam affectui parti sit prospiciendū. Vnde illud rectè ab Auicenna dictum arbitror, Apostema inquit durum (de uteri apostemate loquens) oportet ut medicetur & euacuetur cum eo corpus, humoribus crassis & melancholicis. Quam sententiam idem rursus, dum durorum apostematum rationem expresse tractat, expressit. Sed quando & uires ipsæ corporis longo iam morbo &

Gal. 4. Meth.
& in Arte
medicinali.

4. de Compo
sit. med. secū
dam locos. et
4. & 14. Me-
thod.
Fen 2. tertij
tract. 4. cap.
15. & Fen 3.
quart. tract.
2. cap. 12.

bo & graui labefactatæ, & humoris crassities atq; copia, multam aut su-
 bitam fieri uacuationem prohibeant: adhibenda ea in uacuando cautio
 erit, ut sensim & modicè, leuibusq; medicamentis per certa & statatē
 pora assumptis perficiatur: sic enim libro de Locis in homine iubet Hip-
 pocrates: præsertim, cum laborans ipsa suapte natura ad excretionem fa-
 cilis sit, & à leuissimo etiam medicamento ducatur. Nam cum uires deſi-
 ciant uacuantia præſidia cuncta, uel Galeni testimonio, sicq; in morbis
 9. Metb.
 omnibus præcipuè longis quæ de uiribus fumitur indicatio omnium
 prima atq; potissima: præcustodienda uirium substantia erit, ne crebris
 10 aut magnis uacuationibus dissoluatur. Quamobrem ex Hippocratis li-
 bro de insania consilio, remissionem potius & ueluti cessationem quan-
 dam ad tempus concedendam esse statuo: quàm ut crebris potionibus
 in eam ægrum ducamus debilitatem, ut à medicamentis concidat. Appe-
 tente igitur uere consentientibus uiribus, mittatur huic præstanti domi-
 næ sanguis: ex sinistri cubiti uena media, si morbus adhuc in principio
 sit: sin iam inueterauerit, consulerem uel è poplitibus, uel saphena cruris
 sinistri mittendum. Nam siue retrahere, siue deriuare à loco affecto ueli-
 mus: per coniuncta locis affectis uasa facere id expedit, ut est Galeni sen-
 tentia. eoq; è sinistra semper parte sanguinem (si opus sit) detrahere opor-
 2. ad Glauco.
 3. cap. 13.
 10 tebit, quod tumor eam partem obsideat. Sed quando iam plusculum tem-
 poris morbus hic processit, præstiterit arbitror magis, è malleolo quàm
 è cubito misisse. Mittatur autem pro uirium tenore ad uncias ad sum-
 mum octo: cui tamen sanguinis missione, nisi alius sponte fluat, præmit-
 tatur mollis clyster, ex decocto maluarum altheæ, acanthi, betæ, linozo-
 stis, surfurum, florum camelii, anethi, & aneti seminum, adiecta siliqua ægy-
 ptia & cōfectione oxyphœnici & oleo uiolaceo. Post missum sanguinem
 fluxile reddere corpus, & uacuationi idoneum sequentibus potionibus
 paret. Accipe quinq; radicum communium, corticum radicum capparo-
 rum, & myricæ, omnium mundatarum, & in aceto per noctem tempera-
 30 tarum, cuiusq; uncia unam: buglosi, intybi latioris, & cichorii omnium
 cum radicibus cuiusq; manipulum, summaturum hyssopi, artemisiæ, fenis-
 culi, melissæ, matricariæ, cæteræ, adianti, cuiusq; manipuli dimidium:
 uuarum passerum pinguium exacinarum, uncias duas: medusæ carta-
 mi unciam unam, seminum anethi, careos, maratri, cuiusq; drachmas duas:
 thymi epithymi cuiusq; drachmam, florum uiolarum & buglosi ana pu-
 gillum unum: lento igne coquantur ad tertias & adiectis serapijs ex radi-
 cibus, bizantino, & ex scolopendria, potio paretur, quam sumat conti-
 nuos sex dies ieiuno uentre. Post hæc potio detur ex rhacomatis diluto,
 ad drachmas duas: agarico trochiscato ad drachmam unam, cōfectione
 40 hæc ad drachmas duas: excipiantur decocto sene & modico epithymi
 & florum communium. Nec ego ad ualentiora transcenderem, quod
 sciam istæ leuiora commodè & sine molestia ducere. à ualentioribus
 medicamentis terreri ægram, & in praua symptomatica, uiriumq; defe-
 ctionem duci. In crastinum medicamenti sumendum, theriacis antido-
 tum ad drachmam unam ex condito buglosi.

Bis mense singulo accipiat decoctum hoc : folliculorum sene munda-
torum, & expressorum ex aqua buglossi uncia dimidium : anesi semi-
nis drachmam unam, medullæ cnici sesquidrachmam : sirupi ex infu-
sione rosarum unciam unam, potio paretur bis in singulos menses sumen-
da : uel si catapotia malit, sumat ex pillulis de hiera cum pulvere sene, mo-
dico agarico, epithymo, & zinzibere additis : Sed quādo à medicamentis
per os assumptis, cuius ea cuncti generis sint, malicēam affici plena fide co-
gnouimus, horum loco suadeo, ut si commodè possit, uomitum sibi pro-
curet, accepta post cenam aqua decoctionis raphani tepida, cum modico
serapij acidi, quod uacuationis genus in hoc affectus genere ad reuulsio-
nem commodissimum existimo : uel si minus id possit, clysmate molliti-
uo semel per hebdomadam aut bis utatur, ut antea præscriptum est. Ad
uentriculi & uiscerum intemperiem amouendam, utatur sequenti condi-
tura, quæ accipit, Triseræ sarracenicæ uncias tres : confectionis alche-
mes Mesuei, uncia dimidium, confectionis de hiancrito Auicennæ drach-
mas tres : pulueris pliris, & diamoschi dulcis, & diambrae, ana drachmam
unam : pulueris ex margaritis, quem diamargariton nostri uocant, scru-
pulos quatuor, ex sirupo corticis citrij, uel melle emblicorum, aut sirupo
de buglossa, confectio paretur : cuius dosis sit aureorum duorum ter in
hebdomada.

Iam uero ad locum affectum propius accedendo, quoniam tumor os-
mnis ademptionem sui postulat : id nobis in hoc scyrroso tumore per
emollientia & discutientia tentandum erit : id enim scyrrosus tumor (si
Galeno, Paulo, & Aëtio creditur) indicat. Sed ad rectam tumoris duri
huius curationem ea habenda cautio erit, ne aut nimium emollientibus,
aut fortiter discutientibus prorsus utamur : siquidem illa nihil discutiant,
hæc tenuem humorem omnem absumunt, & quod reliquum est incrassant
& indurant. Itaque iuxta prædictorum autorum sententia, molliatur primum
durus tumor dies aliquot, dein medicamentis apposis discutiat, ex his
quæ non ualide trahunt aut digerunt, sed quæ discutiendo molliant : &
modice excalfaciant. Quamobrem merito Auicenna id dixisse est uisus,
Et oportet (inquit) ut ponantur curationi eius (de scyrroso) apostemate
loquens, duæ reuolutiones, reuolutio resolutionis cum lenitate, cum eo
quod non exerceat plurimum. Quæ uerba à Galeno I. I. ad Glaucon. &
X I I I. Meth. mutuasse uidetur. Fouetur igitur focus oleo aneti & li-
liorum in quibus ebisci radix incocta sit, & spongia filtro uel calenti leuiter
que expressio, focus fiat : à quo mox ungatur durus tumor sequenti
cataplasmate.

Accipe radices alteæ in oleo liliorum abiecto interiore ligno incoctæ
lib. unā, mucaginis feminis lini & foenigræci ana. 3. ij. medullæ ceruinæ
si haberi possit, ut quæ omnium in hac re uel teste Galeno præstantissima
sit, uel loco illius uitulinæ 3. ij. axungie anseris & gallinæ ana. 3. unam,
misce & à fou. utere, seruetur hic ordo dies totos, quinque post quos appo-
natur quod sequitur digerens medicamentum ex Galeno sumptum : Am-
moniæ pinguioris. 3. ij. dissoluatur in aceto albo & additis styrace &
bdellio

Gal. 14. Me-
thod. c. 2. ad
Glauc. Paulus
lib. 3. cap. 68.
Aëtius lib. 13.
cap. 3. & lib.
16. cap. 26.

Fen. 3. quarti.
Prac. 2. cap. 12.

3. ad Glaucon.
cap. 19.

10

15

30

40

bdellio molliore ana. ʒ. unam, extendatur in corio tenui, & tumori ad-
mouetur biduum totum, sufficiteq; semel tantum in die mutasse; postea
denuo redeat ad fotum priorem: & à fotu ad cataplasma, ab eo ad em-
plastrum hoc. Complet item hanc ipsam intentionem, integrè molliendi
atq; discutiendi, emplastrum hoc quod accipit Ammoniaci, galbani,
bdelli humidioris, cuiusq; ʒ. unam, dissoluantur diligenter in mortario
cum oleo aneti modicoq; aceti acuti, postea adde mucaginis fornigræci
& seminis lini, cuiusq; unciam: earum pinguium numero x i i pi-
stentur accurate & incorporentur simul. Vterus pesis etiam subditis
10 molliatur, & purgetur, ad quod præstantissimus est Auicennæ pessus ad
duritiem matricis inscriptus, in hunc modum: Diaquisonis. ʒ. ij. medullæ
cerui & vituli, axungie tauri, gallinæ, & anatis ana. ʒ. unam, stercoreis o-
uilli, styracis utriusq; myrrhæ ana. ʒ. i. croci. ʒ. ij. olei hardini. ʒ. unam, li-
quatis ad ipibus cum oleo & omnibus ritè subactis, misceantur & ex seris
eo rubro excipiantur fiantq; pessi longitudinis digiti longioris, quos sibi
subdat filo ad crus appenso. Hanc ego ex medicorum melioris notæ do-
ctrinâ, huius morbi methodum curatiuam (si qua sit curandi uia) esse pu-
to: quam Deus optimus maximus in ægrotantis salutem perficiat.

Lib. 5. tract.
6. ad finem.

10 *Ad uirium ex diuturno grauiq; morbo infirmitatem reparandam, crurumq;
ad motum impotentiam pro spectabili uiro Ioanne Baptista Bernardino
cive Lucensi.*
ENARRATIO VII.

Ex his quæ nobis de affectu, uarijs que symptomatis præ-
statis uiri Ioannis Baptistæ Bernardini, de scripto medica
narratione cognita sunt, illud imprimis constar, spectabi-
lem hunc uirum, diuturna feбри, multisq; abscessibus men-
ses aliquot laborasse: cuius equidem ægrotantis, & si mini-
20 mè nobis aut ætas, aut temperamentum, totiusq; corporis natiua habitus
do, uitæ modus ac ratio, perspecta sunt: à quibus sanè curandi indicatio-
nes post eam quæ ab affectu sumitur capere uel Galeni testimonio opor-
tet; quantum tamen artificiosa uocata coniectura assequi licet, ritè illud
æstimare possumus, natiuum huius uiri partium robur, natiuamq; con-
stitutionem longè ab ea quæ secundum naturam, esse debere, idq; tam uas-
tidi diuturniq; morbi iniuria descivisse. Est enim grauis diuturniq; mor-
bi proprium, uires corporis uniuersas statumq; corporis omnem labefas-
tare. Quamobrem cum & morbi longitudo & atrocitas, & curationis
grauitas ferro, igne, sectionibus multis constans, plurimum boni humo-
30 ris ac spirituum hauferint: à quibus uirum robur in partibus omnibus
consistere solet, meritò existimandum, dissolutionem earum maximam
factam esse. Vnde minimè mirum uideri debet, crura secundum sua ipso-
rum munia infirma atq; suo muneri obeundo inepta (uti ad nos perferri-
bitur) esse. Quippè & uiciatorum humorum influxu (qui ad eas partes
ob earum positum pronus ac facilis esse solet) & dolorum magnitudine,
qui

i. de Medica.
secundū locos

qui & ipsi tum unitatis solutione, tum intemperaturæ uehementia, atque humoris uel copia, uel uitio, ingentes excitari solent: & temporis mora, consequens fuit, partes has plurimum affici, eoque non leuem subire noxam; dicente Galeno, Partes ipsas secundum excrementorum in ipsis dependentium naturam uariè affici solere: ipsaque excrementa longitudine moræ deteriora fieri. Vnde cum abscessus plurimos, idque uarijs in partibus corporis, hic uir perpeffus sit, (uti ad nos scribitur) & uirium infirmitas tem per morbi decursum notabilem adfuisse, & qui abscessus creabant humores, frigidos, crassos, ac lentos secundum crura plurimum extitisse, atque in eas partes seu ignobiles, uel propultrici faculatis decubuisse, colligere promptum est: dicente nimirum Hippocrate, In ijs febribus quæ prorsus gantur, si decretoria non probè decernant, abscessus expectandos fore. Natura utique quod molestat per excretionem minimè finire potente; quæ doctriciam Galeni est sententia. Sed cum iam ab ijs omnibus quæ egrum male habebant tum morbis, tum symptomatis medica methodo curatus esse æger dicatur: solumque ad uirium robur tum corporis uniuersi, tum maxime crurum firmandum, consilium de nobis exigatur: præscribemus breuius, quæ in eam rem profutura speramus: doctrinæ ac probitati eorum, qui prius præstantem hunc uirum curarunt, consili: quorum nos iudicio nostra hæc proponimus exactius limanda, atque perpendenda. In primis utatur aëre libero, perflato, lucido: uitet triste coelum, nubibus obductum, caliginosum: omnem aeris excessum, siue ad calidum siue ad frigidum, fugiendum maximè putet: nam ab altero dissolutione uirium nimiam, ab altero nervosarum partium lationem expectare oportet. Sit itaque per æstatem hanc futuram, cubiculum illius amplum, patentibus fenestris ad orientem solem septentrionem uel expositis: cuius cubiculi solium, lectusque odoratis floribus, folijsque rosarum, uiolearum, iasmeni, uerthonica coronariæ, quam uulgus florem guaraphilatum uocat, atque similibus sternantur. Austrinum statum summopere deuittandum iure existimet. Manè experrectus, membra omnia leuiter confricanda curet: idque lineo panniculo tenui, quoad rubeant confricata membra, tumque à frictione cesset: sed prius aluum, uescicamque exoneret: quæ ubi perfecta fuerint, ambulationibus lenibus, si ingredi poterit: sin minus, lectica, gradario uel equo, per amoena atque uirentia loca ante cibum se exerceat: dumque reuersus aliquantum temporis intermittat: quoad se conceptus à motione calor remiserit, tumque cibumumat leuem, facilem, boni succi. Sit autem cibus qui citra obstructionem impleat, humectet, celeriter permeet, facilem conficiatur: uti panis recens molliter studiosque coctus, sale atque fermento modico respersus. Sit uitulina caro in usu, hædina, pullo, rum, perdicum, capi iuuenuli, & paruorum auium nemoralium: utatur cremore ptisanæ, amylo rite parato, pane loto ex iure pulli excepto, similia, & eius generis ferculis. In iuribus autem incoquantur decorticatum ordeum, agni hædi uel pedes, cochlearum terrestrium caro, maxime à nobis laudatur, item earum iusculum, uel aqua eliquatione earum in uase duplici extracta: qua forbilia, mollia, recentia ex usu sunt: cancri fluuiatiles,

les, trotta, umbra ex piscibus: item buglossus, (quem soleam vulgus uocat) pagrus, asellus, mulus, ex maritimis conueniunt. Vinum sit tenue, fuluum, odoratum, iucundi saporis, olygophoron uocatum, non potens aut uinosum: bellaria, & quæ secundis mensis apponuntur tragemata, sint nuclei pinei aqua rosacea & zaccaro respergi: citri carō & cortex, & quæ ex cotoneis conficitur conditura. Quoniam uerò imbecilla uentriculi uirtus est, nec multum cibum conficere potens: partiendus cibus erit, ut non uniuersus assatum, sed modicus dispersitis uicibus assumatur. Motio omnis præsertim quæ citata est, à cibo ualde noxia esse creditur: non corporis modo, uerum multo amplius animi. Quamobrem à cibo, neque scriptionem, neque lectionem, neque ualidam aliquam animi ad rem aliam quam contentione probō: sed quietem potius, atque tranquillitatem idque omne tempus, his cum amicis confabulationibus transigendum puto, quæ in conuiuijs haberi solitæ sunt. Sit tamen inter hæc uenter mollis, nec excrementis grauis: quod si sponte talis non sit, arte fluxilis fiat, mollibus iusculis decoctionis mercurialis, betæ, borraginis, prunorum in iulebo uiolato madafactorum, & aqua multa & zaccaro incoctorum, atque præassumptorum crebro usu, item & pinguium uuarum passerum. Quod si hæc non satis sint: & subductione maiore indigere æger uideatur, subducatur aluus rosaceo si-
 20 rupo ex infusione rosarum, uel rhacmate & liliqua ægyptia, quam casiam hodie fistularem nostri uocant, uel aereo melle, manna uocato. Quin interdum conferre censemus folliculorum sene ex iure pulli decoctum, ad drachmas sex uel unciam unam. Medicamentorum omnium usum ab his proximè narratis reformidet. Quod si occasione aliqua ad hæc transire oporteat, sint eius generis quæ conuellere uires iam defectas minime possint, excrementa leniter mouere queant, quale est hiera uocata Galeni, quæ ex octo rebus constat: & quæ ex hac cataportia componuntur, uel quæ elephanguia cum rhacmate uocantur. Laudamus etiam in id molles clysteres mordacitatis nihil habentes, quales ex decocto capitis uel uiscerum castrati uel
 30 pulli fieri solent, adiectis lini, foenigræci, & melonum seminibus, modico ordeo & fursuribus: in quibus tandem dissoluantur uitellorum ouorum numero 11, zaccari rubet. 3. ss. olei uiolati uncia tres. Ex confectiōibus reuolutorijs, utatur confectiōe ad reges & prælatos nuncupata descriptione Mesuei. Item ea quæ ex capi uel perdicis molliter coctæ pectoribus exenteratis, cum uuis passis, amygdalis delibratis, pistacijs, nucleis pineis, confici solet: adiectis cinamomi electi, sandalici trini, margaritarum, cuiusque drachma: ex zaccaro optimo & aqua rosacea excessptis, mirifice enim attenuatas à diuturno morbo uires reficit, substantiam corporis auget, alimoniam bonam præstat, colorem uiuidum florentemque facit, atque demortuam appetentiam excitat. Crura uero præfatis firmant
 40 da ad munus suum erunt, tum maximè lotionibus ex chamemeli floribus, rosarum, stecadis, libanotidis, ex uino & aqua paratis atque inunctionibus ex unguento resumptiuo uocato, oleo rosaceo omphacino adiecto. Quæ nos in præsens curationi huius præstantis uiri sufficere posse speramus, aut potius præcautioni ne à nouo occupetur morbo. Quæ nos
 abstinu omnia

omnia magna fide ex probatissimis autoribus attulimus. Deus autem optimus maximus, huic ægro salutari sua ope atq; clementia opitulari dignetur.

De tussi diuturna à piruita aquosa, sed lenta, pro Archidiacono Aedis virginis sacra Auenionensis, viro præstantiss.

ENARRATIO VIII.

ET VSTISSIMVS medicorum Hippocrates nihil æquè quicquam medico curandum, atq; omni mentis intentione prouidendum iure statuit, quàm ut ægri ipsius, eiusque quem methodo medica summouendum assumpsit morbi, naturam omnem, vires, causasq; exactè omnes consideret: cum sine horum diligenti animaduersione curari ne quicquam affectus possit. Itaq; breui complectar quæ mihi de affectione hac tua, nempe tussi, cuius causa me consulendum duxisti, sentiam. Hinc factò initio, naturæ certos quosdam inesse motus, statosq; quosdam impetus, quibus se excrementis noxijs leuare contendat. Vnde sternutationem ad id ualere rectè Galenus asseruit, ut quæ in cerebro hæserunt, eo impetu foras pellantur, uti quæ in ventriculo uomitu, sic sanè cum & in pectus atq; pulmones non rarò ea delabantur, quæ noxam illapsa faciunt: ualidum quendam excogitauit natura motum, quo quæ lædunt noxia excrementa, explodat. Vnde illud ab eodem Galeno rectissimè dictum est, Tussim uehementissimam quandam esse efflationem, qua plurimus spiritus foras erumpens impetu suo extrahit, exploditq; excrementa meatum ipsius obstruentia. Et alio loco, Contingit, inquit, ad tussim impetum cieri inæqualitate quadam in gutture præter naturam proueniente. Quippe cum spiritus per puram leuemq; ferri uiam consuetus, si quando in eminentia quædam impingat, tumultum quendam ac ueluti inæqualem concussionem in gutture efficit, atq; ita ad tussim animal prouocat. Quum uerò pathema hoc uaria in se habeat discrimina atque species, quæ exequi in præsens minimè est operæpretium: existimo tamen ego, eius in te initium ex cerebri intemperie promanasse: quod ipsum quum & suapte natura imbecillum sit atq; frigidum, & excrementis redundet, faciliè in subditas atq; fluxioni paratas partes superuacua mittit: unde primum hanc tussim per consensum à cerebro mittente, nunc uerò per propriam etiam partiū thoracis & pulmonū intemperiem fieri (quam Græci πνευμονία, sicuti alteram illam σπασμωδική uocant): censeo: membris iam illis aliquantulum ad se transmissum non satis exactè conficere ipsæ possint: laboremq; etiam coangustatione quadam, seu natia, seu à morbo aduentitia, quominus impacta in ipsis excrementa faciliè pelli queant: necessum inquam est ualidum hunc excitari motum, quem tussim esse dicimus, ad ea ualido impetu explodenda, quæ intus hæserunt. Quantum autem ex notis perspicere arte licet, uidentur aquosa, insipida, sed tamen aliquantum lenta & uiscida

2. de Rati. sic.
acut. ex lib. 2.
de Morbit.

Ex Gal. 5. de
Sympto. cau.

3. de Sympt.
path.

uiscida esse quæ intus continentur excrementa : quæ cum interdum lentore suo hæreant , interdum aquositate sua imbibita uehementer sint , tussim interdum siccam , interdum cum excreatu , facilem nonnūquam , aliàs uerò difficilem & molestant faciunt : prout expultrix earum partium fascultas , foras pellenda ualido uel imbecillo agitato mouet : prout item excreandorum substantia ab introcluso spiritu uel eliditur , uel dissipatur , & in suos meatus regeritur , uel ipsa lentore suo & crassitie impacta , uehementer thoracis aut pulmonum cavitatibus & bronchijs hærent : quæ docta est Galeni , Pauli , Aëtij , & Auicennæ sententia . Atq; hæc breuiter de morbo & illius causis . Vnde præfagire illud licet , cum neq; acris ac mordens , neq; falsa aut uitiosa sit quæ morbum parit pituita , sed aquosa potius , & insipida , nihil subesse à morbo periculi : cum neq; tussis ipsa in præsens saltem , aut appetentiam , aut somnum tollat , aut difficilem spirationem , quam Græci *σπναις* uocant .

Galeni 5. de
Sympto. cau.
Pan. lib. 3. ca.
28. Aëtij. Ser.
8. capite 54.
Auic. Fen 10.
tertij. tract. 3.
cap. 1.

Porro curationis uia in congrua uictus ratione posita esse omnis , mihi quidem uidetur . Aër itaque frigidus summopere uitandus , ut qui uel Hippocratis testimonio pectori atq; tussi ualde sit inimicus , proinde asthmalonaris flatus , qui in hac tota cauatorū ora uehementissimus esse , per hyemem potissimum solet , omni cura fugiendus erit : fumum item , puluerem , & quæcūq; guttur ac fauces exasperare possunt cauere oportebit . Ab acidis præterea , falsis , acutis , frixis , flatuosis , glutinosis ac lentis , abstinent dum perpetuo erit . Sit autem cibus tenuis , facilis , concoqui minimè con-
tumax : boni succi , grati saporis , præsertim dulcis : nam dulcia pectori conferunt : & qui pituitæ & obstructioni meatuum plurimum renitatur , careat crassitie , lentore , & mala omni qualitate : sit in eo modus , non satietas & impletio , sed famis cohibitio : & collabentis naturæ hoc ueluti præsidio alleuatio . Parcitas perpetuo utilis , satietas nunquam non molesta & grauis . Potus sit quidem exiguus , sed optimo atq; electissimo uino constans : æstate quidem copiosius , sed dilutius , hyeme parcius , sed mescius bibendum . Exercitatio blanda & mollis , hoc ætatis præsertim matutino temporis facta , exoneratis prius uelica & aluo , probè conuenit . maximè uerò uectatio gradata & stataria . Hyeme concitator & longior utilis perhibetur . Clara item lectio , uocis moderata intentio , manè facta pulmones atq; stomachum mirè iuuare creduntur . A cibo quiescendum , nec motione ulla fatigandum corpus , concoctionem enim impedit . Quin & animi acris ad aliquid unum intentio uehementer esse à cibo noxia perhibetur . Quamobrem ut Celsus ait , legere , scribere , uocē contendere , meditari à cibo minimè licet , sed post concoctionem id facere . Somnus sit nocturnus septem circiter horarum , capite probè ad puluiscum eleuato : primum in sinistrum latus , mox in dextrum inclinatum corpore : sic enim imbecillo uentriculo tuo ut concoquat melius consultum erit . A somno experrectus leuiter membra fricet , pectat caput , sordes ab auribus , ab oculis , manibus , à reliquo corpore per secessum & urinam excrementa mouere tentet : sicq; in leuem ambulationem , aut uectationem perueniat . Diurnus somnus à cibo omnium sententia medicorum

Curatio.

5. Aphorism.
textu 24.

Lib. 1. cap. 2.
5.

Ex Auic. Fen
13. tertij. trac.
3. cap. 3.

damnatur: fluxiones enim excitat, & cibum corrumpit. Ab animi curis quoad eius fieri maxime poterit abstinendum.

Quoad medicamenta pertinet, quoniam nec grauis est morbus, & praesens temporis constitutio ab horum usu dehortari uidetur, est enim aetas media eaq; grauis & aestuosa, neq; etiam temperies ipsa tua & habitus corporis, atque uitae modus haec expetunt, breui absoluemus. Id tantum admonentes, leuibus & naturae maxime familiaribus, ut recte Galenus docet, rem omnem esse transigendam. Itaq; mollibus clysteribus uenter ducatur semel per hebdomadem acceptis: nam acres infirmæ naturæ non sustinent. Fiant igitur in hunc modum: Accipe quatuor herbarum molliuuarum, cuiusq; manipulum, seminum melonum cum cortice conaturorum unciam, aneli seminis drach. duas, caricarum pingulum paria sex, ordeï, furfuris cuiusq; pugillum unum: incoquantur omnia in iure capitis castrati uel omasorum, & facta colatura adijciatur catholici medicamenti drach. decem, zaccari uncia una, olei ei uiolis unciae tres: fiat clyster manè ante cibum sumendus. Si autem hos non lubens sumat, utatur decocto prunorum ex zaccaro uel pinguium uuarum passarum exacinatærum & multo zaccaro, & serapio rosato infusionis rosarum, uel mercurialis ex iure pulli decocto. Galenus uero siccas ficus ex medulla cnici, id est cartami, & modica resina terebinthina senibus & tussicalosis propinabat. hæc omnia leuiter aluum mouent, nec naturæ negotium faciunt. Poterit etiam si maior urgeat uacuandi necessitas rosaceo sirupo ad uncias tres, ex decocto folliculorum sene, hyssopi, & passularum quandoq; uti, idq; in aurora. Nec ego ad grandiora aut acutiora pharmaca progressi auderem, ob uirium tuarum imbecillitatem, & habitus corporis raritatem. Autumno uero paulo amplior metu aduentantis hyemis, uacuatio ex usu esse poterit, sed quæ simplicissimis & maxime appositis fiat medicamentis, nempe agarico, ex rosaceo melle excepto, qui unice pectoris morbis conferre creditur: rhabarbaro ex decocto pinguium uuarum, glycyrrhizæ, hyssopi, & ordeï. Ad expurgandum uero pulmones & pectus, eglectenata nostris uocata, hoc est linctus dulcium maxime prodest: in quo primas tenere creditur, qui ex hyssopo paratur sirupus, & qui ex glycyrrhiza conficitur, adiecto praesertim pauxillo oxymellis rite confecti item omnium maxime, butyrum ex despumato melle, si ad butyri unciam duas mellis adijciantur, ieiunioq; deuoretur. Esse autem oportet butyrum recens, pingue: non salum, acutum uel. Nonnullis in usu est buccellam panis leuiter tostam hoc incrustare, sicut panem ipsum butyro & melle incrustatum deuorant: quod & ego maxime probō. Inter cetera uero hoc esse praestantissimum, ac naturæ maxime gratum inueni: Accipe caudarum cancrorum fluuiialium rite coctorum. 3. iij. nucleorum pini recentium, ex aqua hyssopi lotorum & exsiccatuorum. 3. ij. amygdalarum dulcium delibratarum. 3. unam fistiicorum. 3. unam f. carniū passarum pinguium mundatarum. 3. ij. pistentur omnia fortiter in mortario marmoreo, & per cribrum seraceum ex aqua decoctionis hyssopi & passularum transmittantur, postea adde radices iris. 3. f. pulueris electuarij resumptis ui rec

ut recenter facti. 3. iij. penidiarum. 8. sex. amyli. 5. unam ꝑ. cinnamomi cle-
cti. 3. ij. fiat confectio ad linctum: Hæc in præfens sufficere mihi sunt uis-
sa. Deus autem Optimus Maximus horum usum sua bonitate felicita-
re dignetur.

*De Acrobo regio ex calida incineris atque totius intemperie calida, cum redun-
dantia bilis plurima, & imbecillitate facultatis discretivæ hepatis, pro spe-
tabili viro Guilielmo Bruneto, prætoris urbano Arelate, ad Laurentium
Brunetum illius fratrem.*

ENARRATIO IX.

V. M. perspectum illud haberem Laurenti uir præstantissi-
me, nihil me quicquam tibi gratius efficere posse, quam si
eam a me de fratre tuo prætoris urbano rationem esse habi-
tam declarare, quæ haberi ab eo debet, qui se erga utrumq;
uestrum quàm gratissimum atq; officiosissimum probare
uelit. Quod quidem meum officium erga prætorem fratrem tuum, cætes-
raq; mea studia, cum tibi homini gratissimo grata fore cognoscerem, ni-
hil antiquius habui, quàm ut huius meæ in te fratremq; tuum uoluntatis
testificationem tibi aliquam darem, ex qua tu cognoscere plenè posses
fratris tui ualetudinem maiori mihi in dies curæ esse. Qua de re tota, deq;
illius rationibus cogitans, constitui quæ in rem fore illius sum arbitras-
tus, ad te uirum magna eruditione, excellenti ingenio, omnib; cumulata
uirtute ornatum perscribere: ut tu qui in fratrem tuum omnes pias pro-
pinq;uitates, officijs, amore, omnia necessitudinum uincula superas: qua
es in illum charitate atq; amore, salutis suæ prospicere, & fraterna moni-
tione ad ea quæ illi salutaria sunt futura, hortari, urgeretq; summo studio
atq; beneuolentia possis. Itaq; quod mearum partium fore putauì, morbi
naturam omnem, illius causas, indicia præfagia, methodum deniq; cura-
tiua accuratè præscribere, summa id ego cura atq; studio præstabo: ab
ipsius ægri explicanda natura exorsus, quòd quæ præter naturam sunt
dignosci minimè possint, ignotis ijs, quæ secundum naturam, ita tradente
Galeno. Quippe citra naturam corporis cui medemur exactè inuentam;
fieri nequit ut uel de morborum differentia quicquam inueniamus: uel
auxiliorum conuenientium copiae compotes simus. Ex ijs itaq; quæ ab
eodem autore in arte medicinali traduntur, constat naturam fratris tui
temperiem, ad calidum & siccum inclinare: ut cui principes partes, cor
præsertim & iecur, talem secundum naturam sint temperiem naturæ: quòd
uenarum in eo conspicua latitudo, percepta ad tactum caliditas, pullum
citatus motus, flauæ bilis redundantia, actionum celeritas, lotij pallor ac-
census, excrementorumq; alui ad eundem colorem inclinatio, cæteraq;
huius generis omnia indicant. Quumq; uel Aristotelis testimonio in con-
geneos cuiusq; temperamenti morbos, facilis sit transitus, nihil mirum
uideri debet, si in arquatam morbum quem regium uocamus (içrççç ue-
rò Græci) hic tuus frater incidit, qui sanè affectus, desinente Paulo ni-

*1. et 2. Meth.
& Hippo. 2.
de Rati. uic.
acut. text. 38.*

Lib. 3. ca. 30.

hil planè est aliud, quàm bilis per uniuersum corpus suffusio. Quamobrem cum auruginosus secundum corporis summa appareat color in fratre tuo, ipsum arquato corripit certissimum esse debet. At cum affectus huiusmodi uaria habeantur discrimina, differentiae multo plurimae, à quibus longè diuersae medendi rationes petuntur: ad quamnam eius differentiam reduci affectus hic debeat, nobis exactius contemplandum: cum speciem morbi omnium primum esse inuestigandam (si rectè curare uolumus) medicorum uetustissimus Hippocrates tradiderit. Est porro ista ieteritia quaedam quae iudicatoria nuncupatur, per quam morborum aliqui iudicantur, quae nihil dum noxae sentiente iocinore contingit, priorèq; morbo hominem liberat, effusa in cutem pallida bili. Quo de genere dixisse Hippocratem legimus: Quibus in febribus morbus regius septimo, nono, undecimo, uel decimo quarto superuenerit, bonum. Est & altera quaedam quae à feris mordentibus sanguinemq; eo colore commaculantibus, euenit, ut in Caesaris ueniatore accidisse Galenus testatur. Tertia illa est quae (referente Galeno) ab ipsa iocinoris natua temperie mutata ad calidum praesertim & siccum, citra etiam obstructionem, inflammationem, aut scirrhum prouenit. Quarta ab ipsius uisceris obstructione, uiriumq; eius imbecillitate (discretivae praesertim uel expultricis) accidit: interdum uerò ipsius fellis uitio, lienisq; hanc euenire omnium testimonio constat. Quoniam uerò medendi methodus citra morbi speciem perfici non potest, arte nobis diiudicandum, ad quam harum differentiarum referri fratris tui morbus debeat. Ex notis uerò euidentissimè constat, ad tertiam ieteritiae speciem hanc ipsam, quae fratrem tuum torquet, esse referendam: ad eam scilicet, quae ex iocinoris calidiore praeter naturam intemperie, cum imbecillitate facultatis eius discretivae, citra obstructionem prouenit: quod multis, hisq; certissimis signis declaratur. Siquidem, autore Paulo, quum regius morbus è calido solidorum corporum atque adeò iocinoris distemperamento nascitur, (quo in bilem quicquid eius alimentiratione offertur, degenerat) tum non uno impetu & confertim, sed sensim & pedetentim gignitur. Adest praeterea seruo ueluti quidam in uniuerso corpore, hoc est, caliditas quaedam supra iustum naturae modum percepta ad tactum: nulla uerò in hypochondrio dextro grauitas, nullus tumoris sensus: praeterea lotia coloratiora, & multa bile suffusa: sic etiam alui excrementa, quae ob admistam bilim flauescunt, contra quam in ea quae ab obstructione fit, accidere consuevit: ut in qua bili ipsa ad intestina ferri prohibita, alba fiunt quae emittuntur. Appetentiae etiam deiectio, morbi diuturnitas atq; constantia, pruritus in uniuerso perceptus, citatus uenarum motus, & ipsarum ad tactum caliditas, sitis, & quaedam ueluti corporis arefactio: nulla in iocinore percepta aut tensio, aut durities, aut grauitas, apertissimè indicant affectum hunc non solum ab ipsa iocinoris intemperatura supra iustum calidiore, sed à totius distemperamento cum uirtutis hepatis discretivae imbecillitate prouenire. Quae omnia ex Galeno v. de Locis affec. Paulo lib. 3. Auesenna Fen x v. tertij, & Rasi i x. ad Almanforem colligi possunt, Quibus si eam quae à uictu

praeced

2. de Rat. uic.
acut. text. 38.

4. Aphorism.
textu 64.

5. de Loc. aff.
cap. 7.

Lib. 3. ca. 30.

3. de Rat. uic.
acut. text. 38.
4. Aphorism.
textu 64.

5. de Loc. aff.
cap. 7.

præcedente fumitur indicationem adieceris, exactam nancisceris morbi rationem. Cum enim in omni uictus ratione (ut à te ipso accepi) incassus fuerit frater tuus, ac sine delectu omni ciborum genere (salforum præsertim) usus, mirum non fuerit ab hac praua uictus ratione uiciatos fuisse humores: ipsumq; hepar à nativo sui temperamento plurimum defecisse. Præus enim uictus (ut testatur Galenus) agrotandi occasionem sanis adfert. Quamobrem rectissime idem consultit, ut omnibus prauis succi cibis consulto abstineamus: ne longa dierum serie prauus in uenis succus collectus, negotium corpori, immedicabilesq; morbos creet.

1. de Febr. diff.
2. de Alimn. sic. cap. 7.

10 Hæc de morbi natura demonstratiuisq; signis. De causis nunc dicendum: quum curari affectus nequicquam possit, nisi sublata quæ ipsum excitauit causa. V. I. L. Metho. auferri uerò minimè potest, non ipsa prius cognita. Itaq; ab externis incipiendo, praua, quam modo dixi uictus ratio, calidis & salis cibis constans, multam bilem gignentibus, magnam morbo præstitisse occasionem, non generationis suæ modò, sed & diuturnioris consistentiæ, iure optimo censendum est. Ex corporeis uerò ipsa totius corporis atq; iocinoris intemperatura, iusto calidior, per quam multa bilis copiâ genita est, primas partes tenere credenda, quæ & ipsa plurimum iuuatur à facultatis discretiue iocinoris imbecillitate. Quum enim hæc facultas ob bilis in uasis redundantiam, minimè suo munere fungi possit: efficitur, ut sanguis plurima bile suffusus maneat, sicq; commaculatus in totum corpus teratur, unde auruginosus color proueniat. Cum uerò morbus diuturnitate sua altas iam radices egisse uideatur, curatu contumacem esse concludere est necesse. Vnde rectissime illud Auicenna dixit, Et cum ictericæ non curatur neq; discutitur materia, timor in ea est, & pluribus eorum accidit repentina mors. Quamobrem omni erit illi conatu uiribusq; omnibus prouidendum, ut ex arte sumptis præsidis morbum curare studeat: quod ut commodius facere possit, ea conscribam, quæ & præsentem percurare affectum, & futuri noxam prohibere efficacissime possint. Curatiua autè methodus duobus potissimum

Fen 15. tertij. trall. cap. 1.

Curatio morbi

Paul. libro 3. cap. 30.
Auic. Fen 15. tertij. trall. 1. cap. 6.

40 perfici scopis debet; quorum alter causæ effectrici prospicit, alter quod effectum est curat: hoc est, auruginem in uniuerso corporis habitu consistentem tollit: quæ docta Pauli & Auicennæ est sententia. Causa uerò effectrix, cum intemperatura iocinoris atq; adeo totius corporis ad calidum nobis posita sit, unâ cum bilis redundantia, uacuanda bilis, atq; in temperies emendanda: post hæc discutiendus qui ab hac creatus est color. Quoniam uerò intemperatura iocinoris, bilis redundantia atq; generationis causa est, ea primum auferenda: idq; congrua uictus ratione perfrigerante, atq; citra obstructionem humectante, dein etiam leui sanguinis missione, quæ perfrigerare commodè, uires autem conuellere minimè possit: tum uerò uacuanda modicè bilis, atq; aliò reuellenda: postremò aurugo ipsa tollenda. Itaque præmissò leui enæmate ex decocto maluarum, betæ, acanthi, uiolaria, & linozostis, atq; pugillo ordeï, in quo dissoluatur medullæ siliquæ ægyptiæ. 3. x. olei uiolacei uncia tres secetur illi uena cubiti dextri interna (id enim iubet Auicenna) exhaurianturq; san-

vbi supr.

guinis ſunciæ tantum ſex, ne uirtus quæ iam à morbi grauitate & longi-
tudine fathifcit, lædatur. A miſſo ſanguine, ſumat potionem quinque aut
ſex continuis diebus in hunc modum paratam. Quæ accipit, intybi utriuſ-
que, bugloſi, ſumariæ, lupi ſaliſtarij, ſingulorum manipulum: abſinthij
comæ manipuli dimidium, uuarum paſſarum pinguium exacinarum,
uncias duas, præſij uiridis comæ, modicum, ſeminum frigidorum maio-
rum mundatorum, ſingulorum drach. unam, ſorum cichorij, borragi-
nis, uiolarum, ana, pugillum unum: decoquantur ex aqua fontana ad ter-
tias, & colentur colaturæ: adde ſerapij ex cichorio cum rhabarbaro, un-
cias quatuor: ſirupi de bizantijs uncias tres, oxymellis ſimplicis uncias
duas, cinnamomi ſelecti, ſantalij citrini, cuiuſq; drachmæ dimidium: con-
ficiatur apozema, quo quidẽ apozemate finito, ſumat ſequentem potio-
nem: quæ accipit, ſeri caprini uncias quatuor, in quo infundatur cnicij
3. ij. foliorum raphani numero. ij. ſummitatum ſumariæ, manipuli dimi-
dium: incoquantur ſimul, & colentur colaturæ: adde rhabarbari in eos-
dem ſero caprino præinfuſi. 3. unam & electuarij roſati. 3. iiij. ſirupi de ci-
chorio. 3. ij. fiat potio. eſt enim hæc ad id morbi appoſitiſſima, ut ſumi
potest ex Auicennæ ſententia. Fen x v. tertij. tract. 1. cap. v I. Euacuata-
bile, remoueatur intemperatura iocinoris, partim ebibitis, partim cata-
plasmatis modo impoſitis. Bibat itaq; per hebdomaden ſucci cichorij. 3.
iiij. uini albi optimi. 3. ij. miſceantur & ieiuno uentre deuoret. Aut ele-
ctuarij ex ſandalis conſecti fruſta duo, in dies ſingulos capiat. foris uero
hepatis admoueatur ſandalini cerati. 3. iiij. cui adijciantur abſinthij comæ
pugillus, ſpicæ indicæ drachmæ duæ: olei de abſinthio quantum ſat eſt.
Vbi hæc peracta fuerint, uideaturq; abunde bilis uacuata, balneo ſe cre-
dat ad auruginis iam genitæ ſubmotionem. Sit autem balneum tepentis
& dulcis aquæ, in quam adianthi, & apij, item betæ, hyperici, & rubiæ fo-
lia iniſciantur: nec multam in eo moram faciat, ne uirtus lædatur: in quo
dum degit, bibat radicula cremoris, id eſt ſucci foliorum raphani, cyathos
duos: uini albi cyathum unum, hoc eſt cremoris uncias quatuor: uini
duas ſermè, pendet enim cyathus autore Paulo drach. xij. 3. iiij. uini, cuius
authoris teſtimonio præſatum antidotum ſummopere ad arquati morbi
diſcuſſionem ualere accepimus, idem etiã confirmante Auicenna Arabe.
Sudet autem ſi poſſit in balneo, & naribus attrahat ſucci radicis betæ
quantum ſat eſt: uel elaterij ex lacte muliebri temperati, modicum, id enim
præſantiſſimum uſe eſt cum Paulus, tum Aëtius teſtantur. Qui quidem au-
tor omnium ad id fortiſſimum eſſe ait ſutorium attramentum, id eſt ui-
triolum ex lacte muliebri temperatum & attractum: uerum poſcam in
ore continere tum maximè opus eſt. Conſert etiã plurimum tota ſui
ſubſtantia uermes terrenos in tenuiſſimum pollinem uſtione deductos,
ex uino mulſo ieiunij dediſſe, ad ſabæ magnitudinem: idq; triduo conti-
nuo, uti Aëtius monet: qui miram huic antidoto uirtutem tribuit, quod
prius libro de theriaca ad Piſonem fecit Galenus. Vnde & Aëtium & Au-
cennam huius auxilij tantopere laudati uires ſumpſiſſe credendum eſt.
Quod ſi hæc profecerint, uti prodeſſe merito exiſtimandum eſt, rectè ſe

Tractatu de
Ponderibus.

Paul. lib. 3. ca-
pit. 30.
Aëtii. Ser. 10.
cap. 14.

Vbi ſuprà.

res habebit: sin minus, sumat radicis rumicis, id est oxalidis, decoctum ad tertias redactum, ut Aëtius & Auicenna monent: id enim efficacissimum est auxilium, uel quod Nicolaus & Guilielmus Placentinus mirissime laudant, experimento à se probatum. Sumatur prassij uiridis libra: pistetur, & in uini albi lib. vii. incoquatur, ad tertias, & percoletur: de qua colatura uncia quattuor in aurora, uesperis uero tres sumantur. Ad praenotionem uero sumat catapotia hec omni hebdomade. 3. ij. Pulueris hierae Galeni. 3. ij. agarici trochiscati. 3. iij. rhabbari electi & subtilissimè puluerisati & uino albo irrorati. 3. unam, seminum cuscutæ, aneli, & apij ana. 3. unum, formentur ex succo cichorij.

In primis uero quod ad uictus rationem pertinet cautum eum maxime esse oportet, ne incongrua uictus ratione morbum grauiorem reddat: quod facere saepe solet praua uictus ratio, uti Galenus pulcherrimè in I. de Febrium diff. capite ultimo docet. Aer itaque æstuosus, calidus, austrino flatu turbatus, item & ualdè frigidus, borealis, uitandi. Hic enim meatus coarctat, ille fluxiones excitat, & bilim auget, temperato utendum. Cibi, ut Aëtius monet, sint incidendi facultate præditi, omnes attenuatores, qui facile transmittantur, & temperatos succos gignant: quod præstant ex cerealibus panis ex puro frumento probè subactus, cui ordeum ad deterfionem tertia pars sit adiecta: fermenti & salis quantum sat est habens, moderato igne coctus, ne crustam concipiat: quæ ægro maxime uitanda est. Auiculæ sint, pulli gallinacei cohortales, præcipuè capi iuuentuli, perdices, & montanæ omnes. Ex piscibus qui saxatiles dicuntur, & in libero mari capiuntur, quorum sunt squamæ plurimæ, fragilis, pura, & tenuis caro. Inter olera primas tenent omnia intyborum genera, asparagi, smyrnium, & huius generis talia: ova recentia tremula in aqua elixa, testa amota & ex oxalidis succo sumpta, probè faciunt, iure cicerum rupeorum & brasiæ uti quâdoque potest. Ex fructibus uuæ passæ præstantissimæ sunt habendæ, item amygdalæ delibratæ, si modicè sumantur.

bellariorum rarus sit usus, præsertim mellitorum, citonij tamen conditura ex zaccaro, item & citrij caro condita, utilia esse perhibentur: ieiuni autem (ut Aëtius uult) citrium repurgatum sumant, qui ictero laborant. Vinum conuenit album, uel fuluum subastringens, non uetustum. Sit autem in omni uictu summa parcitas, ne uel obstructio, uel cruditas ex nimia plenitate nascatur. Somno utatur paulò longiore, atque quiete.

Qui enim arquaturn patiuntur ex calida intemperie, motum,

uigiliam, iram (ut Paulus & Auicenna monent) uitare

re debent. sed in primis iram, tanquam lethale uenenum, quæ id efficit, ut effluat bilis,

& extra feratur. Atque per hæc non

solum curari: sed & à deterio-

re lapsu prohiberi diu-

na fauente gratia

poterit.

De castanearum natura quid senserit Galenus; & pugnantium ea de re apud
eundem auctorem locorum conciliatio.

ENARRATIO X.

ALIMENTORVM omnium naturam tractas ex pro-
fesso Galenus; compendio quoddam omnium censuram fecis-
se, eo libro, qui *περί διχότυπας καὶ κωχροχύμας* inscribitur, planè
est uisus, quod cum sine alimentis ne uiuere quidem no-
bis, neq; in secunda, neq; in aduersa ualeitudine liceat: mar-
gni autem interlit quibus quisq; ad corporis salubritatem utatur cibis:
operæpretium facturum se est arbitratus, si omnium ex æquo uires, na-
turam, effectionesq; quas efficere pro sua quisq; natura apti sunt, arte
quadam traderet: ut quibus utendum nobis esset, a quibus cauendum,
cunctorum quidem ueluti in tabula expressa natura, planum faceret atq;
perspectum. Itaque eo ipso libro cerealium & eorum quæ ex animanti-
bus sumuntur prius pertractatis uiribus, ad arborum fructus deflexa tan-
dem oratione, qui eorum boni succi, qui mali sint exactè monstrat. De
castaneis uerò sermonem instituens, eas quidem crassi succi esse æquæ ac
reliquæ glandes, ac nullatenus prauis conceptis etiam uerbis explicauit.

*Ἄλλα δὲ οὕτως ἡ περὶ βαλανῶν καὶ ἀκανθῶν συγγραφὴ, ποσὶν τῶν κατανῶν καὶ βαλανῶν πᾶν
γὰρ ἀδύνατον τῶν ἀφελῶν ἔχει πῶτονται, ἢ περὶ χυμῶν ἐλεγεῖται ὅτι τὰς ἀκανθῶν
βαλανῶν ἀκανθῶν, καὶ ἑστὶν ὅτι οὐκ ἔστι γαστήρ, καὶ μᾶλλον ὑγιανὸν πρὸς τὴν καὶ δό-
μιον ἐκ κωχροχύμας, φησὶ ἡμεῖς καὶ δὲ βαλανῶν καὶ καὶ τῶν καὶ πᾶσι, ὁ μόνος δὲ περὶ χυ-
μῶν ἐκ πᾶσι τῶν ἐκ κωχροχύμας ἀποδύει, καὶ ὅτι καὶ οὐκ ἔστιν ἡ καὶ ἀκανθῶν καὶ
φωσφῶν, ὅτι οὐκ ἔστιν ἡ καὶ ἀκανθῶν ἀποδύει, καὶ ὅτι καὶ οὐκ ἔστιν ἡ καὶ ἀκανθῶν ἀποδύει.*

Sed quanto (inquit) acyli inter cæteras glandes, ualentiores astringen-
di facultate sunt: tanto hæc in re ab ipsis glandibus castaneæ superantur.
In his enim astringendi facultas ualde imbecillis est; quamuis æquæ ac res
liquæ glandes inter crassi succi cibos annumerentur, commodius tamèn
concoquantur ac nullatenus prauis succi, & astringendæ alio minore ef-
ficacia sunt. Sed harum usu uberius abstinendum, non ea tantum de cau-
sa, quod sicut multa quæ diximus crassi succi habeantur, sed quod ægrè
concoqui, aliumq; astringere, & inflationes excitare possint. Rursus
paulo post,

*Ἐπεὶ δὲ ἡ περὶ τῶν ἀκανθῶν διήγησις ἔχει ἀπορροὴν κωχροχύμας πᾶσι τῶν κατανῶν ὁμοειδέ-
ων βαλανῶν, ὅτι καὶ περὶ τῶν ἀκανθῶν ἡ περὶ γαστρί, πρὸς τὴν καὶ καὶ περὶ χυμῶν, κα-
κόχυμοι δὲ ἀποδύει, καὶ ὅτι οὐκ ἔστιν ἡ καὶ ἀκανθῶν ἀποδύει, καὶ ὅτι οὐκ ἔστιν ἡ καὶ ἀκανθῶν ἀποδύει.*

De fructibus deinceps agendum est: nam quos arbores ferunt, omnes
ferè (ut ita dixerim) mali succi sunt: his tamen exceptis balanis, quas cas-
taneas uocant, quæ si in uentriculo concoquantur, efficaciter nutriunt:
atq; eæ crassi quidem, nunquam autem mali succi sunt.

Hinc certè Galeni de castanearum natura mens quæ fuerit, perspicui
planissimè potest: uult enim inter arborum fructus castaneas, si modo
probè in uentriculo concoquantur, (ægrè enim ob soliditatem substan-
tiæ confici, diutiusq; hære, nec faciliè permeare queunt) etsi crassi eæ suc-
ci sunt,

ci sunt, minime tamen improbi esse, efficaciterq; alere corpus: præbent enim alimentum tum crassum, tum dissolui maxime contumax. Ab uberiorē tamen earum usu ed abstinendum cōsultat, non solum quod crassum gignant in corpore succum: sed quod ægrè concoqui, aluum cohibere atq; adstringere, inflationes excitare suapte natura soleant; Atq; hæc quis dem libro de Boni & mali succi cibis. Libro uero de Attenuante uictus ratione, quasi sui immemor, oblitusq; eorum quæ ea de re eodem ipso de Boni & mali succi libro dixerat, pugnantia planeq; diuersissima dixit, (Græca apponere cum is liber in Græcè impressis Germaniæ uoluminibus non habeatur, minime potui: Latina tantum apponam) Castaneæ, inquit, siue elixentur, siue assentur, siue denique friganur, semper sunt prauæ, & multo magis si crudæ mandantur. Verum si quis cum Galenō rationem ineat, an non fidei illum suæ merito postulet, & causam pro se dicere cogat? Si enim castaneas crassi quidem, nunquam autem improbi succi esse libro ante citato bis pronuntiavit. Quomodo hic eas ipsas quous modo paratas, perpetuò prauas esse affirmauit? Nūquam enim quicquam prauum esse, & idem semper prauum esse, non ne opposita esse dicemus? Cum itaque altero loco Galenū semper prauas esse castaneas dixerit, (nempe libro de Attenuante uictus ratione) altero uero nunquam prauū esse succi, & si crassi sunt, (libro inquam de Boni & mali succi cibis) nunquid & sui oblitum, & sibi pugnantia dixisse Galenum uero affirmare poterimus? Nisi hac una tantum ratione à prodita ueritatis nota assere eum, ac uindicare ualeamus: quod cum perpetuò prauas esse castaneas astruxit, non ad succi quem in corpore gignunt prauitatem, id referendum censuerit, (non enim prauum gignunt in corpore succum, sed innoxium & probè ualentem) sed magis ad id quod ægrè ac difficulter conficiatur: quod aluum adstringant, quod inflationes excitent: quæ omnia, quouis ipsæ modo parentur, sed multo magis si crudæ sumantur, inferre natæ sunt. quorum merito prauas semper existere, iure dixisse est uisus: non ad succi ab ipsis geniti naturam intuens, sed magis ad ea quæ inferre nata sunt symptomata. Ea igitur ratione prauas semper esse castaneas merito Galenus existimauit, quod crassi succi cum sint, pro more reliquorum omnium quæ crasso succo constant, & perspirationem difficilem, & obstructions facere aptæ natæ sint. Quæ enim crassiciæ suæ internos meatus obducere, & infarctu implere soliditate suæ eorum substantiæ possunt, uentremq; adstringere, & flatu etiam distendere, (quod facere castaneæ reuera queunt, & à Galeno uerissimè est pronuntiatum) an non prauas perpetuò esse iure optimo dicemus? id ut intelligamus, cibi prauitatem, non tam ob succi quem in corpore gignit naturam, at tendendam esse, quàm ob mala quæ in corpus inferre possunt symptomata, cruditatem inquam, aut flatum, aut quid simile. Pleraq; enim ciborum talia sunt, ut cum malum succum non gignant: si quis tamen plusculum ipsi utatur, ob succi eorum crassiciem, & coctionis difficultatem noxam inferre nata sunt: quæ tamen ipsa prauī succi dici non possunt, cum re uera mala sint. Tuberā Galenus, non improbi succi esse, crassi

Conciliatio
pugnantium lo-
corū Galeni.

Cibi prauitas penes qd attendenda.

Lib. de Boni
& mali succi
cibis.

crassi tamen quum affirmarit, quis ea tamen in ordinem boni alimenti reponenda statuat? Sic capita musculorum animalium, quæ in cibos ueniunt, tendones, ligamenta, pedes, cum solidum & ualens præbeant corporibus alimentum, in genere tamen improborum habenda ea sunt. Itaque ut ad institutum redeat oratio, illud de castaneis semel statuendum, improbas eas esse, nec nisi ijs conuenire qui & ualentiore concoquendi uis à natura præditi sunt, & calore nativo multo abundant, & fortioribus se laboribus atque exercitijs dedant: imbecillis & delicatulis, non conuenire: ut quæ, & uentriculo negotium faciant, & agrè descendant, & flatu uiscera impleant, obstructionesq. suæ soliditate substantiæ pariant. Quorum ego usu abstinendū consulo ijs qui plenitatem & obstructiones uitare cupiant. Quod si in mentes ea quandoq. uenturæ sint, rarus sit earum ac modicus usus, nec nisi igni assæ ac ualde coctæ (ut omnis qui in illis subest flatu, ignium uis absumatur) & pipere conspersæ suscipiantur: sic enim minus noxias experiri possunt: quis eas poterit, si præsertim ut antea dictum est, & modice & non sæpe in usum uenerint.

Quinti libri Enarrationum medicinalium finis.

FRANCISCI VALLERIO
LAE MEDICI ENARRA-
TIONVM MEDICINA-
LIVM LIBER

SEXTVS.

*De cause continence, ex Galeni sententia, ad Leonardum Fuchsum medi-
cum præstantissimum.*

ENARRATIO PRIMA.

V^o M^o annotationes tuas, sanè doctas illas, quidem, quas in libros Galeni de Sanitate, tuenda dudum: antea post editos à me in Galeni libros de Morbis & symptomatis commentarios; magno omnium commoda in lucem dederas, perlegissem: in ijsq; crebram de me, atq; honorificam fieri à te mentionem perspexissem: magna quidem ea ex re lætitia affectus sum: Nam & si summos illos docti hominis, eruditi, uariæ

multaq; lectionis titulos, quos tu mihi humanitate tua magis quàm ullis meis meritis inductus amantissimè tribuisti, neq; agnosco nec mihi arrogo, sed reſcio potius: tamen si ullius unquam honestæ rei, actionis uel iucundissimum fructum mihi capere uisus sum, hæc profecto ea fuit, qua me abs te laudatissimo homine, tanto opere laudari sensi. In qua quidem ratione honestandi mei atq; laudandi, adeo rationes omnes patefecisti, ut

summi cuiusdam uiri effigiem ac tui simillimi, uerbis expressisse tuis atq; ornasse sis uisus. Facis tu id quidem naturæ tuæ bonitate, ut si quid paulò diligentius meditatam, ex promptum ab aliquo sit: continuo id, qualescunq; sit, summis laudibus efferas. Ego autem mi Fuchsi, ad eam quam tu mihi tribuisti doctrinæ laudem, nihil adhuc (ut uerum fatear) attuli præter exiguum quiddam, uix inchoatum ac planè rude, quod tu qui uberrimis exercitationibus grauiorum artium atq; disciplinarum locupletissimis præsidij memoria nostra id assecutus es, quod uel paucis, uel potius nemini huius quidem ætatis medicorum contigisse uidemus, oratione tua adeo illustrasti, eo ut me redigas, ut non nihil existimationis accepisse tuo hoc præclarissimo testimonio non negem. Est igitur cur meis studiis, acceditis à me commentariis gratias agam, debeamq; plurimum: ut quorum fauore tanta sit à te de me excitata opinio, tantaq; profecta laus. Non tamen profecto uerecundi esse hominis iudico, & ipsa moderatione animi temperati: quàm & insulsi & stupidi, talis uiri approbatione & testimonio, qualis tu es, non delectari. Cui sanè tuæ de me opinionis, &

si nihil

si nihil tale habeo ut illi cumulatè responderi possit: enitar ipse tamen, ac omni meo labore studioq; contendam, ne omnino falsus ea in re fuisse uideare. Sed ijs prætermisiss, ad ea uenio quæ & nostris studijs propiora, & susceptæ meæ de rebus medicis tractationi accommodatiora esse uidentur. Legi in annotationibus illis tuis, omni doctrina ac cultu refertissimis, quæ tu de causa continētē & copiosè & acutè scripsisti: non tam (ut puto) aduerfandi mihi studio, quàm tuendi tui, ut constanter illud affirmasse tuis in Paradoxorum libris uiderere, Duo tantum esse causarum genera, nec tertium illud continētium causarum in morbis de Galeni sententia posse dari. Quam ego mentem tuam cum perspexissem, multumq; & diu ea in re cogitanda & expendenda fuisset, quid ea de re tota sentirem, in meis ad Galenum commentarijs exprimere uolui, cum se eius loci tractandi opportuna occasio oblata esset, ac quibus potui rationibus, non omnino (ut mea mens est) infirmis, monstrare nixus sum: eam etiā causam in morbis excogitasse Galenum. Quod quando tibi non probari id uideo, denuoq; conaris & tu omnibus adductis machinis, me de statione deiecere: in altimum induxi pleniorē tractatione & accuratiorē, ea de re tecum, mi Fuchsi, agere. Non tam profectò, ut semel conceptam à me opinionem, ullo contentiōis aut peruicaciæ studio mordicus tenere uelim: sed ut ueritati ea in re suppetias feram: ostendamq; uel certissima fide, id plerisq; in locis, conceptis etiā uerbis sensisse Galenum. Quod ubi præstitero, rationibus firmissimis aliquot id item sum ostensurus. Demum uerò rationibus tuis responsurus, sic enim & res ipsa cōmodè tractari tota, & ueritas elici poterit. Quæ ut tu omnia Fuchsi in bonam partē accipias, te ualde rogo ac quaeso. Primū omnium, quoniam de causa continēte mihi tecum contentio ueri indagandi causa est, in ipsius rei essentia contēniamus oportet: quod ex nullo opportunius, quàm ex illius definitione totam rei essentiam explicante nanciscemur. Hanc itaq; causæ continētis notionem esse omnes uolunt, ut quæ præsentē adsit quoq; morbus, sublata auferatur: sic enim Galenus libro qui Medicus inscribitur:

Cause continētis definitio.

Συνεχόμεναι δὲ αἰτίαι εἰναι, ὅ αἰσθητοῖ, παύσαι καὶ τὸ νόσημα, καὶ διατηρούσιν, λύνται.

Continētēs, inquit, causæ sunt, quæ cum adsunt præsens est morbus: cum tolluntur, soluitur morbus.

Nec est quod causari quisquam possit, non à Galeno hanc causæ continētis notionem datam esse: quod liber is Galeni non sit. Ego enim & legitimū Galeni iure optimo esse iudico: siue rerum in eo contentarum magnitudinem & dignitatem, siue artificij & tractationis rationem expendas: & ej tanquam Galeni foeturæ fidem habendam, si quid tanti auctoris fides sit ualitura. Nam & is liber non inter spurios & subdititios, sed inter Ilagógicos & legitimos cōstituitur. Ea deniq; rursus definitio tum libro de Historia Philosophica, tum in definitionibus medicis traditur. Quin primo Locorū affectorum (quem quidem librū Galeni legitimū esse tum omnium approbatione, tum ipsiusmēt Galeni fide, cōmentario de libris à se editis constat) eius ipsius causæ notio ijs uerbis explicatur:

ὅτι γὰρ

causarum genera considerata à medico esse, sed tria, conceptis etiam uerbis astruxit: nempe Præcedentes, seu procatarticas: Antegressas, quas nos antecedentes uocamus: & tertio loco Continentes, seu contentiuas. Hæc porro tria genera ijs uocibus à Galeno hoc loco, ut uides, explicantur, *Ἐπὶ τῶν προηγμένων, ἀντιπροηγμένων, καὶ συνεχουσῶν*. An non hic tria explicatissimè statuit causarum, non duo tantum, ut tu putas, genera? Nec est quod tergiversari possis, non de morbificis causis, sed de symptomatum esse hoc loco locutum Galenum. Nam cum hoc commentario omnes curationis scopos ab Hippocrate traditos, eo quem interpretatur aphorismo colligerit: curatio autem soli morbo debeatur, ut I. & I. I. I. Meth. & pluries alibi testatur Galenus: consequens quidem est, ipsum de causis morborum, non de symptomatum causis sermonem hunc protulisse. Quod & tu ipse in eius partis commentario abundè confirmas. Est autem aphorismus is decimus octauus, particulæ tertiæ sexti libri Epidemiorum Hippocratis, qui idem in Græco uigessimus est, ne quid in numero fallamur, cuius series Latina ex uersione tua hæc est:

Summa curationis ex natiuitate, causa, multis sermonibus, exq̃ paulisper cognitis, conciliando ac perdiscendo, si similia aut dissimilia inter se sint, ut ex dissimilitudine fiat similitudo una. Sic utiq̃ uia, sic rectè se habentium exploratio, & non rectè se habentium probatio.

Hæc Hippocrates Latine per te loquens. Quam tu partem doctè, & accuratè interpretans, Hippocratem hac sententia breuiter admodum caput ac summam curationis complexum esse affirmas: & à quibus ea petenda sit, locupletissimè docēs: nempe iuxta Hippocratis mentem, à natiuitate, seu natura, à causa, ab ægri sermonibus, & ex paulisper iam cognitis, perdiscendo quæ naturæ ægroti similia, quæ dissimilia, quæ parum, quæ multum similia aut dissimilia sint. Hæc tua Fuchsi uerba eo in commentario recognoscis opinor. Quæ quidem te de morborum curatione intellexisse, unà cum Hippocrate, quem eo in loco interpretaris, nemini cuiquam dubium esse potest. Itaq̃ abundè ex hoc Galeni loco probasse, ac potius demonstrasse me arbitror, tria esse ab eo posita morbificarum causarum genera. Alios nunc ipem eiusdem auctoris locos, ne uno quidem prætermisso, adseramus. Libro de procatarticis causis, primam & proximam statuit Galenus causam aduersus Erasistratios inquiring: Ei enim qui cōcedit primam & proximam eius quod factum est causam, & hac superiorem aliam quærit, & illa aliam: ad infinitum processus fiet. An non hic primæ & proximæ causæ nomine, continentem intellexisse est uisus? Inter enim causarum genera, contentiua seu continente nulla prior, nulla proximior excogitari usquam potest: cum ita ei quod factum est hæreat, ut ab eo diuelli nullatenus possit: ut in Clytemnestræ morte ab Oreste patrata causarum efficientium enarratione atq̃ deductione, eodem ipso libro de procatarticis causis bellissimè aduersus Erasistratios nos docet Galenus. Nam mortis eius remotissimam causam Orestis electionem, Erasistratij faciebant: ab hac, manus ad infligendum pulnus motionem: dein, ensis ictum: post, uenarum colli sectionem; omnium

omnium postremo, sanguinis profusionem, quæ & ipsa prima & proxima erat Clytemnestræ mortis causa: quam (ut uult Galenus) assignasse neglectis reliquis satis erat. An non quæso prima hæc causa continens merito dici poterit? cum ea posita, continuo ponatur quod ab ea efficitur, cessante desinat? non enim prius mors Clytemnestræ accidit, quam ingens è uulnere sanguinis profusio facta fuerit, qua præsentem confestim secuta mors est: uti absente, uitata. Sed rursus libro aduersus Iulianum scripto, eò ipsum Galenus arguit, quod & si nomen quidem continentium causarum usurpet, quo ipsæ tamen ab antecedentibus distent minimè intellexit.

Enim uero (inquit) non solum oportuit Iulianum causarum differentia conuenientia proferre uocabula, sed etiam eorum obseruare significata. Nunc autem (hoc enim habet methodicorum omnium stoliditas commune) ad nomenclaturas usque continentium causarum progreditur ille quidem: at quo ab antecedentibus modo differant, non intelligit.

An non hic, te quæso mi Fuchsi, in eo approbasse continentes causas Galenus uidetur, quod & si nomine rectè usus fuisse Iulianus dicatur, quod tamen ab antecedentibus ipsæ distarent non intellexerit? Itaque & ponendas quidem esse continentes causas, & haud paruo intervallo ab antecessoribus differre (quam quidem earum ab inuicem differentiam Iulianus ignorauit) conceptis etiam uerbis affirmat hoc loco Galenus. Qui & ipse eodem rursus libro aduersus Asclepiadem, relicto Iuliano, sermonem instituens (qui quidem nunquam causam esse continentem astruebat) disputationis gratia, plenitudinem interdum in his morbis, qui ab ipsa nascuntur, talem esse causam statuit: Supponatur (inquit) causam morborum continentem interdum esse plenitudinem. Quæ quidem & si statui reuera perpetuoque continens causa non queat, (ut qua neque præsentem adesse semper morbum oporteat, neque sublata auferri: cum fieri sæpè uideamus, ut factis nonnunquam largis inter morbi initia euacuationibus, non

solum non depellatur, sed multò etiam quàm antea augeatur affectus) interdum tamen morborum quorundam ipsam continentem esse causam idem ipse Galenus his uerbis affirmare non ueretur: Ostensum (inquit) à nobis est in his commentarijs, in quibus symptomatum causas enarrauimus, atque ubi tumores præter naturam tractauimus, conuulsionem interdum tremoremque, ac in uniuersum Phlegmonem, & Erysipelas, idque quod à recentioribus medicis oedema uocatur, aliosque præterea affectus, plenitudinis inniti hypothesi, tum si plenitudinem euacuet quis, ad naturalem quamprimum statum redire membrum. Hactenus aduersus Asclepiadem Galenus: qui & ipse plenitudinem interdum morborum quorundam,

atque etiam symptomatum causam esse continentem (& si non omnium) pro constanti affirmauit. Conuulsionis enim eius quæ à plenitudine est, plenitas ipsa in causa esse statuenda est, uti tremoris ipsa uirium imbecillitas: sic enim commentario I. in I. de Popularibus morbis Hippocratis tradit Galenus. Sed quando hæc symptomata morborum sunt, in quibus tu continentem causam non aspernaris, ad morbos deducenda oratio

nostra est. Phlegmone, Erysipelas, oedemaque morbi cum sint, partis tamen in qua subsunt plenitatem, continentem illorum esse causam uult hoc loco Galenus. cum & hos morbos plenitudinis inniti hypothesi, & plenitudinem eam quæ affectæ parti incubuit, si quis auferat, ad naturalem statum quamprimum rediturum membrum affirmarit. An non huic plenitudini rectè continentis causæ ratio quadrabit? Si enim in una quapiam parte sanguinis confluxus constiterit, qui à natura non regatur, Phlegmonem profectò mox concitabit: Sublata autem plenitate ea atque confluxu, auferatur autem partim repellentibus, partim discutientibus medicamentis, ut XIII. Meth. medendi uult Galenus: nonnunquam etiam uerò, superpurato tumore atque aperto, detergentibus & siccantibus confestim curata phlegmone, in naturalem habitum membrum restituetur. Quod enim hoc loco Galenus ait, in his affectibus si plenitudinem euacuet quis, ad naturalem quamprimum statum redire membrum, non de alia quam partis affectæ plenitudine intelligi dictum potest: non enim de uasorum aut totius corporis plenitudine, uerum id esse possumus affirmare, cum ea, uenæ sectione per morbi initia uacuata, nequicquam tamen auferatur phlegmone, membrumque ipsum ad naturalem confestim statum non deducatur: tum enim primum in hunc naturalem statum membrum conuertitur, cum quæ affectam partem plenitas occupabat, adempta, uel repellentibus, uel discutientibus, uel detergentibus & exsiccantibus fuerit. Sed rursus idem autor libro de Sectis, an non eos intentè & ualidè arguit, qui continentes morborum causas tanquam superuacaneas arbitantes, illas respuebant? Eius opinor. uerba recognosces, cum enim longa serie methodicorum aduersus rationales & empiricos traditiones enarrasset: ostendissetque, iuxta eorum placita, causarum non euidentium solum, sed ne continentium quidem ullam esse in morborum curationibus rationem habendam: sic eos arguens disserit.

Simili (inquit) ratione iidem methodici de obscuris causis & continentibus uocatis loquuntur: eas namque superuacuas esse dicunt.

Hac sane ratione methodicorum placita recensens Galenus, eos arguit, quod non solum euidentium causarum in curandis morbis considerationem, sed & continentium uocatarum, superuacaneam esse dixerint: cum tamen à nullo alio magis quam à causa (ubi primum ab affectu ipso qui curandus nobis proponitur indicationem sumpseris) curandi rationem sumere oporteat: ut qua neglecta curari nequicquam affectus ullus unquam possit. dicente utique eodem Galeno, in uniuscuiusque curatione affectus, rescindendam prius esse quæ morbum efficit causam, cum curari is nequeat, manente quæ ipsum excitauit causa. Ac proinde id uoluisse hoc loco Galenum euidentissimum est, non euidentium solum causarum considerationem, sed multò magis continentium, ad rectam morborum considerationem necessariam quidem esse: quod paulò post historia duorum ægrotantium, rabiosi canis morsu affectorum, enarratione manifestum

Loci Galeni
explicitio.

In Arte
medicinali, et 7.
Meth. et lib.
aduersus Iu-
lianos.

stum facit: Magnam inquam abdita causa rationem curanti medico esse habendam, qui enim vulnere rabiosi canis nulla habita causa ratione, medicamenta tantum ulcus curantia admo uisset: is ægrum plane paucis diebus perdidit: quod nullam ab abdita causa: & continenti (nempe uenenofo, halitu rabiosi canis, unde vulnus inflictum fuerat) indicationem sumpsisset: cum interea medicus ille alter, qui ulceri ab eodem rabioso cane inflicto, non ulcus siccantia & agglutinantia, sed contra acerbisimè positis, ulcus amplius reddere, portiones medicatas ad id compescendum & frangendum uenienti, quod intro à morsu illabi potuerat, dare, summa certe ratione iussit: quod scilicet magnam sibi à latente & abdita causa indicationem esse sumendam proposuisset: ac proinde confestim ægrum pristinae sanitati restituit. Tantum ualet causa, non solum euidentis, atq; externæ: sed latentis, continenti, atq; internæ consideratio. Quam quidem ipsam de Galeni mente esse statuendam, ille eiusdem autoris locus, qui ad initium libri secundi de Natura hominis scriptus est, planum facit. Hippocratis enim seriem illam explicans. Quos repletio parit morbos, uacuatio his medetur, sic ait:

80 Οὐ παύσει δὲ φωνάζειν ἐπιεικὲς ἄνθρωπος τῶν πλησμονῶν τῆ καὶ πένουτος, ἵνα εἰς τὴν καὶ τῆν ἐξουσίαν ἐξέλθῃ, ὅπως τὴν γέννησιν τοῦ ὄντος πλησμονῶν, ἢ τὴν γέννησιν ἀλλοῦ. ἀλλὰ οὐκ ἔστιν ἡ γέννησις τῆς ἐξουσίας, ὅπως πλησμονῶν, ἢ τῶν πλησμονῶν, ὅπως γὰρ διήνηκεν ὅπως ἡ ἐξουσία ἐστὶν, ὅπως ἀλλοῦ ἐκ ἐπιεικῶν. ἀλλοῦ τῶν ἐξουσιῶν, ὅπως πλησμονῶν, ὅπως γὰρ διήνηκεν ὅπως ἡ ἐξουσία ἐστὶν, ὅπως ἀλλοῦ ἐκ ἐπιεικῶν.

Non idem est dicere (inquit) plenitudinem morborum esse continentem causam: item & euacuationem singulaque insequentia: atque ex repletionem oriri aut alio quopiam. Verum nanque est, quosdam morbos ex repletionem gigni, uel à repletionem (nihil enim interest, hoc an illo modo loquere) at uerum non est, repletionem morbi esse continentem causam. Hac quidem Hippocratici loci enarratione. Galenus, apertissime causam esse continentem quandam in morbis consiteri uidetur: dum illud affirmat, idem non esse, si plenitudinem morborum esse contentiuam causam dicās, aut ex plenitudine morbos oriri. Id enim hoc loco insinuare nobis uult Galenus, Esse quidem in morbis. unam quampiam causam, quæ illius continens sit: at eam ipsam tamen, repletionem aut euacuationem constitui nullo pacto posse. Alioqui si nullam sit in morbis talem ponere causam, quomodo hic Galenus differre hæc plurimum inter se dixisset, Paria non esse, plenitatem continentem morborum causam statuere, & ab ea morbos nasci. Quomodo enim distare hæc à seinuicem iure statuemus, si eorum alterum desit: inter quæ enim comparatio fit, ea ambo esse oportet: cum id quod non est, ei quod est conferri nullatenus possit. Itaque unam aliquam morborum esse continentem causam oportet, quæ ita illius essentiam contineat, ut separari ab ea nequequam possit. Cuiusmodi cum non semper repletio sit, (cum neque præsentem ipsa adesse perpetuo morbum oporteat, neque sublata auferri) efficitur profecto, ut uerum sit quod hic à Galeno dicitur, Repletionem morborum non esse continentem causam, etsi ab ea maxime morbi nascuntur. Non enim id omne, à quo quippiam oritur, illius continens causa statui confestim debet: sed

**Loci Galeni
explicatio.**

id, quod auelli nusquam ab eo quod continet possit. Itaq; summa in præ-
sens ratione dixisse Galenus uidetur, non idem esse, Plenitudinem mor-
borum continensem esse causam, & ab ea morbos nasci: ut enim postre-
mum hoc uerissimum est, ita sanè & illud minimè uerum.

Sed rursus propositum persequamur, idem ipse Galenus, in omnibus
quæ generationis causam habent, hanc ipsam, quæ continens dicitur, ceu
primam atq; præcipuam, & cui uni adscribi quod effectum est debeat,
ponit. Eius porro ea de re lib. 1. de Pulsuum causis hæc sunt uerba:

Τῶν δὲ σφαιρῶν προπύτων αἰσίων, πῶς μὲν ἐν γένεσιν αἰσίων ὡς αἴτια, πῶς δὲ ἐν ἀλ-
λαιοσιν ὡς μόνον. Ἐν γένεσιν μὲν ἡ πρῶτη δὲ ἡ γίνεσθαι ἡ δὲ διαιρεῖται ὡς αἴτια, ὡς πᾶσι δὲ ὡς αἴτια
δὲ ὡς διατάσσεται. Ἐν δὲ ἀλλαιοσιν πῶς αἰσίων πάντα, πῶς τε προγενέσθαι καὶ αἰσίων, καὶ πῶς
τότων ἐν πῶς προκαταρξήσεται. πρῶτον γὰρ δὲ τὸ γένεσθαι ὡς αἴτια, ὡς δὲ σφαιρῶν μόνον, ὡς
καὶ αἰσίων ἀλλαιοσιν ἀπασιν, ὡς μὲν δὲ πρῶτον τε καὶ αἰσίων καὶ αἰσίων. ὡς δὲ καὶ σφαιρῶν καὶ αἰ-
σίων, ὡς δὲ σφαιρῶν αἰσίων πᾶσι αἰσίων ἀπασιν, ὡς πᾶσι αἰσίων ἀπασιν, ὡς πᾶσι αἰσίων ἀπασιν.
Permutationis pulsuum (inquit) causæ partim generationis eorum sunt,
partim tantum alterationis. Generationis, tum usus cuius gratia fiunt,
tum & facultas abs qua, tum instrumenta per quæ distenduntur. Altera-
tionis, cæteræ omnes, & quæ præcedentes appellantur, & quæ externæ.
Nam tertium quidem est causarum genus, non in pulsibus modò, sed &
in alijs omnibus, unum quod primum est, & præcipuum, quod quidem
continens appellant: cuius inde appellatio deducta est, quod illorum ef-
fectum contineat, quæ ut modò diximus generationis est causa.

An non hic conceptis etiam uerbis Galenus, in ijs quæ generationis
suæ causas habent, tria causarum genera statuit? cum non solum altera-
tionis pulsuum, sed & cunctarum rerum omnium, quorum sit generatio,
uel alteratio ulla, tum præcedentes, tum externas, tum deniq; continentes
esse causas dicat: atq; tantum huic generi tribuat, ut id unum primum atq;
præcipuum in ijs, quæ generationis causas habent, (habent autem profes-
sio quæcunque effectrices, aut etiam conseruatrices sui causas nacta sunt,
à quibus uel in fieri, uel conseruari dependeant) esse meritò uelit. Ob id
enim iure præcipuum primumq; dici debet, quod in effectu uel profes-
sione, uel conseruando, nihil propius, nihil cohærentius (ut quod eius
essentiam contineant) inueniri uspiam potest: atq; proinde cōtinentis seu
cōtentiuæ causæ nomenclaturam sortita est, ut cui effectum omne adscri-
bi debeat, & ab eo separari nequit. Quanti uerò causæ huius continen-
tis considerationem fecerit Galenus, paulò post ijs explicat uerbis. Pars
inquit exercitationis optima est, ut continentes causas quamobrem gene-
rare quæq; pulsuum possit, perpendas. Sic profectò se res habet, ut exacta
continents cuiusque causæ cognitio & animaduersio; effectiōis quæ ab
ipsa prouenit notitiam pariat.

Sed iam ipse intimis sensibus perspicere uideor, quid mihi hic à Fuch-
sio obijci possit. Non hoc loco de morbifica causa locutum esse Galenum:
sed de ea quæ uitiatæ actionis, hoc est immutationis pulsuum, sit causa.
Quo in genere mihi planè est assensurus Fuchsius, continentes causas da-
ri: non sic perinde in morbis, ut quorum natura omnis constans, perma-
nens,

tiens, fixatq; sit, totaq; facta, non in ipso fieri, transmutari & alterari, uel
 ti quod ~~id~~ dicitur, cuius essentia in motu & actione omnis posita esse,
 omnium est approbatione assertum. Itaq; cum morbus factum quid esse
 uerè dicatur, causamq; iam amplius quæ operetur non habeat: (cum enim
 quieuerit alterans, alteratio permanens in re quæ perpeffa est, eiusdem
 rei affectus esse censetur: ita asserente lib. de Symptomatum diff. Galeno)
 efficiatur profectò, ut continentem habere causam morbus minime queat.
 Quæ potissima Fuchsi ratio ad suam firmandam sententiam mihi esse uis
 detur. Cui sanè obiectioni ita responderi commodè posse contendo, ut
 10 dicamus, & si hic de uitiatæ pulsuum motionis continente causa loquatur
 Galenus: non ob id tamen fieri, quin & eam ipsam in morbis sit statuere
 continentem causam: cum de Galeni hoc loco sententia, non in pulsibus
 solum, sed & in alijs omnibus (hæc enim Galeni uerba sunt) tertium sta-
 tuendum est illud causarum genus, quod continens appellant: quod &
 ipsum primum præcipuumq; habetur, eorum quæ producere quippiam
 nata sunt. Quamobrem cum & morbus quiuus generationis suæ causas
 habeat: in ijs profectò una quæpiam erit, eadem ipsa prima, & potissima,
 quæ morbi essentiam continebit: ut ea præsentè adesse morbum oport-
 teat, & sublata auferri. Verùm quum permanens res morbus sit, ut re-
 20 ctè aduersarius obiecit, & iam causa agere desierit, quomodo continens
 tem erit in morbis statuere causam? Respondeo, Duplicem de Galeni
 sententia morborum speciem inueniri: alteram in qua causa omninò age-
 re desijt, nec amplius quicquam ipsa efficit, manente tantum quod effe-
 ctum est: ut cum à solis ardore inducta ephemera febris est, aut à frigore
 densante stipatio, aut à telo uulnus: in ijs enim morbis, agere profectò
 causa desijt, manente tantum affectu eo, qui ab tali causa excitatus fuerit.
 30 Altera uerò morborum species, causam effectricem secum comitem
 habet continuo operantem, morbumq; ipsum aut adhuc gignentem, aut
 certè fouentem. Itaq; prioris generis affectus, in quibus sanè causa iam a-
 40 gere desijt, nullam continentem causam habere possunt, imò ne causam
 quidem tum cum facti sunt, ullius generis ullam habent: toti enim facti
 sunt, uti ephemera ab externa causa genita, item hectica uocata febris, &
 quicunq; ab externis tantum causis ortum duxere: ij enim neq; causam
 iam amplius habent, cuius actione còstent, (agere nanq; iam causa desijt)
 neque rei cuiuspiam hærent, quæ ipsorum essentiam contineat: ac proinde
 neque continentem causam nacti sunt. Quicunque uerò causam adhuc uel
 efficientem, uel fouentem habent, ij certè continentem habere causam iure
 dicendi sunt, à qua curandi indicationes, uel in primis sumere oporteat.
 Quod animaduertens Galenus I I I I. Meth. medendi, æstimandum me-
 49 ritò censuit, num effectrix in morbis causa agere desierit, uel etiamnum
 adhuc agat. Auspicari (inquit) perpetuò curationem oportet, ab indica-
 tione quæ ab affectu cui mederi paramus, accipitur. Æstimare uerò ac
 discernere, an causa quæ affectum excitauit, iam desierit: an nunc quoq;
 ipsum tum augeat, tum faciat. Quorsum hæc? In id scilicet, ut si iam agere
 causa desijt, id tantum quod factum est curare studemus, de causa nihil

Ad Fuchsi
 rationem re-
 sponso.

4. & 7. Meth.
 & in Arte
 medicinali.

cogitantes : si uerò adhuc etiamnum agat , huic ne agere pergat intenti ; affectum curamus : Siue enim ecchymosis (ait I I I I. Meih. Galenus) siue ulcus, siue Erysipelas, siue putredo, seu phlegmone, in parte aliqua consistat, superuacuum est causam quæ horum quodlibet effecit inquirere, nisi iam etiam faciat. Sic enim simul quod iam factum est curabimus ; simul quod adhuc facit, facere inhibebimus. Si uerò fecit illa quidem, cæterarum iam abiit : utique quod factum est curabimus, quod adhuc non est, nec si uelimus summouere id possumus, Quippe rei præsentis est curatio ; eius autem quod futurum est, providentia. Quod & rursus V I I. Meih. cōfirmasse, & in arte medicinali uidetur ; cum curari nequicquā affectus posse pronuntiauit, manente quæ ipsos excitauit causa, ac proinde hanc prius (si rectè curare affectum proposuimus) abscindendam iure in arte medicinali præcepit. Itaque in quibus morbis nondum agere causa desit, sed adhuc perstat, in ijs profectò causam erit continentem statuerè : eam scilicet, quæ ita morbi essentiam continebit, ut quoad ipsa perstiterit, & perstare quoque morbum oportebit : sublata, tolli : ut plenius sub enarrationis finem sumus dicturi. Atque his ego & obiectionem dissolui, & Fuchij rationi satisfieri abundè puto.

Nunc uerò rursus ad institutum redeunt, Galeni ea de re pleniora testimonia adferamus. Is porro magnum de se ipso testimonium præbendum commentario de libris à se editis, de continentibus causis librum se edidisse testatur. Quem profectò si factorum benignitate seruatum, uti quæ extant reliqua eiusdem autoris monumenta haberemus ; omnis profectò hac ipsa de re contentio sublata è medio foret. Nam uti quidem iure existimandum est, & eo loci mentem omnem de eà re suam explicauit Galenus : & unde tota eius argumenti tractatio orta sit, quibus in rebus eam sit constituere causam, & quatenus, explicasse ipsum censendum est. Verum quando magna omnium nostrum iactura atque incommodo ea censura cæremus, ex alijs eiusdem autoris monumentis quid ipse senserit indagandum. Is porro eam ipsam causam excogitasse, Aphorismorum V commentario I. apertissimè est uisus ; adolescentis illius historiam enarrans, qui æruginosi humoris in uentriculi ore contenti occasione, tum febrem, tum conuulsionem patiebatur. Nam cum ipsum humorem, tum febris tum conuulsionis continentem causam posuisse ex eo uidetur, quod eo uacuato confestim & febrem & conuulsionem cessasse affirmat. Eius porro uerba hæc sunt,

καὶ ὅτε ἀφ' οὗτο ἀπὸ τοῦ, καὶ ὁ ἀσθενὴς ἐκάλειτο. ἀπὸ τοῦτο καὶ ἐκάλειτο τοῦτο.

Et febris (inquit) & conuulsio uacuata æruginè statim cessauit.

Itaque cum ad æruginosi huius humoris in uentriculo consistentiam mox & febris & conuulsio iuueni huic infecuta sint ; & eo uomitū uacuato confestim tum febris tum conuulsio cessarint ; (uel ipsius Galeni assertione) iure dicemus : cum huic ipsi continentis causæ definitio suprā adducta maximè cōueniat. Atrursus dictum illud Galeni Aphorismorum I I. cōmento X X I. cum ait, morbos unā cum causis ipsos efficientibus destrui ; de quonā alio, quā continentium causarum genere assertum uideri potest :

potest: Non enim profectò de præcedentibus aut antegressis causis uerū id esse potest: nam etsi ex morbos interdum efficiant, non unā tamen cum ijs morbi destruuntur ac desinunt: sed tantum desinentibus ijs efficientibus causis, quæ morborum essentiam contineant: ut in exemplo, uasorum immodica à sanguine plenitas, tum & plenior uictus, phlegmonem creare nata sunt atq; efficere, ut Galeni & omnium concors est sententia. At abeuntibus ijs causis, perstare adhuc phlegmonem uidemus. Nam etsi genita phlegmone, tenuem uictum instituamus, uasorumq; plenitatem secta trena tollamus, manet nihilo secius quæ in parte genita ab ijs phlegmone est: Sed ubi primum sanguis in partem affectam illapsus, (quem ego quidem iure phlegmones continentem esse causam statuo, cum eo in parte consistente mox nascatur phlegmone: discusso, uel quomodocunq; aliter uacuato tollatur) cum inquam sublatus is congruis auxilijs fuerit, tum certè abactam phlegmonem atq; sanatā meritò sumus dicturi: quod quæ phlegmones essentiam continebat materia, ea uel digestionem, uel supurationem, & detersione omnis planè deleta sit. Quamobrem appositissimè illud à Galeno dictum fuisse uidetur, Curari affectus non posse manente quæ ipsos excitauit causa. Omitto uerò in præsentia uolens & sciens quæ idem Galenus sparsim de symptomatum & uitiatarum actionum continente causa millies in mille locis astruxit: uti i 1. Meth. dum de uitiatæ coctionis uentriculi continente causa contra rationalium quosdam disputat: & lib. i i i i. de Symp. caus. dum dilatationis pupillæ rhagois dis tensionem, continentem esse causam statuit. Et Aphorismorum V i i. commento x x x. dum spumose pituitæ statuosum spiritum continens tem causam esse uult. Et i i. Prælagiorum commentò x l i i. facili & difficili creationis causas ex professo transectans, dum humorum crassiciem aut tenuitatem, & uirium robur uel infirmitatem, continentes facili & difficili ue creationis causas ponit. Et item rursus i i i i. de Symp. caus. dum impeditæ famis calorem unam ex continentibus esse causis testatur.

Et primo, item i i. ac tertio de pulsuum causis, ubi ex professo continentes omnes pulsuum immutatorū causas enarrat. Vniuersos inquam hos locos atq; testimonia prudens omitto, quod & de symptomatum & actionum uitiatarum contentiuis tantum causis sint: in quibus tu causas sure assignari continentes non repugnas, & ego assentior: neq; in ijs de moribicis continentibus causis ulla mentio fiat. Sed omisso Galeno cuius iam omnes adduxisse locos in rem præsentem planè uideor, ad Celsum Hippocratis fidum interpretem ueniamus: is enim libro & capite primis, rationalium medicorum placita referens, de eorū sententia causam in morbis continentem conceptis etiam uerbis expressit. Igitur (ait) hi qui rationalem medicinam profitentur hæc necessaria esse proponunt: abditarum & morbos continentium causarum notitiam, deinde euidentium. Vides ut tantus autor quid curanti rationali medico expendendum sit enarrans, abditarum in primis & morbos continentium causarum notitiam necessariam esse iure affirmauit: ut quibus incognitis neq; perpensis, nec rectè dignosci morbus, (ut qui ex causarum notione probe intel-

ligatur:

v. de Physico
auditu. Cy 2.
Posteriorum
Fen. 1. primi.
cap. 1.
Auer. 2. Phy
sic. textu, co
ment. 37.
Halyabb. 6.
Theoric. ca
pit. 4.
Scholæ mon
spesullan. lms
Cy commen
datio.

ligatur: idque uel autore Aristotele sciri iure dicatur, cum id ipsum per suas causas cognoscimus) nec curari ullo pacto possit. Citarem & Arabum hac de re placita Auicennæ imprimis, Auerroys, Halyabbatis & reliquorum eius factionis hominum, nisi & illos abs te rejici, & te illis aduersarium, minimè eorum sensa admissurum cognoscerem. Recentiorum tamen aliquot, eorumque qui suæ doctrinæ & bene nauatæ in re medica operæ præcipuam hoc tempore laudem merentur, ea de re recensere placita non grauabor: quò tu non ueterum solum assertionibus innixam hanc de continente causam dissertationem: sed uelut nobis per manus traditam, penitus in recentiorum mentibus infixam fuisse perspicere ipse possis. Omnis Nitiobrigum schola, quam uulgo Monspesulli uocant, percelebris illa quidem, & toto terrarum orbe digna famæ commendatione illustris, quæ siue hominum iudicio, ingenio, doctrina, usque rerum prædictorum dignatione, (qui quàm multi in ea florent ac uigent) siue bonarum literarum atque artium (quæ magnà omnes ibi cura atque studio edocentur) exercitatione ac cultu nemini reliquarum, quæ uspiam habentur cedit: & cuius me quantus quantus sum, & filium & alumnum iure esse gloriôr: ea inquam, cum publicis dissertationibus, tum & lectionibus, id sentit, id prædicat atque docet, in ijs morbis qui causam adhuc efficientem uel fouentem habent, quique nondum toti facti sunt (quales ephemera, hæctica, uulnus) causam etiam de Galeni sententia continentem dari. Siccine mihi Fuchsi publicus tantæ scholæ consensus, tantorum uirorum eadem de re concors approbatio atque assensus, contemnenda atque pro nihilo ducenda erit? Legis ego atque Senatûs consulti in re medica locum iure habere, quicquid publico tantorum patrum consensu, iudicioque sancitum fuerit censeo. Pro lege enim id est (Galenus ait) quod homines putant & arbitrantur. Sed quid? Nonne Martinus Achakia, Hieremias Triuerus, uiri doctissimi in ijs quos in artem medicinalem ediderunt commentarijs sanè doctis, conceptis explicatisque uerbis id sensere? Nonne item Fernelius lib. de uacuandi ratione? Causa (inquit Triuerus Hieremias) in genere multiplex est, externa & interna, & de hac loquitur Galenus. Est autem & hæc duplex, antecedens & coniuncta: nihil enim nunc talem diuisionem uereor. Hæc pagina 327. sui commentarij paruula forma Lugduni excussa. Et rursus pagina 372. Talis (inquit) causa duplex est antecedens, quæ nunc nullum quidem morbum euidenter facit, sed minatur postea: alia est quæ nunc actu morbum ac paroxysmum inuehit, ut humor qui nunc iam putrescit ac caliditatem excitat. Sic in dolore capitis, altera est quæ ab uniuerso corpore ascendit, altera quæ nunc in capite impingit. Hanc causam ego nullo modo cum Auicenna & alijs uereborum coniunctam dicere. Et pagina 376. diariam & hæcticam febres, nullas habere coniunctas causas merito & uerè assermat. Acakia uerò eam uerè & propriè causam esse intelligit, quæ per se sit & proxima necessariaque: quæ profectò nulla quàm continens, quæ talis sit, esse potest. Id ipsum rursus Argentarius uir sanè doctus, nisi in conuellendo Galeno tam immodicus fuisset: is enim integrum de causâ continentem caput scripsit, quod

Coment. 1. ad
lib. de Natur.
hum. Hippo.

Cap. 1.

mutabil

cuius

eius commentarij de causis ab eo inscripti nonum est. Sed iam uereor ne citandis autoribus nimius habear, in id enim de industria omnes quantum mihi uideor, & Galeni & Celsi: tum & recentiorum, quorum de doctrina præiudicata esset in omnium mentibus opinio, locos adferre uolui: ut ducum copia atq; præstantia pugnarem: illudq; ostenderem, fieri non posse, ut in quo tot tamq; excellentes uiri concordibus animis atque sententijs consenserint, alienum id à ueritate esset: tamq; si parum acute perspexissent omnes, ut in quo seueram fecerint animaduersionem, in eo errasse dici possint.

- 30 Venio nunc ad eas rationes quibus demonstrari id, nedum doceri planissime possit: quod me initio narrationis facturum recepi. Quarum ego cum non parum multas commentarijs ad Galenum meis attexuerim, non est quod earum repetitione legenti molestiam inferam. Aliquot tamen in præsentia paulò firmiores adferre in animum induxi, quæ axiomatis quibusdam innixæ, demonstrationis uim habere queant. Sit itaq; hoc axioma primum, quod tum à Platone, tum à Galeno proditum est: Nihil sine causa fieri. Secundum illud, Quo tangente afficimur & separato cessat affectus, id cuiusq; causam esse. I. de Locis affect. Tertium, Continentem eam esse causam, quæ cum præsens esset, adesse morbum oportet: cum auferatur, desinere, ex Galeni libro aduersus Iulianum. His constitutis, ostendo in obstructione quæ à lentis, crasis'ue, aut multis succis oborta sit (quam quidem ego in præsens exempli causa mihi propono) causam continentem inesse. Nam cum ex primo axioma nihil sine causa gigni uel quam possit: necessum quidem est, si genita sit obstructio, alicundè eam esse genitam. Atqui obstructionem, uel à multis, uel crasis, uel deniq; lentis succis fieri, uult cum I X, tum X, & X I. Meth. & in Arte medicinali Galenus. Erunt itaq; si succi aut copia redundantes, aut qualitate crassi ac lentis, obstructionis causæ: Quo enim tangente afficimur id omnino causam esse oportet, ex secundo axioma à nobis posito. Quamobrem cum
- 30 succis ipsi uasa, uiscus'ue aliquod implentibus, confestim nascatur obstructio, consequens quidem est eos ut obstructionis causas statuamus: & eius quidem generis, ut ad eorum præsentiam nasci confestim obstructio nem oporteat: at ipsi ipsi sublati, mox & ipsa demitur obstructio: ubi enim probè uel abundantia uacuata, uel attenuata, dissecta deterascq; fuerint quæ obstructionem faciunt, tandemq; aut aluo, sudoribus, aut perurinis uacuata, (quæ doctæ Galeni X. & X I. Meth. & in Arte medicinali obstructionum curandarum ratio est) mox profectò causarum huiusmodi depulsione, sublatam erit cernere obstructionem. Erunt itaq; si succi uel nimia copia redundantes, uel qualitate crassi ac lentis, obstructio num continentes causæ: ut efficacissime hac ratione certissimis axiomatis septa atq; munita demonstrasse mihi uideor. Nec est quod hos succos uas

Plato in Philo
lebo de Sum
mo bono, &
in Timeo.
Gal. I. Meth.

Prima ratio.

Obstructionis
remotio.

Humores autem partibus laborantibus affixos & inhærentes, esse morbos, lib. XI. Thera. Meth. cap. X. obstructionis exemplo luculentissimè Galenus ostendit. Nam ibidem obstruentes humores, aut id quod ab illis factum est, morbum adeoq; obstructionem nominat.

Hæc tua uerba sunt, quæ tu folio 43. tuorum commentariorum ex Parisima excussione appinxisti. At eo ipso quem tu citas loco, nusquam obstruentes humores Galenus, obstructionis adeoq; morbi nomine est dignatus, sed id quod ab illis succis factum est: sic enim ait,

11. Meth.

Ostensum est ipsius febris, prout febris est, aquam frigidam semper esse remedium: quod uerò ad alia spectat, non semper: ueluti cum ex obstructione glutinosi & crassi humoris, putredo oritur. Ponatur uerò & cum hoc redundantiam in toto esse corpore, tum uirtutem non imbecillam. In eiusmodi namq; complexionibus, cum multa præter naturam in corpore sint, quædam eorum præcedentes causæ erunt, ueluti redundantia cum glutinosis & crassis humoribus, Horum enim uitio obstructio est orta, quæ morbus instrumentalis est eorum quæ obstructa sunt corporum.

Vides hic Galenum succorum uitio obstructionem oriri affirmantem, non autem humores ipsos obstructionem esse. Et eadem serè primo de Morb. diff. cap. V I I, dum deprauatæ cavitatum corporis figuræ morbos enumerat, Multiplices (inquit) sunt huiusce morbi. Alij quia meatus coalescunt, alij quia iidem à uiscidis crasisq; humoribus obstruantur, consistere solent. An non & hic rursus obstructionem meatuum à uiscidis & crasis oriri succis existimat? Quod paulò post planius explicat, dum obstructionem morbum quidem esse conceptis uerbis testatur: Non itaq; unquam obstruentes & affixos parti humores obstructionem esse, aut morbum dixit Galenus: sed id quod ab ijs genitum est, nempe impeditam cavitatem, quæ & obstructio est, & partis instrumentarius affectus ab ijs succis ortum trahens. Aliud namq; obstructio, aliud obstruens humor: siquidem obstructio, affectæ partis dispositio quædam est, & obductio qua partis meatus qui antea referati & aperti erant, stipati sunt & oppleti: humor uerò obstruens, id est cuius causa ac merito talis in parte genita est oppilatio. Quin cum obstructio reuera morbus sit instrumentarius partium, uel Galeni & omnium concordi medicorum consensu: morbus autem uiuentis corporis, non humorum proprius sit affectus, (non enim in humoribus subesse morbus, sed in corpore dicitur, cum sit utiq; morbus, definiente Galeno, corporis præter naturam constitutio, non humorum) sequitur profectò, humores impactos & obstructionem efficientes, morbum minimè esse. Quod in simili probari perspicillè potest: si à multa pecuniæ ingestione ualde impleatur obducaturq; sacculus: nonne aliud tu implentem & obducentem pecuniam, aliud sacculi distentionem oppletionemq; esse dices? Distentio enim & oppletio ad sacculum non ad pecuniam propriè pertinet, (siquidem distendi & impleri pecunia nequit: distendere ipsa & implere sanè potest) pecunia uerò ingesta oppilationem certè talem ipsa efficit. Diuersissima igitur reuera sunt,

9. 10. & 11. Meth. & 1. de Morb. diff. & in Arte medicinali

sunt, res obstruens & oppilans, & ipsa oppilatio seu obstructio; differunt enim tanquam efficiens & effectum: siquidem obstructionem efficit humor: obstruents uero humoris effectum, ipsa est obstructio. Non itaque dicere potes impactos parti humores morbos esse, nec id usquam Galenus X I. Meth. (quem tu tamen locum citas) nec usquam alibi (quod bona tua uenia dictum uolo) unquam dixit. Ridiculum namque fuerit quod corporis proprium est, illi debetur, id humoribus tribuisse, quibus nulla ratione competere potest. Quomodo enim morbus corporis succis congruere potest, cum uiuentis solum propria constitutio sit? ut ex illius definitione (quod & nos paulo antea diximus) abunde constat.

Sed & rursus propositum alia ratione firmemus. Tertianam febrem non dubium quin siue exquisita ea fuerit, seu notha, morbum esse omnes confiteri cogamur: atqui in hac ipsa continentem profecto inueniri causam luce meridiana clarius sumus ostensuri: erit itaque in morbis causam hanc dari. Nam qui humor accessiōem tertianæ motu ac putredine sua efficit, is sanè accessiōis eius febrilis, causa nimirum continens erit: ut primum enim ad putredinem mouetur, mox certè accessiōem parit: eo autem uomitu, aut secessu, sudoribus uel copiosis soluto, mox & ipsa quoque accessiō soluitur: quæ tum profecto (uel Galeni sententia) desinit, cum bilis putrere desinens, sudoribus, uomitu, aut citata aluo educitur. An non itaque bilim hanc accessiōis tertianæ effectricem causam iure optimo continentiem esse dicemus? cum illa ad putredinem mota, confestim inuadat accessio: desinente & sudoribus soluta, euanescat, prorsusque in totum soluitur. Hæc profecto continentis causæ ratio est, uel ex ipsius definitiōne: nec in sola tertiana, sed & in reliquis intermittentibus febribus: quæ solutis alicunde qui eas creant humoribus, solui & ipsæ quoque solent: experiri id licet. Quandiu enim & quotidianæ, & quartanæ, effectrix humor ad putredinem mouetur, tandiu accessiō perstat: illo desinente soluitur. Nec minus in ijs continuis febribus quarum ab initio ad finem una tantum est accessiō, cernere id licet: Quarum quidem febrium humor intra uasa conditus atque putrens, unam perpetuam ad crisin usque accessiōnem facit, quæ tandiu perstat, quandiu humor in feruore & putredine constitit: quo tandem naturæ uel atque beneficio alicunde abacto, (quod cum fit, tum maximè decretoria fieri solent) finire & febrem quoque ipsam ex tempore uidemus: quæ docta Galeni tum I X. Meth. tum I I. de Crisibus, & febrium diff. sententia est. Hinc fit, ut aliæ alijs citius tardius uel finiantur, prout qui febres creat humor natura tenuis, exiguus, solutu facilius: facultas corporis rectrix ualida, florens ætas, coeli temperies, excretionem hanc nullo, aut leui negotio promouerint: uti tardius finiuntur, quæ contrarias causas habent: si quid Galeno locis præcitatæ fides habenda. Rationes alias quæ penè in hanc rem innumeræ adduci possent, prudens sciensque omitto: partim quod bene multas iam in meis ad Galeni lib. de Morbis & symptomatis commentarijs contuli: partim quod mihi in præsens id probasse uisus sum, in morbis qui ad instrumenta pertinent, nempe in obstructione, & in ijs item qui ad partium intemperatu

Secunda ratio
Galenus I ad
Glauc.
Auiet. Febr.
quart. capite
proprio de
Tertiana.
Paul. libro 2.

2. de diff. feb.
cap. 2. Cr. 2.
de Crisib. Cr.
9. Meth.

ram cum affluxu substantię pertinent, uti in febris humorum uitio or-
tis, causam dari continentē qui scopus mihi ab initio propositus fuerat).
Non enim in omnibus talem est quærere causam: sed in ijs tantum, in
quibus effectrix causa adhuc agere perseverat, necdum agere desijt: in hu-
iusmodi enim una quępiam causa subest, quę ita affectum continet, ut
& simul cum eo oriatur, & unā item cum eo evanescat: ut exactē superio-
ribus rationibus demonstrasse mihi uideor: & Galenus lib. 1. de Sympt.
caus. cap. 1. de pupillę dilatatione loquens, confirmasse uidetur. Eo nan-
que loco dilatationis pupillę continentem causam rhagoidis tentionem
facit. Atqui constat pupillę dilatationem (quam Gręci *μυδίασις* appels-
lant) morbum esse, non pathema. Nam & oculorum affectus est, isq; pers-
manens: & functionem lædens, uel Pauli & Auicennę testimonio & illi
curationem ceu morbo deberi præfati autores atq; cum ijs Aëtius & Ras-
sius plenē testantur.

Paul. libro 3.
cap. 22.
Auic. Fen 3.
tertij. trac. 4.
cap. 12.

Dilatatio ra-
tionū Fuchij

Nunc uerō quod mihi extremum faciundum propositum est, diluens
dæ rationes tuę erunt, quibus tu innixus fulcitam abundē tuam de causa
continente sententiā putas. Nam quod ad eos Galeni locos attinet, quos
tu tum secundi Paradoxorum cap. 1. tum in commentarijs seu annotationi-
bus tuis ad libros de Sanita. tuen. pro tuenda sententiā tua citas, eis ego
locis omnibus in meis ad Galenum commentarijs satisfecisse, eosq; & ex-
plicasse, & in meam sententiā pertraxisse uideor: pagina scilicet 183. ut
opus mihi in præfens non sit, eadem repetere ad quem ego te locum re-
mitto. Rationem illam tantum tuam fortissimam diluere conabor, quā
tu palmam hac in re te reportaturum confidis. Ea porrō huiusmodi est:

Rerum permanentium non sunt causę coniunctę, morbi sunt res per-
manentes, non habent igitur causas coniunctas, inde satis liquet, quōd non possunt si-
mul cum suis causis auferre. Morbos autem esse res permanentes, docet
Galenus. Morbi enim affectus sunt: affectus autem, ut ait Galenus lib. de
Sympto. diff. constans & permanens est &c. Hęc tua potissima Fuchij
ratio. quam tu locis citatis tanquam demonstrationem affers, cui ut re-
spondeam illud mihi te imprimis dare uolo, Rerum permanentium duo
esse genera: alterum eorum quę ita constant ac permanent, ut sublata ea
à qua nata sunt causa nihilo secius persistant & ipsa: Alterum eorum quę
etsi facta iam ipsa sunt: & permanentia, causam tamen secum comitem ha-
bent, quę perpetuō generationis suę partem aliquam, uel fouendo, uel
efficiendo impertiat. Quę & tu ut fateri unā mecum cogare, en Galenum
affero testem: is primo Meth. (quem tu etiā locum in annotationi-
bus ad primum de Sanitate tuenda tuis, appositissimē citas) id conceptis
uerbis explanasse est uisus, inquiens;

Duo rerum
permanentium
genera.

Eius affectus qui actionem impedit causę, possunt quidem non etiā
esse, possunt autem & adhuc manere. Et rursus 1111. Meth. Auspicari
namq; perpetuō oportet ab indicatione quę ab affectu, cui mederi para-
mus accipitur: æstimare uerō ac discernere, an causa quę affectum exci-
tauit iam desierit, an nunc quoq; ipsum tum augeat, tum faciat.

Vides

Vides hic Fuchsi doctis affectum (qui quidem res permanens est) interdum sine ea quæ ipsum excitauit causâ manere posse, interdum uerò à suâ causâ tum augeri tum fieri (hæc enim Galeni uerba sunt.) Itaq; cum ex his Galeni locis euidentissimum illud sit, affectus ipsos nonnunquam unâ cum suis causis manere: haud difficilis fuerit ad tuam illam rationem responsio. Nam illius assumptum ut perpetuò uerum non est, ita neque omnifariam admittendum. Cum enim ais, Rerum permanentium non sunt causæ coniunctæ: id sanè admittendum non est. Sunt enim res permanentes quædam, quæ unâ cum suis causis simul & constant & tolluntur. Nam in accessione febrili cuiusuis intermittentis febris, (quam quidem tu accessiōem permanentem esse affectum negare nec potes nec desbes) qui illam creat humor, nonne & simul cum ea constat, & sublato item humore, uomituq; aut sudore, aut quouis alio uacuationis genere soluto, nonne confestim & ea soluitur accessio? Quod quoniam fateri necessariò cogeris uel experientiæ & sensuum fide, à qua demonstrationis omnis firmitas, uel Galeni testimonio, petenda est: confiteri illud item necesse habebis, quarundam permanentium rerum esse causas coniunctas: illæ solum permanentes res hac ipsa carent, in quibus agere iam causa desijt, & ipsa tota iam facta sunt, atq; ita constantia, ut causæ nullius egeant, qualia hæctica, ephemera febris, uulnusq; habentur, isthæc enim eiusmodi sunt, ut eorum nihil in fieri, sed quicquid ad eorum essentiam pertinet id omne iam factum sit atque in eiusmodi affectibus, neque coniunctam ego causam neq; alterius generis ullam recognosco. Cum enim constant tales affectus, iam ipsorum effectrix desijt agere causâ. itaq; tum nullam prorsus habent, quanquam prius certè habuerint. quod axioma sit medicum, uel Galeni. i. Meth. testimonio, nihil sine causâ fieri, itaq; euerfa tuæ demonstrationis assumptione, res inquam permanentes coniunctas causas non habere (cùm quarundam esse modo probauerimus) corrui profecto quicquid ex assumpto illo collectum erat. demonstratio enim uti scis, ex ueris ac necessarijs constare debet. Quamobrem cùm assumptum illud tuum, perpetuò uerum non esse indicauerimus, constat profectò demonstrationem illam tuam non procedere. Quæ sanè locum haberet ipsa, si assumptio illa perpetuò admittenda ueniret. Probationem illam autem tuam, qua assumptum ita probas, ut uelis liquere illud; quod non possint res permanentes cum suis causis auferri; mihi sanè dictum hoc tuum non probatur: quod bona tua uenia dictum uelim. Nam ex rebus permanentibus quædam ita cum suis causis hærent, ut unâ cum illis etiam tollantur: ut de accessione putrenteq; in ea humore ostendimus. Cùm namq; accessio illa constans res sit, unâ tamen cum effectrice sua causâ & nascitur, & aboletur. Excitato enim ad putredinem humore, mox inuadit accessio: quæ, ubi solutus fuerit humor, confestim & ipsa soluitur: probatio itaq; tua locum mihi habere non uidetur. Tamen ingenue illud ego confiteor, tam esse res quasdam cōstantes & permanentes, ut etsi sublata sint earum causæ, auferri tamen ipsæ non queant: sed sine illis cōstanter perseuerent, ueluti paulò ante de hæctica & ephemera febribus, atq; uulneribus ostendimus.

Ad rationem
Fuchsi respo-
sio.

l. de Simpl. fit.
capite 25. &
cap. ult.

ut

sum est. Non enim hæc unâ cum suis productricibus causis auferuntur, sed ipsa per se manent. Atq; per hæc rationi tuæ satisfactum esse uolo. Illud uerò magnam me in admirationem traxit, quod in annotationibus tuis ad librum quartū de Sanit. tuen. scripsisti: Galenum in libro quem de Causa continente inscripsit, multis argumentis ostendere, nullam esse eiusmodi in morbis causam. Cū tamen illud omnibus in confesso sit, nuspiam eum Galeni librum inueniri. Ego quidem certè, etsi omnia Galeni tum Græcè scripta, tum Latine uersa habeo, in illisq; euoluendis ac nocturna uersandis manu, uersandisq; diurna, non minimum operæ atq; studij posuerim, ea de re conscriptum à Galeno librum neq; in Græcè scriptis, neq; in Latine uersis, aut legi, aut uidì, unquā. Publico autem uestro-
rum typographorū testimonio, eum ipsum desiderari librū, nec uspiam haberi, fide certissima depræhendi. Sub finem enim libri de Procatartici-
cis causis Latine uersi, desiderari alterum de causa continente, qui proxime secuturus illum erat (& quem se edidisse testatur in commentario de libris à se editis Galenus) planè legi. Tu si illum habes, ut habere te, nobis est affirmandum, posteaquam tu de illo testimonium præbes, amabo te Fuchsi doctiss., atq; humanissime, ne nobis felicitatem hanc inuideas, quin tu eius nos tanti boni participes efficere uelis: Palmam enim feres, si eò loci non dari in morbis continentem causam à Galeno pronuntiatum
monstraueris: omnemq; non mihi tantum unì, sed & plerisq;, qui in hac sumus opinione atq; sententia, dubitandi locum ademeris. Sed si illud eò loci dixit Galenus, (quod minimè certè ut credam, quando libro illo cas remus adduci possum) parum profectò sibi constare mihi uidebitur: cū commentariò tertio in sextum de Popularibus morbis Hippocratis, id maximè curandum medico proposuerit, ut in ægris causas scire atq; cognoscere, non solum quas anteincipientes uocant, sed & quas antegressas, & quas contentiuas omni studio contendat, affirmauit. Quo in loco profectò explicatissimis uerbis tria causarum in morbis genera posuisse, atq; in ijs contentiuarum causarum genus collocasse est uisus: quod à nobis est
suprà monstratum.

Fuchsi laus.

Sed iam finem facio, si id à te Fuchsi impetrauerò, ut ista à me non calumniandi aut laceßendi tui studio, quem ego ob admirabiles tuas & animi & ingenij dotes, atq; uirtutes, mirabiliter amo & colo: quantum quidem excellens tua eruditio & uigilati labores promereri uidetur, scripta esse existimare uelis: à quo certe studio soleo. esse si quisquam alienis: mus: sed ut in re difficili & controuersa, ueritatem propius indagarem atq; eruerem, (qui unus mihi scopus in omni uita & antea semper, & in posterum propositus erit) in eo me maxima elaborasse, non uincendi studio, qui à te tanto talisq; duce uinci paratus sum: sed meæ in ea re declarandæ mentis sententiæq; explicandæ. Quam ego à bonis omnibus ita expendi, dijudicari, ac sub censuræ legem reuocari uolo, ut doctissimorum quorunq; iudicium censuramq; mihi aduocem: si modò ea cum ueritate & beneuolentia coniuncta fuerit, uti cum morbis causa, ea de qua mihi tecum est concertatio, coniuncta esse indelebiliter solet.

Medico necessariam esse Astrorum scientiam, aduersus quorundam asser-
tionem.

ENARRATIO II.

VM in confesso præstantium aliquot uirorum de re medica sermo ortus esset: deq; disciplinis ijs, quibus medicum præditum esse oportere eum, constans fama erat, qui se eo nomine ac professione dignum haberi uellet: eorum unus, qui propius quæ ad medendi scientiam pertinerent scire se

10 præstebatur, ex Galeni mente medicum artium atq; disciplinarum bonarum omnium, imprimis uero astronomiæ ac naturalis scientiæ usu cognitioneq; eruditum, probeq; instructum esse debere, magna certe ratione affirmabat. Cui cum mox reclamatum esset, quæ ille medicum astrorum scientiam callere debere existimabat, (erat enim in eorum illo unus quispiam, qui astronomis insensissimus, nihil quicquam uel medicis, uel aliarum disciplinarum cultoribus inde petendum ob artis incertitudinem constanter magnæq; fiducia asseuerabat) multa in utraq; partem longo sermonis ductu prolata, nec sine magna contentione fuere. Cui quidem sermoni, cum finem nullum alium, quæ ea de re conturbabant inuenirent,

20 quam ut ad medicos tota res deferretur: me quidem ualde rogarunt, ut quid ipse sentirem, quidq; parati ea in re haberem depromere uellem. Quibus cum omni studio placere studerem, & si difficillimū atq; arduum uidebatur, tanta de re iudicium ferre: ne non tamen quæ ad professionis meæ dignitatem pertinere uiderentur, ignorare illis uilus essem, in animum induxi morem illis gerere: fortiterq; eius tutatus sum partes, qui astrorum scientiam medico ualde necessariam esse contendebat: attuliq; in eam rem probatissimorum quorūq; nostræ artis meliorisq; philosophiæ autorum placita: quibus ceu firmissimis præsidij septus, sententiam ipse confirmarem meam: haberemq; quod repugnantibus & aduersum sentientibus obijcere possem, ab Hippocrate medicinæ parente exorsus. Is igitur probe gnarus, quanti esset in re medica momenti astrorum

30 ortus atq; occasus nosse, astrorum scientiam non minimum quidem, sed ualde plurimum ad medendi peritiā conferre, libro de Aëre, aquis, & locis testatissimum fecit. Nam cum hoc eius disciplinæ proprium sit, ut omnes syderum motus, eorundem ortus atq; occasus, progressiones, directiones, status, uires ac potestates dignoscat, & contempletur, uel Ptolemæi testimonio: hæc uero orientia occumbentia ue sydera, magnas in corporibus mutationes pariant: efficitur profecto, ut eius artis cognitio ei sit ualde necessaria, qui noxas eas quæ ab astris hominibus proueniunt uitare uelit: cumq; medici proprium esse munus uideatur, ut tuto curet: consequitur, ut astrorum scientiam magno medicis usui esse confiteri cogamur. Quod ut euidentissimum faciam, Hippocratis ea de re placita, ac post eum Galeni asserre non pigebit: adiectis etiam tum Platonis, tum Aristotelis atque Ptolemæi decretis: his enim ducibus uictoriam me reportaturum plane confido. Hippocrates igitur astronomiæ in medicina

ufum docens ad hunc loquitur modum:

Lib. de Aëre,
aquis & loc.

Εἰδὼς γὰρ τὴν ὥριον τῆς μετεωρῆς, καὶ τὴν ἀστρον ἐπιβολὰς τε καὶ λύσεις, καθεύει ἡ-
σαν ταύτης γίγνεται, προσδίδει αὐτὸ τὸ ἔσθ', ὁποῖον τι μέλλει γίγνεται. ἔτι αὐτὸς ἀνδυνάμ-
ηθ' καὶ προγνώσκων τὸς καιροὺς, μέλλει αὐτὸς εἰδέναι πότε ἡμέρας, καὶ τὰ πλεονα τυγχάνει ἐν ὁ-
ριστοῖς, καὶ κατ' ὅσους φέρει τὸ ἐκ ἐλάχιστου γὰρ τῆς τέχνης. εἰ δὲ δοκῇ τῆς ταῦτα μεταμέλεια
εἶναι, εἰ μετατρέψῃ ἐν γνώσει, μέλλει αὐτὸς εἶναι ἐλάχιστον μέρους συμβέβηκεν ἀστρονομίᾳ ἐν ἰατρει-
κῇ, ἀλλὰ πάντων πλεονα.

Quod est: Quum enim temporum mutationes, & astrorum ortus ac
occasus obseruauerit, quemadmodum singula horum eueniant, prae-
scet utiq; & de anno, qualis hic sit futurus: hoc namq; modo si quis rima-
tus fuerit, ac praecognouerit temporum occasiones, maxime de singulis
sciet, ut plurimumq; sanitatem adsequetur, & recta uia procedet, non mi-
nima artis suae gloria, Quod si cui haec sublimiora uideantur, is si ab hac
sententia discedat, discet sane non minimam partem conferre ad rem me-
dicam ipsam Astronomiam, sed omnino plurimam.

Hac serie Hippocrates, astronomiae in re medica usum plenè explicat
se uidetur: dum ex astrorum obseruationibus, & temporum mutationes
sciri, & qualis anni totius futura sit constitutio praecognosci, indeq; artis
scopum qui sanitas est, magna artis gloria attingi, cumq; qui isthac in-
quisiuerit, ac indagarit, plena fide cogniturum, astrorum scientiam non
minimam medendi artis partem, sed sane plurimam esse, ut cuius obserua-
tione & recta uia processurum medicum, & sanitatem ut plurimum con-
secuturum affirmet. Sed an non id ipsum plenius idem confirmare eo-
dem ipso loco uidetur, dum ciuitatum uarios situs, & ad solem uarios as-
pectus enarrans, quid quaeq; ciuitas eo expositu commodi incommo-
diue nanciscatur: quid in ea maxime uitandum, quo in loco salubrius des-
gendū, mira quadam arte explicat. Quid quod anni cōditionem omnem
praedicere, salubrisne an morbosus idem sit futurus, ex astrorum obser-
uatione nos idem docet. Caeterum (inquit) de annis hoc modo considera-
tione facta quis cognoscere possit, qualisnam sit annus futurus, salubrisne
an morbosus. Si enim secundū rationem fiant signa in astris occidentibus
ac orientibus, & in autumno aquae fiant, & hyems sit moderata, & neq;
ualde clemens neq; modum excedens frigiditate, & in uere ac in aestate
tempestiue pluuiat: sane saluberrimum esse annum par est. Sed quid est
secundum rationem in astris occidentibus ac orientibus signa fieri? Id in-
quam, annum eam seruire constitutionem, quae orientibus occumbentibusq;
alijs atq; alijs astris debetur: signorum enim nomine, annum solis
cursum in obliquo circulo (quem Zodiacum nominant, & à quo anni
conuersio uires sumit) designare uidetur. Itaq; cum pro ratione occum-
bentium orientiumq; syderum congrua fuerit anni constitutio, salubrem
tum certe sperare annum oportet: ut pote si occidentibus Vergilijs tem-
pestas fiat, si oriente Cane ingens aestus: si in bruma rigor cum ingenti
borealiū uentorum flatu: si in æquinoctijs pluuiæ tempestiuae uentiq;
interdum uehementiores fuerint, (haec enim ijs syderum curribus fieri,
temporaeq; ad hunc modum immutari Columella libr. Rei rusticae x l.

Lib. de Aëre,
aquis & loc.

Hippocratis
locus expli-
catur.

- cap. II. doctissime affirmavit.) Quod si contrā accidat, morbosam anni cōstitutionem expectare oportet. Vnde est illud Ptolemæi, Erraticarum (inquit) stellarum atq; fixarum circumuolutio, calores, uentos, ac uires in ambiente nos aëre uariē efficit. Quamobrem ex eorum temperatura rebuſ terræ superpositis alterationes accidunt. Et secundum eorum figuras quas ex sua inuicem coniūctione, suarumq; uirium commixtione suscipiunt, uariæ rerum mutationes contingunt. An non hic Hippocratis à Ptolemæo explicatam mentem uidemus? Verū quantum in hoc sit Hippocrates, quantum hos syderum cursus faciat, paulo pressius expendamus.
- 10 Magnas (ait) temporum mutationes, maximè obseruare oportet, ut neq; medicamenta in illis libenter exhibeamus; neq; uramus quæ circa uentrem, neq; secimus priusquam prætereant dies decem aut plures, & non pauciores. Periculosissima sunt etiam ambo solstitia, maximè uerò æstiuum. Periculosum etiam æquinoctiū utruq; magis uerò autumnale. Oportet autem & astrorum exortus considerare, præcipuè canis, deinde de arcturi, & pleiadum occasum: morbi enim in his maximè diebus iusdicantur, alijq; perimunt, alij uerò desinunt, aut in aliam speciem aliumq; statum transmutantur. Et circa hæc quidem sicut dixi se res habet.
- 20 An non hic cautione maxima hoc syderum cursus, ceu hominibus aduersissimos cauendos medico proposuit: ut cum in illis morbi & iudicari & desinere, uel opprimere ægros ualde solēat, aut in aliam speciem transmutari, ne quid id temporis ualidū corpori exhibeamus, non sectionem, uſtionem uel, non deiectionum medicamentum, non aliud quicquam quod magnopere lædere corpus possit: ne ad eam noxam, quam ex horum syderum ortu occasu uel sentiunt, alia ex medicamentorum usu maior adiungatur, tumq; (nisi grauis aliquis urgeat morbus, impendensq; periculum aliquod) quieti permittere corpus consultius salubriusq; fuerit: unde est illud item eiusdem autoris, Sub cane & ante canem molestas esse purgationes. Et illud rursus lib. I. de Diæta, seu Victus ratione: Astrorum (inquit) ortus & occasus medicus agnoscat oportet, ut mutationes excessusq; cauere sciat. Et lib. de Carnibus: De rebus sublimibus in aëre ac celo (inquit) neq; opus habeo dicere, nisi quod quantum ad hominem & reliqua animantia, quæ sunt, & nata sunt, pertinet, demonstrabo: quod & anima sunt, & quod sanitas, & quod morbus, & quod in homine malum ac bonum, & unde moritur. Quin ex horum syderum obseruatione (ut refert Soranus) & uenturam pestem prospiciens, Athenienses præmonuit, & discipulos ad curandum & opem ferendum misit. Lib. uerò de Oſtimeſtri partu ex lunæ tempore, conceptus statu, partum uel differri
- 40 uel accelerari tradit. Libro item de Insomnijs ex astrorum conceptis per somnum imaginationibus, & multa de corporis affectibus idem colligit: & qua sit uictus ratione opitulandum, quibus præsidijs cauendum quod portenditur malij, amplissime docet. Quorum autem tam multus in syderum obseruatione Hippocrates: in id scilicet, ut quippiam in morbis subesse diuinum, admirabile, sublime, & quod corporeum minimè sit

i. Quidam partit.

Lib. de Aëre, aquis & loc.

Loc. Hippocratis explicatio.

Aphorism.

agnoscamus, usque ex astris, ut ille quidem arbitratur, uim quandam uel
 beneficam & salutarem, uel malignam & nocentem in hæc demitti infer-
 riora intelligamus: à qua morbi rectè salutariterque si uis astrorum bene-
 fica fuerit, uel malè & exitialiter, si aduersa fuerit, decernant: idque abditam
 quadam, uim nobis prorsus quidem ignota, non tantum qualitatum excessu,
 Nam si frigiditate nimia noxiū brumale solstitium existimasset, cur
 æstiuum cum seruentissimum sit, perinde noxiū habetur? Si uero alia quas
 uis qualitatum exuperantia horum syderum ortus atque occasus graues
 putat: cur æquinoctium uernum, & qui ab eo non longè distat Vergi-
 liarum exortus, temperatissima cum sint (quod ueri atque æstati præbeant
 initium) noxia tamen dixit? Non profecto quod ullo qualitatum excessu,
 caloris inquam, aut frigoris noxam corporibus adferant: sed quod
 potestate quadam uirtutisque abditior quippiam de suo aëri impertiant;
 quod occulta uim corporis nostri habitum turbare, magnamque molestiam affe-
 cere queat, unde morbi malè saepe decernantur. Atque hæcenus ex Hippo-
 cratis mente quantum astronomia medicinæ conferat, dixisse sit satis. Ad
 Galeni ea de re explicandam mentem progredior. Is itaque Hippocratis
 sensa enarrans, ea quæ de popularibus morbis scripsit, ad eorum cogni-
 tionem nihil quicquam medico congruentius, aut necessarium magis esse
 astrorum contemplatione astruxit. Est (inquit) ad omnem propositam
 disputationem cum primis necessarium unaquaque in regione ubi obire
 medicam artem institimus, cuiusque perspexisse syderis emerſus, occasusque
 quia tempora ab his anni circumscribuntur. Sydus porro ex Astronomo-
 rum placitis uocat, quod ex multis stellis constat, ut Taurum, Hyadas,
 aut Vergilias. Stellam uero quod non ex pluribus. Annum uero syderum
 emerſu atque occasu distinguere, paulo post testatissimū facit, dum quatuor
 anni tempora ab æquinoctiis, ac Vergiliarum ortu atque occasu, disterni
 nari affirmat. Alterum enim æquinoctium ueri, autumno alterū initium
 præbet. Vergiliarum uero exortus æstatem, occasus hyemem inchoat.
 Quam rursus sententiam idem Aphorismorum tertio, comment. X. I. I. I. I.
 expresserat. Sed cur exortus tantum syderum atque occasus, non alios eo-
 rundem status, uti progressiones, retrogradationes, stationes considerare
 una cum Hippocrate iubet? Quod exorientia occumbentiaque sydera ma-
 ximam subditis corporibus uim inferant: exortu quidem suo tum lumi-
 ne tum motu supra hemisphærium nostrum uariè corpus exagitantia atque
 commouentia. Si quidem (quod rei rusticæ scriptores penè omnes tes-
 tantur) æquinoctiorum potestate, orientibus inquam Ariete ac Libra,
 tempestates fiunt: Solstitio brumali oleæ, Populi, Salicis folia inuerti uis-
 demus: pulegiumque in carnariis testis diu ante appensum, totumque iam
 exuccum aridumque factum, nulla alimonie potestate, nullo humore præ-
 ditum, florere, quasi uim syderis sentiente herba ac repubescere, exhilarari
 planè cernimus. An non hæc miranda naturæ opera sunt? Quæ nec
 ipsa in patentes elementorum uires, sed in admirabilem quandam & præ-
 potentem syderum, nobis quidem ignotam, nec satis usque perspectam
 uim referre iure debemus. Nec solum in plantis, & iis quas modò diximus
 arboribus

intra hunc
 annu tempus

Comment. ad
 primum capi-
 tulum de mor-
 bis.

Sydus.

Stella.

Plinius lib. 1.
 Natur. histo.
 cap. 41. & li-
 bro 16. cap. 25.

arboribus ac cæteris terræ nascentibus: sed & in animantibus ac hominibus uim hanc suam sydera exercent. Quæ docta Ptolemæi 1. Apotelesmaton Aphorif. x v. sententia est. Occasu uerò suo uim item quandam inferre subditis rebus sydera ipsa experientiæ fides demonstrat. Sub Solis enim occasum & crassescere aërem, & perfrigerari, tenebrasq; offundi nobis, planè cernimus: quod & lumine & Solis calore, tum sub terras condito sydere priuemur. Quin & quorundam aliorum syderum atq; stellarum occasu, magnas in aëre fieri mutationes animaduersum est: Pleiadum occasu tempestatem aquilonaresq; uentos insurgere certum est: Sucus se condentibus pluuias: Cane occidente atq; item Arcturo oriri tempestates prisca obseruarunt. Quæ omnia fufissimè Columella lib. rei rusticæ x l. cap. i l. expresit. Sed rursus ad Galenum: Is denuò medicos ad huius scientiæ cognitionem, uel Hippocratis præcepto his uerbis hortatur. Qui (inquit) astronomiæ imperitus est, hunc celatum nolim, ipsum haudquaquam obsequi Hippocrati ad illam ob prædictorum usum cohortanti. Quibus uerbis & quorsum medico discendam hanc artem, & quid ea in re medica commodi præstare possit, apertissimè explicasse uisetur. Nam ob id assequendam eam medicis uult Hippocrates, ut aëris præcipuè mutationes, anniq; uarias constitutiones, quæ ab astris proueniunt, præcognoscere ad hominum tutelam medicus possit: eaq; præcognoscens quæ hominibus salutaria noxiaue futura sunt, recta consulere ad hominum salutem queat: atque ob id Galenus eum qui astronomiæ imperitus sit, minimè Hippocrati obsequi affirmauit, ad eam ob prædictorum usum cohortanti. Prædixerat autè Hippocrates, ortus occasusq; syderum ad anni constitutionem obseruandos: itaque hic præcipuus est astronomiæ in medicina usus, ut ortu occasusq; syderum obseruato, quas nam futura sit anni conditio: æstuosa ne, an frigida, sicca & squalens, an imbribus madida (ac proinde salubris aut morbofa) scire possimus: ut tandem quæ exuperantem qualitatem uincere queant præsidia admo-
 30 ueamus. Hoc monuit Hippocrates libro de Hominis natura, inquit: Sic medicus cum morbis congregi debet, ut singulis horum dominantibus in corpore, pro anni tempore, quod potissimum dispensatur secundum naturam. Et paulò post: Medicus repugnet oportet præsentī tempestatī, morbis, formis, anni temporibus, ætatibus. At rursus Galenus lib. i l. de Decretorijs diebus; tantum profecto Lunæ cæterisq; astris, qui se ei statis quibusdam diebus adiunxerint tribuit, ut illi uni alterationes eas, quæ ægris obueniunt per iudicialios dies acceptas ferat: omnemq; omnino Lunæ potestatem in terrenis regendis ac immutandis præbeat. Eius porro ea de re uerba hæc sunt: (dierum enim iudicialium causas in-
 40 uestigans, in duas potissimum dierum criticorum rationem refert) Causas, inquit, horum ratione nobis indagantibus, duo prima omnium quæ sunt primordia esse statuenda uidentur: inordinatum uidelicet, quod ex hac mundi materie proficiscitur: ordine uerò ornatuq; procedens, semper per quod cœlestibus originem fert acceptam: omnia siquidem in hoc orbe ab illis (cœlestibus inquam) decus ornamentumq; capefunt. Decre-

Cōment. i. ad
primū de Po-
pularib. mor-
bis.

Explicatio
loci Hippo-
cratis atque
Galeni.

Lib. de Aëre,
aquis & loc.

Astronomiæ
in medicina
usus.

Loc. Galeni
explanatio.

toriorum hac serie dierum causas ex inordinato & ordinato proficisci uult Galenus; nempe ex fluctuantis & agitatae materiae motu, & ordinato compositoq; syderum quorundam motu: ut paulo post ex eiusdem mente explicaturi sumus. Omnium (subdit) superiorum astrorum potentia fruimur; uerum Sol maximè hunc orbem exornat & concinnè disponit: Quippè ueris, aestatis, autumnii, & hyemis autor alius nemo extat: Magna sanè & Lunae opera in hac rerum substantia apparent, uerum Solis effectibus posteriora. Etenim menses hæc perpetuò ordinat.

Paucisq; interpositis, Igitur, ait, fructus auget incrassatq;, animantia implet: Adhæc menstruorum statum tempus mulieribus conseruat, item comitialium circuitus custodit, inde quod Solis plus uel minus participat. Omnia siquidem quæ facere nata est, ubi falcis figuram repræsentat, languida fiunt; inualescunt omnia, cum plena fuerit. Quapropter & fruges interea adauget maturatq; celerrimè: ferarum occisa corpora intabem uisu suo resoluit: somnoq; sopitis, sub eius lumine uel aliter diutius immoratis, pallorem & capitis dolorem conciliat. An non has uires Galenus de Astronomorum fontibus deprompsit? Deprompsisse autem illum, quæ capitis sexti huius libri initio scripta sunt palam testatur: Porro (inquit) illud denuò repetendum est, quod nos quoq; obseruantes uerissimum semper esse comperimus, ab Aegyptijs Astronomis inuentum, Lunam non modò ægris, sed etiam sanis, dies quales tandem futuri sint posse prænuntiare. Si etenim ad planetas temperatos steterit, quos iam & salutare Latini, *εὐαεμένους* Græci nominant, faustos & bonos producere: si ad intemperatos, graues molestosq;. Testatur quidem longa se obseruatione ab Aegyptijs quidem Astronomis inuenta, salutare infaustosq; dies tum ægris tum sanis, ex Lunæ ad cæteros beneficos maleficosq; planetas applicatione, prædici uerissimè posse. Et si ea res ambiguitatem mihi sanè non minimam habere uidetur: de qua paulo post copiosior dabitur differendi locus. Non enim profectò hac ego in re Galeno assentior: Cæterum uehementiores ubi Luna cum Sole coit, aut diametra est, accidere mutationes idem ipse cap. I I I. affirmat: ubi imbecillas & obscuras, dum curuata in cornua ac falcata uidetur. Quanta uerò cura, quam exacta numeratione, Lunæ motum idem describat, & ueluti minutatim discescat, quæ capitibus I I I. & V. eiusdem libri traduntur fidem faciunt. In summa, eorum quæ in diem omnibus quæ subsistunt incidunt, causam horum Lunam habere obseruatum est: sic enim Galenus cap. V. eius tractationis, qui & ipse alterationes magnas quas in tetragonis & diametris Lunæ figuris, per septimanas fieri affirmauit: in lethalibus quidem morbis lethales & ipsas, in salubribus bonas euenire necesse esse ex Astronomorū placitis astruxisse cap. V. I. uidetur, quibus nisi assentiatur medici (plerosq; enim non assensuros prudenter augurabatur) sophistarum non medicorum nomine insigniendos, hoc est dehonestandos putauit: adeò certa firmatq; existimauit, quæ de hisce rebus ab eius artis peritis prodita essent. Quod ipse sub finem libri confirmans ita est testificatus. Atq; principium non astronomis tantum, uel naturalibus philosophis, sed agricolis

lis quoq; & nautis, hominibusq; omnibus receptum assumi: Lunam uis
delicet, terrestrem plagam ueluti principem quandam magni regis Solis
immutare. Huius circuitus dies decretorios sequi demonstrauius. Qua
sanè sententia Galenus, non ex astronomorum modò placitis, sed philo-
sophorum, nautarum, & agricolarum, omnium deniq; ingenio & do-
ctrina präditorum hominum, (quibus omnibus confessum id esse uult
principium, à Luna inferiora hæc, ceu à principe quodam regi) dierum
decretorios euentus, rerumq; alterationes Lunæ atq; astris ascriben-
dos esse affirmauit: hæc q; adeò rata firmaq; habenda, ut omnium consensu
sione constare approbatq; esse uelit: tantum ille astronomorum decre-
tis tribuit. In quo profectò uereor, ne nimius, & plus quàm par sit illis
addictior fuisse uideatur. Quid uerò ea de re tota Plato senserit, excutias
10 mus: non minimum & is certè huic philosophiæ parti tribuisse uidetur,
in Ciuili enim de regno, cœli circuitum mutationis horum inferiorum
causam esse iure affirmauit. In Epinomide uerò, sapientissimum quid As-
tronomiam haberi debere. Legum septimo, Solem & Lunam magnos
deos appellat (hoc est, ut ego quidem ex Galeni suprà citatis locis inter-
pretor) inter astra quidem, horum inferiorum rectores, moderatores,
præcipuosq; eorum quæ in his contingunt mutationum autores. In Ti-
20 mæo uerò, ex astrorum uario concursu, circuitibus, reuolutionibus: ex
eorundem ortu & occasu, quid nobis proueniat magna ex ipsorum inspe-
ctione diligentia inquirendum suadet. Perfectiora item esse in cœlo quàm
in his inferioribus elementa: & stellas quasdam calorem, alias frigus in-
ducere, pro comperto haberi uult: subdens, cuius animantium generi
peculiare in cœlo subesse astrum. Temere ne hæc à tanto uiro prolata nisi
quid magnum in astronomia subsit sumus existimaturi? Cui sanè con-
sentanea Aristotelem eius discipulum scriptis mandasse scimus. Si quidem
30 Naturalis auscultationis lib. I. cap. eiusdem numeri, Astrologiam natu-
ralis scientiæ partem esse asseuerat. Quod si physica speculatio tam medi-
co necessaria est, ut sine ea ne medici quidem nomen mereatur: (cum tra-
dente Galeno, optimus medicus idem sit & philosophus: naturæq; con-
templatio in omnem partem medico eò necessaria sit, ut per eam qualis
sit hominis natura dignoscere, & quæ in usus hominum naturæ beneficio
prolata, qualia nam ea sint deprehendere ualeamus) physicæ autem con-
templationis non minima pars astrologia est: sequitur omnino hanc esse
medico perpendendam: si modò se professione dignum sua haberi uelit.
Quin & eo ipso loco, à Sole & homine hominem generari idem ipse tra-
dit, octauo uerò eiusdem tractationis libro, motus hos rerum inferiorum
omnes, ad supremum illum primumq; motorem, ceu in effectricem prin-
40 cipemq; motuum omnium causam, refert. De syderum uerò ordine, figu-
ra, ac motibus tractationem ingressus. lib. I. I. de Cœlo, capitibus x. x. I.
& x. II. ex astronomorum placitis (Ægyptiorum præsertim & Baby-
loniorum) suas desumit de hisce rebus probationes: quas ille ab præfatis
se accepisse astronomis, & dignas habendas quibus fides summa habeas-
tur, conceptis uerbis affirmat: uti & rursus primi Meteororū cap. V. I. de
Cometis

Plato.

Loci Platonis explicatio.

Aristoteles.

Cometis ex sua & Aegyptiorum sententia tractans. Idem ipse porro 11. de generatione cap. x. Coeli lationem generationis & corruptionis causam esse tradit: pluresq; ob id necessariò esse oportuisse coelorum motus, ut generationi rerum sufficerent. Quæ rursus sententia libro de Mundo ad Alexandrum ab eodem scripta est. Primi uerò Meteororū cap. 11. mundum hunc contiguum superioribus lationibus ob id factum esse, ut omnis eius inde uirtus regeretur, indubiè affirmavit: multaq; item in eandem rem cap. 111. libro uerò 11. pluuias & uentos ob solis & syderum lationes excitari tradit. Duodecimo uerò primæ philosophiæ, Astronomiam philosophiæ familiarissimā esse demonstrat. Multa præterea secundo de Animalium generatione ad principium. & cap. 1111. libro item eiusdem tractationis 1111. cap. ult. Libro uerò de Mundo, quem paulò antè citauimus, uitæ spatia coelorū metiri circuitibus docet. Primo uerò Politicorum cap. v 11. Thaletem Milesiū cū ex astrorum obseruatione oleæ caritatē futuram prænouisset, obseruatione ea ditatum fuisse scribit. An non qui tam multa de coelorū ac syderum motionibus, uiribus, effectiōibus prodidit, astronomiā plurimi fecisse dicendus est? cū præsertim magnā ubiq; Aegyptijs Babylonijsq; qui accuratius ista ac scrupulosius inuestigarunt, fidem habendā pronuntiet? In quam item rursus sententiā Iosephus Antiquitatum libro priore pedibus it: fide digna uideri asserens, quæ Aegyptij ex Luna prædicant. Omitto prudens quæ ab Ptolemæo primo suæ magnæ constructionis, quā Almagestum uocauit, cap. 1. & primi Apotelesmatum capitibus 1. & 11. de huius scientiæ dignitate, utilitatēq; dicta sunt: ne in recensendis ad uerbum sententijs, nimius fuisse uideri possim. Illud certè pro confesso habendum: magno in aëris alterationibus prænoscentis, & in tota re medica usui, astrorum scientiam esse: quod tantorum uirorum testimonio locupletissimè me probasse mihi uideor. Nec uerò tamen hanc meam de astronomiæ usui ac dignitate sententiam ita accipi uolo, quasi ab ea petenda esse ducam medicorum scita, præceptiones, consulta: neq; ut ab astronomorum placitis discedere uel transuersum unguem medico liceat. Non enim sic profectò iudico: sed sunt potius sequenda, imitanda, adhibendaq; medico dogmata: eaq; non ab astronomorum scholis, sed Hippocratis, Galeni, Pauli, Aëtij, Auicennæ, & cæterorum eius notæ autorum, qui certissimis theorematibus salutarem medendi scientiam tradiderunt. Quibus (neglectis ijs, quæ astronomi de dandis medicamentis, de secanda uena, de ferro adhibendo, deq; cæteris medicis operibus, ex astrorum uario positu & obseruatione obeundis produnt: quorum pleraq; inania esse & falsa, & multi sæpe alij, & ego infinities sum expertus) inniti debere medicum assero. atq; ex eorum obseruatione præceptorum, quæ salutaria inuenta sunt, hominibus cōsulere, non ex astrorum obseruatione oportere. Quis enim tam insanus sit, & suæ artis insciens, ut si in graui & præcipiti morbo, uel secanda ægro uena fuerit, uel deiectorium medicamentum dandum, Luna uerò uel in Geminorum signo posita, uel deliquium patiens, uel Saturno aut Marti opposita, uel Soli coniuncta fuerit (quibus in aspectu

rosq; una eademq; cœli & astrorum configuratione in morbum incidere, non pari tamē exitu à morbo liberari. Alter enim morte, salute adepta alter morbo soluitur: celerius unus, tardius alter ad morbi iudicium pro-
 perat. Si enim ab astris isthæc proveniunt, quod uni portēdunt euentu-
 rum, id & alteri significatū iri oportet cū contrā planē cernamus. Quin
 & multos diuersis quidem temporibus in morbos delapsos, salubri exitu
 liberari, aut morte raptos occumbere: non ui quidem astrorum, sed na-
 turæ aut uincētis, aut uictæ ac superatæ planē uidemus. Ac proinde Hip-
 pocrates non astrorum in morbis seriem, sed ipsam morborum speciem,
 uim, atq; hominis naturam inspicere medicum iubet: eunq; (si & mori-
 tuos, & eos qui à periculo tuti sunt discernere uolet) non astrorum indi-
 cationibus, sed signis ijs quæ à se prodita sunt tribus prælagiorum libris
 intentum esse oportere scribit. An non hic, nihil quidem ex astris in mor-
 borum dignotionibus aut curationibus petendum, sed magis ex ijs quæ
 natura constant theorematibus, uirium inquam ægri robore, aut infir-
 mitate, morbi magnitudine, leuitate, tolerantia aut difficultate, somno,
 uigilijs, æstu, quiete & alleuatione, prælagia curandiq; rationem omnem
 sumere oportebit? Sic ubique Hippocrates, sic Galenus, & medici omnes
 iubent. Immenſe profectò leuitatis est, putare ex astris morborum esse
 curationes petendas, illisq; adscribi, futuraq; hominibus (quæ ipsa alio
 atq; alio modo pro tempore, occasione, diligentia, uoluntate, atq; animi
 inclinatione, instituto, moribus, prudentia & usu euenire solent) prædi-
 cere, omnemq; rerum, quæ uariæ homini accidunt, euentum, astrorum
 uiribus, & ut ipsi uocant influxibus adscribere: cū rerum euentus statas
 quasdam & proprias habeant congruentesq; causas, in quas meritò ut sic
 eueniant quæ à recto consilio susceptaq; deliberatione manant reijcere o-
 mnem rerum exitum ualeamus. Quamobrem qui iudicio atq; prudentia
 ualent, haud prius quicquam aggredi solent, quàm ijs rebus perspectis
 omnibus, quæ ad id quod constitutum animo est consequendum, ualere
 plurimum censentur: easq; res ita prudenter accuratq; disponunt ac
 præparant, ut his ceu effectricibus causis finem consequi faciliè queant. In
 omni enim re antequam aggrediare (ut bellè Cicero ait) adhibenda est
 præparatio diligens, quæ id certè efficit, ut nullo serè negotio quod susce-
 ptum est confici, & ad finem deduci commodè possit. Quid hic in rebus
 quæ ad hunc modum geruntur astrorum influxus, & uarios in cœlo po-
 situs requiras? si utcunq; configurata sint in cœlestibus illis suis domicilijs
 astra (si modò prudentiam seueramq; animaduersionem adhibeas) rectè
 sint quæ instituiſti casura? Tum esse perabsurdum, & ab omni Philoso-
 phia alienum, quorumimproprias causas uideas, & manifestas & sufficien-
 tes apud nos in uiribus corporum inferiorum, in animorum diuersitate,
 in affectu, consilio, occasione, consuetudine, in concursu tam uario con-
 fluentium undiq; rerum atq; causarum, eorum tamen originem querere
 in syderibus, quæ nec sit ibi, neque etiam si sit, nobis sit ipsa satis cognita
 atq; perspecta, sed tota prorsus abdita. Desinant itaq; nobis Genethiaci
 isti astrorum obseruatores prædictionibus suis imponere, at quod suæ
 eorum

1. de Rat. me.
 acut. text. 36.

2. Prælagio-
 rū textu 39.
 C. 40.

1. Officiorū.

corum artis scientissimi se nescire arbitrati sunt, ne ipsi scire se arbitrentur. Eudoxus Platonis auditor, in Astrologia (quod Cicero testatur) iudicio doctissimorum eius artis facile princeps habitus, idemque summus, scriptum reliquit, Chaldaei in praedictione, & in notatione cuiusque uitae ex natali die, minime esse credendum. Panætius summus suae aetatis philosophus, astrologorum praedicta reiecit. Archelaum & Cassandrum summos illius aetatis astrologos, cum in ceteris eius scientiae partibus excelleret, hoc tamen praedictionis genere non usos legimus. Quid Scyllax Halicarnassensis qui cum excellens princepsque in astronomia habitus esset, totum hoc tamen Chaldaicum praedicendi genus repudiauit. Sed an non & Ptolemæus eius artis antesignanus & princeps, opinione quadam non autem scientia, ad hanc ex astris praedicendi peritiam perueniri, conceptis etiam uerbis affirmat, quod ex multis & dissimilibus rebus haec scientia constet. Neque existimandum esse, ut quae astra curibus ac progressionibus suis significant, ea sint necessario euentura, uelut ea quae a diuina dispositione contingunt. Haec certe eius autoris uerba sunt. Porphyrius de Plautino Platonis omnium principe, illud scriptis mandasse scimus, cum magnam iudicialis astrologiae dedisset operam, uanamque agnouisset, artem ludibrio habuisse, magnisque postea assertionibus euerit. Contendit Auicenna Metaphysices ultimo, fieri non posse, ut futura praedicent astrologi: id ipsumque Auerrorus commentariis illis suis in Auicennae Cantica, & Metaphysices primo, qui & ipse astrologorum triplis citates, fortitudines, exaltationes rider, omnes coelorum astrorumque positus & influxus bonos esse affirmans. Varro Romanorum olim doctissimus superstitionem inde fluxisse omnem testatur. Omittō quae Aulus Gellius de Genethliacis, & ipsi qui ex astrorum scientia se cuncta praedicturos pollicentur ex Phauorini sententia, summi sane ac sapientissimi uiri dixerit: quae una profecto dissertatio, ad omnem eorum conuellendam artem satis esse possit. Quid item Valerius Maximus libri primi, cap. 111. quid Lactantius. Et ex nostrae aetatis scriptoribus quid Picus Mirandulae princeps, qui eam duodecim libris summis rationibus confutauit atque subuertit. Et ut ad nostros, hoc est medicos ueniam, magnis eam argumentis Manardus & Musa suis monumentis euertere faterentur, Quorum nos sententis innixi, eam tantum astronomiae partem, quae de motibus est, uti certissimam amplectamur, & ad medicos usus pro Hippocratis & Galeni supra exposita mente traducamus: iudicialiam uero partem, seu mendacem atque inutilem reijciamus.

1 2 Exam

2. de Diuina
tione.

1. Quod scri-
ptum est capite
1. & 2.

Lib. 2. Diuina
naturae insti-
tuta.

ENARRATIO III.

V M Galeni de Tremore librum accuratè legerem, in eòq; magna quædam de tremore, palpitatione, rigore, & id genus deprauatis naturæ motibus contineri cernerem: admirari quidem omnia cœpi. tanta eo in genere tractationis cum dicendi ubertas, tum demonstrandi perspicuitas inesse mihi est uisa. Verùm cum singula scrupulosius expendere in animùm in duxissem, idq; iam meditatio facere, essem ingressus: in locos aliquot sanè (ut mihi quidem uidetur) difficillimos incidi, qui & legentis cursum remorari difficultate sua possent, & in abstrusissimis naturæ recessibus positi toti esse uiderentur: quos ego pro ingenij mei paruitate examinare paulò diligentius constitui. Horum primus is est, qui capite quarto eius libri habetur, quo in loco cum palpitationis & tremoris naturam, & quo alterum ab altero differret explicare uellet Galenus, eò in primis differre palpitationem à tremore existimauit, quòd neq; qui in utrisq; afficitur locus idem sit, neq; causa etiam, neq; accidentia eadem. Nemo enim, inquit, qui membra mouere haud decreuerit, tremis, cum quæ palpitant, uel iacentia & nec unde mota palpitare cernantur. Qua in re decepti etiam multi sunt, qui trementes quandoq; capite aliquos, manibus uerò cruribus uel (quantum uisu comprehendj liceat) immotis & extentis, demùm trementes his ipsis etiam conspiciunt. Hos rationem non à me primò, sed à ueteribus quàm plurimis redditam, est operæpretium docere. Quòd non quæ moueri uidentur, ea duntaxat in motu sunt, cum quiescere multa uideantur eundem occupantia locum, quæ nihilominus continuè mouentur. Aues enim non modò sursum uersus, deorsum uel uolantes, sed quæ locum iam habitum non mutant, tunc etiam mouentur. Eodem enim in loco si mortuæ aui corpus colloqueretur, grauitate tractum facillimè in terrā corruerit. Vnde cognoscas licet, idem corpus in eodem loco permanens, motu alio quo usum sublime permanere, tanta profectò motionis parte, quanta caderet, si grauitate ruïnā sortiretur. Quapropter quam immobilitatē effecisses, mista ex duobus motio est motibus corpus in cōtraria loca trahere potentibus: quorū si unum auferas, ab altero corripì corpus illico conspicias. Hactenus Galenus, qui dū palpitationis & tremoris in eo potissimum sitam esse differentia constituisset, quòd quæ tremunt mēbra ea moueri omnino oporteat: (immota enim non tremunt) palpitare autē etiam quiescētia immotāq; possent: & in eo deceptos plerosq; affirmasset, quòd trementes capite quosdam, immotis autē & extentis manibus ac cruribus, his ipsis etiā partibus trementes conspicerent: causam euentus huiusmodi ab antiquis sciscitari præcipit, eamq; esse huiusmodi tradit: Quòd non ea solum quæ moueri uidentur, ea duntaxat in motu esse dicenda sint: cum quiescere multa uideantur, eundē occupantia locū, quæ nihilominus continuè moueantur. At uerò magnā hæc res mihi in se difficultatē complecti uidetur: quomodo enim quæ quiescunt & eundem occupant locū, ea tum cum

Loci Galeni
explicatio.

Examinatur
locus Galeni.

cum quietem agunt, & eodem persistunt loco, moueri possint: cum enim quiescere & moueri priuatiuè opposita sint, est enim quies autore Aristotele priuatio motus eo in subiecto quod ad motum est idoneum) quoniam pacto si quiescit quippiam, ipsum interea moueri possit: perinde enim id mihi uidetur, ac si cæcum uidere, surdum audire (dum alter cæcus est, surdus alter) dicas: quo quid ineptius dici usquam potest? Præterea quod fieri possit, ut eundem occupans locum loco moueatur? Si enim quippiam eodem in loco manens consistat, iam non moueri ipsum, sed consistere rectius dicemus: quod enim mouetur, alium atque alium locum

continue mutat: (hoc siquidem moueri loco est, nouum assidue mutare locum, nec in eodem consistere) hic enim de motu lationis locutum fuisse Galenum, ipsa tota loci huius series aperte declarat: cum de eo motu agatur, qui in tremoribus, palpitatione, rigoreque contingunt: quos esse locales dubitare nemo potest. Itaque si quicquam eundem occupet locum, quinam continue moueri possit plane non uideo. Ex diametro enim pugnant hæc mihi uidentur, Eundem occupare locum: & Continue moueri. Quod enim continue fertur, id nunquam uno consistit loco, sed ipsum assidue mutat. Hoc siquidem (ut antea dictum est) moueri loco dicimus, sed in aliam quam prius occupare: uti absolute moueri, quod substantia uel accidente mutatur. Lationem itaque Philosophi omnes uocant mutationem à loco in locum: at quod eundem occupat locum, minime à loco in locum fertur, ex quo eandem, ut supponitur, occupat sedem. Non igitur moueri ipsum tum certe dicemus cum eodem constiterit loco: sed tum, cum ab illo mutatum fuerit. Qua autem ratione à contradictionis labe uindicari hoc loci Galenus possit, non uideo, nisi id dicamus, eum non de his quæ uerè quiescunt, sed de ijs quæ quiescere ad sensum uidentur, etsi reuera non quiescant, locutum fuisse. Sed interpretatio hæc (uerè ut dicam) Galeni sensus minime congruit, qui non solum quæ mouentur ea in motu esse, sed & quædam quiescentia moueri nititur affirmare: idque ex animi uolatu probare contendit, quæ (ut idem testatur) non solum cum sursum deorsum uel uolatu aguntur: sed locum etiam habitum non mutantes, moueri tamen tunc etiam dicat.

Loco moneri
quod item &
moneri.

Intellectualism și
clorofilă Galeni

Volatus quid

Τὸς γὰρ ὁρίστας ὁ μέγας αὐτὸ καὶ λέγει φερμένως, ἀλλὰ καὶ εἴς τινος τῶν ἐν τοῖς αἰεταῖς
λαβόντας ὄσιν, εἴς καθέναν καὶ τὸν ὑπαρχόν.

Non modò (inquit) aues sursum deorsum uel volantes, sed & quae locum in aëre iam habitum non mutant, tunc etiam mouentur. Quo in loco maior alia sane difficultas oritur: cum fieri non possit uideatur, ut uolantes aues locum in aëre habitum non mutant. Siquidem cum uolatus, motus quispiam in aëre sit, alarum praesertim ope ac subsidio factus, quo aues aëra alarum diuerberatu permeantes alium atque alium subinde locum mutant, modò sublimius, modò demissius actæ, interdum etiam in gyrum circumrotatæ: qui inquam fieri potest, ut cum gravitate sui corporis deorsum natura deprimatur, si alarum ministerio non utantur, consistere in sublimi eodem in loco queant? Nam cum uolant aues, perpetuò alarum motu quo sublimes ipsae ferantur, uti eas oportet: quod cum sit,

aliū atq; aliū mutari locū oportet: in sublimē enim pendulas aues, nunquam profectō eodem consistere loco uideas: ut quæ si fortē consistant, nec alarum succussu ac diuerberatu utantur, grauitate in terram decidere sit necesse. Interdum quidem nobis cū ualde sublimes sunt, stare uidentur aues, nec alas quaterē: sed passis ipsis quasi remis inniti: uerū et si ad sensum ita fieri uideatur, reuera tamen agitari aliquod earum corpus, alarum præsidio atq; agitatu est omnino necesse, ne grauitate deorsum detrusæ labantur: quæ profectō deciderent, nisi alarum motu niterentur. Itaq; ingenuē ut quod sentio confitear, abstrusiora hæc mihi placere, quā ut mea infirma mens capere possit, sunt uisa. Quæ quiescūt ipsæ, & eundem occupant locum, ipsa tamen moueri: & aues non solum sursum deorsum uē actas, sed etiam eundem in aëre conseruantes locum, tum etiam moueri. Hæc profectō Platonicijs numeris obscuriora mihi uidentur. Sed reliqua excutiamus: Mentem ea de re suam confirmaturus Galenus, aues tum etiam cū locum habitum non mutant, moueri ipsas tamen, sic probat: Eodem enim in loco (inquit) si mortuæ auis corpus colloceatur, grauitate tractum facillimē in terram corruet. Vnde cognoscas licet, idem corpus in eodem loco permanens, motu aliquo usum, sublime permanere: tanta profectō motionis parte, quanta careret si grauitate ruinam fortiretur. Rectissimē quidem illud, mortuæ auis corpus si in eodem ipso constituitur loco, quo uiuentis auis, grauitate tractum corruere, quod anima careat, atque subinde facultate omni corporis rectrice: Quod uerō inferitur, idem corpus in eodem permanens loco aliquo usum sublime permanere, tanta scilicet motionis parte quanta careret, si grauitate laboretur: id quidem ut quadantenus uerū, sic pro parte admitti non sic facillē debet. Siquidem quæ corpora uolatu sublimia feruntur, ea quidem motu aliquo uti dubium non est: ex quo enim erecta, sublimiaq; manent, grauitati deorsum trudenti reuera contra nituntur: idq; eo motu quo in sublime feruntur, quod sit facultate corporis rectrice, & alarum ministerio. Verū idem corpus & in eodem permanens loco, motu aliquo uti, ut sublime permaneat, id uerō profectō admitti Galeno non debet. Si enim (ut ipse uult) eodem in loco maneat corpus, quomodo moueri potest? quod enim eundem occupat locum, ipsum quidem non mouetur, sed consistit potius: quod si consistat, (uti consistere quidem necesse est quod eundem occupat locum) nullo motu uti opus habet, ut eo in statu permaneat. Nam aues cū uolatu huc atq; illuc sublimes circumferuntur, tum motu aliquo profectō uti eas oportet, ut sic sublimes ferantur: tanta certē motionis parte quanta carerent, si grauitate detrusæ laborerentur: quod uerissimē dixisse mihi est uisus Galenus. At uerō si eodem consistent loco, etiam si sublimes sint, nullo tum certē eas agitari motu ut sic permaneant est necesse: quod uidelicet quiescere, non moueri tunc sint dicendæ, eundem cū occupant locum: utpote si in editissimæ turris fastigio consistentes persistant, ut sic permaneant, motu uē aliquo usas esse dicemus? Nihil profectō minus. Nec sanē ego quonam pacto aues iam habitum conseruare locum sublimes quum sunt, possint, perspicere possum:

De Platonicijs
numeris
uide Platonē
8. de Repub.

In eodem loco

Examinatur
Galeni locus.

20

20

30

40

sum : nisi tum , cū rei alicui innituntur : dum enim uolant eundem feruare locum minimè possunt , assiduè enim mutantur : Nec uero uolatu fieri unquam potest , ut in eodem maneant loco : non enim in aëre pendulæ esse aues ullatenus possunt , quin grauitate ruant , nisi assiduo alarum succussu aërisq; uerberatu , interdum etiam expansis alis , alium atq; alium demutent locum . Itaq; mihi fieri non posse uidetur , idem corpus eodem in loco manens , etiā si sublime sit , motu aliquo uti , ut sic permaneant opus habere : cū ut antea dictum , consistere tunc temporis , non autem moueri dicatur , quod eundem occupat locum . Equidem cū Philosophis
10 omnibus id ferri propriè dicatur , quod locum assiduè mutat : quonam pacto quod eodem in loco manet , ferri tum dicitur ? Sed quod sequitur paulò presius expendamus . Quapropter (subdit Galenus) quam immobilitatem esse censēs , mista ex duobus motio est motibus , corpus in contraria loca trahere potentibus : quorum si unum auferas , ab altero corripitur corpus illico conspicias . Immobilitatem eam quæ uidetur , ex duobus constare ipsam motibus , & si id fieri non posse uideatur , uerissimum tamen certè est . Quod ut planum fiat , illud attendendum . Immobilitatem quidem duplicem esse : alteram quæ uerè talis sit , hoc est , in qua nequicquam animans ullatenus moueatur , sed omnino quiescat : priuationem
20 enim motus immobilitatem omnes esse uolunt , Alteram in qua etsi moueri animal minimè loco uidetur , eundemq; occupare locum : musculorum tamen operatione , tacitoq; quodam motu , agitari ipsum tum etiam , cū moueri minimè uidetur , est omnino necesse . Hoc in immobilitate ea quæ statio dicitur , per quam erectus homo consistit , cerni apertissimè potest . Nam & si tum immotus esse appareat , dum erectus manet : operari tamen ea in statione musculi maxime uidentur . Itaque sensa Galeni ut explicemus quæ immobilitas reuera est , & omnimoda motus priuatio , ea quidem ex motibus ullius generis constare minimè potest . Quomodo enim priuatio ex habitu constet : id enim fieri naturæ lex uetat : non enim
30 cæcitas uisu constat , non surditas auditu , non deniq; immobilitas motu , neq; de hac intellexisse Galenum iure existimandum est , eam ipsam cū duobus constare motibus ijsq; contrarijs affirmauit . Quæ nam ergo immobilitas ex oppositis ijs constituitur (ut uult Galenus) motionibus ? ea scilicet , in qua & si consistere ad sensum animans uidetur , eodemq; persistere loco : reuera tamen non omnino quiescit , sed operantibus musculis , rectricib; corporis facultate corporis molem uel erigente , uel certè sustinente , tacito quodam motu animans agitur . Hoc ipsum pulchrè in alitibus sursum uolatu actis Galenus cū hic , tum primo de motu musculorum fieri docet . Interdum enim accidit ut in sublime acta ales eodem in
40 loco manere nobis conspiciatur . Sed utrum (ait Galenus) dicendum est hanc immobilem esse , ceu si suspensa desuper fuisset , an moueri ad superiora tantum , quantum grauitas corporis eam deorsum duxisset ? Mihi sanè (subdit) hoc uerius esse uidetur : nam si ipsam priuaueris anima , uel uigore musculorum , celeriter ad terram deferri cernes . Quo manifestum connatam grauitati corporis lationem deorsum , æqualem lationi ad supe-

Immobilitas
quid.

Statio.

Diffi Galeni
explicatio.

de motu mu
sculorum.

Explicatio
ei Galeni.

riora uigore animi existere. Hac quidem docta serie Galenus, consistens
tiam eam qua stare nec ullatenus moueri animans uidetur, non omni
riam motu priuari demonstrat, dum tanto uigore sursum consistit ani
mal, quanto à grauitate corporis deorsum deprimitur: uiresq; has pares
inter sese æqualesq; esse (si sublime mansurum animans sit) perbellè docet.
An uerò in huiusmodi statibus omnibus aliquando sursum, aliquando
deorsum corpus feratur contraria uicissim patiens: an eodem perpetuo
loco maneat, breuiter quidem, sed acutè explicat citato de motu muscu
lorum libro Galenus: inquit, In huiusmodi statibus, alitum corpora
sursum deorsumue, sed breuissimis spatijs celeribusq; & momentaneis
mutationibus agi. Sed quia tum breuissimis spatijs, tum citata mutatio
ne agitantur quæ sensum fugiat, ob id eodem persistere in loco uideri. An
uerò id temporis, quo sic afficitur animans, unum locum occupet, an lo
cum mutet, adeam quæ de motu est tractationem uult rem hanc totam
pertinere Galenus. Et quidem ex his quæ paulò antè de Galeni sensu at
tulimus, constat sic in sublime constitutam alitem, eodem prorsus in loco
adequatè non esse; cum corporis & musculorum nixu facultatisq; regens
tis præsidio, modò sursum, modò deorsum, breuissimis momentaneisq;
motionibus agatur: quòd quantum corporis rectrix facultas musculo
rumq; connata operatio (quam Galenus tensionem propriè, & in seipsos
contractionem uult esse) sursum attollat, tantum corporis grauitas deor
sum tradat: unde his sibi uicissim succedentibus motibus, necessum est
non eodem omnino loco persistere animans sublime dum manet; perinde
enim tum illi euenit, atq; si inanime quoddam corpus à duobus pari ui
tute præditis, prorsum retrorsumq; agatur. Id enim eodem in loco manere
uidetur, dum quantum alter motuum trahebat prorsum, tantum alter
retrahens retrorsum, in eodem loco corpus manere cogit, at non ut peni
tus immobile. Quod enim tale est, nequicquam mouetur: quod uerò sic
prorsum retrorsumq; agitur, dupliciter sanè mouetur: modò tractum,
modò retractum, uelut qui aduerso flumine natat. Hic enim si uiribus
æqualis sit uiolentiæ fluxus, in eodem semper permanet loco: non tan
quam is qui nullo pacto mouetur: sed prorsum proprio motu fertur,
quantum externo retrorsum rapitur. Hæc sanè non mea, sed Galeni exem
pla sunt, quibus rem (ut ille affirmat) obscurissimam, peruiam reddere
atq; dilucidam satagit: illud ut ostendat, non omnem immobilitatem mo
tu omnino destitui: & qualis sit ille motus, ijs familiaribus exēplis mon
strare contendit: si quidem discere in exemplis discitem oportet, & sunt
ea exemplorum (ut idem uult Galenus) potiora habenda, quæ usurp
ari possunt. Verum maior hic de integro nobis dubitatio oriri uide
tur, si quidem stans erectumq; animans moueri dixerimus. Nam quod
erectum in pedes stat, id sanè nusquam nullamue in partem mouetur: sed
quasi uno loco fixum consistit; nec sese in uarios positus mutat: cum tas
men tendi tum musculos, ualideq; operari atq; subinde moueri oporteat.
unde rectissimè Hippocrates dixisse illud sit uisus, stare ulceribus noxium
esse: & alio loco si in crure constiterit ulcus, neq; sedendum esse, neq; am
bulan

Musculorum
operatioque
Galeno 1. de
Motu musc.

1. de Motu
musc.

9. Meth.

Loci Hippo
cratis expli
catio.

bulandum: sed quiescere & immotum permanere, cur? Quod per hos corporis status, musculi operentur, tensiſq; permaneant: à qua tensione labor ulceratæ parti afferatur. Laborare autem stando musculos, apertius est, quàm ut probari oporteat: si quidem cum id temporis tensi permaneant, si diutius eo in statu perſtiterint, labascit connata eorum operatio: quam tensionem esse, & in seipſos contractionem quandam, Galenus uoluit. At uerò num musculi, dum erectam corporis molem tensione sua sustinent, moueri tum dicantur, non satis explicatu facile fuerit: ut qua in re & Galenus ipsemet ambiguus ualdè & dubius fuerit, tanta rei obscuritas atque difficultas ineſt. De tensione enim manus cum sursum tensa effertur loquens ex professo, quæſtionem hanc totam non sine difficultate maxima dissoluit, hac uerborum serie.

1. de Motu muscul.

Fingamus manum sursum tensam esse, & deinde in hac figura seruari: post interrogemus iterum nos ipsos, cur iam non deorsum feratur grauitate uergens: ac deinde respondeamus, quod musculorum eleuantium ipsam tensio permanet: Prius igitur quàm hæc exoluantur perfectè, non est possibile manu transmoueri, cessantes tamen à tensione, si nullus alius musculus tendatur, sed omnes absq; operatione maneant: quò grauitas eam ducit, eò deferetur. Si autem aliquis alius musculus tendatur, quò ille trahatur, illuc mouebitur. Manifestum igitur, quod dum manus tensa feruatur, tensio musculorum, qui ad id ipsam constituerunt, conseruatur. Nunquid igitur dicendum est, eos operari quidem & tendi, sed non moueri? Atqui si hoc cauebimus dicere, non operari quidem eos dicendum. Absurdum enim est fateri eos operari secūdam innatam & maximè propriam operationem, moueri autem eos negare. Atqui non apparent moueri, cur enim non oportet etiam contraria opponere, tametsi quàm maximè ardua & distinctu difficilis fiat eorum certatio?

Vbi supra.

Hanc uerò propositam dubitationem paucis interpositis sic dissoluit.

Quia (inquit) iam musculi operantur, ideo eos moueri dicimus. Quia uerò nec totum membrum, cuius pars sunt, neq; ipsi singulatim apparent moueri, propter hoc rursus non audemus fateri eos moueri. Quam igitur (subdit) quispiam solutionem dubitationis inueniat? utrum eam quam afferunt, qui supponunt motus tonicos appellatos? an aliquam aliam meliorem?

Hactenus Galenus, qui in re tam ardua difficilesq; aditus atq; exitus habente, ueri philosophi partes egisse uidetur, dum rei difficultate irretitus, nihil quicquam temerè tantia dere pronuntiandum eo ipso loco conceptis uerbis affirmauit. Inclinat autem in eam partem, ut statuatur, musculos quidem dum tensi manent, operari quidem, sed non propriè moueri, nisi ea motionis specie quam tonicam, hoc est, robustam, & ueluti nixu factam uocant. Ego quidem profectò animi mei sensum ea in re difficultatis plenissima ut explicem, ita iudicò: cum primum attollimur ut erecti stantesq; consistamus, tum profectò non tendi solum, sed & moueri musculos credam: quod prius minimè tensi essent, nunc uerò ad corporis molem sustentandam (erecti dum manemus) tendi eos oporteat, quod

Tonica motio.

Vallcriole de musculorum in stando operatio ne opinio.

line

sine motu aliquo perfici minime potest. At uero posteaquam semel tensi esse coeperint, corpusq; stare, moueri eos amplius non arbitror, sed solum à facultate corporis rectrice sic tensos conseruari atq; hac ratione in suo tensionis robore atq; uigore perstare. Quam sanè operationem si more Galeni tonicam, aut aliter quomodolibet uocare uoluerimus, minime sum reluctaturus: moueri eos tamèn locali motu (quod uerè Galenus dixit) non planè uidemus. Neq; eniñ membrum ipsū, aut totum deniq; corpus: neq; muscoli ipsi, qui membrorum stantium partes uel præcipuæ sunt, dum erecti consistimus, moueri ullam in partem uidentur: perinde enim musculis in statione accidit atq; funi à duobus tenso. Nam cum pri-

simile apud

imum tendi funis incipit, tum quidem moueri aperte cum cernimus: at dum trahentium ui tensus manet, non amplius moueri eum conspiciamus: sed ui tendentium eo in statu consistere, nulla in fune ipso motione conspicua. Atq; hinc ego Galeni sensa explicari cōmodè posse planè arbitror.

Reliqua nunc eius autoris libro de Tremore dicta, si quam difficultatem in se ullam habere uidentur, rursus de integro excutiamus. Palpitatio (inquit) eleuatio quædam præter naturam est, atq; depressio, tremor inuoluntarius sursum & deorsum motus, motarum partium ab inuicem. Palpitationem esse membrorum eleuationem quandam atq; depressio-

nem, sensuum fide constat: attolli enim & deprimi palpans membrum uidetur: tremorem uero inuoluntarium esse sursum & deorsum motum, non in uniuersum tanquam constans astrui debet: non enim perpetuò quæ tremūt membra, sursum deorsum uerferuntur: plerumq; enim in latera eiusmodi perficitur motus, ut in capitis tremore perspicere licet, in quo caput non sursum deorsum uer, sed in latera magis tremens agitur: in brachijs & cruribus tremētibz h sursum deorsumq; motus perspicitur: quidius possunt, hæc enim membra in eas positus differentias ferri tremulo motu possunt. Caput non sic: non enim sursum tremens caput, sed in latera magis, ceu antea dictum, fertur. Itaq; non uniuersè Galeni dictum accipiendum est, sed cōmodè magis, ac particulatim, ut pluribus tremētibz membris sursum deorsumq; præter uoluntatem moueri non omnibus in uniuersum conueniat. Sequitur uero in contextu, apud (sibdu)

Nec idem sursum ferri aut eleuari: neq; deprimi quod deorsum ferri est. Quæ sursum nancq; feruntur & deorsum, cum alio priorem locum mutant: eleuata autem & depressa, sedem seruātia antiquam, ambiētis nunc aliquid assumunt, nunc deperdunt, ut moueri utrisq; commune sit: elatis quibusuis atq; etiam depressis, sursumq; ac deorsum motis, illis proprium est, maiorem & minorem locum, non relicto primo, occupare: his autem adeo loca commutare, ne sede in eadem maneant, isleup ed

Loca Galeni
explicatio.

Hac docta quidem & Galeno digna serie aperte quid inter sursum ferri & attolli, quid rursus inter deprimi atq; deorsum ferri intersit, explicatur. Non enim eadem hæc sunt, etsi cōmune quid habere uidentur, utraque enim motus quidam sunt. Quæ enim sursum feruntur, & quæ eleuantur: tum uero & quæ deprimuntur, quæq; deorsum feruntur moueri omnia oportet: sine motu enim nequicquam horum perfici sanè potest.

Hoc

Hoc differūt, quòd quæ sursum deorsum uē feruntur, assidue locum mutant: si enim eodem consisterent loco, neq; sursum neq; deorsum ferri ea contingeret: Quæ uerò attolluntur aut deprimuntur, secundum se tota quidem, quem antea occupabant locum eundem planè elata depressa uē occupant: secundum partes uerò, aliquid ambiētis assumūt deperduntq;.

Eleuari enim propriè & attolli ea dicuntur, quæ non relicto priore loco, aliquid sibi amplioris loci asciscunt: uti deprimi, quæ seruato eodem in quo erant loco, nonnihil illius loci amittunt, minoremq; quàm prius occupant locum. Euidens horum exemplum è multis desumi potest. Folles cum spiritu tumentes attolluntur, eleuari tum certè rectè dicimus: uti cum eiecto spiritu detumescunt, deprimi: at cum eleuatur, & si quippiam amplius ambientis sibi quàm antea uendicant, eundem tamen secundum totam eorum molem locum occupant: ueluti cum depressæ uacuato incluso spiritu minorem occupant locum: sic rursus mortæ secundum diastolen & systolen arteriæ, eundem perpetuò occupant locum: etsi dilatæ ampliorem, contractæ minorem occupent. Hoc ipsum denuò in inflatis seu detumescantibus uescis est cernere: hoc in feruente per ebullitionem aqua, aut eadem gelu concreta usu uenit: eodem enim loco consistens modò ebullitione attollitur, modò perfrigerata deprimitur, sede antiqua seruata. Id ipsum quoq; in massa panis dum attollitur, aut coacta deprimitur experiri licet. Et ut in summa dicatur, quæcunq; uel rarefunt, uel densantur, ad hunc se modum habere deprehenduntur. Constat igitur, in his quæ attolluntur & deprimuntur, locum haud quaquam mutari: in his uerò quæ sursum deorsum uē aguntur, assidue alium atq; alium priore relicto assumi. Quæ docta Galeni hoc loco sententia est: quam (quoniam implicatior erat, quàm ut facile summis labris degustanti peruia esse posset) familiaribus exemplis explicuisse operæpretium uisum est. Cætera uerò quæ eodem in libro magni momenti sublimiaq; habentur, exactèq; speculationis indiga, persequi non est animus: quando mihi propositum est, iuuante & fauente conatibus meis Deo, ubi primum me hac enarrationum medicinaliū editione explicaro, uniuersum illum de Tre-

more librum amplis (quantum quidem mihi per ingenij mediocritatem mei à summo Deo concessum fuerit) commentarijs illustrare. Ego enim reconditisima quædam, nec satis cuius perspecta èo in opere contineri, animaduerti. Qualia illa sunt, quæ de nativo nostro calore, deq; illius in nobis effectiōibus: quæ item de anima, de rigoris generatione ac causis, de naturæ in rigoribus pugna, de à Platone dictis (quæ illic seuera animaduersione à Galeno expenduntur). Quæ quoniā singula, exacta explicatione atq; interpretatione egere mihi sunt uisa, in id commentarij (si facta sinent) quæ dicenda supersunt reijci-

ciemus.

Eleuari corpora quid sit & deprimi.

Similitudo commoda.

Num Galeni aetate, distincti essent à medicis Pharmacopœi; seu unguentarij, item & chirurgi, ut nunc aetatis: an contra idem essent: & an medicorum munia obire quandoq; liceat, nihilominus huiusmodi: &c.

ENARRATIO IIII.

V M de medicæ artis præstantia, dignitate & usu: tum de illius partibus; Pharmaceutica & Chirurgia; sermo inter doctos aliquot incidisset: qui harum partium munia non à doctis nunc, & rerum usu atq; prudentia, ut olim, præditis hominibus exerceret, sed plerumq; à parum peritis uiderent; quæsitum est, Num ut distincta sunt & materia, & effectiōis atq; instrumentorum modo munia hæc, ita quoq; diuersi essent qui isthæc obirent munia artifices; eum præsertim uetustissimus auctor Hippocrates, non eos solum qui morborum naturas, symptomata, causas; euentus considerant, illisq; arte medentur, medicos appelleret: sed eos etiam, qui fractis, luxatis, atq; adeo uulneribus omnibus manu mederentur, eodem etiam medicorum nomine insigniendos putaret: ut eosdem fuisse olim medicos & chirurgos, non sine ratione existimari possit. Quin & eos qui medicamenta olim conficerent (quos nunc uulgato nomine Pharmacopœos dicimus) medicos fuisse ex Galeno affirmari posse tradunt: qui libro de Antidotis primo, ad medicos propriè magnarum antidotorum compositiones pertinere; Mithridaticæ inquam & Theriacæ, astruxit: esseq; id parandi atq; conficiendi antidotos munus, à Caesaribus suo tempore Romæ excellentibus medicis datum. Nam & ipsi quoq; Galeno; quandoq; ab Antonino atq; Seuerō: ut theriacen conficeret, imperatum fuisse, eodem ipso loco testatur: scq; in eorum gratiam antidotos eas confecisse, & quibus in ijs parandis simplicibus fuerit usus; qua ratione cuncta miscuerit, ac dispensarit, longa serie citato nunc libro docet. Vnde constat, parandorum medicamentorum rationem ad medicos propriè pertinere. Quod ex his quæ ab eodem Galeno tum libris de Medicamentis secundum locos, tum libris de Medicamentis secundum genera prodita sunt, fieri euidentissimum potest: cum innumera quæ illis libris describuntur medicamenta, ab excellentibus omnia medicis Asclepiade, Archigæone, Democrito, Apollonio, Hera, Scribonio, Musa, Celsio, innumerisq; alijs & excogitata sint; & certis simplicium gradibus ponderibusq; inuicem mistis coacta. Nec in ijs solum medicamentorum conficiendorum rationibus, sed & in re herbaria præcos se plurimum exercuisse medicos, constans fama Galeni quoq; testimonio roborata est. An non Heracleidem Tarentinum, Cratenum, Dioscoridem, Nigrum, Iollam, Rufum Ephesium, rei herbariæ scriptores longè nobilissimos, excellentes medicos fuisse ex eorum monumentis, Galeniq; assertione constat: Medicum certe stirpium omnium peritiam, aut saltem quam plurium habere debere, Galenus citato loco affirmat: quam ut sibi ipse compararet: metallorumq; omnium naturam, formas, uires, natalemq; locum ut cognosceret, non in Cyprum modò, sed in Lemnū insulam, in Aegyptum, Cretam,

Vide Hippocratem lib. 1. de Fracturis: & lib. de his quæ in mediæ catrina sunt. & lib. de uulneribus capitulis.

Lib. 1. de Antidotis.

ubi supra.

Cretam, infinitaq; loca alia, magnis & laboriosis itineribus, partim mari, partim pedestri profectioe contendisse, cum primo de Antidotis libro, tum i. x. de Simplicium facultatibus testatur. Quin & belli Troiani temporibus, Podalirium & Machaonem Aesculapij filios Agamemnonem ducem secutos (quod Celsus affirmat) uulneribus tantum modo ferro & medicamentis hominum generi opem tulisse, Homeri testimonio proditum est. Illud ut intelligere liceat, id ætatis medicos chirurgosq; eodẽ atq; coniunctos non discretos (ut nunc sunt artifices, & si sibi inuicem commodantes) fuisse. His rationibus docti illi, de quibus ab initio dixi, 10 medicos olim unã cum herbarijs, chirurgisq; eodẽ fuisse probare nitentur. Quæ cum mihi audienti minime probarentur, illiq; sententiam ea de re meam requirerent: respondi longè me ab illis diuersa sentire, fuisseq; semper medici sublimius atq; excellentius munus nomenq;, quàm esset uel herbariorũ, uel pharmacopœorum, uel etiam chirurgorum. et si omnes lato quodã significato, eodẽ medici dici possent, quod pro sui quisq; muneris ratione, alius salutes porrigendo herbas, alius medicamenta miscendo & propinando, secando & urendo alius, manũ ferrent mortalius & prodesse. Verũ si strictius & propriè magis, medici nomine uteremur, uti usum fuisse Hippocratem medicinæ parentẽ legimus, dum 20 medicum uirũ esse sapientem, affirmauit id protinus falsuros omnes, magnum quiddam & admirabilius quàm uulgo credatur medicum esse; nec tam infimis abiectisq; cancellis concludi, ut cum mechanicis artificibus commune quicquam haberet: nĩ quatenus eorum ministerio in sanandis hominibus, dum res exposcit, utatur: moxq; ostendere ex Galeni sensu aggressus sum, non sua modò, sed & priscorum ætate, qui longè Galenum antecessere, medicorum gentem toto orbe terrarum celebrem & illustrem, ab Pharmacopœis chirurgisq;, & munerum dignatione, & artis professione, longè diuersam fuisse: aliudq; medicos, aliud chirurgos, & unguentarios perpetuò extitisse, idq; uarijs Galeni sententijs confirmas 30 re sum nixus. Is enim Aphorismum illum Hippocratis sexto Epidemiorum enarrans, *ἡ φύσις τῶν νόσων*, id est, morborum naturæ medicatrices (qui quidem primus est sectionis quintæ eius libri) indicare uolens quo nam pacto natura morbum curare dicatur, quo modo medicus, quo modo ministri, & adhibita etiam ad curationem instrumenta, ita de tota re disserit, ut medicum dignitate longè plurimũ ministris anteponat, & qui hi sint conceptis uerbis explicet. Quod nam igitur (inquit) dignitate primariũ est, quod secundas, quod tertias habeat, inter hæc omnia quæ sanitatem facere diximus, contemplari conuenit: eodẽ etiam magis, quod & alia quædam per quæ morbi curantur accedunt: quorum omnium secundũ dignitatem ordinem internosse præstiterit. Nobis enim melius dici uide 40 tur & naturam morbos medicari, rectè uerò & artem medicam, & medicum, uerè quoque & eius ministrum, & uenæ scissuram, & per ipsam factum sanguinis profluuium, & cætera. Hac quidam serie apertissimè Galenus medicum à ministro distinxisse est uisus, ordinemq; in morborum curationibus tunc constituisse, ut primas quidem partes natura sibi ueni-

Lib. 6. cap. 1. te primis.

*Lib. de pro-
bante.*

*Loc. Galeni
explicitio.*

In arte medi
cinali.

dicet: secundas ars medica, per quam medicus idoneo tempore atq; occasione, idonea quoq; curando morbo auxilia admouet: tertias partes medici sustinent, qui & ipsi naturæ ministri sunt, uel Galeni testimonio. Ab hinc proximas medicorum ministri sibi assumunt, ea prompti obeuntes munia, quæ à medicis imperantur: geritq; hac in parte medicus imperatoris partes, minister militis; hic rursus nautæ, ille gubernatoris nomen pulcherrimè sustinet. Quod paulò post ijs uerbis declarat. Galenus.

Ex his uerò abundè constat, quantum sanitatis effectrices causas natura dignitate antecellat. omnia enim reliqua materiæ ipsi parant & suggerunt, quemadmodum in alijs quoq; artem quandam ministrantem uis demus. Textoris namq; radios, textoria & pectines Lignarius faber molitur; hinc uerò ligna materiæ excisor: securim item & dolabram. ferrarius artifex, ferrario autem ipsi, ferrum metallorum effosor comparatur: rarumq; est artem effectiuam inuenire, nulla alia egentem, quæ aut instrumenta fabricetur, aut materiæ operi idoneam reddat. Itæ sanè & medico multæ artes aptas materiæ præparant, perinde ut ipsæ rursus naturæ, cum quibusdam ministris suppeditat. Quam enim proportionem architectus erga cæmentarios, lignariosq; fabros, & alios, quibus imperat, artifices; eandem & medicus erga ministros suos gerit. Isti uerò sunt herbarij, unguentarij, coqui, cataplasmata adhibentes, humore consperses, clysteria immittentes, scarificantes, uenam scindentes, cucurbitulas affigentes.

Loc. Galeni
explanatio.

Quæ sit medici in curandis morbis ratio, quæ ministrorū, quid morbo medicus suggerat, qui huius ministri sunt, amplissimè hic docetur. Vt enim in artibus reliquis quædam opus efficiunt ipsæ, aliæ ad opus conficiendum idoneas præparant materiæ: sic & in medendi arte medicorum multæ artes ad sanitatis effectiōem idonea suggerunt instrumenta, aptasq; materiæ: ut herbaria, unguentaria, & quæ manibus operantur quam *χειρουργία* uocant, ac complures aliæ: Naturæ uerò, medicus eiusq; ministri plurā suppeditant, quorum præsidio facilè superari à natura morbus queat. Atque in hoc munere obeundo medicus architecti rationem obtinere: ut enim hic cæmentarijs, lignarijsq; fabris, lapidum excisoribus, alijsq; architectonicæ artis ministris ut dux imperat: sic & medicus herbarijs, unguentarijs, coquis, & uenam secantibus, hoc est chirurgis, cæterisq; cœlestem potestatem habens, principemq; artem nactus, imperat: hi enim omnes (ut hac serie explicatissimè docet Galenus) medicorū ministri sunt. Itaq; si ministri, medicus uerò architectus, an non hi omnes à medico reuera distincti erunt? Distat enim ab his medicus, ut à militibus imperator, à cæmentarijs architectus, à nautis gubernator. Quod animaduertens Galenus, medicisq; ingenui nobilitatem, eiusq; qui Aesculapij genere se dignum duceret explicare uolens, uulgariumq; hominum in deligendis medicis deprauatum notans morem, medicum excellenti cuidam exercitus duci comparat, aut regi subditis imperanti. Fit inquit iure, ut cum agrotare cœperint, (de uulgaribus loquens, & nullo iudicio præditis hominibus) medicos aduocent, non quidem optimos, ut potè quos per sanitatem noscere

noscere nunquam studuerunt: sed eos quos maximè familiares habent, quicq̃ ipsi maximè adulantur, qui & frigidam dabunt si hanc poposcerint: & lauabunt cum iusserint, & uinum niuemq̃ porrigent: postremo quicquid iubebitur, mancipiorum ritu facient: contra quàm ueteres illi medici ab Aesculapio oriundi, qui tanquam duces militibus, & reges subditis, imperare agris uoluerunt: nequaquam uerò Getarum & Tibiorum, & Phrygum, & Thracum emptitiorum ritu parere atque obsequi. Oratione hac Galenus grauissimè & Pseudomedicorum ignobilitatem damnat: qui à nobili illa Aesclepiadarum familia degenerantes, mancipio-
 10 rum ritu agris parere magis & obsequi, quàm imperare (suz nobilitatis obliti) malunt: & uerè medicorum, generosam uirtutem celebri cōmendatione exornare contendit. Quid enim abiectius, & medici dignitate atque excellentia indignius, quàm eum à cuius imperio & præscripto omnis ægri uita salutē pendet, ceu mancipium, ægri iussis parere, illi blandiri, illius uotis subscribere, nihil interea de morbo & oblato-
 rum noxa cogitantem? Quod qui faciunt, quicq̃ seruilia obire munia, quo se gratiosos agris & placidos præstent, in more habent, ij certe (si modo qui tales sunt) indigni medici nomine sunt habendi. Generosos medicus seruet pro excellenti sua natura spiritus, nihil quicquam ad gratiā loqua-
 20 tur, unum tantum ægri commodum suæ artis fidens spectet: tutò, celeriter, & iucundè curet: uulgi famam (quod iubet Galenus) perpetuò con-
 temnat, uni se ueritatis studio dedat, totus eo studio flagret, deq̃ Apollinis Aesculapijq̃ arte tum exercendi, tum uerò semper augenda, ac pro uiribus perficienda laboret. Hæc generosi medici & sua arte commendabi-
 lis actio, hoc munus, hæc perfecta & ad summum deducta ratio erit.
 30 Ad institutum porro redeuntes clarorum uirorum testimonijs ostendamus, unguentarios, chirurgosq̃ non Galeni modò ætate sed Celsi & Aesclepiadis distinctos fuisse. Celsus lib. I. Sanus homo, qui & bene ualet, & suæ spontis est, nullis obligare se legibus debet, ac neq̃ medico, neq̃ iatralipta egere. An non hic medicum ab unguentario conceptis uerbis dis-
 criminat Celsus, dum sanum hominem neq̃ medico, neq̃ iatralipta, hoc est, unguentario egere affirmat? est enim iatralipta, si nominis uim expen-
 das, unctor medicus, à quo muneris dignitate & excellentia qui absolute medicus nuncupatur longissimè distat. Rursus idem lib. V. 1. cap. I. de chirurgia ex professo loquens, deq̃ illius professoribus & omni chirurgi natura ac moribus, chirurgiam quidem, ut quæ manu curet, tertiam esse medicinæ partem, & suos priuatim professores, qui illam ualde nobis-
 40 litarint habuisse: & chirurgum alium à medico atq̃ discretum esse testa-
 tur, (etsi eundem quidem hominem isthæc omnia munia posse præstare conceptis uerbis affirmet) ubi tamen se diuiserunt (subdit) eum laudo qui quàm plurimum percipit. Quibus ex uerbis colligi promptum est, diuisos tum etiam atq̃ nunc medicos à chirurgis fuisse: cum eum chirur-
 gum maximè laudet, qui cum medicus non sit, plurimum tamen eorum quæ ad medendi scientiam pertinent percipiat. Hoc enim uerba illa indis-
 cant [ubi se diuiserunt] Quin & paulò post chirurgum proprijs notis

Loci Galeni explicatio.

Medici generosi officium.

7. Meth.

1. Meth.

Cap. 1.

describens illum à medico plurimum disiunxisse uidetur. Et chirurgum quidem (ait) aut adolescentem aut adolescentiæ propiorem, manu strenua, stabili, nec unquam intremiscente, eaq; non minus sinistra quàm destra promptum, acie oculorum acri claratq; animo intrepidum ac immisericordem esse oportet, & cætera. An non eæ chirurgi manu medentis, non medici propriæ notæ sunt? illud ut intelligamus, Celsi etiam ætate à medicis discretos chirurgos fuisse.

De fracturis porro capitis sermonem instituens Galenus, ubi illarum methodum absoluisset maximam chirurgicorū operum partem ijs quos chirurgos uocant se permisisse testatur. Aggressus (inquit) fuisset alius quando ipse quoq; experiri huiusmodi curationis rationem, si perpetuo in Asia mansissem. Sed cum Romæ plurimum agerem, ciuitatis morem sum secutus; permissa ijs quos chirurgos uocant, maximaeiusmodi operum parte, Euidētissimè hinc Romæ Galeni ætate & chirurgos fuisse, & quæ manuum fierent opera: ea chirurgis pro patrio more relinquenda edocemur. Erat autem (ut cernere est) is patrius Romæ mos, ut quæ manuum operam desiderarent, ea chirurgi obirent, cætera tractarent medici: ac proinde Galenus patrium illum morem secutus, ossium excisiones (de quibus eo loco sermonem instituit) chirurgis iure permittendas censuit, quod ad eorum munus pertinerent. Ex quibus constare arbitror iam tum Galeni ætate à medicis discretos chirurgos fuisse. Pharmacopolas uerò ab medicis item discretos, plurimiseiusdem autoris testimonijs euincemus. Siquidem V 11. de Medicamentis secundum locos, Pamphili Pharmacopolæ confectionem quæ febrim finiat de Andromachi sententia adfert, 1 X. uerò eiusdem tractationis, cap. 1111. Antonij Pharmacopolæ medicamentum ad colic affectus affert, idq; ex his quæ Asclepiades prodidit. Quarto uerò de Compositione medicamentorum secundum genera, Mantiae Pharmacopolæ & Tharsæi cuiusdam chirurgi, emplastra describit. Rursum uerò lib. de Antidotis primo, apertissimis id uerbis cōfirmat Galenus: Si inquit, uel Mithridaticam, uel Theriacam, uel aliam quam aliam maiorem antidotum componere molietur, quæ & multa comprehendat, & cinnamomum accipiat, optimis quibusq; indiget medicinis: quæ quoniam alio in tractu quàm Romæ haberi non possunt, propterea tales antidotos Romæ faciunt, non solum optimi quicq; medici, sed etiam unguentarij. An non hic explicatissimè Galenus unguentarios tum Romæ fuisse, qui magnas antidotos conficerent ipsi, (et si easdem etiam optimi quique medici parare didicerant, quæ seculi illius felicitas erat) eosdemq; à medicis discretos monstrauit? Hoc ipsum rursus idem Galenus 11. de Diebus decretorijs, cap. X. 1. confirmat, dum medicum qui naturæ sit minister à Pharmacopola plurimum distare censet. Hisce locis probasse me abundè arbitror, medicos à chirurgis & unguentarijs uocatis discretos olim ut nunc fuisse. Quod & ipsum ratione, à fine artium proprio desumpta, probari firmissimè potest. Nam & si horum omnium artificum, nempe medicorum, Chirurgorum, & unguentarij communis is est finis, hominibus opem ferre: suis tamē cancellis harum artium unam quamq;

quamq; concludi certum est, chirurgi enim finis scopusq; præcipuus est, manu mederi, quod Celsus lib. V I I. cap. I. abundè testatur: unguentarij, antidotos suas conficere, quibus ad hominum salutem utamur: Medici uerò, morborum, causarumq; notione, naturæq; ægrotantis ac auxiliorum scientia, morbos depellere. Quæ quoniam & ipsa per se notissima sunt, & mille autorum testimonijs corroborata, in ijs probandis non immorabor, & ad id quod reliquū est enarrationis accingar. Num inquam medico interdum horum obire munia liceat, quam rem totam paucis, sed explicatis uerbis, Galenus V I. Epidemiorum sectione V. ad principium explanauit.

Num medi-
co chirurgi
obire quan-
doq; munia
liceat.

At si nos inquit etiam hæc discentes (de chirurgorum & Pharmacopolarum munijis loquens) interdum & facimus, perinde facimus, atque gubernator remigandi peritus, & facile summum malum conscendere ualens, & omnia alia nautarum munera cognoscens & exequens. Etenim multi imperatores sæpe & arcu uti, & iaculari, & pugnare gladio, hastaq; sciunt & faciunt: & reges pariter, sed non ut Rex. ut imperator erat Alexander Macedo, aut eius pater Philippus: sed per alias artes imperatoriae atque regiae inseruiantes, hæc militaria munera obibant. Itaque & nos ut medici, cuiusq; auxilij qualitatem, quantitatem, occasionem, & utendi
30 modum cognoscimus, ut ministri uerò, uenam rescindimus, & cucurbitulas admouemus, & reliqua manibus operamur. Dignitate igitur ars medica medicis præstat, medicus arti seruienti, illa ministris, ministri artibus sibi instrumenta materiasq; parantibus, illæ artificibus per eas agentibus, artifices uerò præparatis materijs atque instrumentis.

Hæc tota serie Galenus quonam pacto medicis interdū ministrorum munera obire liceat docet: sit enim interdū, ut & uenam secare, & cucurbitulas admouere medicum oporteat: dum uidelicet aut periti chirurgi copia nos deficit, ut cum ruri sumus: uel dum ugens aliqua præfensq; necessitas inuitat chirurgorum & ministrorum copia destituti. Quod
30 cum accidit, non alienum à medici dignitate fuerit, hæc obire, ut laboranti proximo opem ferat. Hæc tamen munia non ut medicos, sed ut ministrorum personam agentes nos exequi docet hoc loco Galenus. Perinde ac si naui gubernator remiget, aut malum conscendat: aut imperator iaculetur, aut signa ferat, aut comminus cum hoste congrediatur: isthæc enim non tanquam imperator, sed tanquam miles obit. Dignitate uerò nos longè ministris antecellere conceptis hic uerbis monstrat Galenus, ut probatione ampliore res non egeat. Atque isthæc ego ad
40 proposita in enarratione probanda sufficere abundè arbitror.

Loc. Galeni
explicatio.

De annua Elephantiorum apud Arclatam probatione uetere senatusconsulto instituta: deq; nonnullis ad eam rem pertinentibus.

ENARRATIO V.

LEPHANTICOS probari atq; è cœtu hominum qui tales inuenti fuerint eijci, non humani solum instituti atq; consilij, sed diuini præcepti fuisse legimus. Præpotens enim Deus prouidētia admirabili sua fortiter cuncta disponens, cum saluti populi electi sui consultum uellet, id maxime prouidit, ne quid sordidum, ne quid inquinatum aut foedum, ne quid etiam exitioso & pestifero morbo corruptum labem populo inferret. Quod si quid tale in castris inuentum esset, mox id omne ceu noxium resiciendum & segregandum admirabili suo consilio iussit: unde est illud Numerorum quinto, Præcipe filijs Israël, ut eijciant de castris omnem leprosum: Et illud item Leuitici, Omni tempore quo leprosus est, & immundus, solus habitabit extra castra. Nec solum amandandos eos & remouendos qui sic affecti essent, sed ut se ipsi publica confessione & insignibus notis tales esse profiterentur: ne qui incauti in eos incidentes noxam contraherent, sapientissimè idem prouidit: Vestimenta enim eos habere dissuta, caput nudum, os ueste contextum, contaminatos se ac sordidos clamore confiteri iussit Deus, ut insignibus notis depræhensi cognobilesque facti, eorum congressum consuetudinemque uitare sani homines possent. Simile quiddam & Elephanticis quoque nostris à magistratu est hodie imperatum. Ligna enim crepitacula quædam gestare pro signo iubentur, quorum clangore & strepente sono admoneri, ne se adeant, qui salubri sunt corporis statu possint. Dei itaque præceptum imitati rerum publicarum moderatoris magnam eius rei curam habendam merito censuerunt, cunctorum enim saluti parentum instar saluberrimè prospicientes, eius generis homines medicorum censuræ dedendos, lege lata sanxerunt: ut si qui terribilissima ea lue affecti sint, continuo à cætero populo, ceu noxi futuri, procul arceantur. Hinc seueris tum iurisprudentum, tum etiam medicorum legibus cautum est, ut eo affecti morbo à media hominum turba disclusi longissimè abducantur, ne cum sanis consuetudine atque conuictu, pari labe inquinare eos queant. Paulus enim lib. I I I I. ea de re ex professo sermonem instituens, quoniam capitali & pestifero morbo laborare eos est arbitratus, procul ab hominū societate ablegandos his sanè uerbis censuit: Quoniam (inquit) contagiosus hic morbus non sanè minus quàm uel ipsissima pestis est, seorsim à sanis hominibus, atque adeo procul quoque ab urbibus, in loca uidelicet mediterranea & refrigerata, à mortaliumque cæterorum frequentia tabe illa affecti habitandum ablegandi sunt. Quin si fieri possit etiam hinc ad proxima loca migrabunt, tum propter se, tum propter eos qui (ut uerisimile est) ipsis incident. Ipsi namque ita salubriore aëre fruuntur, & alios hac lue non inficiunt. Aëtius uero non solum grauem esse laboranti affectum hunc, sed conspicientibus intolerabilem, ut qui id morbi genus omnino auersentur

Leuit. 13.

Lib. 13.
cap. 120.

tur

tur adeò ut plerique ex necessarijs & domesticis ægri ipsius congressum consuetudinemque uitent affirmant: suspicionem enim de se malum præbet, quòd contagiosum sit. Atque ego sanè (subdit) malum esse affirmo cum ipsis conuersari, inquinatur enim aër quem inspirando attrahimus ex ulcerum foetore & ex uitiosa spiritus exhalatione. Quamobrem cum tetra hæc lues tantum mali inferre contagione sua possit, ut propè astantes inquinet & inficiat: æqua animaduersione à magistratibus & rerū publicarum rectoribus prouisum est, ut eius rei cura ad communem populi salutem uel maxima haberetur. Quia in re si usquam alibi Arelatæ certè magna ducitur ratio. Nam cum ea in urbe, ob promiscuam & incautam nauticæ turbæ, & rusticorum agricolationi seruientium copiam, (quæ ferè gens omnis pro insolenti quam degunt uitapessimis quibusque se cibis ac potionibus implere exaturareque consueuit) ob regionis caliditatem, ob ciborum quibus plebs uti solet malitiam (omnes enim ferè falsa carne, palustribus piscibus, lacte multo, & caleo, cochleis, glutinosis, crassis, nidorosis, acutis, uinoque & generoso & multo, citra delectum utuntur) plurimi incautè in id morbi incidant, magna sanè prudentia à ueteribus olim constitutum uidetur, ut eius curandæ rei magna à consulis senatusque Arelatenſi ratio haberetur. Vnde solemne illis est, ut quodie comitia consularia haberi solent (est autem is dies ad octauum Calendas Aprilis) senatorum suffragijs creatis consulibus, mox illis ex tabella ab eius senatus scriba ea capita proponantur quæ ad muneris eorum dignitatem curationemque pertineant, inter quæ præceptum hoc unum: ut noui consules Elephanticomum probandorum curam statò ad id munus tempore præcipuam habeant. Dicatum autem ad id uerni temporis initium est, idque magna sanè ratione. Nam cum de humorum intus latentium, abditoque in corpore malo iudicium ferendum sit, id tempus ad eam rem peropportunum censi merito debet, in quo & referari corporis meatus, & attenuari humores, fluxilesque fieri incipiunt: corpusque uersum quasi hyemis sæuitia solutum, renouari uerna temperie, & penè refici solet. Cumque ex coloris foras efflorescentis notis, de omni latentium in corpore humorum natura censuram facere oporteat (cum uel Galeni testimonio succorum corporis color certissima nota sit, & talem efflorescere foras colorem oportet: qualis conditorum intus humorum natura fuerit) is autem color prodeuntibus iam foras humoribus, certiores latentis intus mali notas per ueris temperiem præbeat, non sine magna ratione constitutum uidetur, ut probandorum Elephanticomum ratio per ueris initia iniretur. Et si enim nullo non tempore fieri talis Elephanticomis exploratio possit: tamen quoniam æstate dissoluti nimium corporis succi sunt, ac ueluti nimio æstu assati: hyeme uerò coacti & crassiores subinde effecti, nimiumque intra uiscera conditi, tam certa dare latentis morbi testimonia id temporis minimè possunt, fallereque conspicuus in facie color iudicantem haud magno negotio potest, cum hyeme liuens obscurusque ut plurimum appareat: æstate fuscis humoribus calidioribusque effectis nitidior, ac proinde utroque tempore falsa sui

4. de Sani.
tuend.

specie imponere nobis queat. Verum cum de explorandis elephantia-
 cis omnis nobis in præsens ratio proposita sit, qui nam Elephantici di-
 cantur, & quidnam Elephantiasis sit, & à quibus ipsa causis originem
 ducat: postremo qua uia Elephanticos probandi negotium omne aggre-
 di oporteat, dicendum uidetur. Elephantici porro dicuntur qui Elephan-
 tiasi morbo laborant. Est autem Elephantiasis, definiente Paulo, uniuersi
 corporis cancer. Id autem nomenclaturæ is morbus à similitudine quas-
 dam ab Elephante animali tracta desumpsit. morborum enim plerique
 sunt, attestante 11. Meth. Galeno, qui à similitudine nuncupationum suas
 rum rationem sortiantur: in quorum albo Elephas, Polypus, Cancer, A-
 thero ma, Steatoma, Meliceris, Alopecia, Ophialisq; habentur. Qui enim
 Elephantiasi correpti sunt, obscuro & ex purpureo liuescente colore in-
 fuscari, & tuberibus deformes fieri, Elephantorum instar uidemus. Ele-
 phantes enim durissimam cancellatamq; (quod Plinius scribit) cutem
 habent quæ se in rugas sæpe coarctet, & adstringat, unde aspera, inæqua-
 lis, rugosa ferè semper conspicitur. Hinc affectum hunc denominationem
 sumpsisse suam constans omnium assertio est. At uero quæ sit eius mor-
 bi ratio, haudquaquã difficile putatur: uniuersi namq; corporis cancerum
 esse omnes existimant ac proinde immedicabile malū. Si enim maiorem
 oportet semper remedij quàm ægritudinis uim esse, quod rectè Ares-
 tæus Cappadox dixit, superior autem medicina nulla huic morbo inue-
 niatur, sit profectò ut curari Elephas minimè possit. Equidem si Cancer,
 qui singularum modò corporis partium quasi Elephas quidam est, curas-
 tionem uel ipso met tradente Hippocrate, non admittit: (qui abscondi-
 tos canculos non esse à medico curandos prodidit) qui quæso curationem
 admittat uniuersæ corporeæ molis cancer, quem propriè Elephantem
 dicimus: Hunc uero atræ bilis in corpore superantis sobolem esse, Galeni
 mille in locis testimonio constat. cum enim hæc ipsa aut è melancholico
 sæculentoq; sanguine, aut è flaua bile utriusq; supra naturæ modum à calor-
 re immodico affatis originem ducat: fit, ut ea in uasis cumulata naturæq;
 negotium inferens, foras ipsa sese exerat, perq; uniuersum corporis habi-
 tum disseminata atq; sparsa; figuram (ut ait Galenus) immutet atq; de-
 prauet. Simus enim fit in ipsis nasus, acuminatæq; aures, labra crassa, to-
 taq; uultus species satyris quàm simillima, torua, horribilis, & ferinum
 quid habens. Ab atra bile igitur Elephantiasim nasci constans Galeni &
 omnium assertio est. Hanc uero temperatura calidior & siccior, anni par-
 constitutio, cœli atq; regionis natura, labores, studia, lassitudines, curæ,
 uigiliæ, ciborum crassorum & salforum, acriumq; creber usus, in primis
 uero uita insolens, & crapula gignere ut plurimum solent,

Iam uero explorandi Elephanticos negotium, ut perfici habeat (quod
 postremo dicendum proposuimus) explicandum nobis est. Qua in re
 magna sanè prudentia, consilio, attentioneq; iudicio esse utendum: ne aut
 imprudentia & incauta iudicandi ratione, aut eos exilij noxæ dedamus
 qui intacti hac pestifera lue sunt: aut eos qui infelici euentu in hanc inci-
 derunt, liberos cum sanis agere, & in populo uersari sinamus. Alterum
 enim

Elephantici
 qui.
 Elephantiasis
 quid. ex Pauli
 lib. 4. cap. 1.

Plinius lib. 6.
 Natur. histo.
 cap. 10.

Paulus abusu
 pro 2.

6. Aphorism.
 textu 18.

Lib. de Atra
 bile. & de tu
 moribus pro
 ter nat. & 2.
 ad Glauc.

Lib. de morb.
 cau. cap. 7.

Ex Gale. lib.
 de Atra bile.

enim inhumanitatis, alterum impietatis est. Primum omnium, quoniam Elephas ex eorum morborum albo est qui in semine fomitem habent, unde iure hereditarius dicitur, postulanda ab aegro fides est, ut de parentum incolumitate aut inquinata natura rogatus uera respondeat: ab Elephantico enim Elephanticus gignitur, quod mali seminarium in uitiatum parentum semine sit, unde talem contrahit qui nascitur labem, quali præditum semen erat. Cum enim uniuerso è corpore genitura procedat (quæ firmior est medicorum sententia) sint autem Elephantici principes partes uitiatæ ferè omnes, massæq; sanguinis corrupta, tabeq; mala infecta; efficitur profectò, ut semen quoq; ipsum infectum inquinatumq; procedat, à quo sic uitiatum semine, Elephanticum quoq; gigni profectò necesse est. Atq; hæc una in primis uera & efficax Elephanticos deprehendendi ratio est, si illos ab Elephanticis prognatos esse cognouerimus. Deducitur enim longa ferie tabes hæc, non in filios modò, sed in nepotes pronepotesq;, tanta uis malo subest. Nihil enim quicquam ad mali huius inferendam noxam tantum ualeat: nihil æquè hominem ad eam excipiendam præparat, quàm genitalis feminis corruptela. Secundo loco de his est inquirendum, quæ ad morbi huius generationem, ipsa per se maximam uim habere creduntur. Sunt autem præcipuè, antea cta uita huic inferendo morbo idonea, cum inquinatis hac labe hominibus longa consuetudo, excretionum solitarum præter naturam detentio. Itaq; sciscitari ab aegro conuenit, num crasis, melancholicis, falsis, acutis, nidorosis sit usus cibis: num uino multo ac crasso: num laboribus, uigilijs, curis, angoribus sese dederit, ærumnosamq; uitam in metu & moerore positam duxerit. Ab his enim si cuipiam acciderint, magnam in eius uasis atrabilarij succi atq; mali congestam esse copiam, quæ huius morbi materia esse possit, coniectari certò possumus. Diuturna etiam cum Elephanticis consuetudo atq; conuictus, non minimum momenti ad hunc inferendum morbum præbet. Cum his enim qui putridum omnino spirant agere periculosum duxit Galenus. Itaq; si quis, raro præsertim corporis habitu, & ad externas excipiendas iniurias aptus, Elephanticis assideat, noxam profectò sentiet. Melancholicorum item excrementorum retentio, congestaq; subinde copia haud sanè parum: facere ad morbi huius generationem creduntur. Quamobrem, si uni cuipiam isthæc uniuersa acciderint, de eo ut ad Elephantiasin sit ualde dispositus affirmare sanè poterimus. At uerò Elephanticum eum qui iam actu non dispositione solum & aptitudine labem contraxerit quibus explorabimus signis? An ijs quæ ad morbum aptitudinem & dispositionem tantum, non etiam morbum demonstrant? an ijs quæ morbi essentiam comitantur? Equidem si (quod Aristoteles ait) acciderentia magnam partem conferunt ad cognoscendum quod quid est. Habent autem singuli morbi proprios suos casus, propriaq; symptomata, quæ ipsos insequantur: ab his profectò petenda de morbo ipso omnis iudicandi ratio erit. Præcipuam enim Galenus significationis morborum rationem, ab ijs quæ secundum essentiam insunt sumere solet. Elephantiasin porrò hæc ceu casus proprii, perpetuò comitantur: Extuberationes in plerisque

Elephanticos
iudicandi
ratio.

de Febrium
differ. cap. 1.

1. de Anim.

In Arte
medicinali, &
lib. de Locis
essent. &
Indicia prop-
ria Elephan-
tiasin.

riscq; corporis partibus, sed in facie magis; præsertim secundum frontem: aures acuminatæ sunt, nasus simus, labra crassa, horrendi aspectu apparent, & satyris quàm simillimi. Hos casus Elephantiasin uocatam sequi testatur lib. de Morborum causis Galenus. Auicenna coloris in facie deprauationem addit, (sit enim color ex rubeo liuens) tum uocis rauicatem, ob pulmonum læsionem. Ego quidem certè, magnùm à calore iudicium sumi de Elephante censeo. Nam quum Elephantiasin Galenus I. I. ad Glauc. sanguinis turbidi ac crassi in uenis cõtenti ad cutim uniuersam propulsionem esse affirmet: sit profectò, ut pro ratione sanguinis huiusmodi morbum inferentis, colorem efflorescere talem oporteat: (quod color succorum corporis certissima nota sit.) Quamobrem cùn qui Elephantem creat humor, ruber sit, turbidus ac crassus, colorem in cute ex rubro liuentem apparere consequens quidem est. Vnde Galenus libro de Atra bile, Subrubros (inquit) Elephantes parit ater humor qualitatibus mitis remissusq; ac sanguini commixtus. Quod si uel hi spatio temporis perdurent, nigriores redduntur. Cauliacensis Guido oculorum rotunditatem addit. Atq; hæc quidem omnia ad figuræ deprauationē pertinent; uti immutatus color ad qualitatem mutatam, & Elephantiasin perpetuò cõtitantur. Quamobrem ab illis potissimùm morbi indicationes atq; iudicia sumi debent. Quæ enim à morbi essentia signa ducuntur, ea certam declarandi morbi significationem habent. Huiusmodi signa Guido uniuoca appellanda censet: hoc est, morbo propria: ueluti ea quæ cum Elephantiasin conueniant, in alijs tamen itidem morbis reperiuntur, æquiuoca. Sexdecim autem huius ordinis idem autor annumerat: uerùm quibus in iudicio ferendo habenda fides omnino non sit, cùm præsertim alios indicare morbos ipsa possint. Ne tamen ab his imponi nobis possit, quibus potissimùm fidendum sit, quæ uel affectum propius demonstrare queant, explicandum nobis de integro erit. Primum itaq; inter æquiuoca protuberationes extremorum crurumq; potissimùm habentur: ab hoc certius quàm ab alijs sumi iudicium potest. Extuberationes porro has, glandulosas additiones Auicenna uocat. Fiunt autem ob sanguinis crassi & turbidi in parte subsistentiam, cùm is scilicet improbè à natura elaboratus: & à nutritoria facultate non rectè immutatus, in carnem crassam, duram, asperam, inæqualem, degenerat. Nam (quod Galenus ait) ubi carni cibûs assimilatur, si pituita retertus sit sanguis, accidit, ut caro quoq; magis pituitosa efficiatur. Neq; enim idem est carnem esse, & carnem phlegmaticam esse. Neq; etiam idem est carnem esse & melancholicam carnem esse. Itaq; cùm in Elephante magna nutritoriæ facultatis aberratio contingat: sit profectò, ut deprauatum alimentum, quale in huiusmodi morbo accidit, immutari, neq; item assimilari à facultate queat: cuius defectu necessario efficitur, ut exuberet duratq; caro fiat. ac proinde ab hoc signo certius de Elephante iudicium sumi possit. Secundum ex æquiuocis est coloris, quem Guido morpheatum & tenebrosum uocat: hoc est eius generis, qui in morphea morbo apparere solet. Est autem Morphea seu Albaras foedus cûs color, ex malo particulae habitu alimentum rectè

a. de Sanitate
tuenda.

Trac. 6. doc.
æcop. 1.

Uniuoca &
æquiuoca signa
cur sic di
stet.

modi
æquiuoca

6. de Symp.
caus. 2.

Morphea
quid.

Morphea
quid.

Morphea
quid.

alium

assimilare non potentis obortus : in quo sanè affectu cutis & subdita in-
 terdum etiã caro pessimè afficitur crustosis pustulis , à quibus non
 nunquam squammis piscium similia emittuntur : præsertim in ea quæ
 nigra est, quam Auicenna Albaram nigram uocauit : Celsustam nigram
 quàm albam uno uiriliginis nomine comprehendit : atq; huius uaria est
 nec unica tantum species , alia solam cutem inficit , carnem alia intus
 permeat , ac pilos albo atro'ue colore inficit , atque commaculat , unde ea
 affectio modo *λεπτο* , modo *λοβη* Græcis dicitur , pro ratione coloris quo
 pili tinguntur : cùm in album colorem inclinant , alphi dicuntur : cùm in
 10 nigrum melas. Morpheatum igitur colorem eum intelligere Guido uis-
 detur , qui subniger sit & obscurus , ex rubro in nigrorem uergens . qualis
 in uirilagine nigra quam *μύλα* uocari diximus contingit . & ab hoc item
 signo non leuis de morbo indicatio sumi debet . A capillorum defluui-
 o & tenuium regeneratione (quod tertium inter huiusmodi signa est) non
 tam certa sumi iudicandi ratio debet , quod in plerisque alijs affectibus id
 eueniat : uti in Alopecia & Ophiali : fit autem is casus ob deprauatam ,
 quæ in alimento pilorum fit , naturæ actionem : corrumpitur enim in
 huiusmodi affectibus pilorum materia , unde ob alimenti commodi penu-
 riam decidere eos omnino necesse est , & ob partis imbecillitatem tenues
 20 renasci . Quartum esse uult Guido , musculorum præcipuè pollicis con-
 sumptionem . Remotissimum mihi id signum , & parum ad iudicandum
 aptum uidetur , cùm in atrophia uocata , in tabe , in diuturnis morbis , in
 ijs item qui se aut multis uigilijs , curis , exercitationibus & laboribus ,
 aut alioqui inedia defatigarunt : aut graui alui fluxione , sanguinis que
 eruptione tentantur , talem sit musculorum consumptionem uidere : quæ
 si tamen cum reliquis uniuocis uocatis signis coniuncta sit , aberrationem
 facultatis altricis significat . Quintum ponitur esse stupor , abolitus que
 extremarum partium in tactu sensus : quod item symptoma propriū non
 est , cùm & plerisq; neruorum affectibus conueniat : fit autem ob partis
 30 frigiditatem : est enim autore Galeno imperfecta quædam neruorum res-
 solutio , ob insignem refrigerationem proueniens , unde & sensus & motus
 difficultas enascatur . Cur autem Elephantorum extremæ partes stupor-
 e tententur , in promptu causa est : quod à crasso atrabiliarioq; succo im-
 pleti nerui , spiritus animalis ferri permeareq; ad ipsos prohibeatur . Dus-
 plici igitur de causa refrigerantur in Elephanticis extremæ partes : altera
 quod frigido succo refertæ sint : altera quod qui eas calefacere debet ani-
 malis spiritus , aditu ad eas partes prohibetur , unde merito stuporem se-
 qui consequens est . Sed cur pereat in illis sensus , ut etiã puncti non sen-
 40 dere . Quod qui ad cutim procedunt nerui affecti sint , non sic autem mus-
 culi : ac proinde si stylo aut acupenitis pungantur , puncturam sentiunt :
 quod musculi non perinde ac cutis affecti sunt , sed si cutis sola aut aliquid
 subdita carnis attingatur , prorsus non sentiunt : quod cùm exigui suapte
 natura sensus ea pars sit , si impleri eam crasso & frigido succo contingat
 (ut in Elephante usu uenit) cùm partem insigniter refrigerari , tum ani-
 mam

3. de Sympt.
 caus. cap. 2.

1. de Sympt.
 caus. lib. 2.
 Ex libro 2. de
 Loc. aff. item
 3. & 4. et lib.
 4. de Sympt.
 caus.

malem spiritum aditu suo ad eam arceri planè cernemus; à quibus sanè causis oriri stuporem consequens est. Sextum Scabies, impetigines, & gutta rosacea statuuntur: hæc autem omnia cutis defœdationes quædam sunt, à succorum prauitate, salforum præsertim & biliosorum, unà cum uirtutis altricis aberratione enatæ. Quæ si in Elephantico probando appareant, & ex uniuocis aliqua adsint, magnam profectò aut impendentis mali, aut iam instantis coniecturam, eamq; artificiosam, hoc est ueritati propinquam, præbent: quod & uitiosos in uenis subesse succos, & altricem facultatem à suo aberrare scopo demonstrant. Septimum extuberationes rotundæ, & duræ sub lingua, palpebris, auribus. De hoc dictum antea est inter ea quæ Elephantem consequebantur, certissimum esse signum. Octauum ardores, & puncturæ acuum sensus instar, hoc est ulcerosa in corpore lassitudo quædam. Hæc quidem si adsint, biliosorum in uasis redundantiam, non autem Elephantem arguunt: nec huic signo credendum cenfeo, quod in biliosis alioqui hominibus, & his qui ulcerosa uocata lassitudine tenentur, sæpenumero appareat. Cutis crispitudo, instar implumis asæris, nonnum ponitur signum: quod ad rem, nisi multa alia insint, parum meo quidem iudicio facere uidetur: cum in ijs qui Pso-
ra, lepra, & cutaneis alijs affectibus laborant, non rarò talem sit spectare:
 cutem, asperam, inæqualem, crispatam atq; rugosam: & in multis Elephanticis eam reperire non sit, cum multos ego cute plana, æquali, leniq; & alba præditos esse sim conspicatus. Decimum, quod unctuiosi appareant, respersi aqua, crassæ quidem, & excrementorum acrium fuligine obductæ cutis indicium id est, Elephantialis certè non est, Quod rarò febricitent, quod callidi, dolosi, furiosi sint, id commune cum plerisq; qui Elephantici non sunt habere uidentur, nec ex his iudicari ullatenus de Elephantem debet. Quod uerò insomnijs grauibus & formidolosis terreantur, id quidem atrabilarij succi noxam, Elephantem autem non indicat: sicuti neq; pulsuum eorum debilitas, quæ & senibus, & diuturno morbo affectis, & à morbo resurgentibus, peculiaris esse solet quare nec ex hoc item iudicandum. Decimum quintum signum illud est, quod sanguinem trumbosum, nigrum, liuentem obscurumq; habent. Ab hoc quidem nonnihil cōiecturæ sumi haud ineptè potest, talis enim sanguis Elephantialis profectò materia esse censetur: ut in quo atrabilarij succi plurimum insit. Vltimum ab urina tenui, cineritia, alba petitur: fallax & incertum huiusmodi signum habendum est: tales enim plerumq; in lienosis, quartanarijs, uiscerum obstructionibus apparent: qui tamen omnes ab Elephanticis per disdiapason distant. Itaq; ut à quibus certa Elephanticos iudicandi ratio petenda sit, compendiò explicem, dico, ab ijs quæ secundum morbi essentiam insunt, eumq; perpetuò comitantur, iudicium fieri debere: nempe ab ipsa uultus in primis specie torua, satyrisq; simillima: à labiorum crassicie, & fœditate, nasi dilatatione, aurium rotunditate, & circumflexione quadam cum attenuatione, frontis & superciliorum extuberatione, oculorum fixo intuitu, & figuræ in orbem deprauatione, colore faciei subrubro & obscuro, in nigroremq; desinente, uocis insuper rauit

Ex Gal. 3. c. 4.
 de Senilitate
 tuenda.

A quibus iudicandi
 Elephantici.

nonnulli.

A quibus

nonnulli.

A quibus

nonnulli.

raucitate. Ex his profecto certissimum de Elephantiaſi iudicium ſumi des-
 bet. Quibus ſi reliqui corporis ſimilis color accedat, carnisq; in toto, mas-
 ximè uerò ſecundum artus protuberationes, uitiſigo aut lepra, impetis-
 goq; in uniuerso corpore, extuberationes & granula quædam duruſcu-
 la ſub lingua, palpebris, auribus, Demum (quod caput eſt) ſi è parentum
 macula labem hanc contraxerit, ab Elephanticiſ utiq; procreatus, ſi in-
 cauta uictus ratione uſus, ſi conſuetudinem diuturnam cum hoc morbo
 affectis habuerit, iſthæc inquam omnia ſi unà cum prioribus ſignis con-
 ſenſerint, Elephanticum plenè declarant, & à magiſtratu, qui talis reper-
 tus fuerit, quàm longiſſimè à cœtu hominum ſocietateq; ablegandus. Cui
 uerò pauca ex uniuocis æquiuociſq; uocatis, aut remiſſa ſigna adſuerint
 (quod rectè Guido monet) admonendus iſ à medico blandè erit, ſui ut
 rationem maximam habendam ducat: ſummâq; cautione & uitæ ratio-
 ne præcaueat, ne indiligentia in morbum ad quem diſpoſitus eſt delaba-
 tur. Si uerò æquiuoca ampliora uniuocis, ſed ex his item aliquot habeat,
 de Guidonis quidem ſententia ut non omnino ſegregandus, nec Elephan-
 ticiſ declarandus, ſic certè grauiter comminandus, illiq; tum imperans
 dum, congreſſus hominum ac cœtus ut uiſet, domi ſe contineat, ſibiq; iam
 Elephantem ingreſſo proſpiciat. Quod ſi & plurima ex iſs quæ ſecundum
 morbi eſſentiam, & quæ plerumq; comitari ſolent inuenta fuerint, blandis
 & lenibus uerbis Elephanticiſ eſt pronuntiandus. Atq; hæc Elephantis
 eos iudicandi prodita à neotericis noſtris præſertimq; Guidone ratio.
 A qua & ſi minimè recedendum in Elephanticiſ deprehendendis plerique
 omnes exiſtiment, egoq; aſſentiar: haud ita tamen pro oraculo habenda
 dam, non ut ab illa uel tranſuerſum unguem diſcedere liceat, cenſeo. Equi-
 dem cùm priſcis ſeculis, maiorumq; noſtrorum ætate, Hippocratis dico,
 Galeni, Pauli, Alexandri, Aëtij, Oribasij, Elephantorum iudicia pluri-
 ma facta fuiſſe exploratiſſimum ſit, non hanc eos omnino uiam ſecutos
 fuiſſe ex eorum monumentis conſicere certum eſt. Galenus certè ex atra-
 30 biliarij ſucci in uniuerſam cutem propuſſione, facièq; Satyris ſimiliſſima, la-
 biorum craſſicie, & aurium attenuatone ſeu acumine, naſiq; ſimitate, Ele-
 phanticiſ iudicat, nempe à figuræ deprauatione, Elephas enim figuram
 plenè immutat, ut idem ait. Paulus ex uultus liuido rubore & totius cor-
 poris exulceratione: præſertim ſi extrema decidant, exactum uidetur de
 Elephantæ ſumere iudicium. Rubros enim Elephantæ mitiores eſſe cum
 Galeno aſſirmit. Reliquos uerò qui infeſtiores malignius ſæuiunt; hos
 corpus totum hulcerofum reddunt, tum extrema decidere faciunt: hos
 inquam à flaua bile nimum exuſta oriri idem teſtatur. Itaque non dubi-
 tat Paulus eum cui extrema deciderint hulcerum atrabiliariorum utiq;
 40 totumq; corpus hulceribus reſertum habuerit, Elephanticum, eumq; peſ-
 ſimi generis iudicare. Aëtius, cùm morbi huius ueſtigia iam circa ſuperfi-
 ciem apparere cœperint: tunc non gigni morbum, ſed perſciri iure con-
 tendit, intus à uiſceribus initio facto. Quæ autem ueſtigia ea ſint idem au-
 tor apertiſſimè docet: fieri enim ait (ubi ad cutem progreſſum fuerit ma-
 lum) malas craſſiores atq; mētum, florereq; non florido, ſed liuido rubo-

Galenus 2. de
 Morb. cauſ.
 cap. 7. & 2.
 al. Glau.
 Paul. libro 4.
 cap. 11.

Gale. lib. de
 Atrabile.

Aëtius lib. 13.
 cap. 120.

re. Et uenulas sub lingua uaricolas apparere, eminentiasq; per omne fere corpus fieri. Itaq; ut quod sentio ingenuè proferam, ex horum autorum sententia, si cuiuspiam plurima ex æquiuiocis uocatis unà cum aliquot uni-
 uocis in facie præsertim apparentibus adfuerint, maximè uerò si malum eousq; processerit, ut extrema exulcerata decidant, totumq; corpus uicili-
 gine seu fœda scabie deformatum appareat, sintq; in extremis partibus extuberationes, ad sinuq; narium intus exulceratio cum strictura, foris uerò crassities & dilatatio, auriumq; attenuatio cum aliquali faciei horri-
 do aspectu, hunc ego profecto Elephanticum iure dixerim uel Pauli & Galeni testimonio etsi in eo omnia non insint uniuoca signa. Plurima
 nanq; ex æquiuiocis uocatis si adsint, eaq; intensa sint: (præsertim si extre-
 morum casus sequatur, ut Paulus sentit) ea ego cum uniuocis uocatis ui-
 ribus propè æquare non uerebor: si modo unà cum istis, aliquot ex uni-
 uocis apparuerint in facie. Nam nullis in facie apparentibus notis, iudica-
 re Elephanticos minimè possumus, ut concors est autorum medicinae
 omnium sententia, confirmatq; Gordonius non pelsimus autor, qui in
 Elephantico illo à se deprehensio cui articuli fere omnes deciderant, quod
 nulla apparent in facie signa, Elephanticum fuisse non est ausus pronun-
 tiare. Nobis uerò in publico Elephanticorum apud Arelatam examine
 quosdam uidere contigit quibus extrema exulcerata decidissent & esset
 duricies ac extuberatio in articulis, color morpheatus in corpore, con-
 sumptio musculorum ingens præcipue pollicis, stupor effatu dignus, ut
 etiam mucrone puncti minimè noxam sentirent, scabies demum & im-
 petigines uniuersum commacularent corpus: essetq; pulsus debilis, san-
 guis ater & plumbeus, urinae albae atq; tenues: qui tamen uniuoca in fa-
 cie signa non omnia haberent, nihilolecius tamen uerissimè Elephantici
 essent iudicati. Euenit enim quandoque, ut ob eius partis robur non tam
 ualida in facie quàm in reliquo corpore signa appareant, etsi maximè Ele-
 phantici sint huiusmodi. Atq; hæc, ut puto, uera Elephanticos deprehen-
 dendi ratio est.

Quod sanè munus ut ad medicum propriè pertinet, qui hac in re iudi-
 cis partes sustinet; sic certe magistratus illa sunt, ut qui suspecti in ciuita-
 te habentur, eos ad medicos deferri curet, neq; enim id medicorum mu-
 nus est, ut qui iudicum partes subituri sunt, delatorum munus impleant:
 præsertim si qui tantum dispositi non etiam nuntii Elephantici fuerint. Hip-
 pocratès enim iureiurando astringimur, ut quæ efferre non contulerit, ad
 curandum adhibiti, siue etiam minimè adhibiti, ea quidè ceu arcana con-
 tineamus, nec cuiquam committamus. Itaq; si quis cui ad Elephantem in-
 clinatio quædam sit, consulurus nos adeat, cum ne protinus magistratui
 prodere? & famæ periclitanti notam inurere? & in uulgum infamare au-
 debimus? Absit, absit à sancta medicorum fide ac probitate flagitium hoc.
 Impietati sanè proximum mihi uidetur, quem consilio regere, fide tueri,
 arte seruare potes, hunc exilij reum mendacio facere, hunc tanti mali infa-
 mulare, hunc fama spoliare, turpemq; & contemptibilem uulgo propo-
 nere. Tacitè hic profecto à medico admonendus est, & cohortandus, sibi

ut sapiat, medicorum dictis audiens ut sit, eorumq; consilijs præceptisq; pareat. Quod si hunc iam pessimè affectum, primo etiam aditu inuenerit, tum deferre magistratui illum debet, tum malum significare. Nam ut impietatis est, nondum lapsum noxæ dare: sic certè proditæ fidei, iam inquinatum, iam Elephantici factum non prodere, non ab hominum cœtu eximere, ne maiorem priuati hominis quàm reipublicæ (quæ una omnes omnium propinquitates & affinitates longè superat) curam habuisse uideri possit. Quo sanè in munere obeundo uni tantū ueritati Deum præ oculis habentes, nihil quicquam amori, inuidentiæ, liuori, odio, ulliq; perturbationi tribuendum ei, qui rectam sit eius perficiendæ rei uiam initurus consulo: & ut mihi id per omnem uitam contingat, Deum superplex oro ac quaeso.

An medico agrum fallere salutis causa liceat.

ENARRATIO VI.

IPPOCRATIS librum Sextum de Popularibus morbis cum magna animi intentione legerem, ad eum tandem locum perueni, quo is auris dolorem curare methodo docet: est autem Aphorismus decimus tertius sectionis quintæ eius libri, qui ita Græcè scriptus est.

Ἡρως ἐλγὴν, ἀσὶν πρὸς τὴν ἀκροῦσιν ἐλθεῖν, ἐγγὺς ἑλθεῖν θέρμην, ἐπὶ τῇ ἐπὶ τῇ ἀσὶν πρὸς τὴν ἀκροῦσιν ἐλθεῖν, ὡς δὲ τὴν ἀκροῦσιν ἐλθεῖν, ὡς δὲ τὴν ἀκροῦσιν ἐλθεῖν, ὡς δὲ τὴν ἀκροῦσιν ἐλθεῖν.

Quod est: Si auris doleat lanam digito circumuoluens, unguentoq; madefaciens, calidam instilla: dein lanam uolæ manus imponens auri subijcito, donec tibi quid exisse uideatur. postea in ignem proijcito, deceptio.

Hæc obscura sanè Hippocratis dictio, in quam cum ex professo meditarer, tacitus cogitabam, quid sibi postrema illa uox ad calcem posita, hoc est deceptio, uellet: parum enim reliquæ dictioni congruere omnino mihi uidebatur. Galeni autem commentarium ad eam partem cum legissem, animaduerti de optimorum sententia interpretum, in id adiectam eam uocem, ut decipiendi ægroti causa consulo id iussisse Hippocratem quod in serie tota scriptum est, senserint. lanam inquam ubi auri subdita esset, & effluxionem ab aure manantem excepisset, in ignem proijciendam, ut quale esset quod effluxisset, iniectu illo deprehendere possemus: deceptio enim hæc est, dum in id lanam à medico in ignem inieci ægroti putant, tanquam inutilem concremandam abijcientes, cum interim aliud medicus iniectu illo in ignem querat, nempe cognitionem eius qui ex aure effluxit humoris, uitiosusne sit, & corruptus, an non omnino malus. Si enim lana succo illo imbuta & in ignem iniecta, tetrum foetidumq; exhalet, corruptum esse auris humorem indicat: sin minus male oleat, non sic uitiatum. Sic in deprehendendo tabidorum sputo iussit Aphorismorum V. Hippocrates, Quicumq; (inquit) à tabe molestantur,

εἰς αἷμα

L 2 si sput

si spiritum quod extussum carbonibus injectum graue olet, lethale. simulatione itaque nonnunquam utendum medico, precipere hoc loco Hippocrates uidetur, ne scilicet aeger quae a medico aguntur deprehendere queat. Cum enim suspiciosi sint suapte natura aegri ac formidolosi, accuratius non solum uerba & rationationes, sed & gestus, & nutus medicorum obseruant, a cunctis quae uel nutu, uel sermone significarit medicus metuentes. Quamobrem prudentis medici fuerit, quae agro metum allatura putarit, ea simulatione tegere, si lethalia signa, si decretoria mala, si infelicem morbi exitum prospexerit, ea non prodere. ab his enim si perspecta agro sint & cognita, difficilis tolerantia, diffidentia, desperatioque sequi solent. Nec abs re cum fuerit aliud sentire & aliud loqui, ne in desperationem adigatur aeger. Quod prudenter admodum persentiens Damascenus, salutem agro perpetuo promittendam etsi de salute desperemus ipsi, in aphorismis praecipit. Oportet (inquit) te agro salutem promittere semper, nec unquam eum ab spe deponere, etsi ipse desperes: complexio enim animi corporis affectui semper inhaeret. Nec solum salutis aegri causa, si mulare multa ac fingere medicum oportet: sed interdum etiam mendacio uti, interdum etiam fallere, ut ijs artibus salutem consequatur aeger.

74. Meth. Hoc se fecisse olim Galenus publico testimonio astruxit, dum illustri mulieri quae herpetem patiebatur, elanculum scammonium in sero lactis deuorandum obtulit. cum enim grauem circa malleolum herpetem mulier pateretur, qui serpendo ad bubones ascenderat, nec medicamentum soluentis ullum genus praeter serum lactis admitteret, in id scammonium tacite iniecit, non certe ut dolo malo ageret, ut agram falleret, ut noxam inferret, sed ut peruicacia perire uolentem, perire non sineret. quae profecto nisi cautione hac atque arte delusa a Galeno fuisset, in magnum uitae discrimen ingrauescente malo perducta foret. Pari solertia Ioannes Vigonius (ut ad nostrae aetatis professores oratio conuertatur) nodum carnosum Iulij Secundi Pontificis Maximi curasse se testatur. Nam cum omne auxiliorum genus respuere affectus uideretur, in diesque malum longius serpenter cotumaciusque curationi redderetur, (ut in quo curando nequicquam ullis auxilijs proficeretur) nouam quandam inusitatamque medendi rationem Vigonius est meditatus, acceptis ueteribus linamentis coeceptis, addita panis albi mica molliore, & arsenici sublimati ex aquis rosarum & plantaginis excepti momento, ad tertias decoxit aeneo uase, expressisque a liquore linamentis & furno tepente exiccatis, ulcerisque admotis (cum nullis deinceps unguentis ad locum affectum usurum se esset professus) breui summa cum omnium admiratione Pontificem a graui affectu liberauit. Sic sepe puerulis & alioqui morosis hominibus quibusdam, morbo tenetatis, arte prospicimus, dum pro uino granatorum succum, pro aqua medicatam positionem damus. Dum etiam immorigeros eos nec obsequentes nacti sumus, maiora etiam quam sint fingimus esse mala. cur? ut certae & exquisitae uictus rationi imperatisque a medico auxilijs assuescant: ut ea libenter sumant, si non sponte & ductu suo, maioris tamen mali formidine coacti: sic enim faciendum iubet Galenus, idque utile aegris esse censet.

Lib. 2. tract.
codex, cap. 5.

6. Epidemio.
cōm. 13. Sc.
tionis quan-
ta.

Magis

Magis (inquit) laudati interpretes in hanc opinionem deuenerunt, ut decipiendi ægroti causa, ad hoc agendum accessisse Hippocratem dicant: interdum etiam ex his rebus solatium capere ægrotantes, arbitrariq; diligentiores de se ipsis curam habere. Atqui maiora etiam quam sint uicia laborantibus apparere, utile esse tradunt, ut ne medicis tanquam non celeriter ea curantibus irascantur, utq; certæ & exquisitæ pietus rationi obtemperent. Itaq; dolo bono interdum cum ægris agere non solum medico licet, sed planè necessarium sepe numero est: ut non sine magna ratione dictio hæc [ἐν τῇ] in fine citatæ à nobis ex Hippocrate sententiæ posita esse uideatur: deceptione enim ea uox significat. Nam etsi expungendam paritunculam illam ἐν τῇ Galenus sub finem commentarii eius aphorismi statuat. Ego certè his interpretibus, quos ille optimos fuisse Hippocratis interpretes affirmat, assentiendum magis duco, qui in id eam dictionem in serie Hippocratis positam esse arbitrantur, quasi illos interdum decipere utile sit, quod ex deceptione tali eodem modo maius ægri consequantur. Nec uerò mihi placet quæ à Fuchsiō uiro omnium doctissimo hac in parte datur eius uocis interpretatio; cum ea Galeni eodem in commentario assertioni repugnet. Vult enim Fuchsius, in id eam inditam uocem, ut si remedia quæ auri dolenti adhibita sunt nihil commodi ægro attulerint, dolorq; perstiterit, decipere sensum per medicamenta stupefactoria sensumq; obtundentia oportere. Quod remedij genus deceptionem ab Hippocrate nominari censuit. Eius uerba describam, ne quid illi falso apud pinxisse uideri possimus.

Fuchsius notat.

Porro (ait) quod in fine adijcitur, ἐν τῇ id est, deceptio: in eo certè interpretando & explicando nimium sudarunt interpretes. Sed quantum ipse iudicare possum, aliquid hinc desideratur, quod perfectam orationem facere debeat. Erit tamen proculdubio eius particule hic sensus. Si remedia prædicta quæ auri dolenti adhibita sunt, nihil commodi ægro attulerint, dolorq; perseverauerit, tunc decipere sensum per medicamenta stupefactoria, sensumq; obtundentia, qualia sunt opium, mandragora, & hioscyamus conuenit id quod & in colico dolore facere solemus. Hoc genus certè remedij merito Hippocrates deceptionem nominauit.

Hactenus Fuchsi uerba, quæ ille in commentario eius Aphorismi apud pinxit bona fide retulimus. Sed quàm illa uerâ sint, & Galeni sententiæ congruentia, illius hæc in parte iudicium requiro. Siquidem Galenus Aphorismum illum enarrans, hanc ex professo sententiam quæ quorundam Hippocratis interpretum ante Galeni tempora fuit, euertere in totum iis uerbis contendit.

Nec enim de propositis uerbis (ait) illud dicendum est, quod nonnulli probabiliter inuenisse se existimant, doloris mitigationem, dolum uocatum esse putantes, perinde ac non idem sit, & morbosum affectum curare, radicem ueluti eius extirpantes, & dolorem mitigantes obtundere. Porro nonnunquam id ipsum, totum affectum peiorem reddit, quem admodum in intestini laxioris doloribus, antidota ex opio & alterco, & mandragora & styrace composita: ista namq; membra circum refrigerant

tia, ut iterum ab ijsdem causis offendantur, paratiora efficiunt. Sed neq; ob mitigandum dolorem (ut dixi) hæc uox, dolus seu deceptio ascribi potuit, aduersatur enim illi, ut aliquid ipsi exire uidebitur, eo qui ita scripsit indicante, decipiendorum ægrotantium causa ad hanc manuariam operam medicos accedere.

Nihil quicquam profectò hac Galeni interpretatione explicatius, nihil apertius, nihil etiam Fuchsi sententiæ aduersum magis dici excogitariq; potest, qui eorum mentem hoc loco redarguat, quid doloris per stupefacientia uocata sedationem, dolum ac deceptionem esse existimauerant: idq; etiam uoce illa dolus seu deceptio, intellexisse Hippocratem sunt arbitrat: cum id sanè (ut rectè Galenus tradit) deceptio non sit: siquidem ubi auris dolor admotis remedijs ex lana & oleo (ut iubet Hippocrates) non sedatur, planè dolus non est, sed recta curationis uia sensum obtundentia admouisse. sic enim Galenus III. de compositione medicamentorum secundum locos faciendum præcepit. Vrgente (inquit) dolore necessarium est ut sensum obtudentibus stupefacientibusq; utamur, haud aliter quàm in ijs qui colici aut renum, aut in uniuersum cuiuspiam alterius partis uehementi dolore tentantur: non igitur deceptio erit, non proficiantibus mitioribus auxilijs, stupefacientibus uti: neq; id profectò unquam Hippocrates intellexit, ut paulò post Galenus uerissimè explicat, dum inquit, Sed neq; ob mitigandum dolorem (ut dixi) hæc uox dolus seu deceptio ascribi potuit: aduersatur enim illi, [ut aliquid ipsi exire uidebitur] An non ijs uerbis doctissimè atque uerissimè Galenus, uocem eam ~~enarrat~~, non ut doloris mitigationem significaret, ascriptam esse censuit: quòd subsequentijs in serie Hippocratis uerbis repugnaret [ut aliquid ipsi exire uidebitur]. Quin ineptum admodum uidetur uocem eam, deceptio, dolori non potius ægrotanti conuenire: non enim dolor decipi usquam potest, sed qui dolore afficitur æger, dolus enim & deceptio, nunquam in inanitata, sed in ratione prædicta, aut in cætera animantia, quæ & ipsa interdum dolos machinantur, cadere potest. In id certè apostositam uocem eam dolus rectissimè existimandum est, (si tamen ea dictio Hippocratis, non autem subditicia sic) ut ex iniectu lanæ ichoribus auris imbutæ in ignem, quidnam ex aure exisset, deprehendere ex odore possemus. si enim iniectu illo in ignem male oleat quod iniectum est, prauum inde humorem ab aure manasse cõsciendum merito est: sin uerò minus male oleat, minus quoq; malum iudicandum. Quam nos sententiam & ante ex mente nostra Hippocratis fuisse expressimus, & in eo nos minimè delusos aut hallucinatos arbitramur. Sed aliorum ea de re iudicium esto. Non enim ita à me alienus sum, ut mea à me probari magis quàm ab alijs uelim: cum ea mihi planè haud prius probari soleant, quàm sint grauissimo doctissimorum quorumque iudicio accensura probata. Verùm iam absoluerè quod cceptum est enarrationis propositæ ingrediamur: dicamusq; sine ulla nominis ac famæ iactura, sine ulla probitatis ac innocentie macula licere interdum medico salutis ægri causa multa fingere ac dissimulare, fallere etiam ac ueritatem obtegere, ut quod salutis ægri

ægri causa facere instituit, cum ueritate non possit, dolo bono & arte moliatur, nec id quicquam illius prudentiæ, bonitati, sapientiæ, famæ obstare. Siquidem cum ægros plerumque grauibus morbis oppressos ac medicorum iussis parum obtemperantes nanciscamur, qui sese uel uitæ in temperantia, uel medicamentorum neglectu in præceps dedunt, dum neque iustam uictus rationem seruare, nec præscripta à medico in morbi leuationem medicamenta sumere in animum induxerunt: sit profectò, ut nisi illis, sic suæ salutis reluctantibus à medico arte consulatur, dolisque instructis periclitanti ægro ablatione causæ, morbiq; ademptione obuiam
 10 catur; inuito etiam ægro, plerumque de uita ægri atq; salutē sit omnino desperandum. Hinc Galenus in commentario eius partis quam nunc enarramus, maiora fingenda esse quam sint ægrotantibus uitia, utile esse magna sanè ratione astruxit: ut quos uera dicendo seruare non possis, eos minis, terculamentis, & increpationibus, periculique ostensione (nisi medico pareant) serues. Verum hac in re magna mihi cautione atq; prudentia opus esse uidetur, ne aut nimium blandiendo, mitiorem quam reuera sit morbum iactantes, eo tandem grauiore reddito, in ignominia labem incurramus: aut nimium seuerè agendo, inani metu ægrum perterreamus. Itaq; neq; in curando, neq; in prædicando, ne nimium sui fidens me
 10 dicus sit oportet. Siquidem (quod rectè Celsus dixit) etiam spes interdum frustratur, & moritur aliquis de quo medicus securus primò fuit. Quæq; medendi causa reperta sunt, nonnunquam in peius aliquid conuertunt. Neq; illud ignorandum tamen est, in acutis morbis (quod ab Hippocrate proditum est) fallaces magis notas esse & salutis & mortis, Quamobrem idem ipse, nihil perinde medico conducibile meritò est ar
 2. Aphorism. textu 19.
 1. Præfationum.
 bitratus, quam ut prudentem se præstare studeat: talem autem se tum uere præstabit, cum in ueri perspicientia mentem omnem suam fixerit atq; locarit, hoc est, cum de morbi natura, causis, indicijs, iudicationibus ex arte disserere rectè poterit: sed cautione summa adhibita, ne temerè quic
 10 quam, ne non rectè prius perpensum & excogitatum proferat. Vnde illud appositissimè dictum ab Hippocrate legimus, secundo de Prædictionibus libro:

Consulo (inquit) ut quàm prudentissimè medici agant, tum in reliqua arte, tum in huiusmodi prædictionibus: illius probe memores, quod si cui successerit prædictio, is apud ægrotum intelligentia præditum in admiratione fuerit. Si uero quis aberrarit, supra id quod odio habetur, fortasse etiam insanire uidebitur. Quapropter iubeo (subdit) ut tum alias omnes, tum has prædictiones prudenter faciant: Quamquam sanè & audiam & uideam, neq; iudicare rectè homines ea quæ dicuntur ac fiunt in
 49 arte, neq; narrare:

Hæc docta Hippocratis admonitio, cautiore nos, ne calūniam subeamus, facere debet. Itaq; si prudentè & bene tum animo tum disciplinis instructum ægrū nacti simus, uera illi dicere haudquaquā uerebimur, ut de quo metus non sit, ut uera audiēdo perterreatur. si modò modicè id à me dico, & leniter, non acerbè & insolenter fiat. Neq; quicquid futurū omni

no existimarit, ægro prodat, si uerò timidum, (ut plerique omnes, qui Philosophiæ præsidij instituti non sunt, esse solent) tum profectò dissimulare multa ac tegere, ne animum despondeat oportebit, ita enim efficiendum iubet ijs uerbis Galenus,

*Comment. 2. in
6. de Populæ
morbo. Hipp.*

Si prudentem hominem ægrum, eundemq; non timidum esse cognoueris, uera ipsi dicere conaberis, nihil eorum quæ in morbo futura sunt subtrahens, neq; dissimulans; at si stultum atq; timidum, omnia ea quibus ipse meliore animo futurus sit, dicito. Neq; tamen magnopere mentiaris. Quòd si interdum ob extremam laborantis formidinem, ipse uerò tam salutem polliceri coactus fueris, egressus saltem eius curam habentibus, uera dicito. Ipsi quoq; laborantibus, non ut apertè mentientes faciam, salutem polliceri tentato, nisi illud addideris in primis, sanitatem quidem affuturam, omnia ipso rectè agente, & medicorum præceptis obtemperante; ita enim neq; ille animum despondebit, & tu plerumq; uera retuleris. Nam plurimi ex periculosis morbis ægros haud medicis morigerentes necant, quandoquidem perpauca admodum alioqui prorsus mortifera sunt, si neq; aliud quicquam extrinsecum fortuito noxium incidat, neq; ægrotus erret, neq; ministri. Quicumq; enim in periculosis morbis plusquam deceat ægotantes, hilares & bonæ spei plenos reddunt, in multa ipsos mala cōsequuntur: in tristitam sequentibus diebus, cum aut in peius morbus cecidisse uidetur, aut ultra medicorum promissionem producit. Quinetiam plures homines consili perinde ac sine periculo ægroient, medicis non obtemperant.

de Populæ morbo.

*Loc. Galeni
explicatio.*

Ut se gerere debeat aduersus ægros medicus pulchrè hæc serie nos docuit Galenus; ostendens mentiendum quidem quandoq; salutis ægræ causa medico esse, sed non tamen magnopere mentiendum. Quod ut rectissime dictum mihi uidetur, sic illud sanè non omnino probatur, Nihil eorum quæ in morbo futura sunt subtrahendum, neq; dissimulandum ægro, si prudentem eum atq; minimè timidum nacti simus. Nam profectò (ut ego quidem sentio) etsi in optimè constitutum animo, & Philosophiæ præceptis ægotum incidamus, morbumq; in infelicem omnino exitum profecturum cernamus, huic si ista nuntiauerimus, an non magnopere & animo consternabimus, & in eorum perdemus? Tegenda ego certè quidem, quæ ægrum conturbatura sunt censeo; sic enim Celsus iudicauit.

Lib. 3. cap. 3.

Cum uerò semper (ait) ægros securos agere conueniat, ut corpore tantum, non etiã animo laborent: tum præcipuè, ubi cibum sumpserunt. Itaq; si qua sunt quæ exasperatura eorum animos sunt, optimum est; eadem ægotantium notitiã subtrahere. Et alio loco, Vbi grauis metus sine certa tamen desperatione est, indicare necessarijs periclitantis in difficili rem esse, ne si uicta ars malo fuerit, uel ignorasse uel sefellisse uideatur. Sed ut hæc (subdit) prudenti uiro conueniunt, sic rursus histrionis est, paruã rem attollere, quo plus præstitisse uideatur. Obligariq; æquum est confessione promptæ rei: quò curiosius etiã circumspectat, ne quod per se exiguum est, maius curantis negligentia fiat.

Lib. 3. cap. 16.

Constans igitur assertio sit, licere medico pleraque salutis aegroti causa fingere, pleraque dissimulare, polliceri etiam multa, quæ animum in bonam spem deducere ipsa possint: nec id mendacii turpitudinis loco, aut uitij uspiam habendum est. Nam & si, quod Plato inquit, mendacium habere in animo summopere omnes oderunt: idem tamen autor, publicis medicis & rerum publicarum rectoribus, & ducibus, mentiri licere affirmat. 2. de Repub.
3. de Repub.

Dñs (inquit) inutile est mendacium: hominibus autem pro medicamento est utile. Quare (subdit) publicis medicis concedendum, priuatis autem hominibus minimè attingendum. Igitur rempublicam administrantibus, præcipuè si quibus alijs, mentiri licet, uel hostium, uel ciuium causa ad communem ciuitatis utilitatem. Reliquis autem à mendacio abstinentum est.

Nec sanè cum ita uerum dissimulatur, cum fingitur quicquam, doli mali id est. Nam non ad circumueniendum, fallendum, decipiendumque adhibetur, (quod doli mali esse iuris periti uolunt) sed magis ad bene agendum, ad seruandum aegrotum, ad rempublicam liberandam isthæc fiunt.

Dolum enim malum Vlpianus de Seruij sententia. ff. de dolo malo. lib. 4. machinationem quandam definiuit, alterius decipiendi causa, cum aliud agitur & aliud simulatur. Labeo autem dolum malum dixit esse, omnem

Dolus malus
quid

calliditatem, fallaciam, machinationem, ad circumueniendum, fallendum, decipiendum alterum adhibitam. Nec fuit contentus prætor dolum dicere, sed adiecit malum: quoniam ueteres esse bonum dolum dicebant, &

Dolus bonus

pro solertia hoc nomen accipiebant, maximè si aduersus hostem, latronem uel quis machinetur. Hactenus de iurisprudentum sententia, quid dolum malus, quid bonus sit explicauimus. Itaque bonus dolus est, hoc est solertia quædam & prudentia, atque cautio, cum medicus reluctantem aegrum,

Dolus bonus
quid

& inuitum nihilque tale cogitantem, uel secat, uel urit, uel medicamento dato purgat. Ars est mitioribus aspera interdum medicamenta admiscere, cum leuioribus sanari nequicquam morbus potest. Rectum est profes-

cto mendacium, ex quo uel aegro priuatim, uel in uniuersum reipublice salus paratur. Nos igitur ista foeliciter obeuntes, unam tantum ægri salutem & bonam de scipso spem attendentes, interdum pleraque ad ægri commodum fingamus, multa taci prætereamus, in reliquis ueritatem secundum Deum colamus, nos ipsos ab omni prauitate, mendacio, labe purissimos innoxiosque seruemus.

quid

Vinum nouum quale, & qua sui ætate tale indicandum sit. Et unum medium inter uetus & nouum quale Galeno sit usum.

ENARRATIO VII.

V. M. in uindemiæ tempore de uinis condendis atque seruandis, deque uini nouelli natura ac uiribus sermo inter amicos aliquot familiares meos, quos ad ecenam inuitaueram obortus esset, & à me illi ualde contendissent, ut quale id nostris medicis, ac Galeno præsertim uideretur: qua item sui ætate nouum dicendum esset, explicare uellem: non potui eis in eo operam meam

meam negare, in quo me aliquid præstare posse sibi illi de me persuasissent. Itaque incunctanter respondi, Nouella quidem uina non sic Galeno probari; ut quæ tum & excrementosa sint, ægrèq; concoquantur, & imbecilliora quàm ut uino conueniat: & aquosiora habenda censuerit. Ad quàm uerò usq; ætatem noua essent habenda, nihil habere me dixi quod uel ex Galeni, uel Arabum schola expromptum adferre in medium possem. cum ea de re nihil quicquàm esset ab illis proditum. Verum id tantum mihi uideri longè aliter de uinis nouis, deq; antiquis præscos olim quàm nunc nos iudicauisse. cum illi plurimum annorum uina aliqua; uel pro nouis habenda, uel medijs inter noua & uetera existimarint. Nos, unius tantum anni, imo mensium sex, uina nouella appellamus. nec uisquam apud nos uina illa uetera ac generosa (quorum magnus erat apud præscos usus) inueniri. Hæc ut in buccam uenerunt inter pocula & dapæ amicis ut satisfacerem, non meditato sed magis extempore attuli, data fide, me ea tota de re uberiore & accuratiore tractatione, cum præscorum mentem, tum meam etiā in elucidaturum, quod hac enarratione facere institui. Itaq; quale nouellū uinum de Galeni sententia habendum sit, haud sanè difficile fuerit explorare. Is namq; tum V. I. I. Meth. medendi, tum lib. de Boni & mali succi. cibus, abundè id explicauit: si quidem postremo hoc loco nimis recentia uina nec commodè per aluum transire, nec digeri per corpus, nec urinam mouere, nec sanguinis confectioni, nutritioniq; idonea esse sæpe, etiā ut aquam suspensa in uentre manere, ac facillimè coalescere affirmauit V. I. I. uerò Metho. & ægrè ipsa concoqui, & excrementosa esse, fluctuationesq; facere dixit. Auicenna, cui inter Arabes primas merito omnes tribuunt, ita de re hac ex professo disseruit. *lib. 1. cap. 1.* Et tu quidem scias (inquit) quod uinum uetus est uelut medicamentum, pauciq; existit nutrimenti. Nouum uerò uinum, hepar impedit, & ad hepaticam perducit dysenteriam, quod & accendat humores; & uentrem soluat. Ex uinis autem illud melius est, quod inter uetustatem & nouitatem medium est, atq; pellucidum, & ad rubedinem inclinans, boni odoris iucundiq; saporis, quod neq; acré est neq; dulce. Rectissime autem Auicenna uinum uetus instar medicamenti esse dixit; quod corpus immodica sui caliditate alterare magis quàm alere natum sit. Medicamenti autem in eo maximè posita ratio est, auctore Galeno ut alterare nostri corporis substantiam possit, uti alimentum augere, acquirere autem uina uetustate calorem, millies a Galeno dictum est; magis itaq; calefaciendo exsiccandoq; alterare, quàm corporis substantiam alendo augere certum est: ob id pauci ipsum esse alimenti dixit. Sed cur nouum hepar obstruat, hepaticam dysenteriam pariat, humores accendat, & uentrem lubricet, in promptu causa est, quod nondum defæcatum, multitudine facis quàm nondum residem sed poti substantiæ admixtam continet; ob idq; crassius, & permeatu difficilius redditum, hepar merito obstruit & impedit. Accendit autem humores, quod nondum integrè deferbuerit; uina enim cum mustea & in infantia sunt, plurimū feruere solent: natiuo uini calore heterogenias & superfluas partes sequestrante, hepaticam autem dysenteriam parit,

Adu. 1. 1.

Adu. 1. 1.

Adu. 1. 1.

Adu. 1. 1.

Adu. 1. 1.

Adu. 1. 1.

Adu. 1. 1.

Adu. 1. 1.

Adu. 1. 1.

Adu. 1. 1.

Adu. 1. 1.

Adu. 1. 1.

Adu. 1. 1.

Adu. 1. 1.

Adu. 1. 1.

Adu. 1. 1.

Adu. 1. 1.

Adu. 1. 1.

Adu. 1. 1.

Adu. 1. 1.

Adu. 1. 1.

parit, ob eam quam uisceri facit debilitatem, crassicie obstructioneq; sua, succosq; uehementer agitando ac conturbando: uentrem autem mouet, uiscera suæ facis potentia ac nitrositate abstergendo, atq; stimulando, ad excretionem ea proritat, tum flatuum & pituitæ generatione, lubricando item soluit, eoque motu humores conturbans accendere ipsos solet. Dioscorides lib. v. hæc de uino tum nouo tum antiquo scripsit. Vinum an-
 10 nosum neruis & sensibus cæteris officiens quanquam iocundum gustu damnatur ægrotantibus quibus aliquid affectum intus lacepsitum ue sit; innocens sano, si modicum & dilutum sumatur. Nouitium inflat, difficia
 20 le coquitur, somnos graues facit, urinas pellit. Media ætas & hoc & illud incommodum uitabit, ideoq; ad ualitudinem utranq; pertinet. Hactenus Dioscorides, qui uini potestatem atq; ex ætate differentias pulchrè hac serie demonstrauit, qui in tres ipsum ætates disiunxit: ut sit quoddam an-
 nosum & uetus, quoddam nouitium seu nouum, aliud inter hæc ætate medium. In easdem ipsas differentias, & Galenus quoque uina deduxit
 30 I I I I. de Compositione medicamentorum secundum genera. Nouum uinum (inquit) non ingreditur profundum corporis: antiquum uerò acre & mordax est: præstantius igitur quod ætate medium: est autem omnino medium, quod plurimum intra quinque & decem annos consis-
 40 tit. Tres igitur in uino ætates considerandas esse ij autores cõstituerunt, ueterem, nouam, mediam, ut rursus item Galenus commentario suo ad tertium de Ratione uictus acut. circa initium: sed eas tamen temporum & annorum spatijs proprijs non distinxerunt: ad quod enim tempus nouum dici debet uinum, nulpiam expressit Galenus: tantum medium id uinum inter uetus nouumq; esse statuit, quod intra quinque & decem annos consisteret, uti ex paulo antè citato I I I I. de Compositione medicamentorum secundum genera loco probauimus: ut illud uoluisset Galenus sit uisus, medium quidem id censendum uinum, quod intra decem annos sit: uetus quod à decimo ad multos insequentes annos sit duraturum. Vina enim nonnulla ducentorum annorum uisa fuisse Plinius asse-
 50 uerat. At uerò etsi de nouo nihil quicquam conceptis uerbis dixerit Galenus, ex hoc tamen loco quæ illius ea de re mens fuerit colligi non inespissimum potest. Nam cum medium id esse dixerit, quod intra quinque & decem annos sit: apertè item constare puto, id quod intra quinquennale fuerit, nouum ab eo dici: ut ea uina quæ à primo anno in quartum quintumue desinunt, noua esse dicenda existimarit: de quo pronuntiare quicquam, multoque minus, affirmare certè non audeo. Permirum enim mihi uidetur, ea uina quæ tot iam annos à sui ortu abscesserunt, noua esse censenda: cum nouum id propriè dicatur, quod parum à suo initio distat, nec à suo ipsius ortu plurimum discessit. ut nouellas plantas, noua arbuta, nouos fructus dicimus, qui à suo ipsorum prouentu haud ita multum distant, nec diutino tempore constiterunt, exactam perfectionem assecuti. Sic sanè nos uinum illud meritò nouum seu recens atq; nouitium esse statuemus, quod à suo ortu haud multum abest, & musteam illam suam adhuc dulcedinem seruat, nec acrimoniam adhuc nactum est. Quamobrem
 cum

Vinum me-
dium quod.

Lib. 14. Nat.
hist. cap. 4.

Nouum quid
dicatur.

Vini nouum
quod censenda-
rum.

cum & uina illa annorum quinque, nec suæ ipsorum origini proxima sint, & dulcedinem illam musteam iam diu amiserint, acriacq; & mordentia appareant, ut noua dicantur mihi planè persuaderi non potest. Qua sanè in re minimè Aloisio Mundellæ uiro alioqui cum docto in primis, tum uariæ multacq; lectionis, magnacq; uirtute insigniter ornato, assentiri possum, qui libro Epistolarum medicinalium, epistola X I I I, sex annorum uina pro nouis ex mente Galeni habenda dixerit: cum tamen constet ex præcitato Galeni loco ea uina quæ supra annos quinque exceßerint, media esse inter uetera & noua: quòd si media sunt, uti reuera sunt, noua planè esse non possunt. Et si scio ex uinis alia alijs citius inueterari. Est autem intelligere uina citò inueterari autore Galeno I. de Antidotis, ante tempus antiqui uini conditiones assumere: sunt autem eæ, acrimonia & amaritudo. Nostratia profectò uina, præsertim quæ generosa & nobilia sunt, quale Arelatense & Castrì noui uocati, qualia item pleracq; ex Allobrogicis & Galliæ Narbonensis oræ, quæ ad occasum spectat intra annum conditiones has assumunt, & uetera nobis dicuntur. Quin sex exactis à uindemia mensibus, nostratia uina generosa, acuta, ac gustui ualde grata fieri solent: & ex ijs quædam intra trimestre dulcedinem musteam omnem, fecemq; deponunt, tenuia ac pellucida fiunt, acrimoniamq; quandam sibi asciscunt. Itaq; ego nostro & ab omnibus iam obseruato more loquendo, semestre uinum quod clarum, & acutum & generosum esset, non dulce, aut fæce sua infuscatū, dicere antiquum non uerer: non quidem Galeni & priscorum more, sed nostro. Non enim tam insciens sum, quin illud à Galeni sensu alienum non sciam, qui ea tum primum uina uetera dicenda censuerit, quæ decimum exceßerint annum. Nos hoc nostro seculo, tam longis annorum spacijs uina nostratia non metimur: ut qui bibacissimi cum simus, quicquid prouentus è uinifera uite nobis accesserit (etsi copiosus is sæpe feracissimusq; habeatur) intra annum tamen aut paulò plus absumamus: ut in nostra hac ora, neq; ut arbitror in Italia, aut Hispania, trium, quatuor, decemue annorum uina, sed unius tantum, duorumue sit reperire. Quamobrem si de uino nouo ægro cuiuspiam dando, ut minus à uino calefiat (siquidem uina donec recentia sunt, nullatenus calefaciunt, uel Galeni testimonio) mentio incidat, ego sanè more nostro, trium aut quatuor sexue ad summum mensium uinum, pro nouo dare haudquaquam uerebor: non Galeni more, quatuor quinqueue annorum. Quæ ego, tantum abest ut pro nouis habenda censeam, ut uetera maximè statuenda esse iudicem: quòd & annorū multitudinē, longè à suo ortu absint: & acrimoniam iam gustu contraxisse appareat, quæ ueteris uini conditiones à Galeno pronuntiatæ sunt, etsi uetustas non æquè uinis omnibus tribuitur. Nam Phalerum, cui prima uinorum Italiæ nobilitas, tardius cæteris uetustatē concepit: prima eius ætas (ut Hermolaus notauit) à decimo, media, à quintodecimo anno incipit, à uigesimo præ uetustate capiti & neruis noxium. Surrentinum uinum eodem Hermolao autore, à uigesimo quinto anno poculentū efficitur, quoniam macilentum & aridum cum sit, ægrè concoquitur, nec nisi uetustate casti-

gatum

Aloisio Mū
dellæ.Vina citò in-
ueterari quidGenerosa ni-
bit.Lib. de Boni
& malifaci-
cibis.lib. de Anti-
dotis.Cep. 829 sui
corollarj.

gatum utentibus prodest. E Campania propè Cunas Vluanū commensatur, quinto demum anno poculentum & leue, Sabini usum à septimo ad quintumdecimum ætatis annum probabant. Nomentanum à quinto poculentum fieri incipit. His temporum spacijs poculenta fieri uina, & uel inueterascere, uel noua dici uoluit suo in corollario Hermolaus. Nos tam exquisitam ut antea dixi distinctionem non adhibemus, quòd in tantam ætatem uina non seruemus, & pro regionis quam incolimus natura ac more, sic uina aut uetera aut noua dicenda censemus. Vetera quidem, ubi dulcedinem, feruorem, sæculentiamq; amiserint, & pro his acrimoniam, claritatē cum grato sapore acquisuerint: Noua uerò, ubi mustea dulcia, impura, sæculenta, feruentiaq; extiterint, quæ omnino non ægris modò, sed & sanis quoq; sunt uel Galeni consilio fugienda.

7. meth. et lib.
de Boni et
mali succi ci-
bit.

Explicatio cuiusdam loci Auicennæ Fœ sexta Quarti, de morsu uiperæ.

ENARRATIO VIII.

CUM de reptilium morsu nonnulla tacitus meditarer, quæ postea in lucem dare bene culta possem: in idq; multorum qui ea de rescripserunt sensa peruestigare, in eum tandem incidi Auicennæ locum, qui uel deprauatus, uel certè dissimillimus mihi sit uisus. Is locus est, Fœ sexta quarti, tractatus tertij, cap. XXXIII, de curatione morsus uiperarum. Quam ille methodum tractans, scrupum lectoribus magnum iniecit, uel quod magis suspicor, illius interpretis cimærias tenebras nobis offudisse uidetur: sic enim inquit:

Considera radices communes in curatione: deinde fortior curatio est properare ad theriacam de uiperis. Et cum tardatur tunc possibile est ut conferat theriaca multotiens, & possibile est ut non conferat. Nocuentum autem instrumenti ueneni non est malum, quoniam natura est quæ utitur instrumentis. Rei uerò extraneæ non est possibile ut utatur eis, nisi accidat commotio amborum simul.

Hæc Auicennæ series quæ difficultatem in se aut obscuritatem potius quamdam continere mihi uidetur: hanc nos pro uiribus elucidare conabimur. Considerandas porro esse in curatione morsus uiperarum radices communes, id quidem ut uerissimum, sic sanè intellectu facillimum, sunt autem communia in omni ueneno epoto, seu plantarum, seu mineralium, seu tandem animantium uirus ei aculantium sit, ut confestim uomitus procuretur, aqua tepida, oleo, butyro uel multo ingesto, lactis deinde haustu, ueneni acrimoniam retundere. Clysterijs item & soluentibus medicamentis excretoriam facultatem proritare, Antidota mox exhibere, uigiliam motumq; potius quàm somnum & quietem imperare, hisce enim auxilijs ueneni quicquid conceptum est foras exhauritur, priusquam inualescat. Aduersus autem omnem animalis ictum quod uenenum uibrat, oris suggestio conuenit, cucurbitularum cum cutis scarificatione admotio. Hæc uenenorum in commune remedia à Galeno, Paulo, Dioscoride atq; medis

Loci difficultis
Auicennæ ex-
plicatio.

Venenorum cu-
randorum ra-
tiones lib. 5.
Galen. lib. de
Theriaca, &
de Antidotis,
Paulus lib. 5.
cap. 1. & 2.
Diosco. lib. 6.
pluribus co-
pitibus.

cis omnibus deprompta, quæ hic Auicenna radices in curatione ueneni communes uocat, easq; obseruandas iubet: præsertim quæ de uomitu & soluta aluo dicta sunt. Dein ad antidotum ex uiperis, quam theriacem nuncupamus properandum consulit, quod hæc cæteris ad omnem ueneni uim maximè præstet: si uera sunt quæ de ea Galenus libris ad Pisonem & Pamphilianum scriptis, libro itém de antidotis secundo prodidit: meritò igitur à citato uomitu ad theriacem properandum censuit. Cur autem properandum? quod si mora fiat, inualescatq; uenenum, nihil quicquam sit profuturus illius usus. Ob id rectè dixit, fieri posse ut conferat tardius exhibita: fieri item posse ut non conferat. Si enim & laborantis imbecilla natura, & ueneni uis magna, & auctior hausta quantitas fuerit: parum profectò commodi sit theriaces antidotum allaturum, etiam in tempore datum. At ubi contrà se habuerint omnia, ut ueneni uis imbecilla, hominis uerò facultas ualida fuerit, prodesse tum certè etiam tardius exhibitum poterit. Sed quod sequitur implicatius est, quàm ut enodari commodè possit. Nocumentum (inquit) instrumenti ueneni non est malum, quoniam natura est quæ utitur instrumentis. Quid instrumentum ueneni hac parte Auicennæ interpretis uocet, si rectè pars hæc uersa ab eodem sit, difficile est diuinare. Non enim instrumento ullo uenenum ad sui noxam inferendam, sed semetipso utitur: sed quantum quidem mihi penitus hæc contemplanti, coniectura assequi datur, existimo hic instrumenti uoce qualitatem unam quampiam, non abditam quidem illam & occultam, sed elementariam & patentem intelligi: nempe caliditatem, aut frigiditatem, quibus ceu instrumentis uenenum suam in corpore celerius, aut tardius exercet noxam: ac proinde rectissimè dixisse hoc loco Auicenna mihi est uisus, Nocumentum instrumenti ueneni non esse malum: hoc est, eam noxam quæ à caliditate uel frigiditate ueneno coniuncta proccedit, si ad eam quæ à tota ipsius substantia prouenit conferatur, malam perinde ut hæc est, non esse habendam. Alterare quidem caliditas aut frigiditas ueneno coniuncta suapte natura potest, & interdum etiam ubi extrema fuerit, necare: uerùm tota ui atq; substantia corpori aduersa perire non potest, sed tantum qualitatis excessu, ac proinde malam æquè non esse atq; illam. Est enim caliditas ueluti uehiculum quoddam quo celerius se uis ueneni in corpus insinuet: frigiditas uerò, & si uehiculum dici iure non potest, certè ut concreascit in corpore sanguis, ut extinguatur citò natius calor ac præfocetur ipsa efficit: ac proinde instrumenta quasi quædam ueneni iure hæc dici possunt: hoc est, adminicula quædam, quibus ueneni uis sese exerat ipsa. Ostendere autem uolens instrumenta hæc mala non esse, à naturæ ductu ostensionem suam assumit, Natura (inquit) instrumentis utitur: hoc est, quemadmodum naturam functiones suas obire instrumentorum adminiculo uidemus, sic & uenena: ut enim partes quibus munia corporis exercentur, instrumenta uocamus: (est enim definiens. i. Meth. Galeno, instrumentum animalis pars quæ perfectam edere actionem ipsa possit) sic qualitates eas, quibus uenenum uim suam exercit, instrumenta similitudine quædam dicere poterimus. Reliquum porro

Veneni instrumentaque
dici queant.

porro sermonis excutiamus. Rei uero extraneæ (subdit) non est possibi-
 le ut utatur eis, nisi accidat commotio amborum simul. Aenigma planè po-
 tius quàm medica oratio hæc esse uidetur. Cur enim res extraneæ, hoc est,
 quæ à natura diuerse sunt, ut ars, & quæ à uoluntate prodeunt instru-
 mentis perinde ac natura non utantur; ars quidem perpetuò: & quæ item
 defectu fiunt, omnia medijs quibusdam ad finem ducentibus (quæ instru-
 mentorum uice sint) exercentur. Sed huius partis abditior est sensus, &
 ad rem medicam pertinens magis: nempe rem quamlibet à natura alie-
 nam, siue ea res medicamentum, siue uenenum, seu etiam alimentum sit,
 10 suis instrumentis uti non posse, nisi commotione amborum simul; hoc
 est, naturæ, & rei à natura alienæ. Nunquam enim uel medicamentum
 corpus alterabit, qualitatibus alteratricibus suis, uel uenenum corporis
 substantiam euerteret, uel alimentum augebit, priusquam isthæc uel naturæ
 fuerint exagitata, commota, & in actum deducta: nisi enim piper à natu-
 ra in actum ducatur, ab ea calfactionis suæ principium ducens, nunquam
 herclè calefaciet corpus; nisi item cicuta in partes minimas uel naturæ de-
 ducta in corpus feratur, uim nunquam suam lethalem exeret: nec panis,
 aliudue alimenti genus corpus fouebit: ambo itaque hæc, naturam in-
 quam, & rem alienam, hoc est medicamentum, uenenum, aut alimentum
 20 concurrere oportet, ut actio ab ijs manans proferatur. ut fufissimè Gale-
 nus III. de Simplicium facultatibus capitibus XV II. & XIX. expres-
 sit. Atq; hunc ego partis huius germanum esse sensum existimo, nisi quis
 acutius perspicuus subtiliorem inueniat. Difficultatis porro huius cul-
 pam non tam in autorem, quàm in autoris interpretem retorquere opor-
 tet: qui quæ ille purè ac luculenter sua lingua loquens scripsit, hic (ut quis
 dem rectè consiciendum est) uel punicæ linguae imperitia, è qua hæc
 transtulit, uel ignorance designatarum rerum, tortuose, perplexè, obs-
 cureq; hæc sit interpretatus. Quo sanè uitio laborare plerisq; in locis cer-
 nitur. ut de eò quem interpretatur autorem, malam plerisq; dedisse opinio-
 nem, calumniandiq; ansam sit uisus. Sed hic imperitorum interpretum
 30 mos est. Nos uero autoris sensa ac dignitatem magis, quàm interpretum
 inscitiam spectemus.

*An in nephretico dolore & lapidis aut uesicæ aut renum curatione, cum sol-
 uentibus medicamentis, quod nonnulli facere solent, sint admiscenda ureti-
 ca, & lapidem frangentia.*

ENARRATIO IX.

40

V O S D A M. non dilutæ autoritatis ac famæ medicos an-
 maduerti, in curatione atq; etiani præcautione nephritici
 morbi, medicamenta soluentia languentibus dare, quibus
 cum deductionis ad affectum locum gratia, ut ipsi quidem
 sentiunt, uretica multa, & lapidem etiam frangentia sint ad-
 mixta, ut eadem opera, & aluo deduci noxi humores, & lotium prori-
 tari, & comminui calculus possit. Quamobrem longas & ex multis com-

positas medicamentorum descriptiones contexunt, nihil non simplicium ingerentes. Medicamentum enim quoddam in id principi cuidam uiro conscriptum à medico uidi, in quo unà cum agarico, scammonio, rhacomate, & culco, semina uretica serè omnia, & lapidem frangentia confusa erant, atq; immista. Inerāt enim ex seminibus dauici, apij, smyrnij, aneli, lithospermi, saxifragiæ, & quæ frigida maiora uocātur semina: ex lapideis comminuentibus non pauca, nempe lapis spongiæ, & qui puluis ductis, & liron tripon à medicinam facitiantibus, in id parantur: isthæc omnia ex zaccaro liquato excepta in electuarij formam composita erant, ex quò laborantem per menses singulos, ad præcautionem ad semunciam sumere iubebat. Quæ sanè medendi ratio cum & priscorum placitis ualde mihi aduersa esset uisa, ac ided mihi minus probata, & ægrotis noxiam essem arbitratus, facere non potui quin ea de re consultus non recta responderem: atq; de scripto traderem, quæ & ueterum sententijs maximè congruentia, & morbo aut curando, aut præcauendo ualde idonea uisa essent. Dico igitur in curando aut præcauendo nephritico morbo: eo præsertim qui à calculo proueniat, medicamenta huiusmodi nec idonea esse, sed magis profectò noxia: nec ueteribus unquam medicis, seu Græcis, seu Arabibus, seu etiam Latinis usurpata: illudq; adijcio, præter rationem, contra etiam omnem methodum talia parari medicamēta. Quod nos tum firmis rationibus, tum ueterū sententijs sumus ostensuri. Curando itaq; nephritico morbo eiusmodi medicamenta quæ supra diximus, ex soluentibus simul & urinam cientibus mixta minime idonea esse, ex illo Hippocratis præcepto euidentissimum esse puto, quò is à tentata fluxione parte quàm longissimè auertere, non ad ipsam trahere oportere præcepit. Quamobrem cum renes eo in affectu multa & onerosa impacta materia graues (si quidem illud item ab eodem autore rectissimè dictū est in renem dolor grauis) fluxionem sustineant, ab eis quàm longissimè auertere, non ad eos trahere humorum molem oportebit, si Hippocratis iussis sumus obtemperaturi. At uerò quæ ex talibus constant ureticis & urinam cientibus, uehementer attenuando, meatus referando, fundendo etiam & serosum sanguinem segregando, tum etiam humorum crassiciem incidendo, ad partem affectam humorū copiam trahunt: (hisce autem dotibus prædita esse oportere uretica medicamenta exactè Galenus quinti Simplicium, cap. X I I I. monstrauit) non igitur erit eorum usus aut in curando aut prohibendo morbo idoneus. Idoneum enim id dicitur, quod in curando morbo uice auxiliij est. Intercedens enim materia quæuis summo uendo morbo commoda auxiliium Galeno I I. Meth. dicitur. Nam quæ proficit materia, quo tempore iuuat, ea profectò auxiliij nomen meruit. Quo fit, ut cum huiusmodi medicamenta in nephritico morbo seu arcendo seu curando adhibita, humorum copiam ad affectam partem regrant, non ab ea repellant, & in contrarium ducant: fit inquam, ut obliant lasedantq; uehementer, non autem prosint: quare nec auxilia dici merebuntur, nec à medicis præscribi iure poterunt. Siquidem & illud Hippocratis est medicos admonētis, ne à suo ipsorum officio desint, Te (inquit) ad hoc exerceto,

6. Epidemio.
textu 2. C. 3.

Idoneū quid.

Auxiliū quid.

1. Epidemio-
rum.

exerceto, morbis ut proſis, aut ne quid noceas. Quem locum enarrans Galenus, debere id ſpectare in primis medicum dixit, ut ægris commodet ſim-
 minus, ut certè ne incommodet. Quamobrem omni ſibi cautione atque
 ſtudio anteuertendum duxit, ut ſi quando magnum aliquod & inſigne æs-
 gro auxilium afferret, ante apud ſe perſpiceret, non ſolum quantum pro-
 futurus eo auxilio eſſet, ſed etiam ne quid læderet. Nec quicquã unquam
 ita apud ſe inſtituiſſe, quin prius periculum feciſſet, ne quid ſi uotum non
 obtineret ægrum offenderet. Hæc profeſſo Galeni eo loco uerba ſunt.
 Conſtare igitur hæc ratione puto talia medicamenta in auxiliorum albo
 10 reponenda non eſſe, atq; ob id noxia cenſenda. Quod enim exhibitum
 homini malum affert; ex cauſis ſit morbiſicis, ut cùm prodeſt ex ſanis: ita
 ſtatuente x i, Meth. medendi Galeno. Adde quod Galenus libr. Quos
 purgare oportet, id maxime in medicamentorum ſoluentium miſtione
 cauendum duxit, ut commiſta ſibi inuicem medicamenta conſentiant, ne
 que ulla in re diſcrepent. Diſcrepare autem dixit, non cùm hoc bilim, il-
 lud pituitam trahit: (utræq; enim pari modo euacuationem procurant)
 uerùm ſi hoc celeriter, illud tardius ab aſſumptione purgare incipit. Ita
 namq; (ſubdit) inæqualiter euacuatio celebratur; quamuis ſimul accepta
 ſint. Cùm itaq; Galenus in eodem medicamento genere diſcrepantiã ad-
 20 modum uereatur, ne unum celerius, tardius aliud opus ſuum moliat: (cùm ſint tamen ſoluentia omnia) quid de eo ſit compoſito medicamen-
 to exiſtimaturus, in quo ſimul & totum corpus per aluum purgantia, &
 urinam cientia inſint? Quæ quæſo maior uſpiciã diſcrepantiã, quàm ſol-
 uentis ſimul & urinam prouocantis medicamenti? alterum enim corpo-
 ris ſuccos totius ſubſtantie ſimilitudine trahit; & in uenas rapit, indeq;
 excretoriæ facultatis ui atq; potentia per uentrem educit: alterum non
 ſimilitudine ſubſtantie, ſed caliditate immodica, & acrimonia quadam,
 non in uentrem, ſed in renes atq; ueſicam pertrahit, attenuatis humoribus,
 fuſo ſecretoq; ſeroſo ſanguine. Varijs itaq; tum corpus ſiſq; maxime
 30 contrarijs motionibus agitur, ſolvente medicamento ad profunda cor-
 poris: urinam cientem, ad extima humores euocantem: Vnde his ambobus
 humores uehementer affatimq; commouētibus, neceſſum eſt & magnam
 in corpore toto perturbationem, & in humoribus attractum, & ad par-
 tem affectã illapſum defluxionemq; fieri. Quod pulchrè animaduertens
 Auicenna, ſoluens medicamentum in huiusmodi affectu cauendum ſum-
 mopere duxit. Et non eſt (inquit) ſemita ad adminiſtrandum cathartici-
 cum: ipſum enim lædit & nocet, per illud quod deſcendere facit. Nec in
 ſoluendo idem autor ad fortiora quàm ſint ea quæ leniendo & lubrican-
 do non delectu attrahendo euacuant, progredi audit: ſiſquam tantum
 40 Aegyptiam (quam hodie caſſiam ſiſtulare dicimus) ex oleo amygdalarum
 dulciũ exhibens. Sed nec ipſe ſolum, uerùm nec Arabum quiſquam,
 non certè Raviſius, non Serapio, non Halyabbas, tale quid præſcribere au-
 dent. Sed quid Arabas recenſeo? An Græcos medicos, à quibus rectè me-
 dendi uia ad omnes demanauit, tale quid unquam attentariſſe legimus? Ga-
 lenum, Paulum, Aëtium, nunquam ſoluentibus uretica miſcuiffiſſe, in ne-

et ordi. lin. q
 nia. x. cap. 17.
 A. p. 1111

Ex 3. de Sim-
 pli. ſi. cap. 17.

Ex 3. de Sim-
 pli. ſi. cap. 12.

En 11. terrij
 trac. 1. cap. 19.

nephritico arcendo dolore scimus: cuius sanè tractandi mali methodum docens Galenus libro de Medicamentis secundum locos X. cap. 1. Quæ calculosis auxiliantur, unica tantum facultate indigere, quæ secare & extergere cum manifesta caliditate queant, meritò asseueravit. Nec in his quæ tam multa ille & luculèta ex Andromacho, Asclepiade, Archigene, in id morbi descripsit medicamenta, discrepantiam hanc cõpositionemq; ex soluentibus cum ureticiis uspiam est inuenire: sicuti neq; apud reliquos quos modo citauimus auctores. Quorsum hæc? Illud inquam ut intelligamus, medicamenta istiusmodi non solum salutaria & idonea morbo nephritico esse, sed ne ueteribus quidē, non Punicis auctoribus, non Græcis, non deniq; Latinis usurpata: quod secundo loco dicturos nos sub enarrationis initium receperamus.

Supere est ut contra rectam methodum talia esse constructa medicamenta (quod postremò dicturos nos polliciti sumus) ostendamus. Quod ut commodè fieri queat, quænam sit eius morbi recta curandi aut præcauendi ratio docendum prius nobis erit. Prius autem præcauendi morbi rationes, quam eius curandi trademus. Præcautionem hanc pulchrè Paulus & Aëtius præ cæteris persecuti esse mihi uidentur. Arcent (inquit Paulus) creationem calculi primum quidem cibaria non improbi succi & moderata, mox etiam exercitationes, & insolentior leguminum omne genus, frumentaceorumq; usus. Casei item & lactis, quæq; inde parantur obsoniorum: Vini adhæc atrii & carniū abundantia: & ut semel omnia complectar, omnium quæ crassum generant succum, quæq; admodum calidæ sunt potestatis & acriæ, hydrogarorum inquam atq; conditorum & id genus aliorum abstinentia. Haud enim hæc modò nondum natos calculos concrelescere prohibent, sed iam ortos etiam comminuere aut excernere possunt. Bibant uerò oxymeli adiecto aliquo ex simplicioribus, quæ lotij proritandi uim obtinent, puta adianti, apij, graminis decocto. Quod si prauorum humorum copia premantur, sanguinis detractione, seu alui deiectione euacuentur. Hæc Pauli de cauendo nephritico morbo ratio, quam paulò fusiùs Aëtius persecutus fuisse uidetur. Maximi (inquit) ad lapidis generationem præcauendam momenti, moderatus cibus & bonæ concoctiones existunt, satietates enim & cruditates, non solum exasperant morbum, sed etiam quum non sit, generant. Quare ægros admonere oportet, ut à cocna sæpe uomant, & absinthium assiduè bibant, & per tempus certum conuenienti temperaturæ ipsorum, purgatio phar-
maco se per uentrem purgent. Cibos autem deligant, è quibus neq; satietates, neq; cruditates contingant: urinam etiam cientibus utantur. Oportet autem (paucis interpositis subdit) ipsam etiam aquam per omnem uictum purissimam esse & percolatam, uinum item tenue, album, urinam ciens. Exercitamentis uerò utendum est mediocribus. Hactenus Aëtius. Non dubium igitur quin in præcauendo morbo renali eo qui à calculo proueniat, & cautissima sit uictus ratione ne calculi generetur utendum: & purgationi, ne succorum uitiosorum redundet in corpore nimietas, assuescendum: post quam, probè à malis humoribus purgato corpore, urinam

Paul. libro 3.
cap. 43. Aëtii.
lib. 11. cap. 6.

Paul. libro 3.
cap. 43. Aëtii.
lib. 11. cap. 6.

Paul. libro 3.
cap. 43. Aëtii.
lib. 11. cap. 6.

urinam cientia sint propinanda, ut præfati auctores dixerunt. Sed in hac ipsa urinam cientium medicamentorum exhibitione, magna esse cautione, & singulari quadam prudentia utendum ducō: ne aut nimis crebro hæc, sed per congrua temporum intervalla, nec uehementia aut fortia sumantur: ac proinde Paulus loco suprà citato, de eo nos admonens, pulchrè illud dixisse uidetur, ut ex urinam cientibus simpliciora eligantur: hoc est ea, quæ uehementer proritare lotium non queunt, sed modicè id faciunt: quo in censu adianti, apij, & graminis decoctum uoluit esse. Quod item ante
 10 urinamq; proritantia auxilia descripsisset, ab ijs tamen cauendum sanitatis tempore sapientissimè monuit. Non oportet (ait) his auxilijs infirmus utatur cum sine dolore est, ne distemperata inueniantur renum loca. Recta profectò & salutaris Alexandri monitio, qui cum probè perspiceret uretica hæc & urinam cientia, corporis succos sua potentia, quam uehementem sanè atq; acrem habent, fundere, liquare, attenuare, meatustq; insarctos aperire: ueritus nimirum est, ne ab horum crebro usu per bonæ ualitudinis tempus in renes fluxio incumberet: liquatis nimirum, fufis, attractisq; in urinaris meatus corporis succis. Ego profectò calculosos non sanè paucos uidisse me profiteri possum; ab ureticorum usu per se
 20 cundam ualitudinem, ne à calculo tentarentur præcauentes, in renum inflammationem, ulceratq; incidisse, tandemq; miserè periisse. Sed hæc de præcautione abundè dicta sint. Illud de curatione, scopos eos medico esse præcipuè obseruandos, qui ab Auicenna in eius morbi curatione exactè enumerantur atq; dispositi sunt. Eius autem uerba quæ ille **Fen xvi** **tertij tractatus secundi capite decimo octauo** scripsit appingam:

Intentiones quidem quas medici in curatione lapidis intendunt, sunt abscissio materiei eius, & prohibitio generationis ipsius, cum abscissione causæ, & rectificatio eius. Deinde mundificatio & comminutio ipsius, & fractio eius, & compressio ipsius, & eradicatio eius ex suo suspensorio
 30 cum medicinis quæ illud efficiunt; deinde eius extractio, & subtiliatio in ipso, & ordine eius: & illud completur cum medicinis prouocatiuis, aut cum foris admotis. Deinde est regimen sedans illud quod sequitur de doloribus, & cætera quæ sequuntur.

Ex hac uerborum serie colligere est, hos esse in curatione scopos habendos, ut primum mollientibus aluum medicamentis, & leniter soluentibus corporis excrementa ducantur. Nam à uehementibus deiectorijs abstinendum idem autor eodem loco hortatur: quod commodè fiet tum lenibus clysterijs, tum lenientibus pharmacis, quales siliqua Aegyptia, mel Aëreum, Resina terebinthina, prunorū, mixorū & passularum cum
 40 Glycyrrhizæ radice decoctum, & huiusmodi talium habentur. liberato ab excrementis corpore, uelalui ductione, uel (quod præstantissimum est) uomitu, doloris sedationi per foras, linitiones, cataplasmata, inessus, & anodyna etiam interdum assumpta, si dolor urgeat intendendū. Tum uerò lapidis attritioni, & arenularum excretioni atq; urinæ proritationi, per ea quæ commodè præstare id possunt intendendum: tutò enim tum

Explicatio lo
 ci Auicenne.

dari hæc possunt, sed seorsim: hoc est, soluentibus non admixta: nunquam enim lapides atterentia & uehementer urinam cientia; soluentibus medicamentis admixta fuisse ab ullo autore legimus, ut eorum præscripta legentibus euidentissimum fieri potest. Nec tamen cum id dico, ita accipi uelim, quasi in medicamentorum compositionibus: quæ ad soluendam humorum prauitatem, eo in morbo exhibetur admisceri ea non debeant, quæ modicè medicamenti uim ad affectam partem deducant, qualia sunt Glycyrrhizæ aut adianti decoctum, & huius generis multa. Nam Aui-
cenna calsiam fistularem ex oleo amygdalino & succo uisoso, qui sit a
succis diureticis propinandam censet: per succum uisicosum (ut arbitror) 20
infusa uel decocta diureticorum intelligens, quod medicinam factitantes imitari solent, ex decocto adianti, graminis, glycyrrhizæ & similium solu-
uentia medicamenta excipientes, ac propinantes: sed si quis ea cum fortis-
ter urinam cientibus admisceat, magnum profectò ægris incommodum
sit allaturus. Quamobrem cum ex ureticorum fortium cum soluentibus
medicamentis admixtione, si ex eorum albo soluentia fuerint, quæ astran-
hendo & delectu euacuât, magna humorum agitatio magnus ad partem
affectam delapsus fiat, indeq; maior affectæ parti imbecillitas sequatur,
constat profectò amethodicam & præter rationem factam esse talium
medicamentorum constructionem, eorumq; usum multò periculosissi- 20
mum esse. Nec est quod quisquam sententiam hanc meam Aëtij præscri-
pto quodam euertere se posse confidat, qui in antidoto Iuliani Diaconi,
ad calculosos agaricum, castorio, acoro, ammio, calsiæ lignæ scilicet,
amomo, sarxiphago, capparis cortici, radici panacis, calaminthæ, serpil-
lo, petroselino coagulatoq; leporis ex melle miscuerit. Nam nec agaricus
ex uehementer soluentibus est, nec in tantula dosi quanta in uniuerso an-
tidoto constat, (uncia enim tantum illius in antidoto apponitur) ma-
gnam uacuationem moliri potest, & magis profectò ut apperrens & des-
obstruens, quàm ut soluens & agitans in antidoto admiscetur, ut ex ipsius
serie intueri licet. Nos itaq; ei quam supra attulimus methodo insisten- 30
tes, calculosos rectis præsidijs, non nocituris feliciter curamus, nec deie-
ctorijs uehementioribus urinamq; cientibus proritemus.

*De melancholico temperamento & habitu, ex Galeni sententia: cur & Me-
lancholici ab Aristotele ingeniosi sint dicti: & ingeniosum esse proprie quid
sit. Et an in reliquis hominum temperamentis uii in Melancholico ingenio-
sos sit inuenire.*

ENARRATIO X.

DE Melancholico corporis temperamento atq; habitu, cum 40
in meis ad Galenum commentarijs, quos in libros de Mor-
bis & symptomatis dudum antea edideram, tractaturum
me in ijs quos parabam Enarrationū medicinalium libris
essem bona fide pollicitus, fidei meæ deesse omnino nolui:
ut si qua in re lectorem iuuare rei abstrusioris, nec satis adhuc exploratæ,
narrat

narratione possem, id illi per me fraudi ne esset. Itaque cum à melancholico temperamento tam magna eaque admirabilia promanare ex Platone, Aristotele, Galenoque omnis Philosophiae principibus didicissem: nec satis quale illud temperamentum Galeno uideretur, qualique corporis habitu eo temperamento praediti essent, exploratum habere: uolui sanè de Galeni sententia, isthac expromere, & ad communem hominum utilitatem (si quibus fortè mea hæc magnis laboribus meditata usui esse possint) in lucem dare. Exordiemur autem ab eo principio quod omnibus ex æquo tum philosophis, tum medicis receptum est: nempe, Animalia corpora ex calidi, frigidi, sicci, humidique mixtura constare: quod ipsum Hippocrates, & Galenus libro de Elementis, àque temperamentis prodidere. Ex hac autem qualitatum elementarium mixtura, nouem confici temperaturarum genera. & id ipsum quoque à Galeno proditum est, atque inter hæc unam exactè mediam quam temperatam uocant: reliquas à uiscente appellationem sortitas, ut sit quædam calida tantum, frigida alia, humida, aut sicca: & per coniugationem calida & humida quædam sit, calida & sicca alia, frigida item & humida, frigida & sicca. Hæc in uniuersum temperamentorum genera: atque differentiae, quibus inter se distare corpora proditum est. Quæ calido & humido temperamento constant animalia, ea quidem & sanguine copiosiore, & quadrato magis corpore ac musculofo, probèque compacto: molli tamen, & foelicibus naturæ functionibus conspicua dotataque cernuntur. quod nimirum calido & humido præcipuis uitæ nostræ adminiculis abundant: si quidem calidum & humidum uitæ nostræ principia esse Aristoteli atque Galeno dicuntur. Quæ uerò calido & sicco temperamento prædita sunt, ea quidem sicciora euadunt, gracilioraque: multo quidem sed feruenti, acri, tenuique sanguine cui multa bilis sit admixta abundant: unde est illud Celsi, In crassioribus caro, in tenuioribus sanguis magis abundat: hirsuta demum, calida, & dura, pinguedineque priuata corpora habent, & in iram prona feruntur, laboribus & citatis motionibus ualde idonea. At uerò frigida & humida temperies, glabrum efficit corpus, album, molle, crassum, deses, nec ita obeundis actionibus aptum. Sequitur extrema omnium, eaque principijs uitæ aduersa, frigida & sicca temperies, qua qui præditi sunt, natura durum ac tenue, glabrumque corpus habent, tangentibus quidem frigidum, sed modica per carnes pinguedine interlitum. Vbi uerò calida & sicca temperatura, labente & inclinata ætate in frigidum & siccum labitur habitum: tunc hi graciles fiunt, & duri, atque atra bilis in eis dominatur. & ob id nigri simul & hirsuti euadunt: atque hi magna ex parte uenis tumidi apparent, uel Aristotelis testimonio x x x. Problematum, problemate 1. Verum num hi sint quos uerè melancholicos dicimus, quosque ingeniosos esse tum Plato, tum Aristoteles affirmarunt: id sanè est quod à nobis hic de Galeni mente explicandum assumitur. Sed unde tantæ explicandæ rei initia duceamus? aut quæ fulcimenta tantæ extruendæ moli subijciemus? Ab omnium certè bonorum in medicina autore & duce Galeno: qui non solum ad fundamenta iacienda, sed & ad omnem substructionem erigendam

Animalia
constare

calido & humido
temperamento
constant animalia

Aristo. lib. de
Longi. et bre
uit. uite. ca. 2.
Gals. Apbo.
cōm. 1. 5. 7.
pluries alibi.

in I
solym

Plato tum in
Theæto de
scientia: tum
in Phædro de
pulchro.
Aristotel. 30.
Problematum.
proble. 1.

dam

dam copiosam nobis materiem præbebit. Duo itaque mihi penitus hæc contemplanti, Galenus melancholicorum genera cum secundo de Temperamentis libro, tum in Arte medicinali, constituere uidetur: si quis ea quæ illis locis dicuntur rectè perpendat, nec obliquè interpretetur. Eos

a. de Tèper.

enim reprehendens Galenus, qui non rectè ab una quapiam particula de totius corporis temperie iudicabant, varijs docet exemplis, neque ab una quapiam parte, neque ab excrementis in toto redundantibus, de uniuersi corporis temperatura iudicium ferri debere: cum aliud sæpenumero excrementa in toto redundantia iudicent, aliud ipsa membrorum substantia.

5. & 6. de Sa
nit. tuæ.

Siquidem senes natura siccæ cum sint, excrementis humidæ habentur: perinde ac melancholici, qui natura siccæ cum sint, ab excrementis tamen pituitosi dicuntur. Neque si cuiuspiam animantis cutis sicca sit, confestim uniuersum animantis corpus tale censi debere, ut in ostreis, & testaceis, & malacostratis uocatis, hoc est quæ molli testa teguntur idem docet. Ostrearum enim cutis siccissima, totum corpus humidissimum est: ueluti etiam marinæ locustæ, gammari, & cancri, cutem quidem siccissimam, reliquum omne corpus humidissimum habent, & succi mollioribus carnis plenum. Ex ipso itaque totius habitu iudicare, non ex partibus oportet, aut excrementis.

Duo apud
Galenū me-
lancholicorū
temperamen-
torū genera.

Vnum porro melancholicorum genus Galenus facit, quod quidem ab initio frigidum siccumque esse uult, non utique ex permutatione. Aliud quod ex habitus mutatione tale sit effectum, Quod in priore ordine fuerit, ab excrementis pituitosum nec uerè melancholicum esse censendum contendit Galenus. Quod in secundo uerò ordine positum sit, hoc est ex permutatione melancholicum effectum, id uerè melancholicum esse statuit. Eius ipsissima uerba, quæ de hac re sub finem secundi de Temperamentis scripsit appingam.

Ch. de Tèper.
lib. 2. cap. 1.
et 2. et 3.
et 4. et 5.
et 6. et 7.
et 8. et 9.
et 10. et 11.
et 12. et 13.

Non est (inquit) quod opinentur, tanquam corpus siccum est, itidem excrementum quoque siccum esse. Etenim si quis ab initio siccior frigidioreque temperamento statim fuit, is non melancholicus est, sed utique ab excrementis pituitosus. Quod si ex habitus mutatione frigidus siccusque est redditus, necessariò hic talis iam etiam melancholicus est. Verbi gratia: Si quis ante calidus & siccus ex sanguine urendo plurimam generauit atram bilem, Est enim is præterquam quod siccus est & frigidus, protinus etiam melancholicus. Sin à principio frigidus & siccus fuit: habitus quidem corporis eius albus, mollis, depilis, uenis articulisque parum expressis, gracilis & tangenti frigidus, animus uerò minimè audax & timens, & tristis, non tamen excrementa huic melancholica sunt.

Loci Galeni
explicatio.

Ex hac docta Galeni serie uidere est, & duo ipsum fecisse melancholicorum genera, & qualis habitu sint, quos ille uerè melancholicos existimari, conceptis ipse uerbis expressit. Non enim eos qui ab initio siccior frigidioreque sint natura, confestim melancholicos esse dicendos censuit: sed eos magis, qui ex habitus mutatione, nempe calidi & siccæ in frigidum & siccum sint deducti, & ex sanguine urendo plurimam genuerint atram bilem: hos inquam uerè melancholicos Galenus existimat: cum eodem ipso autore melancholica temperamenta ex sanguinis adustione fiant.

a. de Tèper.
ad finem.

Fiunt

Fiunt (inquit) melancholica temperamenta, ex sanguinis adustione. Eos autem qui statim ab initio siccus frigidusque temperamentum nati sunt, habitu uero corporis albi, molles, depiles, uenis articulisque parum expressis, gracilesque & frigidi apparent, ceterum animo minime audaces, sed timentes & tristes cernuntur: hos inquam melancholica excrementa non habere, nec uere melancholicos esse habendos iure censet, & si quadantes nus melancholici sunt quia frigidus siccusque temperamento constant: & timidi, tristes, pusillanimi cernuntur: Illos uere melancholicos censendos affirmat, qui ex calidi & siccus temperamenti in frigidum & siccum permutatione aetatis decursu tales effecti sint, multamque atram bilem collegerint: quos quidem ipsos non habitu corporis albos, molles, glabros, uenis articulisque parum expressis, neque item animo timidos, tristesque (quales prioris generis melancholici erant) est profus uidere: sed quod ad corporis quidem habitum attinet graciles, duros, nigros, & hirsutos, audaces item & magnanimos, quanquam subtristes semper ob atrae bilis uigentis exuperantiam uideantur. Mentiar ni Galenum afferam testem: is in arte medicinali cap. LIX. haec duo melancholicorum genera suis coloribus pinxisse uidetur, signa frigidae & siccus temperaturae tradens.

Si (inquit) frigiditas una cum siccitate aequaliter augeatur, natura durum ac tenue, & glabrum corpus habent, & tangentibus frigidum, pinguedo tamen ipsi, etsi graciles sint, per carnes dispersa. Capilli autem, & color, frigiditatis modum ac proportionem sequuntur. Vbi uero calida & siccus temperatura in tempore decrementi in frigidum & siccum labitur habitum, tunc hi graciles fiunt & duri, atque atra bilis in eis dominatur, & ob id nigri simul & hirsuti euadunt.

An non hac serie conceptis etiam uerbis duo melancholicorum genera expressisse Galenus, & quali quodque eorum habitu sit designasse uis detur? Constans igitur maneat illud, eos qui ab initio frigidi & siccus euaserunt, habitu uero corporis molles, albi, glabrique sint, ab excrementis quidem pituitosos, sed non profus ac uere melancholicos esse. sic enim affirmat Galenus: Si quis (inquit) ab initio siccior frigidiorque temperamento statim fuit, is non melancholicus est, sed utique ab excrementis pituitosus. Illos uero qui ex habitus mutatione tales, hoc est frigidi siccusque sunt redditi, hos inquam iam melancholicos esse. Quod antea, calidus & siccus cum esset, exustioni parato sanguine plurimam generauit atram bilem. Est enim is (inquit Galenus) praeterquam quod siccus est & frigidus, protinus etiam melancholicus. Huius generis homines uel in studiis philosophiae, uel in Republica administranda, uel in carmine pangendo, uel in artibus exercendis plurimum ingenio ualere, & ingenij claritate pollere, Aristoteles in problematis affirmauit. Quod sane de pos-
tremo hoc melancholicorum temperamento illum astruxisse dubium non est. Nam qui in primo ordine a nobis ex Galeni sententia positi sunt, si sane tantum abest ut ingenio ualeant, & in praeclaris actionibus obeundis sese praeclare gerant, ut adeas ueluti torpentes ineptissimi habeantur, quod paulo post sumus ostensuri. Sed cur literatos, & qui ingenio clarues-

2. de Temper.
affinem.

Vbi supra.

30. Problema
tum, probl. 1.

runt

runt melancholicos omnes fuisse, Aristoteles astruat, quales Herculem, Aiace, Bellerophontem, Lyfandrum, Empedoclem, Socratem, atque Platonem extitisse idem affirmat: non sic profecto exposita ratio est, cum contrarium potius ex huiusmodi temperamento, in quo plurima redundet atra bilis accidere iure debeat: aciem nimirum ingenij crassicie sua infuscante hebetantemq; atra bili: uel si paulo acrior ac feruentior fiat, ingenium peruertente: siquidem ea concitatus acta, furorem mentisq; alienationem facere (si sursum in caput feratur) solet: interdum etiam comitiale. Si enim in corpus, Epileptici: si uero in mentem irrepserit, Melancholici fiunt, uti Hippocrates sexto Epidemiorum ad finem, & Galenus 111. de Locis aff. cap. v. 1. affirmarunt. Quomodo igitur melancholicos ingenio ualere dicemus, si ea mentis amotionem furoremq; facit? Id autem ut pleniore tractatione discutiamus: in primis quid melancholia sit, & quid ab atra bile differat perpendendum: tum quid utraq; in nobis efficiat, quid praestet, & id quoq; proferendum. Demum quid ingenio pollere, & ingenium ipsum quid sit, non minus certe explicandum erit. Quibus pro uirium nostrarum tenuitate praelibatis, docere Deo iuuantem atq; monstrante pergemus, quibus ex causis literarum studiis addicti melancholici sint, uel fiant: curq; melancholici ingeniosi, & qui horum tales sint, qui minus: & quo pacto atra uocata bilis ingeniosos efficiat.

Melancholia quid: 2. de Facult. nat. & lib. de atra bile. Ex 4. de Vfsu partiu. cap. 2. & 2. de Facult. natur.

Melancholia igitur est sanguinis ueluti saex, parsq; illius terrea & densa, ex crassiore alimenti parte genita: hunc succum melancholicum Galenus ubiq; uocat. Quemadmodum enim ex uino recens ab uuis expresso, & feruore alterascente, ex eo quem in se habet calore duo extremorum genera proueniunt, alterum leuius magisque aereum, alterum grauius ac terreum magis, quorum illud florem, hoc faciem nominant: sic sane secundum hanc exempli similitudinem intelligendum distributum a uentre ad hepar *χολή*, hoc est succum, a uisceris caliditate, uelut uinum ipsum musteum, feruere, concoqui, alterari, ad sanguinis utilis & benigni generationem. In hac autem ebullitione, hanc quidem eius superfluitatum subsidere, quantacumq; est lutosa & crassa; hanc autem quae est subtilis, & leuis, uelut spumam quandam supernatare sanguini. Horum igitur alteri, si flauam bilem; alteri nigram asimiles (inquit Galenus) minime pecces. Differt autem ab atra uocata bile, quoniam melancholicus succus actione naturae sit chylum immutantis, & in sanis inuenitur: atra uero bilis, & praeter naturam est omnis, ob idq; morbosa, & nusquam sano degente corpore inueniri potest.

Vbi supra in medietate.

2. de Facult. natur.

Non eandem (inquit Galenus) habent hi succi speciem, cum animans naturae opera regitur, qualem cum praeter naturam se habet saepe exhibent. Quippe quae flaua est, efficitur uitellina, ita enim nominant, quoniam quorum uitellis tum colore, tum crassitudine sit adsimilis. Rursus nigra longe malignior ea quoq; quam quae naturalis est, redditur. Nos tamen tali succo nullum est inditum: nisi quod aliqui uel radentem eum, uel acidum appellarunt: quoniam scilicet acris in morem aceti sit, & corpus animalis radit etiam terram si supra eam sit effusus quandamq; cum

cum bullis ueluti fermentationem ebullitionemque excitat. ubi scilicet adscititia, putredo nigro illi succo naturaliter se habenti accessit: nihilque uidentur ueterum medicorum plerique id quod est tali succo naturaliter se habet, quod & infra deijcitur, & saepe supra fluitat, atrum, uocare suum, non atram bilem. Quod uero ex uisione quapiam ac putrescentia, in acida migravit qualitatem, id atram nuncupare bilem.

Ex his Galeni uerbis quod melancholicus uocatus humor (qui & ipse melancholia naturalis est) ab atra uocata bile differat, perspicuum euadit. Postrema haec, uisione quadam & putrescentia fit: ille actione naturae. Sed quonam pacto uisione atra bilis gignatur explicat memorato loco Galenus. Quod non naturalis caloris acrimoniam sibi adsciscat, ac ueluti cinis quidam fiat. Nec solum ater humor secundum naturam generatus, uisione in hanc degenerare potest: sed & bilis ipsa tum flaua, tum uitellina, quin & sanguis etiam ater & crassus uisione in atram conuerti bilis potest.

Maiores de pituita quaestio est: afferente utique Auicenna atram bilem ex ea per incinerationem gigni posse, cum nusquam tamen ea de re quicquam a Galeno sit proditum: qui si fieri id posse arbitratus esset, id profecto praetermissurus non fuisset: praesertim eo in libro qui de atra bile inscribitur. Quin & Moses in suis Aphorismis pituitam in atram bilem transire nullo pacto posse, etiam si calor adeo fortis insit ut urat, de Galeni sententia in commentario ad librum de Spiritibus scripsit. Quanquam uero commentarium illud nusquam habeatur, eam tamen Galeni fuisse sententiam ex eo conijci facile potest, quod idem in Praefagiorum, de pituita exalata in pectore loquens, fieri ex ea sputum album, tenax & rotundum, non nigrum affirmauit. Adde quod cum plurimum pituita ab atra bile & colore & substantia distet, magnas uariasque fieri ea in transmutatione alterationes, tum in colore, tum in substantia pituitae oportet: uti enim bilis in atram bilem degenerans per uarias atque multas id nanciscitur transmutationes, ut primum in uitellinam, deinde in porraceam, mox in aeginosam transire ipsam priusquam in atrum colorem, atramque bilem degeneret oporteat, si sane & pituitam in uarios gradus uariasque substantias permutari opus esset, si in atram bilem degeneratura esset. At uero ubi mutatus iam esset albus illius color, non iam profecto pituita amplius, sed alius quispiam humor dicenda esset. Quin nec ipsa reuera unquam, & si maxime uel per assationem, uel congelationem crassescat, a sua ipsius natura & forma degenerat, quin semper pituita & sit & dicatur: ac proinde Galenus libro de Tumoribus praeter naturam, scirrhus a crassa & tenaci pituita factos, ab ijs disiunxit qui a succo melancholico fiunt: quasi sentire id uoluisse sit uisus, a pituita quantumuis crassa, scirrhus melancholicos nunquam fieri: sed sui generis, hoc est pituitosos scirrhus. Sed quoniam rem haec totam fusissimè Manardus epistola quadam persecutus est, in ea diutius nobis immorandum non erit, & ad propositum redeundum.

Diximus & de melancholico succo, & de atra bile quae dicenda erant.

N Quid

Pen. i. prim. doct. 3. cap. 1.

An pituita in atram bilem uerti possit.

pituita

pituita

pituita

pituita

Lib. 3. Epist. 1. 2.

Quid uerò utraque in nobis efficiat, nunc dicendum. Melancholicus ille succus uis naturæ ex crassiore alimenti parte genitus id præstat, ut sanguis ni permixtus solidiora nostri corporis membra, qualia ossa sunt, aliat: tum ut sanguinem ipsum crassicie sua densando, quasi restinguat & roboret, firmioremq; faciat. Altera uerò illius portio, qua sanguis ad eos usus non eguit, in lienem transfunditur, eius uisceris natua facultate humorem eum trahente. Quæ docta tum Galeni tum Auicennæ sententia fuit. Atra uerò bilis præter naturam ex assatione genita, innumeros, eosq; exitiales morbos creare solet: elephantes, caneros, scirrhus, mentis concitationem, furor, melancholiam, & amentiam. Putrens uerò quartanas & mala ulcera gignere solet. Quæcunq; certè atra bilis adustione nascitur, iudicio & sapientiæ nocet: ardens enim accensusq; humor, concitatos furentesq; facit, quod uitium Græci *μωρη*, nos furor, dicimus. Vbi uerò tenuioribus clarioribusq; illius partibus resolutis, extingui iam incipit ac uelut incinerari, sola restante fuligine tetra, stolidos reddit & stupidos: quem habitum fatuitatem, amentiam & uecordiam appellare solemus.

Gal. 4. de Vfu
part. 2. de
Facult. natur.
Auic. Fen. 1.
primi. doc. 3.
cap. 1.

Mania, seu
Furor.

Stoliditas, seu
Estupiditas.

Ingeniū uide
dictum.

Ingeniū quid.

Ingeniū quid.

Ingeniosi ho
mines qui.

Ingenio pol
lere quid.

Lib. Posterior
1. cap. 7.

90 Problema
1. problema.

Nunc uerò quod polliciti sumus, quid Ingenium sit, & quid ingenio ualere, dicamus. Porro à gignēdo ingenium peritiores dici uolunt, quod aliquid ex se perpetuò proferat atq; gignat, & naturam propriè significat cuiq; ingenitam: uti apud Terentium, Nam qui cum ingenijs consistit, tur eiusmodi: id est, cum hominibus eius naturæ. Et apud Vergiliū, Nunc locus aruorum ingenijs, quæ robora cuiq;, Quis color. Est & Ingenium uis intelligendi naturalis quæ ex nobis ipsis inuenimus, quæ ab alijs non didicimus: Vnde Præclara ingenia, & Obtusa ingenia dicimus, hoc est, acuta, & rudia: & homines ingeniosos eos qui natiuam uim ad unum aliquid agendum & inueniendum accommodatam habent. Ingenium certè naturalem sapientiam esse diffinit libro de Proprietatē sermonis Nonius Marcellus, & meritò quidem: Nam qui ex se nullo monstrante ea promit, quæ ad præclare agendum ardua q; intelligendum sint accommodata, sapientem omnino eum qui talia præstare possit esse oportet: non enim doctrina parta sapientia, sed ingenita id facit, ac proinde rerum disciplinarumq; inuētores, & sapientissimos fuisse omnes, & excellenti ingenio oportuit: id namq; est Ingenio pollere, Ingenio nitī, atq; excellere, uim habere mentis insitam quandam adeò excellentem atq; præclaram, ut ex sese inuenire omnia queat, abstrusa sine labore intelligere, implicata facile explicare, uerum eruere, falsum discernere, quid consequens, quid repugnans, quid consentiens, dignoscere, adhæc media inuenire, quibus optatum consequaris finem: hæc sanè ingenij opera sunt. Hanc uim Aristoteles, Solertiam uocare solet: quam qui exactiorem habuerit, is magis ingenio ualere dicendus erit. Sed iam quod sequitur, quodq; nos effecturos recepimus exequamur: doceamusq; cur (quod uoluit Aristoteles) philosophiæ studijs addicti melancholici sint uel fiant: & cur melancholici ingeniosi sint, & qui horum tales: curq; atra bilis ingeniosos faciat. Melancholicos esse qui in studijs excellentes sint, non Aristotelis solum autoritate, sed & experientia

tia constat. Cur id fiat, etsi quadantenus est ab Aristotele explicatum, plenè tamen ab eo traditum non uidetur, qui obscurè magis quàm dilucidè rem totam in Problematis explicasse uidetur. Huius porro euentus Marcellus Ficinus hominum suæ ætatis longè doctissimus, triplicem assignat causam, Cœlestem, Naturalem, Humanam. In Mercurium & Saturnum frigidos melancholicosq; Planetas, & studiorum patronos, ac ueluti tutelares quosdam deos cœlestem causam reiecit. Quoniam Mercurius, ut doctrinâs inuestigemus nos inuitet: Saturnus, ut in doctrinâs indagandis persistamus, inuentasq; seruemus efficiat: nosq; suæ ambo-
 10 rum naturæ participes influxu suo reddant: ob id melancholicos esse qui seriâ ac plenam studijs nauent operam. Sed (quod pace tanti uiri dictum uolo) in eo falli plurimum Ficinus mihi uidetur, qui delirantium Astrologorum more temperamenta astris tribuat, uimq; arcanam quandam studia iuuandi ac promouendi, in hisq; persistendi Mercurio atque Saturno adscribat. Quod si ita est, sapientissimos quosq; uiros & rerum scientissimos non Iouiales (ut ipsi loquuntur astrologi) non Solares uel-
 los, sed Saturnios aut Mercuriales esse oportebit, contrâ quàm exploratum experientia habeamus. Multi enim ab omni æuo fuerunt, qui nihil quicquam cum Mercurio aut Saturno commune habentes, sed cum Ioue
 20 potius aut Sole (si modò quicquam ab his dimanare in hominum mentes possit, quod eos ad studia, quemadmodum Astrologi isti uolunt, promouere excitareq; possit) in magnos & præclaros uiros euaserunt. Qui enim pulchro quadratoq; corpore, suauis & placido colore, optimoq; habitu & benè carnosus constant, hos Iouiales Solaresq; esse Astronomi censent. At ex istiusmodi hominibus plerosq; est uidere & magno atq; excellenti ingenio præditos, & ad maxima quæq; obeunda feliciterq; gerenda natos: quales & olim multos extitisse, & nunc quoq; esse perspicuum est. Adde quod nullis probari rationibus, nulla demonstrationis fide constare possit, à Saturno altitudinem mentis, profunditatem consi-
 30 lij, inuestigationem rerum abstrusarum, contemplationis amorem infundi: quod cum nulla certa asseueratione constituere id astronomi possint, desinant Musarum sacrosancta mysteria in Saturnū Mercuriumq; regerere: sed illud potius arbitrentur (quod experientia duce atq; magistra uel inuiti fateri cogentur) sibi unumquenk; qui modò se totum studijs addixerit, infansq; amore discendi flagrarit, & Saturnū fieri & Mercurium. Veritatis amanti, & rerum magnarum auido, hæc inesse oportere Galenus iure existimauit. Naturam in primis perspicacem, qua prom-
 40 ptè quiduis assequatur: in optimis disciplinis uel à teneris rectam institutionem, Excellentium præceptorum quibus sedulam operam nauet, copiam: ut laboris præterea sit patientissimus, nihilq; uel die uel noctu præter disciplinas meditetur, ut ueritatem auidè expectet, eisq; totus incumbat: ut methodum nanciscatur, qua uerum à falso discernere queat: ut demum ademptam methodum in usum deducat, nauiterq; exerceat. Si cui isthæc diuino fauore adfuerint, nō is profecto Mercurium Saturnumue, ut sapiens fiat, requiret. Sed de his hæcenus. Naturalis porro ea ratio

Lib. de Tri-
 plici uita. ca-
 pite 4.

Ficinus nota-
 tur.

Lib. 2.
 de Facult.
 natur.

Lib. de con-
 sist. artis. c. 2.
 de Facult.
 natur.

est: quod ardua meditantem necesse omnino sit, animum ab externis se-
 cessibus ad internos reuocare secessus: hoc est, à circumferentia in cen-
 trum. Ad centrum uerò è circumferentia colligi figit, centro terræ ma-
 ximè proprium esse uidetur, cui atram bilim proportionem quadam re-
 spondere, naturæ scientissimi uolunt. Igitur atra bilis animum, ut se &
 colligat in unum & sistat in uno, quo ad ueritatem meditando sit ade-
 ptus, sanè prouocat. Sed hæc ratio tota magis analogia quadam & recta
 comparatione atq; similitudine, quàm proprietate constat. Propior illa
 & uerior quæ ab effectis ducitur, hoc est, ab his quæ in nobis ab studijs
 proueniunt: quam ego maximè naturalem ducò. Crebra mentis in stu-
 dijs agitatione & motu cerebrum immodicè exiccari necessarium omni-
 no est: eo autem natiuo humore destituto (quod sanè ingeniti in nobis
 caloris pabulum esse solet) imminui quoq; natiuum calorem fereq; ex-
 tingui consequens est. Exiccataq; cerebri natura atq; refrigerata, in me-
 lancholicam transire qualitatem necesse habet. Quin ob assiduum con-
 templandi & inquirendi studium, quo uehementer animales spiritus com-
 moueri oportet, magnam in illis fieri resolutionem conspiciamus, à qua
 sanè spirituum dissolutione nimium studijs addictos pallefcere, imbecile
 losq; fieri uidemus. Quamobrem cùm tenuioribus purioribusq; sangui-
 nis clari partibus sæpe consumptis, reliquus qui superest sanguis necessa-
 rio densus, frigidus, ater, siccusq; reddatur: efficitur profectò, ut totus in
 atrabilarijū quasi degeneret. Ad quod item facit, quod contemplationi
 prorsus intenta natura, totaq; in caput rapta, reliquum omne corpus in-
 ternaq; uiscera maximè (hepar inquam & uentriculum) destituat, quin
 & externos sæpe etiam sensus: unde est illud Aristotelis, Intentos forti-
 bus imaginationibus delata sub oculos non uidere. Quod cùm fit, & ci-
 borum concoctionem malè procedere, & sanguinem deteriore gigni,
 in crassumq; ac siccum degenerare est prorsus necesse. Adde quod cùm in
 altissimo illo otio longaq; quiete, nec membra motu conalescere, nec su-
 persua excerni, neq; halitiosa & crassa discuti, neq; glutinosa attenuari
 queant, (quæ omnia congrua adhibita exercitatio motusq; corporis, uel
 autore Galeno, præstant) efficitur ut infuscari sanguinem totum; terro
 halitu oporteat. unde & habitus corporis melancholicus, & mæstus spi-
 ritus reddatur: quod rjs maximè accidit, qui sese totos philosophiæ stu-
 dijs inuoluunt, neque ullum sibi tempus ab studijs uacuum ad corporis
 curam relinquunt: mentem utiq; à corpore rebusq; corporeis seuocan-
 tes, incorporeisq; applicantes. Hinc semianimes ipsos ac planè studijs ene-
 ctos sæpe uideas. Quod intuens Diuinus in Timæo Plato dixit, animum
 sepiissime & intensissimè contemplantem, alimentis eiusmodi adeo ado-
 lefcere potentemq; fieri, ut corpus suum supra quàm natura ipsius patia-
 tur exuperet, ipsumq; intenta sæpe & uehementi agitationi uel deferere,
 uel nonnunquam etiam quasi dissoluere uideatur.

Cur studijs Philosophiæq; dediti melancholici sint, aut studio tales
 euadant, explicatum abundè arbitror. Cur uerò melancholici, ingeniosi,
 & qui horum tales sint; qui, minimè, & cur atra bilis ingeniosos faciat,

accuratiore nunc contemplatione expromendum. Melancholicos ui intelligendi indagandiq; præcipuè pollere, & ad præclara obeunda munia ualere plurimum Aristoteles testatum reliquit. Habent enim melancholici præ cæteris naturalem quandam uim ad unum aliquid agendum & inuestigandum accommodatam, quod ingeniosum esse supra diximus. Vnde illud rectissimè dixisse Aristoteles est uisus. Homines qui in studijs philosophiæ, uel in artibus exercendis, aut republica administranda ingenio claruerint melancholicos omnes fuisse. Quod dictum non de omnibus melancholicis indistinctè accipi debet: sunt enim eorum quidam, (ut supra etiam annotauimus) qui non ingenio clari & solertes, sed stupidi magis & obtusi sint habendi: ac proinde Aristoteles:

Cur melicholici ingeniosi

30. Problemata tam sectione, problemata.

Vbi supra in meditate.

Quibus (inquit) multa & frigida bilis est atra, hi stolidi sunt & ignari: ui: in quibus permulta & calida, hi perciti, ingeniosi, amantes, propensi ad omnem excandescentiam, & cupiditatem, nonnulli etiam loquaciores. At quibus (subdit) minus ille calor remissus ad mediocritatem sit, ij prorsus melancholici quidem, sed longè prudentiores: & quanquam alia qua in parte minus excedant, multis tamen in rebus cæteris sunt omnibus præstantiores: alij in studijs literarum, alij in artibus, alij in republica.

Vbi supra.

Ex hac porrò Aristotelis assertione constat, duo ipsum melancholicorum constituisse genera: alterum eorum in quibus multa, sed frigida, res dunder bilis atra, non calfacta, non calore fota, aut claro sanguine biliq; attenuata & illustrata: & hoc habitu homines, non ingeniosos quidem, sed contrà stolidos & ignauos esse, uerè affirmauit. Alterum genus in quo multa, sed calida, insit bilis atra, quo temperamento præditi qui sunt, ingeniosos eos; hoc est solertes, & ad quiduis inueniendum aptos, amarios, & ad excandescentiam pronos, tum etiam prudentes excellentesq; uult esse. Quod & diuinus Plato in Theæteto, qui de scientia inscribitur, antè Aristotelem astruxisse uidetur. Ingeniosos (inquiens) plurimum concitados, furiososq; esse solere. Et Democriti rursus opinione testatum, qui nullos uiros ingenio magnos, præter illos qui furore quodam perciti sint, esse unquam posse affirmauit. Et in Phædro probasse Plato uidetur: Poëticas fores (inquiens) frustra absq; furore pulsari: etsi eo loci de diuino furore locutum fuisse uerisimile sit. Hoc se furore percitum & diuino afflatu inspiratum ad ueritatis studia persequenda, & uulgi famam fortiter contemnendam fuisse profitetur Galenus Meth. septimo. Itaq; cum tam multi, ijq; excellentes uiiri melancholico temperamento præditi, & furore hoc diuino perciti floruerint, inuestiganda nobis eius rei causa est. Atra igitur bilis, quæ in nobis naturæ actione gignitur, ea sola, sed probè tamen (ut postea dicetur) attemperata, iudicio, ingenio ac sapientiæ plurimum conducit: ea uerò quæ adustione gignitur, & præter naturam est, ualde mentis actionibus aduersatur. Sed necq; tamen atram bilim naturæ uis genitam, aut nimium abundare, aut solam esse reliquisq; impermixtam oportet. Nam ea si nimium superet, mole sua & crassicio spiritus infuscat, animum terrore complet, ingeniumq; hebetat. Si uerò ea lento crassioq; humori, hoc est, pituitæ misceatur

30. Problemata tam sectione, problemata.

30. Problemata tam sectione, problemata.

Cur melicholici ingeniosi

30. Problemata tam sectione, problemata.

30. Problemata tam sectione, problemata.

Inflabili ingenio qui sint

tur, crassa quadam frigiditate torporem, segnitiam, obtusionemque quandam facit. Quamobrem oportet atram bilim, eam quæ ingenio sit profutura, neque tam paucam esse ut tenues humores adeoque spiritus ipsi fræno careant: (est enim atra bilis, sanguinis ac flauæ bilis spirituumque quasi frænum quoddam, crassicie sua eorum tenuitatem facileque dissolubilem substantiam coerens ac continens) quod cum sit, nimiumque in corpore tenues succi diffusibilesque, & cito auolantes, spiritus uigent, inflabili ingenio, labilique memoria hoc statu præditos fieri uidemus. Neque item tam multam eam esse oportet, ut nimia mole pondereturque terrestris humoris grauati torpore uideamur. Proinde consequens est, ut quæ seruitura ingenio sit atra bilis, ea & substantia (quantum quidem illius natura patitur) tenuis sit, & quantitate moderata: ne aut deficiens instabile ingenium, uel nimium redundans obtusum & hebes faciat. Moderata igitur & tenuis sit atra bilis, nec omnino impermixta, sed modicè humore subtilioris pituitæ circumfuso madescat, ne arescens prorsus durissima siccissimaque euadat. Bili autem & sanguini permista ita saturetur, ut corpus unum ex hac miscella confici uideatur: in quo potiores quidem partes sanguis, secundas bilis, tertias atra bilis teneat: ut octo sanguinis, duæ bilis, duæ rursus atræ bilis portiones existant: quæ ita attemperata erit atra bilis, ea profecto à sanguine & bili accensa & illustrata fulgebit, modicèque accendetur: ita ut non uratur ipsa, sed accensa tamen fulgeat. Cum enim nimis

Ex Ficino ubi supra.

Ferocitas & audacia uide.

30. Problema 1.

accenditur & calet, ferocitatem audaciamque parit: cum extreme friget, timorem, ignauiamque. Medijs uero inter frigus caloremque gradibus constituta, affectus producit uarios, haud secus quam uinum, quod rectè Aristoteles dixit. Nam ut merum, præcipue potens & generosum, prout uel modicè uel intemperanter assumitur, modò iracundos homines, modò misericordes, audaces tandem, furiosos, lætos, interdum etiam mortuos, taciturnos, torpentesque: nonnunquam contumeliosos & petulantes reddere solet. Sic sanè atra bilis uariè attemperata pares solet, in quibus ipsa dominatur, gignere affectus. Quæ cum ita moderata, ut diximus, fuerit, probeque bili & sanguini modicèque pituitæ confusa: tum profecto quia & natura sicca est, & ea mixture satis attenuata, facile ab illis accenditur, quia solida est & tenacissima: accensa semel, diutissime flagrat & lucet: quia firmissimæ siccitatis unitate potentissima, uehementius incallescit: est enim siccitas lima caloris. Atqui à diuturno uehementique calore fulgor ingens, motusque uehemens & diuturnus proficiuntur: unde est illud Heracliti philosophi summi, Lux sicca, anima sapientissima, hoc est, humoris sicci splendore ac luce fieri animam sapientissimam: naturalis quidem sapientia quam supra ex Noni Marcelli sententia, ingenium esse definiuimus. Eos itaque ex melancholicis ingeniosos esse dicemus, in quibus atra bilis sic, uti antea diximus, temperata: hoc est, calens & lucida, fulgoreque illustrata, sat multa uiguerit. Quæ enim talis est, purpureo colore nitens, & partim naturali calore, partim animi motu meditationibus cito accensa, haud secus quam ignitum rubensque aurum calet & lucet, à quo sanè calore fulgoreque atræ bilis admirabiles fiunt in animo motus.

Qui melancholicorum ingeniosi dicuntur.

Qui melancholicorum ingeniosi dicuntur.

Qui

Qui enim ex huiusmodi humore creantur spiritus, contemplationi & ingenio seruientes, si ex atra bile calore expressi, tenuissimi subtilissimique euadunt. Quemadmodum enim ex crassiore uino per eliquationem elici tenuissima aqua, eademque potentissima solet, (quam uitae aquam nominant) sic ex atra bile calente attenuataque, manare tenuissimi spiritus solent: calidissimi simul & lucidissimi, angustioribus densi humoris meatibus expressi: qui tales cum sint, necesse est & motu agiles, & actione uehementes, & stabili firmitate humoris à quo erumpunt diutinae actioni, hoc est, perenni meditationi & inquisitioni sufficere. Tali tamque commo-

do instrumento munitus animus, atque septus, acutè solerterque & profundè abstrusissima quaeque inquirat: indagatque uehementer, perstatque inuestigando diutius, spiritu illo curuli ac subtilissimo adiutus: cuius ministerio fit, ut faciliè animus ad inuestigandum ducatur, & quae inuestigaue-
rit, inueniat, inuenta clarè perspiciat, rectè diiudicet, ac diu contineat iudicata. Hinc uiri summi ac Philosophi singulares euadunt, qui atra bilis splendore atque calore exagitati, animum ab externis corporeisque motibus seuocantes, in sese totum colligunt atque reuocant, diuinis altissima quaeque contemplantes & attingentes: ut non difficillima tantum & abstrusissima intelligere, sed in diuina attolli, futuraque praedicere, non mor-
bo, sed talis temperaturae merito queant: uti Sibyllis & Bacchidibus euenisse, Maracoque cuidam Syracusano Poetae, Aristoteles scribit: & uni-
uersimque, qui diuino afflatu furorèque perciti esse creduntur.

Haecenus cur melancholici ingeniosi sint à Platone, Aristotele atque Democrito dicti, causas explicasse sufficiat. Nunc breuiter quod reliquum est attingamus. Num in reliquis hominum temperamentis ingeniosos atque solertes, perinde uti in melancholico sit inuenire: cuius sanè rei haudquaquam difficilis est explicatio. Nam in temperaturis istis, quae uel optimae sunt, uel ab optima parum absunt, cum eae omnium praestantissimae esse ponantur, minimè dubium, quin hisce temperaturis praeditos homi-
nes, non solum quod ad corporis actiones attinet, sed etiam animi, singulares eximique sint habendi. Siquidem (quod rectè affirmasse Galenus uidetur) animi mores corporis temperaturam plerumque sequuntur: & qui bono corporis habitu sunt, hos certè operationum perfectione longè caeteris antestare cernimus: quod item uerè à Galeno in arte medicinali praeditum est. Vnde plerisque uel optima constitutione, uel calida & humida temperie affectos, ad optima quaeque & praecleara natos, solertes, acres, actiuos, prudentes, sapientesque inuenias, Bilioso etiam temperamento non paucos, sensibus enim hi uigent & excrementis carent. una tantum frigida & humida temperies caeteris ad praeclearas mentis actiones obeunda inferior ineptiorque esse uidetur: ut in qua ob natiui calidi imbecillitatem, & multa gignantur in corpore excrementa, & pituita multa redundans tum mole sua, tum crassitie & lentore spiritus obturbet, crassioresque, & ad motum tardiores efficiat: unde hebescere ingenium conseruens quidem est: ac proinde si ingenio tardi, rudes, atque supini dici merito possunt: nisi improbo labore rectaque institutione hanc naturae supi-

nitatem

30. Problemata
tomo 1.

Num in reliquis à melancholico temperamentis ingeniosos sit inuenire:

Lib. Quid animi mores corporis temperaturae sequantur.
Cap. 8.

nitatem ineptitudinemque uincere meditatio studeant. Nihil enim est quod non efficiat si sibi imperarit ut magnopere uelit animus: & ut summus Poëta dixit, Labor improbus omnia uincit. Itaque si naturæ uitium emendare quis recto studio adnitatur, efficiet profectò, ut quod illi natura negatum est, arte, peruigili cura, animique intentione assequi possit. ut in omnibus temperaturis (si quis modo admodum animum rectè excolat atque informet) præstantes excellentesque uiros sit inuenire. & si non natura ad eam excellentiam aptos, cultu tamen, studio, atque industria tales affectos.

Sexti & ultimi libri Enarrationum medicinalium finis.

RESPONSIONVM
MEDICINALI-
VM LIBER
VNVS.

FRANCISCO VALLERIO LA
MEDICO AVTORE.

RESPONSE
MEDICAL
JOURNAL

ESTABLISHED 1852
NEW YORK

AD MARINI LEPORAEI MEDICI ANNOTATIONES IN COMMENTARIOS DE MOR-

bis & Symptomatis à Francisco Valleriola

editoris Responsio eodem

FRANCISCO VALLERIOLA

AVTORE

LIBELLVM tuum quem mihi tuo no-
mine Rodericus pharmacopola, utriusq;
nostrum amantissimus, obtulit, perlibens
ter magnacq; auiditate legi. Eum ego quū
in manus sumpsissem, ut quod illius esset
argumentum, quæ differendi ratio, quæ
tractatio perspicerem; in magnam sum ad-
ductus spem, fore, ut magnum aliquid, &
quod ad frugem faceret, is tuus libellus in
se contineret. Nec sanè me mea fefellit opi-

nio. Nam quum Annotatiunculas quasdam tuas, ut tu quidem modeste
uocas: ut ego, censuram grauem & animaduersionem in meos Commen-
tarios de Morbis & Symptomatis, quos haud ita pridem in communem
studioforum utilitatem inuulgaueram, esse uiderem, idq; magno à te stu-
dio ac diligentia effectum: omneis ut tu singillatim Commentarios meos
ad Aristophanis lucernam expenderis, ac quæ minus à te probarentur
ueluti in cumulum congesta, eodem libello tuo nuntio, ad me de scripto
miseris: magna sum sanè ea ex re uoluptate lætitaq; affectus. Non ob id

tantum, quod mihi de rebus meis, hoc est publicis studijs (eæ enim pro-
priæ res meæ sunt) acrius cogitandi animum adieceris, quàm quod ea scri-
ptorum meorum censura alacriorem me ad me ipsum tuendum; ueritas
temq; proferendam effeceris. Quæmadmodum enim nauis forti compage
subnixæ, ubi semel anchoram iecerit, quamuis

Eurus Zephyrusq; ruant, creberq; procellis.

Africus, & uastos tollant ad sidera fluctus.

Contra tamen tot uentorum atq; oblatrantium impetus fluctuum stabi-
lis inconcussaq; manet: ipsaq; ductor uim suam tum maximè pruden-
tiamq; ostentat, quum tempestatis maior uis ingruit. Sic sanè Marine
constitui pro ueritate fortiter stare, ac quāto maior me uis aduersum
me scribentium oppugnarit, tanto fidentius unius tantum ueritatis tuen-
dæ causâ imperterritus consistere. Præter te enim (si nescis Marine) mul-
ta etiam Ludouicus Guarinus, Leonardus Fuchsus, uiri cum de omni
philosophia, tum uerò de re medica quàm optimè meriti, ad me de meis
Commentarijs, uel publicis scriptis, uel priuatis literis scripserunt. Qui

bus ego omnibus una opera eodemq; labore respondendum duxi: ut & tantis uiris obscurorum aliquot locorum explicationem à me postulantes satisfacere, & me ipsum à calumnia, ueritatis ac dictorum meorum constantia ac fide tueri possim. Itaq; quum ego in mea illa ad studiosos præfatione, quam in initio meorum Commentariorum appinxi, ingenuè profitear, me eruditorum omnium iudicium uelle subire: potestatemq; illis de meis scriptis liberè iudicandi faciam: quanto æquius ea ipsa in meis defendendis ac pro ueritate firmandis uti possim? Quare ut iam eo iure tecum agam, quò tu mecum agis, singula tuarum in meos Commentarios annotationum capita eodem ordine quo à te sunt digesta percurram, ac earum unicuiq; respondebo. Sic enim fiet ut & tibi honesta petenti satisfecisse, & scriptorum meorum constantiam ac ueritatem doctis omnibus ostendisse uideri queam. Sed iam ad rem ipsam propero.

I. Q. V. O. D. de meatibus primo loco obijcis à me positi còmento I. cap. quarti, per meatus inquam Galenum non tam externos illos, qui per cutem sternuntur, quam etiam internos & uasa metipso, nempe uenas & arterias, & utranq; uesicam intellexisse, excusari facillimè potest. Nam etsi de his meatibus Galenus loquitur, quos prioris sectæ autores ponebant, in quibus ut rectè sentis, uenarum & arteriarum, intestinorum & uesicæ meatus reponi minimè possunt: quum longissimè ab ijs distent quos huius sectæ homines statuerunt: ut Galenus ipsemet testatur cap. VII. huius tractationis: quem locum etiam tu citas. Tamen quoniam non solum meatibus his, quos philosophi isti ponunt à symmetria declinantibus, ipsiq; plus iusto aut patentibus, aut constipatis, contingit ægrotum eadere animans: sed etiam meatibus alijs, de quibus Galenus cap. VIII. huius tractationis, itidem ad hunc modum affectis, quid uerè Galeni sensa ad hos etiam meatus transferre? Quum illud præsertim ex eodem Galenio constet, tum VII. titulum IX. Metho: ad horum meatuum stipitationem febres obstructionsq; sæpenumero sequi. Nec obstat quod affers, Intestina & uesicam utranq; instrumentarias; non simplices esse partes: nam etsi tantum de simplicium partium morbis tractaturum se eo loco Galenus pollicetur, tamen cum eadem in ijs ipsis harum partium meatibus ægrotatio, quæ in meatibus prioris sectæ cadere possit (nempe uel nimia laxitas, uel immòdica stipatio) quid uerè dicere, de ijs etiam Galenum intellexisse? Verum nanq; illud est, patentibus plus iusto ijs meatibus, uel nimium adstrictis morbum sequi. Quamobrè quo ad hoc saltem accommodari rectè ad hos meatus Galeni sensa poterunt. Quamquam eo in loco de meatibus prioris sectæ hominū magis quàm de alijs, ab ijs longè dissimillimis, locutum credam: etsi etiam ad hos (ut probasse me existimo) aptè referri sensa Galeni possint. Hæc de primo.

II. Q. V. O. D. secundo loco de calore adfers à me positi còmentario secundo capitis eiusdem, facilem habet explicationem: Nam eum illud dico, Calorem exuperantem unum morbi genus creare, quem febris inuoluntant: Galeni more id mihi dixisse uideor, qui in illis in mille locis ad eundem modum loquitur: uti huius libri cap. VI. Calor (inquit) totum corpus

corpus infestans febris dicitur. Et huius tractationis libro 11. cap. eodem, Calor (inquit) si in totum extendatur corpus, morbus ipse febris nominari debet. Quippe quæ totius animantis calor immodicus est. Et item 1 X. Metho. & pluries alibi. Vides ijs locis Galenum nullam cordis facere mentionem, febris naturam dum explicat? Quin & in Aphorismis, Febris est (ait) nativus calor in igneum mutatus. Nec illud si non explicetur, calorem hunc à corde procedere: non propterea fit quin rectè sic dicatur. Nam illud semper intelligitur, à corde proficisci debere calorem eum, qui febris dici mereatur: uti Galenus 1. de Febrium diff. Et Avicenna 10 Fen. prima quarti, abundè explicauerunt. Quam ego rem latius explicatiusq; enarrans in commentario meo primo ad caput quintum huius prioris libri de morb. diff. sic pronuntio: Qui totum corpus occupat calor, functiones impediens, febris dicitur: si modò & præter naturam sit, & à corde procedat. Qui uerò in partibus labore aliquo fatigatis fuscitur, ab spiritu nimirum & sanguinis confluxu: is sanè febris nomen non meretur. Vides Marine ut rectè hic commentario hoc meo primo ad caput quintum, capitis quarti commentarium meum explicem? Atq; hæc abundè satisfacere secundæ tuæ annotationi puto.

1. Aphorism.
comment. 16.

111. MIRARIS in tertia tua annotatione, in e Galeni interpretem, 10 difficultatem eam non dissoluisse, An Elephas morbus inter simplices, an inter instrumentarios sit reponendus: præsertim quum ea de re pugnantia dixisse Galenum existimes: qui cap. V. primi huius tractationis libri, inter simplices morbos eum annumerat: cap. uerò V 11. secundi, inter eos qui ad deprauatam figuram pertinent, reponendum censuerit. Nulla hic mi Marine difficultas, nullaq; controuersia in Galeni dictis inueniri uspiam potest: ut qui elephantiasin perpetuò ad similes partes, non instrumentarias pertinere uoluerit. Nam tum hoc ipso de Morb. diff. libro cap. V. tum lib. de Tumo. præter nat. & lib. de Atra bile. & X 111 1. Metho. & 11. Therapeu. ad Glauc. uoluit morbi genus esse, eius scilicet natu- 30 ræ quæ cum affluxu uitiosæ substantiæ est, cap. enim V. huius libri sic Galenus (Græca ipsa apponam fides ut maior rei sit)

Ἐπὶ δὲ τῇ δυνάμει ὑποθίσεις ἡ διαφορά τῶν νοσημάτων, διῆν τυγχάνει. ποτὲ μὲν ταῖς ποσσὶν μόνως ἀλλοιούμεναι τῇ ὑμμερόν σαρκί, ὡς ἐπὶ τῇ ῥέσει ἀς αὐτὰ τινὲς ὀνίαι, πᾶς ἐρμηδίας ἐχέουσιν πίνοντας. ἡ μὲν δὲ δυνάμις τῶν νόσων ὅταν πᾶσι τοῖς σώμασι ἐγκαθήμεναι, ὡς ἐκείναις ἀγνοῖται τῇ κατὰ. ἐκτεταταὶ γὰρ, καὶ φλεγμοναὶ, καὶ διδύματα, καὶ φύματα, καὶ φύγυλλα, καὶ χειρᾶς, ἐλεφαντιάσεις τε, καὶ ψόραι, ὡς λέπρα, καὶ ἀλφει, καὶ σήψη τῶν τοῦ σώματος ὀστέων.

Quod est, Porro altera Hypothesis, duas itidem habet morborum differentias: similiaria namq; corpora interdum solis qualitatibus alterantur, interdum uerò substantia quædam iam dictis qualitatibus prædita 40 fluit ad ipsa. Atq; hic secundus modus tumorem in corpore excitat, qui nullum medicorum latere potest. Etenim Erysipelata, phlegmonæ, œdema, phymata, phygethla, strumæ, Elephantiales, psoræ, lepræ, uiligines, tumores duri, huius sunt generis.

Vides hic inter similiarium partium morbos Elephantiasin iure repo-

ni: Et me rito quidem, cum ea Galeno teste I I. ad Glauc. Et lib. de Tumo. præter naturam, sanguinis crassi ac turbidi atrabilarijque succi in totum propulsi soboles sit. Quæ etiam Pauli, & Aëtij est sententia: huius quidem sermone X I I I. cap. C X X. illius, lib. I I I I. cap. I. Nec obstat qui à te adducitur in contrarium locus ex I I. de Morb. caus. cap. V I I. Nam non aliud ibi uult Galenus, quàm figuram ab elephante morbo deprauari. Morbus (inquit eodem loco Galenus) qui Elephas nominatur, planè formam immutat. Est enim in Elephante deprauatio figuræ symptoma illius, non essentia morbi. Nam Elephantiasis essentia non in euerfione figuræ, naso scilicet limo, labris crassis, acuminatis auribus, & satyrico uultu: sed in intemperie quadam totius cum affluxu substantiæ est, ad quam eiusmodi figuræ deprauatio sequitur. Est enim, ut Paulus Auicennaque uolunt, uniuersi corporis cancer curatu contumax. Nec ex illis Galeni uerbis [Atqui in ijs omnibus figura primaria ratione deprauatur] rectè colligere uideris, (quod tamen facis) huius morbi primariam rationem in figuræ deprauatione consistere. Non enim id ullo pacto ex Galeni uerbis concludi potest, qui tantum hoc dicit, figuram in Elephantiasis primaria ratione, hoc est per se & primò deprauari, ut deprauatæ huius figuræ causa sit immediata Elephas: solumque id inferri potest, figuram illam deprauatam quæ ad Elephantem sequitur, nullius alterius interuentu, sed ipsius morbi euenire: quod est primaria ratione deprauari. quæ tamen deprauata figura, partium quarum est, morbus instrumentarius erit: sed qui tamen alterius morbi (nempe Elephantiasis) sit symptoma. Non enim repugnat Galeno unum morbum, alterius symptoma esse, ut cap. V I I. huius primi libri dum inquit: [Nam subinde morbus ex morbo nascitur, quando phlegmones, Erysipelata, herpes, carbones, & id genus, febris comitatur] ut etiam I I I. de Sympt. diff. & V I. de Sympto. caus. ipsemet Galenus docet. Itaque non ut tu sentis, Galenus Elephantiasis rationem atque essentiam in figuræ deprauatione esse uult: Sed ad hunc morbum tanquam ad causam propriam & immediatam, figuræ deprauationem sequi, ut apertissimè ex eo loco quem adducis I I. de Morbor. caus. cap. V I I. colligi potest. Nam cum nihil sui ipsius causa esse possit, deprauationis autem figuræ Elephas causa sit, uti uerba illa Galeni declarant: [Nam morbus qui Elephas nominatur figuram immutat] sequitur Elephantem non deprauatam figuram esse, sed deprauatæ figuræ causam. Sed iam de his satis.

I I I I. VERISSIMVM illud est quod commentario I I. cap. V I. dixi, & Galeni quem interpretor sententiæ omnino congruens, Si quid (inquam) actionis præcipuam partem offendant, atque ea sola ratione functionem impediat, non morbum, sed morbi causam esse: sicut enim eo capite Galenus [igitur (inquit) qui non per seipsos, sed quatenus primo actionis instrumento nocent, actionem impediunt, non morbi, sed morborum causa sunt] de morbis scilicet instrumentarijs loquens: de quibus etiam quod à me in Cōmentario eius partis dicitur, intelligi uolo. Nam cum morbi ratio id potissimum habeat, ut qui lædit affectus primò & per se

se nulliusq; interuentu actionem uitiet: consequitur, ut qui alicuius interuentu lædunt, iam non morbi sint, sed morborum causæ: uti de pterygio morbo oculi latissimè explico in meo ipso Commentario, quem tu non satis acurè (sit uenia uerbo) conuellere mihi uideris. Nec id sequitur, quod tu sequi ad id putas, unitatis solutionem in neruo, morbum nõ esse: quod ea sola ratione offendar, qua neruum præcipuam motus uoluntarij partem impedit. Nam dicere possum, non simile esse de unitatis solutione morbo communi, atq; de alijs instrumentarijs morbis, de quibus Galenus in ea parte loquitur, quorum eos tantum morborum nomine Galenus dignatur, qui nihil parti præcipuæ incommodantes, functionem tamen impediētes, morbi sunt censendi: ut unguis oculi, qui crysalloiden minimè lædens, functionem autem oculi impediens, morbus censeri debet, uti Galenus cap. V I I I. huius affirmat. Sed si ab eo crysallois quædantenus in sui substantia læderetur, eaq; ratione actionem impediret: iam morbifica potius causa, quàm morbus dici deberet: tum enim non per se, & primò, sed quatenus parti præcipuæ noxam infert, actionem impediret: sicq; ei non morbi, sed causæ magis ratio conueniret, unitatis uero solutione in neruo, non instrumentariæ partis, sed similis potius morbus est. Itaq; tua non procedit ratio.

30 V. IN EXEMPLO de uenæ tunica quanquam quæ in Commentario meo ad caput V I I. primi libri adducuntur uerissima sint, non tamen satis ad Galeni explicationem facere mihi sunt uisæ, ut quod est ingenue fatear: eumq; ipsum locum totum ipse dudum antea castigaueram: putoq; Galenum eo in loco [Quod si corpus quod in tumorem attollitur nullam propriam habeat functionem] de ea esse functione locutum, quæ instrumentariæ parti attribuitur, qualem esse uisionem, auditū, tactum, odoratum, gressum dicimus. Constat autem pleraq; nostri corporis partes hac carere, quum nonnullæ usum tantū præstent, actionem ipsæ non efficiant: ut ex libris de Usu partium, præsertim V I I I. est uidere. Itaq; 30 locum cum sic emendaui. Cum uero Galenus hic dixit, Si corpus quod in tumorem attollitur nullam propriam habeat actionem: non de hac scilicet propria intellexisse uidetur, cum id esse non possit, ut nullam talem habeat, quod actionis cuiuspiam gratia creatum est: Sed de ea locutum puto, quæ instrumentariæ parti tribuitur, qua quidem functione pleraq; ex membris carere dicuntur: sunt enim quædam quæ functionem edunt, quædam quæ usum tantum præstant, ut paulò post cap. V I I I. fiet manifestum. En appositis tractaram Galeni mentem: non enim ita mihi blandior, ut non magis semper ueritati, quàm meis aut cuiusquam scriptis tribuendū putem: quæ quidem una ratio, uiri boni disciplinarumq; 40 studia sectantis, uel præcipua esse debet.

V I. CVM Herpetem crassæ & deurentis cutem bilis confluxum uoco, an non de exedente id planè debere intelligi sentire tibi sum uisus minime sanè ignorans, quæ à Galeno X I I I. Metho. x i. ad Glauc. & plerisque alijs locis eadem de re dicta sunt: Non enim te de me tam prauè sentire existimo, eos ut tu locos à me ignorari putes, Sed quando mihi de

horum tumorum (Erysipelatis nempe, & herpetis materia) in commentario esset loquendum, uellemq; ab Erysipelate herpetem interstinguere, uolui hac nota (appositissima sanè) discriminare; & si scio Galenū X I I I I. Metho. humoris tenuitate hæc distinxisse. Sed de eo tum herpete locutus est, qui exedens non est, nec carnem depascitur: de quo præter Galenum, Paulus lib I I I I. cap. X X. sermonem fecit: exedentem quidem herpetem à crassiore, miliarem à tenuiore bili, cui pituita (ut rectè Oribasius censerebat) sit admixta, oriri pronuntians. Sed in hac re haud magna difficultas.

VII. **EADICI** toto genere præter naturam, quæ nullo pacto homini secundum naturam habenti inesse possunt, rectissimè atq; uerissimè dixisse uideor: ultroq; confiteor, ac tibi dono, id ad mea dicta sequi quod tu inferis, Pterygion scilicet, toto genere præter naturam esse. Nec uideo quomodo oppositum uelit Galenus, qui cum perpetuò, in alijs locis omnibus, in quibus de oculorum affectibus tractat, tum præcipuè in hoc ipso capite V I I I. statuatur pterygion inter morbos esse adnumerandum. Quod si pterygion morbus est, ut Galenus & omnes uolunt: an non iure optimo toto genere præter naturam erit? Nec obstat quòd pterygion Galenus atq; polypum, sextumq; exuperantem digitum, ijs quæ naturali sunt habitu connectendum putarit: Nam etsi quatenus eorum spectatur essentia (quam quidem nostri corporis partibus quibusdam per similem obtinent, pterygion quidem neruosa substantia: polypus carnosæ) uerissimum id sit: tamen quatenus membrorum functiones lædunt, & homini secundum naturam habenti inesse nullo prorsus pacto possunt, eas tenus præter naturam toto suo genere dici merentur. Id enim præter naturam propriè dicitur, quod naturali constitutioni suapte natura incommodat, & à naturæ modo recessit. Cuius sunt generis qui in libris de Tumore præter naturam describuntur tumores; morbi deniq; omnes, siue ad similes, siue instrumentarias partes pertineant. Morbificæ item causæ omnes, atq; demum symptomata quæ morbos ueluti umbra corpus sequuntur. Hæc enim est eorum quæ præter naturam sunt, à Galeno atq; Auicenna facta dinumeratio. His ego septimæ tuæ annotationi satisfactum abundè arbitror.

VIII. **QVAE** IN commentario quarto capitis octauo à me dicuntur, de ijs partibus quæ functionē aliquam toti utilem edunt, uel quæ usum præstant: tanquam à ueritate aliena damnas. Cum dico, principes in nobis partes cor, cerebrum, iecur, & testes, functiones eas edere quæ ad indiuidui, uel speciei conseruationem faciunt: hæc tu si tanquam falsa reprehendis, calumnia est hæc. Qui enim falsa esse possunt, quæ communi medicorum omnium assueuatione atq; consensu, ueritatis deniq; robore constant? Si uerò tanquam à Galeni sensu (cuius ego mentem sequi debeo) alienissima esse putas: quòd non de ijs, sed de alijs instrumentarijs partibus intellexisse Galenum affirmes: quarum aliquæ actionem ipse perficiant, aliæ usum præstent. Hac in parte satisfacere tibi debeo, illud in primis affirmans, cum de principibus partibus loquor in commentario meo, non eas solas me dixisse functionem edere toti utilem, ita ut alias ue-

- lim excludi partes quæ principes non sunt. Nam ad finem commentarij sententiam meam explicans, ac meipsum ueluti interpretans, hæc subiungo: Sunt item (inquit) in instrumentarijs partibus præcipuæ quædam, quæ actionem ipsæ efficiant, aliæ quæ actioni usum præstent: uti in oculo crystalloides uidendi actionis præcipua est pars: reliquæ in oculo, actioni huic commodum quendam usum partes præbent. Et paulò post; Quasdam uerò in nobis partes, non unicum tantum præstare usum, alias item multiplicem functionem habere, in confessio quidem est, uti mox ad finem commentarij de gurgulione, de uenis & arterijs probò. Vides itaq;
- 10 Marine, me non solum de principibus partibus, sed de alijs etiam; quæ functionem unam aliquam toti utilem edunt, esse locutum? Quin illud uelim scias, non mea culpa factum esse, ut hoc commentarium quartum capitis octauum meum, mancum legatur. Nam linea x, eius commentarij post dictionem illam [subsistit] hæc desunt, quæ in typographia omissa sunt: tum etiam quæ unam quampiam actionem toti utilem edunt, uti uisionem, auditum, odoratum, gressum ad hunc ordinem sunt referendæ. Vides me tecum conuenire, neque à tua, neque à Galeni sententia uersum aliena sentire? Legenda itaq; tibi erat, probeq; inspicienda uniuersa commentarij mei series, antequam eam ueluti ream capitis damnares.
- 20 **¶ I X. DE T V M O R E** uerò qui phlegmonem comitatur, quæ à me dicuntur commentario x i. capitis x i i. non solum uerissima ipsa sunt, sed etiam ipsissima Galeni uerba, eò in loco, cui commentarium scripsi. Ait enim Galenus: Deniq; tumor in ipsis (de partibus phlegmone & ulcere oblesis loquens) si ad tantam magnitudinem attollatur: ut ob hanc ipsam functio impediatur, morbus censeri debet, alioqui uel symptoma, uel pathema duntaxat, quemadmodum dolor. Hæc Galenus in litera (Graeca autem non apposui, ne in immensum excurrat nimia mole liber). Ego uerò in eius partis commentario hæc: Qui uerò in phlegmone subest tumor (quod mox subdit Galenus) si actionem per se ipse offendant, morbus
- 30 certe erit, nempe qui uel ad figuram & conformationem, uel ad consensum partium pertinet, cum ab eo isthæc uitari contingat. Si uerò actio nem non lædat, phlegmones symptoma erit. An non eadem ego tibi cum Galeno dixisse uideor? Videbor certe, si Galeni seriem cum meo commentario contuleris. Sed quæ tu in contrarium adducis, minimè procedunt. Nam non ut tu putas, phlegmone tumor est, neq; id uoluit Galenus in serie illa, quæ proximè commentarium meum sequitur, quamquam phlegmonem, rubentem renitentemq; tumorem; & qui dolorem inferat nominandum censuerit. Non enim sequitur, phlegmone renitentem cum dolore & rubore tumorem continet, itaq; tumor est: phlegmones enim
- 40 essentia non tumor ille est, sed confluxus sanguinis iusto copiosioris, qui ruborem, renixum, tumorem, doloremq; pariat: sunt enim hæc phlegmonem comitantia symptomata, à quibus tamen in unam quandam essentiam coalitis uerè denominari phlegmonem cum Galeno censo: multos nanque scis morborum à suis ipsorum symptomarum nomenclaturas suas sumere, uti Galenus i i. Meth. medendi exactè docet. Itaq; & si phlegmo-

ne, rubens cum renixu & dolore tumor dicatur, non ab eo tumore morbi ratio, sed ab eo quod morbi essentiam constituit erit petenda. Quippe tumor in phlegmone non primò & per se functionem lædit, sed potius confluxus ille sanguinis parti iam impactus: Nam ab hoc ipso confluxu, partibus primò læditur functio, non ab ipso tumore qui confluxum hunc continuò sequitur. Nec tua procedit ratio, si tumor phlegmones symptoma est, idem sui ipsius symptoma erit: malè siquidem colligis. Non enim ut antea dixi phlegmones essentia in tumore consistit. Neque etiam quam tu ex Galeni libro de morborum temporibus adducis ratio, neque quam postea subnectis procedunt. Nam uerissimum illud Galeni est, initiantem phlegmonem, suam ipsius speciem, suamque essentiam atque cum increuit habere: ut enim phlegmone sit, sat est confluxum esse copiosi sanguinis, qui in parte ruborem, renixum, dolorem, tumoremque faciat. Quæ quidem omnia phlegmone ab initio continet: non tamen inde sequitur, phlegmonem ipsum tumorem tantum esse, quod tu uis. Hallucinaris autem ualde tu mi Marine, in ea quam formas ratione, dum inquis, si tumor symptoma phlegmones est, ut ego quidem sentio, oportet phlegmonem morbum esse: uerissimum hoc quidem est. Sed cum inferis: At uerò quomodo morbus erit, si actionem non lædat? Iam hic falleris. Nam quod de tumore dictum oportuit, tu de phlegmone dicis. Tumor enim actionem non lædit si exiguus sit; ut Galenus in litera ait: eoque symptoma est phlegmones, quæ tamen & ipsa perpetuò actionem lædit. Atque his ego Marine, annotationibus tuis in primum librum meorum commentariorum factum satis esse puto: nisi tu tibi ipsi placere, quam ueritati dare manus magis uelis: quod de te probo doctoque homine existimare minime deceat.

AD LIBRI SECUNDI ANNOTATIONES RESPONSIO.

- I** PAVCA sunt quæ in secundi libri commentarijs annotasti: illudque in primis tibi non probatur, quod calidum morbum dixerim omnium esse perniciosissimum, multoque maximam inferentem noxam. Mihi uerò dictum, non quod meum sit, sed probatorum in medicina & philosophia autorum omnium ualde probatur. Nam perniciosissimum ego eum morbum unà cum Galeno dici existimo, qui & uehementissimus sit, & ualde agrum turbet, in mortisque discrimen celeri suo motu atque impetu ducat: hos enim perniciosos & graues Hippocrates & Galenus libris de Popularibus morbis uocare consueuerunt, qui citò hominem malignitate sua perdant: unde rectè definiunt Pestilentiam esse perniciosam Epidemiam, breuiter quos inuaserit rapientem: hos etiam Acutos communis appellatione nominandos censuere. Esse autem perniciosissimos calidos morbos, ex ea Hippocratis serie, quæ primo de ratione uictus in morbis acutis scripta est, patere euidentissimè potest. Acutos enim morbos enumerans, non sane alios, quam calidos, & qui malignitate sua secundum plurimum perdere homines soleant recenset.

Εἰς δὲ τὸν αὐτὸν λόγον, ὅτι οἱ ἀνθρώποι ἐν ἀρχῇ, πρὸς τὴν ἰατρικὴν, καὶ πρὸς τὴν φιλοσοφίαν, ἵκνυνται,

καὶ ἀσθμα, καὶ κατάρ, καὶ τ' ἄλλα νοσήματα, ἐκείνη τούτων ἐχέμεν ὅσην. ὅρ δὲ πνευρί τὸ ἐπίπυρ βωμχέον ὄντος, κτάσσηται.

Sunt autem (inquit) ij morbi acuti quos ueteres uocauerunt, pleuritim, peripneumoniam, insaniam, lethargum, ardentem febrem, & si qui alij illos sequantur: inter quos omnino febres cōtinuæ ægrum perimunt. An non hic conceptis uerbis Hippocrates acutos morbos, qui & perniciosissimi ipsi sunt, enumerans, calidos esse omnes uoluit? Pleuritis enim, peripneumonia, furor, lethargus, ardens febris ē calidorum morborum ordine esse censentur. Vt autem indicaret calidum morbum perniciosissimum esse solere, meritò addidit ardentem febrem, seu continentē, ægrum perdere. Quod fortasse animaduertens Isaac summus inter Pœnos medicus, libro qui de Febribus inscribitur, febri morborum omnium pessimum uocandum censuit: quod & suapte natura magnus sit morbus, & ad principem partem præcipuē, nempe cor attingat, & impetu suo, si grauis sit febris, citò hominem tollat. Quosnam tu quæso alios, quàm calidos morbos scēua creare symptōmata, delyria, uigilias, animi deliquia, syncōpas, cardiogmos, agitationes, inquietudines & mille id genus uideas? Siccitatis morbos tu cum calidis conferes? minimè puto. Nam etsi (ut ais) ad curandum sit sicca & marasmodea intemperies difficillima, (quod V I I. X. Metho. uult Galenus) non tamen æquē, ac quæ calore immodico lædit, ad nocendum est efficax, non tam citò perdens, non tam ualida creans symptōmata: quod lenta sit eius actio, nec impetum, celes rem'ue motum, uti calor habeat. Quæ enim ab humido & sicco alterationes fiunt, pigræ sunt, tardæ, parumq; efficaces, si ad calidas conferantur: quod scilicet à qualitatibus fiant ad agendum parum idoneis: uti Galenus libro de Constit. artis medi. & Aristoteles I I I I. Meteororum & X I. de Gener. & corr. abundè testantur. Maneat itaq; constans Marine, quod à me dictum est, calidum morbum esse omnium qui à qualitatibus fiunt perniciosissimum, hoc est, grauissimum, & maximam inferentem
30 noxam: ut qui à qualitate fiat omnium maximè efficaci, & ad agendum prompta.

I I. ACRIOREM esse in Erysipelate putredinem, mitiorem in phlegmone (si putrescere in utroq; humorem contingat) ex Galeni sententia atq; monumentis dixisse mihi uideor. Galenus namq; cum explicans Hippocratis aphorismum, qui septimæ sectionis uigessimus est, Ab Erysipelate putredo aut suppuratio (inquit) in malignis Erysipelatis, putredinem suppurationem'ue euenire. Id uidelicet subindicans, eam quæ in erysipelate nascitur putredinem, non nisi malignam esse posse, quod acris sit & mordax qui eam parit humor. Vti enim bilis sanguine acutior
40 est, sic quæ in ea accenditur putredo acrior erit: hoc est, acutior, malignior, ac qualitate uehementior. Ob id namq; Galenus, tum X I I I. tum X I I I I. Meth. refrigerationis indicationem uincere eam quæ à uacuatione petitur in erysipelate optima: certè ratione uoluit: quod calidior sit, acutior, acriorq; qui ipsum excitat humor. Erysipelas enim, herpes, atq; carbo, uiciosi & maximè calidi excrementi germina sunt: uti X I. ad
Glauc.

Glauc. & libro de Tumo. præter natur. & XIII. & XIII. Meth. legi potest. Quam etiam rursus meam sententiam idem Galenus XI. Therap. ad Glauc. confirmat, cum Erysipelas morbum esse inflammatione multò calidiorem asserit. Quod uerò Galenus eodem libro, Erysipelas non tantum inferre dolorem atq; phlegmonem asseuerat: si de tensiuo id intellexit, uerissimum id esse nemo ambigit: quanto enim bili crassior sanguis, tantò certè tensionem maiorem infert. At si de ea quæ ab humoris influxu fit acrimonia, maior certè in Erysipelate, quàm in phlegmone concitatur dolor: acrior enim, molestior ac planè feruentior est in eo sensus, ut uri membrum uideatur. Quin neq; etiam distensionis sensu carent, qui Erysipelate præhenduntur: iniquiente Galeno XIII. Metho. non uementi tantum inflammatione, sed etiam quantitate Erysipelas affligere. Nec procedit tua ratio quàm cōtra Galenum adfers, in phlegmone enim plus est caloris, si abundantiam & molem spectes: in Erysipelate amplius, si mordicationem & acrimoniam. Itaq; non perpetuò sequitur ubi plus caloris, amplius ibi subesse doloris, si qualitatem attendas. plus enim mordentis qualitatis inest Erysipelati, quàm phlegmoni: minus tamen doloris pulsatiui & tensionis sensum inferentis. Atq; hæc ad ea quæ in secundo meorum commentariorum libro annotasti sufficere arbitror.

AD LIBRI TERTII ANNOTATIONES RESPONSIO.

- I CVM dolorem rei contristantis & in contrarium naturæ habitum mutantis repentinam perceptionem esse dico, cum Galeno & medicis omnibus, atq; adeo ipso Platone dixisse uideor: sic enim ille in Timæo, Tristis (inquit) sensus affatim uiolenterq; incidens dolor est. Atq; id quum dico, eam minimè excludo, qua in naturalem habitum de repente mutatio fit: dolorifica enim & hæc est, ut rectè tu ex Galeno XII. Metho. medendi colligis: qui sanè locus meo commentario nullatenus aduersatur. Nam eo quem tu citas loco, id tantum uult Galenus, non solum mutationem eam qua in non naturalem habitum corpora deducuntur: si confertim id fiat, dolorificam esse: sed eam etiam qua ad naturalem suum statum redeunt, si id modò affatim subitoq; fiat. Quo quidem in loco, etsi uideri cuipiam possit sui oblitum Galenum, quòd pugnantiâ ipsæ quæ in quarto de Symptomatum causis scripserat, dixisse sit uisus (uti ea tota de re longiore oratione: & Galenum ab controuersia uindicare, & illius aduersarios locos conciliare libro mearum Enarrationum fategi) non aliud tamen uoluisse eundem XI. Metho. existimo, quàm eam mutationem quæ subito fit, etiam si per eam ad naturalem habitum regressus fiat: ea tantum ratione qua subito fit, dolorificam esse. Non enim dolorem parit quæ naturalis per eam ipsam habitus restituitur: sed per id, quòd immodicè, affatim, uiolenter, confertimq; id fit. quod autem eius modi, id & præter naturam est omne, & dolorificum: eaq; ratione fieri dixit Galenus, ut quæ perfrigerata essent corpora, semel calfacta dolorem uehementem sentirent, quòd uidelicet sese contrario quodam naturæ modo

Loci Galeni
explanatio.

modo ad naturalem habitum conuertere uoluerint, hoc est, uiolenter, properè, cōfertimq; cum naturæ peculiare sit atq; propriū, conuersiones has statas, quietas, sedatasq; facere, non præcipites, uiolentas, confertasq; ut Aphorismorum I I. & in Epidemijs Hippocrates testatur, & Galenus in arte medicinali, eo quem tu citas loco, Quæ ego & obiectionibus tuis, & locorum Galeni, qui sibi pugnare uidentur, conciliatione satisfacere abundè puto.

II. PALPITATIONIS quam tu à me datam definitionem damnas, cōmentario penultimo cap. I I I. non ita mihi omnifariam damnanda uidetur: nam cum eam dico immodicam esse musculorum distensionem & dilatationem, non ne uerum tibi dixisse uideor? At non solis musculis palpitatio conuenit, sed alijs omnibus partibus quæ distingui atq; tolli q; possunt, uti utero, uesicæ, intestinis, arterijs, cordi, conuenire Galenus quinto huius tractationis libro dixit. Non itaq; congruè (à te Valeriola) palpitatiois definitio tradita est. Respondeo, non me palpitatioem eo loco exactè definire uoluisse, (non enim eius symptōmatis ad feuerum unguem examinandi locus tum commodus erat) sed tantum per id quod notius est quodammodo adumbrare eam uoluisse. Fit autem magis nobis per musculorum distinctionem, quàm per alterius cuiusuis membri, palpitatiois natura notior: ut quæ frequentius musculis quàm cæteris partibus obuēiat. Tu uerò si scripta mea quæ ad caput secundum quinti libri, eiusq; commentario sexto appinxi, attentius perlegisses, non sic criticè nimium explicationem meam reiecisses. Eo enim loco ingenuè cum Galeno confiteor, palpitatioem membris omnibus conuenire quæ distingui atq; tolli q; possunt: eiusq; symptōmatis rationem omnem, naturamq; abundè trado: ut me tu non tam inscientem existimare possis, ut credam solis musculis palpitatioem conuenire.

III. TVSSIM & sternutamentum ad animæ functionum genus pertinere cum dico: etsi cum Galeno id astruo, quod & tu minime negas: uis tamen quæ in contrarium sunt eiusdem Galeni sententiæ, ut à me tibi explicentur, ne sibi ipsi pugnare Galenus uideatur. Itaq; non uereor quin tibi in hoc cumulatè satisficiam. Esse autem utraque hæc, tussim & sternutamentum, animæ opera, locus ille Galeni V. huius tractationis libro, cap. I I I I. indicat. Qui uerò à te adducitur locus V. eiusdem cap. V I. non facit, quo minus non ad animam hæc pertineant. Nam etsi facultatis expultricis sternutamentum & tussis ualidi uiolenti q; sunt motus: non tamen ob id consequens est, eos à natura motus, non ab anima fieri. Nam cum musculorum thoracis & intercostalium ope motus ij fiant, (ut bellè Galenus eodem cap. I I I I. quinti libri deducit: inquit, tussim ab ijs instrumētis perfici, quæ uehementes perficiunt respirationes, quum in asperis arterijs molestum quippiam constiterit: sternutamentum uerò, spiritu à cerebro uiolenter emissio, eaq; in emissionē utroq; expirationis meatu utente, (nempe thorace & ethmoidēis ossibus) fit necessariò, ut ad facultatem animæ, non naturæ motus ij pertineant. Neq; enim hoc satis est ipsos ab expultrice facultate fieri, ut à natura fieri dicantur: sed res

quiritur expultricem facultatem ipsam, in ijs motibus perficiendis nullo uti musculorum ministerio: uti in uomitu fit, quem cum natura mouet, nullo utitur musculorum praesidio, sed sola uentriculi euerfione atq; contra naturam motu. Quamobrem merito hunc ad naturalem facultatem, non animalem pertinere idem Galenus dixit eodem ipso capite. Qui uero à te adducitur ex cap. I I I. eiusdem libri locus, ad diluendum facilis est. Nam cum uult Galenus talem esse per tusses in pectore & pulmonibus facultatis expultricis actionem, qualis per uomitiones in uentriculo: id tantum uult, similem quidem esse facultatis actionem, in utriusque partis bus, quod ad expulsionem excrementorum pertinet: utrobique enim irritata à nocente natura, ad propellendum quod infestat insurgit, sed non eodem modo: nam quæ uentriculo nocent, nullo membrorum quæ uoluntatis imperio reguntur ministerio, nempe musculorū, explodit: contra uero quæ thoraci & cerebri uentribus inhæserunt, musculorum ministerio obit. Male itaq; colligis sic dicens, Qualis est per uomitiones facultatis expultricis actio, talis est per tusses: sed in illa est merè naturalis, ergo in hac. Non enim procedit similitudo, ut dixi: id enim perinde est, ac si sic argumenteris, Qualis est intestinorum in pellendis excrementis actio, talis & thoracis: (cum utrobique à facultate expultrice motus fiat, excernanturq; quæ nocent excrementa) sed intestinorum naturalis est, ergo & thoracis. Quis hoc dixerit? Quod uero paulo post ex eodem Galeno affers, inquit isthæc naturæ opera esse. Respondeo: Naturæ nomine eo loco Galenum intellexisse eam qua regitur animal facultatem: hanc enim Galenus v. huius tractationis libro, cap. I. naturam uocare sollet. Per naturæ uocabulum (inquit) intelligas uelim omnem qua regitur animal facultatem, siue illa à uoluntatis nostræ imperio pendeat, siue seculus. Non autem intellexit facultatem eam, quæ peculiari nomine naturalis dicitur: ut eam contra animalem & uitalem distinguamus. Quæ ego adductis à te in contrarium sententijs sufficere abundè arbitror.

I I I I. Q U O D in dubium reuocas de sede in lethargo affecta, cum medicinam facitantibus omnibus uideatur posterior cerebri esse sedes, posteriusq; uocatum cerebrum: Paulo uero & Galeno (ut tu putas) media cerebri pars: per facile est hæc dissoluere. non enim Galenus. X I I I. Metho. medium cerebri uentrem in lethargo affici dicit: sed id tantum, lethargum capitis esse affectum, in quo princeps animi pars residet: sic enim ait, Gignitur autem in capite (de lethargo loquens) in quo scilicet princeps animi pars residet. Id inquam ex Platonis dogmate mutuatus, qui principem animi partem, quæ rationis est particeps, in capite ceu arce locauit, ut latissimè in Timæo docet. Nec aliud à Galeno Paulus dixisse uidetur cap. I X. tertij, cum ait, Lethargum noxam quandam esse rationalis potestatis: nam per lethargum non memoriæ solum, sed & aliarum principum facultatū functiones male fiunt: memoratiuæ quidem omnino auferuntur, ratiocinatricis uero & imaginatiuæ, uel deprauantur, uel certè debilitèr fiunt, ut apertè in sic affectis est uidere. Sed cum non longiori ad hanc rem probandam sermone opus sit, quæ tota experimento constat,

Natura Gale
no quid.

constat, finem facio.

V. AD VITIATAM nutritionem atrophiam sequi nō est quod alienum à ueritate existimare possis: uerissimum siquidem est, læsa quomodolibet ea actione quam nutritionem dicimus, atrophia animans laborare. Quippe siue non apponitur, siue non unitur, siue non assimilatur corpori alimentum, nutriri desinit corpus. Quanquam enim ad hæc ipsa munia, si læsa sint, uaria atq; diuersa sequantur symptomata: nempe ad assimilationis defectum, uiriligo & elephas: ad unitiōis uerò, anasarca: ad appositionis inopiam, atrophia. Tamen quæcunq; harum actionum
10 ali desinit corpus, (si modò perftet) in atrophiam deducit animans. Perinde enim ad atrophiam, (quam alio atq; alio modo) siue elephante aut uirilagine, siue anasarca laboret. Itaq; uerissimum est quod à me dicitur, Vitiata nutritione, hoc est quomodolibet læsa, atrophia laborare animans oportere. Si enim uitriatur ea actio, cuius beneficio corpus ex alimento fructum sentit: necessarium tandem est contabescere corpus, atq; siccitate languere. Siquidem tabes Galeno est uiuentis corporis ex siccitate consumptio. Sed hæc tibi notiora sunt, quàm ut multis à me uerbis explicari oporteat. Tempus uerò est ut ad ea quæ in quarto meorum commentationum libro, tanquam tibi non probata adnotasti ueniam, scrupulosq;
20 eximam omnes.

Lib. de Tab.

AD LIBRI QVARTI ANNOTATIONES RESPONSIO.

AREI distantioris simulacro fortem & ualidum fieri motum in oculo, uerum esse potest, nisi ita intelligas, ut in re longinquius posita discernenda ualidiorem fieri in oculo motum, uisuiamq; facultatem plus laborare, quàm in re propius sita oporteat. Cum enim distans sit interuallum inter uisibile ipsum, & oculum: sit, ut in eo discernendo multos & bene temperatos, atq; lucidos spiritus confluere in oculum oporteat,
30 quo rem ipsam eminus positam intueatur: sicq; ualidiorem fieri in oculo motum. Quanquam (fateor) non ab ipso rei distantis simulacro, ut quod imbecillius in oculum agat, quod tu doctè probas. Illud enim ab Aristotele proditum scio, Omne agens fortius in propinquum, quàm remotum agere. Sed quod ueritati magnam in hac parte inusit notam, est typographi erratum, qui sic scripsit: A rei distantis simulacro fortem & ualidum in oculo fieri oporteat motum: quum in exemplari mea manu scripto, sic esset: Quinetiam cum ad rei distantioris perceptionem, fortem & ualidum in oculo motum fieri oporteat, &c. quod uerissimum est, & nullam calumniæ causam præbere potest. Atq; hæc de primo.

II. IN naribus perfici olfactum omnes asserere, rectè à me dictum uidetur, siue Peripateticorum dogma, seu etiam Galeni sequi uelimus, siue etiam Arabum. Peripateticorum principem Aristotelem id sensisse dubium non est: nec tu negas, siquidem I. de Natura animalium cap. X I. sic ait, de naso loquens: Aërem (inquit) ea parte reddimus & accipimus. Paucisq; interpositis subdit, Olfactus quoq; id est, sensus odoris, hæc ea

dem parte sumministratur. Huius uerò præceptor diuinus Plato, in eo quem de Vniuerso conscripsit, ad nares odorandi munus refert: cum id quod spirare uaporē aliquem potest, in nares incidit, animansq; ipsum unā cum spiritu (quem intrō harum partium adminiculo trahit) odorem quoque ipsum inspirando percipit. Themistius Aristotelis discipulus I. I. de Anima, cap. X X I I I. & Alexander Peripateticus libro item de Anima, idem censent. Atq; Auerrous fidus Aristotelis interpres commento O. secundi de Anima libri. Quid uerò Galenus? nonne V. I. I. de Vsu partium id apertissime est testatus? Sic enim ait cap. V I. eius libri ad finem, Foris (inquit, de naribus loquens) intrō sensibilia & obiecta uirtutis odoratiuæ: intus autem foras per narium meatus excrementa efferuntur. Quid his uerbis apertius dici excogitariq; pōtēst? Et paulo antē eodem ipso capite, Obstructis (inquit) ab aliquo naribus, (sicut & alicubi Plato ait) odor quidem nullus pertransit. Et rursus: Ita organum unicum (de naribus loquens) duābus his utilitatibus famulatur, quarum una quidē ad ipsam uitam, altera uerò ad uiuendum melius, est necessaria. Quid Paulus Galeni simia? hō cinquam, horum meatum obstructione aut uitio aliquo, odoratum maxime lædi. Id minime dicturus, nī ad hanc partem pertinere odoratum plene agnouisset. Aëtius uerò libro V I. cap. X C V I. respirandi & odorandi gratia meatus eos productos esse qui à cerebro ad nares deueniunt exactissime docuit. Nec obstat quod ab eodem autore eo ipso loco dicitur, uaporum sensorium intra caluam esse: sunt enim nammillares illæ partes, ad summum atque intimum narium positæ, quæ odorandi organum proprium dici merētur. & ad nares pertinere anatomici omnes uolunt. Sed quid in re manifestissima moror? Ex classicis autoribus omnes idem quod ego sentiunt, idem practici, idem anatomici omnes. Siquidem Alexander Benedictus lib. I. I. I. suæ de partibus corporis humani hystoriæ, cap. X X X I X. nasum ob id in edita atq; eminentiore faciei parte positum putat, quod odoris percipiendi ratio eum situm exposcat. Odor (inquit) omnis ad superiora fertur: rectē itaq; in superiori parte nasus constituitur. Georgius Valla in eiusdem argumenti libro, Nares (inquit) quod humore natent à Græcis etiam myxæ nominantur. Vnde muccum dici reor. Et paucis interpolitis, inde sensus olfactus &c. Guinterius lib. I. I. I. oculos nasus interiacer odoratus instrumentum. siquidem eo restricto, per os inspirantes nullum odorem percipimus: ad aperto autem, statim de odore iudicamus. Quid quæso explicatius, apertius, clarius dici, excogitari uē potest? Eadem Carpus Munitimis, & in summa omnes qui de humani corporis sedibus atque anatomie doctē sciteq; scripserunt. Qui uerò à te in contrarium ex Galeno adducuntur loci, tantum id probant in intimum & reconditum locum, summasq; narium partes, quæ se cerebro committunt odoratus sensorium esse: quod & uerum est, & ingenuē proiecta hasta fateor. Atq; hæc satis, I I I. FIERI non possē, ut seruatō motu pereat in parte sensus; quod à me in commentario ultimo cap. V. dictum est, Galenus in hæc uerba confirmat: Neq; aliter (inquit) unquam accidere deprehendes, ut moueat

Nares unde
dicte,

tur quidem nudus musculus, sed non sentiat &c. Quod uero in contrarium adfers Elephantias laborantium experimentum, qui mouendi functionem integram habent, uitata sentiendi functione, Galeni sententiae non repugnat. Nam Galenus cum illud uult, fieri non posse, ut seruato motu pereat in membro sensus, de istis membris intelligit, ad quae sensus & motus eiusdem nerui praesidio ueniunt: cum maior facultas ad motum, quam ad sensum praestandum requiratur: uerum in elephantias, qui ad cutem deducuntur nerui obstructi sunt, crasso & atrabilario succo obstructionem faciente: unde illis stupor & sentiendi noxa aduenit: non sic uero qui ad musculos interne deducuntur. Quamobrem nihil mirum, si seruato in eis motu pereat sensus: sic enim ea de re Galenus, Fieri (inquit) potest, ut neruus per cutem dispersus offendatur: qui uero per musculum spargitur, noxa uacet. Sic est contrario fit, ut illaeso cutis neruo, laedatur neruus musculi, I I I I. de Sympt. cau. cap. V. ad finem. Itaque non amplius in his morandum mihi uidetur.

III. CALOREM & frigiditatem si modum superent, ex aequo mordacia fieri, & illatiua doloris: non sic perinde accipi uelim, ut eas aequatis uiribus id praestare posse intelligamus: cum caliditas maiorem multo quam frigiditas, tum dolorem, tum mordicationem inferat. Sed perinde intelligendum id erit, ut per illa duo uerba (ex aequo) non aequalitatem potentiae & uirium, sed similitudinem quandam & paritatem in agendo intelligamus. Ex aequo enim apud Grammaticos, pro pariter, si militer, eodem modo poni solet: ut cum dicimus, Tu & ego ex aequo pugnamus, ualemus, aut quippiam facimus: id est, pariter idem efficitur, etsi unus altero in eodem effectiois genere praestet. Tamen Ex aequo ab utroque id fieri recte dicimus, ut sit sensus, Quod ille facit, tu quoque facis. Sic cum dico, Caliditas & frigiditas ex aequo mordacia sunt: non intelligo, aequaliter mordacia esse, & illatiua doloris: sed utrumque ab utroque fieri, tam a calido, quam frigido mordicationem & dolorem inferri: etsi non paribus interuallis, nec potentius, Mirorque uehementer te, qui in primis illis disciplinis uocum & orationis struendae, non infimas partes teneas, significationem complexi huius (Ex aequo) ad mea scripa modestius interpretanda accommodare noluisse. At de his satis.

V. IN PROFUNDO somno nihil omnino facultatis animalis ad sensuum instrumenta mitti, uerissime mihi dixisse uideor. Cum enim sit somnus quies facultatis animalis, quanto altior & profundior erit somnus, tanto cessatissimum hanc & quietem maiorem esse oportebit. Quomodo enim in altissimo somno facultas mitti poterit, cum ita tum ligati sensus sint, ut nec uocati dormientes, nec ualide etiam pulsati quicquam sentiant. Ob id enim altum dormire quenquam dicimus, quod magna sit instrumentis sensuum obstructio, magna caloris intro reuocatio, magna functionum omnium animalium (respiratione una tantum excepta) cessatio. Quamobrem neque pulsati sentiunt, nec uocati respondent, nec se plus loco mouent quam si dura silex aut stet marpesia cautes, Nec quae ex Galeni libro de motu musculorum adfers, huius meae sententiae aduer-

Somnus quid.

Altum dormire quid.

santur. Nam etsi musculorum per somnos actio non omnino ociosa est, quum sese dormientes & moueant, & iacent: non tamen qui altum dormiunt, & profundo se crediderunt somno, musculorum actione utuntur, aut illa indigent; nec credendū, eos qui musculorum per somnos functione utuntur, profundum dormire. Quemadmodum & illud pro confesso habendum, in remissione somno, nonnihil eius facultatis ad membra mitti, ut Galenus illo ipso de musculorum motu libro adfert: & ego ingenue id ipsum affirmo in meis scriptis cum hæc dico: Quod si profundus sit somnus, nihil omnino mittitur: si remissus, nonnihil, &c.

V I. FALLI me ais Marine, quod excretionis & reddendæ urinæ functionē ad uoluntarium quadatenus motum pertinere dixerim: fieri q̄ eas ipsas ani & uesicæ musculorū adminiculo. Mirari hac parte subit, Marine, talia à te docto homine dicta esse. Quis enim nescit, functiones has, mictionē dico & excretionē, uoluntatis ductu atq̄ imperio quadatenus fieri: cum pro huius arbitrio ad excrementorum, urinæ uel expulsionem, incitatis nobis, & urinam reddere, aut detinere, & alui recrementa possimus. Nisi enim hæc pro uoluntatis arbitrio fierent, quæ quæso contingere posset, ut ui retentis alui recrementis (cum scilicet in honorato quopiam loco existētibz, coram uel magistratu reddere excrementa ueremur) uolui, & tormina, colicę dolores fierent: quod fieri tamen Galenus lib. V I. de Sympt. cau. ingenue est professus. Minime autem hæc euenirent, si ut primum ad hæc foras pellenda excitamur, ea mox redderemus. Sic interdum ui retenta urina, ischuriam fieri sæpe uidemus: ut reddere urinā cum uelimus, impleta nimium uesica, nec sese constringere potente, ægrè urinam dimittamus. An non hæc experimēto maxime constant: quod si constant, quid requirendum amplius existimas? Sed age id ex Galeno probemus: is V I. Locorum affectorum ex professo intestinorū & uesicæ munia enarrans, atq̄ ab inuicem distinguens, eos carpit qui uesicæ officiū à consilio & electione pendere arbitrarentur: ob id, quod lotium retinere quoad uoluerimus, & rursus id pro uoluntatis arbitrio excernere possemus: cum tantum uesicæ officiū unicum sit, nempe urinam cōprehendere, atq̄ complecti: meiendi uerò, aut desciendi actio, non ad intestina, uesicam uel ipsam, sed ad musculos uenit referenda: sic enim ea de re citato nunc loco Galeni. Quod ut manifestius fiat, partesq̄ ipse meas ex Galeno tuear, uniuersam seriem suppingere non pigebit.

Necq̄ neruorum (inquit) à spinali medulla exortorum, necq̄ etiam spinæ ipsius affectus, uesicæ tantam imbecillitatem asferre possunt, ut urinā propterea supprimatur: quemadmodū nonnulli putauerunt, credentes uesicæ officiū à consilio & electione procedere, quod scilicet urinā retineamus quoad uoluerimus, atq̄ eam pro uoluntatis imperio excernimus. Verum (subdit) satius fuisset, nosse non uesicæ, sed meiendi officiū, ueluti etiam desciendi, non intestinorū munus ab electione consilioq̄ pendere.

Quid apertius ijs uerbis dici, quid in meam sententiam appositius aut congruentius potest: cum dicat Galenus, meiendi atq̄ desciendi munus ab electione consilioq̄ pendere, non autem uesicæ intestinorum uel officium?

cium: Ego uerò in commentarijs meis dixi, Egerere, & mingere (sic enim ipse loquor) quadantenus ad uoluntarium motum pertinent. Particula autem quadantenus, non temerè hoc loco à me posita est: quòd reddendi lotij, uel recrementorum alui ratio, non omnino uoluntaria sit, ut rectè Galenus eodem ipso loco sexti de Locis affectis testatur: eos arguens, qui cibi, excrementorū, atq; urinarum deiectionem, totam ab electione pro-
cedere existimauerunt. Vti etiā eos longissimè à ueritate aberrasse affir-
mat, qui totum hoc opus naturale esse, & absq; ullo uoluntatis imperio fieri putauerunt. Vides igitur, Marine, uerissima me & Galeni sententiæ
10 maximè congruentia dixisse, cum mingendi & egerendi munus quadan-
tenus à uoluntate fieri pronuntiaui: Quòd uerò isthæc opera musculor-
um ani & uesticæ ceruicem ambientis adminiculo fieri dixerim, affirmat
idipsum Galenus præcitato à me loco, atq; V. de Vsu partium cap. x v i.
quod eius libri ultimum est: item & cap. x v. Quanquam enim muscu-
lorum ani & uesticæ peculiare munus sit, adstringere meatum, & ne pro-
perè reddantur alui aut uesticæ excrementa præstare: tamen ad excretio-
nem ipsam secundum quosdam in eis contentos uillos coöperantur, re-
missis nonnullis musculorum ipsorum uillis, alijsq; intentis: ut bellissimè
Galenus cap. illo x v i. quinti de Vsu part. mira quadam enarratione de-
10 monstrat: dum functionum harum (reddendæ inquam urinæ, & alui ex-
crementorum) rationem omnē, modumq; tradit. Sed iam uereor ne in re
manifestissima probanda nimium operæ me posuisse dicere meritò possis.

VII. QVOD DE cibi nocturni ratione à me commentario I I. cas-
pitis octauij positū non probas, tanquam à Galeni doctrina alienum: qui
V I I. Metho. Valentiora in cœna cibaria quàm in prandio sumenda iussit
sit, me ego quàm minimum nocturni cibi sumendum eo loci consulam.
Eius mei dicti in eo ipso cōmentario rationem apertissimam affero, quòd
gulæ & uentri ceu abdomini nati uiuamus, uaria atq; multa nullo seruato
ordine, nullā concoctionis habita ratione, cibaria sumamus, hisq; in die
10 saturi effici conemur: adducoq; etiam quæ Galenus in contrarium V I I.
Methodi senserit, & quomodo id intelligendū sit, quod ab eo ibi dicitur.
Quare te ad meum commentarium remitto, si id tantum adiecero, me
uniuersam Odi de Odis de prandio & cœna tractationem diligenter per-
legisse, annotasseq; exactè omnia, qui & ipse cum ita statuatur iuxta Galeni
præscripta, ut cœnam ampliorem esse debere prandio uelit: eos tamen
excipit, qui plus prandere quàm cœnare consueuerint: in quorum albo
cum magna hodie hominum pars reponi possit, excrementisq; abunde-
mus, nec pro seruandæ ualeitudinis modo exerceamur: sit, ut hoc uiuens
di more nostro, parca cœna uti salutare existimem: cum tamen ueriores
10 Galeni mentem putem, si ad illius temporis ritum, sumendi cibi modum
seruaremus: in somnoq; meliorem fieri concoctionem, atq; id temporis
& ob somni in concoquendo cibo præsidium, & ob temporis interual-
lum, ualentiora tutò sumi cibaria posse. si modò exiguum in prandio ci-
bū probè exercitati sumeremus. Sed quando omni ciborū genere, ut nunc
sit, in prandio uiscera distendimus: quis quæso ciborum copiam cœnæ

tempore est consulturus: Sed in ijs non diutius immorandum, quæ nullo negotio cõponi, & extra controuersiam relegari recta methodo possunt. Sic nunc bona hominum pars assueuimus, multum quidem prandere, parce coenare. Scis autem non temerè nec de repente assuetudines esse mutandas: quod uetustissimus autor Hippocrates rectè consuluit, & post eum Galenus, qui naturam repentinæ mutationes minimè tolerare affirmauit. Itaq; potius in hac persistendum, quàm ad contrariam temerè permutandum, Sed iam satis.

a. Aphorism.
textu 51.
in arte medi
cinæ.

AD LIBRI QVINTI ANNOTA- TIONES RESPONSIO.

QUAE de pandiculatione & oscitatione, rigore item & horrore commentario primo libri quinti dicta à me sunt, ea tu si rectè aestimas, ipsissima esse Galeni uerba reperiēs. Nam cum dico, Pandiculationem & oscitationē, naturæ, sed ui coactæ opera esse: rigorem, horrorem, & tremorē ex morbi & naturæ coitu nasci: congruentissima Galeni sententiæ dixisse mihi uideor, qui eodem ipso capite deprauatorū horum motuum naturam pertractans, eosq; ab inuicē distinguens, hæc subiunxit, dum de ea facultate, quæ regendo corpori præficitur mentionē facit.

Huius (inquit) facultatis opera sunt, sternutamentum, tussis, oscitatio, pandiculatio, singultus: solius morbi palpitatio, conuulsio amborum si mul coeuntium, omnes motus torpidi ac alij quoq; quibus ij qui resoluntur sed nondum resoluti sunt mouentur, præterea tremor.

Quid ijs uerbis expressius, quid meæ sententiæ congruentius dici ex cogitariq; potest? Nec obstant quas tu rationes in cõtrarium affers, cum ais, eodem argumento quo pandiculatio facultatis naturalis motus esse conuincitur, posse & rigorem ab eadem fieri facultate conuinci: quod sicut in illa ad flatuoforum excrementorum expulsionem in musculis contentorum nititur: sic in rigore ad bilis per musculos delatæ discursionem.

Respondeo, minimè procedere in utroq; rationem. Nam in pandiculatione, oscitatione, sternutamento, quæ excrementa facultatem expultricem ad sui excretionem concitant: non eius generis sunt, ut quanquam uim naturæ & negotium faciant, morbum tamen inferant. Quis enim oscitans, sternutans, membra distendens, hæc dum per secundam ualitudinem facit, ægrotare dicitur? At qui rigorem tremoremq; patiuntur, cum à causa præter naturam symptomata hæc pariente concitentur, necessum est ex amborum coitu (morbi inquam & naturæ: huius quidem uincere satagentis, illius autem excitantis) isthæc nasci. In tremore enim manifestam inter morbificam causam naturamq; pugnam intueri licet, tremente membro ui morbi atque inuita facultate deorsum lapso, eodemq; rursus facultatis opera atque præsidio erecto: ut bellè Galenus cap. I I. huius quinti libri, & lib. de Tremore, atq; Aphorismorum V I I. sectione, Commento illius aphorismi, In lethargo tremor malum, deduxisse est uisus. In rigore uerò, bilis præter naturam in musculos delapsa, facultatem excitat ad huius excrementi discursionē, tumq; rigorem maximè fieri uidemus.

videmus. Fateor autem ingenuè, motus hos omnes (conuulsione & pal-
pitatione exceptis) quadantenus à facultate fieri, eoque potissimum differ-
re, quòd eorum quidam à natura fiant, morbifica quapiam causa excita-
ta, ut tremor & rigor: nonnulli solius morbi impetu, natura non concurs-
rente, uti conuulsio, & palpitatio: alij à natura concitata quidem, sed non
à morbifica causa, ut sternutamentum, pandiculatio, & oscitatio. Atque
hæc abundè & rationi tuæ, & interpretationi eorum locorum Galeni,
quos tu in contrarium affers, satisfacere posse confido.

II. IN INVOLUNTARIO mictu, urinam deprauatè retineri

- 10 (quod à me dictum est) damnas: ob id quòd ablata eius partis, cui mus-
cus hoc retinendi lotij incumbit, functio non deprauata uicatur: ipso
utique resolutio uesicæ ceruicem ambientis musculo. Videris mi Marine,
(quid enim astutè agam, ac non potius tecum quæ de te existimo aperitè
promam?) uideris inquam, nimio calumniandi studio, potius quàm in-
dagandæ ueritatis in scripta mea stylum acuisse, qui malis minutissima
quæq; in sinistrum detorquere sensum, quàm ea benignius interpretari:
præsertim cum quæ hoc loco à me adducuntur, tam uera sint, tamq; Ga-
leni sententiæ congruentia, ut nihil congruentius dici excogitari ue possi-
sit. Nam cum deprauatà esse in inuoluntario mictu actionem dico, non ne
20 uerissima tibi dixisse uideor: cum in tali mictione aliorum quàm pro na-
turæ modo urina retineatur: nam non de ea intelligo in qua omniariam
resolutus musculus actione uacat: tunc enim non deprauata, sed ablata
fuerit eius actio. Cum uerò uel ob lotij acrimoniam, aut aliam quampiam
causam ab inuito excernitur lotium, tum deprauatam esse musculi huius
actionem dicere rectè ualemus: quòd secus, quàm pro naturæ modo uris-
nam contineat, nempe cum quodam quasi conuulsio motu: perinde atq;
in singultu uentriculus deprauatè cibos & quodam cum saltu continere
uidetur. Inuoluntarij enim mictus duæ præcipuæ sunt differentiæ: altera
cum omnino resolutus est musculus: tumq; stranguria fit, id est urinæ
30 stillicidium, ut libro de Sympto. differ. cap. V I. interpretatur Galenus.
Altera cum non resolutus, sed quodammodo malè affectus, uel ab ipsius
uesicæ uitio aliquo, uel à contenti lotij acrimonia, indebitè urinam reti-
net: uti in dysuria, id est urinæ difficultate, euenit. Per huiusmodi autem
pathemata, indebitè hoc est deprauatè lotium retineri declarat abundè
Galenus cap. V I. libri de Sympto. differ. & libro de Locis affect. V I. cap.
I I I I. Itaq; non ineptè, aut falsò, sed uerè & appositè dixi, In inuolunta-
rio mictu deprauatam fieri retinendæ urinæ actionem. Expressè enim id
ipsum Galenus dicit citato à me libro de Sympto. diff. cap. V I. Ita sudor-
res (inquit) uel excernuntur immodicè, uel indebitè retinentur. Et pau-
cis interpositis subdit, Manifestum est sub hoc symptomatum genere con-
tineri & dysuriam, id est urinæ difficultatem: & ischuriam, id est urinæ
suppressionem: & stranguriam, id est urinæ stillicidium. Quasi uelit per
isthæc omnia symptomata indebitè, hoc est deprauatè, seu non pro na-
turæ modo urinam retineri. Atque in horum enumeratione etiam ischur-
riam ponit, in qua omnimoda est urinæ suppressio; & stillicidium, in
quo

quo ablata omnino est urinæ retentio. Sed iam nimis multa.

III. FACULTATEM, uitiatæ actionis non semper causam esse, cōmentario primo ad caput secundum libri quinti constantissimè assertum: atque interdum etiam culpandam facultatem ipsam esse, quomodo nunc functio rectè procedat. Id tu magnis conatibus, magnis uiribus, robustissimis (ut tibi quidem uidetur rationibus: ut mihi uerò, infirmissimis) euertere studeas: inductis in id ueluti de composito exclamationibus; & etiam admirationibus: sic enim dicta inchoas tua, Quid illud est Valeriolæ? Facultas non semper uitiatæ actionis causa est? imò uerò nunquam: aliàs euadere non possemus, quin facultatem ipsam morbum esse concedere cogeremur: quandoquidem non semel dictum est à Galeno, Morbum nihil aliud esse, quàm uitiatæ actionis causam. Hic tuam ego Marine egregiam rerum cognitionem atq; præstantiam, & in æstis mandis censendisq; iudicij & ingenij magnitudinem requiro. Illud tu Marine nescis, doctus homo, & in Galeni doctrina uersatus, facultatem uitiatæ interdum actionis causam esse? At hoc totum Galenicum est: uerissimum quoq; ac omnium sententijs receptissimum. Quæ ut planius monstrem, quid facultatis nomine in præsens intelligendum ueniat, primum omnium explicandū: & in quo potissimum sita ipsa sit, quæ illius opera, actiones & causæ: ea inquam omnia, ex Galeni mente declaranda. Quibus cognitis, nullo negotio facultatem interdum uitiatæ actionis causam esse euincemus. Facultatem igitur Galenus actionis causam esse i. de Facul. natur. definiuit. Quæ uerò facultatum esset essentia omnium, i. & i. de præfagitione ex pulsibus, in hæc uerba expressit. Facultatis (inquit) essentia singularum partium, in singularum illarum posita commodo temperamento est. Nam tum demum suum quæq; munus obit strenuè, ubi sit temperatissima: contra malè fungitur, si intemperata sit: atque hæc uerba malè, quatenus sit intemperata. Secundo uerò eius tractationis libro, de caprizante & dieroto pulsu agens, id ipsum rursus ijs uerbis confirmauit: Nunc quando essentiam facultatum adducti sumus nihil esse præter qualitatem temperamenti, & cætera.

Multò autem explicatius facultatum substantiam libro de plenitudine tradidisse est uisus, cum inquit, In opere de Elementis secundum Hippocratem demonstrauit, substantiam generationi internicioni q; obnoxiam, per totam ipsam pro quatuor qualitatibus alterari, humiditate & siccitate, caliditate & frigiditate: corporisq; cuiuslibet propriam substantiam, in tali quadam esse temperie. Proinde & substantiam facultatum quibus ea reguntur, proprietatem esse temperamenti. Et v. de Locis affectis, cap. v i i. Porro omnium facultatum essentiam (ait) in peculiaribus partium temperatiss consistere didicisti. Quæ rursus eadem tum i. de Simp. facul. cap. i. tum i i i. de temperamentis, pluribusq; alijs locis ab eodem autore repetuntur. Ex ijs sanè à me adductis locis, abundè facultas ipsa quid sit, & in quo potissimum sita (est enim potentia quædam actionis opifex, in proba elementorum commoderatione posita) demonstratum arbitror. Quæ uerò facultatis actiones, opera, causæ, mox explicandum.

Facultas
quid.

dum. Actionem facultatis Galenus, ipsum eius ipsius actuum motum appellat, opus uero: id quod iam factum atque completum per actionem est, ueluti sanguinem, carnem, neruum. Causam porro facultatum omnium, **III. de Temperamentis** Galenus corporum substantiam ex calido, frigido, humido, & sicco constantem esse statuit. Illud (inquit) potius designamus, cuius utique demonstratio cum de naturalibus potentijs agemus tradetur. Ex hypothesi nunc quoque propositorum causa eo utemur: quatuor nimirum dicentes totius corporis proprias facultates esse, unam idoneorum tractricem, alteram eorum omnium retentricem, tertiam alteratricem, & quartam quæ alieni sit segregatrix. Eademque facultates effectus esse totius in quouis corpore substantiæ, quam etiam constare ex calido, frigido, humido & sicco inter se mixtis, dicimus. An non hac serie Galenus facultatum nostri corporis omnium causam esse ipsam totius corporis substantiam, ex elementorum commoderatione constantem aperitissime affirmavit: dum facultates effectus quosdam esse, totius in quouis corpore substantiæ astruxit? Si enim facultates, substantiæ corporis (hoc est, probæ elementorum commoderationis, quam corporum substantiam esse perpetuo uult Galenus) effectus sunt: erit igitur commoderatio ipsa seu temperies, facultatum causa: id ut intelligamus, hæc se quatuor mutuo complexu coniungere, nempe temperiem, facultatem, actionem, & opus. Temperies facultatem parit, facultas actionem, actio opus. Ut primum enim probè ex elementorum commoderatione temperata pars est, mox in ea facultas innascitur quædam, qua partis rectè munia obeantur: Ea porro actiuo suo motu (quæ illius actio est) opus facit: ut in exemplo, Si probè temperatus uentriculus fuerit, mox & in illo alterandi cibi potentia quædam erit, qua rectè cibus conficiatur: quam quidem cibi concoctionem, facultatis illius opus dicemus: effectuum uero facultatis eiusdem motum, quo id muneris obit, actionem. Sicque in singulis quoque partibus euenire planè adhibita mente cernemus.

30 Nunc uero ex Galeni sensis (quod tu minimè fieri posse putas) facultatem uitiatæ interdum actionis causam esse posse ostendamus: nec tamen propterea sequi, eam morbum dici debere. In quo unus mihi sit Galenus satis, cuius unius testimonio atque præsidio munitus, & te à sententia auertere, & meam firmare ualidè possim: quod ubi perfectum à me erit, mox rationes tuas diluam. Galenus itaque symptomatum differentias tractans lib. **III. cap. eiusdem numeri**, posteaquam de symptomatis quæ ad sensuum instrumenta pertinent egisset, de ijs ordine agere coepit, quæ ad facultatem propriè pertinent. De cogitatiuæ itaque noxa loquens, deprauatæ rationationis causam in cogitatiuam facultatem affectam refert.

40 Sunt (inquit) alij quibus nulla apparent uisæ, sed non rectè ratiocinantur, cogitandi facultate in ipsis affecta. Quid hic Galenus? non ne & cogitandi facultatem malè interdum affici, & ad ipsam sic affectam ratiocinandi noxam referri? Quid ijs aperitius dici potest? Sed rursus eodem libro cap. **III. manifestius** hæc explicantem Galenum audiamus, dum de symptomatis ad naturalem facultatem pertinentibus, ex professo tractat: Methodus

1. de Facult.
natur.

Facultatum
causa.
1. de Temperamentis.

Loci Galeni
explicatio.

thodus (ait) id est, uia, & ratio qua hoc in loco omnia inueniri possint est, ut naturales facultates agnoscamus. Atque circa ipsarum singulas (subdit) duplex est symptomatum species: altera cum male procedit actio, altera cum omnino non fit. Hic tu Marine animum attende, si facultates uitiatæ actionis causa non sunt, quorsum agnoscendas proposuit Galenus, ut illis cognitis actionum noxas agnosceremus? Præterea quid sibi ea uerba uolunt [circa ipsarum facultatum singulas duplicem inueniri symptomatum speciem, nempe uel cum male procedit actio, uel cum omnino non fit?] non aliud certè, quàm deprauatam & ablatam actionem in singulis naturalium facultatum (de quibus eo loco agit) inueniri: ad easque referendas esse. Quod tu maius testimonium, quam firmiorem ad mea probanda rationem exigis? Verùm rursus, quasi de integro redintegrata pugna, fortiores machinas ad moueamus, ducem Galenum secuti. Is initio libri quarti de Symptomatum causis inscripto, symptomatum omnium causas inuestigans, sic exorditur. In sensili actione (ait) triplex symptomatum genusprehenditur: unum, cum primum sensus instrumentum quippiam perpressum est: alterum, cum sentiendi potentia; tertium, cum ministrantium primo sensus instrumento pars aliqua fuerit affecta. Vides Galenum unum symptomatum genus ad ipsam potentiam referentem? symptomatis hoc loco nomine, uitiatam quandam functionem intelligens, quæ interdum facultatis uitio uel pereat, uel male edatur. uti paulo post eiusdem libri cap. I. explicatissimè in oculo docet, indicans, uidendi actionem deprauari, aut omnino non fieri, uel ob crystalloidis uitium, (principis utique in oculo partis) uel ob uisuiam potentiam: uel tandem ob partium aliquam, usum aliquem probæ uisioni præstantem. An non hæc Galeni sunt? an potius à me conficta? Plenius uis testimonium? affero. Lege caput primum sexti de Sympto. cau. ea ibi uerba reperiēs: Duo (inquit) sunt aberrationis prima genera: unum, cum potentia ipsa affecta est: alterum, ab externo quopiam errore nascitur. Nonne hac serie aberrationis unum genus ad potentiam seu facultatem refert? Quid uero aliud aberratio censeretur, quàm functionis mala additio? tum enim aberratum est, cum functio male procedit: ut eodem ipso capite fusissimè Galenus docet, aberrantis facultatis concoctricis noxas enumerans. Quin eodem ipso loco, cum concoctionis noxas ueluti compendio percurrisset Galenus, harum communem causam alteratricis potentiae ab scopo aberrationem facit. Sic enim loquitur: Atque huiusmodi (inquit) sunt concoctionis noxæ, quarum causa communis quidem est, alteratricis potentiae à scopo aberratio. Quid quæso Marine his uerbis ad mea munienda fortius, congruentius, appositius? Si enim nozarum quæ concoctioni obueniunt causa communis, facultatis concoctricis à scopo aberratio à Galeno ponitur: nonne facultas deprauatæ actionis causa statuenda à nobis erit? Hoc ipsum uerò enucleatius explicans eodem loco Galenus, quomodo potentia affici possit, planissimè docet. Potentia (inquit) bifariam læditur, aut per suam ipsius essentiam, aut per aliquem instrumentorum morbum, iam in propria essentia noxæ, interueniens

Loci ite Galeni explicatio.

Explicatio lo-
ci Galeni.

Aberratio
quid.

6. de Sympt.
cau. cap. I.

Vbi supra.

peries quedam agentium qualitatum sunt. Ab instrumentis uerò pendent Erysipelata, cedemata, Phlegmones, Scirrhi, abscessus, & alij quidam huiusmodi morbi. Atq; horum alij simplices alij compositi in uentriculo consistunt: propter quos omnes uentriculus malè concoquit, ipsius potentia qua concoquit noxam sustinēte, per intemperies quidem, in sua ipsius essentia: per alios uerò morbos, qui instrumentales sunt, impedita dūtaxat.

Haecenus Galenus, qui profectò malæ concoctionis potentiam ipsam uel in sua ipsius essentia affectam, uel à morbis instrumentarijs impeditam causam statuit. Neq; enim, Marine, ita à meo sum sensu alienus, ut cum
 10 facultatem dico uitiosæ functionis causam esse, eam dum probè ualet, dum obeundo muneri suo sufficit, ab hac malam edi functionem intelligam: quis enim nisi planè insanus id dicat? Perpetuò enim facultas quæ corpori tutando præest, nisi aut in sua ipsius essentia affecta sit, aut alioquin impedita, probè ipsa functionis atq; adeo sanitatis causa est. Sed cum aut ipsa afficitur, aut aliqui impeditur, huic uni (interuentu tamen affectus alicuius) actionis noxa adscribi sæpenumero debet. Poteram ijs esse contentus, ni me finem iam facere meditantem (citando enim locos Marine defatigor) Galenus ueluti classicum canens ad pugnam denuò inuissasset. Lege quæ mox ab initio prioris libri de pulsu causis ab eo de pulsu
 20 suum uariatione scripta sunt: Variant (inquit) pulsus partim usus cuius gratia, partim facultas, partim instrumentum. An non hic immutationis pulsum, hoc est deprauatæ pulsum motionis, causam, in facultatem reijcit? quod ex ijs quæ mox sequuntur manifestissimum facit, dum paruutatis, crebritatis, uelocitatis, tarditatis, ac raritatis pulsum causas prosequitur. Crebritatis quidem & uelocitatis, in potentia imbecillitatem cum calore: Tarditatis & raritatis, cum paruitate, ad eandem facultatem ex frigoris excessu deiectam referens. Quid eius tractationis libro secundo? Inæqualitatis certè pulsum, facultatem uariè affectam, causam statuit. In quam herclè sententiā ex Græcis Paulus, ex Poenis Auicenna atq;
 30 Auerrous ultro pedibus eunt. Sed ad Galeni sensa, ea adijciamus, quæ hisce certissimam fidem præbent. In *ἀναισθησία*, quam guttam serenam uocant, atq; in *ἀναισθησία*, hoc est meatuum à cerebro in oculos descendentium ex ictu uel casu disruptione, cæcitas oritur, nullo in crystalloide, aut reliquarum oculi partium ulla, affectu consistente: sed sola, facultatis culpa, quæ per hos affectus id non mittit, quod secundum naturam ad uisionem obeundam mittere debebat: (uisorios inquam spiritus) aut si mittit, quò minus tamen ad oculos perferantur obstructione meatuum impeditur. In his inquam affectibus, cum ablata sit prorsus uidendi functio, nonne ablata huius actionis noxam in facultatem meritò reijciemus? præsertim
 40 cum nulla in oculis intemperies, nullum in ipsis aliud malum subesse, cui ea noxa adscribi iure possit, cernatur: sed sola facultatis à uo munere obeundo aberratio, aut certè defectio. Quid? eam tu si noxam spectes, quæ in hac ipsa uidendi actione ualde senibus, ætatis decursu accidit, cum illos cæcutientes, ac nihil planè prospicientes uideas, nonne id uitiij, in facultatem ipsam iam deficientem, atq; prorsus deiectam, meritò referas? Cur?

Paul. libro 2.
cap. 12.
Auic. Fen 2.
primi doct. 9.
cap. 6.
Auerr. 4. collectionum. ca
pite 18.

Actionum uitiis
quæ sensibus
accidit à
facultate pro
uenire ple
rumq;

Quòd si firma esset in senē facultas, probè prospicerēt oculi: ut rectissimè illud ab Aristotele dictum uideatur, Si senex iuuenis oculum haberet (hoc est, probè temperatū oculum, facultatemq; pro iuuenis ratione ualentem) uideret sanè ut iuuenis. In hac itaq; quæ senibus accidit uidendi deprauata actione, ac non rarò etiā ablatione, facultas ipsa accusanda, quæ natiui caloris iam fatiscētis ac collabētis inopia (in quo uno facultatum robur positum esse maximè constat) munere suo amplius fungi nequit: ac proinde malè edi quæ ab ipsa prouenit actionem consequens quidem est.

*Ad Marini
rationes Re-
sponso.*

Rationes tuas dissoluere iam ingredior. Dicis, Si facultas uitiatæ actionis causa est, itaq; ipsa morbus erit: cum sit morbus uitiatæ actionis causa. Hic profectò Marine (quod pace tua dictum uelim) hallucinaris: nam non id sequitur, quod consequi putas. Siquidem quanquam sit facultas uitiatæ interdum actionis causa, non id tamen primaria ratione, nec per se, (quod ad morbum requiritur) sed alicuius interuentu, nempe, uel intemperaturæ, uel obstructionis, uel abscessuum, uel solutæ unitatis, ut bellè Galenus citatis à me antea locis docet. Nani cum concoctrix facultas (ut in exemplo deducam) improbæ concoctionis cibi causa est, id nunquam præstat, ni intemperatus sit uenter, aut uno aliquo affectu eorum, qui ad instrumenta pertinent, corripiatur: aut communi morbo, soluta scilicet unitate. Quibus sanè affectibus primò & per se actionis nota adscribi debet: sed per hos quoq; ipsi facultati, ut fusissimè Galenus capite primo sextilibri de Sympto. cau. docet. Ei uerò Galeni autoritati quam ex secundo Methodi mēdendi affers, inquit, Propriū esse morbi, actioni incommodare, itaq; si facultas (ut ego uolo) actioni incommodat, ipsa morbus erit. Respondeo, me unā cum Galeno ingenuè confiteri, propriū esse morbi actioni incommodare: sed primò & per se, ac nullius interuentu: ut idemmet Galenus millies in mille locis testatur. Facultas uerò cum actioni incommodat, non id per se, sed morbi alicuius occasione incommodat: itaq; illi morbi ratio non conueniet. Facultas enim: etsi ipsa regundo corpori tanquam dux præficatur, morbo tamen aliquo irritata, malè munia sua obit, officia inuertit, & aliorum quā pro naturæ modo operatur. An non & illud scis, excretoriā in nobis facultatem per morborum decretoria sæpenuero aut multo, aut malo & pernicioso humore exagitata, pessima gignere symptomata? dum immodicè utilia simul & inutilia magno cum laborantis incommodo excernit? Harum igitur functionum malarum, lacerata facultas, causa procul dubio erit: ut dubitandum tibi non amplius sit, ab ea interdum actiones improbè fieri, si irritata ipsa fuerit. Hic iam commentari desino, si modo id à te prius impetrauerō, ut attentione maiore atque iudicio mealeas: & quæ tibi maximè non probabuntur, ea modestia commonstres quæ & professioni & uirtuti tuæ congruere uidetur.

*Lib. de Sym-
pto. diff. cap.
1. et 2. Meth.
& 1. de Seni-
tuen.*

III. OMNES conuulsuos motus in duo genera diduci, plenitudo & inanitionis, quod à me ex Galeni & Hippocratis sensu dictum est minimè probas: putans aliam aliquam conuulsionis differentiam inueniri,

niri, quæ ad neutrum prædictorum generum referatur: eam scilicet, quæ per sympathiam fieri dicitur, seu consensum, qualis illa esse solet, quæ ex punctura nerui prouenit. Respondeo, tantum duo illa inueniri præcipua conuulsionum genera, quæ ab Hippocrate enumerata sunt, aphorismo $\times \times \times \text{ I } \times$, sextæ sectionis, cum ait, Conuulsio fit ex plenitudine, uel inanitione: Sic uero & singultus, nec credendum est, ullum conuulsionis genus Hippocratem latuisse; eumque eius generis conuulsionem sæpe uidisse, quæ per consensum fit, dubitare non debemus: quam ille si separatim omnino à prædictis genus putasset, minime silentio præterisset: quod quando ab eo factum est, existimare nos oportebit id conuulsionis genus Hippocratem sub altero dictorum generum rectè posuisse. Nam quæ ad puncturam nerui conuulsio sequitur, ea cum ob sensus in ea parte acrimoniam, & eius partis ad principium (nempe cerebrum ipsum) continuationem nascatur, uel Galeni testimonio in arte medicinali, maximum in ea parte tum nasci doloris sensum necessariò concludere oportebit: ut Galenus V I . Meth. med. docet. Dolor autem omnis si uehemens sit, fluxionem excitat, ita tradente Galeno cap. $\times \text{ C } \text{V}$. Artis medicinalis. Existimare omnino oportebit, quæ sit in punctura nerui conuulsionem, ad fluxionem esse referendam, atque ex consequenti ad plenitudinis illud genus à Hippocrate positum: Fieri autem maximè conuulsionem illam ex fluxione, illa Galeni uerba apertissime indicare uidentur, quæ ad caput $\times \text{ C I I}$. artis medicinalis posita sunt. Tum inquit præsertim nerui punctura conuulsionem excitat, cum nihil extrorsum expirat, obsecrata cutis uulnere. Aperiendum est igitur (subdit) atque exiccandum substantia tenui, quæ usque ad ima nerui offensi possit penetrare. Vides igitur ex hac uerborum Galeni serie, tum præsertim conuulsionem in nerui punctura nasci, cum nihil foras expirat: hoc est, cum uisiosus humor nerui substantiam lædens atque implens, uel mordicans, intus constiterit, nec foras transpirarit: alioqui nisi ab hac fluxione conuulsio fiat, quorsum attinet uulnus (quod iubet Galenus) tum aperire, tum exiccare, substantia tenui quæ ad ima usque puncti nerui permeet? Vulnëris enim apertio & exiccatio (quæ fieri iubet eo loco Galenus) non aliò certè pertinent, quam ut effluet contentus intrò humor medicamenti que exiccantis ope omnifariam exiccentur ac dissipetur. Quæ rursus omnia bellissime ab eodem Galeno sexto Medendi metho. recensentur, dum curationē puncti nerui ex professo tractat: affectum quidem ipsum docens & dolorem uehementem ob sensus, qui in parte est, acrimoniam excitare, & phlegmonem accersere, nisi quis rectè medeatur. Illud ut intelligamus, conuulsionem eam quæ ad nerui puncturam consequitur, ad phlegmonem ex dolore nimio excitatum: uel alioqui ad humorem phlegmonem facere properantem, necessariò esse referendam. Vides (opinor) Marine, hanc quam tu diuersam conuulsionis disputas, ad eam esse referendam quæ plenitati adscribitur. Vnde meritò dixisse Galenum V I I I . de Compositione medicamentorum secundum locos cap. I I I . existimo, in conuulsione tertiam aliquam causam supra euacuationē & repletionem se nondum reperisse.

Miror autem maximè diuerſas ab ijs te exiſtimare conuulſiones, quæ uel ex mordenti & tenui humore, neruoſa corpora rodente, uel ex frigore congelante naſcantur: (de quibus Galenus extremo cap. xii. Metho. med. loquutus eſt) nam eæ omnes ad prædicta genera referuntur. Conuulſio enim ex mordente humore facta, ad eam quæ à plenitudine fit omnis no reducitur, uitioſo utiq; humore neruoſis partibus negotium faciente: ea uerò quæ à frigore congelante fit, ad eam quæ inanitionis, frigore ſcilicet uehementi ob immodicam quam facit in parte conſtrictionem, ſuccos exprimente, neruiq; ſubſtantiam hac expreſſione contrahente, unde conuulſio naſcitur. Itaq; ſpecies eæ ſeu differentiæ conuulſionis, quas tu ex Galeno citas, diuerſæ non ſunt à prædictis, quas Hippocrates in plenitudinis & inanitionis diff. diduxit. Conſantiſſimum igitur maneat, duo tantum conuulſionum præcipua eſſe genera, ad quæ reliqua omnia deducantur, plenitudinis ſcilicet, & inanitionis: ut ex illo Hippocratis Aphoriſmo qui xxxix. eſt ſextæ ſectionis, & illo Galeni textu qui octauo de Compoſitione medicamentorum ſecundum locos ſcribitur, probaſſe me adamantinis rationibus puto.

V. QVÆ DE Pſora & lepra à me dicuntur cap. vi. cōmentario primo, eos inquam qui hæc mala faciunt ſuccos, non in cute tantum, ſed & in carne quoque conſiſtere, ueriliſſima planè ſunt. Nam qui pruritus faciunt humores, eò ab ijs differunt qui lepram & pſoram faciunt, quòd ſua tenuitate cuti tantum hæreant: ij uerò non cuti ſolùm, ſed & carni quoq; ut ipſa experientia docet. Nam & ſi hæc, cutis uitia eſſe ſtatuuntur, non ob id tamen negandũ, quin ſubditæ carnis aliquid uitia hæc contingant, Quod in lepra dubitari minimè poteſt, cùm ſe ipſa profundius in cutem agat, non nihil ſubditam carnem uitians, ut quæ nimirum ſquammiſ ſcætet, puſtulis, ac uarij generis excoriationibus. Sed in ijs non diutius im morandum utpote leuioribus, quàm ut pleniorẽ operam deſiderent.

AD LIBRI SEXTI ANNOTA-

TIONES RESPONSIO-

I **L**IBRO ſexto id in primis tibi non placet, quod à me cōmentario ſecundo capitis primi dictum eſt, Facultatem (inquam) tum per eſſentiam lædi, cùm illius instrumentum primigenia quapiam affectione laborat: nempe intemperie una quapiam ex ijs, quæ præter naturam dici ſolent, Ego uerò Marine, Galeni ſententiæ adeoq; contextus eius, quem interpretor conuenientiſſima dixiſſe me arbitror. Quod ut oſtendam, illud tibi mecum conuenire prius uelim, Facultatis uocabulo id intelligi; quod actionum ſit effectrix cauſa, quod nobis illius definitio primo de Natur. facul. poſita abundè demonſtrat. Quumq; natura ipſa actionum omnium, uel teſte Galeno, in nobis ſit opifex: conſequitur, ut facultatis nomine idem quod naturæ intelligamus. Facultas enim atq; natura & ſi uocibus diuerſa ſunt, re tamen, eadem eſſe Galeno perhibentur: ita utiq; v. de Sympt. cau. ſcribente. Per naturæ (inquit) uocabulum intelligas uelim omnem qua regitur animal facultatem: ſue illa à uoluntatis noſtræ imperio

Facultas quid

In Arte medicinali.
Natura et Facultas idem.

imperio pendeat, siue fecus. Itaq; facultas omnis in nobis natura dicitur: ex eo autem facultas seu potentia dicta est, quod agere possit, ut primo de Facult. natur. exacte monstratur. Quin idem ipse Galenus, facultates ipsas naturales, naturæ uocabulo dignatur. lib. de Facult. natur. substantia. Facultatibus (inquit) quas nuper recensuimus, attractrice uidelicet, expulso-
 10 ria, retentrice, & alteratrice, naturæ uocabulo non animæ indito. Cum igitur illud constet, naturam & facultatem re quidem ipsa eadem esset con-
 sequens illud certe erit, ut quæcunq; earum uni conueniunt, (quatenus il-
 lius essentiam atq; substantiam expendimus) id ipsum & alteri conueniat.

Quamobrem cum natura Hippocrati atque Galeno nihil planè sit aliud,
 quam elementorum in nobis symmetria atque temperies, qua functiones
 probe obimus: erit itidem facultas in nobis ea ipsa temperies ac commo-
 deratio, qua functiones recte edere ualeamus. Quod ostendere uolens Ga-
 lenus, libro de Pulsuum prælagitione primo, facultatis essentiam inuesti-
 gans, hæc scripsit: *Essentia facultatis est temperies, in singularum illarum*

1. Aphorism.
 comen. 14. C.
 1. Aphorism.
 comment. 1.

Facultatibus (inquit) essentia singularum partium, in singularum illarum
 posita commodo temperamento est. Nam tum demum suum quæcunq;
 munus obit strenuè, ubi sit temperatissima: contra malè fungitur, si in-
 temperata sit: atq; hætenus malè, quatenus sit intemperata. Hæc eo
 20 loco Galenus. Secundo uerò eius tractationis libro, Essentiam (inquit)
 facultatum adducti sumus credere, nihil esse præter qualitatem tempera-
 menti, omniaq; & in dignoscendo, & prædicendo, & curando, conuenire
 cum hoc decreto animaduertimus, &c.

Ex his (puto) satis constat, facultatum essentiam secundum Galenum
 in temperie ipsa partium consistere: imò potius ipsammet facultatem ni-
 hil esse aliud quicquam, præter ipsam temperiem. Quæ cum ita sint (uti
 reuera sunt) nonne uerissimum illud quoq; erit, tum facultatis essentiam
 lædi, cum pars cuius est, intemperata fuerit? An non id ipsum apertissime
 Galenus dicit in eo contextu libri sexti de Sympt. cau. cuius tu commen-
 30 tarium damnas? sic enim textus habet:

Duo (inquit) sunt prima genera aberrationis: unum, cum potentia
 ipsa affecta est: alterum ab externo quopiam errore nascitur. Atq; utrum-
 que rursus diuiditur, nam potentia bifariam læditur: aut per suam ipsius
 essentiam, aut per aliquem instrumentorum morbum.

Et paulò post explicans, quid sit in propria facultatis essentia nocu-
 mentum, hæc addit: iam in propria essentia noxæ, intemperies quædam
 agentium qualitatum sunt.

Vides hic apertissime pronuntiantem Galenum facultatis noxas in
 sua ipsius essentia, nihil planè esse aliud, quam intemperies agentium qua-
 40 litatum? Idem uerò Galenus, eodem ipso contextu fusius se explicans, in-
 dicat à quibus morbis facultas per sui essentiam lædi, & à quibus impediri
 dicatur, idq; sub hac uerborum serie:

Ab instrumentis (inquit) pendet Erysipelata, cedemata, phlegmones,
 scirrhi, abscessus, & alij quidam huiusmodi morbi. Atq; horum (subdit)
 alij simplices, alij compositi in uentriculo cōsistunt: propter quos omnes

uentriculus malè concoquit, ipsius potentia qua concoquit noxam sustinente, per intemperies quidem, in sua ipsius essentia: per alios uerò morbos, qui instrumentales sunt, impedita duntaxat. Hastenus Galenus.

Ex cuius uerbis euidentissimè illud constat, facultatem partis, tum secundum suam ipsius essentiam lædi, cum per intemperiem noxam sustinet: tum uerò impediri, cum per instrumentarios morbos pars ipsa à suo munere obeundo deficit: tum enim nulla existente in parte intemperie, sed tantum instrumentario morbo, facultas in sui quidem essentia non lædetur: impeditur tamen quominus proprium possit exercere munus. Quas uerò tu in contrarium affers rationes, hæud magno negotio dissolui possunt. Siquidem in neruorum optidorum obstructione, facultas non per sui essentiam læditur, nulla existente in parte intemperatura, sed sola obstructione, ut supponitur: impeditur ipsa tamen, quò minus in suum ipsius munus exire ipsa possit. Reliqui uerò ex Galeno loci quos adfers, tum ex hoc ipso textu, tum ex commentarijs eiusdem in Hippocratis prognostica, nihil aliud certè probant, quàm facultatem interdum per sui essentiam, interdum per instrumentorum morbos laborare, quod ego ingenuè cum Galeno confiteor: uti, & illud, tum facultatis essentiam per se lædi, cum intemperies aliqua adfuerit noxam adferens: quæ certissima Galeni est hoc loco sententia. Verùm scrupus ex ijs quæ paulò antè dicta à nobis sunt oriri uidetur: quòd facultatem corporis, re quidem ipsa, idem cum natura esse de Galeni sententia dixerimus: cum tamen idem autor ea de re uariis, nec sibi perpetuò cōstans fuisse uideatur, cum libro de Naturalium facultatum substantia, & v. de Sympto. cau. & I. atq; I I. de Præfagitione ex pul. facultatem naturæ uocabulo atq; temperaturæ dignetur, I I I. uerò de temperamentis, facultatem eam ipsam naturæ effectum quendam esse ijs uerbis affirmet:

Quatuor dicimus totius corporis proprias facultates esse: unam idoneorum tractricem, alteram eorum omnium retentricem, tertiam alteratricem, & quartam quæ alieni sit segregatrix: easdemq; facultates, effectus esse totius in quouis corpore substantiæ: quam etiam constare ex calido, frigido, humido & sicco inter se mixtis dicimus. Si itaq; hoc loco facultates effectus esse totius corporis substantiæ, hoc est, temperaturæ in nobis, ex calido, frigido, humido, & sicco constantis, ipsemet Galenus asserit: quonam pacto idem cum natura erunt? cum facultates, naturæ effectus esse quosdam astruat; nihil autem & effectus & causa simul dici possit, ad id repugnante natura. Sed ab oscitantia crimine uindicari tamen hoc pacto Galenus potest, si dicamus, uariè ipsum facultatis uocabulo tum hoc loco, tum alijs præcatis usum. Cum enim facultatem idem cum natura esse affirmat, uti v. de Sympt. cau. & de Natu. facul. substantia, facultatis seu potentia nomine propriè usus est, ut est ipsa principium quoddam motus, & transmutationis, quæ prima Aristoteli v. Metaph. cap. x I I. potentia significatio est. Tale autem principium in nobis natura est, quæ quòd agere ea omnia quæ ad corporis tuclam pertinent possit, facultas merito seu potentia dicitur. Cum uerò effectum esse totius substantiæ

Galenus de re
pignatila uin
dicatur.

Quomodo
natura in no
bis facultas di
catur.

substantiæ

substantiæ nostræ dixit, libro de Temperamentis, ad operandi uim & qualitatem, qua naturalem dicimur habere potentiam, seu ad dispositionem ipsam respexisse uidetur: nam & hæc in nobis facultas dicitur: quæ quidem ipsa profectò, & effectus quidam est à natura profluens nostra, & in qualitatis genere reponenda. Naturalis enim potentia aliquid agendi, & dispositio item ipsa, qua unum aliquid possumus præstare; qualitas species Aristoteli libro Prædicamentorum capite octauo esse iure statuuntur. Itaq; duo sunt quæ facultatis nomine appellari in nobis meritò possunt, Principium inquam illud motionum in nobis omnium, quod quidem uerè & propriè tum Natura tum Facultas, seu Potentia dicitur: de quo appositissimè illud dixisse Galenus uidetur, Per naturæ uocabulum intelligas uelim omnem quæ regitur animal facultatem. Et illud item in Arte medicinali, Omnium horum (scilicet operum) natura opifex. & libro de Naturalium facultatum substantiis, facultatibus ipsis naturæ nomen congruentissimè indidit: atq; hæc uera est & germana facultatis essentia, quæ & ipsa seu causa quædam aptitudinem illam ad functiones rectæ & ex usu obundas parit: quam Naturalem potentiam, hoc est, pronitatem ad agendum quandam dicimus. Et hæc sanè facultas seu potentia est, hoc est, qualitas quædam in nobis, qua agendi potentes dicimur: atq; tribui enim facultatis nomen & substantiæ, & qualitati, pro diuersa ipsius ratione potest. Illam, si ut principium est effectuum spectes, substantia profectò ipsa erit, nempe natura nostra quæ omnium est operatrix, & agendi principium: Sin uerò ut pronitas quædam & naturalis agendi potestas, ab principio illo manans, ad secundam qualitatis speciem erit referenda, quæ & ipsa effectio est alterius quæ uerè & propriè facultas dicitur. Vt primum enim probè temperata pars quæpiam est, mox ea in parte qualitas quædam rectè operandi innascitur, ab ipsa partis temperatura profluens, quæ pronitas seu potestas operandi dicitur. Atque hoc pacto conciliari pugnantes eadem de re hac Galeni loci possunt, ipsiq; Galenus ad supinitatis & obliuionis dictorum alibi suorum crimine uindicari.

II. FACULTATEM ipsam minimè lædi, parte functionis princeps non læsa, uerissimè dixisse mihi uideor: idq; Galeni sensus congruere testatissimum facere possum. Si quidem cum facultas ipsa tum maximè lædi dicatur, cum pars quæ ab ipsa regitur, uno aliquo intemperamenti genere laborat: uti in annotatione præcedente à nobis monstratum est, ex Galeni utique libro de Pulsuum præfagitione primo, atque secundo. Consequens certè est, ut si pars ipsa quæ functionis est opifex, non lædatur, facultas ipsa tum minimè lædi dicetur. Nam & si facultas toti organi eo adscribatur, uti uisoria oculo, auditoria auri, gustatoria linguæ: inest tamen (uti scis) ijs partibus una quæpiam simplex pars, quæ functionis sit effectrix: nempe in oculo crysallois, in aure neruus auditorius, in lingua nerui ea propago quæ à tertia coniugatione à cerebro ortorum nascitur. Itaq; in oculo si crysallois laboret, uisoria tum facultas lædi dicitur: quod in ea præcipuè facultas consistere atq; huius munere functionem exercere suam in oculo possit. Vbi uerò reliquarum partium aliqua,

Facultatis nomine que ueniunt appellanda.

3. de Sympt. com.

Facultas quando maximè lædi dicitur.

libro 1. de 3. art. 1. cap. 1.

quæ uisioni usum aliquem præstant læditur, idq; instrumentario quopiam morbo, tum ab ea impediri quidem rectè facultas dicitur, non sic lædi. Quæ doctæ Galeni I. cap. VI. de Symptomatum causis est sententia. At de ijs iam satis.

III. DE VOMITV rectè sentire mihi uideris, non in omni corruptum esse cibum succumue aliquem; sed interdum solam cibi copiam uomitum inferre, ut euidentissimis autorum testimonijs constat, nec ego hac in re à te dissentire possum: quod & ego in margine libri mei ad contextum certè apposueram, sed incuria operarum prætermisissum id fuit.

IIII. NON PROBAs lienteriam ad expultricis facultatis symptomata esse referendam: at illud maxime Galenus probat; eo ipso contextu capituli secundi quem interpretor, inquitens:

Atq; in hoc symptomatum genere (de deprauatis expultricis facultatis motibus loquens) hæud absurde numeratur lienteria, id est, intestinorum leuitas, &c.

Quid ijs uerbis apertius? quod si Galenus lienteriam ad facultatis expultricis motus refert, cur mihi ad eosdem ipsos motus non sit referenda? præsertim cum & Pœni medici omnes, & Paulus atq; Aëtius id ipsum asserant. Nec obstat, quod uentriculi uitio sæpenumero symptoma hoc accidat: nam etsi uenterculus interdum symptomatis huius causa est, facultas tamen expultrix deprauatè tum munus suum obit, ad eamq; symptoma hoc perpetuò referre oportet, ut eodem ipso quem interpretor loco bellè docet Galenus. Itaq; non est quod aliena me à ueritate dixisse putes, cum dixi Nauseam, & leuitatem intestinorum ad hoc symptomatum genus esse referenda: nempe facultatis expultricis malè suo munere fungentis. Sic enim de eadem re Galenus statuit, Auicenna, Paulus, deniq; omnes.

V. SOLAM interdum plenitatem, uasorum rupturam facere posse, minime probas, cum id etiam dicere uideatur Galenus paulò post meam ea de re commentationem, parum utiq; memor eorum quæ in commento illius aphorismi, Habitus exercitatorum, dixit, sic inquitens:

Cum (inquit) uasa cibus ac potibus fuerint supra modum repleta, periculum est ne dirumpantur. Et paulò post eodem loco. Cum uenæ amplius conceptaculum non habent in quod alimentum distributum recipiatur, tunc periculum imminet aut diruptionis, aut mortis repentinæ.

Vides hic Galenum ex plenitate rupturam uasorum metuere? Quæ etiam libro de Bono corporis habitu, ueluti confirmantur; etsi hæc tu in alienum quendam transfers sensum; ut uelis, non à multitudine, sed feruore diruptionem hanc fieri: cum Galenus feruorem hunc, quo sanguis instar musti ebullit, non tam uasorum caliditati, quàm impletioni tunc casu diruptioni adscribat. Qui uerò à te locus ex quinto Methodi medendi aduersum me citatur, is certè pro me facit: cum dicat eo loco Galenus, multa ob id perrumpi quòd quem in se continent sanguinem præ copia continere non possint. Cum uerò Galenus dicat, sanguinem adeò auctum, ut in uasis contineri non possit, rupturam facere non possit: ita intelligendus

duſ erit, ut uoluerit, ſanguinis copiam apertionem uas, potius quam rupturam facere ſolere: non tamen omnino id efficere non poſſe, ut præ adductis locis ex eodem Galeno eſt probatum. Quinimo (ut mihi quidem rem paulò altius contemplanti uidetur) interpres hic Galeni mentem minimè eſt aſſequutus: cum literam hanc, negandi nota ab ipſo explicatam, alieniorem à Galeni mente faciat. ſiquidem Liniacer locum hunc [atque hic ut uas ipſum rumpere non poteſt ita ualorum ora apeire poteſt] ſic uertit:

10 Sanguinem quidem uitioſè affici dico: & cum adeò uitioſi eſt ſucci ut erodat ea quibus continetur. Et cum ita eſt immodicus, ut intra uas ſuum non contineatur. Quippe id quoque quod ſanguinis uas rumpat, uel recludat eſt fatiſ.

Vides hic Marine ſenſa Galeni à Linacro quàm Copo fidelius interpretata: cum Galenus hic conformia atque conſentanea iſs quæ quinto Methodi medendi, & in commentario illius aphoriſmi, Habitus exercitatorum, dixit, tradiderit: nempe à plenitate ualorum ipſa non tam aperiri, quàm rumpi poſſe. Non enim Galeno dignum eſſet pugnancia hic dixiſſe iſs, quæ tam multis locis de re eadem dicta ſunt: ni Galenum oſciſ tantia & obliuionis arguere (quod nephaſ duco) uelimus. Græcuſ itidem
20 codex, cui uni inſiſtendum, ita habet.

Ἀπειρεται δὲ τὰ τοιαῦτα ἐμπλήσει οἱ τῶν αἱμάτων, ἅτοι τῇ διατάξει ἀναστροφῆς ἀγῶν, ὥς οὐ τοῖς ἐκ ῥιπῶν ἀμετρήτως, ἢ δὲ αὐτὸ τὸ αἷμα πολλοῦ διακένουται, ἢ τῷ ἀγῶνι π. τὸ μὲν δὲ αἷμα πολλοῦ διακένουται λίγα τὸ, π. κενόχρημα ὡς τοῦτον γυγνόμενον, ὥς διαβιβάζουσαν τὴν πύλινον, τὸ, δὲ ὅταν πλεον, ὥς μὴ στεγνόντα. Καὶ γὰρ καὶ ὅτε φέρονται ἡ ἀναστροφὴ ἀγῶν, ἵνατοι ὄνται.

Quod eſt: Omnia uerò hæc tribus ex cauſis eueniunt: aut facultate ipſa ualorum ora aperiente, ueluti in ſanguinis è naribus profuſione, aut ſanguine ipſo ualè ut eiſ aliquo uitiato. Sanguinem uerò ipſum uitioſè tum affici dico, cum adeò uitioſi eſt ſucci, ut ea erodat in quibus continetur. Et cum ita eſt copioſuſ, ut intra uas ſuum contineri non poſſit: quod
30 quidem tale eſt, tum ruptionem ualiſ, tum recluſionem facere poteſt.

Vides Marine apertiſſimè Galenum ſua lingua loquentem, uelle copioſum ſanguinem uas ipſum tum rumpere tum aperire poſſe: ut intelligas plus autori ipſi Galeno, quàm illiuſ interpreti eſſe ſidendum. Tu itaq; uerſionem Copi tuam caſtigato.

VI. EXPULTRICEM facultatem humido, retentricem ſicco magiſ operari, tam manifeſtum eſſe puto, ut probatione non indigeat. Nam ſi uerum illud eſt, quod omnibuſ ex æquo medicis in conſeſſo eſt, retentricem facultatem ſicco operari: conſequens certè eſt, ut expultrix, quæ illi contraria eſt, contraria itidem operetur qualitate, nempe humido: quod declarant ea quæ facultatem hanc ad ſuum ipſiuſ munuſ excitant. Cum enim ſæpenumero accidat, ut facultas hæc parum probè ſuo munere fungatur: tum ut illam ad ſui muneris obitionem excitemus, humectantia omnia, & mollientia, lubricumq; corpus reddentia,

tia, exhibere solemus. Quæ ferme omnia temperamento esse humido, abundè constat. Quorsum enim quæso attinet, tali temperamento præditis medicamentis, aut cibis iuuari facultatem propultricem, ni ipsa humido operetur? Inde fit, ut olerum pleraque, & fructus ij qui lubricam & fluxilem in se substantiam habent, uentrem moueant, & facultatem propultricem ad suum ipsius munus excitent. Tum etiam qui humido sunt temperamento, scilicet munus hoc obeunt: qui sicco, infelicius. Nec obstat quòd facultas hæc motu operetur, qui firmitudinem aliquam requirat. Nam motus hic, quo expultrix facultas ad suum ipsius munus mouetur, humido potius quàm sicco iuuatur, atque perficitur: sicco utique motum hunc impediens; quòd maxime uidere est in ijs, qui macilentio & sicco corporis habitu cum sint, uix nisi summa difficultate excernere possunt: siccitate scilicet motum hunc impediens: quem cum iuuare methodo medica uolumus, omni ratione humectare tum cibis ac potibus, tum medicamentis, & forinsecus admotis contendimus. Auicennæ uerò sententiæ non accedo, qui uoluit, siccitatē expultrici potentia necesseariam esse. Qui enim fieri potest, ut id quod facultatem a suo ipsius munere impedit ac remoratur, ad illius facultatis munus obeundum necessarium sit? Cumq; siccitas facultatis expultrici munus obtundat, non excitet: (ut supra probatum) sequitur siccitatē potius illi obesse, quàm prodesse: tantum abest ut illi necessaria sit, ut uoluit Auicennas. Galeni uerò locus ille, in hoc ipso capite à te adductus, non aliud probat, quàm humiditatē non tam reliquis operationibus quàm nutritioni esse necessaria: etsi quadantenus, si superflua ea sit, cæteris cunctis aduersetur.

VII. COMMENTARIO sexto capitis tertij, id quod à me dictum est non probas, Actiones eas practicas dici, quæ in agendo & aliis quid efficiendo totæ sunt: cum ex hoc sequi uideatur, concoctionem practicam esse actionem quandam: ut quæ nimirum tota in agendo sit, hoc est in cibo concoquendo. Malè mi Marine practicae nomen accipere uideris, siquidem Galeno & Aristoteli in more est, actiones eas practicas uocare, quæ actiuosæ sunt, quarumq; finis est, operatio & actio, seu effectio, non contemplatio: ut cum disciplinas interstinguimus, contemplatrices alias, alias uerò actiuas uocamus. Sic Galenus libro de Facultatibus substantia, partem philosophiæ practicam, actiuam nominat. Est nanque quædam philosophiæ pars, cuius finis est actio: uti ea quæ de moribus, quæ de ciuili gubernatione, quæ de priuata tractat. Partes enim eæ omnes, non aliud certè docent, quàm quomodo benè moratum hominem uiuere oporteat: quonam pacto rempublicam, aut priuatam regere conueniat: quæ omnia ad congruas actiones referuntur. Itaque cum Galenus ad functiones practicas durum & calidum instrumentum magis idoneum esse dixit: de ijs intellexisse eum puto, quæ in operando, laborando, & agendo, non in contemplando consistunt. Ut enim quis agat, & agendo operetur, calore indiget, & uario ad efficiendum motu atque conatu. Quapropter instrumento indiget forti & ualido, quale calidum

Auicennæ
error.

lidum & durum est, quod laborando minime fatigatur & dissolutum consummax est. Ac proinde quos calore multo natiui & uiribus abundare uideamus, hos maxime actiuos esse deprehendimus: qui & ipsi solida habent membra; duram carnem atque robustam. Contra uero, qui ad contemplandum apti sunt, & ingenio ualent, molles carne esse uidemus: ut etiam philosophorum maximus Aristoteles dixit libro de Anima. In quem sensum actionis nomen sumendo, nulla naturalium functionum practica dici poterit, cum electiue in opus non ducatur: ni uelimus lato quodam modo Actionis uocem accipere pro omni motu operis alicuius effectiuo. Si uero proprie & apposite loqui uolumus, id cum Gale-

no libro de Natu. facult. I. Opus uocabimus, quod iam factum atque completum per actionem est: ueluti sanguinem, carnem, neruum: Actionem uero ipsum actiuum motum: causam uero a qua hæc procedit, Facultatem. Sic ista distinguit citato loco Galenus. Igitur concoctio, etsi quodammodo practica functio dici possit, quod chylum operetur: non propterea sequitur falsum esse, calidum & durum instrumentum ad actiones practicas magis idoneum esse. Siquidem uenter qui calido multo abundat, & bene compactam habet substantiam, feliciter concoquit eo in quo contraria subsunt. At de ijs abunde iam satis.

VIII. QVOD PRO constanti id habendum ex Galeni doctrina dixerim, partem eam quæ cruditate ipsa fecerit, noxam sentire: id minime probas, in id capitis dolorem adducens, qui a uentriculi cruditate ortus sit: cum pars quæ cruditatem facit uenter sit: pars quæ noxam sentit, caput. Hæc tua ratio Marine. At tibi cogitandum illud in primis erat, fieri nullo pacto posse, ut pars aliqua cruditatem faceret, quin eadem ipsa quatenus iam a suo munere recte obeundo deflectit, noxam sentiret: siquidem primo huius tractationis, mox ab initio. Quisque se sanum esse arbitrat, cum partium corporis adminiculo munijs ad uitam necessarijs citra noxam fungi potest. Partem uero illam ægrotare, quæ suum munus obire nequit. Itaque cum pars cruditatem facit, iam non recte munus suum obit: ut omnibus est in confesso. Si uero munus suum recte non obeat, iam ægrotare dicitur: atque ex consequenti noxam sentiet, cum eadem Galeno sint, Noxam sentire, & Ægrotare. Nonne igitur quæ pars cruditatem facit, noxam ipsa sentiet? Nec obstat quod de dolore capitis adduxisti. Nam etsi caput noxam sentiat, per consensum a uentriculo cruditatem faciente: non tamen sit, quin & uenter ipse non itidem, & multo equidem magis noxam sentiat: ipso utique per proprietatem & propriam essentiam, cerebro uero per consensum laborante. Maiorem autem esse noxam, quæ per sympathiam fit, ea quæ per sympathiam, apud omnes testatissimum est: uti & illud uerissimum est, partem imbecillam noxam hanc plurimum sentire. Quod & ego conceptis uerbis in eius commentarij quem tu damnas initio intrepide affirmari hac uerborum serie: Quæ causa est, cur per cruditates nonnullis renus dolor, quibusdam uentriculi, alijs lienis, iocinoris, thoracis reliquorumque membrorum pathemata oriantur: prout in alijs alia pars imbecil

imbecillior aut acutiore sensu prædita, aut alioqui naturæ ratione, aut sit
tus, noxam suscipere apta. Vides Marine, Valleriolam ingenuè confiten-
tem ac prædicantem, imbecillitatem partium in causa esse, cur aliæ
alijs partibus magis per cruditates afficiantur. Hæc habui
quæ ad tuas in meos commentarios annotationes

dicerem: non tam mei tuendi, quàm uerita-

tis asserendæ causa. Quæ si à te pro-

babuntur, erit ut uolumus:

sin minus, meliora as-

serens tibi assen-

tiemur:

*

Responsionum medicinalium finis.

INDEX LOCUPLETISSIMVS EORVM QVAE TOTO

HOC OPERE NOTATV

DIGNA HABEN

TVR

Cuius prior numerus paginam, posterior eius paginae versum indicat.

ACCONDITOS caneros non esse à medico curandos, iussit Hippocrates 395. 24
 Accessus in stipula & leni aliqua substantia ignis ut facillè succenditur, sic facillè dissipatur 24. 22
 Accessio quando definat 364. 19
 Accessionis tertianae uel alterius febris continens causa quae 364. 21
 Accessionis remissio in synochis febribus ex fermentatione humorum transpirata continetur 124. 10
 Accessionis nouae in febribus causa ex Galeno 95. 11
 Plurimum dierum accessionem perpetuam fieri quando contingat 124. 12
 Accessiones unde fiant Galeno 95. 13
 Accessionis unius in Synochis causa ad finem usque 95. 14
 Accessiones & exacerbationes alii cum rigore, alii cum horrore, alii solum cum frigore accessisse dicimus 18. 15
 Accidentia magnam partem conferunt ad cognoscendum quod quid est 396. 29
 Acerba Platoni quae dicantur 69. 21
 Acidus ructus à frigidis uel cibis uel succis fit 16. 14
 Acres & tenuis succi cur acutos creare morbos Hippocrati dicantur 89. 21
 Acris humor animi deliquit & conuulsiones inferre solet 250. 29
 Acron Agrigentinus, & de illius ad pestem antidoto 158. 24
 Acron Agrigentinus odoratorum lignorum pyras incendit, ut aeris pestilentis malignitatem emendaret ibidem
 Actuarius 157. 31
 Actus pure speculatiui finem habet 214. 39
 Acuti nomen cur morbis quibusdam inditum 86. 38
 Acutum quid propriè dicatur 86. 40
 Acutum scilum & mucronem quem dicamus ibidem
 Acutum ingenium quod dicatur 86. 42
 Acuto iudicio quenquam esse quid 86. 45
 Acuti morbi Hippocrati qui numeretur 86. 18
 Acuti morbi quinam medicis dicantur 86. 29 & 89. 2
 Acutos morbos non perpetuò secum acres habere mores comites habere 89. 17
 in Acutis morbis fallaces esse salutis & mortis notas 406. 24

in Acutis morbis sanguinem detrahendum si aeger aetate floreat & uiribus abundet 309. 25
 ad Acutem morbi quae faciant 90. 25
 Addicere iuxta Aristotelem 215. 12
 Adepti quod bonum uidetur, in eo conquelescimus 215. 34
 Admiratio quoniam animi suspensionem ob rei nouitatem & ignorationem facit 217. 36
 Admiratio quarum rerum fieri 217. 37
 Admiratio in risum non cadit 218. 6
 Admiratio risum neque gignit, neque constituit 218. 26
 Adolescentia quae aetas 312. 21
 Adolescenti qui eruginem euomuit conuulsio accedit 245. 38
 Adstringentium atque refrigerantium natura qualis 62. 2
 Adstringentia & refrigerantia à parte fluxione tentata humores repellunt 62. 3
 Aeger laborum & operum medici curam habere 295. 32
 Aegro assidentium officium 395. 32
 Aegros assidentes, rudentes & rei gerendae idoneos esse oportet 295. ibidem
 Aegri à quibus assidentium uicis offendi maxime solent 295. 39
 Aegri citam tantum curationem cogitant assidentes 295. 42
 Aegri curam habentibus uera debet narrare medicus 407. 10
 Aegrum suo munere fungi, & quae ac medicum oportet 295. 7
 Aegri officii imperata à medico facere 295. 9
 Aegrum quae commouere ullatenus possunt alienissima ab eo esse oportet 296. 5
 Aegrum ne ad unam duarum rerum perducamus cauendum, aut humorum colescorum ebullitionem, aut frigidorum cruditatem 129. 44
 Aegrum quempiam ad bilis feruorem uirumque corporis resolutionem deduci posse quid argumentum sit 134. 1
 Aegritudine cum una plures eodem tempore homines corripuntur, causam in id reuocare debemus quod est maxime commune, nempe in aërem, ex Hippocrate 154. 35
 Aegri male habiti conualescentes, & melancholici, cur uel nunquam, uel aegre rideant 233. 6
 Aegroti erratum uel minimum causam esse relapsus in morbum 152. 38
 Aequinoctium utrumque periculosum, ex Hippocrate 370. 15
 Aequinoctiorum potestate tepiditates sunt 371. 37

R Aequin

Aequiuoca signa quæ	397.23	Aestate dissoluti corporis succi	394.39
Aër Hippocrati tum popularium tum priuato- rum morborum causa esse statuitur	43.31	Aestate Etesias non habente calidos morbos grauis uiguisse	75.10
Aër an terræ uehiculum diei possit	11.25	Aetas quæ ualidos morbos incurere potest, eadem & auxilia præcipua in id morbi par- tè adhibita ferre potest	311.19
Aër terræ & maris meatibus inclusus quid fa- ciat	6.24	Aetas quid	311.29
Aër omnibus ferè rebus intermixtus est	6.7	Aetates quatuor Galenus esse uoluit	311.31
Aër perpetuò nos afficit	285.31	Aetates certo & exacto annorum numero cir- cumscribere non est	311.34
Aër qualiter affectus fuerit, taliter affici corpo- ra nostra est necesse ex Galeno	151.8	Aetas puerorum calidissima	311.36
Aër causa tum popularis, tum priuati morbi	155.7	Senum ue- rò frigidissima	311.40
Aër quæ inspiratione attrahimus pro naturæ sue modo corpora nostra immutat	155.40	Aetates calidiores in frigidis regionibus ma- gis sanæ	255.9
Aër frigidus quis uasa coarctare possit	31.24	Aetates per septimanas annorum distinguun- tur, ex Galeno	310.6
Aër calidus inspiratus uasa non coarctat	31.17	Aetatum uarietas unde contingat	312.8
Aër frigidus inspiratus non semper uasa rum- pit	31.19	Aëtius arthriticis intermissionis tempore ui- num concedit	110.4
Aër quomodo febres interdum excitet	45.29	Affectus nequit curari manente quæ ipsam excitauit causa	359.10
Aër aëtris imperfectior longè & infemior est	8.42	Affectus capitis qui per consensum à uentricu- lo ab his qui per proprietatè quomodo di- stinguat Galen.	273.26
Aëris motus à Sole construatur	8.44	Affectus corporis & animæ quoties concu- runt, uel contrarii corporis habitus concgre- diantur tum simul oportet uoluptas & do- lor	171.24
Aër à Sole illustratur, & purior redditur	8.45	Affectum qui dolorem excitet, uel diuisionem esse, uel alterationem	160.8
Aëris nomine spiritum in nobis interdum in- telligi	23.25	Affectus interim ut noscantur	330.14
Aëris mutationibus qui magis resistat	247.24	Affectus omnis præter naturam ad naturalem habitum per contraria reducitur, ex Gale- no	169.33
Aëris quàm minimum per inspirationem à no- bis trahi in pestilenti aëre oportet	156.42	Affectus omnis præter naturam per contraria ad naturalem habitum reducitur, ex Gal. 162.26	
de Aëris attractu, & respiratione in piscibus Plinii opinio	10.36	in grauissimis affectibus consilium quod su- mendum, ex Gal.	271.43
Aëris nos ambientis statum, mutationes, tem- pestates: aquarum uim, & locorum in quibus morbi populariter grassantur naturam omnè scire oportere medicum	146.32	Agelastos, hoc est sine risu ac mæstos esse qui se Philosophiz dederunt	223.9
sub Aëris temperie, & anni tempus & regionè comprehendit Galenus	131.36	Agrestia olera improbi sunt succi	143.18
Aërem solis motum non conseruare, nec illi essentiam dare	8.36	Alexander Aphrodisæus	200.1
Aërem, Lunæ non esse fundamentum, contra quàm senserit autor libri de Flatibus	11.14	Alexandri Tralliani salutaris ad calculosos mo- nitis	418.9
Aër Lunæ fundamentum ut diei possit	11.20	Alexandri Tralliani locus de uino arthriticis dando	109.39
Aërem tum priuatorum, tum popularium mor- borum rectè causam statui	45.6	Alimenta quæ sumenda ad prolem suscipien- dam	315.7
Aëris quanta uis in nostro immutando cor- pore	45.7	Alimenta copiosiora quando exhibenda	15.1
Aër perpetuò nos afficit, & corpus nostrum contingit	45.9	Alimento, qui crescent, plurimo egent	14.44
Aërem in morbis creandis magnam potesta- tem habere	45.11	Alimento rum prauitatem interdum popularis morbi causam esse, uoluit Paulus	155.31
Aër morborum omnium causa auctori libri de Flatibus statuitur	45.13	Alimentorum uires unde compertæ	245.13
Aër tanquam concausa ad morborum gene- rationem concurrat	45.16	sine Alimentis uiuere neq; in secunda, neq; in aduersa ualitudine possumus, ex Gale.	347.7
Aerugo, oleum, cera, cauum ulcus per se im- ple re nequeunt admitti id possunt	66.21	quod ad substantiæ fluorem instaurandū assu- mitur, non omne uerti in Alimoniam potest	285.7
Aestimatiua nostra potentia ubi obiecta boni species est, ad illam toto impetu fertur	213.35	in Allobrogibus certus terræ tractus est, in quo populariter gulæ tumore laboratur	156.2
Aëtias auctore Hipp. morbos abbreviat	96.36	Aloisius Mundella	411.4
Aëtias morbi bursi ex Hipp.	ibidem	Alterari per se tota corpora quando dicantur	82.41
Aëtias ardores imbecillia reddere corpora solerit	155.17	Alteratio omnis à contrario est	82.43
Aëtias initium Vergiliarum exortus: finis Ar- cturionis	ibidem	Alter	
Ad ætatem frigidæ & humidæ naturæ optimè afficiuntur ad hyemem calidæ & siccæ	255.18		

Alterari nos à quibusdam necessariò 290.4
 Alterantur corpora ab efficientibus quiditati-
 bus 169.16
 Alteratur contrariis unumquodq. 256.5
 Alterationem sensum irrepentem dolore affe-
 re non posse 160.9
 Alteratio quid sit 160.12
 Alteratio non omnis ad dolorem inferendum
 idonea 160.20
 Alteratio exquirit & confertim à naturali ita-
 tu corpora agit & uiolenta est, dolorem in-
 fert 160.23
 Alium ducendam, ubi in pleuritide dolor par-
 tes sub septo transverso infestauerit 160.2
 Alii subductionem antiqui quomodo iuu-
 uant 183.33
 Alii ductio à somno coarctetur potius, quam
 promouetur 16.32
 Alium quæ tardo sui comætu mouent, cur
 ante cibum assumpta adstringit, post cibum
 mouet alium mouentur eotonea, pira mespi-
 la, & eius generis 115.40
 Amarum non omne caloris excessus, sed frigi-
 dis interdum fieri 16.32
 Amarum à frigido quomodo fiat 16.32
 Amarum omne nec calidum nec tenuandi aur
 extergendi facultate præditi esse, ut de opio
 & cicuta patet 16.32
 ex Amaris quæ frigida à Dioscoride, Galeno,
 & Paulo statuantur 16.32
 Amara ut plurimum odorata esse 16.32
 Amaritudinem odoram esse principium 16.32
 in Amaro sapore dominari temperiem seu
 complexionem siccant terrestrem, ut uoluit
 Auicenna 16.32
 Amarum à calido & frigido nasci potest Auer-
 rois sententia 16.32
 Amarum quod à frigido genitum est, dulcescit
 postea maturum 16.32
 Amarum quod à calido genitum est, primum dul-
 ce fit, dein amarefcentius 16.32
 Amari saporis generationem Galenus ex dul-
 cibus prouenire à calore extenuatis affirma-
 uit 16.32
 Amara dulcibus & calidiora & tenuiora uol-
 uit esse Galenus 16.32
 Amarum omne caloris excessu fieri uoluit Ga-
 lenus 16.32
 Amara omnia calida esse uoluit Galenus 16.32
 Amara extenuanda facilius esse prædita
 16.32
 Amarum nunquam odoratum esse uoluit Ga-
 lenus 16.32
 Amarum grati odoris initium 16.32
 Amara dulcibus nec calidiora nec tenuiora
 à perpetuo esse 16.32
 Amara quædam maxime frigida esse 16.32
 Amara insipidis admixta ut alois aque admi-
 xtum non solum saporem, sed amarum red-
 dit 16.32
 Amara plerumque odorata esse 16.32
 Amara proximè ab acris in ordine calido-
 rum à Galeno statuantur 16.32
 Amara Platoni quæ dicantur 16.32

Amari saporis generatio ut fiat 16.32
 Amarum omne siccum 16.32
 Amari saporis generatio ex Auicenna 16.32
 Amari saporis non unica & simplex genera-
 tio 16.32
 Amarus sapor non solum à calido plus æquo
 nimium excoquente & quod dulce & tenue
 est dissolvente: sed etiam à frigido cogente
 fit, ex Auerrois sententia 16.32
 Amari saporis generatio non in uniuersum ex
 dulcibus à calore extenuatis prouenit 16.32
 de Amaro sapore commentatio magnis erroru
 tenebris septa 16.32
 Amartudo opti non ex dulci à calore extenua-
 to prouenit 16.32
 Amartudo in amygdalis amaris à dulci exte-
 nuato non est 16.32
 Amartudo in opio si à calido prouenit,
 optimi ipsam calidum esse oportet 16.32
 Amicum quod unum est, alteri est inimicum 243.23
 Amplius opes si in male utentem dominum in-
 ciderint momēto dissipantur, si bono custo-
 di tradite sunt, usu crescent: ita ætas nostra
 bene dispositi multum patet 16.32
 Amylum in calidi & frigidi medio constitu-
 tum 16.32
 Anabrosii ex Galeno causæ 16.32
 in Anasæra crura tumescere 16.32
 Andromachi ex uiperis medicamentum 16.32
 Anima uiuentis corporis causa, an de 16.32
 Anima triplici contrarium corporis habitum
 170.21
 Anima pathemati corporis moderi cupiens
 contrarium corporis habitum concupiscit
 171.20
 facultates Animæ omnes temperantur corpo-
 ris secundum Hippocratem omnes esse 16.32
 Animæ opera quæ esse dicantur 16.32
 Animus ueritatis lumine illustratus in recon-
 ditissima naturæ percolat 16.32
 Animus ab omni affectu perturbatio, quæ li-
 berum habere oportet eum, qui pro testimo-
 nio dicit 16.32
 Animum Plato in duas potissimum partes se-
 iunxit 16.32
 Nihil est quod non efficiat, si sibi imperarit, ut
 magnopere uelit, animus 16.32
 Animæ mores, corporis temperaturæ plerumque
 sequuntur, ex Galeno 16.32
 Animans omne calidum humidumque esse opor-
 tet 16.32
 Animans quodq. optimum ducem naturam
 habere, quæ sibi congruentia diligere possit
 16.32
 Animans quodq. naturam habet omnium ap-
 petitum motionumque effectum 16.32
 Animati ratione præditi, id est homini, perie-
 ctissimi insunt affectus, appetitiones ite, atque
 cupiditates optimæ 16.32
 Animantibus cunctis constitutum esse à natu-
 ra à pariendi & partus gerendi repus 16.32
 Animantibus ceteris cunctis suis inest ita-
 to tempore ad generandum appetitus 16.32
 Animata species ex infinito & termino secun-
 dum

dum naturam genita quoties corrumpitur
eiusmodi corruptio Platoni dolor est 166.5
Animalium corpora ex calidi, frigidi, humidis,
sicci, mista constare 166.420.19
Semper pro Animalis quod corrumpitur nouum
aliud substituitur 166.420.19
Anni ad menses non totis diebus constant
197.9
Anni conditionem predicere ex astrorum ob-
seruatione docet Hippocrates 166.369.27
Anni prouentus à Sole 166.369.27
Anni constitutio Arelate qualis fuerit dum
grassetur populus morbi 166.369.27
Anostomelis ex Galeno cause 166.369.27
Antidotum ex sanguinibus Pauli 166.369.27
Antidotus centenaria Galeni 166.369.27
Antidota ex opio, alterco, & mandragora, &
stirace composita totum sepe numero affe-
ctum pelorem reddunt, & membra refrige-
rantia maioris mali causa sunt 166.369.27
Aperiotes uetus ab ortu æquinoctiali 166.369.27
Antris & Specubus terræ ac maris plurimum
aeris subest 166.369.27
Aphoristica oratione cur in arte medica uten-
dum 166.369.27
Aphorismus quid 166.369.27
Aphorismus uerborum esse inopem, sensibus
prediutem 166.369.27
Aphoristicus sermo qualis 166.369.27
Apollo ob negatam Chryse ab Agamemno-
ne filiam grauissimam in agmina Danaï im-
misit pestem, ex Homero 166.369.27
Apoplexia ardens febre acutior 166.369.27
Apoplexiam morbum, difficillimum esse, ex Hip-
pocrate 166.369.27
Apoplexiam soluere forte est impossibile de-
bilem uero non facile 166.369.27
Apoplexiam à flatu non gigni ut auctor libri
de Flatibus uoluit 166.369.27
Apoplexie ex Hippocrate causa 166.369.27
Apoplexie omnes quædò fiant de Galeni sen-
tentia 166.369.27
Apoplexia fit cum uis animalis in subditas par-
tes ferri prohibetur 166.369.27
Apoplexie qua in ætate maxime fiant 166.369.27
In Apoplexia non tantum escere carnes 166.369.27
Appetitiones in nobis natura ad bonum in-
dite 166.369.27
Appetitus omnes à natura prodeunt 166.369.27
Anorexia quid 166.369.27
Aquam purissimam & percolatam bibant ne-
phritici 166.369.27
Aqua melius in accessione arthritidis ex aniso
uel cinnamomo dandum 166.369.27
Aqua uitæ 166.369.27
Aqua uentriculi robur excoluit ex Gale 166.369.27
Aque quæ magnâ ductibus perepluntur dul-
cescere solent 166.369.27
Aque infectæ potu populari morbo affectum
exercitum fuisse 166.369.27
Aquarum regionis aut urbis naturam con-
sideret medicus 166.369.27
Aquarum facultatem à medico cognosci debe-
re uult Hippocr 166.369.27

Aqua intercus quomodo, & unde gignatur
166.369.27
Aqua inter cutem labrantibus ulcera diffi-
culter sanari 166.369.27
Aqua inter cutem affecti & ab aqua euacuatæ
& exoluuntur 166.369.27
Aquila corpora robustiora facit 166.369.27
Aquila uentus frigidissimus non non 166.369.27
Aquilonis ab urfa fiant 166.369.27
Aquilonaris constitutio cerebræ ualde ad-
uersa 166.369.27
Aquilonaris status in tota cauarum ora uelie-
mentissimus esse 166.369.27
Arabi medici quàm Græci plenius de morbi-
lis tractauerunt 166.369.27
Arasio secundariorum militum colonia 166.369.27
Araris fluuius 166.369.27
Arborum fructus recens nati acerbi appa-
rent 166.369.27
In Arborum fructibus euenire uidemus, ut a-
lii aliis temporibus tardius æ maturefcent
166.369.27
Arcana in morbis continet medicus 166.369.27
Ardere oculos quando rectè dicamus 166.369.27
Ardores, continuè tertianæ & quartanæ mor-
bum propriè quàm synochi continentem 166.369.27
Ardua meditante quid facere necesse sit 166.369.27
Arelate situs in Gallia Narbonensi 166.369.27
Arelate urbis positus 166.369.27
Arelatam urbem emporii nobilis fuisse Strabo
scribit 166.369.27
Arelatam sextanorum militum coloniam fuisse
se Pomp. Mela testatur 166.369.27
Arelata urbs, Romanorum olim colonia
166.369.27
Arelate urbis longitudo & latitudo, ex Pto-
lemaeo, sic metitur obliqui à tropico 166.369.27
Arelata urbs Austro & Aquilonaribus flati-
bus, qui quidem uenti in ea ualidi & cre-
bri esse solent, exposita 166.369.27
Arelata calido loco sita 166.369.27
Arelata, statariis atq; palustribus aquis septa
ibidem 166.369.27
Arelata Austro & ardoribus solis exposita
ibidem 166.369.27
Arelate aerem, æstuosum, & crassum esse
ibidem 166.369.27
Arelatense solum satis ferax & pingue 166.369.27
Arelate probandorum Elephantorum ma-
xima ducitur ratio 166.369.27
Arelatense solum cur salum 166.369.27
Arelatensium puteales aquæ salæ 166.369.27
Arelatense solum, insalubre, & morbosum
166.369.27
Arelatense solum salum ferè ubiq; 166.369.27
Arelatenses incolæ piscium, & uulgi generosi
copiam abundant 166.369.27
Arelatensium morbi popularis causa 166.369.27
Argumentum libri de flatibus 166.369.27
Aristoteles ueritatem doctorum reuerentia
prætulit 166.369.27
Socrates atq; Plato ideas induxerunt 166.369.27
Aristotelis & Theophrasti cū natura de uitæ
hom

hominis breuitate expostulatio 284. 17.
Aristoteles artem omnem atque doctrinam bonum appetere. & ad illud eum ad finem ferri affirmavit 234. 3.
Aristoteles plerasque mulieres decimo parere mense, nonnullas undecimum tangere affirmat 302. 21.
Aristoteles de Austro, uento & illius loco non satis sibi constare uidetur 298. 40.
Aristoteles de Austro uento sibi contrarius 299. 1.
Aristoteles ratio de Austri frigiditate, Libyam incolentibus examinatur 302. 19.
in Aristotele de Austri ortu unde spirat 301. 5.
Arguarus morbus quid 342. 44.
Ars quid 287. 25.
Ars medica. Vide in littera M.
Artis finis quis 288. 41.
Artem Galenus quid esse dixerit 287. 11.
Ars quid Aristoteli 287. 13.
Ars omnis in effectione unius cuiuspiam rei uersatur 287. 17.
Ars ea non tractat, quae eueniunt necessitate 287. 20.
Ars eorum est, quae esse & non esse possunt 287. 21.
Artem longam discere uolentibus, quid expediat 282. 13.
Artem nemo quisquam nosse exakte potest 284.
Artem qui damnat, tum maxime illius beneficia sentiunt, cum maxime non utuntur 241. 20.
Artem genericam naturam defendendi tradidit Aristoteles 106. 38.
Artem quampiam constituentem quid cognoscere necessarium 280. 39.
Artis immensitas uisacissima hominis uitam longe superat 285. 1.
Artis subiecta est effectio 287. 23.
Arte prouisum est, ne nos ultra cupiditatibus dedamus 285. 35.
Artes quaedam earum peritis molestiam, his qui eis utuntur fructum parant 1. 25.
Artificum quid proprium sit 414.
ex Arteris, neruis, uenis, & carne compositum impossibile est incorruptibile fieri 313. 43.
Arteriarii motus ad naturam pertinet 278. 17.
Arterialis sanguis qualis esse solet 277. 20.
Arthritis quid 104. 16.
Arthritis quibus de repente inuat 104. 18.
in Arthritis incidere, qui consuetos labores relinquere, licentiore dicta, otio, uenereque intempestiua utuntur 104. 19.
Arthritis causa 104. 23.
Arthritis causa genitalis feminis uitiola est parentibus ducta qualitas 104. 28.
Arthritis hereditarius morbus 104. 29.
in Arthride cur membra singula infestentur 104. 35.
Arthritidem quando contingat fieri grauem 104. 39.
in Arthritidis curatione an per accessionem unum ex usu sit: & ad praecutionem an in totum uitandam 103. 48.
in Arthride aeris constructio uti in aliis mor-

bis omnibus plurimum momenti habet 105. 1.
Arthritis uisus ratio magnam praestat occasionem 105. 4.
in Arthride cur incurantur senuerunt articuli 105. 6.
in Arthride cur ad suppurationem non perducatur inflammatio 105. 13.
in Arthritide ante morbi accessionem, cum iam uentura speratur accessio, tum audacter purgandum 111. 31.
Articulares morbos sensim, medicamentis esse purgandos per accessiones insinuat Aesclepiades 111. 12.
Articularem morbum à bili & pituita confusum ut plurimum fieri censet Hipp. 105. 41.
Articularis morbis affectos à ualentibus uel multis uacuationibus per accessiones factis multo detius habere experientia constat 111. 8.
Aesclepiades nunquam esse causam continenter asseuerabat 111. 35.
Aesclepiades medicum Astronomiam ut quid Hippocrates consuluit 111. 18.
Aesclepiades perseverantem febrem sine ulla accessionis remissione acutioris, & breuiorem morbum reddit 94. 2.
Astra halitu terrae alia, à nonnullis est Philosophis assertum 31. 20.
Astra utpote purissima terreno alimente non egerit 11. 23.
Astra ab aere non moueri 8. 27.
Astrorum exortus, praecipue canis Aeturi, & Pleiadum occasum considerare, iubes Hippocrates 370. 16. & 370. 30.
Astrorum scientiam magno in aetris alterationibus praenoscendis, & in tota re medica usui esse constat 371. 26.
Astrorum scientiam medico ualde necessariam esse 368. 26.
Astrorum scientiam ualde plurimum ad mandandi peritiam conferre, ex Hipp. 368. 33.
ex Astrorum observationibus temporum mutationes sciri 369. 17.
Superiorum Astrorum potentia fruimur 373. 4.
in Astris orientibus & occidentibus signa fieri, quid 369. 35.
Astrologia, naturalis scientiae pars 373. 29.
Astronomiam sapientissimum quid esse uoluit Plato 374. 15.
Astronomie proprium quid 373. 34.
Astronomi quibus in aspectibus mundi singularem usum 376. 4.
Athletarum naturas si ad summam perueniunt fallaces esse 240. 21.
Atra bilis quae morbos creare solet 425. 8.
Atra bilis ex aduisione genita iudicio & sapientia nocet 425. 11.
Atra bilis quae ingento est sentitura, qualis esse oportet 425. 10.
Atra bilis atque pituita, seculissimi studioforum hostes 425. 10.
Atram bilim proportionem quadam censore respondere 427. 3.
Atra bilis praeter naturam est omnis, & in sa-

nis non inuenitur	421. 35
Atrabiliaris quæ uitanda	260. 20
Attenuata corpora & exanguia à frigido plus cæteris fident	213
Attonitus morbus, angina, lethargus, uolulus, acuti morbi cum sint, ab acutis tamè humo- ribus non fiunt, sed uel multis uel lentis	89. 18
Attonitum morbum non à statu, sed ab humo- ribus frigidis ac crassis cerebri meatus ob- struentibus fieri	36. 12
Auenzoar infanti trimo sanguinem commodè miser	311. 11
Auerrois de porracei succi generatione opi- nio	243. 10
Aues in aëre pendulæ esse non possunt	382. 4
Auicenna incisionem ad cerebrum pertinen- tem sanari quandoq; posse dixit	102. 23
Auicennæ non esse sententiam illam, sangui- nem esse fixum humorum: sed suorum in- terpretum	135. 39
Auicenna alicubi in Hispania uitales esse octi- mestres partus affirmavit, & in Aegypto	202. 3
Auicenna ardoris curationem parem tertianæ exquisitæ esse uult	99. 33
Auicenna à uini potu abstinendum arthriticis consulit	109. 32
Auicennam errasse in Erysipelatos curatione	179. 11
Auicennæ de pituitæ falsæ generatione opi- nio	68. 6
Auicenna de uariolis & morbillis eximiam fe- cit tractationem	75. 20
Auicennæ lapsus	68. 16
Auicennæ de sanguine & aquis falsis opinio refellitur	68. 8
in Auicenna, cum de bili naturali loquitur, pro Rubeus clarus: uertendum fuit, Flauus æ- pellicidus	176. 7
Auicennæ de porraceæ bilis generatione opi- nio	243. 12
Auicenna de somno super leui Pharmacò sibi contrarius uidetur, cum reuera nō sit	118. 6
Auicennæ pugnantium locorum conciliatio	118. 14
Auspiciari curationem à quo perpetuo opor- teat	358. 41
Austera Platoni quæ	69. 21
Auster æstiuosissimus uentus	303. 2
Austrum uentum loco & origine frigidum esse Aristoteles testatur	303. 7
Auster Aquiloni oppositus	298. 34
Auster ita gelidus est, ut apud nos Septentrio, ex Macrobio	303. 25
Auster cur nobis calidus appareat	303. 39
Austrum uentum calidum & humidum esse	297. 29
Auster uentorum medius inter eos qui à brū- mali exortu in brumalem occasum perflant	297. 37
Austri auditum hebetantes, caliginosi, & ca- put grauantes	297. 44
Austri quosdam siccos esse	298. 13
Austri cur in Libya frigidi ut apud nos aquilo- nes	302. 8

ad Austrum quæ uergunt loca saliores aquas habere	149. 3
ad Austrum urgentiā loca cur falsas aquas ha- beant	ibidem
Austri à meridie flant	299. 37
Austri sicci febres creare solent	120. 10
Austri sicci, si cerebri sint, febres generant	267. 32
Austro uento peculiare auditum caputq; uni- uersum obtundere	273. 45
Austri statu obeundis actionibus parum ido- nea reddi animantium corpora	298. 23
Austros siccos quos intelligat Aristoteles	298. 19
Autoris libri de flatibus de sudore in febrili- bus obueniente erronea sententia	24. 32
Autoris libri de flatibus de sudore sententia contellitur	26. 16
Autumni initium Arcturi ortus: finis, Vergi- liarum occasus	7. 38
Autumno morbi acutissimi & exitiosissimi fiunt	153. 35
in Autumno acutas ægitudines fieri & letha- les	96. 21
Auxilium Galeno quid	415. 38
Axiomata medica ex Galeno sumpta ad pro- bandum, rhabarbarum tota sua substantia exhibitum amplius soluere	184. 19

B Artholomæus à Montagnana summus o- lim medicus.	115. 4
Bene nati celerius pubescunt, tardius senescunt	132. 3
Bilis simplex est quidam, ac impermixtus hu- mor	173. 26
Bilis nomine quid intelligendum	173. 37
Bilem quid esse uelint medici omnes	173. 39
Bilem simpliciter cum pronuntiamus pallidam seu flauam intelligimus	173. 44
Bilis pituitaq; interdum rigorem horroremue faciunt	173. 22
Bilis quæta neq; erosiones, neq; syncopes fa- cit: agitata uerò facit	132. 20
Bilis suapte natura calidissima	132. 24
duplex Bilis Galeno & omnibus	174. 5
naturalis Bilis Galeno quæ dicatur	174. 6
Bilis flaua tenue quid, humidum, & fluidum est	174. 8
Bilis uitellis ouorum similis præter naturam est	174. 9
Bilim ab immodico calore gigni uult Galenus	174. 11
Bilim unā cum sanguine in focinore, & uenis gigni uult Galenus	174. 13
Bilim ipsam spumam sanguinis esse	174. 19
Bilis contenta in uentriculo, commouetur mis- so sanguine, ex Galeno: ac multò magis quæ unā cum sanguine in uasis subsistit	132. 6
Bilis sui caliditate facillè accenditur, & leuitate sua facillimè sursum repit	133. 35
Bilis multa portio unā cum sanguine permeat ad membra biliosa enutrienda sanguinemq; attenuandum	175. 17
Bilis suapte natura malus & acris admodum humor	97. 20
Bilis	

Bilis uittellina cur sic dicta, ex Galeno 423.40
 Bilis suapte natura mali moris 98.1
 Bilis uniuersa humorum intus putrescentium mole mitior 98.3
 Bilis in uentriculi ore consistens quæ sympto- mata creare soleat 133.31
 Bilis colore rubra nunquam est uisâ 175.6
 Bilem Galenus flori in uinis tenuibus super- natanti similem facit 174.21
 Bilis naturalis utilitates, ex Auicenna 175.38
 Bilis præsina, porracea & eruginosa 244.41
 Bilis, quæ secundum naturam color 176.8
 Bilem Auicenna rubeam esse dicens, de qua intellexit 176.11
 Bilis agitata syneopas erofionesq; facere so- let 132.5.
 Bilem quæ secundum naturam est sanguinem tenuissimum uocat Galenus 176.27
 à Bili sola & à sanguine secreta non fit Erysipelas, sed magis Herpes 176.30
 Bilioi mordacesq; succi horrore rigoremq; pariunt. 16.28
 Biliosum corpus à sanguine intempestiue mis- so calidius redditur 134.10
 B littera Septimanorū militū colonia 148.20
 Bonus quandoq; dormitat Homerus 159.41
 omnia Bonum appetere ex Aristotele 114.15
 Boni succi & exquisita esse debere quæ pi- crocholis exhibentur nutrimenta, uult Ga- lenus 142.13
 Borrigo hilaritatem parit 260.3
 Branchie in piscibus non ad aëris attractum, sed aque constitutæ 10.26
 Breue & longum ad aliquid dici 286.24
 Breuis xui hominem quibus rationibus esse dicamus 286.33
 Breuis est hominis ætas artis magnitudini comparata 286.37
 Breuitatem uitæ perpetuus substantiæ nostræ fluor facit 285.20
 Brutorum alie, alie hominum appetitiones sunt 333.33

Cæca causa, & cæci morbi qui dicendi 269.13
 Cæcias ab æstiuâ uersione spirat. 301.17
 Calopodio uno calceare omnes Galeni ada- gium. 113.45
 Calculus & suffusio Galeno morbi dicuntur 79.30
 à Calculo præcautionem Paulus & Aëtius re- ctissime docent 417.17
 Calculi creationem quæ arceatit 417.19
 qui Calculum euacere uolunt à cœna sæpe uo- mant 417.35
 quæ Calculosis auxiliantur, una tantum facul- tate indigere uoluit Galenus 417.3
 Calor natiuus per febres quando intro re- currat 23.15
 Calorem natiuum febribus intermittentibus per intro intro caloris natiui, qui crescunt, plurimum habent 14.44
 Caloris natiui robur ingesta probè conficit

14.42
 Caloris in corde incrementum respirationem magnam aut citam facit 14.23
 Calor imbecillus in cibis agens quid faciat 14.29
 Calorem eliquantem uehementissimum esse oportet 24.33
 à diurno uehementiq; Calore, fulgor ingens, & motus proficiuntur. 29.36
 ingenti in nobis Caloris pabulū quod 427.12
 Calorem natiuum in somno uegetiorem in nobis fieri 39.20
 Calidum innatū uegetius est per somnū 137.10
 Calidum natiuum fomentum est ac instrumen- tum facultatum nostrarum omnium, ex Ga- leno 137.6
 Calidum sine humido in uiuente corpore con- sistere nequit 285.23
 à Calido quæcunque eoacta sunt, ab humido eliquantur 33.27
 Calidi effectus qui 57.15
 Calido & humido temperamento animalia qualia sint 420.19
 Calidum & humidum uitæ nostræ principia 420.24
 Calido & siccio temperamento corpora qua- lia 420.25
 Calida & flatuosa esse oportet, quæ semen uel generant, uel promouent 316.11
 Calida corpora in calidos morbos, frigida in frigidos facilius ineunt 257.12
 Calidioribus in constitutionibus aëris breui- ores, in frigidioribus longiores morbi fiunt, ex Hipp. & Gal. 105.3
 Calidiora corpora calidioris uictus rationem exposcunt 255.41
 Caliditas uehementum quoddam ueneni 413.33
 Caliditas quæ in calore latet non nisi affusa a- qua sese exierit 171.41
 Cancer ab atra bili fit 12.20
 Candenti ferro in ictuisti capitis & aliorum membrorum doloribus urendum, ex Celso 276.25
 sub Cane & ante eanem molestæ purgatio- nes, ex Hippocrate 370.29
 Capi & pulli cerebrum iuuare ab Auicenna dicuntur 259.20
 Caput aëre plenum graue non reddi, sed ubi humore impletum fuerit 30.24
 Capitis dolore antiquo non cessante, metum esse ab apoplexi 275.38
 Capitis dolorem interdū à statu procedere 26
 in Capitis uulneribus grauiā symptomata quæ 102.11
 Caput uiride sub torrida zona 304.6
 Cardines habitationis nostræ quatuor 303.15
 Caries 204.20
 Carneades nihil nos scire arbitrabatur 305.22
 Caro actionis musculi præcipua causa non est 83.21
 Carnes in nobis & faciliè transmutantur, & bonum sanguinem generant 142.5
 Carni esse eamem & neruo neruū, unde eue- niat 77.41

- Carnes & uiscera quando tremant 20.39
 Cassia & ante cibum modico intervallo, & per se sola sumi debet 115.29
 Cassia leuibus morbis, & delicatulis hominibus confert 114.1
 Cassiam ualentissimis hominibus, & cacochymis, uel multis succis redundatibus non conuenire 114.2
 à Cassia & manna non concoctio aut distributio, sed alui ductio queritur 116.39
 Cassia nec ueliperi nec ante cenam danda 116.33
 Cassia cur à cibo longissime sumpta non operetur 116.2
 edulia Concoctui facilia in ventre igneo corumpuntur 116.6
 Cassiam nec omnibus morbis, nec temperamentis, nec naturis conuenire 113.43
 Cassiam & mannā modico ante cibum intervallo sumi debere in usu est 117.12
 de Cassia fistulari nullam fieri à Galeno, Paulo, Dioscoride atq; Aëtio mentionē 113.6
 Cassia de qua Galenus, ab hac nostra diuersissima 113.10
 Cassia fistularis nostra temperata est, uel temperamento proxima, Mesuici testimonio 113.12
 Cassie fistularis nostræ, & alterius Galeno cognite discrimen 113.13
 Cassia fistularis Græcis ignota 113.17
 Cassiam prægnantibus conferre 113.24
 Cassia inter uacuantia pharmaca leuissimum 113.27
 Cassia fistularis biliosa alia educit 113.29
 Cassia quibus adstricta aliquis est, & delicatulis confert 113.31
 Cassia fistulari Itali crebro utuntur 113.33
 Cassie creber usus uentriculo & uisceribus noxam infert 113.35
 Cassia uisceribus laxioribus nocet 113.38
 Castaneas crassi succi, non tamen prauū, uoluit esse Galenus 147.18
 Castaneæ crassi succi, ægrè concoquuntur, & alium adstringunt 347.33
 Castaneas semper prauas esse, ut intelligendum 348.29
 de Castaneis quid in uniuersum statuendum 349.5
 Castrorum animalium caro suauior, ex Galeno 225.12
 Cataplasmata ex hordei farina composita ceu que calēfaciant & humectent omnibus his affectibus quibus moueri par expedit admo- uemus 65.17
 Cataplasmata que exiceant quidem, sed pus non moueant 65.40
 Cataportia ad capitis fluxiones sub noctem sumenda 327.4
 Cataportia quo tempore sumi iusserunt Ras- ses, Damascenus, & Cophon 117.24
 Cataportia Pauli admiranda ad aquam inter- cutem 183.40
 Catarrus 29.29
 Catop familiam suam omnem brassicæ usu in- columen seruauit 241.11
 Cauere prudentis est: nihil timere stulti & in- considerati 133.3
 Causa que dolorem intulit per idonea con- traria sublata, uoluptatem percipi est ne- cesse 353.39
 Causam primam & proximam statuit Gale- nus 353.34
 Causæ primæ & proximæ nomine continen- tem intellexisse Galenum 353.33
 Causam continentem in morbis à Galeno statui 246.14
 de Causa continente ad rationem Fuchsi re- sponso 359.10
 Corinens causa que statui in morbis debeat 356.45
 Causæ continentis considerationem quanti fecerit Galenus 357.35
 Causas complures unā ad rei culpiam gene- rationem concurrere 45.22
 Causa morboſa mota, concitataq; à medica- mento leui, neq; satis uacuata ob medica- menti imbecillitatem, deterior fit 114.24
 Causa mota deterior est seipsa quiescente 114.24
 Causam noxā inferentē ad rectam morbi cu- rationem considerare oportet 381.11
 Causæ continentis notio que, seu definitio 351.29
 Liber qui Medicus inscribitur, an Galeni sit 351.36
 Causa id quo tangente, afficimur & separato cellat affectus, causam esse omnes arbitran- tur 352.3
 Causam continentem lib. de Locorum affe- ctuum notitia primo à Galeno designari 352.5
 Causa continens quid, & unde sic dicta 352.15
 & 357.34
 Causarum tria nominatim genera, præinci- pientes scilicet, antegressas, & continentes statuit cōment. 3. ad sextum Epidemiorum Galenus 352.24. & 357.24
 sine Causarum diligenti animaduersione cu- rari nequequam affectus ullus potest 352.41
 καὶ τὸς febris ab ardore dicta 85.29
 καὶ τὸς exquisitos à flaua bili exquisita fieri 96.45
 Cerebry in medicina uiri ob consuepudinē uini in uino sumendo in arthritidis præcau- tione unum summouere non audeſt 109.25
 Celerrimè à loco phlegmone tentato tum re- uellendum, tum uacuandum 51.35
 Celsus continentes causas ponendas statuit 360.36
 Cerebrum uulneratum que indicent 208.33
 Cerebri uulnera, etiam effatu digna, ut uult Gal. necessariò mortalia non sunt 102.19
 Cerebri uulnera sanata uidit Galenus 102.23
 Certissima demonstrationum omnium que 192.43
 Cæru pudendum aridum, uenerem facit ala- criorē 319.29
 Chalcedii cōmentarii in Timæo Platonis 6.44
 Chald

Chaldris in prædicatione & in notatione cuiusq; uitæ ex natali die minimè esse credendum 378.4
 Chirurgiam tertiam esse medicinæ partem 608.30
 Chirurgus qualis esse debet, ex Celso 391.6
 Chirurgorum operum maximam partem chirurgis permittit Galenus 391.9
 Chirurgi finis est, manu mederi ad hominum salutem 392.2
 Cholera naturalis Auicenna est spuma sanguinis 375.33
 Chordapfus 27.45
 de Cibi cuiusvis bonitate aut malitia non est absolute profertendus sermo 243.21
 Cibum bis die potius quam semel sumere Cel- sus sanis hominibus consulat, modò concoquant 339.38
 post Cibum non lucubrandum, sed eo confectio 325.15
 Cibum bis potius, quam semel in die sumere quibus expedit 15.9
 Cibi malitia unde deprehendatur 139.27
 Cibi prauitas penes quid attendenda 348.39
 Cibos diu in uentre immorari cui acceptum referri debeat, bis 15.39
 Cibos in uentre præ multitudine diutius contineri 15.42
 Ciborum longior in uentriculo mora non semper ipsorum copie adscribi debet 12.45
 Ciborum, quæ melius faciliusq; concoquuntur, & meliora, & tantò laudabiliores generant succos, quantò & minore negotio conficiuntur, ex Galeno 142.26
 Cibaria nociua petentibus non denegat ars resurgentibus ab agitudine 240.42
 Cicchori & unarum passerum decoctum ad dysenteriam hepaticam quantum faciat 272.15
 Cicuri & opium frigidissima cum sint, eadem & amara 58.44
 Circumspiciat medicus ne quod per se exiguum est, maius curantis negligentia fiat 407.44
 Citrei mali cortex odoratissimus & amarus ualde 61.3
 Clara lectio pulmones ac stomachum inuaret 205.9
 Claritas in nominum usu quasi meta spectanda 205.9
 Clystheria rectiora putat Auicenna in euacuatione materis in arthriticis, quam fortia medicamenta 111.16
 Coccus gnidius pituitam & aquosum humorem attrahit 184.37
 Cocta tantum innoxia, mouere expedit 52.33
 Celi flatum quid appeller Galenus 36
 Celi aërisq; constitutio, corporis compago, ætas, præcedens uictus humoru, tum quantitas, tum qualitas, præter uitium robur & morbi magnitudinē (qui duo præcipui sunt mitemdi sanguis scopi) de mitemdo sanguine coindicant 136.6

Celi lato generationis & corruptionis causa 375.2
 Celestia à separatis substantiis circulari motu rotari 8.15
 à Cœna legere nec uoce contendere expedit 260.32
 Coitus ueruosam substantiam ualde offendit, & arthriticis nocet, ex Gal. 110.34
 Coitus immundiciem smaragdus ferre non potest 319.1
 à Coitus somnam capienti lassitudo relaxatur 492.29
 Colliquatiua febres quæ 23.29
 Color morpheus quis 397.43
 Color niger interdum à calido, interdum à frigido 59.29
 Color, succorum corporis certissima nota 397.11
 Columborum pulli ingenio mirè conueniunt 259.23
 Comestio Platoni repletio est, & uoluptas 165.42
 Comitialis morbus & attonitus pierunq; sine febris 12.43
 ad Comitalem morbum curandum calidus utendum item ad resolutionem 12.45
 Comitialis curatus translatis aliò humoribus 37.26
 Comitialis causa pituita est 37.30. & uersu 34
 Comitialis quibus euenire solet ibidem
 à Comitali tyros pueros esse, quibus muccus plurimus, & ceteræ effluxiones pituitosæ emanant 37.35
 Comitalem à crasso uel atrabiliario humore fieri 37.18
 Comitalis apoplexiæ proximus Galeno dicitur morbus 37.21
 in Comitali & apoplexia idem locus patitur, & idem humor in causa est de Galeni sententia ibidem
 Comitalem morbum à statu non fieri, contra auctoris libri sententiam de Flatibus 37.45
 Comuni eodemq; in genere uoluptas & dolor sunt 165.26
 Comparandi certa ratio in quo posita 30.18
 Comparatio de feruente in lebetibus aqua, à qua multus sursum attollitur uapor, ostentationi non responder, ut uult auctor libri de Flatibus 225. & 26.27
 Conciliatio pugnantium locoru Galeni 348.22. & 279.24. & 66.15
 Concilians, & explicatio pugnantium locorum Hippocratis 52.45
 Conciliatio pugnantium locorum de hora concubitus 318.19
 Concitatus aëta atra bilis furorem mentisq; alienationem facere solet 423.7
 Conciliator Petrus Apponensis de opii am- titudine taxat 57.28
 Concoctio & distributio si queritur, eius quod exhibetur, uesper & ante cenam id exhibendum, ex Gal. 116.28
 Concoctionem, in sinistru latas per spmum inclinato corpore feliciter procedere 260.37
 Conc

Concoctiones & alimenti per corpus digestio
meliora per somnum fieri 39.14
Concocta à uulnere excurrentia quid indicent
103.1
Concoctrix facultas calore minus suum obit
274.40
Concubitus in partum seu finem dirigitur
190.19
Concubitus rarus corpus excitat frequens
soluit 316.42
Cōcubitus moderatus quis censendus 316.44
de Concubitus hora disceptatio 317.21
intenta uelica parum probe Concubitus pro
cedit 317.19
Concubitu in lunæ silentio facto quosdam
peruisse 317.6
à Concubitu quæ obseruanda sint mulieri
318.42
Concumbere quando oportet 316.34
Concupiscentiam facultatem cum brutis com
muniem habemus 234.25
Concupiscentia facultate in ciborum delectu
utimur 234.26
Concupiscentia facultas in nobis imperium
agiti 234.27
Concussi sunt in uasis humores 98.37
in Congeneos cuiusque temperamenti morbos
facilis est transitus 342.43
Congressus in uenerem quæ tempestiuor ho
ra est 316.30
Congressus facti silente luna lethales Plinio
127.10
Congruentem in risu causam assignari non
posse 220.4
Congruum lenientium tum eduliorum tum
pharmacorum sumendi modum qualem esse
oporteat 115.26
per Coniuncta loca uacuandum siue retrahen
do, siue deriuare uelimus 314.17
Consistentia quid 26.5
Conspicibile est uniuersum corpus 82.28
Constituta ætas quæ dicatur 312.31
Constantis medici sententia de uentriculi
ualetudine seruanda 237.33
Constitutio omnis nostra ex contrariis 284.44
Consuetudini, ætati, tempori non nihil ars me
dica concedit 240.41
Consuetudinis in dicatio maxime semper mo
menti 109.17
Consuetudinis indicatione unice inherendum
consulit Hippocrates 109.18
Conuersa ex longo tempore, et si deteriora,
minus graua esse solent 109.20
Consuetudo altera quædam natura 231.8
Consultus esse casum ante prandium, quam
ante eam sumere 117.2
Continentes causas ponendas esse, aduersus
Iulianum contendit Galenus 354.18
Continentes febres Græci *συνεχόμεναι* uocant 85.39
Continentium febrium multiplex differentia
85.42
Continentium febrium unus generationis
modus 85.42
Continentem eam, quæ ex succorum intus

omnium corruptela atque putredine orta sit,
ardenti febre multo esse grauiorem, acutius
rem, maioris etiam periculi 97.44
in Continuis febribus continuentem item cau
sam dari 364.29
Continui solutio unitiorem postulat 364.27
Contraria nunquam idem per se efficiunt
62.34
Contrarias effectiones una eademque res effice
re non potest 213.20
Contrariorum natura ea est, ut sese mutuo ex
pellant 171.47
Contrarium unum alteri obiectum illud cor
rumpit 171.29
Contrarium à contrario exagratum obfir
matur, ac contrahitur sese quoad fieri ma
ximè potest feruare cupiens 171.32
Contrarii utriusque, nempe unius molestiam
inferentis, & alterius molestiam depellentis,
eodem in tempore percipi sensum, exemplo
perfrigerati corporis propter calefacti do
cet 171.34
Contrariorum natura ex Aristotele 163.15
Contrariorum eadem disciplina 169.22
Contrariorum contraria esse auxilia 169.23
cui Contrarium inest, eidei & corruptio
284.43
Contrarii status ad contraria bene, similes au
tem ad similia male 255.12
Contumaces morbi, qui medicamentis non
cedunt, ferro & igne curare oportet, ex
Hippocrate 226.24
Contusio unum est semper, utraque 204.10
Conuersio in pus unum est ex natura operi
bus 204.10
in Conuersione in pus quædam perficitur co
ctio 204.10
Conuulsio quid 237.11
Conuulsio nervosæ partis diuisio est 237.17
in Conuulsione superuenire febri, laudat
Hippocrates 237.19
per Conuulsiones quosdam modos risui simi
lem dispositionem fieri 237.15
Cophonis insignis medici de dâdis medicamen
tis, uel in somno, uel in uigilia, methodus
117.30
Copterratum, post hæc admodum 171.43
Cor, cerebrum & iecur, noxas effata dignas
retra hinc discipulo ferre non possunt 226.43
Cor uiuendi tantum principium, testes bene
uiuendi 237.11
Cordis telibus materiam suggerant 226.20
Cor inuolucrum computruisse, & sanatum
fuisse, testatur Galenus 237.11
Cornea matricis 330.31
in Coronamenta quæ folio herba uenerunt
ex Plinio 180.43
Corpus simplicissimum & maxime unum ut
de diuersitatem accipiat non habet 77.19
Corpus humanum continet singularem, pitui
tini, & utraque bilem 277.27
Corpus imbecillum reddi, hoc est, humoribus
ac sanguine nimis turbidum, in pestilenti
statu, iubet Hippocrates 166.41
Corpus

Corpus extremētis uacans & bene transpirabile in pestilēti statu reddere oportet 156.41
 Corpus cum pathemate quopiam tristi urgetur ac molesto passione ac dolore occupari est necesse. 171.19
 quod Corpus imbecillius reddit, fieri nequit ut probē alar 139.17
 Corpus tum siccus tum extenuatus ab incongrua sanguinis missione fieri 134.6
 si Corpus detur simplicissimū ac maximē unum, ipsum nec intēdi nec minui posse 77.2
 Corpus humanum si immutabile esset, arte uo egeret, quā ipsius tutelae praeisset 239.44
 Corpus totum prius uel misso sanguine uel purgatione uacuandum, quam reprimentibus utendum 63.24
 quod probē nutrit, Corpus haudquaquam infirmum, sed munis obeundis fortissimum reddit 139.36
 Corpus infirmum & imbecillum quā reddant 139.28
 qui bono Corporis habitu sunt, hos operationum perfectione ceteris antestare 430.33
 Corporis sedes Loci nominantur 4.44
 Corporis nostri robur à quibus eneruari contingat 285.34
 malē affecto Corpori contraria, bene autem se habenti summa adhibere oportet. 295.6
 Corpora quae secundum naturam se habent, his suum statum seruari decet 296.4
 Corpora intemperata contrariis re genda 240.19
 Corpora somno aggrauata cur reclinantur 38.2
 Corpora non solum cum in non naturalem habitum consertim aguntur, tristēm mutationem sentire: sed etiam in ipso ad naturalem statum suum redito, nisi eam paulatim accipiant 160.12
 Corporeae internēq; causae ab externis mutari solent 45.24
 Corripa 29.29
 Corruptum non potest quod contrario caret 284.41
 Corruptio fit à contrario 284.40
 quae Corruptione inferebant cum in essentiam suam reuertunt, regressum hunc uoluptatem Plato uocat 166.7
 Corruptela si nidorem referat, à calidis biliosisq; cibis fit 16.13
 Corruptela humorum cum uirium imbecillitate complexio agrē sanabilem morbum facit 271.36
 Corticea mala letitiam facere solent 260.13
 Crassiora medicamenta in uentre haerent melius, ac proinde defecationibus aptiora, ex Galeno 185.45
 Credendum non est cuiquam sine firma eius quod asserit ostensione 54.39
 Crescunt plurimo calore innato abundante 311.39
 Cris̃s synochi in quarto aut septimo fit, Galeno 95.28
 Croci copiosi usu risum effundi lethale 219.33

Cruditās, omnium morborum radix 331.23
 Cruditās à uirium debilitate sequitur 136.33
 Crudi existentibus succis secari ueniam prohibet Galenus 136.17
 Crudorum nonnunquam cauendam noxam ex sanguinis missione, testatur Gal. 130.41
 Crura non tumescere ascite & tympania 33.42
 Crystallus alexipharmacum porraceae bilis 254.24
 Cucurbitula ut quid inuenta 264.10
 Cucurbitula in occipite defixa, ad oculorum fluxiones efficacē remediū, ex Galeno 264.33
 Cucurbitula ut quid inuenta, ex Gal. 263.34
 Cucurbitula reuulsorium instrumentum 263.40
 Cucurbitula reuulsionis gratia ubi apponenda, ex Galeno 264.4
 Cucurbitulam occipiti adnotam ad oculorum fluxiones praesentaneū esse remediū, ex Galeno 326.21
 Cucurbitulae uicariae sunt missionis sanguinis 266.9
 Cucurbitulis quid commodi insit 266.18
 Cucurbitulae cum scarificatione adnotae uice phlebotomiae 123.17
 Cucurbitulae cur per initia morborum à fluxione ortorum admoventur 264.11
 Cucurbitulas per morborum initia adhiberi oportet 254.11
 Cucurbitulae quid faciant 264.13
 Cucurbitulae sunt utiles euacuatis, plethoricis non sunt admoventur 264.45
 Cupiditatibus sensuum nec passim, nec semper obsequendum 225.31
 Curari morbus non potest manente quae ipsum excitauit causa 182.23
 in Curandis morbis quando plures in unum cogendi medici, ex Hippocrate 272.42
 Curandi indicationes à quibus sumenda 336.31
 Curatio in omnibus morbis, in quibus effectrix causa manet, ab ea inchoari debet 333.33
 Curatio post effectricis causae cognitionem ipsa sese exhibet 331.13
 Curationem omnem contrario perfici 288.47
 Curatio rei praesentis est 559.8
 Curationem inchoandam esse ab ea indicatione quam morbus, cui mederi paramus, suggerit 104.4
 Curatiua methodus icteri 344.10
 Cutis interna tactus organum est 80.2
 Cutis interna qualitatum discrimen discernit 80.3
 Cyathus quantum pendat 345.31

D Amasceus noxia interdum conualescentibus permittebat 242.20
 Debilitas uirium accedit ex intempētiuo misso sanguine 136.30
 Decidentiae corporum & aggrauationis per somnum causa 39.40
 Decimo mense, undecimoq; in lucem uenire experientiae fide & multorum testimoniis probatur 202.9
 Decim

Decimeſtres undecimeſtresq; naſci teſtatur
Hippocrates 202.12
Declinatio quid 26.12
Decretorios dies lunæ circuitum ſequi, uult
Galenus 374.3
Decretoria mala in populari febre Arelatenſi
uri in peſtilentibus morbis fiebant 171.49
Definitionem optimam, ſubſtantialem uocat
Galenus 78.5
Deiectionis pulſu & frequentie cauſa 126.19
Deiectionem per alium his idoneam eſſe, quibus
ſit fluxionibus tentatum caput uilce-
raç 1276.9
Cum quis Deiectorium medicamentum cum
quis forte biberit, deſuper dormiendum: ut
ſi debet ſuſcipit, non dormiendum, ex Au-
cenna 117.13
forte Deiectorium forte medicamentum me-
lius operatur, ſi ſuper id ſomnus accedat
117.14
Deiectoria lenientium medicamentorum ſa-
cuſta à cibo ſi cum illis miſceatur, deſtrui-
tur 115.37
cur Deieſtorio dato inflammatae partes alle-
uentur 52.25
Delectatione & dolore omnes ſenſus affici
poſſunt 161.19
Demonſtratio ex ueris & neceſſariis conſtare
debet 136.29
Demonſtrationis principia ea eſſe quæ ſenſui
& intellectui ſunt euidentia, ex Galeno
181.40
Demoſtratio Hippocratis, Si homo una re
conſtit non utiq; doliturum eſſe 77.4
Demonſtrationis omnis initium, experientia,
ex Galeno 192.40
Denominatio à ſuperante eſt faciendâ 99.1
Deprimi corpora quid 86.7
Deprimi, & deorium ferri, eadẽ non eſſe
385.33
Deſidia & crapulæ arthriticis nocent, ex Ga-
leno 110.33
Deſipientie quæ cum riſu ſunt ſecuriore
219.30
Deſtillationum affectus ut curandi 28.41
Deus miſertus humanò generi artem medi-
cæ omnium ſaluberrimam de amplitudinis
ſuæ folio ad uitæ noſtræ tutelam produxit
241.31
Deus cogitationum noſtrarum omnium &
actionum inſpector 293.31
Deum in cunctis quæ à nobis ſunt præponen-
dum 293.10
Deorum manus in medicina quid 236.27
Diapedeſis ex Galeno cauſa 30.19
Diarræ febris natura in quo ſita 23.38
Deſturos quippiam cum demonſtratione, à
rei eſſentia exordiri oportet 192.13
Dicturis quippiam cum demonſtratione, ab
ipſa rei eſſentia inchoandum eſt 10.4
Dies annorum noſtrorum ſeptuaginta anni
313.10
Dierum in uteri geſtatione numeratio, ut per-
ficiatq; numerari debeat 195.34

Dietæ & uictus hominum loci quem incol-
mus cognoscenda 147.30
Differre quoties quippiam ab altero qualitate
una quapiam diſcrimis, quid illi in eſſe quod
alteri comparatur oportet 90.12
Difficiliter conſci eſt multa egere tranſmuta-
tione 141.9
Digerentibus medicamentis contraria repri-
mentia eſſe 62.33
Diligentia in omni re conſequenda, & aſſi-
duitas, quid faciant 182.37
Dilutio rationum Fuchſii de cauſa continen-
tæ 365.15
Dioſcorides ab oſcitantia crimine uindica-
tur 180.36
Dioſcoridis antidota ad peſtilentes affectus
158.35
Dioſcorides in Plantarum hiftoriæ enarratio-
ne princeps à Galeno habitus 180.15
Dioſcorides in meliſſoro pingenda non ſitis
exactus 180.19
Diſcere quid Ariſtotelis 215.15
Diſcere in exemplis diſcentem oportet 33.37
Diſcendi cupiditas & ſcendi ardor in homine
unde 235.41
homines omnes natura ſcire Deſiderat 233.42
Diſceſſionem ab eo ſtatu qui ſecundum natu-
ram conſertim factam dolorem eſſe, ex Pla-
tone & Galeno 167.6
Diſceſſionem inuenientes excellenti ingenio
ſuiſſe, & ſapientiſſimos oportuit 425.32
Diſcrepare medicamenta ſoluentia, quid apud
Galenum 416.15
Diſſerentiam inter ſe reprehentiones utiſpe-
randas non eſſe modò contumelia, iracun-
dia, & contentio abſit 128.26
Diſſociata ſigna quod uocat Plutarchus 200.38
à Diuelliſibus ſi quis patitur, delectationem
reuocabit, ubi ad naturalem habitum affa-
tini redierit 162.4
Diuerſis rationibus tum tendo tum miſculus
motus uoluntarii principes partes dici poſ-
ſunt 279.29
Diuinum quid ueteres appellarint 269.17
Diuini homines 269.17
Diuinitus immitti morbos quosdam 269.19
Diuini nomine in morbis quid intellexerit
Hippocrates 269.3
Diuinum apud Hippocratem in morbis non
omnino pro ambientis nos aeris conditio-
ne, ſed magis pro abdita quadam & nobis
prorſus ignota peſtilentij, incluſa morbo
natura ſumi 269.6
Diuinum eſt iuuare mortales 293.25
quod ab homine expetitur, ſi modò mente ac
ratione regatur, Diuinum, & rationis ple-
num eſt 233.38
Diuites pauperibus perperam magis curari, ex
Galeno 123.32
Diuitias hominum eſſe ſubſtantiam 78.8
Diutinos in ſenibus morbos cõtumaces eſſe,
ex Hippocrate 275.17
Diuturnum eſſe non poteſt quod ex contra-
riorum, ſecum ipſi pugnantium, coalitu con-
ſtat

fiat	285.2
Docere scribereſe quippiam qui aggrediuntur: ſi prius quæ ſcripto produnt, operibus ipſis oſtendant, pauca quædam falſò dici	119.32
Dolere non poteſt quod unum tantum eſt	77.10
quod Dolet ex pluribus conſtat eſſe oportet	77.5
Dolor quid	163.32
Dolores quamcunq; corporis partem obſideant quid demonſtrent, ex Galeno	163.36
Dolor eſt ex maximè uirtutem proſternentibus	164.30
Dolor & uoluptas naturam ſuam omnem inferi & tranſmutari, non in eo quod permanens eſt poſitam habent, ex Platone	164.35
Dolor in pleuritide quando ad humerum & mammas aſcendat, & quando deorſum uergat	51.27
Dolor quando fiat, ex Galeno	163.11
Dolor cur ſæpenuſmero in reditu ad naturalem ſtatum fiat	170.6
Dolor quomodo gignitur	169.23
Dolor in motu eſſentiam ſuam habet	165.4
Dolor eſt actionis tangendi noxa	165.6
Dolor unde diſtus Platoni	164.10
In ualde perfrigeratis dum ſe propere igni admovent: & in pruriginè affectis, dum ſcalpti & frictione quod moleſtū eſt diſcutere tentant, Dolor uoluptati eſt intermiſtus	170.10
Doloris in ruptionibus cauſa	32.44
Dolores qui rupta conſequentur ſanatu difficiles	33.3
Dolorū in ruptionis curatio quibus perficiatur	33.5
Doloris puſſatui & puſſatorii cauſa	250.26
Doloris ex Galeno cauſa	160.18
Doloris ſenſum ob id pruriginè affecti ſe ſcalpentes ſentiunt, quod moleſtum acreq; quod eſt attrēctantes magis exaſperant	172.16
Doloris præcipuā cauſam eſſe naturæ noſtræ corruptionem, & immutationem uehementem, ab his quæ harmoniam noſtram, hoc eſt ſymmetriam euertere potenter poſſunt	167.44
Dolorum illatiuæ effectricesq; cauſæ quænam ſint	168.11
Ab his quæ naturam noſtram corrumpunt Dolores excitantur ex Hippocrate	168.12
Doloris ex Galeno cauſa	32.33
de Doloris generatione quibus in locis à Galeno traſſetur	169.10
Dolor in ſenſibus ſit corporibus	169.12
Doloris capitis in febris cauſa	125.30
Doloris capitis cauſa	21.1
Doloris natura quæ Platoni	166.31
Dolore urgente ſenſum obtundentibus utendum eſſe	405.15
Dolore decedente in pleuritide cur helſeborum dari iubear Hippocrates	51.18
in Dolore corpus diſſoluitur	164.18
Doloris, moleſtiæ, cruciatus, Platoni quomodo gignantur	166.15
Dolorū omniū cōmunis cauſa ex Platone	167.22
Dolorum in inteſtinalis cauſe ex Galeno	27.35
Dolo bono cum ægris agere medico interdum neceſſarium eſt	404.7
Doli mali non eſt uerum diſſimulare, aut fingere	

ſalutis publicæ aut ægri cuiuſpiam cauſa	408.
13	
Dolus & deceptio in quæ cadant	405.28
Dolus malus quid	408.17
bonum Dolus pro ſolertia accipi	408.22
Dormiendum non eſſe accepto leui medicamentō	117.9
Dormientes, nec prudentes, nec ſcientes, nec probè morati dicimur	40.21
Dotatur omne duplici uirtute, elementari & celeſti	185.1
Druentia fluuius	148.32
Dubiis in rebus experientiz perpetuū inhaerendum	460.9
quæ Ducere oportet quod maximè natura uergit eò ducere conuenit	75.32
quæ Ducere oportet, quod natura maximè uergit, eò ducere conuenit	49.24
Dulcia peſtori conferunt	340.23
Dulce initium grati ſaporis Theophaſto	60.27
Dulce edendo eſt: amarum edī nequit	56.31
Dulci omnia aluntur	69.37
Dulcedo à temperato calore prouenit probè humidum conſequente	58.19
Duo prima omnium quæ ſunt primordia, ex Galeno	372.42
Duplicem de Galeni ſententia morborū ſpeciem inueniri	358.21
Duriciæ pulſum cauſa	249.29

E Beni Indicæ decoctum	276.35
Echymofes ſerè ſemper in ruptionibus ſunt	32.42
Ενθύματα	73.10
Ενθύμαſſα Hippocrati quæ dicuntur: 1. Epidemion morbillos non fuiſſe	74.20
Edendum non eſt niſi prius probè conſecto heſterno cibo	239.9
Educatione mala imprudentiſſimos euadere homines	57.45
Eduſorum deiectionem procurantium quæ primus, quæ poſtremò ſumenda	115.19
Effectiōnis unius plures eſſe cauſas	45.17
Eſſenes ſenſum motus & uoluptatum delictiz uitam noſtram perdunt ac rapiunt	285.40
Elementa ſua habent à natura conſtituta loca	6.16
Elephas hæreditarius morbus	396.3
Elephanticus ab Elephantico gignitur	396.5
Elephantem morbum in Alexandria gigni ſcribit Galenus	156.5
Elephantos ſubrubros parit ater humor	397.14
in Elephantem magna nutritoriæ facultatis aberratio contingit	397.38
Elephantici qui dicantur	395.5
Elephantiaſis quid	395.6 & 397.7
Elephantiaſis unde deducta	395.8
Elephantis duriffimam & cancellatam curem habent	395.14
Elephantiaſim eſſe uniuerſi corporis cancrem	395.18
cur Elephanticorum extremæ partes ſtupore tenentur	398.32
cur in Elephanticis pereat ſenſus non pereunte	S motu

motu	398. 38
à quibus iudicandi Elephantici	399. 38
in Elephanticiis probandis medicus iudicis partes sustinet	401. 31
Elephanticum quando medicus magistratus deferre debet	402. 3
Elephanticos procul ablegandos Paulus iussit	593. 35
Elephas contagiosus morbus	393. 37
in Elephanticiis iudicandis magna prudentia utendum	395. 42
Elephantici principes partes uitiatæ	396. 8
Elephanticos deprehendendi uera & efficax ratio	396. 12
in Elephantiasi deprauari figuram maximè contingit	41. 4
Elephanticos etiam maximè deprauato sanguine sint, mente tamen constare	41. 5
in Elephantiasi sanguinem maximè uitari	41. 3
Elephantiasin gigni ab atra bile	395. 35
Elephantiasin qui casus comitentur	396. 45
de Elephantæ magnū iudiciū sumi à colore	397. 6
Eleuari corpora quid	386. 6
Eliquoatio ut fiat quibus sit opus	26. 31
Empedoclis fabulosa & uana de Septimestris partus editione à Plutarcho recessita opinio	200. 22
Eudemī morbi qui	149. 35
Entium quædam sunt, quorum ratio tota in fieri posita est: quædam quæ uerè subsistant, & de permanentium genere sint	216. 12
Epidemi morbi	149. 32
Epilogus sententiæ Hippocratis, Vita brevis, &c.	296. 9
Epithymum atrabilarium succum attrahit Galeno	184. 36
quod Erectum sit, nullam in partem moueri uidetur	383. 40
Erraticarum stellarum atque fixarum conuersio quid pariat	370. 2
Errorē quorundam medicorum de lactuca Galenus confutat	141. 43
Eruatatio à cibo quid indicet	14. 34
Eruatationes nullæ in bene habitis corporibus à cibo mouentur	14. 40
Eruatationes plerisque post admissos cibos potius accedunt	13. 6
Erumpentis copiose in hydropicis aquæ, non spiritus, sed diu aceruata atque retenta in uentre aqua causâ est	50. 24
Erysipelas quid	178. 38
Erysipelas à bili gignitur	12. 20
Erysipelas quando fiat	176. 36
Erysipelas exquisitum cutis solius passio, Galenus	179. 45
Erysipelas à flaua bile fit, Galeno	172. 27
in Erysipelate quando sanguinis missio conferat	179. 23
Et quo in genere Erysipelatos sanguinem mitti utile sit	179. 26
Erysipelas exquisitum	173. 22
Erysipelatibus refrigerantia & humectantia non adstringentia esse admouenda	178. 4
Erysipelata ab initio indigent refrigerantia atque humectantia absq; adstrictione, ex Paulo	178. 16
Erysipelas exquisitum à sanguine & bili calidiori-	

bus quàm oportet fieri dixit Galenus	176. 40
Erysipelas ab initio refrigerandum cum his quæ adstringunt censet Auicenna	177. 6
Erysipelas refrigerandum quidem esse, at nō cum adstringentibus (ut uult Auicenna) censet Galenus	177. 27
Esse tandiū quicquā dicitur, quandiū uiuit	283. 33
Esse & bibere animantibus necessaria	285. 6
Essentiam dare, perfectionis est, & potentia	8. 40
ab Essentia rei inchoandam his, qui cum demonstratione quippiam sunt dicturi	330. 12
Euacuare plurimum atque repente periculosum	35. 7
Euacuationem uniuersam in hydropicis cauendam	34. 30
fortiter Euacuanda, eadem uehementer tum exsiccant, tum extenuant	134. 2
Euclides	201. 11
Evidens morbos quos uocet Galenus	156. 8
Euentus lethales uulnerum non grauium mirari non oportet	210. 30
Euersio naturæ nostræ citra tristem sensum contingere nullatenus potest	161. 1
Eunuhi	226. 39
Exanthematum, seu morbillorum causæ	115. 36
Exanthemata à sanguinis ueluti cinere & reliquis putrentis humoris ad cutem naturæ opéra expelluntur	73. 29
Exanthemata Galeni satis cum nostris uariolis conuenire	73. 28
sub Exanthematum nomine morbillos comprehendiposse, sed non sub eo genere de quo Galenus v. Meth.	74. 11
Exanthemata Galeno quid	73. 37
Exanthemata cur sic Græcis dicta	73. 40
Excessum omnem contrario excessu corrigentes, in sanitate hominem custodiemus	257. 24
Excrementa quo acutiora fuerint, eò maiorem inferunt rigorem	248. 26
Excrementorum generatio unde	285. 7
Excrementa contraria atq; inutilia seruanda corporis constitutioni sunt	285. 10
Excrementorum prouentus quæ fugacis celeritatem auget	285. 5
Excrementorum copia & acrimonia rigorem parit	19. 1
Excrementorum copia multa morborum genera gigni	239. 13
Excrementorum genera duo ex eo unde alimur succo nasci	25. 14
Excrementosa sunt olera omnia, ex Galeno	142. 24
Excretionem morbidam quid Hippocrates appellat	410. 18
Exemplorum quæ potiora habenda ex Galeno	119. 42
Exercitatio corporis quid præstet	427. 31
Exercitationem omnium optimam quæ in exemplis fit, esse Galenus uoluit	119. 40
Exinanita loca trahunt ad seipsa quæcunq; reperiuntur	63. 30
Exolutio quæ aquæ uacuationem in hydropicis sequitur à uirum deiectione prouenit	34. 28
Exolutio	

Exolutio in hydropicis magnæ & subitæ uacuationi aquæ adscribenda, ex Hippocratis & Galeni sententia 34. 27
 Exorientia occumbentiaq; sydera multo maxima uim inferunt corporibus 371. 33
 Experiri in humano corpore ea quæ non satis sint nobis suis uiribus perspecta & cognita, periculosissimum 290. 13
 ab Experientia & sensuum fide demonstrationis omnis firmitas petenda, ex Galeno 366. 15
 Experientia quomodo fiat 290. 43
 Experientia normæ uicæ semper habenda 192. 39
 Experientia est memoria eorum quæ sæpe & eodem modo perspecta sunt 291. 1
 Experientia superat uim rationum 186. 34
 Experientiam normæ uicæ habendam, Galenus statuit 290. 36
 Experientia mala ad totius animalis interitum uiam facit 290. 22
 Experientia nihil certius aut firmitus 192. 44
 ad Experientiā habendam longo est usu opus 289. 2
 Experimentum & ratio artis medicæ instrumentum 3. 12
 Experimentum periculosum materię ratione 290. 10
 Experimentum si aliquid doceat, etiam si aliud suadere ratio uideatur, experientie tamen inhaerendum Auicenna iubet 111. 22
 Experimentis bona multaq; medicinæ pars nititur 289. 19
 ex Experimentis plurimis tota conflat ars 291. 4
 Experimenta singula ex experientis multis, id est obseruationibus consiciuntur 291. 5
 Experimenta per mortis agunt 290. 31
 Experimentum quid Galeno 290. 40
 Explicatio loci Auicennæ 418. 34
 Expultricis facultatis motus qui 21. 35
 Exquisitus scirrhus Galeno quis 330. 43
 Exteriora quæ & qualia esse ad ægrorum curationem oporteat 295. 42
 Exteriora omnia culta, nitida & ægro gratissima esse conuenit 296. 1
 Externa cutis instrumentum non est 79. 45
 Externam interdum reddi calorem nostrum ab externo non putrescente sed assante & aducente 124. 27
 Exufflatio uocis materia 217. 17
Facultas actionis causa 186. 29
 Facultates actionum esse causas 186. 9
 Facultates esse potentias quasdam rebus inditas, quarum merito operentur 186. 10
 Facultatis nostrum corpus regentis legibus gubernatur 233. 24
 Facultas qua regimur pro uaria corporum quibus præficitur constitutione uarios appetitionum nascitur gradus 233. 26
 Facultatum in nobis perfectio, functionum integritas 214. 22
 Facultates nostri corporis quid maximè moliantur 270. 38
 Facultates plures esse in nobis 277. 7
 cur Falli medicum in acutis morbis non raro contingat 79. 27
 Falli non raro medicum in pestilenti febre 79. 28

ex Falsorum dogmatum disquisitione ueritas elucescit 229. 3
 Fames solutio quædam est atq; molestia 165. 47
 Fame enectis nullam uoluptatem affert exiguis ci-
 bus languidè ac tardè oblati: nec sumentibus
 exiguis potus gustatim instillatus 167. 30
 Fame in Acno grassante qui leguminibus uescen-
 bantur, curibus debilitabantur 47. 30
 ubi Fames, laborandum non est 146. 2
 Fameffentes magna auditate & uoluptate cibum
 sumunt 167. 23
 Fatutas, amentia & uicordia quid 425. 16
 Febris continens cur fiat 86. 3
 in Febre continente nihil quicquid effatu dignum
 ad crism usq; foras effluit: unde continens fit
 febris 86. 4
 Febres continentes cur ad infebriticatorem non
 perueniant 86. 5
 Febris continens quando solet solui 86. 7
 Febris intermittentibus continentes cur acutiores 86. 9
 Febris acutior quæ ex sanguine putrescente, quam
 quæ ex bili nascitur 91. 33
 Febris ardens Auicennæ quando acuta dicatur
 94. 24
 Febris *currit* 86. 24
 Febris *inacuta* 86. 26
 Febris *inacuta* 86. 27
 Febris quando fiat, & quid sit Hippocrati 17. 29
 Febris ardens quæ à bili est, in septimo finitur
 90. 34
 in Febrī ardente bili nata subesse remissiones
 ibidem
 Febris continens Paulo quæ 90. 42
 Febris ex sanguinis nata putredine, deurens &
 peracuta 100. 43
 Febris cur conuulsionem euret 124. 11
 Febris conuulsionis remedium 124. 2
 Febris non omnes comitat morbos 123. 33
 Febris utrinque acutior: an quæ ex putredine san-
 guinis, an quæ ex putredine intra uasā bili 86.
 21
 Febris communis cur talis dicatur, & unde pro-
 ueniat 155. 7
 de Febris ardentis & Synochi acutie quo pacto
 conciliari Arabes medici Græcis possunt 91. 43
 Febris, prout febris, remedium aqua frigida 363.
 9.
 Febris à sanguine putrescente ea quæ bili acutior.
 91. 4
 Febris non omnis in spirituosā & tenui substan-
 tia posita 24. 3
 Febres curandi uniuersa ratio 24. 5
 Febris remissio quando fiat 26. 14
 Febris continens materia intra uenas consistit
 253. 9
 Febris à sola obstructione & copā sanguinis na-
 ta, quo pacto in putridam transeat 123. 35
 Febris ardens symptomata quæ 91. 11
 Febrim in qua grauiora insunt symptomata non
 propterea acutiores dici debere 91. 18
 in Febre pestilenti leuiora plerumque quam in ar-
 denti febre symptomata inesse, cum sit tamen
 ipsa acutior 91. 19

in Febre ardenti quam in pestilenti grauiora ple-
runcq; symptomata uideri 91.22
in Febre pestilenti seipenunero neq; pulsus, neque
urina, neq; perceptus ad tactum calor ualde mu-
tantur 91.24
in Febre pestilenti interdum ægrum sine malis ul-
lis symptomatis de repente mori 91.26
Febrem ex copia sanguinis & feruore natam Galen-
us calidissimam esse affirmat 95.4
Febres quæ ex putredine, in omnibus uasis diffusa
nascitur, omnium frequentissima 95.6
in Febribus continuis quæ accessiones habent pul-
tredo ubi subsistat 95.9
Febrem ardentem & acutam dicere non est idem
92.1
Febri aliqua acuta esse potest, quæ eadem ardens
non erit 92.1
Febri omnis ardens acuta, non autem omnis acu-
ta ardens 92.4
Febrem interdum à bili eruginosa nasci ex Galeno
240.22
Febres ab eruginosa bili ortas curatu difficiles
esse 246.27
Febrem ex solo sanguinis feruore citra putredine
natam ardentem acutiorem non esse 297.40
Febrem ex solo sanguinis feruore natam ex diaria
trenti esse genere atq; natura, ex Galeno 297.41
Febrem à sanguine factam simpliciorem uale esse
Galenus 296.24
Febrem ardentem Auicenna inter non ualde acu-
tas reponit 294.19
Febri ut gignatur, apud autorem de Flatibus 25.6
Febrem morbis omnibus comitem esse dixit au-
tor libri de Flatibus 12.1
Febrem illam grauiorem existimare oportet, in qua
magis æger de uita periclitatur 99.15
Febrem ab omnibus fœcis putrescentibus natam
quam à sola bili 98.17
Febrem accendere in resolutione & frigidis mor-
bis prodest 12.45
Febrem ardentem quomodo syncho, acutiorem
dicere possimus 91.42
Febrem uix simplicem à solo sanguine in uasis pu-
trente accendi 21.98.37
Febres ardentes Galenus acutas, non peracutas esse
ait 93.13
Febres continentes inter acutos morbos ut pluri-
mum hominem tollere 86.13
Febres cur alie aliis citius tardiusue finiuntur 36.4,
36
Febres acutæ fiunt in siccitatibus 45.37
Febres in senibus acutas non fieri 311.41
Febres quibus longè iis tubercula uel labores in
articulis fiunt 144.40
Febres quæ creent 45.19
Febres populares Arelatenses quales fuisse 150.34
Febres in siccitatibus acutiores fieri uale Hippo-
crates 89.9
in Febribus ardentibus per tertium quinq; diem
fiunt accessiones 24.5
Febres ardentes & si ad infiebricitationem non
desinunt, ad declinationem tamen sensibilem
deducuntur 94.5
Febres ardentissimis sanguinis missione celeri-

ter succurri 90.29
Febres ardentissimas quas intelligi uelit Galenus
1. Aphorismorum, commento uigesimotertio
ibidem 100.2
in Febribus continentibus typum fieri non repu-
gnat 248.34
Febrium continentium materia intra uasa conti-
netur 249.1
Febri in genere caloris præter naturam 249.8 & 9
beris pulsus causa 249.12
ex Febribus citra putredinem quomodo in putri-
das transiunt fiat, ex Galeno 124.31
Ex errore admissio in continentibus Febribus non
uui oriri morbum, & grauiorem effici priorem
2.122.37
creandarum Febrium modus à uariis occasio-
nibus 85.44
in Febribus quæ prorogantur, si decretoria non
bene decernant abscessus expectandos fore 337.11
Febrium continentium differentia quot numero
86.21
Febrium quæ ex humorum corruptela nate sunt,
aër causa non est 44.9
Febrium ex humorum corruptela nate sunt quæ Gal-
leno dicuntur 44.13
Fieri interdum posse ut natus in nobis calor ex-
transcat, febriumq; citra humorum putredine
accendat ex Auerroë probatur 124.23
Febrium duo genera apud Hippocratem 295.4
Febrium à putredine ortum ducentium quomo-
do probetur aërem causam quodammodo esse
45.23
continentes Febres cur sic dicte 85.32
Febres continuæ ægros interficiunt 86.26
in Febribus continentibus intermissio nulla 86.11
Febres continentes inter acutos morbos homi-
nes perdere 99.8
Febrium à porracea & eruginosa bili ortarum cu-
ratio 253.30
aërem Frigidum qua arte efficere possis 253.34
in Febribus continentibus non semper delirare
homines 40.45
Febrium ardentium duo genera Galeno constitui
89.26
Febri ardens cum exquisita tertiana congeneris
natura, & quid ab illa differat 89.28
Febri deurentis genus alterum in quo declinatio
nulla & à primo febdis principio ad crisin usq;
similis perseverat 89.30
Febrium ardentium quæ acutior 89.33
Febrem cœtinam quam nominat Galenus 89.40
in Febribus urentibus & colliquatiuis magnò
calore uni egrotantes uidemus 24.25. Et in eisdè
solidos corporis partes contabescere 24.28
Felix nimium prior ætas contenta fidelibus aris
251.43
Feruoris nomine in bili ipsa quid Auicenna intel-
lexit 133.19
Ficus notatur 426.12
Ficus burgenfis 259.43
Fides rebus unde haberi possit 181.41
Fiduciam ægro de medico quæ conciliet 295.35
Figuram Elephas immutat 395.32
Finit est cuius gratia reliqua fiunt 215.5
Fine

INDEX.

Fine suo sepe numero frustratur ars 288. 5
 Flatus in uentriculo quomodo gignatur 14. 26
 Flatus nō omnis refrigerandi potentia habet 16. 9
 Flatus morborum omnium omnimodum esse causam, uult autor libri de Flatibus 41. 38 & eius sententia improbatio ibidem
 Flatus si morborum omnium causa statutus, quid consequatur 41. 39. & 42. 1
 Flatus, exolutionis quæ uniuersam euacuationē sequitur, causam non esse: ut sentire uidetur autor libri de Flatibus 35. 1
 Flatus res est halituosa 28. 45
 Flatus tensionem potius quam obstructionem facit, et si nonnunquam obstructionē faciat 12. 24
 Flatus seu spiritum rigoris causam non esse 18. 30
 Flatus in uentriculo consistens tum retentivis potentia functionē, tum concoctricis uiciat 24. 32
 Flatus nidorosi calefacere non refrigerare suapte natura possunt 16. 21
 Flatuosa substantia quos affectus ercet 23. 28
 Flos uini Galeno quid uocetur 175. 2
 Flos & fex uini quid 423. 26
 cur Flores. & suffusus suauis ē longinquo oleant 60. 35
 Florens ætas, seu iuuentutis 312. 26
 Fluxio quæ à flatuosa substantia fit, ab spiritu ortum ducit 12. 21
 Fluxionis alicuius uel humoris quo maior est facta euacuatio, eō ipsa minor semper efficitur 35. 20
 Fluxione tentata parte quā longissimē reuellere semper oportet 264. 20
 Fluxionem morbi per quē modum fiant 29. 33
 Fluxionum omnium cause ex Galeno 29. 34
 Fluxionem interdum ab spiritu fieri 29. 37
 Fluxionē morbi ab humoribus plerūq; sunt 30. 5
 in Fluxionum morbis quæ excernantur & per quæ loca 30. 7
 Fluxionum morbi quando curentur 30. 9
 Fluxionum morbos medici statui non attribuunt 29. 11
 Fluxionum morbos unde nasci existimet Galenus 29. 16
 Fluxionibus podagricis paratos homines Galenus præueniente uacuatione incolumes seruabat 111. 33
 Fluxionum medendi methodus quibus finibus concludatur 265. 29
 Fluxionum eruptio interdum ab humorum redundantia 31. 11
 Fluctuatio quid 14. 7
 Fœminæ in genere brutorum ubi uno alteroq; maris instu implere sunt, marem amplius non admittunt 190. 10
 Fœmignæ folia loto proxima esse 181. 26
 Fœtus iam grandior, effectus exitum sibi ipse disruptis membranis & calcitratu molitur 191. 32
 Fœtum in utero pro ratione temperamenti hominis, ætatis, uictus, educationis, cœli ac regionis ipsius mulierum semen genitale excipientium, locellorumq; uarietate, alio atque alio tempore tum formari, tum gestari, tum in lucem edi contingit, ex Hippocrate 203. 2
 Follis eleuari quando dicamus 386. 9
 Forma doctrinæ aphoristica quibus utilissima 282. 1

Forma speciemq; cuiuspiā rei quæ sequuntur, à tota fieri substantia eæcāq; potestate dicitur 226. 2
 Fractura in osse est 204. 7
 Frigidi proprium quid sit 62. 11
 à Frigido quæcūq; coguntur, à calido liquantur 33. 26
 Frigide potus præsentaneum acutarum febrium remedium 254. 17
 Frigida immo dicē eadem & crassa & densa & bene concreta esse oportet 57. 12
 Frigidi effectus qui sunt 57. 14
 Frigida & humida temperies ad præclaras mentis actiones obeundas cæteris interior ineptiorq; habetur 430. 39
 Frigida & humida temperies qualia efficit corpora 420. 30
 Frigida & sicca temperies principis uitæ aduersa, & quales efficit 420. 33
 Frigida quo pacto amaritudinem gignere possint 57. 16
 à Frigiditate excessu alienissima esse debent quæ celeriter facileq; concoquantur 139. 34
 à Frigiditate quæ externis partibus per somnū accidit reclinata manere corpora, & aggrauari 40. 2
 Frigidior temperato qui ex lactuca gignitur sanguis 140. 31
 Frigescit Galeno quid 18. 19
 Frigus nimium, cogendo & adstringendo difficit dulces & æreas in planta partes, unde amarus sapor fit 57. 4
 Fructus quos arbores ferunt omnes ferē mali succi sunt, ex Galeno 347. 38
 Fructus auget incrassatq; Luna: & animantia implet 373. 9
 Fructus nulli ortus sui initio dulces 58. 18
 Fructus ortus sui initio acerbos esse: & curid fiat 58. 21
 Fruges adauget maturatq; Luna 373. 14
 Frumeti semiputris esu multos in communem incidisse morbum 47. 37
 Fuchii laus 367. 32. & 198. 17
 Fuchius notatur 404. 15
 Furor quid 425. 13

Galenus Hippocrate arguit non seruata proprietatis 305. 25. Obscuritatis 105. 30. Non exacte narrationis 306. 11. Mendacii 306. 20. Inexquisiti & improprii sermonis 36. 27. Superflui sermonis 306. 33. Nō seruati ordinis 306. 37. Negligentiæ 306. 44. Inconditi sermonis 307. 7. Confuse, & inordinatę traditionis 307. 15. Inordinati, inoppositi & diminuti sermonis 307. 19. Ineptitudinis 307. 14. Improprii sermonis 307. 30. Prætermisi sermonis 307. 33. Insufficientiæ 307. 36. Erroris 307. 40. Obluionis 307. 43. Non limitatę orationis & imperfectę 308. 1. Indistincti sermonis 306. 10
 Galenus de lactuca loquens non secundum propriam ipsius mentem atq; sententiam loquutus est 141. 16
 Galenus in hordei temperatura constituenda aduersus sibi fuisse uidetur 65. 27
 Galenus in hordei uiribus ac facultatibus describendis sibi ipsi aduersus fuisse uidetur 65. 29
 Galenus Hippocrati non ut testi, sed ut demon-

- strationes afferenti credere dignatur 54.36
 Galeno nec cuiquam auctori credendum sicuti fir-
 mam assertionis sine demonstrationem afferre
 non possit 54.37
 Galenus contendit homini in sanguinis redundan-
 tia posito & plenitudinis etiam signa habenti,
 non confestim sanguinem mitti oportere 133.4
 Galenus etiam in omnibus ferme à putredine febri-
 bus sanguinem mitti ualentibus uiribus iubet:
 ubi tamen febris à frigidioribus succis est con-
 tracta, sanguinem mitti prohibet 130.28
 Galenus & Paulus aquæ infectæ potum popularis
 morbi causa statuerunt 155.25
 Galenus contrariis ad ærem affectum qualitati-
 bus occurrendum statuit 157.3
 Galenus & Hippocrates in pleuritide non leuia
 pharmaca, cum de uacuando cogitant, & in con-
 similibus morbis, exhibent 114.12
 Galeni locus quidam explicatus 76.22
 Galeni scopus libro de Morborum differentiis 76.22
 Galenum à certissimis quibusdam principis tra-
 ctationem de morbis inchoasse 76.24
 Galenus amarum quod est calido tantum con-
 gruere dixit 59.31
 Galenus quantum Lunæ & reliquis astris tribue-
 rit 372.35
 Galenus qualitarum elementarum nomine pro ele-
 mentorum naturis sepe utitur, uti & Hipp. 77.52
 Galenus uesperis ualentissimos cibos sumidos non
 sanis solum, sed & infirmis consulit 116.24
 Galenus quibus notis palæstretem synocho affec-
 tum nouerit 122.11
 Galenus profectur se furore quodam percitum, &
 diuino assilatu inspiratum ad ueritatis studia
 persequenda, & uulgi famam contemnendam,
 fuisse 428.34
 Galenus ut simplicia cognosceret in Lemnum, in
 Aegyptum, & Getam nauigauit 387.45
 Galenus à quibus mittendi uel non mittendi san-
 guinis indicationes sumit 136.6
 Galenus explicatur, & à repugnantia uindicatur
 62.41
 Galenus librum de Medicis nominibus conscrip-
 sit 146.38
 Galenus quoties olerum meminit, ea omnino ceu
 prauis succi exiguius alimenti damnat 140.5
 Galenus cur mitti sanguinem uetari quibus os
 uentriculi amara bili redundat 132.3
 Galenus medicos ad astrorum scientiæ cognitio-
 nem hortatur 372.13
 Galenus æstimandum meritis censuit num effectorix
 in morbis causa agere desierit: nam etiamnum
 agat adhuc 358.40
 Galenus eos arguit, qui semper à mihiusibus in-
 choandum censent 114.4
 Galenus nusquam libri de Flatibus meminit 42.23
 Galeni celsura de aliquot Hippocratis libris 42.27
 Galenus existimauit id quod amarum sit odora-
 tum nunquam esse 60.18
 Galeni doctrinæ commendatio 132.36
 Galenus abhominabatur arictum carnes 230.1
 Galeni de adstringentibus post cibum sumptis sen-
 tentia 115.44
 Galeni de immobilitate dicti explicatio 382.29
 Galeni pugnantium locorum conciliatio 196.36
 Galeni de seruo laborante synocho testimonium
 120.1
 in Galeni opere de Tremore inscripto reconditiss-
 ima quædam contineri 386.34
 Galeni de his quos refici oportet sententia 108.43
 Galeni de pituitæ falsæ generatione opinio 70.36
 Galeno ab Antonino atque Seuero imperatum ut
 theriacem conficeret 387.24
 Galeni pugnantium locorum de Erysipelate con-
 ciliatio 176.22
 Galenus à Platone omnia de uoluptatis & doloris
 natura, & causis, mutauit 170.4
 Galeni locorum de uoluptate & dolore pugnan-
 tium conciliatio 172.1
 Galeni præceptionum de lenibus dandis medica-
 mentis quæ ratio 115.32
 Galeni de bilis porraceæ & eruginosæ generatio-
 ne sententia 252.40
 Galeni pugnantium locorum conciliatio 226.12
 in Gallia & Germania ualentioribus utimur solu-
 tiuis 114.43
 Gallicus morbus nonnullis Lichen dictus est, aliis
 mentagra 237.35
 Gallicus morbus malignus est 137.38
 Gallinarum caro optimi alimenti Galeno 104.43
 Gaudium quid, item Lætitia 221.35, & 211.40
 Gaudium seu lætitia Auicennæ quid 214.16
 Gaudium afficitur ille qui discendo & contem-
 plando ipsa intelligentia delectatur 215.37
 Gaudium affectus animus cordis uires exultat
 222.4
 Genera & species natura non arte constare dixit
 Plato 107.11
 Generis successione cor præstare non potest 225.23
 Generatio quid Aristoteli 285.22
 Generationis uoluptatis & doloris ratio quibus
 in locis à Galeno & Platone tractetur 168.43
 Generationis morborum maxima pars, afficiens
 corporis præparatio est 156.29
 Generationis causas ut sit persecutus Gale. 313.40
 Genitalis seminis intus retenti nocentissima in ue-
 nenosum humorem mutatio 99.40
 Genitalia organa cur sic dicta 314.7
 Genitum esse quippiam quando dicitur 283.24
 Genito in utero infanti perinde accidit, atque satis
 & uinearum gemmis 190.38
 Genitura uniuerso è corpore procedit 396.7
 Gentilis Auicennæ interpretis arguitur 71.24
 Gestatio quid sit 195.39
 Gibbis iocinoris partibus affectis per alium &
 urinas uacuare expediat: simis uero affectis, tan-
 tum per alium 52.8
 Græci medici Synochon ardenti febrea cutiorem
 uolunt esse, Arabes contra ardentem synocho
 91.44
 Grauia cuncta deorsum ferri 38.35
 Guido Cauliacensis bilem naturalem subtile esse
 sanguinem censet 176.13
 Gulæ inextplebilis cupiditas damnosæque uoluptas
 uolentes nos ad noxia rapit 239.1
 Gurgulionem recte unam uocari 83.34
 Gustu, pondere, ac statione ut differant aquæ: sic
 & uirtute aliz alijs longè præstant 147.20
 Habitu

H Abitu bono præditi, & febri cōtinenti cor-
repi, in discrimen suffocationis uel syn-
copes prouenire: ni sanguis confestim mittatur
122.41

Halius duplex Aristoteli 70.6

Harmonia soluta in animantibus, una natura so-
lutionem generationemq; dolorum fieri, Plato
existimat 165.35

Harmonia temperata, & in sui naturam protin-
sus restituta in animantibus uoluptatem fieri,
Plato censet 165.38

Hebdomadæ nomen unde 195.43

Hepatica dysenteria curatu difficilis 272.10

Hepatici multi a morbo populari redditi 271.17

Hepatica dysenteria ab intestinali quibus notis
deprehendatur 271.23

in re Herbaria priscos se plurimū exercuisse 387.37

Herpes a bili fit a sanguine iam separata neque illi
commixta 176.31

Herpetum genera 176.34

excedentem Herpetem bilis crassa creat 176.34

Herpes, Elephas, cancer, inflammatione & bubo-
nibus a sanguine factis deteriores & acutiores
habentur 97.9

Herpetes quo ad totius corporis euacuationē per-
tine ut Erysipelata curare oportet 177.39

Herpetes magni qui Hippocrati dicti sunt 73.18

Hesiodus 220.38

Herpetibus & Erysipelati non similis cura adhi-
benda 177.41

Herpetum neq; naturam neq; nomen morbillis
accommodari posse 74.78

Herpetes quid sint 74.30

Herpes excedens Hippocrati quid 74.33

Herpes simpliciter quis dicatur 74.34

Diuisi Hieronymus, aliiq; plurimū non minore
doctrina quā sanctitate uiri tenuē & sobriam
uitæ rationem ceu utiliore cū ad animum
tum ad corpus consulunt 231.36

Hieronymus Fracastorius 217.25

Hieronymi Fracastorii de risu definitio improba-
tur ibidem

Hieronymi Lopii medici clarissimi laus 85.6

Hippocrates medicinz parens 292.4

Hippocrates idoneus testis cui credaturus ex testi-
monio ueritate dogmatū æstimare liceat 55.6

Hippocratem cur commendat Galenus; quod cer-
tas uideat eius firmasq; demonstrationes 55.8

Hippocratem quid priore aphorismo uoluisset cen-
sendum sit 281.33

Hippocrates cur eos qui purgationem in inflam-
mationum initis dabant conuellar 52.35

Hippocrates ardoribus quæ cōsular auxilia 29.30

Hippocratem Galenus non exactè traditæ mor-
borum popularium curationis arguit 157.12

Hippocrates plerisq; a leuibz uulneribz decess-
isse testatur 210.35

Hippocrates gestationis tempus per integros dies
atq; hebdomadas, solaremq; mensem triginta
dierum supputat 197.32

Hippocrates non astrorum in morbis seriem, sed
ipsam morborum speciem, uim, atq; hominis
naturam considerare iubet 277.9

Hippocratis pugnatium locorū conciliatio 155.16

Hippocratis ætate ob uitæ parcitatem paucos po-
dagra laborasse testatur Galenus: suo uerò tem-
pore multo magis 110.35

Hippocratem Galenus erroris arguit 156.15

Hippocrates quid docere tertia Aphorismorum
sectione contendat 45.42

Hippocratis sententiæ de uitæ breuitate Aristo-
teles aduersus ire uidetur 286.10

Hippocrates nullum peculiarem de peste conficit
librum 14.9.40

Hippocratis lib. de Humana natura loci explica-
tio 46.16

Hippocratem de pleuritide pugnancia uideri di-
xisse 49.8

Hippocrates & Empedocles pio erga homines stu-
dio medebantur 293.23

Hippocrates quid medico prouidendum atq; cu-
randum dixerit 339.10

Hippocratis antidotum ad pestilentiam Athenis
grassantem 157.32

Hippocrates corona ab Atheniensibus donatus
157.33

Hippocrates per menses & hebdomadam decadas
supputare totum gestationis tempus consueuit
195.41

Hippocratis loci explicatio 52.12

Hippocratis quenam opera commentatione sua
dignatus sit Galenus 42.29

Hippocratis locus explicatur 369.35

Historia duorum ægotantium à rabioso cane
commorsorum Galeno 355.44

Homerus 220.30

Homo mundi miraculum 284.23

Hominem animal esse diuinitatis participem ibid.

Homo & Elephas inter animalia longissime uiuant
286.7

Homo quā homo est ea tantum appetit quæ &
optima sunt, & naturæ optimè constitutæ con-
uenientissima 234.2

Homo ad pleraq; animantium comparatus lon-
gissime uitæ esse dicitur 286.25

Homo bulla existimatus 284.26

Hominem ob id dolere, quod unum nō sit 288.34

omnia ad Hominis commodum & usum, uel ad
ornatum omnia facta sunt 242.16

Hō si una re constaret, haud utiq; doleat 76.40

Hominis uita per sese breuis, fluxa, caduca, fu-
gaxq; est 284.10

Hominem medicus non quemadmodū ligna, fer-
rum, coria reliqui artifices tractat, & cur 290.23

Hō toto anno & incerto gignitur spatio 189.42

Hominum hoc ætatis natura ualentissima phar-
maca non patitur 114.15

Hominem materæ uice medicina tractat 290.11

Homines melancholicos ingenio ualere 422.37

Homines uniuersi semper id cupiūt quod bonum
est 234.6

Hominis bonum ex Platone, secundum rationem
uiuere 234.8

Homini conuenit ut sit sapientissimus 234.11

Hordeum frigidum esse 64.34

Hordeum primi est ordinis in exsiccando & re-
frigerando 64.38

Hordeum absterfionis nonnihil obtinet 64.39

Hordeum paulò plus quàm fabacea farina exiccat
64.39
Hordeum in frequenti apud homines usu 65.1
Hordeum diuerſe à tritico facultatis 65.2
Hordeum poteſtate frigidum 66.11
Hordeum puri mouendo minimè idoneum 66.14
Hordei, cicerum, ſemigræi, fabaceaq; farina exi-
cant quidem ſed pus non mouent 65.41
Hordei farinam ſuppuradi uim non habere 65.44
Hordeum ſi aquæ oleoq; miſceatur, ſuppurato-
rium fieri 66.28
Hordeum ſi aquæ oleoq; miſceatur emplaſticum
fieri 66.30
Hordeum per ſe & primo ſuppurationem non
facit 66.17
Hordeum uis refrigeratoria atque deterſoria ineſt
65.7
Horror quando fiat 19.3 & 19.7
Horror & rigor deprauati ſunt motus 19.15
Horroris & rigoris ex Galeno cauſa 19.35
Horror ſi à flatuum còpia naſcatur, quid conſequi
eſt neceſſe 19.38
Horroris non in uniuerſum à flatu oriùtur 16.23
Horroris genus quoddam ab ſpiritu ſeu flatu na-
ſcitur ibidem
Horror Galeno quid 18.20
Horror cutis affectio eſt ibidem
Horroris à flatuoſa ſubſtantia remedia quæ con-
ſuluit Galenus 16.42
Horroris ab humore quopiam excitati remedium
uacuat 17.1
in Horrore ſanguinem refrigerari 17.2
Horrore affectorum ora pallent, & ungues ſiuent
17.4
Horrore affectorum cur extrema frigeant 17.5
Humanitate in omnes & beneficentia, præcipue
uerò in peregrinos & egenos medicus utatur
203.14
ab Humiditate in partem ruptam decumbente
neq; carnes, liqueſcere, neq; tumores in ſuras
deſcendere, contra autoris libri de Flauibus ſen-
tentiam 33.24
Humiditatum in partem ruptam decumbentium
cauſæ quæ 33.12
quis Humor in pleuritide dato medicamento ua-
cuetur 52.19
Humor atrabilarius & pituita ut plurimum mor-
bi gallici cauſa 137.38
Humor qui ſecundum inflammatam partem inſi-
det, quomodo uacuetur 62.22
Humorem longuſſimè à parte fluxione tentata re-
uellendum 63.2
Humoris qui incubuit diſſipatio quomodo per-
ficiatur 63.3
Humores ſemicrudi aliquid coctionis habent
137.28
Humores ſecundum Hippocratem ſunt natura
corporis 77.29
propter Humores corpus ægrotat & ualet 77.28
Humores qui in uaiſis continentur quando non
liberè tranſpirent 123.43
Humores ſua multitudine, craſſitie, lentore ob-
ſtructionem faciunt in ſinibus uaiſorum 123.45
Humores poſt ſanguinem intempeſtiuè miſtum

ſiunt crudiores 137.15
pro Humorum inflammatio nem efficiendum in-
clinatione uacuationes facere iubent Hippo-
crates & Galenus 51.2
Humores non liberè perſtati ſi agitari coperint
accendi & putreſcere ſolent 86.1
Humores duros & crudos cùm euacuare uolumus
& in remotis partibus còſiſtentes, per ſomnum
melius medicamentum damus 117.42
Humores uitioſi concitati quando horrorem,
quando rigorem pariant 17.24
Humorum perſpiratio maximè ſanguinis miſio-
ne fit 124.57
qui Humores in atram bilem degenerare poſſunt
424.13
Humorum qualitatem ſpectandam eſſe in ſecūda
uena, uult Galenus 136.13
Humorum coctio & reliquorum omnium nature
operum editio, calido innato debetur 137.3
in Hydropicis cur multa ab initio aqua uacuetur
35.14
Hyemis initium Vergiliarum oceaſus: ſinis, æqui-
noctium 7.40
Hyeme tum meracius, tum parcius bibendum. Ac-
ſtate tum copioſius, tum dilutius, ex Polybio
316.22
Iacobus à Partibus Auicennæ interpres 108.15
Iacobi Sylui laus 186.11
Iatralipta quis 390.32
Ictericita iudicatoria 343.8
Idoneum quid 415.36
Idem ſub diuerſis prædicamentis locari alia atq;
alia ratione 79.39
Ieluni inteſtini & aliorum uulneratorum notæ
209.9
Dies 27.44
Ilunes dies qui dicantur 196.35
Iluſtri mulieri Romanæ, quæ Herpetem patieba-
tur, impoſuit ſalutis cauſa Galenus 403.20
Imbecillum & imperfectum eſſentiam dare non
poſeſt 8.41
quæ Immobilitas ex oppoſitis motionibus con-
ſtet 382.35
Immobilitatem duplicem eſſe 382.18
Immobilitas quid 382.20
Immobilitatem miſtam eſſe ex duobus motibus
motionem, Galenus aſſeuerat 379.33
non omnem Immobilitatem motu omnino deſti-
tuit 381.35
Immodicum omne nature inimicum 160.42
Imperare agris tanquam duces militibus, & reges
ſubditis medici, ab Aſculapio oriundi debent
300.9
Imperfectum nihil à natura procreatur, ex Alexan-
dro 200.9
Impletia corpus ex Celſo 319.19
Impletum quod eſt non modò digerentibus, ſed
& adſtingentibus ac refrigerantibus euacuari
611.0
Inæqualitatis pulſuum cauſa 249.18
Inæqualitatis pulſum in popularibus, febribus
cauſa 151.10
Incertos & inordinatos homo habet ad uentrem
motus

motus 190.28
Inchoata abfoluere iucundiffimum, ex Aristotele 215.15
In Inconftantibus temporibus incōftantes & mali iudicii morbi funt, ex Hippocrate 150.15
Indicatio quæ à uiribus fumitur omnium prima & potiffima femper habenda 108.22
Indicatio quæ à pofitu partium fumitur quid demonftrèt 108.22
Indicationes Qui omnia quæ fecundum naturam & præter naturam diuifionis artificio completur, atq; ab omnibus fufficientes funt indicationes, hic medendo minime errabit, ex Galeno 309.5
In Indicationibus quæ ab uacuandi ratione petuntur ætatem & uires paffim considerandas effe offendit Galenus 309.15
Indicationes primæ & facili cognofcuntur, & infima in arte funt 342
Indicationes morborum uarietatem multam habent fæpiusque quàm pro naturæ modo funt 122.3
Indicationis morborum non pro naturæ modo facit quæ caufe 122.4
Indicationem quæ à pofitu fumitur prætermittendam non effe 52.4
Indicationes ex Galeno quæ fanguinem mittendum dehortantur 131.40
Indicationes primæ uerborum artem non conftituunt 2.40
Indos puftulis quibufdam popularibus laborare 155.45
Inedia pierocholis nocentiffima, ex Galeno 134.3
Infantia 312.13
Inflammatio omnis de genere tumoris præter naturam effe 50.25
Inflammationes quæ à craffo prodeunt humore reprimentibus non uacuuntur 63.41
In Inflammationibus à craffo humore ortis refrigerantia & adstringentia non conueniunt, fed potius quæ cum moderato colore nonnihil habent adftrictionis 63.44
Inflammationes membrorum internorum celeriter tollere hominem folent 51.12
In Inflammationibus internis curandis quis præcipuus fcopus 51.34
Inflammationum curandarum fcopi 62.44
Inflammata qui ftatim per initia medicamēto foluere tentant, quid cœuant 50.2
ab Inflammata parte cur celeriter, multumq; uacuandum 51.19
Inflammatam partem atq; impletam non folum digerebitis medicamentis, fed & adstringentibus uacuari uult Galenus 62.57
Infelice nati breui fenefcunt, & citò moriuntur 312.5
Infufiones feu diluta in medicinis purgantibus ut quid inuenta funt 187.41
Infufa purgantium medicamentorum gratiora quàm illorum fubftantia effe folent 187.44
Ingenium unde dictum 425.18
Ingenium quid 425.23
Ingenio pollere quid 425.33
Ingenii opera quæ 425.38

Ingenio plurimum obest caliginofus aer 258.37
Ingenia quibus in locis acutiora 258.39
Ingeniofo, concitato, furiofoq; effe folere fcripfit Plato 428.29
Ingeniofo homines quos dicamus 425.25
Infalubrem uictus rationem ad uitæ breuitatem plurimum momenti habere 285.16
Inlitum nobis à natura eft, quæ bona funt amplectamur, noxia repellamus 213.43
Infomnia unde in nobis per fomnos fiunt 40.25
de Infomniis Aristotelis fententia 40.38
Inftabili ingenio qui funt 429.7
Inftumenta quæ uocemus 413.42
Inftumentum Galeno quid 413.43
ars Inftumentis utitur 414.5
Inftumenta à natura excludendis excrementis dicata libera & obfturbationibus minime obnoxia feruare oportet, quò corpus mundum feruetur 285.16
Inftumentum ueneni apud Auicennam quod 413.17
Inftumentariis paribus omnibus quid comune 279.30
Inftumentariis morbis à ftatu non funt 12.22
Infufiua cibaria uentriculum euerunt fupinumq; reddunt 244.3
Intellectus diftorū Galeni lib. de Tremore 380.25
Intempera corpora non feruanda fimilibus, fed magis contrariis corrigenda, ex Galeno 256.38
Intemperatæ naturæ à fimilibus læduntur, inuuantur contrariis moderato ufu, ex Gal. 237.29
Intemperatis naturis contraria dari fuadet Galenus 255.21
Intēperies quæ intra fanitatis funt terminos corrigere oportet 255.28
Intemperatas naturas fimilibus lædi 238.44
Intentiones feu fcopi curatiui in curatione lapidis, ex Auicenna 418.26
Interna caufa duplex: antecedens fcilicet, & coniuñcta 362.31
Inuentio artis alicuius difficilis effe, eius quoque theorematum difficultas funt 3.8
Inuentio artis uetuffiffimum principium experientia 289.21
Inuentio nis omnis initiū in omni propofita contemplatione effe ante cognofcere, quidam effe id, quod queritur 192.14
Inuentio nis omnis principia ea effe Galeno quæ fenfui atq; intellectui funt euidentia 181.40
Locinoris alie atq; alie affectæ partes uarium euacuandi modum indicant 52.7
Locinoris uulnerati indicia quæ 208.42
Ioannes Manardus uir doctiffimus 115.1
Ioannes de Pernay chirurgus pomorum non odorem folum, fed nec afpectum ferre poterat 230.9
Ioannis Vigonij commentum in nodo carnofo Pontificis maximi curando 403.27
Iouiales & folares homines quos effe uelint Aftronomi 426.16
Iſaac medicus porraceam bilim & alias omnes quæ præter naturam funt in uentriculo gigni tradit 253.5
Iſara fluuius ex Allobrogibus 148.31
Italia multis ut olim ingens florebat 112.21
in Italia, atq; præfertim Vrbe Roma doctos haberi me

ri medicos	112.28	Lætari ex boni indeptione unde contingat	318.20
Itali medici diuersam in medendo à Gallis rationem præstet in dandis medicamentis solentibus, sequuntur	112.29	Lætitia gestiens	215.41
in Italia & Hispania mitioribus utimur solutius	114.43	in Læsitudine tenuia & phlegmonosa sanguinem copiosè mitti iubet Galenus: in ulceroſa uerò quòd uitiis acrisq; excremeti soboles ſit, uetat	132.27
Iudicium Empiricis quid	291.18	in Læſitudine ulceroſa interdum fieri horrorem	165.36.
Iudicium eur diffiçile dixerit Hippocrates	291.9	in Læſitudine ulceroſa ſola bilioſi humoris uacuatione utendum conſiſtit Galenus	132.30
Iudicium quid	291.10	in Læſitudine ulceroſa interdum fieri horrorem	165.36
L aboris nomen non unice apud Hippocratem & Galenum ſumitur	144.12	Læſitudine ulceroſa tentatis quæ remedia conſu- luerit Galenus	165.39
Labor pro acceſſione & caſibus interdum Hippocrati ſumitur	144.14	Lauroceraſa	259.40
Labor pro læſione & noxa	144.25	Laude omnes trahimur & impelliſſimur	216.2
Labor, cibis, potio, ſomnus, uenus, omnia medio- cria	317.25	pro Lege eſſe Galeno quid	361.24
Laboris nomen pro dolore	144.32	Leguminibus in Aëno qui uſcebantur articulari morbo, aut genuum dolore laborabant	156.19
Labor improbus omnia uincit	282.39	Lemnium ſigillum Galenus ualde in peſtilentia commendat	158.16
Laboris nomen in proprio ſignificato pro uehementi motu & exercitatione	145.1	Leo piſcis	332.42
Labor improbus omnia uincit	431.3	Lethalè de quibus dici conſueuerit	205.15
Labores quibus menſibus prægnantibus contin- gant, ex Hippocrate	191.23	Lethalia uulnera quæ	205.18
Labores cibos præcedant	145.10	Leuando morbo id conuenit, ut mox, ſi quid mouendum uidetur, id moueatur, ex Hipp.	127.18
Labor pro fatigatione & læſitudine	145.14	Leuata & exonerata natura noſtra eo quò ueluti ſarcina premitur, facilius quòd reliquum eſt ulneit	53.23
Laborare ubi quis coeperit, quies ſtatim læſitudi- nem aufert	144.34	Libèr de Flatibus cur hæcenus Hippocratis ex- ſtimatus	110
Laborantis euſiſdam ſynocha febre mira ſympto- mata	122.22	Librum de Flatibus Hippocratis non eſſe	48.28
Lactis materni in proprio alendo ſectu probitas	199.29	Librum de Flatibus quo argumèto ducti conuin- camus Hippocratis non fuiſſe	42.21
Lactuca non omnibus ſui generis præſtat	143.34	Librum de Continentibus cauſis ſe edidiſſe Gale- nus teſtatur	359.21
Lactuca frigidiſſima ab Hippoc. ſtatuitur	159.31	Licere medico ſalutis ægri cauſa multa ſingere ac diſſimulare, ueritatemque interdum obterege- re	405.45
Lactuca longius bugloſſo ab hominis temperie abeſt	144.3	Lienis ſeirros, & malum corporis habitum, febris non comitatur	13.3
Lactuca & braſſica oculis ualde nocent	324.34	Ligamenti duplex nomen	84.17
Lactueam non omnino laudabilem gignere ſan- guinem, uult Galenus	142.8	Lippitudo quid	264.36
Lactueam multum ſanguinè gignere non damnat Galenus	141.30	Liquatio à calido fit	33.25
Lactueam pro reliquorum olerum ratione excre- mentitiâ & prauo ſucci eſſe	140.25	quæ Liqueantur in ſpiritu degenerant	24.23
Lactueam Galenus mediâ inter boni & mali ſue- ci cibos ſtatuit	140.26	Liqueſcere nihil niſi à ualido calore potèſt	24.6
Lactueam inter olera neq; parum neque peſſimè alere corpus cum Galeno conſtitendum	139.6	Liquidas medicinas & leues in uigiliis dam- nant	117.38
Lactueæ primas in alendo partes tribui non de- bere	139.7	Liquida medicina cito diſſoluitur, & cito ope- rat	117.35
Lactuca frigidiſſima eſt & corpus debilitat ex Hippocrate	139.14	Liquidi & leues humores ut cito diſſoluantur, ſic cito ueniunt ad uias expulſionis	117.38
Lactueam Hippocrati neq; boni admodum ſucci eſſe, ut quæ pro frigidiſſimæ exceſſu frigidum, non temperatum ſuccum gignat: neq; etiam in alimentorum coordinatione primas tenere inter olera, quòd corpus debilitat	139.43	Liquor in quem quicquam immittitur, medica- menti uires in ſe trahit, aut mutat ac frangit, uel auget	188.10
Lactueam eſſi inter olera primas in bonitate partes tenere credatur: ipſam tamen neq; optimi ſucci, neque multi ſanguinis generatricem eſſe	138.21	Literis mandare ea quæ quilibet cognouit oportet	283.7
Lactuca ſi quid aliud eius generis ſucci alimentiq; bonitate cæteris oleribus præſtat, ex Galeno	138.38	Liuſidus color in ea quæ ſit à rubro ad nigrum per- mutatione medium obinet	51.1
Læſionum modi quot & morborum	4.40	Lationem quid Philoſophi uocent	380.20
		Loci nomine quid intelligendum	4.42
		Locus iſt unde Auſter ſpirat æquè frigidus atq; al- ter ille unde Aquilo	301.42
		Locum in quo morbus populariter graſſatur mu- tandum, & linquendū iubet Hippocrates	157.1
		Locus	Locus

Locum eundem occupans, consistere est necesse
381.34
Loci in quibus degimus magnam in morbis pa-
runt uarietatem 4.45
Locum occupare eundem, & continuè moueri, ex
diametro pugnare uidentur 380.16
Loco uno nunquam consistit id, quod continuè
fertur 380.17
Loci Auicennæ explicatio 409.38
Loci Galeni explicatio 63.21. & 356.23. & 356.27.
& 380.20. & 373.2. & 379.35. & 381.12. & 381.40. &
389.23. & 390.8. & 392.25. & 407.25. & 421.38. 11
examinatur Locus Galeni 379.44
Loci Hippocratis explicatio 381.44
Locorum Hippocratis & Galeni de Astronomia
explicationes 376.17
Loci Hippocratis atq; Galeni explicatio 372.18
Loci Orisbasi explicatio 143.6
Loci Platonis explicatio 373.17
Longiorem artem, efficere solent nascentium in
dies morborum incognita natura atq; remedia
289.25
Longitudinem artis medicæ quæ demonstrat
283.4
Longum iter qui breui temporis spatio emensuri
sunt, quid faciant 282.10
Lucernarum flamma à multo affatim ingesto oleo
extinguitur 15.18
Luna ubi cum sole erit, uel diametra est, uehemen-
tiores ciere mutationes, ex Galeno 373.30
Luna menstruo spatio zodiacum percurrit 8.19
Lunæ magna opera 373.7
Luna menses perpetuè ordinat 373.8
ubi falcis figuram Lunæ repræsentat omnia lan-
guida fiunt 373.12
eorum quæ in diem omnibus quæ subsistunt inci-
dunt Lunam causam habere 373.35
Luna in Geminis cõstituta salutariter sanguinem
mitti 376.5
Luna somno sopitis, & sub eius lumine diutius im-
moratis, pallorem & capitis dolorem conciliat
373.16
Lunam non modò ægris, sed etiam sanis, dies qua-
les tandem futuri sunt posse prænuntiare, ex Ga-
leno 373.21
Lunæ motus inæqualis 196.14
cursum longitudinis Lunæ, quid uocent Astrono-
mi 196.18
plena cum fuerit Luna, omnia inualescunt 373.13
Lunam terrestrem plagam immutare 374.1
Lunaris mensis Galeno 198.25
Lux sicca, anima sapientissima 429.37

Macrobios 201.5
Maculæ in febribus apparentes læsionis
audis signum sunt, ex Hippocrate 226.7
Maculæ quæ per febrium incrementa & decreti-
ria sæpe apparent, a quæ uerè morbilli sunt dicendi
126.1
Maculæ in febribus etiam non perpetuè lethales,
perpetuè tamen male sunt 125.37
Magistratus præcipuum munus quod 209.20
Magna & admiranda artis opera quæ 241.35
Maguarum rerum & nobis non periclitatum est

admiratio 247.41
Magnas temporum mutationes obseruare oportet, ex Hippocrate 379.11
Maiora quàm sint, uicia laboratibus apparere utile
cenit Galenus 404.4. & 406.12
Malum cibum consuetum potius exhibendum,
quàm subito ad meliorem transire 231.10
in Mali cibi sumptione statuendus modus 244.27
Manardus de Rheo taxatur 183.43
in Manardum de pituita falsa 72.9
Manna zaccari species est 113.40
Mare cur salsum, Aristoteli 70.10
Mare spiritus particeps 9.12
Eius ratio ab autore libri de Flatibus data, non
procedit 9.35
Mare an spiritus particeps, dissertatio 9.18
Mare ærem admittens exstatuat, atq; turgescit
9.26
Mare quando quietum & tranquillum redditur
9.30
Marily mimographi puer præter spem sanat 211.11
Materia seu subiectum, in quo ueritatur medicina,
perpetuè fuit ibidem
Materia circa quam ueritatur ars medica non fitis
usq; tota perispecta est 289.10
Materia seu subiectum medicinæ, corpus huma-
num 289.45
Matrix ubi sita 330.24
Meatus quid 82.8
Meatibus uel plus iusto nimium adstrictis, uel pa-
rentibus, morbi nascuntur 82.12
Meatus nomine instrumenta etiam Galeno com-
prehendi 82.13
Meatibus per uniuersum diffusis diffari corpora
nostra 81.26
Meatum ope interna refrigerari 82.35
Meatibus stipatis aut obstructis calor accenditur
82.34
Medela omnis à Domino Deo est 293.9
Medici dignitas & excellentia quanta sit 292.35
Medicum consummatum seu perfectum quem uo-
cet Galenus 292.38
Medicum optimū quem appellet Galenus 292.40
Medicus qui omnes numeros impleat quis 292.43
Medicum animò modestum, & piū, numinisq;
obseruantem in primis esse oportet 293.2
Medicus autorem, ducem, & effectorem actionum
suarum omnium Deum sibi proponat 293.4
Medicina erga deos reuerenter se habet, ex Hip-
pocrate 293.6
Medici numini ualde tribuunt ibidem
Medici ars Deo accepta fertur 293.7
Medicus & morbus sese mutuò oppugnat 293.14
Medicus morbum euertere fludet ibidem
Medicum æger quando deserat 293.22
Medicum æger quando prodat & morbum ag-
geat 293.25
Medici boni conuenientia tantū imperant 293.26
Medicum æger ut nunc salutare colat 293.29
Medicum honore suo non defraudandum 293.31
Medicum sui rationem habere decet 293.37
Medicus decorum seruet in omni uita 293.40
Medicus grauitatem cum humanitate temperat
conferuet 293.41
Medic

Medicus maiestatem quandam seruet, sed fastu & superbia earentem	293.45
Medicus uestibus nitidis & cultis utatur	294.2
Medicus non quæstus aut auræ popularis captandæ gratia hominibus medeatur, sed beneficentia.	293.20
Medicus Naturæ minister	297.38
Medicinam artem esse atq; artiū præclarissimam	287.38
Medicum omnia ex indicatione facere debere iubet Hippocrates	50.16
Medici nomine quid intelligendum & quod latè pateat	291.36
Medicus quid	291.39
Medicum numinis cuiusdam instar habendū censuit Hippocrates	291.40
Medici proprium munus	368.40
Medicus studeat Hippocratis atq; Empedoclis exemplo de hominibus bene mereri	291.18
Medicus nihil habet quod non à Deo acceperit	293.13
Medicum perspicaci esse natura conuenit	292.19
Medicum opponere se contrarium instantibus & morbis & naturis & temporibus oportet	292.23
Medici unde uocati	292.12
Medici nomine qui se dignum existimarit, qualem esse oportet	292.13
Medicum naturæ omnis gnarū esse oportet	294.18
Medicum quæ scire conueniat	294.23
ad Medici munus quid maximè pertineat, ex Hippocrate	328.26
Medici Galeni tempore copiosius quàm nunc solebant sanguinem mittere	310.14
Copiosam uacuationem pueri ferre non possunt	310.16
Medici officium pestilentes febres curantis quod, ex Galeno	156.39
Medicorum consilia atq; præcepta ut imperitis seruiant: ut uerò peritis prosint	242.7
Medicus exactè disserere de morbis popularibus nequid, nisi prius astrorum ortus & occasus penitus considerauerit	146.28
Medicus naturæ minister	75.35
Medicus ex aliorum malis proprias colligit calamitates	129
Medici prudentis est, quæ ægro metum sunt allatura dissimulare	403.7
Medicum, omnium bonarum disciplinarum atque artium cognitione instructum esse debere	368.10
Medici proprium munus quod	103.11
Medicum omnium rerum scientem esse oportet	292.7
Medicū totius naturæ gnarū, & disciplinis omnibus instructum esse oportet	34
Medici, chirurgi, & unguentarii finis, hominibus opem ferre	391.44
Medicus architecti rationem obtinet	389.31
Medicus à chirurgis & cæteris artis ministris quod distet	389.38
Medicum stirpium peritiā habere debere	387.42
Medicorum præcepta & leges quid præstet	239.19
Arte egemus hominis imbecillitatē iuuare	239.44
Medicus amicus utilior quàm extraneus	262.39
Medici dignitate quid indignum	390.12
Medici generosi officium	390.18
Medicorum consiliis atque arte medica ut quid opus habeamus	239.26
Medicus morbis ita proficit, ut ne quid noceat	294
Medicus uictus congruam rationem ægris præscribat	ibidem
Medici præcipuum munus quod	294.10
Medicus uir sapiens, ex Hipp.	388.20
Medicos aliud ab unguentariis & chirurgis fuisse semper	388.27
Medici dignitatem nihil magis fide & taciturnitate illustrat	294.5
Medici fides in quo maximè eluceat	294.6
Medicum ab omni animi perturbatione alienum esse oportet	291.27
Medicus neq; in gratiam quicquam aut odium uel loquatur uel agat: nec uel à recto desectat	293.29
Medicus comitate, humanitate, gratia, ac summa fide ægros inuiscat	293.33
Medicus officiosum se ægris, & industrium præbeat	293.34
Medicus neq; in curando, neq; in prædicando nimium sui hidens sit	406.19
Medici proprium munus rectè morbos curare.	295.5
Medici proprium munus ut tutò, ut celeriter curet	119.2
Medicus finem atq; scopum hunc sibi præcipuum proponere debet, curetur ut quæta maxima utilitate fieri possit, æger	119.3
Medicorum uulgos contempto ueritatis studio ea docere tentat, quæ nec satis norunt ipsi, nec experimento didicerunt	119.38
Medici rectè curantis propria ratio, conuenientes fumere	ibidem
Medicum à ministro, id est, chirurgo & unguentario distinguit Galenus	388.44
Medici naturæ ministri, ex Galeno	389.3
Medici præcipuum munus tutò & celeriter curare	266.26
Medicorum quorundam uulgarium de pestilentium morborum natura, causis, & remediis incepta opinio	270.22
Medicus cum morbis ut congredi debeat, ex Hippocrate	371.31
Medicorum scita ab Astronomis non petenda	275.29
Medicum, medicorum præceptionibus, non Astronomorum inniti debere	375.19
Medici finis, morbos depellere	391.4
num Medico interdum chirurgi opera atq; munia obire liceat	392.8
Medico nihil perinde conducat, quàm ut se prudentem præstare studeat	406.26
Medicos quos appellet Hippocrates	387.15
Medicorum nomine chirurgo etiam intelligi, ex Hippocrate	387.18
Medicina est adiectio & detractio	1.32
Medicinæ finis effectio	288.14
Medicina adiectio est & detractio	288.17
Medicinam propriè & utrè scientiam non esse	288.28

totam Medicinam artem esse, indicatione propriè
 &c à fine sumpta 288.13
 Medicina ars habenda est 287.25
 in Medicina immensa est profunditas 3.35
 in Medicina quæ serua sunt, haud facile noscuntur ibidem
 Medicina factiarum artium una est 287.29
 Medendi artem esse difficillimam nec facis adhuc
 cuiquam perfectam Hippocrates & Galenus
 dixere 3.32
 Medicina ars coniecturis plurimum nititur 3.34
 Medicina ars, & medicus, & medicamenta, & mini-
 stri rectè morbis mederi dicuntur 287.33
 Medicina ars his tribus constat morbo, ægro, ac
 medico 291.30.
 Medicæ artis ratio quando feliciter processura sit
 291.31
 Medicina ars prodest temperatis & intemperatis na-
 turis: & quomodo utrisque seruiat 240.4
 Medicina ars adiuuanda, ut cuius pro cupiditatum
 suarum modo prospiciat 235.12
 Medicina arte nullam præstantiorem esse dicit Hip-
 pocrates 235.39
 Medicina ars quid homini præstat 335.41
 Medicæ artis beneficio à magnis malis ægros libe-
 rari 128
 Medicæ artis cultores diuinis honoribus hone-
 randos Hippocrates censuit 291.4
 Medicina arte nullam inconstantiorem esse Plinius
 affirmat 289.42
 Medicina ars à quibus ad nos dimanarit 29.9
 Medicæ artis difficultatem quæ iudicent 3.10
 Medicæ artis beneficio ab ingentibus malis homi-
 nes liberari 273.8
 Medicina ars necessaria, ut cupiditatum moribus
 prospiciat, iustumque præfiniat modum 242.44
 Medicina ars cur longa ab Hippocrate & Galeno
 statuatur 289.5
 ad artem Medicam ediscendam omni nobis esse
 studio elaborandum Hippocrates uoluit 282.5
 Medicina ars ad uitæ ualitudinisque hominum tute-
 lam inuenta 232.30
 Medicina ars quo pacto naturæ inseruiat 232.31
 Medicina ars operationum suarum occasionem mo-
 mentaneam habet 284.2
 medicina ars cur longa inueniatur, præfinitque 3.17
 medicam artem quicunque integrè assequi uelit,
 temporum anni rationem in primis perspicuam
 habere debet, ex Hippocrate 147.12
 medicina ars dignitate medicis præstat 392.22
 medicæ artis tum magnitudinem, tum longitudi-
 nem quæ præcipue declarent 289.18
 medendi omnis iudicatio à morbi natura profici-
 scitur 263.26
 medendi ars uera à nobis uix consequi potest 321
 medicina uix Aesculapio perposita 3.25
 medendi indicationes ab his quæ secundum na-
 turam, & quæ præter naturam sunt sumende
 267.22
 quæ Medendi causa reperta sunt, nonnunquam in-
 peius aliquid addunt, ex Celso 406.22
 medendi scopos ab eo affectu qui curandus pro-
 ponitur sumendos esse 265.24
 medicamentorum facultates experientia diiudi-
 catio

candas 185.7
 Medicari in ualde acutis si materia turgear expe-
 dit: differre enim in talibus malum 51.16
 medicamenta in calidis regionibus & naturis mi-
 tiora dari 114.40
 medicamenta in frigidis regionibus atque naturis
 ualentiora dari ibidem
 Medicamentis quæ non curantur mala, ferro &
 igne curare oportet, ex Hippocrate 328.17
 Medicamentum purgans in interorum inflam-
 mationibus datum quos humores uacuet, & à
 quibus locis 53.10
 Medicamentum delectarium cur det Hippocra-
 tes in pleuritide dolore subtus præcordia desen-
 dente 53.18
 Medicamenta subtilia facilius in totum corpus di-
 stribuuntur: crassiora in uentre hærent melius,
 ex Galeno 185.41
 Medicamenta quædam talem producant humo-
 rem, qualem trahere, nata erant, ex Galeno
 116.14
 Medicamentorum nonnulla ubi purgatione fru-
 strantur, præterquam quod corpori nullam in-
 ferunt noxam, alimentum etiam homini præ-
 bent, & coctionem recipiunt 116.18
 Medicamenta alia suis ipsorum substantiis, alia qua-
 litatibus manifestis agere, ex Galeno 184.20
 Medicamini omni siue leuiter, siue uehementer pur-
 ganti, commune est ut ualidius purget per se to-
 tum deglutitum, quam eius decoctum 118.33
 Medicamentum purgans maiorem quam par est in
 uentriculo moram trahens non minimum uen-
 triculo inferre noxam 118.33
 in Medicamentorum soluentium missione quid
 cauendum iusserit Hippocrates 416.13
 Medicamenta clementia nisi cibo deersa non mo-
 uent 115.16
 Medicamenti ratio in quo maxime posita 409.
 34
 Medicamenta in magnis temporum mutationi-
 bus libenter exhibere non oportet 370.12
 Medicamenta non, nisi summa urgeat necessitas,
 expendenda 258.27
 Medicamenta quæ proximè ad cœnam sumuntur,
 ea ut edocuantur, & in naturæ usus transant,
 si leuia sint, sunt promptiora 116.20
 Medulla ceruina in emolliendo præstantissima
 535.40
 Melancholia quo differat ab atra bile 433.34
 Melancholia humor quid 433.31
 Melancholica temperamēta ex sanguinis aduſio-
 ne sunt, ex Galeno 421.45
 uerè Melancholicos quo iudicari Galenus 422.8
 Melancholicorum duo temperamentorum gene-
 ra 422.17
 Melancholia hipp ochôdriaca affectu, cum plurimis
 flaribus abundent, horrore tamen non tentan-
 tur 19.43
 Melancholicos uel natura uel studio effectos esse
 omnes eos qui in studiis floruerunt, ex Aristoteli
 in Problematis sententia 58.3
 Melancholicorum duo genera Galeno 421.3
 cur literates & qui ingenio clariuerunt, Melan-
 cholicos esse dixerit Aristoteles 422.45

- qui Melancholicorum ingeniosi dicendi 429. 40
 melancholici cur ingeniosi 427. 43
 melancholicos ui intelligendi præditos esse, & ad
 præclara obeunda munia ualere plurimum, Ari-
 stoteles dixit 428. 1
 melancholicum ex permutatione effectum: id ut-
 re melancholicum statuit Galenus 431. 20
 melancholici natura sicci, excrementis pituitosi
 421. 11
 melancholici cur ingeniosi 428. 38
 melancholicus succus & atra bilis quid in nobis
 efficiant 425. 1
 melancholicum succū Galenus feci in uino com-
 parat 174. 22
 num in reliquis hominum temperamentis perin-
 de uti in Melancholico ingeniosos sit inuenire
 430. 25
 melancholicus succus actione naturæ sit 423. 34
 mel cur si diutius excoquatur amarum euadit
 57. 3
 melilotus asperis & syluestribus locis nascitur
 181. 2
 ex Meliloto coronas antiquitas factitatis indicio
 est nomen ferulæ quod occupauit 181. 3
 odor & flos Meliloti croco uicinus ex Plinio
 181. 4
 melilotus in Italia odoratior & candida 181. 8
 melilotus trifolii folia habet 181. 9
 melilotus à trifolio differt 181. 11
 meliloti duo genera ex Dioscoridis sententia con-
 tra ueri fidem Serapio astruxit 181. 19
 melilotus probatissima Artica est 180. 28
 melilotus nascitur in Campania colore luteo, in-
 firmos odore 180. 29
 Menaldi Guilelmi laus 119. 9
 mendacium habere in animo omnes oderunt
 408. 4
 mendacio uti interdum medicum salutis ægri cau-
 sa oportet 403. 17
 mendacium pro medicamento hominibus utile,
 ex Platone 408. 7
 mendacium in nullo alio periculosius esse, quam
 in eo qui se falso medicum profiteatur, Plinius
 affirmauit 290. 28
 mentiendum quandoque salutis ægri causa 407.
 25
 Mensis impressionis seu apparitionis, quis Galeno
 196. 27
 mensis prouentus à Luna 6. 42. & 7. 21
 mensis impressionis cur sic uocetur 196. 28
 septem Mensium spatium diebus ducentis ac de-
 cem confici, Auicenna ex Hippocrate affirmat
 196. 5
 mensē quid uocet Galenus 196. 8
 mensis Lunarī quot dierum à Galeno statuatur
 196. 11
 mensē Galenus interdum uigintinouem dierum,
 interdum uigintiseptem esse dixit: nec ob id ta-
 men ulla repugnantia in eius dictis 196. 12
 mensē Octauo natus nullus unquam uixit, ex Hip-
 pocrate 193. 10
 mensium in mulieribus paucitas, uel inordinatus
 cursus plenitudinis in utero morbos curare so-
 lent 329. 24
- menibus desinentibus concumbendum ad pro-
 lem suscipiendam 315. 1
 menstruum statum rebus Luna mulieribus con-
 seruat 373. 10
 mentis in studiis agitatione, exiccare cerebrum
 427. 10
 mentis agitationem qua quippiam discimus uolu-
 ptatem adferre 215. 51
 mentis emotionis causæ quæ 40. 7
 menta seminaria uasa corroborat 315. 40
 mercurialem valde ad conceptus laudat Hippo-
 crates 320. 40
 merides cur dictus alter polus 305. 17
 merum potens & generosum quid faciat 429.
 25
 Mesuci locus mendosus de dosi rhabbari 3
 drachma una & semisse ad drachmas decem ex-
 hibentis 186. 18
 methodi medendi principium est morbi cognitio
 321. 45. & 330. 11
 uera methodus non solum meliora medicamenta,
 sed etiam uniuersum curationis modum inue-
 nire potest 289. 37
 methodi medendi initium morbi cognitio 194.
 35
 methodici medici morborum causas assignant
 330. 9
 in Meuentibus & exterritis, calor se ad intima
 condit 20. 24
 ubi grauis Menus sine certa desperatione est indi-
 care necessariis periclitantis in difficili rem esse
 407. 40
 miliarē Herpetem bilis minus calida creat ibi-
 dem
 ministri medicorum, unguentarii ac chirurgi, ex
 Galeno 189. 19
 mittendi sanguinis, uel ducendæ alui auxilia in
 pleuritide tanquam initio morbi conuenientia
 præcepit Hippocrates 49. 33
 mittendi sanguinis plures esse scopos 305. 36
 mixtiones corporis in corpore, animæ in anima
 170. 41
 quod Moderatum est, naturale esse: quod immo-
 deratum, contra naturam 76. 25
 molles partes quæ: item & duræ 205. 26
 monspessuli, seu Nitiobrigum schola, & illius com-
 mendatio 360. 11
 mora ante omnem sumenda cibum, ex Galeno
 115. 18
 morbilli à sanguine bili permixto oriuntur 74.
 36
 morbilli cutem non exedunt, nec ulcus creant
 74. 37
 morbillos herpetum genus non esse, ex Hippocra-
 te & Galeno probatur 75. 7
 morbilli à nobis uocati pustule dici non mere-
 tur 73. 35
 morbilli efflorescentiæ quædam sunt ex sangui-
 ne tenui & bilioso in cutem ui naturæ propul-
 se 73. 34
 morbilli uerius *symplicia*, quam *herpetes* dici me-
 rentur 73. 35
 morbillos herpetum genus esse putat Manardus
 72. 37

Morbillos exanthemata Galeno uocari Manar-
dus putat 73.3
Morbillos nostratibus cum Galeni exanthematis
v. Methodi medendi descriptis non conuenire
74.2
Morbillorum nostratium natura qualis 74.3
Morbillis plurimum non occupare loci 75.15
Morbus perpetuo in prædicamento qualitatis 79.
37
Morbus & sanitas in habitus uel dispositionis or-
dine reponenda 79.38
Morbus ubi peracutus est statim extremos labo-
res habet 144.30
quis Morbus uelociorem alio habere motum di-
catur 93.36
Morbus curari nequit manente quæ ipsum exci-
tauit causa 153.13
imminentis Morbi, hoc est febris indicia 120.17
Morbus omnis per contraria tolli debet 178.42
Morbus ex casualium notione probe intelligitur
360.45
Morbus omnis se auferendum indicat, & cur 2.
38
Morbus uiuentis corporis non humorum proprius
est affectus 363.35
Morbus corporis præter naturam constitutio
363.37
Morbus ut multo tempore patet dures, quæ
causa 104.45
Morbus factum quid est 358.3
Morbum quempiam tribus modis uehementem
magnumque Galeno dici 102.4
Morbum aliquem grauem aut leuem esse propriis
indiciis demonstrari 102.7
Morbum indicia Galeno à quibus sumantur
102.8
Morbum leuem aut grauem ex symptomatis in-
dicamus 102.10
ad Morbum curandum indicationes, à morbo,
causis, tempore, aeris conditione, sexu, ætate,
uirium robore, & aliis 292.37
à Morbo seu à fonte quodam indicatio nascitur
104.7
Morbi grauis ac diuturni proprium quid sit 336.
736
Morbi magnitudinem in syncho curationis mo-
dus indicat 99.17
Morborum pestilentiarum neque natura omnis, neque
causæ satis perspectæ medicis 270.26
in Morbis, qui à defluxione sunt, præcipuus sco-
pus quis 264.12
in Morbos aliqui inciderunt longos ex intempe-
stiuè misso sanguine 130.9
Morborum naturæ medicatrices 388.31
ad Morborum popularium cognitionem astro-
rum contemplatio nem necessariam esse astruxit
Galenus 371.19
Morbi alii ad alia bene uel male se habent 254.
44
Morbi calidi in calidis regionibus & locis magis
generantur 255.6
Morbum omnem uarietatem à uariis compo-
sitionis corporis modis nasci 76.30

in Morbis populariter grassantibus diuini quip-
piam subest 267.10
Morborum primas indicationes omnibus homi-
nibus præstare esse: & minimam esse curationis
partem 342
Morbos omnes à spiritu ortum ducere affirmauit
autor libri de Flatibus 1145
qui Morbi statim magnitudinem habere dicantur
86.31
Morbi dum in generatione sunt, tum in initio esse
264.10
Methodici medici morborum causas inuestigant
352.44
Morbi ex synœra bili facti morbi deteriores
97.7
Morborum causa quando in aërem recessenda
44.39
Morbi in siccitatibus facti, synœchis acutiores
non sunt 100.5
Morbi acuti cur in autumno fiant 100.1
Morborum popularium aër prima causa statuen-
da 46.3
Morbis extremis extrema exquisitè remedia pro-
sunt 99.27
Morbos à sanguine & pituita biliosos esse proli-
xiores 96.30
Morbi populares & pestilentes unde nascantur
46.19
Morborum communium ortum de Galeni sen-
tentia non in unum aërem esse referendum
47.29
Morborum species atque curationes cur multæ
Hippocrati 76.42
Morbos unà cum causis ipsos efficiētibz destitui,
ex Galeno 559.44
Morbis ut profus, aut ne quid noceat, mouet Hip-
pocrates 416.1
Morborum acutiem ex quibus metritis 89.50
Morbos biliosos sanguineos acutiores esse 96.19
ad Morbos ultimos ultima remedia ualere 114.11
morbi à sanguine facti mitiores esse solent, à bi-
li acutiores ut multi existimauerunt 94.37
morbi acuti propria significata 91.37
morbi acuti quatuordecim diebus finiuntur 94.
15
morbi acuti natura longiori tempore quam qua-
tuordecim dies tolerare nequit 94.16
morborum omnium unum esse modum, ut intel-
ligendum 4.28
morbis omnibus quid conueniat 4.32
morbi qui à calidis succis sunt, & graues habent
accessiones & breui finiuntur 109.38
morbos acutissimos nasci ex bili exquisita 96.
20
morborum oculorum iudicium coniecturale
1.30
morborum causa perspecta facillimè est curatio
1.11
morborum tempora & decretoria obseruet me-
dici 294.37
morborum popularium item & priuatorum causa
que 43.31
Morbos in duo genera potissimum Hippocrates

- & Galenus diffinierunt 149. 22
 Morbi communes seu populares qui 149. 24
 de Morborum acutis, non penes symptomatum
 naturam, sed morbi potius essentiam & magni-
 tudinem, & temporis breuitatem est iudican-
 dum 91. 29
 in Morbis acutis plus prodesse bene temperata
 soluentia pharmaca cum euacuandum est, quàm
 leuia 114. 16
 de Morbis occultis opinione potius quàm arte iu-
 dicari 78. 16
 Morbi interni non omnino certas & euidentis,
 sed coniecturales habent notas 78. 18
 Morbi cum inchoant si quid uidetur mouendum,
 tum mouere expedit 49. 35
 Morbo uigente quietem habere melius est 49. 36
 Morborum discrimina, causas, symptomata, te-
 neant medicis 294. 32
 Morbos alios à uictus ratione, alios ab spiritu na-
 sci affirmat Hippocrates 44. 3
 Morborum qui à deprauato uictu eueniunt causa
 noua aer ipse est, sed praua uictus ratio 44. 5
 Morbi alii à uictu, alii à spiritu quem attrahimus,
 ex Hippocrate 154. 33
 in Morbis curandis & sedulitate & recto consilio
 est opus 321. 30
 Morbi peracuti qui Galeno & Hippocrate di-
 cantur 91. 18
 Morbus quis peracutus censendus 93. 22
 Morbi acuti magni sunt & celeriter ad suum ui-
 gorem properant 93. 24
 Morbus quis altero acutior 93. 25
 Morbi acutiores peracutis nusquam dari possunt
 93. 5
 Morbus ubi peracutus est, statim extremos labo-
 res habet 93. 6
 Morbus peracutus accessiones & accidentia pri-
 mis diebus uehementia & uiolenta habet 93.
 9
 Morbi uigor quid, & in quos dies in peracutis
 morbis incidat 93. 10
 Morbi qui ab aëre nascuntur, populares, pestilen-
 tes, & communes esse solent 44. 22
 Morbi à deprauato uictu nec pestilentes sunt, nec
 uniuersales 44. 24
 Morbi dispersi, seu *scattered* 44. 25
 Morborum popularium & dispersorum discrimen
 44. 26
 Morborum si una sit species, unam esse & curatio-
 nem oportet 52. 7
 Morborum plures species 5. 11
 Morborum causæ innumere 5. 16
 Morborum neque una species, neque causa 5. 18
 Morborum iudicia septenariis diebus fieri, & pue-
 rorum dentitio eodem annorum curriculo ex-
 pleri, ex Hippocrate 194. 16
 Morbos quosdam ad iram deorum relatos scribit
 Homerus 270. 14
 in Morbis grauioribus non est à mitioribus in-
 choandum 114. 8
 Morbos qui abditas habeant causas, & pestilentes
 sunt, diuinitus nobis immitti 272. 2
 Morbi non omnes ab aëre seu spiritu proueniunt
 12. 4
 Morbos exitiales in temperatissimo aëre inter-
 dum nasci 12. 6
 Morbi una tantum species à statu est 12. 11
 Morbi paucissimi ab spiritu ortum ducunt 12.
 15
 Morbi intemperaturæ ab spiritu minime oriun-
 tur 12. 16
 Morbi fluxionum ab spiritu non proueniunt 12.
 17
 Morbos quæ pariant 46. 30
 Morbos priuatos ab aëre interdum gigni 46.
 35
 inter Morbos populares & dispersos morbos ab
 aëre ortos quid intersit 46. 37
 perpauci Morbi mortiferi sunt 407. 16
 in Morbis popularibus & pestilentibus aeris ui-
 tio natus aer in sui essentia proprietate labefa-
 ctatur 46. 39
 in Morbis dispersis, qui ab aëre sunt contagio,
 non subest 46. 42
 Morbo aliquo uno cum plures homines eodem
 laborant, non esse eius mali causam in solum
 aërem reiciendam 47. 14
 Morbos populares aquarum & alimentorum pra-
 uitate interdum nasci absque ulla aeris noxa
 47. 17
 Mordens halitus & succus horrores rigoresque pa-
 riunt 18. 41
 Morpheia quid 397. 44
 Mortis causa in his qui populari morbo Arela-
 tensi tenebantur 153. 15. Et quo mortis genere
 interirent 153. 35
 Mortis Clytemnestrae ab Oreste patreque causam
 deductio à Galeno 353. 43
 Mori homines ab omnibus cuiusvis generis uul-
 neribus contingit, ex Hippocrate 210. 25
 Moritur aliquis de quo medicus securus primò
 fuit 406. 21
 Mortaliū maior pars de naturæ malignitate que-
 ritur 286. 14
 Mores huius seculi corruptissimi: quisque enim
 magis cupiditatibus suis, gloriæ, cumulandis opi-
 bus, & populari auri, quàm ueritatis studio in-
 seruit 119. 35
 Moralis Philosophia mores componit 235. 13
 Moralis Philosophia & ars tuenda ualitudinis
 quid homini præstent 235. 14
 Moses Israelita medicus risus causas afferri non
 posse affirmavit 219. 38
 Moschus odoratissima res, eadem & amara 67. 1
 Moueri quid 380. 10. & 380. 18
 Motus naturæ perfectos ordinatosque, in fetu for-
 mando, atque in utero conseruando nos ipsi
 plurimum labefactamus atque peruertimus 190.
 36
 Motus qui se in risu conseruantur qui sunt 214.
 11
 Motus uarii humorum atque naturæ qui 98. 30
 Motus omnis in generatione, non in habitu essen-
 tiam suam habet 165. 3
 Motus sanguinis ad interna per febres quando fiat
 23. 13

in Motus uoluntarii principe parte assignanda uarium fuisse Galenum 83. 29
 in Motu sunt non ea tantum quæ moueri uidentur: sed & multa quæ quiescere uidentur eundem occupantia locum, quæ nihilominus continuè mouentur ex Galeno 379. 24
 Motus omnes in animali peculiaria à quibus sunt habent instrumenta 277. 28
 Motus quid Galeno 277. 37
 Mulier somnum capiens semen genitale melius retinet 317. 44
 Mulierem fetu suo grauidam si crebro concubitu agites fetum corrumpas 190. 45
 Mulieribus quibus nihil intra constitutum tempus accidit, iis singulis quæ pariunt uititalia sunt, ex Hipp. 189. 5
 Multa praesidiiorum genera hac nostra ætate inuenta antiquis prorsus ignota 289. 30
 Multa à se medicamenta inuenta Galenus gloriatur 289. 36
 Multa esse quæ nihil fixum atque permanens habeant, ut motus, tempus, & Páthos 164. 37
 Multa esse quæ per seipsa efficere unum aliquid non possunt, quæ aliis mista id faciant 66. 20
 Multos uoluptuoso uitæ genere incolumiter uixisse nonnulli affirmant 232. 3
 Mundus hic inferior superioribus lationibus cur contiguus 9. 3
 Mundi constitutio ex materiis integris 7. 1
 Mundi constitutio prouidentiae gubernaculis dirigitur ibidem
 Mundum hanc superioribus lationibus contiguum esse cur necesse fuerit 375. 6
 Musculus partim naturale instrumentum partim animale 280. 5
 Musculus per tendinem uoluntarium motum præstat 280. 24
 Muneris medici quæ sint: & quæ cognoscere oporteat 292. 27
 Musculus & tendo quonam pacto uoluntario motui inserviant 279. 27
 Musculum uoluntarii motus instrumentum Galenus esse uoluit 278. 31
 Musculos ad motum uoluntarium natura confluxit 279. 13
 Musculum interdum nomine carnis intelligi uult Galenus 81. 18
 Musculos stando laborare 384. 3
 Musculi dum erectam corporis molem tensione sua sustinent, num moueri tum dicantur, explicatu difficile: ut qua in re dubius fuerit Galenus 384. 6
 Musculi dum tensi manent, operantur quidem, sed non propriè mouentur, ex Galeno 384. 39
 Musculorum connata operatio quæ 383. 20
 Mutatio quæ dolore animal afficiet, eam tum confertim factam, tum uerò uolentiam esse debere 160. 10
 Mutationes magnæ, uoluptates doloresq; inferunt 166. 17
 Mutationum causæ ex uario motu planetarum

est 7. 7
 Myrrha odorata eadem & amara 61. 4
 N Arbonensem uentum Arelatenfes habent peculiarem 149. 14
 Natatilia animantia ut uiuant aëris attractu non egent 9. 37
 Natatilia animantia pleraque nec respirare, nec pulmonem habere, probat Aristoteles 9. 39
 Natiuus in nobis calor instat flammæ humidum assidue depascitur 285. 24
 Natura quid Aristoteli 233. 17
 Natura non unice Aristoteli dicitur 283. 21
 Natura Galeno quid 233. 20
 Natura repentinas nullas mutationes citra noxam sustinet 160. 34
 Natura temperata sola tale & tantum appetit, quantum concoquere ualet 238. 23
 Natura temperata uel nunquam fuit, uel momentò durauit 238. 26
 Naturæ appetitibus, aliquid condonandum 240. 32
 Natura quædam artis legibus commendata auersatur ibidem
 Natura duce omnes ea quæ bona nobis uidentur sequimur, fugimus contraria 213. 31
 Natura noui sustinet repentinas mutationes 35. 5
 Naturæ præstantia homo ceteris animantibus antecellit 233. 36
 Naturæ nostræ impulsum sequi debemus 234. 14
 Naturæ quosdam certos inesse motus, quibus se excrementis exoneret 339. 17
 Natura morborum omnium constans, permanens fixaq; est 357. 45
 Naturæ ipsi in synocho est cum multis uno impetu hostibus congredendum: nempe cum omnibus succis putrentibus 98. 8
 Naturam nostram Plato curus cuiusdam instar esse uoluit 234. 30
 Auriga in nobis quid ex Platone 234. 32
 Naturam rei cuiuspiam qui tractare ingreditur, à sensui & intellectui cognitis exordiri debet 181. 43
 Natura motus suos omnes, non impedita, statos habent 190. 20
 Natura quæ corpus gubernat se ipsa solertissima ac sufficiens est ad ea quæ conducunt homini, salutariq; sunt 229. 5
 Natura animalium docta est, & operatur ueluti mentem habens 229. 7
 Naturæ ductu cetera animantia sana degunt 229. 10
 Naturam optimum ducem tanquam Deum sequimur 229. 14. & 234. 19
 Naturæ repugnare est gigantum more pugnare cum diis 229. 18
 Naturam suam cuique satis esse ad proprias conuenientesque excitandas appetitiones, ex Galeno 229. 21
 Natura nihil frustra facit 229. 34
 Natura necessariorum nihil omittit ibidem
 T 3 Naturæ

Naturæ prouidentia admiranda	214.3	Nicolaus Leoniceus	114.9
Natura certos quosdam nobis indidit in corpore motus, qui quid intrò in animo geramus uel gaudi uel mororis ostendant	214.4	Nigredo non solum à calore asante & urente, uerumetiam à frigore congelante prouenit	57.41
cuius Naturæ præstantior est, id & operum perfectione & appetitionum cætera se inferiora superat	233.27	Nigrum quemadmodum priuatio est albi in perspicuo, sic falsum & amarum dulcis in humido	69.45
Natura est reëtrix cuiusq; facultas	233.31	Nihil sine causa fieri	362.17
de Natura ægotantis cuiuspiam ex quibus iudicemus	105.20	Nitrum cur amarum	70.31
Natura omnium opifex: administra naturæ ars	287.35	Nocumentum instrumenti ueneni non esse malum, apud Auicennam, quid sit	413.26
Natium habitum quæ euertere possint	329.7	Noctis, dieiq; uarietas à Sole	6.41
secundum Naturam se habente corpore, transpirationem, simul & inspirationes ad custodiam innati caloris, perflatumque internorum in uasis humorum, libera & moderata fieri oportet	123.39	Nocturna potius quàm diurna sit uenus	317.5
Naturam frustra nihil operari	242.15	Nomina cur rebus appòsita, ex Platone	164.20
Naturæ morborum medicatrices	287.30	Nominibus propter res ipsas uti decet	205.8
Natura artifex est	287.31	Nonnullos ob modicissimum sanguinem, cogente necessitate educum, in nauseam, uertiginem, lipothymiam, & cordis morsum incidisse	133.40
Natura utitur instrumentis	413.17	Non omnino, pro non omnium, explicat Galenus	79.17
Naturæ & consuetudini aliquid condonandum	332.34	Nouum quid propriè dicatur	410.39
Naturæ opera multis myriadibus annorum suffecerunt	314.3	Nouos fructus quos dicamus, nouellas plantas, noua arbuta	410.40
Natura omnis nostra in elementorum commoderatione quadam sita est	160.45	Noxia & deleteria ne dari sinat unquam medicus	294.11
Naturæ nostra non omnifariam corpus commode regit	237.8	Noxæ in morbis diuersissimæ	4.16
Naturæ contemplatio ut medico necessaria	373.32	Nubiloso existente aëre, nubilosos in nobis cum humores, tum spiritus reddi	151.6
Natura in synocho dum se leuare à sanguinis nitore & copia uno aliquo excretionis genere nititur, à quibus impediatur	98.19	Numerum perfectum Arithmetici quem esse uolunt	201.9
Natura quæ ortum habent, continent principium in seipsis	287.22	non Nutrimur protinus ex his quæ manducamus	143.1
Natura cuiusque propria comprehendere non potest	3.20	Oblectari nos magis contingit in eo quod à consilio nostro & opera, quàm quod mentis intentione confici	215.39
Naturam nostram ab inferiori potentia, id est, concupiscitua labefactari	234.40	quodeunque Oblectat non idem & prodest	368.25
Naturæ uari in se erigendo labores	98.31	Obstructio à multis, crassis, uel lentis succis nascitur	12.23
Naturarum proprietates in cibandis ægris considerandas	231.5	Obstructionem meatuum à uiscidis & crassis ori succis, uult Galenus	363.23
Naturis temperatis ut quid ars medica necessaria	240.4 & 240.26	Obstructio aliud, aliud obstruens humor	363.29
Naturis intemperatis ut quid ars medica necessaria	240.10 & 240.28	Obstructio quid	363.30
à Naturali statu quæ corpus euerant	290.6	Obstructionis causæ	362.28
Naturales intemperantiæ similia appetunt	238.43	Occasio quid	290.7
Neglecta causæ indicatione curari affectus nequit	355.37	Occasio cur præceptis sit	289.44
Negotiantur animas nostras qui se falsò medicos iactant, & nemo quisquam ad artem quampiam simul & instituendam & absolueundam sufficit	282.22	in Occulto quæ latent non æquè discernuntur, atque ea quæ in partibus apparentibus	267.16
Nephritico morbo curando non conuenire soluentia medicamenta cum uretici & lapide frangentibus mixta	415.21	Occultissimis abditissimisque morbis opinione potius quàm certa ratione iudicatur	267.12
Neruo Galenus in musculo principatum actionis tribuit	83.23	Octauæ mensis partus gestatio, onerosa, molesta, difficilis	201.38
Nicolaus Florentinus	124.29	Obtemperantes cur vitales non sint, ex Plutarcho	200.35 & 201.29
Nicolaus Florentinus carpitur	214.31	Oculi in uitæ dulcedine primas tenent	321.33
		Oculorum usu multæ rerum differentiarum nobis parent	321.36
		Oculos per somnum ardere, ut uult autor libri de Flatibus, falsissimum est	40.7
		Oculos quæ probè exerceant	261.11
		Odor	

Odor quid	60.42
Odoris natura color quidam est Aristoteli	60.36
Odorata propè omnia amara esse uult Theophrastus	60.23
Odorata omnia calida esse Aristoteli est uisum	60.31
Odoratum quin amarū sit reperire, difficile Theophrasto	60.28
Oedema à pituita, non ab spiritu fit	12.19
Offendi promptissime quacunq; ex causa solent homines, non solum cum ægrotant, uerum cum à morbo resciantur	152.35
Olera omnia, de plantis loquens Galenus, & de oleis præterquam quod exiguum corpori præbent alimoniam, prauū quoque succi esse dixit	140.16
Olera omnia leuissimum, humidum, ac tenue præbent alimentum	140.21
Olera & difficulter consiciuntur, & ferè tota excrementitia sunt, ex Galeno	142.6
Olera omnia, & fructus, nutrimenta quidem sunt: uerum sicut in his exiguum est quod nutrit, non exiguum quod est inutile: ita in pane puro, & ouis, & carne, & alica, plurimū est quod nutrit, minimum quod est inutile, ex Galeno	142.17
Olerum nullum boni succi, ex Galeno	140.10
Olera omnia mali succi	140.12
ab Oleribus in totum nutriri non possumus, sicuti à carnibus	142.4
Omnis homo mendax	308.29
Omne nimium repentino occursum obueniens elementorum in nobis commodationem, euerit	160.44
Omne, totum, atq; perfectum, de ternario dici uult Aristoteles	201.24
Omnium operum maximè secundum naturam esse sibi similem generare	313.35
<i>Orulobus</i>	67.18
<i>Orulobus</i> dicitur polenta ex cruda hordei farina	67.18
<i>Orulobus</i> , uox medicorum propria	67.19
<i>Orulobus</i> Plinii pro farina hordeacea uerit	67.23
<i>Orus</i> Platoni quid	164.9
Operationum suarum occasionem præcipitem ars medica habet, atq; ob id longa	289.7
Opium extremè amarum cum sit, idem & frigidissimum est	59.33
Opium frigiditate sua resolutionem infert	59.34
Opium cum sit frigidissimum quo pacto amarum euadat	57.21. & 57.25
Opium ustione amaritudinem sibi non uendicat	57.39
Opium quid	ibidem
Opportuna quando faciet medicus	294.44
Optimum quod est, idem & summum esse oportet	143.29
Optimo si quid melius detur, iam nō id optimum, sed quod melius, id summum & optimum erit	143.30
Opelimum quid esse dicatur	143.33
Optima quæq; cum immutantur & corrumpuntur, in peissimam solent qualitatē conuerti	97.11
Optima alimentorum, & maxime inculcata quæ sunt	140.40

Optimum uitæ tempus inanibus & nihil iuuantibus curis labitur	287.1
Optimus medicus idem & Philosophus	373.31
Orationis perplexitas quando tollatur	145.23
Orationis coniuncta cum breuitate dignitas quid faciat	281.57
Ore uentriculi affecto grauiā sequi symptomata oportet	249.24
Orientia occumbentiaq; sydera magnas in corporibus mutationes pariunt	368.37
Origo apoplexiæ ex Paulo	36.25
quanto unumquodq; Origini suæ propius est, tanto naturam qualem habet repræsentat	302.24
Os uentriculi similia cordi affecto symptomata afferre solet	151.18
Os uentriculi eor ueteribus nominatum	151.19
Oscitatio à quibus causis fiat, ex Galeno	21.39
Oscitatio cuius facultatis opus	21.33
Oscitatio non omnem febrem antecedere solet	21.42
Oscitatio febrem præcedere solet	21.25
Oscitatio quomodo fiat	22.3
Oscitationis in initiis accessionum causa	22.21
Oscitationes cur non fiant in uigore accessionis	22.15
Oscitantes ante febrem non calent	22.9
Oscitationes & horrores initiis accessionum fieri solent	22.10
Ostrearum cutis siccissima, totum corpus humidissimum	421.15
Ouorum & spermatis cum optima sunt, mala est corruptio	97.13

P alestritzæ Galeni febris, ab eo 1 x. Meth. narrata, qualis	124.4
Palpebræ per somnum decidunt, & oculi immoti manent	40.8
Palpebræ per somnum cur decident	40.1
Palpitatio quid	385.16
Palpitationem à tremore quò differre dixerit Galenus	379.17
Paludem uicinam cum habuerit regio id popularis morbi causam esse uult Paulus	155.35
Paludes uastæ in Arelatenfī agro unde gignantur	148.36
Paludes altissimas stantesq; aquas multas Arelata habet	156.22
Pandiculatio cuius facultatis opus	21.33
Pandiculatio à quibus causis fiat, ex Galeno	21.39
Pandiculatio & oscitatio in febribus quādo fiant	21.27
Parandorum medicamentorum rationem ad medicos pertinere	387.29
Pars impleta quomodo uacuetur	64.2
Pandiculationes & oscitationes cur in febribus intermittentibus fiant	21.44
Panis clotus in medio calidi, & frigidi constituitur	65.4
Panis probè paratus optimum alimentum, ex Galeno	140.43
Partem impletam quomodo reprimantia, & quomodo digerentia uacuare dicantur	64.10
Partem inflammationibus impletam quam intelligat Galenus	89.29

- quibus Partibus reprimentia admoueri in inflammationum initiis iubet Galenus 63.14
- Partes circumpositæ inflammationi impleri etiam dicuntur 63.18
- Partem impletam non solum digerentibus medicamentis, sed & reprimentibus uacuari, quomodo intelligendum 63.22
- Partes corporis secundum excrementorum in ipsis degentium naturam uariè affici solent, ex Galeno 337.4
- à Parte tentata fluxione quàm longissimè reuellerè, non ad ipsam trahere expedit, ex Hippocrate 415.24
- sine partibus genitalibus & uita seruari, & subsistere animans potest 226.38
- Partem impletam reprimentibus uacuari cum dixit Galenus: de quibus inflammationibus intellexit 63.40
- Partes non frustra, sed in usum aliquem esse factas 80.12
- à Parte fluxione tentata quàm longissimè auertere, non ad ipsam trahere expedit: ex Hippolib. de Vuln. & Gal. 111. & x 111. Meth. 108.19
- Partium utilitas genere triplex 215.42
- Particulas esse principales eas, quæ ad ipsam uitam sunt utiles, ex Galeno 225.44
- Pariendi nullum certum tempus à natura præfinitum mulieribus, cum cæteris animantibus sit constitutum 188.34
- Pariendi cur nullum sit statum fixumq; in homine tempus 191.16
- Pariendi, & partus gerendi tempus, cur cæteris animantibus certum sit: homini autem non sic 190.4
- Partus nouem mensium fit, & uiuit 193.10
- Partus hominè gestatio & editio cur non unius modi fit, sed incerta, inconstans, ac uaria 130.3
- Partum quid esse uelint Philosophi 192.17
- Partus non pro editione solum, & natali uitæ initio, sed pro gestatione ipsa usurpari solet 192.19
- Partus pro ipso pariendi actu, uel pro edito in lucem infante sumitur 192.26
- Partus, septem aut nouem lunæ cursibus maturascunt 192.32
- Partus tempus quid uariare solet 191.7
- Partum accelerare, & naturæ ordinem peruertere quæ possint 191.14
- Partum suum animalia cætera omnia singulari ac simplici modo partum suum perficiunt, ex Aristotele 189.35
- Pariendi tempus homini multiplex datum, ex Aristotele 189.37
- Parere potest mulier septimo mense, octauo, nono, decimo, undecimo initio, ex Arist. ibidem
- Partum temporarius quàm septimo mense prodeunt tempus uitalem non esse, ex Aristotele 199.14
- Partus cur non raro semestres edantur 191.40
- Paruas particulas maximarum alterationum corpori esse in causa 225.19
- Parui pulsus uirtute deiectionis sunt 249.30
- Parum alimenti & sepius quando dandum 332.9
- Parum deterioribus & potus delectabilior, melioribus indelectabilibus magis appetendus, ex Hippocrate 230.45
- Passer mirè accendit uenerem 315.23
- Passio uiolenter & præter naturam abundè simulq; illata, molesta fit 166.22
- Pater in prædicamento substantiæ & relationis 79.40
- sine Patientis aptitudine nulla causarum agere quicquam potest 156.28
- Pathos præter naturam uiolenter & affatim incidens, dolorem excitat, ex Platone 161.23
- Pathos triste fit ab his, quæ nostram naturam euerunt corruptuntq; ex Hippocrate 161.3
- Pathos & illius essentia quod in motu & actione sit 358.2
- Pathos molestum in omnibus sensibus gignitur 161.44
- Paulatim quod fit, tutum est 160.43
- Paulus Galeni fidus interpretes 178.12
- Paulus ad præcautionē ab arthritide uinum sum-mouendum iubet 109.29
- Percusso septo transuerso nonnunquam erumpere risum 219.30
- Perdies ingenio conferunt 259.22
- Perdicem caro optimi alimenti Galeno 140.47
- Pereunte temperamento partis perire & functionem est necesse 78.11
- Perfectione Philosophia quæ Ciceroni dicitur 128.20
- Perfectione formæ septenarius numerus perfectus dicitur 201.22
- Perfectionem cibi à somno fieri concoctionem 137.9
- Perfricando & exagitando quod circa cutem est solum in scabie inestimabiles gignuntur sepe numero uoluptates 171.11
- Perfrigerati ad ignem properè accedentes cur dolorem sentiant 171.43
- in Perfrigeratis uis se tum maior frigoris exhibet, cum properè ad ignem accesserint 171.42
- Perfrigerata quæ dicantur 285.13
- Peritoneum protrudi in inguen aut scrotum potest 84.34
- Persea arbor in Aegyptum transplantata edendo fuit, quum esset antea lethalis in Perside 229.43
- quæ Perseratu diutius earent celerius putrescere necesse est 124.36
- Pestis febris genus quoddam Hippocrati 43.41
- Pestis Hippocrati 155.5
- Pestis quid 149.33
- Pestem quem morbum esse dicamus 149.30
- Petrus Hispanus Isaac interpretes 144.6
- Pharmaca soluentia pro regionum hominumq; natura, ac uario temperamento mutanda esse 114.39
- Pharmaca malè sumi luminaribus secundum col-tum commissis Astronomi censent 117.1
- Pharmaco sumendo quid spectetur 237.36
- Pharmacum debile à somno deorsum ferri prohibetur 118.32
- Pharmacum si uenenosum, aut uehemens nimis fuerit, non dormiendum 117.25
- Pharmacis lenientibus quid peculiare 115.15
- Pharmaca leuia etia naturæ familiaria magis sunt morbosam tamen causam non satis pro morbi ratione auferunt 114.19
- Pharmacopolas à medicis discretos ætate Galeni fuisse 115.15

fuisse 391.21
 Philosophiæ studiis addicti cur melancholici sint 425.42
 Philosophos decet ueritatis retinendæ causâ suâ decreta tollere 61.16
 Phlebotomiam cauendam in quibus os uentris amara bile redundat, iussit Galenus 131.45
 Phlegmone à sanguine redundante fit 112.13
 Phlegmone obfessas partes medicamento soluere per initia uetat Hippocrates 30.7
 Phlegmone obfessam partem tum celeriter, tum quam ceteras partes magis, uacuare studet Galenus 50.45
 Phlegmonarum initis adstringentia & refrigerantia maxime conferunt 62.5
 Pillule cum dure sint, fortiter calorem ut dissoluantur exigunt 117.44
 Pillulas damus in fomitis, & cur 117.41
 Pisces nec mammas, nec meatum genitalem habent 10.38
 Pisces molles, testacei, & crusta intesti, non respirant 15.5
 Piscium qui respirent, & pulmonem habeant 9.41
 Pisces nec uenas, nec uelicam, nec spirandi uisum habent 10.3
 Piscium nullus habet pulmonem, sed pro eo brachias 10.13
 Pisces aqua refrigerantur, ut aere quæ spirant 10.14
 Pituita acida minus quam uitrea, magis quam dulcis frigida 10.14
 Pituitæ falsæ duas uult Gal. esse causas putredinem & serotinitatem cum pituita mitione 71.2
 Pituita falsâ quando calidior, & quando minus calida fiat 71.37
 Pituita omnis, præter falsam pituitâ, frigida 71.41
 Pituitam quid appellet Galenus 71.43
 Pituita falsâ sola calorem nasci est 71.45
 Pituitam falsam perpetuâ potestate calidam Galenus affirmat 72.2
 Pituita uitrea 16.29
 Pituita uitrea Praxagoræ 32.33
 Pituita an in atram bilium ueri possit uolui 424.16
 Pituita exarsata spurum album fieri, non nigri uoluit Galenus 424.14
 à Pituita crassa & tenaci scirros fieri, ex Galeno 424.39
 Pituitæ falsæ ab Auicenna generatio, & causæ 68.2
 Plaga pessima quæ in orbiem est 208.11
 Planetarum motus ad diuinationem conuersionesq; temporum necessarius 207.5
 Plato summus & dicendi & philosophandi magister 170.3
 Platonis de uoluptate & dolore loci explicatio 171.16
 Plato inmixta esse sepe numero uoluptati dolori, & contra dolorem uoluptati affirmat ibidem.
 Eius causæ 171.17
 Plato de recta nominû ratione librû edidit 145.26
 Plato autor semper maximus 161.16
 Plato celi circuitum mutationis horum inferiorum causam esse affirmat 374.12
 Pleiadum occasu tempestates fieri sentit 374.9
 Plenitas omnis uitanda 260.43
 de Pleniori uacuatione intellexisse Galenum cum

pueris, mitti sanguinem ante annum decimum quartum uetuit 310.17
 Plenitudinis eius quæ ad uasâ, indicia 120.18
 Plenitudinem interdum causam esse continentem asserit Galenus 354.24
 Plenitas atq; confluxus quibus auferantur 355.8
 Plenitudinem esse continentem morborum causam atq; ex repletionis oriri morbos idem est dicere 356.22
 Plenitudinem inedia, cibi parcitate, balneis, ambulationibus citra aliam uacuationem sanari posse 133.6
 Plenitudinis eius quæ ad uasâ, signa quæ 122.14
 Pleuritis quid 50.24
 Pleuritis ob affectus magnitudinem celeriter se summouendum indicat pars affecta uacuationis modum 52.1
 in Pleuritidis dolore partes sub septo transuerbo molestante uerato aut peplio ducere alui iubet Hippocrates 49.18
 in Pleuritide cur cunctis sanguis mitti iubetur, ut pro rubeo liuidus, uel contrâ, appareat 53.36
 Pleuritidis curanda tradita ab Hippocrate methodus 49.26
 in Pleuritidis curatione quis præcipuus scopus 50.27
 Pleuritis inter exitiales morbos numeranda 50.29
 Pleuritidis tantò maiorem sedulitatè exposcit quanto ipsa maius periculum affert 50.30
 Pleuritidi celeritè succurrendum 50.32
 in Pleuritide dolore ad iugulum ascendente mox secunda uena 50.33
 Plinius diligentissimus rerum nature indagator 180.40
 Plinio non placent tam longè petita medicamenta 158.43
 Plinius de septimestris partus ratione arguitur 194.40
 Plurimû atq; repetè euacuare uel replere, aut quouis alio modo corp* mouere periculosû 160.40
 Plurimos sine Medicorum opera ingentibus malis liberatos fuisse, scribit Hipp. 241.14
 Plutarchus autor præstantissimus 199.34
 in Pluiarum magnitudine longi morbi fiunt, ex Hippocrate 150.33
 in Pluiarum magnitudine qui morbi fiant 150.27
 in Pluiarum multitudine qui morbi fiant 45.40
 Plutias & uentos ob solis & syderum lationes excitari, uult Aristoteles 375.8
 Podagra cur nostra ætate multi laborent 110.37
 Podagrici qui uocentur Galeno 104.12
 in Podagricis per accitionem impetus aut nihil omnino, aut tenuissimè purgandum 111.5
 Podalyrius & Machaon Aesculapii filii 270.9
 Poëticas fores frustra absq; furore pulsari, scripsit Plato 428.32
 Popularis morbi causæ 268.8
 Popularis febri quæ anno m.d.x.x.x. i. uiguit natura 268.12
 Popularis morbi curatiua methodus quibus perici debeat 156.36
 Popularis morbi Arelatenfis causâ difficultatis, & symptomatum illius 152.11
 Popularium morborum naturam, causas ac præcautio

cautionis & curationis modū narrans, rem diffi-
cilem ingreditur 146.14
Popularium morborum nec una, nec simplex est
ratio 149.28
Popularium morborum causæ ex Hippocrate, Ga-
leno, & Paulo 154.18
Populariter uagantium morborum causa in aërem
reicienda 247.9
Porracea eruginosaq; bilis num in hepate, num in
uentriculo gignantur 251.32
Porraceos succos duplicem habere sui generatio-
nem 252.8
Positū quid 82.15
Positis cuiusq; rei effectricibus causis, effectus po-
ni est omnino necesse 156.26
Potus multorum & fortium uisorum neurosam
substantiam promptissimè offendit 210.34
per Præcepta declinæq; qui sese demittunt, quò po-
stea gradum sistant non habent 250.12
Præcipuus Astronomiæ in Medicina usus 372.15
Præclara ingenia, & obesa quæ 425.24
Præincipientes causæ cur sic dicantur 45.21
Præstantius ut quicq; in suo genere, sic uitium
peffilantissimum efficitur 29.39
Præstantius nihil in omni hominum uita, quam
publicæ omnium consilere ualerudini, atque
ingruentis popularis morbi uim, seuitiam, impe-
tum depellere 146.22
Præter naturam quæ sunt, cognosci plenè non
possunt, iis quæ secundum naturam sunt præter-
missis 328.40
Præstina bilis in hepate non generatur, nec fe-
brem creat 245.4
Præuus uictus egrotandi occasionem sanis præ-
stat 344.6
Prima totius artis pars quam sit 292.11
Primus perfectionis limes, quo uitalem edi infan-
tem contingit, septimus mensis est 194.28
Primi atq; præcipui mittendi sanguinis scopi qui
136.3
Principes partes in nobis quatuor, Galeno 224.1
Principes partes in sibi subditas excrementa rege-
rare solent 323.18
Principiū methodi medendi morbi cognitio 148.8
Priuatio ex habitu consistere non potest 382.29
Priuatorum morborum aër concausa est 46.4
Proclum & Euristhenem Lacedæmoniorum re-
ges geminos fuisse disparibus moribus, fortuna,
uita 376.36
Procul ab urbibus ablegandi Elephantici 393.38
Proditores naturæ quos uocabat Rases 114.27
Progressionis mensis 196.20
Prolem qui desiderat qua uictus ratione, uti debet
ibidem
Prolem qui desiderat, sano ac ualentis corpore sit
314.35
Proprietates occulta 220.3
Proprie actiones à nullo alio quam à parte cuius
sunt perfici possunt 280.2
Providentia rei futuræ est 359.9
Providentis hominis quid proprium 258.4
Prudentiam in siccis maxime temperaturis uigere
38.4
Prudentiam non sanguinis bonus in corpore ha-

bitus, sed potius mens ad ueri perspicientiam
apta facit 38.6
Prudentia quid, ex Aristotele 38.8
Prudentia Galeno quid 38.10
Prudentes quos existimet Aristoteles 38.12
Prudentiam ad sanguinis conturbationem non
profiteri 40.39
Prudentiam per somnū immutari, ut auctor uoluit
libri de Flatibus, falsissimè est habendum 40.18
Prudentium propria quæ sunt 40.23
Prudentissimè in prædictionibus medico agendum,
ex Hippocrate 40.63
Pruna alium mouent, si prandium non statim, sed
aliquanto post intervallo inchoetur, & ipsa sola
comedantur 115.22
Pruna pertigonia olim Iberica dicta, ex Aëcio 332.8
Prurigne affecti dum scalpiti frictioneq; mederi
sibi student, & doloris & uoluptatis sensu simul
afficiuntur 172.13
Psellius inter ea quæ boni succi sunt, lactucam, ci-
chorium, & intybum reponit 143.9
Pua morbus apud Indos 256.1
Puberes mares qui dicantur 312.17
Pubertas quæ ætas, & unde dicta 312.14
Pubescunt celerius quidam atq; senescunt 312.1
Publicis medicis, & rerum publicarum rectori-
bus, & ducibus, mentiri licet, ex Platone 208.6
Puer septimo mense natus, pro ratione natus est, &
quirit, ex Hipp. 193.8
Puerum in Smyrna Ionie ad alterum usq; an-
norum cerebri uentriculū uulneratum, sana-
tum uidit Galenus 221.6
Pueri habitus terrii à sanguinis missione non de-
bemus 310.31
Pueri ualentibus uiribus præditi 310.35
Pueri facultatum naturalium robore præstant
310.44
Pueris octauo, nono, decimo, undecimo, usq; ad
decimum quartum annum commodè mitti san-
guinem posse si morbus poscat, experimento
probatum 311.5
Pueros plurimo egeat alimento 288.36
Pueri cur ualde calididie multoq; calidiores 322.6
Puerorū & senum ætatem à sanguinis detractio-
ne summoquet Galenus in 309.24. Et cur ibidem
Pueris ante annum decimum quartū uenam seca-
re non audeat Galenus 309.35
Pueri innumeri populari morbo Arcelateni peri-
runt 250.1
Pueros à pessilenti aëris tractu accendos iubet
Rases 114.27
Pueri in risum prou 223.12
Pueritiz ætatem quam uocet Galenus 312.11
Pugnæ atq; conuitia, perzemia disputationum esse
solite scripsit Galenus 318.42
Pugna rationis & sensuum unde nascatur 235.2
Pugnantes auctorum locos conciliandi ratio quæ
44.37
Pugnantium inter se speciem quædam ita gerunt,
ut consistere non posse affirmet. Quæ tamen si in-
attenta mente complectaris secum ipsa pugnare
non reperis 44.42
Puli columbini mistic innatum calorem robo-
rant, ex Rasi 315.20
Pullos

Pulorum caro optimi alimenti Galeno 140.44
 Pulmonem idem quæ indicent 209.1
 Pulmonem piscium nullus habet, exceptis admodum paucis 10.24
 Pulmones cordi aërem sumministrant 227.4
 Pulsus differentias in arteriis pro arbitratu nostro mutare non possumus 278.17
 Punctio omnis à mucrone grauis 208.18
 Punctura seu punctio 204.19
 Purgantia medicamenta fere omnia noxia qualitate prædita sunt 182.41
 Purgatorium uim rotam in liquorem non transfundi 187.1
 in Purgationibus antiquis infusionibus usi non sunt 187.27
 Pus celerrimè mouetur ab iis quæ calefaciunt & humectant 65.29
 Pus mouentia minimè detergentia esse oportet 66.39
 Puri mouendo idonea quæ 66.7
 Puri mouendo idonea calori nostro similem calorem habere oportet 66.8
 Pustula quibus in æstiuis febribus toto corpore nascuntur, mortiferum esse dixit Hipp. 125.39
 Pustulas milio uel culicum moribus similes in febribus æstiuis apparere testatur Hippocrates 125.41
 Putrescentes aquæ quomodo, falsas fieri deprehendas 71.11
 Putredo quid Aristoteli 45.25
 Putredo quid 124.45
 Putredo quomodo falsinginem in humoribus infert 71.4
 quæ Putrescunt feruorem quandam & ebullitionem ab externo calore patiuntur 71.5
 quod Putrescit, crassum ac terreum fieri ac fima factum oportet 71.7
 in Putredine sanguinis quæ in maximis uasis fit, sanguinem impurum & degenerè euadere 101.12
 quæ Putrescant in syncho, & quid negotii nature inferant 98.14
 cum his qui Putridum spirant agere periculosum 617.21
Q Valitates quæ secundum rei essentiam insunt Hippocrates & Galenus naturas sepe appellare consueuerunt 77.34
 Quanto incundius quod comedimus, tanto fit magis nutriens 231.13
 Quatuor anni tempora; ab æquinoctiis, uergiliarum ortu atque occasu discriminat Gal. 371.27
 Quiescere Galeno quid dicatur 277.43
 Quiescere & moueri priuatiuè opposita sunt 380.
 Quies quid ibidem

R Amicis quædam species ex uelamine, id est, peritoneo in foratum descendente ex Auicenna 84.27
 Ramicis seu rupturæ causæ ex Auicenna 84.30
 Ranunculus herba 220.27
 Rana, hoc est, Rhabarbarum, Auerrous admirabilis esse cæteris medicamentis purgantibus, & cur, affirmauit 182.43

Rasus medicus præstantissimus satius dicebat paulo uehementioribus auxiliis periclitanti nature auxiliari, quam lenioribus utens proditor nature haberi 114.25
 Rasis inter Pœnos medicos summo semper in honore habitus 178.25
 Rasis uinum etiam concedit arthriticis intermissionis tempore 110.11
 Ratio pressa & uera rerum quæ ex arte sunt non facillè inuenitur 291.11
 Ratione & experientia alimentorum uires dignoscuntur 238.3
 Rationem suam cuique sententiæ reddendam esse 81.35
 Receptaculum doloris & uoluptatis quæ passionis sit corpus est 170.22
 Recidivæ in ægrotantibus populari febre causæ 152.18, per totum
 Recidivas facere consueuerunt quæ relinquuntur in morbis post decretorium, ex Hipp. 253.26
 Recidiva deterior radice sua 253.27
 Reditus ad naturalem statum confectum factum, per accidens dolorem creare 172.5
 ex Reditu in naturalem statum, si affatim id fiat, uoluptatem creari perpetuè uerum est 172.2
 in Reditu ad naturalem statum contrariorum sese intus exagitantium & pellere satagentium pugna fit, unde dolorem consequi est necesse 172.9
 Refectarium equum item & sequacem in nobis quid esse Plato dixerit 234.34
 nullum Refrigerantium & humectantiū quæ Erysipelatibus conueniunt, Herpetibus conuenire 178.7
 in Regione ea, ubi obire medicam artem institutus, cuiusque perpexisse syderis emeris occasusque, medico oportet, ex Galeno 371.19
 Regionum & tractuum terræ quorundam morbos esse naturas 155.43
 Regionum & terræ tractuum & uentorum naturam scire oportere medicis, Hippocrates & Galenus astruxerunt 297.19
 Regionum quarundam naturas rectè popularium morborum causas statui 48.3
 quæ Regressio uehementi suo motu animal afficiat 163.17
 Regressum in naturalem statum affatim factum uoluptatem esse uult Plato atque Galenus 167.7
 Re ei essentia simul cum uita perit 283.33
 Reiterationis sanguinis causæ ex Galeno 30.15
 quæ Relinquantur in morbis post crism recidivam facere solent 270.42
 Remediū quàm morbi maiorem uim esse semper oportet 395.20
 Remissiones febrium quando fieri contingit 151.37
 in Renem dolor grauis 415.27
 Renuitriciam medicinarum partem optimè uisum complet 109.3
 Repletio quos parit morbos, uacuatio his medetur 355.16
 Reprimantia medicamenta neque discussione, neque suppurationem facere possunt 622.26
 Reprimantia ac refrigerantia meatus obducunt 62.17

- Repulſio eius quod inſiuit reprimentibus perficitur 62.45
- Rerum geſtarum & ſpeculationis longe diuerſa ratio 216.3
- Rerum permanentium duo genera 365.32
- Reſiſtendum ſemper ei quod magis ſuperat 179.32
- Reſpiratione quid, item tranſpiratione 82.30
- Reſpirationis difficilis ac crebre in febribus cauſe 125.6
- de Reſpiratione piſcium Plinii opinio examina- tur 11.2
- Retentricis potentie functio quando naturalis eſſe dicatur 14.2
- Retentricis potentie functio in quibus conſiſtat 11.11
- Retulum mucronem quem dicamus 86.42
- ſive Reuellere, ſive deriuare uelimus, id facere per coniuſta laborantibus partibus loca expedit 264.21
- Reuerſio quæ in naturam abunde ſimulq; fit, dul- cis eſt 116.6.23
- Reuocatio in naturalem ſtatum ſine nature ami- co ſenſu fieri nunquam poteſt 163.4.1
- Reuulſio his tantum morbis debetur, qui in flu- xione adhuc ſunt 265.35
- Reuulſio morbi principio debetur 265.42
- Reuulſio* 28.38
- Rhabarbarum aromaticam facultatem poſidet 183.2
- Rhabarbarum Meſueus & pueris & ſenibus & u- terum gerentibus tuto dari poſſe affirmat 183.5
- Rhabarbarum membra conſirmit adſtringendi ui qua præditum eſt, & omni noxia qualitate caret 182.4.1
- Rhabarbari infulſi doſim maiorem cum tota ſub- ſtantia, exhibiti minorem dant medicinam ſan- ctificantes omnes 186.23
- Rhabarbari in puluere doſis, ex Meſueo 186.9
- Rhabarbarum tantæ interdum æſtimationis fuit, ut auri pretium pari pondere æquarit 183.9
- Rhabarbaro utimur ubi bilis purganda, uel tor- mina leuanda: uel ubi quis è ſublimi cecidit 183.11
- Rhabarbari pars terreſtris purgatoria ui non pe- nitus caret 187.4
- Rhabarbari in ſanguinis reiectione utiliſſi totam ſubſtantiam quàm illius dilutum dari 187.11
- Rhabarbarum noſtrum Paulo Aeginetæ ut pur- gans medicamentum cognitum fuit 183.26
- Rhabarbarum in ſubſtantia exhibitum plus ſol- uere utiliſſiq; dari 184.16
- Rhabarbarum cholagogum, & phlegmagogum 186.15
- Rhabarbari infulſi & pulueris eius doſis, ex Me- ſueo 186.47
- Rhabarbarum à tota ſui ſubſtantia ſolutum 185.15
- in Rhabarbaro plus ſubſtantie ineſt, quàm in illius diluto 185.23
- Rhabarbarum noſtrum Hippocrates, Dioſcorides, Galenus non nouerunt 183.24
- Rhabarbarum ſanguinem ex ore reiectionibus utiliſſe datur 183.14
- Rhabarbaro uarias natura doctes tribuit 187.21
- Rhabarbaro natura amaritudinem, acrimoniam leuem, adſtrictionem dedit 187.23
- Rhabarbarum ſingulari quadam prærogatiua po- let 182.39
- Rhabarbarum noſtrum aliud eſſe ab antiquorum Rha, uel Rheo 183.23
- Rhacoma, ſeu rhabarbarum reiectioni ſanguinis ualere 188.24
- Rheon noſtrum, ſive rhabarbarum è ſolentium genere eſſe 182.36
- Rhodanus nobiliſſimus amnis Arelatam interſe- 146.27
- Rhodani ortus ſupra Leimanum lacum ibidem
- Ridere qui facile ſoleant 212.45
- Ridere cur nequeant in merore ac ludu conſi- tuti 218.44
- ad Ridiculâ & ſeſtas geſtulationes cur rideamus 225.35
- Rigere quid appellet Galenus 18.16
- Rigor Galeno quid 18.17
- Rigere, horrere, & frigeſcere, eadem non eſſe 18.12
- Rigor uniuerſi corporis affectio eſt 18.21
- Rigoris ex Galeno cauſe 18.27
- Rigor & horror à quibus cauſis ſiant 18.30
- Rigor fit non ob redundantem in partibus ſan- guinibus, ut auctor libri de Flaribus uoluit, ſed ob acrium humorum impetu delatorum citatum motum 21.11
- Rigoris ex Galeno cauſe 20.42
- magna eſt, & ſoluta difficilis quæ Rigorem exci- tat cauſa 183.6
- in Rigore magna ui intro truditur natius calor 183.34
- in Rigore neruorum ſine ulcere, aque frigide im- merſio caloris reuocationem facit: calor uero hic liberat, ex Hipp. 162.14. idoneum contra- rium Galeno quod 162.17
- Rigore quodam præ nimio frigore apprehen- ſi ſine febris interſiſſe 12.36
- in Rigoris neruorum curatione quando uoluptas ſentiantur 163.20
- Rigores horroreſue febrem præcedentes à ſtatu non fieri 17.10
- Rigoris febrem antecedentis cauſa uitioli ſucci impetu delati in ſenſiles partes 17.11
- Rigoris in morbis citate ab Hippocrate cauſa 17.8
- Rigoris cauſe quæ à Galeno ſtatuantur 180.38
- Riſus definitio ab Iſaac aſſignata reprobat 216.31
- Riſum non eſſe tremorem 216.34 & 217.4
- Riſus ſpeciem ſequitur 220.1
- Riſum à morbifica quapiam cauſa non raro exci- tari 219.26
- Riſus concitatur animi imperio, corporis obſ- tinquo 222.3
- ad quam animi partem Riſus referendus 213.41
- de Riſuria eſſe quæ queri ſoleant 213.7
- in Riſum animus gaudio affectus prorumpit 213.5
- Riſus fictus 220.41
- Riſum cum, qui ex titillationum præuenit, ut- rum eſſe riſum, non ſimulatum, Ariſtoteles affir- mat 220.41
- Riſus motus quidam eſt hominis 220.41
- Riſum ut definiſſet Iſaac Iſraëſita 216.28
- Riſus

Rifus internæ animi affectionis certiffima nota	214.1
Rifus conceptam animo lætitiâ oris ac laterum motu exprimit	214.7
Rifus efficiens causâ animi motus	219.14
Rifus finis, forma, & materia	ibidem
Rifus species	219.17
Rifus quidam à natura, quidam præter naturam factus	219.18
Rifus quid	218.34
ad Rifum efficiendum quæ necessaria	218.39
Rifus instrumentaria causâ	223.1
Rifus verus & fictus	220.20
Rifus Sardonius quis	220.22
Rifus, rerum ludicarum, ridicularum, & leuium est	217.43
Rifum quæ præcedant	214.8
Rifus motus est uoluntate factus, & secundum naturam	217.7
Rifum Sardonium ridere qui dicantur	220.35
Rifum ex opinione commodæ rei lætitiâ inferentis nasci	221.30
Rifum ex admiratione non constare	217.33
Rifum nihil admirabilius	212.41
Rifus propria hominis affectio	213.1
Rifus uni tantum homini, nec cuiquam alteri animantium generi conuenit	213.3
Rifus animi gaudio lætitiâque exultantis certiffima nota	213.5
Rifus intrò conceptæ lætitiæ testis & index	222.6
Rifus non unius tantum facultatis sed plurimum, functio	222.7
Rifum à principis facultatis in nobis iudicio excitari	222.16
ad Rifum quæ concurrere oporteat	222.19
Rifus cur tam repente emanet	222.20
in Rifum effusi cur eum comprimere nequeamus	222.25
in Rifum soluti, nec spiritum ut uolumus ducere, nec ora comprimere possumus	222.28
per Rifum uniuersum corpus immutari, si immodicus fit	222.
in Rifum immodico cur rubor & calor in facie, & in oculis lacrymæ appareant	222.35
in Rifum effuso cur latera & dorsum doleant	222.36
Rifus ad quâ præcipuè partem referri debeat	222.39
Rifus, thoracis partium motus ex effuso à corde spiritu	222.41
in Rifum proniores qui	222.42
Roboris principum partium summâ esse in omni morbo habendam curam, ex Galeno	187.21
utrum Robor firmamque ualeat diem ex copioso alimento ritè confecto parari	139.40
Robustas uires omnia ferre: imbecillas à minimis offendi	212.16
Romæ mos de chirurgia qualis tempore Galeni	191.16
Romanâ gentem annos ultra sexcentos sine medicis egisse	241.1
Rosa cum suauissimè oleat, amaritudinem tamen insignem habet	61.2
Rosa morbus uulgo dictus quis	122.19
Rubricæ Armeniæ usu plerique in magna pestilentia liberatos esse, scribit Galenus	ibidem

Rubricam Armeniâcam maximè cõmendat Galenus	158.3
Ruffi Catapotia ex Paulo	158.22
Rupta pars cur humore madefcat	33.21
Ruptio non omnis ab spiritu	31.15
Ruptio ut plurimû à sanguine redundât fit	31.40
Ruptiones quando fiant	32.5
Ruptio in uasi & musculis Galeno ex uiolento ictu aut graui casu fit	32.16
Ruptio carnosæ partis diuisio est	32.18
Ruptionis uasorum sententia auctoris libri de Flatibus conuellitur	31.1
in Ruptionibus non talis excitatur calor, ut eliquationem facere possit	33.31
Rupto uasè non perpetuò dolorem sequi	31.27
Ruptura in carnosis musculorum partibus ex distensione eueniens unitatis solutio est	32.20
Ruptum quid	32.21
Ruptionis ex Galeno causæ	32.24
in Ruptura omni dolor oritur	32.31
in Ruptura non uniuersum corpus, sed rupta tantum pars humore imbuatur	33.19
in Ruptura à partium diuisione, non à spiritu intercurrente dolor creatur	32.38

S acer morbus unde nascatur atque ibi resellitur sententia auctoris libri de Flatibus	41.20
Sal quid ex Platonis mente	68.29
Sal cur liquabile	68.34
Sal Deo amicum corpus	68.35
Salsa omnia à sale uires & nomenclaturam accipiunt	68.45
Salsum quid	69.1
Salsus sapor ex amari cum humido mistione non provenit	70.27
Salsum nunquam ex amaro fit	70.28
ex Salso interdum amarum provenit	70.29
Salsus sapor & amarus proximi Galeno: ambo enim terreni & calidi	72.8
de Salso & amaro sapore Aristotelis opinio	69.28
Salsum saporè efficiunt terreæ partes aquosis admixtæ	71.9
Salsæ aquæ quomodo fiunt, ex Aristotele	71.10
Salsa Platonis quæ	69.25
Salsum id est, quod linguam contactu suo leniter abstergit abluuntque	69.28
Salsum flegma omnibus flegmatis speciebus acutius & leuius	68.7
Salsuginis omnis causâ apud Auicennam	68.8
Salsedo ut proveniat, ex Aristotele	69.33
Salsum quid Aristoteli	69.35
Salsum pro condimento apponi ex Aristotele	69.36
Salsedinis causâ, ex Aristotele	70.8
Salubria ut nunc corpora quæ	106.6
Salubria ut nunc corpora minimum, morbum inferentibus causis resistere possunt	106.7
Salubria ut nunc corpora in morbos facili incurunt	106.8
Salubria ut nunc corpora tardo difficius atque tardius à morbis leuantur, quanto facultas in ipsis iufirmior, ætas prouectior, morbus cõfirmatior fuerit	106.9
Salubria in præfenti, uel ut nunc, corpora quæ dicantur	257.10

Salubrius medicæ artis præceptis quàm cupidita-
tibus nostris obsequi 236.31
Saluberrimus in omnibus febribus uenam inci-
dere, si ætas & vires suadeant 309.17
Saluberrimus annus quando fiat 369.34
Salubres ut multum naturas quas uocat Galenus
238.30. hominum bona pars ab optima temperie
distat 238.35
Salutè non temerè polliceri debemus ægris 407.12
Salutem ægro perpetuè promittendam uult Da-
masænus 403.12
Sanguis quibus bonus exiguus est, crudus autem hu-
mores plurimi, his sanguis mittendus non est
130.42
Sanguinis missione trahi, agitariq; per corpus hu-
mores, uult Galenus 130.45
Sanguis mittendus est, cum parum succi à natura
sanguinis recesserunt, ex Galeno 131.4
Sanguis bonus si exiguus est, reliquus uero succus
plurimus, in his abstinendum à sanguinis detra-
ctione est 131.6
Sanguinis missionem ad animi usq; deliquium in
ardentissimis febribus laudat Galenus 94.41.
Ea tamen sanguinis missio in ardentibus febribus
à bili natis non competit 94.43
Sanguinis missione posse ægrum ad biliosorum fer-
uorem, aut frigidorum cruditatem duci, contra
Academiam Florentinam 94.45
Sanguinem auertere & ad contraria loca reuelle-
re, non assatum, sed sæpius & modicè iubet Ga-
lenus 182.16
Sanguinis missio ad animi usq; deliquium facta in
synochis præfens auxilium 99.28
Sanguis putrescens perniciosissimi generis febrem
creat 99.5
Sanguinem ad prudentiam conferre 37.38
animi mores bonam malamue Sanguinis tempe-
raturam sequi 37.40
que sanguine carent, suo nativo spiritu satis re-
frigerari possunt 10.11
Sanguis corruptus in pessimā abie naturam 97.18
Sanguis an bonitate sua aliorum humorum mali-
tiam removere possit 101.9
Sanguis aliorum humorum acrimoniam dulcedi-
ne sua obtundere, solet 97.5
Sanguinem parcè & modicè detrahendum in pueris
suadet Galenus 310.24
à Sanguine mittèdo in pueris, & si quoad eius fieri
potest, abstinèdum sit, tamen si morbus urgeat,
& plenior sit pueri habitus, beneq; temperata
natura, terriè à sanguinis missione non debe-
mus 310.31
Sanguis per accessionum initia non ab spiritu re-
frigeratur, ut auctor libri de Flatibus uoluit: sed
magis ab acrimia humorum cum impetu in in-
fusa loca delatione 24.10
Sanguis in pleuritide secta uena uacuetur 33.39
Sanguis eui colore permutetur in uicinis inflam-
mato membro partibus 33.43
Sanguis in nobis purus uix reperitur 129.11
Sanguinis mitem qualitatē acutibilis feruor 98.21
Sanguis intempestuè missus vires deficit 136.28
Sanguine pueris missio illorum non prohiberi in-
crementum 310.42

Sanguinem ex sola lactuca non multum quidem,
nec uitiosum, haud tamen omni ex parte lauda-
bilem, gigni affirmat Galenus 141.16
Sanguis quoadusq; mittendus in pleuritide 50.35
Sanguis multus non in omnibus febribus inter-
mittentibus intrò cumulat, ut auctor libri de
Flatibus uult 23.25
Sanguis substantia tenuissimis, & qualitate fer-
uentissimis, bilis à Galeno esse censetur 176.38
Sanguis ut rectè mittatur attentè esse oportere ad
naturam, ætatem, cœli statum, iubet Gale. 131.32
citra Sanguinis missionem commodius quandoq;
curari quenquam posse, quàm eo missio 133.12
Sanguinem in frigidis affectibus non mittimus
133.16
Sanguinem in Erysipelate & Herpete mitti Ga-
lenus uetat 133.19
Sanguinem in ulcerosa lassitudine nō mittendum
122.21
à Sanguine factos morbos biliosos esse mitiores
falsum est 99.37
Sanguinem à sua ipsius degenerantem natura tan-
tò fieri naturæ odiosiorē, quantò erat ille suam
seruans naturam gravior 99.43
Sanguis naturæ filius dicitur 99.45
Sanguinem in his quæ inflammationem patiuntur
particulis putredinem subire posse, & mitiorem
tum fieri febrem 100.18
Sanguis peculiari aliquo loco extra uasa putrens,
inflammationem facit: & simpliciorē quàm
bilis pura excitat febrem 100.19
Sanguis qualitates habet hominis naturæ cæteris
congruentiores 138.8
Sanguis inter humores temperatissimus 138.10
in Sanguine qui secta uena manat à biliosioribus
corporibus multam est cernere spumam, hoc est
tenuem quandam & aqueam substantiam colo-
re flauam, quam bilem dicimus 175.13
Sanguine superante nullum est sanguinis missione
præfens auxilium 179.35
Sanguinem qui non in tempore, aut non secun-
dum rationem miserunt, in frigidos morbos in-
cidunt, ex Galeno 130.20
ex Sanguine & flaua bile calidioribus quàm opor-
teat mixta fluxio, uel ex sanguine effervescente,
sed tenuissimo secundum substantiam Erysipe-
las uocatur Galeno 173.10
ad Sanguinis consistentiam, uel permutationem,
prudentiam quoq; uel consistere, uel permutari,
uerum non est 37.42
Sanguis bili copiosior 91.2
Sanguis putredo bilis putredine deterior ibidem
Sanguinem per continentes febres conturbari
40.41
ex Sanguine intempestuè missio imbecillior reddi-
tur calor 137.14
Sanguinis incongrua missio non paulo magis ipsa
inedia conficit 134.5
à Sanguine plurimus sed mitis attollitur uapor
96.26
ex Sanguine benigno, lucido, & claro, spirituum
copia confurgit animam exhilarantium 223.3
Sanguinem non mittendū in Erysipelate: sed uen-
trem purgandum iubet Galenus 180.2
Sanguinem

Sanguinem mitti nullo non die ex usu esse his qui
synocha laborant, modo vires consentiant, ex Ga-
leno 123.15
Sanguinis missione in febribus; si vires consentiant,
nullum praesentius auxilium 127.25
Sanguinem non temere in omnibus febribus mit-
tendum esse 127.33
Sanguinis intempestivae missi multa à Galeno in-
commoda praedicantur 127.35
Sanguinem in ardentibus febribus mitti ad animi
usque ad deliquium Galenus iussit 128.39
Sanguis frequens est reliquorum humorum 129.4
Sanguinis uacuandi in pleuritide quis terminus
constituitur 94.7
Sanguinis à potiore reiectiones à statu non fieri
contra sententiam auctoris libri de Flatibus 30.10
Sanguinis missione non semper refrigerare 134.15
Sanguinem in biliosis morbis mittere non expe-
dit 134.18
Sanguis an frænum humorum sit 135.38
Sanguinis per nares largo profluvio aut sudore co-
pioso, leuari solere synocha affecti 123.5
in Sanguineo apostemate Radius cum refrigeran-
tibus & adstringentibus in colerico uero cum
refrigerantibus & humectantibus procedendum
dixit 178.27
Sanus homo qui & bene valet, & suæ spontis est,
nullis se debet legibus obligare 390.28
Sanam se esse arbitratum, cum partium corporis
adminiculo munis ad uitam necessariis citra no-
xam fungi potest 76.27
Sanitatis tutela à labore auaspicanda 317.29
Sanitatem medicina efficit, & morbos pellit 287.
26
Saphirus castitatis amator 319.7
Sapientem haberi iucundissimum 215.17
Sapientia quid 215.18
Sapor quid Aristoteli 56.19
Saporis generatio ex Aristotele 56.25
Saporum ad colorem generationem ex affusis suc-
cis comparatio ex Aristotele 56.28
Saporum uti & colorum uariæ species atque diffe-
rentiæ 56.29
Saporum extremæ differentiae dulces & amaræ 56.30
Sapor fortis supra rei naturam iudicat 59.36
Sapor salis ex Platone 69.4
Sapor salis amaro nitrosusque nobis magis amicus
est 69.6
de Sapore amaro aduersus ieterum, praesertim Ga-
leni placita quæ ostendenda 56.7
Saporis gratia ad congruam cibi concoctionem
plerimum momenti habet 56.10
Sapor amarus quis dicendus 56.35
Sardoe herba qualis 220.23
Saturnus & Mercurius iudiciorum patroni, ex Ma-
gistro 426.6
Scabies malum mixtum Platoni esse uidetur, ex
doloris scilicet & voluptatis 170.36
Scabium & titillationes plus doloris quam uolu-
ptatis continere, quæ Platonem 71.8
Scabium, uoluptatemque an dolore nuncuper, Pla-
to dubitat 170.39
Scammonia bilem fluxum attrahit, ex Galeno
184.35

Scholæ Monipessullanae laus & commendatio 36.11
Scientiæ finis quis 288.29
Scientiam ab arte quo diffuserit Aristoteles 288.9
Scipio Carthaginensis uictor, continenter exem-
plum 235.18
Scipio medicus Romæ insignis 231.27
Scire unumquodque quando contingat 288.31
Scitu nihil dignius quam naturæ in regendis ani-
mantibus ductum, morem, rationemque omnem
cognoscere 232.27
Scribendum quicquam pro utili non est, cuius
non fuerimus utrumque experti 296.17
Secundæ uicæ apud Galenum qui scopi 136.10
Sedimen non omnifariam laudabile quale 120.33
Sedimentum apparere rubrum in febribus quarto
die quid indicet in urina, ex Hippocrate 120.38
Semen quæ augeant 319.18
Semen frequenter concumbentis inutile 316.37
Seminis gignendi corporeitatem non habet 338.
30
Senatus numerus perfectus cur dicatur 201.12
Senes natura sicci, excrementis humidi 421.10
Senes exiguus sunt nativo calore 15.15
Senes paucis fomentis, hoc est cibis, indigent 15.16
Senum calor à multis cibis extinguitur 15.17
Senes septuagenarios misso sanguine uacauit Ga-
lenus 315.27
Senibus parum calidi innati inest 311.40
Senectus 312.41
Senectutem in tres partes diuisit Galenus 312.42
Senectutis prima pars quæ ibidem
Senectæ cruda utriusque præditi qui dicantur 312.
45
Senectutis secunda pars 313.5
Senectutis & uitæ extrema pars quæ 312.5
Senium unde 285.27
Sensus & ratio ubi cuiusque assertioni repu-
gnant, ei tum fides non adhibenda 94.38
Sensus gustus ut quid animali datus 230.40
Sensus gustus animal ut quid datus 243.41
Sensibus biliosis homines uigent 430.38 & 243.45
Sensum paulatimque quod sit, sensu non percipitur
181.26
Sensum paulatimque quod sit, remissum habet & lan-
guidam motionem 182.7
Septenario numero maxima quæque perfici in na-
tura uidemus 199.41
Septenarium numerum Macrobius plenum uocat
201.6
Septem syderibus mundum Deus administrat, ex
Alexandro 200.14
Septenarius numerus perfectus est, ut testatur Py-
thagoras 200.4
Septimana, non integris septem diebus constat
197.15
Septenarii numeri dignitati tribuit Hippocrates,
ut ferus ad partum eo mense moueatur 194.14
Septentrionalis extremitas inhabitabilis 408.14
Septimo mense cur uterus expleatur 194.22
Septimo mense uitalem gigni partum ob diuini
Hippocratis auctoritatem Romanorum legibus
sanctum est 202.4
Septimo mense natum uile infirmum esse Ari-
stoteles 199.16

- Septimo mense si expleri uulua contingat, egredi-
di foetu est omnino necesse 199.9
Septimo mense foetus in utero exitum molitur, ex
Hippocrate 198.33
Septimo mense qui ex iustis nuptiis natus est, cum
iusti esse filii censet Paulus iureconsultus 202.7
Septimestris partus cur uitalis 199.2
foetus Septimestris omnium particeps quorum per-
fectissimi particeps esse solent 199.5
Septimestris partus uitae quae ratio Hippocrates
199.11
Septimestres ac decimestres ob mundi concordiam
uitales esse: octimestres ob mundi dissidentiam
perire, uult Plutarchus 200.45
Septimestres eduntur ob ualidissimam uim in uulua
informatricem utilem ac moderatam sanguinem
foetum celerius explicantem, ex Alexandro 200.11
cur Septimestres nascantur, ex Hippocrate 193.44
Septimestres nascuntur diebus centum & octogin-
taduobus, ex Hippocrate 193.16
Septimestres tum nasci censet Hippocrates, cum
uulua id temporis expleatur, & foetu propere ma-
turo distenta laxari incipiat 194.20
Septum transversum percussum quas notas ha-
beat 209.16
Serapionis lapsus de meliloto 181.18
Serosa humiditas non omnis sanguinem inferre
potest 71.14
Serosa humiditas quae nam sanguinem inferre po-
test 71.15
Serosam humiditatem ab reliquis humoribus &
natura & substantia diuersam esse 71.30
Serum in lacte nec butyrum est, nec caseus 71.33
Serpentina ulcera magna cur uoceat Hippocrates
75.13
Seruari interdum eos de quibus medicus despe-
rat 254.29
Superuenientium, hoc est, uulgarium morborum
causa abditissima esse solet 269.1
Siccitas lima caloris 134.9 & 429.35
Siccitas humores aciores reddit 89.10
Siccitas nimia pauciores quidem, sed biliosiores
humores creat Galeni sententia 89.11
in Siccitatibus pauciores quam in Pluuiosis, sed
acutiores febres fieri 89.12
Siccitas ualde supra temperamentum aucta in bi-
lioso temperamento corpus calidius reddere po-
test 134.7
Siccitates interdum austrinas, interdum aquilonias
esse ex Hippocrate 298.14
in Siccitatibus febres acutiores: in Pluuiis lon-
giores sunt 96.22
Signum excretionis sanguinis à pulmonibus uel
pectore 31.29
Signorum nomine annum Solis cursum intellexisse Hippocratem 369.37
Signa doloris capitis à flatu uel ab humore 30.25
Similes à similibus quando bene afficiantur 255.14
Similibus seruat unumquodque 256.5
à Similibus conseruatio, à contrariis alteratio fit
257.21
Similibus quemlibet excessum augescere, contra-
riis remitti ac minui, ex Galeno 257.3
Simplex ac purum nihil prorsus in corpore ex Ga-
leno 98.38
Simulatione nonnunquam medico utendum, iu-
bet Hippocrates 403.1
Sitis corruptio solutioque & dolor quidam Plato-
ni 165.42
Sitim fieri à quibus dixerit Galenus 167.17
Sitis duplex ex Galeno causa 125.24
Sitiētes largo potu satiari uoluptatem sentiunt
167.25
Socrates se nihil scire est professus 305.23
Socratem animi temperantia praeditum salubrem
citra medicorum opem duxisse uitam 241.27
Socratis mors ciuita epota 59.6
Socratica apud Platonem ratio contra alterius
opinionem differendi 128.15
Sola temperata corpora, uel temperamento proxi-
ma, similibus seruanda 257.15
Solaribus mensibus non lunaribus gestationem
foetus in utero matris metiri debere 198.6
Sol accessu suo ad nos aut recessu astatem & hye-
mem facit 6.32
Sol & Luna errantesque stellae ad distinguendum
tempus facit sunt 6.38
Sol & homo generant hominem 45.18
Sol extra tropicos nunquam progreditur 301.39
Sol uersum & meridiem nunquam adit 461.22
Sol in secundo orbe apud Platonem & Chalci-
dium 7.15
Solem astatem & hyemis, ueris & autumnus auto-
rem Galenus facit 7.41
Sol cur à Deo factus 7.16
Sol rebus colorem dat 7.19
Solis in zodiaco circulo cursus, ceteris uero diebus
& quarta diei parte consistit 8.18
à Sole & homine hominem generari, uult Aristot-
eles 373.37
Solertia quid Aristoteli 425.39
Solidescere puerorum substantia quando solet
310.11
Solstitia ambo periculosissima 170.15
Soluens medicamentum in renum affectibus Asi-
cenna ueretur 416.35
Solutium medicamentum non temperamenti sui
merito tale esse, sed quia tali celesti uirtute do-
natum Mesuicus asseruit 184.49
Solutium medicamentum non quia calidum, nec
quia frigidum: sed quia celesti uirtute do-
tum agit 185.4
Somnus quid, ex Aristotele 39.21
Somnus cur à cibo fiat 39.23
Somnus omnibus animantibus communis est 38.38
Somno sanguinem refrigerari, uult autor libri de
Flatribus 38.32
Somno refrigerandi uis est 38.32
Somnus quid Galeno 39.43
Somno qui premitur, & deficit & refrigeratur 39.45
ex Somno super solutium medicamento se qui aut
prohibet, aut saltem cohibet, & modicam
alui ductionem 118.43
post Somnum Hippocrates ueneri locum esse uo-
luit 317.32
Somnus in quo morbo laborem praestat, lethale
144.38
Somnus super forti medicamento accedens ea in
actum

aſum deducit atq; diſſoluit unde medicamen-
 tum potentius humores atrahit 117. 22
 Sol maximè hunc orbem exornat 373. 5
 Sol autor ueris, æſtatis, hyemis, & autumnii 373. 6
 Somnus innatum calidum roborans concoctio-
 nem ualentiffimè molitur 116. 22
 Somnus ſuper debili pharmaco conſulere non
 debet medicus, indicatione tantum à pharmaco
 ſumpta 119. 6
 Somnum quādo rectè ſuper debili pharmaco con-
 ſulere poſſit medicus 119. 8
 ex Somno ſuper debili pharmaco duo, atq; omni-
 no contrarij, inſurgunt in uentriculo: motus
 118. 35
 Somnus euacuationes fortes retinet 118. 40
 per Somnum interna incaleſcere, externa refrige-
 rari 39. 29
 per Somnum reuocatione caloris interiora cali-
 diora fieri 39. 12
 Somno uia & uiſcera calidiora fieri 39. 13
 Somnus ſuper cibo dum adhuc in uentriculo na-
 tat multis impedit modis 118. 28
 inſomnia quæ dicantur 38. 37
 Somno ſanguinem perfrigerari, falſum eſt 39. 7
 Somnum atq; uigilijs natiui caloris uaria motio-
 ne fieri 39. 9
 Somni tēpore incaleſcere interiora probatio 39. 12
 Somni quando longiſſimi 15. 1
 Sonus quid 217. 21
 Sopor affectis temporum muſculis gignitur 125. 33
 Soporis in febris cauſa 125. 32
 Sorgia fluuius 148. 32
 Species ueræ aut genera, eſſe non poſſunt, quæ
 aliorum quorundam partes ſunt, & hominum
 arte elaborata 107. 9
 Speciem morbi omnium primum inueſtigandam,
 ex Hippocrate 343. 7
 Spes interdum fruſtratur, ex Celſo 406. 20
 ſpinæ vulneratæ indicia 209. 12
 quæ ſpirant omnia pulmonem habere 10. 15
 Spirantia omnia pulmonem habent 10. 16
 Spirant pedeſtria omnia 10. 17
 Spirant aquatiliū nonnulla, ut Balena & Delphi-
 nus ibidem
 Spiritus nomine Platonico more mundi animam
 intelligi 51. 31
 Spiritu quomodo omnia plena ſint 5. 33
 ab Spiritu uigor & origo rebus omnibus 5. 35
 Spiritus natui exhalatio cū multis affatim for-
 tas fertur, exolutionis in uniuerſum facta eua-
 cuatione cauſa 35. 2
 Spiritus, ſeu aer ab aſtris potentiam & uim acci-
 pit 9. 4
 Spiritus, ſeu aer intrò admiſſus murmurilla, dolores,
 teſiones omneſq; cōcoctiōis munus euerſit 13. 29
 Spiritus à corde effuſus eum motum efficit, qui ri-
 ſus dicitur 219. 10
 Spiritus in ruptionibus non intercludi 32. 4. & 33. 8
 Spiritus in uentriculo incluſus debilis compren-
 ſionis, atq; adeo cōcoctiōis eſt cauſa 14. 14
 Spiritus multi unā cum pure uniuerſum euacuato
 exeunt, unde exolutio ſequitur 34. 39
 Spiritus ſi ingreditur unā cum his quæ eduntur
 atq; bibuntur, quid fieri ſit neceſſe 13. 42. & 14. 17

ab Spiritu uehementer concitato, & in thoracis
 partes ſublato pectus in riſu moueri 217. 10
 Spiritus ſeu ſtatus ſudoris materia non eſt 25. 11
 Spiritu turgens uentriculus aſſumpta, completi
 nequit 13. 37
 Spiritus creber ac difficilis, mali morbi indicium
 122. 22. Perſpiratio aut Tranſpiratio quid 82. 31
 Spiritus quando redundet, cū corpus cibis im-
 pletur 15. 12
 Spiritus morbi, id eſt, diſperſi qui 149. 27
 Squaloris linguæ, & uſtionis cauſa 125. 35
 Stare ulceris noxiū 383. 44
 Statum omnium temporum morbi uehementiſſi-
 mum eſſe 86. 34
 Statim, ad quod tempus extendatur Galeno 93. 12
 Statio immobilitas quædam eſſe uidetur, quum
 reuera non ſit 382. 22
 in Statione muſculos operari 382. 26
 in Statu morbi omnia fortiora 86. 33
 Stella quid Galeno 371. 25
 Stellæ cœo deſportes quæ Plutarcho 200. 39
 Stercus interdum uomitu reſci per uoluulos 27. 43
 Sternutamentum cuius ſcultatis opus 21. 33
 Stipatio quomodo fiat 125. 43
 Stirpium ac metallorum omnium peritiam habent
 medicus 294. 31
 Studiis addiſtos palſeſcere, imbecilloſq; fieri uide-
 mus 427. 18
 Sturnus cicuta uelicitur 231. 24
 Suauioribus eſculentis id proprium uult eſſe Ga-
 lenus, ut uentriculo utiliora ſint 244. 3
 non quod Suauius, id & melius: ſed quod melius
 nutrit, & quod cū alio corpore conuenit 244. 10
 Subſidentia facilè, cur priore loco ſumpta aliquam
 moueant poſtremò uerò minime 115. 32
 Subſtantie nomen medici paulò latius quàm Phi-
 loſophi ſumunt 78. 6
 quæ à tota Subſtantia operantur, malus opus effi-
 ciunt, ubi plus Subſtantie 185. 19
 Subuerſione ſacere conſueuerunt quæ relinquin-
 tur in morbis poſt criſin 152. 25. Et quæ ſint illa
 ibidem
 Succedentia quæ uocent Philoſophi 216. 14
 Succ non tranſpirant in uehementi ſtipatione.
 124. 11
 Succ qui à deſectis uiribus creantur crudiores fri-
 gidioresq; eſſe eſt neceſſe 136. 29
 Succum quem χυλός uocant in hepate à uiſceris
 caliditate uelut uinum muſteum feruere, con-
 coqui, alterari ad ſanguinis utilis generationem
 uult Galenus 175. 4
 Succorum corporis, color certiffima nota 394. 33
 acres & tenues Succos, uehementes & acutos crea-
 re morbos 89. 20
 Succos corporis à facultate noſtrū corpus diſpen-
 ſante regi 129. 10
 ad Succos digerendos exhalandosq; nonnulli na-
 tura propenſi 131. 33
 ad Succos digerendos ſunt Idonei quicunq; natu-
 ra humidi & calidi: item qui raro corporis te-
 xtu ſunt, & quibus os uentris amara bili redun-
 dat 131. 39
 ad Succos digerendos pueri propter ætatem ido-
 uei 131. 34

Succorum digestionem cœli status calidus & sic-
cus facit 131.35
à Succis redundantibus morbi omnes ex plenita-
te originem ducunt 330.5
Succo corporis Galenus uino nuper ex uinis ex-
presso comparat 174.20
Succo crudiores esse quid 137.20
Succus se condentibus pluuiis fieri 372.10.
Sudor quid 24.36. & 25.28. & 25.43
Sudoris natura, materia, & generationis modus
25.1
Sudor plus est quàm urina elaboratus humor 25.4
Sudor nonnihil substantiæ biliosæ obtinet 25.9
Sudor in intermittētibz febribz ut erumpat 25.45
Sudor quando in febrium inclinationibus sudor
non erumpat 26.9
Sudoris in febribz manantis materia quæ 26.20
Sudor ut profluat quibus est opus 26.29
Sudores cur ægrè manarent in his qui populari fe-
bre tenebantur 151.33
Summa curationis unde petenda 353.17
Superior nulla medicina Elephantum morbo 395.21
Suppurari interdum articularēs tumores 105.15
Suppurandi facultatem quæcunq; habent, ea calida
& humida esse oportet, ac calori nostro per-
similem calorem habere 64.29
ad Suppurationem necessaria 67.4
Suppuratio an integris diebus atque hebdomadis
in utero gerentibus fieri debeat 196.38
Suppurationem dierum in gestatione à conceptu
in partum fieri debere 195.36
Supputandi rationē aliā esse in gestatione fœtus in
utero, aliā in decretoriis diebus morborū 197.31
Surditatis in febribz causa 126.5
Sursum ferri, & eleuari, eadem non esse 385.33
Suspiciosi suapte natura ægri 403.4
Suspicia luctuosa in febribz à malo esse ex Hippo-
crate 125.12
Suspitionum huiusmodi in febribz causæ ex Ga-
leno ibidem
Supriorum luctuosorum, quam causam Alexander
Aphrodisius reddiderit 125.15
Sydus quid Galeno 371.23
Syderum uia per aërem non procedit 8.12
Sydera extra elementarem regionem posita 8.14
ex Syderum obseruatione Hippocrates, referente
Sorano, uenturam pestem prospexit, & discipu-
los ad curandum misit 370.36
cur exortus tantum Syderum & occasus, nō alios
eorundem status considerare iubent Hippocra-
tes & Galenus 371.31
Syderum statim sunt motus, nec suum unquam or-
dinem deferentes 8.30
Syderato cerebro quæ accidunt ex Hippocratis
sententia 36.3
Symptomata an in causo an in syncho grauiora
100.39
Symptomatum in ardenti febre uehementia 96.42
quæ Symptomata in ardentibus febribz eueniant
96.45
quæ Symptomata, grauius capitis uulnera sequan-
tur 102.34
Symptomata nō minora insunt in syncho quàm
in ardenti febre 91.14

Syncher deiectiones in acutis febribz male 24.9.14
Synchos febribz biliosa cum sit effecta, celeres ha-
beret motus oportet 90.26
Synchos febribz peracuta est Galeno 90.27
Synchos similis sui ad finem perueuerat & inge-
tes habet labores 90.28
in Syncho nulla sit remissio 90.29
Synchus acutior ardenti febre quæ à bili nascitur
90.30
Synchos quarto die finitur, si nullus committa-
tur error 90.31
Synchoni febrem inter deurentes & peracutas col-
locat Galenus 93.2
Synchos tandū perueuerat donec qui eam adie-
runt humores aut ex toto absumantur, aut con-
coquantur, aut utrunq; pariantur 95.21
in Synchis tantum febribz multum sanguinis
colligi 23.25
Σύνχος febribz à sanguine 85.24. & 85.40
Synchos cur ardenti febre acutior 90.23
à Syncho in magnum discrimen ægros uenire,
ni confestim sanguis copiose mittatur, ex Ga-
leno 99.7
Synchon febrem Paulus ardente acutiorem cen-
set 90.37
Synchum uocatam febrem ex deurentium gene-
re esse Galeno, atq; altero illo ex bili nato acu-
tie grauiorem 90.8
Synchorum tres differentiæ à Galeno ponuntur
86.22
Synchon cur à sanguine nasci prædicant 98.44
in Syncho perpetua ad crīsum usque accessio, &
nulla remissio 99.12
Synchi quàm ardentis febris calor mitior 96.27
Synchon citius cæteris ardoribus ad suum uigo-
rem peruenire 95.26
Synchi longus est status 95.29
in Syncho ex putredine succorum omnium, aut
plurium saltem, humorum symptomata appa-
rent 98.24
Syncho affectos, & somno graues, & prostratos
quæ causa est ut nonnunquam ualide agitados,
uigiles & furiosos cernamus 98.19
Synchon fieri ex sanguine effervescente, aut etiam
putrescente in omnibus aut maximis uasis 96.
13
Synchos quarum febrium propriè nomen sit
94.7
Syncho affecti uirus quoddam hircorum more
olent 91.9
Synchum solum ex sanguine nasci, admittendum
non est 97.37
Synchum non ex uno succo sed pluribus aut
omnibus æquabiliter putrescentibus intra uas
nasci ex Galeno affirmandum 97.38
Synchon confestim ad uigorem peruenire uult
Galenus 95.38
Synchon, si nullus accidat error, quarto die per
crīsin finiri 95.39
Synchus magna febris ex putrescentibus intus
succis fit 94.42
In Syncho perpetua sit accessio in eodem semper
uigore permanens 93.44
Synchon necessum est breui finiri 94.1
Tactio

TActio & gustus maximè afficiuntur 161.20
 Talionis pœnam iure x i i. tabulari esse con-
 stitutam 210.4
 Tallonis pœnam prætorii iuris clementia reuoca-
 uit 210.9
 super Tamarindorum aqua cur dormiendum præ-
 cipiat Auicenna 118.16
 quo Tangente afficimur, & cessante cessat affe-
 ctus, id causam esse uult Galenus 246.4
 Tegenda medico quæ ægrum conturbatura sunt
 407.33
 Temperans his utitur quæ sibi recta præscribit ra-
 tio 242.38
 Temperaturam bonam corporis boni mores se-
 quantur 37.41
 neq; ab una quapiam parte, neq; ab excrementis
 in toto redudantibus de uniuersu corporis Tem-
 peratura iudicari debere, ex Galeno 421.5
 Temperaturarum nouem genera 420.12
 Temperari humores à sanguine negari non pos-
 test 198.7
 Temperiem naturam nostram esse Hippocrates &
 Galenus dixere ibidem
 Temperamenta propriam particularum substan-
 tiam complent 77.38
 Tempus conceptioni optimum uerum est 314.42
 Tempus mansiōnem animæ in nobis dimiciens ut
 ta dicitur 283.41
 Tempus ueneri opportunum ex Galeno 317.31
 Tempus moræ infantis in utero non ex loco Lunæ
 definiri 195.24
 Tempora anni ab ortu & occasu syderu circū-
 scribuntur, ex Galeno 371.23
 Temporis interuallum, quo nobis lumen suum
 Luna impertit, minus eo quo cum Sole Luna
 erit 196.31
 ex Temporum præpostera & inæquali constitu-
 tione inconstantes & mali iudicii morbos spe-
 rare licet 150.12
 Temporum uicissitudines in solis motum referen-
 das 7.26
 Temporum uicissitudines Galenus quorundam
 syderum ortu & occasu fieri affirmat 7.32
 Temporum uicissitudines spiritus ipse non facit,
 sed syderum motus 6.30
 Temporis non exiguum temporis habemus, sed
 multum perdimus 286.16
 Tempore uices mutant Solis & Lunæ, & reliquo-
 rum syderu processus & retrogradationes 7.13
 Tendo primum motus organum Galeno 279.17
 Tendo præcipua actionis musculi causa 83.22
 Tendones colligant musculis ossibus 84.10
 Tendonibus non minus quàm ligamentis membra
 membris connecti manus Galenus tribuit 84.6
 Tendonium utilitas ex Galeno 84.8
 Tenebras rei euidentissimæ tergiversando offun-
 dere tentans infans est 39.31
 Tenue humidumq; excrementū atq; serosum 25.18
 quod Tenue & paucum est minore negotio eo
 quod multum & crassum est, in pus conuertitur
 67.1
 Tenuum intestinorum affectus unde 28.1
 Tenuissimo uictu in his morbis qui statim magni-
 tudinem habent Hippocrates iussit 86.36

Tepores & remissiones in aliis à synocho con-
 continetibus febribus inueniri per certos quos-
 dam dies 99.14
 Ternarius numerus ab Aristotele perfectiorum pri-
 mus dicitur 201.23
 Terra amari saporis non est 70.18
 Terræ motus: & maris æstus causa 6.27
 Terram urbis in qua degimus considerandam esse
 147.28
 Terram & aquam sæpè ab spiritu agitari 6.21
 Tertiana & Causon de acutis non ualde sunt Aui-
 cennæ 94.23
 Testes generationi dicatæ partes 224.12
 Testes corde præstantiores facit Galenus 224.17.
 & 225.25
 Testibus exectis frigidius imbecilliusq; euadere
 animas 224.21
 Testes insiti caloris fontem alterum uult esse Ga-
 lenus 224.25
 Testes quid amplius corde habeant 225.5
 Testes caliditatem roburq; animalibus præstant
 225.6
 à Testibus totum corpus alterari 225.11
 Testes genitale semen propria sua facultate ope-
 rantur 226.21
 Testibus exectis uiuere hominem contingit 205.33
 Testes animalium ad semen augendum probatis-
 simi sunt 315.19
 Theriacæ antidotum ad omnem ueneni uim ex-
 teris antidotis præstat 413.3
 Thoracis musculi non uocis editioni à natura fa-
 cti sunt 217.13
 qui Titillantur cur rideant 221.18
 cur homo animalium unus Titilletur 221.11
 Titillatio quid 221.12
 Tonica motio quæ 384.40
 Tractationem nullius alterius rei quàm uini diffi-
 ciliorem aut numerosiorem esse, Plinius affir-
 mat 106.1
 Tranquillitas quid 215.28
 Transitum ab extremo in extremū fieri sine con-
 gruis mediis non posse, Philosophi censent 97.17
 Transmutatio in dolorem bisariam fit, ex Galeno
 169.14
 Transpirationem prohibitam putredinis esse cau-
 sam, Galenus dixit 124.40
 Tremor quid 216.33
 Tremor quid 385.17
 Tres circiter dies sub Sole Luna delitescit 196.33
 Tribuendum plus cuiquam non est, quàm res &
 ueritas ipsa concedit 55.14
 Trifolium in odorum est 181.11
 Tringina Soles, seetum formant, septuaginta mo-
 uent, decem & ducenti perficiunt, ex Hippocra-
 te 198.20
 Trimestre triticum 202.42
 Triticum calefacit 65.2
 Tubera non improbi succi, ex Galeno 348.45
 Tumor omnis ademptionem sui postulat 355.21
 Tunica uenæ quæ propriam actionē habeat 80.13
 Tunica uenæ quare propriam nullam actionem
 habere dicatur 80.19
 Turtures ingenio conferunt 259.23
 Tussis cuius facultatis opus 21.33

Tusim uehementissimam quandam esse effluuio- nem	339.24	Vena æstiuo tēpore exsiccate trahunt ad se acrem biliosumq; humorem	252.44
Tuti ab excrementis oculi quomodo fiant	324.4	in omni Veneno epoto communia sunt, ut con- firm uomitui procuretur	412.36
V acuando qui celerius curent	114.31	Venenorum curandorum ratio	412.42
in Vacuando Hippocrates non solum ab affe- ctu uerum etiam ab parte affecta indicationem sumit	51.45	Venter natura frigidus ad appetendam plurimum ualet	238.38
Vacuatiōe uniuersam asserit febre ac morte	34.32	Venter calidus parum appetit, felicius concoquit	228.40
Vacuatiōem uniuersam in suppurato tumore pe- riiculosam esse	34.35	Ventres hyeme & uere natura calidissimi	14.45
in Vacuatiōe omni meatus fluxiles esse oportet	62.14	Ventres cur hyeme natura calidiores	ibidem
Vacuatiōum in inflammationibus modi	62.23	Ventriculus per frigidos morbos acidus ructus, per calidos nidorem ructat	16.17
Vacuatiōis proprium quid	35.21	quæ Ventriculi atq; lienis ob natui caloris inopia infirmitatem indicent	109.10
Vacuatiōes sortes in arthriticis humores mouet à locis suis, & ad loca ægitudinis trahunt	111.17	Ventriculo uulnerato quæ accidunt	209.5
in Vacuatiōibus nature motu sequitur Hipp.	51.8	Ventriculum taliter affici oportet, quales fuerant in eo degentes succi	252.36
deficiunt uires omnia Vacuantiæ præsidia	271.39	Ventorum naturam tenere oportere medicum iu- bet Hippocrates	147.16
Vacuato sanguine, qui sui caliditate succorum fri- giditatem temperabat, crudiores manere succos est necesse	130.26	de Ventis differere ad medicum pertinet	297.14
Valeitudinis tuendæ ars corpori consult	235.14	Venus capitalis studiosorum aduersaria	261.17
Valleriolæ de sua in librum Hippocratis de Flati- bus censura ad medicinæ studiosos obtestatio	42.41. & 43.4	Veneri ut indulgendum nature ductu	239.16
Valleriolæ de musculorum in stando. operatione opinio	384.42	Veneri nec uacuo nec disento uentre indulgen- dum	239.18
Valleriolæ antidotus ad pestilentes affectus	153.39	re Venere uti qui cupiunt, quid facere eos oportet	319.10
Variolæ & morbilli unde nascantur, ex Auicenna	75.23	Verba quæ libro de Flatibus adducuntur de rigore minime Hippocratis esse habenda	17.37
Variolas & morbillos per modum crisis cuiusdam fieri	75.24	Verborum Auicennæ intellectus	132.15
Variolarum & morbillorum curatiua methodus ex Auicenna	75.29	Veris initium æquinoctium : finis, Vergiliarum ortus	7.37
Variolæ & scopuli à qua materia fiant	73.15	Verni temporis initium probationi Elephantico- rum Arelatæ dicatum	394.25. Et cur id fiat ibid.
Variis hominum partus aliam quam uulgò tradita sit posse assignari causam : nempe genitalis semi- nis naturam	202.39	Veritas in rebus quid	214.44
Vasa in tibicinis à nimia tensione spiritu nimio fracta rumpi	30.14	Verno tempore plus cæteris temporibus ueneri indulgendum	216.28
Vasa interdum à nimio flatu distendite aperiri	30.12	Veritas & notio rerum obscura & abdita est	291.14
Vasa à flatu aperiri rarissimum est	30.12	Veritatis amanti quæ inesse oporteat, ex Galeno	426.36
Vasa quot modis rumpi uel aperiri queant	30.16	Veritatem nusquam inter homines inuenire est	308.19
Vasa pectoris fracta dolorem creant	31.30	Veritas in solis æternis constat	308.20
Vasorum ora à quibus stipari solcant	247.45	Vera dicere ægro quando debeamus	407.5
Vesturam nostram, hoc est, uitæ institutionem ac gubernationem duram ac difficilem esse uoluit Plato	234.38	si Veritas esset inuentu facilis non in tot scissas di- uissi medici fuissent	291.16
Vegetatrix anima in calore maxime sita	283.25	Veritatem cum inquirendo adipiscimur, ualde læ- tamur	214.27
Velocitatem motus in morbis unde metiatur Ga- lenus	93.33	Veritatis cognitione scientes & prudentes euadi- mus	214.37
Vena interna cubiti secta celeriter phlegmone af- fectam partem in pleuritide uacuat	50.42	Veritas rerum omnium pulcherrima atque diui- nissima	304.17
Venæ æstiuo tēpore exsiccate trahunt ad se acrem calidamq; saniem ex Hippocrate	45.33	Veritatem secundum Deum colendam	304.22
Venam internam ab affecta parte secari in pleuri- tide iubet Hippocrates	72.28	Veritatem semper pluri æstimare oportet	61.17
Venæ sectio in Herpete & à bili sola prodeuntibus morbis nocentissima	135.29	Veritatis causâ Galenus Hippocratem sæpe con- uellit	61.19
Venæ in pulmonibus ruptæ dolorem non creant	31.28	Veritatis cognitionem absolutam nemini in hac uita datam esse	61.38
Venæ sectio non æqualiter ex omnibus locis hau- pit sanguinem	50.39	Veritati semper innitendum	209.44
		Veritatem suauissimam narrationem esse ex Pla- tone	54.16
		Veritas se ipsa sua ui sustentat	54.17
		Veritatis maiestas atq; dignitas	54.28
		Veritas	

Veritas nullius se gratia uel autoritate uult labefactari	34.30	Vinum nouum cur hepar obstruit	409.38
Veritatis dogmatum constitutio, non ex autorum testimonio, sed demonstrationibus potius æstima- manda, ex Galeno	34.34	Vinum cur cæteris præstet alimentis	139.20
Veritatem plurius quam amicos æstimare oportet	304.34	in Vinum sapor & odor ea sunt, per quæ aliquam unam naturam ex uino recens ab uuis expressio, duo excrementorum genera provenire	423.23
Charissimi semper habendi amici	304.35	Vinum præcipites in iuncturas desert humores	109.35
Veritatem ei qui supra reliquum uulgus eminere uelit in primis expendam uult Galenus	304.38	Vino in quibus hominum naturis abstinendum in arthritis Paulus & Auicenna censuerint	109.57
Veritatis studio incensus Gal.	304.40	Vino an interdiciendum arthriticis ad præcautio- nem	108.33
pro Veritate decertare aduersus præiudicatam etiam hominum opinionem debemus	305.14	Vinum in quibus ab arthritis magna contracta infirmas utrium est & solidarum partium facta consumptio confert	108.37
Vesica uulnerata quæ sequantur symptomata	299.18	de Vino in arthritidis accessione remouendo Auicenna sententia	108.19
Vesicam quæ leuem & flauam superfuitatem reci- peret natura hepatis apposit	175.27	Vinum quando in accessione arthritidis dari de- beat	108.24
Veteres medici ut ægris imperare solebant	390.5	Vinum celerrimè & uniuersum nutrit	108.27
Veteribus quid solenne fuerit	291.42	Vini loco in accessione arthritidis quid dandum	108.28
Vetonica coronaria, id est, flos guariphilatus	337.28	in Vinis omnibus unam aliquam naturam fusam esse, argumentari possumus	106.41
Victoria de hostibus parta cur lætemur	214.25	in Vinis communem naturam ut inquirere opor- teat	106.44
Victus praua ratio ueluti in sanis corporibus æ- grotandi occasionem affert: sic sanè multò ma- gis in ægrotis, ex Gal.	152.32	Vinum quale iis qui refici debent, conueniat	108.44
Victus ratio quantum momenti habeat	258.21	à Vino abstinendum his est quibus à sanguinis in- fluxu podagra fit, ex Tralliano	109.45
per Victus rationem quid intelligere oporteat se- cundum Galenum	46.21	Vini potio multa his, qui multo sanguine abun- dant inimica est	109.43
Victus ratio siue in secunda siue aduersa ualitudi- ne plurimum momenti habet	332.4	Vinum parem atque animalia ac plantæ perfectio- nem non habet	107.2
Victus rationis institutæ scopi qui Galeno	332.7	Vinum quædam uitis particula	107.4
Victus ratio in quibus sita	258.29	Vinum partim à natura, partim ab arte efficitur	107.5
Victus tenuis iis, quibus iuxta est consistentia, & labores summi fatigant, est imperandus	253.43	Vinum quid	ibidem
Victus humidus omnibus febricitantibus confert	256.16	Vinum terræ sanguinem Plinius uocauit	107.8
Victus non una ratio ex æquo omnibus conuenit	239.33	Vina musta & in infantia plurimum feruent	409.43
Vigilantes exterius calidiores esse: contra dormien- tes	39.11	Vinum annosum neruis & sensibus officit	410.7
Vilia in arte minimi sunt momenti: & artis tan- tum sunt initium	4.5	Vinum nouitium inflat	410.9
Vilia in arte quæpiam quæ dicantur	230.8 & 34	Vina in tres ætates diuisi sunt Dioscorides: in an- nosum, nouitium, & medium	410.13
Vinum uitæ & ualitudinis subsidium	110.22	Vinum medium Galeno quod	410.19
Vinum medici cum in arthritis prohibent, non tam certè uinum, quàm illius intemperantiam & immodicum usum detestari sunt uisi, ex Galeno	110.25	Vinum ad quod tempus nouum dici debeat, non expressit Galenus	410.24
Vinum crudos humores concoquit, uentriculi & uiscerum robur confirmat	109.12	Vinum uetus Galeno quod	410.29
Vinum nouum quod censendum	410.43	Vina ducentorum annorum, ex Plinio	410.30
Vinum noui quod Galeno dici existimetur	410.36	Vina nouella Galeno non probari	409.2
Vinum ad articulos humores trahit calore & po- tentia sua	108.20	Vina plurimum annorum præci pro nouis habenda duxerunt: nos unius tantum anni	409.9
Vinum meracius moderatè sumptum lætos redde- re solet	223.15	Vina recentia nec commodè per alium transire, nec digeri per corpus, nec urinam mouere, nec sanguinis coctioni idonea esse, ex Gal.	409.20
à Vino cur alii in risum, in lacrymas alii effundan- tur	223.19	Vinum uetus pauci nutrimenti, ex Auicenna	409.26
Vinum ex melle in quod petroselinum aliquid inda- gitur podagricis dandum monet Galenus	111.5	Vinum nouum hepar impedit	409.27
Vinis omnibus commune quid sit	106.38	Vinum nouum uentrem soluit	409.28
Vinosus sapor	ibidem	Vinum medium inter nouum & uetus melius est	409.30
Vina ualde uetusta & calida & amara esse	55.39	Vinum uetus cur instar medicamenti	409.32
		Vini facultas, & quæ commoda, quæ incommoda pariat	107.15

- Vinum ut alimentum & ut medicamentum confiderari potest 107.16
 Vinum quando alimenti rationem subeat ibidem
 Vinum medicinæ rationem quando subeat ibid.
 Vinum nulli alimentorum uirtutis ac bonitatis præstantia cedit 107.21
 Vinum ut alimentum quid corpori præstet 107.22
 Vinum celerrimè nutrit & vires citissimè roborat 107.23
 Vinum natium calorem adauget, ut pote alimentum naturæ maximè familiare 107.24
 Vinum bilis acrimoniam frangit, sudores & urinas mouet, semicrudos concoquit succos, somnum conciliat, fluctuationes cohibet, & status discutit 107.25
 Vinum uentriculi & omnium uiscerum robur confirmat 107.27
 Vino aluntur vires, sanguis colorq; corporis ex Plinio 107.30
 Vino modico nerui iuuantur, copiosiore leduntur 107.31
 Vino tristitiæ cura hebetatur, urina & algor expellitur 107.33
 Vinum pluribus profit aut noceat tardum dictu, ex Plinio 106.19
 Vinorum multa genera, multaq; eorundem inter se ex uite solo, situ, regione, cultu, arte differentiz 106.20
 Vini multiplex in nobis potentia mira, in omni mortalium genere cognita ab eo opera 106.22
 à Vino merorem & gaudium, silentium & dicacitatem, mentis heberudinem atq; acumen, extenuationem & impletionem corporis somnum ac uigilias, sanitatem ac morbum, uitam deniq; ac mortem adferri miseris mortalibus uideamus 106.24
 Vinum contrariorum est autor 106.29
 Vinum contrariarum de se opinionum est autor 106.30
 Vinum alii calidum, frigidum alii, nonnulli siccum, humidum quidam dicere: ipsumq; morbis mederi, alii morbos inferre dixerunt 106.31
 Vina quæ supra annos quinque excesserint media esse inter uetera & noua, ex Galeni mente 411.7
 ex Vinis alia aliis citius inueterari 411.10
 Vina citò inueterari quid 411.11
 Vini antiqui conditiones quæ 411.12
 Vinum Arelatense & Castri noui secus Auenionem, generosa 411.14
 Vina Allobroga & Gallie Narbonensis, generosa 411.14. Ea intra annum ueteris uini conditiones assumunt ibidem
 Vinum Surrentinum à uigesimo quinto anno potulentum efficitur 411.44
 Vina uetera & noua, more nostro, quæ dicenda 412.8
 quæ Vina, more nostro, non autem Galeni loquendo, uetera dici possunt 411.23
 Vina uetera quæ decimum excesserint annum appellanda Galenus censuit 411.25
 si de Vino nouo dando agro cuiuspiam sermo fiat, quodnam uinum dandum 411.31
 Vina donec recentia sunt non calefaciunt 411.32
 Vino Phalerno prima uinorum Italie nobilitas 411.40
 Vini utilitatem æquari uix deorum potentia posse Asclepiades pronuntiauit 107.36
 Vinum si medicas illius vires expendamus ex calefacientium & siccantium ordine esse, ex Galeno 107.37
 Vinum ex secundo aut tertio ordine calefacientium & siccantium, ex Galeno 107.43
 Vinum uaria in corpus incommoda pro sui natura, ætate, potentia & assumptionis modo inferre 108.1
 Vina uinosa caput tentant 108.2
 Vina uinosa immodicè sumpta quæ incommoda pariant ibidem
 Vina uinosa frigidos morbos pariunt 108.5
 Vina aquosa quid faciant 108.5
 Vina dulcia obstruunt, crassa nigraq; difficulter permeant 108.6
 Vina uetera uehementer calefaciunt 108.7
 Vina noua turbant & fluctuationem concitant 108.8
 Vina acida uentrem ledunt, neruis sunt inimica 108.9
 Vinu in arthritidis accessione, indicatione à morbo sumpta, non conuenire 108.11. & 108.21
 Vinum fluxionem concitat, & neruosa substantiam omnem promptè offendit: morbumq; articulare augeat, eoq; in accessione non conuenit 108.13
 Vinum albu ne poterit qui prolem desiderat 314.43
 Vinosos dici fructus aliquos: & terram uinosam 106.40
 Vires ubi ualentes sunt, omnia contemnunt: ubi infirmæ, offenduntur 207.11
 Vires deiciunt uacuantia præsidia cuncta 334.6
 Virium robur alimenti bonitatè, & celere ipsius distributionem, & cum alio corpore assimilationem sequitur, ex Gal. 139.18
 Virium exolutio malitiam & penuriam cibi sequitur 139.25
 Virium imbecillitatem ad cibi cacochymiam consequi 139.26
 quæ Viribus efficaciora, minore dosi exhiberi quæ infirmiora, ampliore debent 186.27
 Virilem ætatem quam nominant 312.31
 Virtus seu potentia res ipsas comitatur. 185.26
 Virtus seu potentia Platoni quid 185.13
 Viscera infirmiora purgantium medicamentorum usu reddi solent 188.17
 Visus parum afficitur 161.20
 Vita quid 283.28. & 283.41
 Vitæ essentiam quid appellamus 283.29
 Vita si uti scias, longa est 286.45
 Vita hominis brevis, ars uerò longa 282.6
 Vita hominis cur brevis 284.37. Eius breuitatis causæ ex Aristotele ibidem
 Vita satis longa nobis data est, si tota bene collocaretur 286.18
 Vitæ spatia cælorum metiri circuitibus, docet Aristoteles 375.13
 Vitam breuem esse, non naturæ culpa, sed nostrâ, asserere possumus 287.7
 Vitæ prima periodus ad decimum quartu annum porrigitur 312.11
 Vitam

Vitam non accepimus breuem, sed fecimus 286.20.
 Vitam quid esse Aristoteles dixerit 283.17
 Vitam quomodo breuem esse Galenus interprete-
 tur 283.1
 Vitam ad artis magnitudinem collatam breuem
 esse 283.1
 Vitalis non est infans qui maturius quam septimo
 mense nascatur, ex Aristotele 194.30
 Vivere viventium est esse 283.32
 Vivere animans seu planta quandiu dicatur 283.27
 Vivere bene, melius quam absolute vivere 225.25
 Viriligo Celsi quid 298.5
 Visionis præcipua pars Crystallois 279.37
 Visiosum aërem inspiratum popularis morbi esse
 causam 155.10
 Vleus & ulnus, solutio continui in catenosa parte
 204.8
 Vleus, cum erosione continui solutio est 204.27
 Vleeris nomen cui rei accomodet plerique inter-
 pretes 203.41
 Vlcera ab ulneribus plerumque signa Avicenna
 affirmat 204.29
 Vleus Avicennæ quid, & Hippocrati 204.32
 qui de Vleeribus seu ulneribus cognoscere vo-
 let, quemadmodum singula finiant, quid specta-
 re cum oporteat, ex Hipp. 206.32
 de omni Vleerū ratione quæ euentura sunt quo-
 modo scire possimus 206.41
 ad Vndeecimi usque mensis initia ventrem gestari
 posse 202.30
 Vnguentarii finis antidotos ad hominum salutem
 conficere 322.2
 Vanitas quando dissolvi deatur 169.17
 Vanitatis solutio morbi in statum non sunt refe-
 rendi 12.28
 Vnum specie, numero, & genere dicitur 77.14
 Vniversa supra terram non ipsa veritas sunt, sed
 veritatis imitationes, ex Mercurio Trismegi-
 sto 308.24
 Vniuerso prius corpori quam affectu parti propi-
 ciendum 333.49
 Vniuersum medendi rationem qua sententia com-
 plexus sit Hippocrates 291.28
 Vniuoca signa quæ dicantur 397.22
 Vocis materia 222.2
 Voces esse earum quæ sunt in anima passionum
 notas 164.22
 Volatus quid 380.38
 Voluntati suæ æger non permittendus 152.42
 Voluntatem præstantissimam esse in nobis facul-
 tatem 277.11
 à Voluntate animæ principatus in nobis, ex Ga-
 leno 277.12
 Voluntatem interdum Galenus cogitationem, in-
 terdum mentem appellat 277.18
 Voluntarii motus qui dicantur 277.20
 Voluntarius motus Galeno quid 277.45
 Voluntarii motus instrumenta, musculi 279.8
 Voluptas quomodo signatur 169.27
 Voluptas Platoni 164.14
 Voluptatis causæ dolorum illius causis oppo-
 sitæ 168.21
 Voluptatem quæ pariant 168.24
 Voluptatis & doloris causas quibus in locis tra-

ctet Galenus 168.33
 Voluptatem seorsum à dolore sufficienter exami-
 nari non posse, Plato affirmat 165.23
 Voluptatis incundig sensus tationem omnem in
 reditu ad naturalem statum confertim facto po-
 sitam esse, uult Galenus 161.6
 Voluptatē cuius actionis nomen esse dixerit Plato
 164.9
 Voluptatem quem sensum medici uocare solent,
 nempe blandum atque incundum naturæ sensum
 163.30
 Voluptas quid 163.31
 Voluptatis generationem semper existere, essen-
 tiam uerò nunquam, ex Platone 164.43
 Voluptas præceptis quidam motus est, ex Platone
 165.1
 Voluptatem ab utilitate dictam esse uult Plato
 164.24
 Voluptate qui potitur, maximo bono, utilitate, ac
 fructu frui se percipit 164.26
 Voluptas quid 164.27
 Voluptas quando fiat, ex Galeno 163.12
 Voluptatis natura Platoni quæ 166.31
 Voluptatis aut doloris ut essentia constet, affirmari
 hoc est, simul & abunde sensum fieri oportet.
 167.2
 Voluptatis sensum ob id pruriginē affecti sentiunt
 sese scalpentes quod eo affricu quod molestum
 est fundunt atque disentiunt 172.15
 quod Voluptatem est paritū & multum & con-
 fertim oblatum esse oportet 167.33
 Voluptatis & doloris natura in quo maxime po-
 sitam 167.16
 de Voluptate ea quæ ex genitalis seminis percoitu
 excretionē sit Galeni mens 162.45. & seq.
 Voluptatem eam quæ in seminis eiectione percipi-
 tur tantam esse, quanta fuerit regressus ad natu-
 ralem statum celeritas 163.3
 de Voluptatis & doloris causis Galeni sententia
 163.10
 Voluptati propriæ indulgere æger non debet, sed
 unā cum medico morbo reluctari 295.12
 Voluptatem quando maxime sentiamus 167.22
 Voluli causæ 27.30
 Vomitus laboriosi cum ingenti oris uentriculi do-
 lore ægros infestabant, qui populari febre Arelan-
 tē tenebantur 151.13
 Vomitus in omni ueneno epoto procurandus
 412.36
 Vomitus porracei pessimi 249.35
 Vomitus eruginis colorem & substantiam refe-
 rentes 250.42
 si quis ad Urbem sibi incognitam perueniat, eius
 urbis situm circumspectare primū oportet 147.21
 Verica medicamenta qualia esse oportet, ex Ga-
 leno 415.34
 Vrina rubea hypostasim rubeam habens, salubrem,
 sed longam significat ægritudinem 96.33
 Vrina & sudor cur falsa, ex Aristotele 69.40
 Vrina post crassiciem tenuis in febribus quid in-
 dicent 126.10
 Vrinæ in febribus, Hippocrates dixit, uerendum
 post crassiciem tenues fieri 126.11
 ab Vris & meridiē maxime uenti sunt 299.10
 in VR

I N D E X.

in Vitione & punctione, id est, in sectione abscissum uel aquæ hydropicorum uniuersim factam uacuacionem cauendam 49.29
Vsum mensuramq; assumendorū ars medica prescribit 240.40
Vterus toto gestationis tempore clausus manet 191.2
Vtero gerentem à concubitu arcendam cosulunt Razes & Auicenna 191.4
Vtero toto putrefacto, & etiam amputato superstitem uixisse mulierem quandam, Paulus testatur 227.10
Vtilius illud & potius habendū quod consuetum 109.24
ab Utilitate pars principalis & non principalis iudicanda, ex Galeno 225.41
Vix nōmē tam parti quā morbo cōmune 83.43
Vuam gargareonis affectum quendam esse 83.33
non omnes partes Volūtatis imperio parēt 277.22
Vulgaria & notissima cognitu facilia sunt 165.40
Vulgares homines medicos aduocāt, non quidem optimos, sed eos, quos maximē familiares habent, ex Galeno 389.43
Vulnus Celfo quid dicatur 204.36
Vulnus quid dici debeat, & unde dictum sit 204.1. & 204.17
Vulnus solutio continuitatis in carne ex incisione profecta 204.17
mali moris uulnus aliquod non esse ex quibus iudicemus 102.45
Vulnus lethale Galeno 205.13
Vulnera quæ à uehementissimis telis, sagittis, & bellicis tormentis insiguntur plerumq; graua esse solent 208.12
Vulnera quæ ab incidentibus, non autem macro-natis telis insiguntur minus periculosa 208.17
de lethaliibus uulneribus apud magistratum pro testimonio, qui rectē dicere cogetur, quid præs-tare debeat 209.25
de Vulneribus rectē iudicare quis poterit 206.19
Vulnera ab ulceribus separat Auicenna 204.28
Vulnera quæ imis in sedibus constant, nec curari facili, nec discerni commodē queunt 208.23
Vulnus quā penetrauerit interest plurimū 208.24
Vulneratum cor quæ indicent 208.28
Vulnerum differentie à quibus petendæ 205.21
Vulnera Hippocrati atq; Galeno quæ lethalia dici solent 101.45
Vulnus cauum implendum, sordidum detergen-dum, simplex agglutinandum 2.37
de Vulnerum natura atq; euentis, noxæq; quam in corporibus intulerunt dicere pro testimonio iu-bente magistratu sæpenumero cogimur 203.15
Vulnera grauissima qui perferant 27.7
Vulnera quæ testibus insiguntur lethalia non esse 205.31
Vulneribus quando adscribi mors debeat: quan-do minimē 210.19
Vulnera quæ uiles partes occupant, nullius sunt momētū uel periculi, si à partibus indicationem sumas 205.36
Vulnus quoddam simplex, compositū aliud 205.39
Vulnus simplex Galeno, item & compositum quod 205.40

magna Vulnera quæ dicenda 205.45
parua Vulnera quæ 206.2
nulli Vulnerum necessariū mortalium competit ut sanabile sit 102.27
certi sunt à legislatoribus cōstituti dies, intra quos infecta mors Vulneribus sit adscribēda 209.33
Vulnera quædam in locis uilibus ac non malis esse, quæ tamen graua interdum pericula & mortem adferant 210.26
cur à grauib; atq; lethaliibus Vulneribus nōnulli euadant à leuissimis & nullius momēti alii pe-reant 210.34
Vulnera non omnia ad quæ mors cōsequitur esse lethalia suæpē natura 203.32
Vulnus quid 203.35
Vulnera pro ætatem ratione aliter atq; aliter se in corporibus habent 207.13
locorum in Viceribus consideratio ut quid utilis 207.16
symptomata Vulneribus coniuncta summo pere-esse à medico spectanda censuit Hippo. 207.19
Vulneratus secundum caput quando moriturus dicatur 207.22
Vulnera lethalia à ratione partium quæ, ex Hippo-crate 207.28
Vulnera insanabilia Celfo quæ 207.30
quæ Vulnera difficilē curationē habeant Celfo 207.34
periculosa Vulnera Celfo 207.39
malum Vulnus quod Celfo 207.43
tutissimum Vulnus Celfo quod 207.45
magna Vulnera, quæ discisiones Hippocrates uo-cauit, lethalia esse solent 208.2
de Vulneribus ut tutum iudicium sumamus quæ consideranda 208.5
Vulnera ferrata & inæqualia mala 208.9
Vulnera in principibus partibus quæ 205.30
Vulneratum cerebrum sanatum uidisse se testatur Galenus 211.9
Vulneratum in cordis tunica conualuisse 212.1
Vulnerati cuiusdam famuli secundum caput letha-li uulnere, & perfunati historia 211.17
Vulneratorum multorum uariæ historie 211.31
Vulneratos locos designare debet qui pro testi-monio dicit 209.26
Vulnera magna & lethalia decretorios suos dies instar acutorum morborum habent: in quibus bona uel mala accidere soleant, ex Hippo. 209.30
Vulpini testes uenerem accendunt 319.27

Xenophilum musicum refert Plinius annum quintum supra centesimum sine ullo cor-poris incommodo expleuisse 241.29

Zephyrus uentus ab occasu æquinoctiali fiat 299.44
Zodiacus circulus 362.38
Zonæ quinque tenent cælum 302.38
Zonam torridam incultam non esse 304.2

IN LIBRVM RESPONSIO- NVM MEDICINALIVM

INDEX

B ERRATIO quid	454.30
Actio facultatis quid	453.1
Actiones practicae quae dicantur	464.26
Actuosi qui maxime sunt	465.2
Agens omne fortius in propinquum quam remporum agere	445.33
Alterationes ab humido & siccio factae, pigrae sunt	444.23
Altum dormire quid dicamus	447.40
Anafasya unitiois alimenti defectum sequitur	445.12
Atrophia appositionis defectum sequitur	445.10
Auicennae error	464.16
Bilis sanguine acutior	441.29
C ibi non in omni uomitu corruptum esse	462.5
Confectudines non temere esse mutandas	450.4
Continentes febres aegros ut plurimum perimere	441.10
Conuulsionem quae ad puncturam nervi sequitur ex plenitate esse	457.22
in Conuulsione tertiam aliquam causam supra evacuationem & repletionem se nondum reperisse testatur Galenus	457.44
Conuulsivos omnes motus in duo genera diduci plenitatis scilicet, & inanitionis	456.43
Conuulsio omnis fit ex plenitudine uel inanitione	457.5
Copis notatur in uersione sua	463.13
Corporis cuiuslibet substantia in temperie est, ex Galeno	452.36
D olor quid ex Platone	442.26
Dolor fluxionem excitat	457.17
Dysuria	451.33
E lephas formam immutat	436.7
Elephantiasin perpetuo ad similes partes, non instrumentarias pertinere uoluit Galenus	435.26
Ex aquo quid significet	447.22
Expultricem facultatem humido operari, retentricem siccio	463.36
F acultas partis quando in sua ipsius essentia laedatur	460.5
Facultatis uocabulo uariè usum Galenum	460.41
Facultatis nomine duo posse in nobis intelligi	461.8
Facultatem uisiois functionis causam esse quomodo intelligatur	455.10
Facultatum robur in calore nativo positum	456.7
Facultatem interdum culpandam esse quominus	

functio rectè procedat	452.4
Facultatem interdum uitiat actionis causam esse	452.16
Facultas quid ex Gal.	452.22. & 452.43. & 458.39
Facultatis essentia quae	452.25
Facultatum omnium causa	453.3
Facultates corporis quatuor	453.8
Febres totius animantis calor immodicus est	455.3
Febres quid	455.6
ad meatuum stipitationem Febres obstructionsque saepenumero sequi	454.29
Febrem morborum omnium pessimum esse uoluit Isaac	441.12
Galenus à repugnantia uindicatus	460.38
Herpes exedens & miliaris quo differant	458.6
I ngenio aptos molles carne esse uoluit Aristoteles	465.5
Ischuria	451.41
L oci Galeni explanatio	442.30. & 453.41. & 454.5. & 454.29. & 454.41. & 462.44
per Lethargum non memoriae solum, sed aliarum etiam principum facultatum actiones male fieri	444.41
de sede in Lethargo affecta disceptatio	444.30
M aior facultas ad motum quam ad sensum praestandum requiritur	447.7
Mictus in inuoluntario urinam deprauatè retineri	451.9
Mictus inuoluntarii duae praecipuae sunt differentiae	451.28
Morbi ratio quid potissimum habeat	436.45
Morbi acuti, ex Hippocrate, qui nominati sunt	441.3
Morborum plerique à symptomatibus denominationem sumunt	439.44
Motu seruato, fieri non posse, ut pereat in parte sensus: ut intelligendum	447.4
Mucosus unde sic dictus	446.33
Musculorum per somnos actio non omnino ociosa	448.1
N ares unde dicuntur	446.32
in Naribus pernici olfactum	445.40
Natura Galeno quid	444.22
Natura actionum omnium opesce	458.41
Natura & facultas idem	458.42
Natura quomodo potentia dicatur	460.43
praeter Naturam quae dicantur	458.24
Naturam repentinam non ferre mutationes	450.6
Nihil suspensius causa esse potest	456.32
Nihil effectus & causa simul dici potest	460.36

FR 77/1501

2011 A 1000000

2011 A 1000000

2011 A 1000000

2011 A 1000000

2011 A 1000000

2011 A 1000000

2011 A 1000000

2011 A 1000000

2011 A 1000000

2011 A 1000000

2011 A 1000000

2011 A 1000000

2011 A 1000000

2011 A 1000000

2011 A 1000000

2011 A 1000000

2011 A 1000000

2011 A 1000000

2011 A 1000000

SEBASTIANVS

VIRTUTE DVCE,

COMITE FORTVNA.

GRYPHVS

EXCVDEBAT

LVGDVNI,

ANNO

M. D. LIIII.